



РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

## ЗАПОВЕД

№ РЗ-184 / 14.03 2024 г.

На основание чл. 12а, ал. 8 от Закона за биологичното разнообразие и съгласно Решение по т. 1 от Протокол № 30 от заседание на Националния съвет по биологично разнообразие, проведено на 28.08.2023 г.

### УТВЪРЖДАВАМ:

**Специфични и подробни цели на опазване на защитена зона BG0000399 „Българка“, съгласно приложението**

Настоящата заповед и утвърдените специфични и подробни цели на опазване на защитена зона BG0000399 „Българка“ да се публикуват на интернет страницата на Министерството на околната среда и водите и на интернет страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000, което да се отрази в заповедта за обявяване на защитената зона по чл. 12, ал. 6 от Закона за биологичното разнообразие.

**ЮЛИЯН ПОПОВ**

Министър на околната среда и водите





**РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

**МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ**

---

Приложение към Заповед № РД-194/14.03.2024 г.  
на министъра на околната среда и водите

**Специфични и подробни цели на опазване на  
защитена зона VG0000399 „Българка“**

## СЪДЪРЖАНИЕ

|              |   |              |
|--------------|---|--------------|
| <b>1</b>     | <b>ПРИРОДНИ МЕСТООБИТАНИЯ</b> .....   | <b>1-8</b>   |
| 1.1.         | ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 3140 ТЪРДИ ОЛИГОТРОФНИ ДО МЕЗОТРОФНИ ВОДИ С БЕНТОСНИ ФОРМАЦИИ ОТ <i>СНАРА</i> .....  | 1-8          |
| 1.2.         | ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 3150 ЕСТЕСТВЕНИ ЕУТРОФНИ ЕЗЕРА С РАСТИТЕЛНОСТ ОТ ТИПА <i>MAGNOROTAMION</i> И <i>HYDROCHARITION</i> .....   | 1-10         |
| <b>1.3.</b>  | <b>ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6170 АЛПИЙСКИ И СУБАЛПИЙСКИ ВАРОВИКОВИ ТРЕВНИ СЪОБЩЕСТВА</b> 1-14   |              |
| 1.4.         | ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6210 ПОЛУЕСТЕСТВЕНИ СУХИ ТРЕВНИ И ХРАСТОВИ СЪОБЩЕСТВА ВЪРХУ ВАРОВИК ( <i>FESTUCO BROMETALIA</i> ) (*ВАЖНИ МЕСТООБИТАНИЯ НА ОРХИДЕИ).....               | 1-21         |
| 1.5.         | ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6230 *БОГАТИ НА ВИДОВЕ КАРТЪЛОВИ СЪОБЩЕСТВА ВЪРХУ СИЛИКАТЕН ТЕРЕН В ПЛАНИНИТЕ.....   | 1-29         |
| 1.6.         | ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6430 ХИДРОФИЛНИ СЪОБЩЕСТВА ОТ ВИСОКИ ТРЕВИ В РАВНИНИТЕ И В ПЛАНИНСКИЯ ДО АЛПИЙСКИЯ ПОЯС.....   | 1-36         |
| 1.7.         | ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6510 НИЗИННИ СЕНОКОСНИ ЛИВАДИ ( <i>ALOPECURUS PRATENSIS</i> , <i>SANGUISORBA OFFICINALIS</i> ).....  | 1-47         |
| 1.8.         | ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6520 ПЛАНИНСКИ СЕНОКОСНИ ЛИВАДИ.....   | 1-55         |
| <b>1.9.</b>  | <b>ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 7220 *ИЗВОРИ С ТЪВРДА ВОДА С ТУФЕСТИ ФОРМАЦИИ (CRATONEURION)</b> .....  | <b>1-63</b>  |
| 1.10.        | ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 7230 АЛКАЛНИ БЛАТА.....  | 1-68         |
| 1.11.        | ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 8210 ХАЗМОФИТНА РАСТИТЕЛНОСТ ПО ВАРОВИКОВИ СКАЛНИ СКЛОНОВЕ 1-74  |              |
| 1.12.        | ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 8220 ХАЗМОФИТНА РАСТИТЕЛНОСТ ПО СИЛИКАТНИ СКАЛНИ СКЛОНОВЕ 1-80   |              |
| 1.13.        | ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 8310 НЕБЛАГОУСТРОЕНИ ПЕЩЕРИ.....   | 1-87         |
| 1.14.        | ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9110 БУКОВИ ГОРИ ОТ ТИПА <i>LUZULO-FAGETUM</i> .....   | 1-90         |
| 1.15.        | ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9130 БУКОВИ ГОРИ ОТ ТИПА <i>ASPERULO-FAGETUM</i> .....   | 1-96         |
| <b>1.16.</b> | <b>ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9150 ТЕРМОФИЛНИ БУКОВИ ГОРИ (СЕРНАЛАНТЕРО-<i>FAGION</i>)</b> 1-102  |              |
| 1.17.        | ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9170 ДЪБОВО-ГАБЪРОВИ ГОРИ ОТ ТИПА <i>GALIO-CARPINETUM</i> .....  | 1-108        |
| 1.18.        | ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9180 *СМЕСЕНИ ГОРИ ОТ СЪЮЗА <i>TILIO-ACERION</i> ВЪРХУ СИПЕИ И СТЪРЪМНИ СКЛОНОВЕ.....  | 1-114        |
| 1.19.        | ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 91ВА МИЗИЙСКИ ГОРИ ОТ ОБИКНОВЕНА ЕЛА.....  | 1-120        |
| 1.20.        | ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 91Е0 *АЛУВИАЛНИ ГОРИ С <i>ALNUS GLUTINOSA</i> И <i>FRAXINUS EXCELSIOR</i> ( <i>ALNO-PANDION</i> , <i>ALNION INCANAE</i> , <i>SALICION ALBAE</i> )..... | 1-126        |
| 1.21.        | ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 91G0 *ПАНОНСКИ ГОРИ С <i>QUERCUS PETRAEA</i> И <i>CARPINUS BETULUS</i> ..  | 1-133        |
| 1.22.        | ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 91W0 МИЗИЙСКИ БУКОВИ ГОРИ.....   | 1-135        |
| <b>2</b>     | <b>РАСТЕНИЯ</b> .....   | <b>2-141</b> |
| 2.1          | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 2327 <i>HIMANTOGLOSSUM CAPRINUM</i> .....  | 2-141        |
| 2.2          | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1381 <i>DICRANUM VIRIDE</i> .....  | 2-146        |
| <b>3</b>     | <b>БЕЗГРЪБНАЧНИ ЖИВОТНИ</b> .....   | <b>3-149</b> |
| 3.1          | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1093 <i>AUSTROPOTAMOBIVS TORRENTIUM</i> .....  | 3-149        |
| 3.2          | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1088 <i>CERAMBYX CERDO</i> .....   | 3-159        |
| 3.3          | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 6199 <i>EUPLAGIA QUADRIPUNCTARIA</i> .....   | 3-162        |
| 3.4          | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1083 <i>LUCANUS CERVUS</i> .....   | 3-165        |
| 3.5          | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1089 <i>MORIMUS FUNEREUS</i> .....   | 3-169        |
| 3.6          | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1087 <i>ROSALIA ALPINA</i> .....   | 3-172        |
| <b>4</b>     | <b>РИБИ</b> .....   | <b>4-176</b> |
| 4.1          | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 6964 <i>BARBUS MERIDIONALIS</i> ALL OTHERS.....  | 4-176        |
| 4.2          | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 6963 <i>COBITIS TAENIA</i> COMPLEX.....  | 4-183        |
| 4.3          | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 6965 <i>COTTUS GOBIO</i> ALL OTHERS.....   | 4-189        |

|          |  |              |
|----------|--|--------------|
| 4.4      | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 5157 <i>SABANEJEWIA BALCANICA</i> .....                       | 4-197        |
| <b>5</b> | <b>ЗЕМНОВОДНИ И ВЛЕЧУГИ</b> .....  | <b>5-206</b> |
| 5.1      | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1193 <i>BOMBINA VARIEGATA</i> .....                           | 5-206        |
| 5.2      | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1220 <i>EMYS ORBICULARIS</i> .....                            | 5-211        |
| 5.3      | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1219 <i>TESTUDO GRAECA</i> .....                              | 5-215        |
| 5.4      | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1217 <i>TESTUDO HERMANNI</i> .....                            | 5-218        |
| 5.5      | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1171 <i>TRITURUS KARELINII</i> .....                          | 5-223        |
| <b>6</b> | <b>БОЗАЙНИЦИ</b> .....   | <b>6-228</b> |
| 6.1      | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1308 <i>BARBASTELLA BARBASTELLUS</i> .....                    | 6-228        |
| 6.2      | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1352 <i>CANIS LUPUS</i> .....                                 | 6-234        |
| 6.3      | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1355 <i>LUTRA LUTRA</i> .....                                 | 6-240        |
| 6.4      | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1361 <i>LYNX LYNX</i> .....                                   | 6-245        |
| 6.5      | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1323 <i>MYOTIS BECHSTEINI</i> .....                           | 6-250        |
| 6.6      | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1307 <i>MYOTIS BLYTHII</i> .....                              | 6-257        |
| 6.7      | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1321 <i>MYOTIS EMARGINATUS</i> .....                          | 6-262        |
| 6.8      | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1324 <i>MYOTIS MYOTIS</i> .....                               | 6-267        |
| 6.9      | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1304 <i>RHINOLOPHUS FERRUMEQUINUM</i> .....                   | 6-273        |
| 6.10     | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1303 <i>RHINOLOPHUS HIPPOSIDEROS</i> .....                    | 6-280        |
| 6.11     | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1354 <i>URSUS ARCTOS</i> .....                                | 6-287        |
| 6.12     | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 2635 <i>VORMELA PEREGUSNA</i> .....                           | 6-292        |
| 6.13     | ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1371 <i>RUPICAPRA RUPICAPRA BALCANICA</i> .....               | 6-298        |
| <b>7</b> | <b>ПТИЦИ</b> .....   | <b>7-302</b> |
| 7.1      | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A402 <i>ACCIPITER BREVIPES</i> (КЪСОПРЪСТ ЯСТРЕБ).....            | 7-302        |
| 7.2      | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A223 <i>AEGOLIUS FUNEREUS</i> (ПЕРНАТОНОГА КУКУМЯВКА) .....       | 7-305        |
| 7.3      | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A229 <i>ALCEDO ATTHIS</i> (ЗЕМЕРОДНО РИБАРЧЕ).....                | 7-308        |
| 7.4      | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A878 <i>ALECTORIS GRAECA</i> (ПЛАНИНСКИ КЕКЛИК).....              | 7-311        |
| 7.5      | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A091 <i>AQUILA CHRYSAETOS</i> (СКАЛЕН ОРЕЛ) .....                 | 7-314        |
| 7.6      | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A104 <i>BONASA BONASIA</i> (ЛЕЩАРКА).....                         | 7-317        |
| 7.7      | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A215 <i>BUBO BUBO</i> (БУХАЛ).....                                | 7-320        |
| 7.8      | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A087 <i>BUTEO BUTEO</i> (ОБИКНОВЕН МИШЕЛОВ).....                  | 7-322        |
| 7.9      | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A403 <i>BUTEO RUFINUS</i> (БЕЛООПАШАТ МИШЕЛОВ) .....              | 7-327        |
| 7.10     | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A224 <i>CAPRIMULGUS EUROPAEUS</i> (КОЗОДОЙ).....                  | 7-330        |
| 7.11     | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A031 <i>CICONIA CICONIA</i> (БЯЛ ЦЪРКЕЛ) .....                    | 7-333        |
| 7.12     | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A030 <i>CICONIA NIGRA</i> (ЧЕРЕН ЦЪРКЕЛ).....                     | 7-337        |
| 7.13     | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A080 <i>CIRCAETUS GALLICUS</i> (ОРЕЛ ЗМИЯР).....                  | 7-341        |
| 7.14     | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A084 <i>CIRCUS PYGARGUS</i> (ЛИВАДЕН БЛАТАР) .....                | 7-344        |
| 7.15     | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A858 <i>CLANGA POMARINA</i> (МАЛЪК КРЕСЛИВ ОРЕЛ).....             | 7-347        |
| 7.16     | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A122 <i>CREX CREX</i> (ЛИВАДЕН ДЪРДАВЕЦ) .....                    | 7-350        |
| 7.17     | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A239 <i>DENDROCOPOS LEUCOTOS</i> (БЕЛОГРЪБ КЪЛВАЧ).....           | 7-353        |
| 7.18     | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A429 <i>DENDROCOPOS SYRIACUS</i> (СИРИЙСКИ ПЪСТЪР КЪЛВАЧ).....    | 7-357        |
| 7.19     | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A236 <i>DRYOCOPUS MARTIUS</i> (ЧЕРЕН КЪЛВАЧ) .....                | 7-360        |
| 7.20     | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A379 <i>EMBERIZA HORTULANA</i> (ГРАДИНСКА ОВЕСАРКА).....          | 7-363        |
| 7.21     | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A511 <i>FALCO CHERRUG</i> (ЛОВЕН СОКОЛ) .....                     | 7-366        |
| 7.22     | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A103 <i>FALCO PEREGRINUS</i> (СОКОЛ СКИТНИК).....                 | 7-369        |
| 7.23     | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A096 <i>FALCO TINNUNCULUS</i> (ЧЕРНОШИПА ВЕТРУШКА).....           | 7-372        |
| 7.24     | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A320 <i>FICEDULA PARVA</i> (ЧЕРВЕНОГУША МУХОЛОВКА).....           | 7-375        |
| 7.25     | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A442 <i>FICEDULA SEMITORQUATA</i> (ПОЛУБЕЛОВРАТА МУХОЛОВКА) ..... | 7-378        |
| 7.26     | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A217 <i>GLAUCIDIUM PASSEINUM</i> (ВРАБЧОВА КУКУМЯВКА).....        | 7-383        |
| 7.27     | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A092 <i>HIERAAETUS PENNATUS</i> (МАЛЪК ОРЕЛ).....                 | 7-386        |
| 7.28     | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A338 <i>LANIUS COLLURIO</i> (ЧЕРВЕНОГЪРБА СВРАЧКА) .....          | 7-390        |
| 7.29     | СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A339 <i>LANIUS MINOR</i> (ЧЕРНОЧЕЛА СВРАЧКА).....                 | 7-393        |

|  |              |
|--|--------------|
| 7.30. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A238 <i>DENDROCOPOS MEDIUS</i> , A868 <i>LEIOPICUS MEDIUS</i> (СРЕДЕН ПЪСТЪР КЪЛВАЧ)<br>7-396 |              |
| 7.31. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A246 <i>LULLULA ARBOPREA</i> (ГОРСКА ЧУЧУЛИГА) .....  | 7-399        |
| 7.32. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A230 <i>MEROPS APIASTER</i> (ОБИКНОВЕН ПЧЕЛОЯД) .....   | 7-402        |
| 7.33. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A072 <i>PERNIS APIVORUS</i> (ОСОЯД).....  | 7-406        |
| 7.34. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A234 <i>PICUS CANUS</i> (СИВ КЪЛВАЧ) .....  | 7-409        |
| 7.35. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A155 <i>SCOLOPAX RUSTICOLA</i> (ГОРСКИ БЕКАС).....  | 7-412        |
| 7.36. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A220 <i>STRIX URALENSIS</i> (УРАЛСКА УЛУЛИЦА).....  | 7-416        |
| <b>8. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ВКЛЮЧВАНЕ НА НОВИ ВИДОВЕ ПТИЦИ В СТАНДАРТНИЯ<br/>ФОРМУЛЯР НА ЗОНАТА .....</b>                     | <b>7-419</b> |
| 8.1. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A899 <i>ACCIPITER GENTILIS</i> (ГОЛЯМ ЯСТРЕБ) .....  | 7-419        |
| 8.2. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A086 <i>ACCIPITER NISUS</i> (МАЛЪК ЯСТРЕБ).....  | 7-422        |
| 8.3. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A070 <i>MERGUS MERGANSER</i> (ГОЛЯМ НИРЕЦ) .....   | 7-424        |
| 8.4. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A099 <i>FALCO SUBBUTEO</i> (СОКОЛ ОРКО).....   | 7-427        |
| 8.5. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A307 <i>SYLVIA NISORIA</i> (ЯСТРЕБОГУШО КОПРИВАРЧЕ).....                                       | 7-430        |
| <b>9. ЛИТЕРАТУРА, СВЪРЗАНА С РАЗДЕЛА „ПТИЦИ“ .....</b>   | <b>7-433</b> |

Защитена зона BG0000399 „Българка“ е обявена като защитена зона за опазване на дивите птици (по Директива 2009/147/ЕО) със Заповед № РД-848/08.11.2013 г. на министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 104 от 2013 г.) и като защитена зона за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (по Директива 92/43/ЕИО) със Заповед № РД-281/31.03.2021 г. (ДВ бр.45 от 2021 г.) за изменение и допълнение на Заповед № РД-848/08.11.2013 г. Зоната заема площ от 24009,0341 ха. В Алпийския биогеографски регион попадат 82,2% от площта ѝ, а в Континенталния – 17,8%. Съгласно Стандартния формуляр за зоната, в нея са включени 23 типа природни местообитания, като предмет на опазване (с оценка за представителност различна от D) са 16 типа местообитания. Включените видове са 75, от които предмет на опазване 60 (останалите са с оценка D по отношение на показателя „Популация“). Защитената зона е разположена в Средна Стара планина, като обхваща билните и северните части на Шипченска и Тревненска планини, и части от Предбалкана, както и изворът на р. Янтра и главните ѝ притоци в горното течение. Зоната включва и язовир „Хр. Смирненски“. Територията на ПП „Българка“ се припокрива почти изцяло с тази на защитената зона, като разликите са незначителни“.

Настоящият документ включва следните раздели с важна информация:

- ✓ Код и наименование на типа местообитание/вида
- ✓ Кратка характеристика на целевия обект
- ✓ Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата
- ✓ Състояние на ниво защитена зона
- ✓ Анализ на наличната информация
- ✓ Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието/вида в зоната
- ✓ Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона
- ✓ Използвана литература

Поради някои специфики на популациите на видовете птици, въведена е рубрика „Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво“. Природозащитните цели за типовете природни местообитания и видовете са представени в текста по-долу в табличен вид, като са изведени на преден план основни параметри с техните целеви стойности, към които да се насочат природозащитните цели така, че да се постигне поддържане и/или подобряване на природозащитното състояние.

Не се разработват специфични за опазване цели, ако дадено природно местообитание е с оценка D (незначително наличие) по отношение на представителност в защитената зона. Аналогично, не се разработват цели за опазване и за видовете с оценка D (незначителна популация) по отношение на показателя „Популация“.

В случаите, когато пространственият обхват на популациите в зоната е оценяван чрез брой квадрати, за безгръбначните животни е използват ETRS грید, а за земноводни и влечуги – UTM грید (проекционна координатна система “WGS 84 UTM 35N”).

В случаите, когато е регистриран нов тип природно местообитание или нов вид, направени са предложения за включване в Стандартния формуляр.

В случаите, когато са наблюдавани промени в площите на даден тип природно местообитание или промени в популациите на целевите видове, това е отразено в аналитичната част на разработката и са направени съответни предложения за промени.

Навсякъде в текстовете, където се споменават типове заплахи, формулировките следват възприетата класификация на заплахи, напр. B02.04. Removal of dead and dying trees, записано тук „Изнасяне на мъртва дървесина“.

Предлага се видовете мъхове 1381 *Dicranum viride* (Sull. & Lesq.) Lindb. и 1400 *Leucobryum glaucum* (Hedw.) Ångstr. да бъдат добавени към Стандартния формуляр на зоната. Последният в раздел „3.3 Други важни видове от флората и фауната“, тъй като е вид от Приложение V на Директива 92/43/ЕИО и е включен в Приложение 2а на Закона за биологичното разнообразие на България. Предлагат се за добавяне към Стандартния формуляр на зоната видът *Rupicapra rupicapra balcanica* – Балканска дива коза (с оценка D за популация), както и видовете птици: A070 *Mergus merganser* (Голям нирец), A899 *Accipiter gentilis* (Голям ястреб), A086 *Accipiter nisus* (Малък ястреб), A099 *Falco subbuteo* (Сокол орко) и A307 *Sylvia nisoria* (Ястребогушо коприварче). По отношение на природните местообитания, предлагат се за включване 3140 Твърди олиготрофни до мезотрофни води с бентосни формации от *Chara* (с оценка D за представителност), 3150 Естествени еутрофни езера с растителност от типа *Magnopotamion* или *Hydrocharition*, 6170 Алпийски и субалпийски варовикови тревни съобщества, 6230\* Богати на видове картълони съобщества върху силикатен терен в планините.

Направено е предложение за промяна към оценка D (незначителна популация) за 1219 *Testudo graeca*.

Относно вида *Spermophilus citellus* трябва да се има предвид, че е в процес на повторно въвеждане от 2010-2012 г., като този факт е описан в Специфичния доклад за вида \_\_\_\_\_ още \_\_\_\_\_ през \_\_\_\_\_ 2013г. (<https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/ProtectedSite?code=BG0000399&siteType=HabitatDirective>) След това в поредица от научни публикации се разглежда подробно този въпрос.

Kachamakova M., V. Antonova, Y. Koshev. 2019. The role of ant nests in European ground squirrel's (*Spermophilus citellus*) post-reintroduction adaptation in two Bulgarian mountains. - *Biodiversity Data Journal* 7: e38292. <https://doi.org/10.3897/BDJ.7.e38292>

Koshev Y., M. Kachamakova, S. Arangelov, D. Ragyov. 2019. Translocations of European ground squirrel (*Spermophilus citellus*) along altitudinal gradient in Bulgaria – an overview. - *Nature Conservation*, 35: 63-95. <https://doi.org/10.3897/natureconservation.35.30911>.

ПП „Българка“ и едноименната защитена зона са с изключително северно изложение и над 90% дървесно-храстово покритие. Тези два фактора в по-голямата си част правят местообитанията непригодни за вида. При извършването на реинтродукционните дейности лалугерите избират южни склонове далеч от границите на ЗЗ „Българка“. Преместват се с повече от 700 м. В момента цялата лалугерова колония е извън територията на ЗЗ BG0000399 „Българка“ и се намира на територията на ЗЗ BG0001493 „Централен Балкан-буфер“ (Koshev et al. 2019; Kachamakova et al. 2019). Поради тази причина, понеже в момента няма лалугерова колония на територията на ЗЗ „Българка“, отпада и необходимостта от разработване на специфични цели за вида.

При извършване на теренните наблюдения относно птиците в ЗЗ „Българка“ са следвани методиките посочени на сайта на ИАОС ([https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Methodika\\_monitoring\\_gnezdiashti\\_vidove\\_ptitsi.pdf](https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Methodika_monitoring_gnezdiashti_vidove_ptitsi.pdf)); [https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Methodika\\_monitoring\\_migrirashi\\_reeshti\\_vidove\\_ptitsi.pdf](https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Methodika_monitoring_migrirashi_reeshti_vidove_ptitsi.pdf)).

Постигането на заложените специфични и подробни цели за опазване на ниво защитена зона ще се извършва въз основа на стриктното спазване на българското законодателство, в т.ч. Закона за горите и подзаконовата нормативна база. При евентуално наличие на несъответствия, същите следва да бъдат отразени при актуализиране и повторно приемане на заложените цели.



## **1 ПРИРОДНИ МЕСТООБИТАНИЯ**

### **1.1. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 3140 ТВЪРДИ ОЛИГОТРОФНИ ДО МЕЗОТРОФНИ ВОДИ С БЕНТОСНИ ФОРМАЦИИ ОТ *CHARA***

**1. Код и наименование на типа местообитание:** 3140 Твърди олиготрофни до мезотрофни води с бентосни формации от *Chara*

#### **2. Кратка характеристика на целевия обект**

Местообитанията, които поддържат съобщества от харови водорасли са свързани както с олиготрофни варовити течащи води, така и със стоящи водоеми, където харовите водорасли се развиват по дъната на водните басейни. Съобщества на водорасловите колонии заемат неголеми площи и в случаи на пресъхване на водоемите изчезват, но могат да се възстановят при възстановяване на водните басейни. Местообитанията са свързани с наличие на карбонатни субстрати и с киселинна реакция на водата от неутрална (pH=7) до силно алкална (pH≥8). Доминиращите видове са водорасли от род *Chara*, както и от род *Nitella*, *Lamprothamnium*, *Nitellopsis* и др. Основните заплахи за това местообитание са свързани с промени в хидрологичния режим и пресъхване на водоемите, както и еутрофикация. Местообитанието е включено в Червена книга на Р България (ЧК, т.3. Природни местообитания) с два кода 02C1 Съобщества от харови водорасли в олиготрофни варовити течащи води и 03C1 Съобщества от харови водорасли в стоящи води (Иванов и Темнискова, 2015). В защитена зона BG0000399 Българка местообитанието заема много ограничена площ и е с точково присъствие в осем локалитета.

#### **3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата**

В мрежата Natura 2000, природно местообитание с код 3140 е разпространено в Алпийския, Континенталния и Черноморския биогеографски региони и е вписано във формулярите на 19 защитени зони. Предмет на опазване е в 17 от тях, тъй като в две зони е с оценки за представителност „D“. (Natura 2000\_BG\_2021\_12\_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>).

Съгласно докладването по чл. 17 от Директива за местообитанията през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително природозащитно състояние за Алпийския и Континенталния биогеографски региони и благоприятно състояние за Черноморския регион. При докладването през 2019 г., посочените заплахи и влияния са оценени със средна степен на значимост –изменение на климата, абиотични естествени процеси (ерозия, затлачване, осушаване и др.), антропогенни въздействия (водоземане от подземни или повърхностни води, замърсяване на повърхностни или подземни води, добив на инертни материали) и др. При докладването по чл. 17 през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) местообитанието е с оценка неблагоприятно-незадоволително състояние и за трите биогеографски региона (благоприятно разпространение и площ, неблагоприятно-незадоволително по структура и функции и по бъдещи перспективи). Като влияния и заплахи с висока степен на значимост се посочват добив на пясък и чакъл, зауствания и предизвикани от човека промени на хидрологичните условия.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Местообитание 3140 е новоустановено в защитената зона и е с точково разпространение на няколко места в границите ѝ: Узан дере в местността Узана (N42.748568° E 25.236470°), до водното огледало на яз. „Христо Смирненски“ (N42.807678° E25.236340°), запълненото с вода дъно на баластиера край с. Поток (N42.768936° E25.366460°), преди с. Поток (N42.778302° E25.363359° и N42.771862° E25.358761°), Бялата река (N42.782413° E25.384887°), подножието на варовитото възвишение Рита над с. Горни Стоевци (N42.793164° E25.480792°), в подножието на вр. Щръковото над с. Мръзеците (N42.792522° E25.555768°) на обща площ от около 500 кв. м (0,05 ha) (персонална информация от Ю. Маринов).

#### 5. Анализ на наличната информация

Наличната информация за местообитанието в зоната е предоставена от колежата Ю. Маринов, който дълги години е работил на теритоиреята на ПП Българка и има защитена дисертация свързана с проучвания на флората, растителността и природните местообитания в парка, както и от данните публикувани в тази дисертация.

#### 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

За местообитанието не са разработени цели, тъй като то е с оценка “D” по представителност в зоната.

#### 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Предлагаме местообитанието да бъде добавено в Стандартния формуляр на зоната със следните оценки.

| Annex I Habitat types |    |    |            |               |              | Site assessment  |                  |              |        |
|-----------------------|----|----|------------|---------------|--------------|------------------|------------------|--------------|--------|
| Code                  | PF | NP | Cover (ha) | Cave (number) | Data quality | A/B/C/D          | A/B/C            |              |        |
|                       |    |    |            |               |              | Representativity | Relative Surface | Conservation | Global |
| 3140                  |    |    | 0.05       |               | M            | D                |                  |              |        |

#### 8. Цитирана литература

- Маринов, Ю. 2018. Флора и местообитания на Природен парк „Българка“ – Дисертация за придобиване на ОНС Доктор, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, Биологически факултет, Пловдив, 207 стр.
- Иванов, П. и Темнискова, Д. 2015. 02С1 Съобщества от харови водорасли в олиготрофни варовити течащи води. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. ИБЕИ–БАН & МОСВ, София, 81 стр.
- Иванов, П. и Темнискова, Д. 2015. 03С1 Съобщества от харови водорасли в стоящи води. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. ИБЕИ–БАН & МОСВ, София, 82 стр.

Автори на текста: Десислава Сопотлиева, Николай Велев, Ива Апостолова Кирил Василев, Магдалена Вълчева

## 1.2. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 3150 ЕСТЕСТВЕНИ ЕУТРОФНИ ЕЗЕРА С РАСТИТЕЛНОСТ ОТ ТИПА *MAGNOPOTAMION* И *HYDROCHARITION*

**1. Код и наименование на типа местообитание:** 3150 Естествени еутрофни езера с растителност от типа *Magnopotamion* или *Hydrocharition*

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Това местообитание включва хидрофилната растителност на мезотрофни до еутрофни крайречни езера и блата, „старици“ на реки, както и водоеми с частично антропогенен произход (например изоставени наводнени баластриери, стари речни корита и някои блата, които са били използвани като рибарници и впоследствие са изоставени). В тях се развиват типични хидрофитни ценози, доминирани от *Lemna* spp., *Nymphoides peltata*, *Persicaria amphibia*, *Nymphaea alba*, *Nuphar lutea*, *Trapa natans*, *Potamogeton* spp., *Ceratophyllum* spp., *Utricularia* spp. и др. Мезотрофните и еутрофните езера или блата следва да се разглеждат като комплексен хабитатен тип, доколкото те включват разнообразни растителни съобщества на хидрофилна растителност – тези на свободно плаваща по водната повърхност растителност от съюзите *Lemnion minoris* и *Hydrocharition*, на вкоренена на дъното растителност с плаващи на повърхността листа от съюз *Nymphaeion albae*, както и на подводна растителност от съюзи *Magnopotamion* и *Parvopotamion*, като те се намират в динамично равновесие помежду си. Тези водоеми имат понякога силно флукутиращо водно ниво. Откритите водни площи (известни още като „водни огледала“ или „лъщинета“), които са заети най-често от потопена (бентосна) и плаваща растителност, съставена от типични хидрофити, варират по площ и обем и при сухи лета могат временно да изчезват. Обикновено хидрофитните ценози в блатата и езерата формират комплекс с разнообразни хидрофитни съобщества, например пояси и петна от Тръстика (*Phragmites australis*), Папур (*Typha* spp.), Камъш (*Scirpus lacustris* (= *Schoenoplectus lacustris*)), видове на високи Острици (*Carex* spp.) и др. (Цонев и др. 2009, Цонев и др. 2015).

Местообитанието е включено в Червена книга на Р България (т.3. Природни местообитания) с код и име 04C1 Естествени или полуестествени мезотрофни до еутрофни езера и блата с макрофитна растителност и е с категория Застрашено (EN) (Цонев и др. 2015).

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В мрежата Натура 2000, природното местообитание с код 3150 е предмет на опазване в 52 защитени зони (<https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>) и е разпространено в трите биогеографски региона – Алпийски, Континентален и Черноморски, като най-обширни са площите му в Континенталния регион. Цялата територия на местообитанието в 33 „Българка“ попада в Континенталния биогеографски регион.

Съгласно докладването по чл. 17 от Директива за местообитанията през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително природозащитно състояние и за трите биогеографски региона. За тях е оценено в благоприятно състояние по критерий заемана площ, по критерии бъдещи перспективи и структура и функции е дадена оценка неблагоприятно-незадоволително състояние с изключение на Черноморския регион, където за критерий структура и функции състоянието е неизвестно. При докладването през 2019 г., посочените заплахи и влияния са оценени със средна степен на значение – температурни промени поради изменение на климата, абиотични естествени процеси (ерозия, затлачване, осушаване и др.),

водовземане от подземни, повърхностни или смесени води, замърсяване на повърхностни или подземни води, натрупване на органичен материал, добив на минерали (напр. чакъл, пясък, черупки) и др. При докладването по чл. 17 през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) местообитанието е с оценка неблагоприятно-незадоволително и за трите биогеографски региона (благоприятно разпространение и площ, неблагоприятно-незадоволителни структура и функции, и бъдещи перспективи). Като влияния и заплахи с висока степен на значимост се посочват замърсяването на повърхностни води и предизвиканите от човека промени на хидрологичните условия.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

За природно местообитание 3150 в защитена зона „Българка“ няма данни в Стандартния формуляр. Местообитанието не е посочено и в Заповед № РД-281 от 31 март 2021 г. на Министъра на ОСВ (ДВ, бр. 45 от 28.05.2021 г.) за изменение и допълнение на Заповед № РД-848 от 8.11.2013 г. на Министъра на ОСВ (ДВ, бр. 104 от 2013 г.) за обявяване на защитена зона BG0000399 „Българка“. За него няма и данни от проведеното картиране през 2011-2012 г. при проект "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I", съответно няма разработен специфичен доклад (източник Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ, <https://natura2000.egov.bg>; достъпен през март 2023 г.).

Сведения за наличие на местообитание 3150 в тази ЗЗ се съдържат в дисертационния труд на Юлиян Маринов (2018), където е посочено едно естествено еутрофно езеро при с. Езерото и наличие на други места в природния парк на по-малки водоеми с изкуствен произход, които не са типични. Езерото при с. Езерото е разположено на около 850 m надм. вис. То е безотточно със сезонно променлив воден режим, като при години на засушаване водното огледало намалява в пъти площта си. Характеризира се с изразена сукцесионна тенденция към обрастване с високи макрофити. В състава му са установени следните видове: *Typha latifolia*, *Alisma plantago-aquatica*, *Lemna minor*, *Sparganium erectum*, *Veronica scutellata*. Друг по-голям водоем в зоната, в който има наличие на местообитание 3150, е запълнената с вода бивша баластриера при с. Поток (местно наименуване – с. Потока). Според данните в цитирания източник, местообитание 3150 е представено от следните местообитания по EUNIS класификацията:

- С1.241 Вкоренена на дъното растителност с плаващи на водната повърхност листа – по-широко разпространени са ценозите от *Persicaria amphibia* и *Potamogeton natans*; специално за съобществата на *Potamogeton natans* освен в езерото при с. Езерото, по-съществено находище (на площ от около 100 m<sup>2</sup>) има в езерото при кариерата на с. Поток;
- С 1.32 Свободно плаваща растителност в еутрофни езера и водни обекти – представена от ценозите на *Lemna minor* във водното огледало на езерото при с. Езерото.

В Плана за управление на ПП „Българка“ (<https://www.moew.government.bg/bg/priroda/zastiteni-teritorii/planove-za-upravlenie-na-zastiteni-teritorii-vlezli-v-sila/nacionalni-i-prirodni-parkove/>), приет с Решение № 894/30.12.2021 г. на Министерския съвет, обн. в ДВ, бр.1/2022г., се потвърждава информацията на Маринов (2018), при което природно местообитание 3150 е посочено за територията на ЗЗ „Българка“ с площ от 1,14 ha.

През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация относно присъствието, състоянието и заплахите/влиянията на местообитанието в зоната. При проведените теренни изследвания е посетено

находището при с. Поток (около координати N 42,76993°, E 25,36657°). Местообитанието е типично и в добро състояние, установени са следните характерни видове: *Potamogeton natans*, *Ceratophyllum demersum*, а в периферията му има обрастване с Папур и Тръстика (*Typha latifolia*, *Phragmites australis*).

## 5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г., информация от Плана за управление на ПП „Българка“ и дисертационния труд на Маринов (2018), както и данните за състояние на местообитанието събрани през 2022 г. Въз основа на анализа на наличната информация са направени следните изводи за настоящото състояние на местообитанието, които са отразени в целите, представени в този документ:

- Местообитанието е представено в тази ЗЗ и трябва да бъде включено в СФ като обект на опазване в зоната. Неговото разпространение следва да се основава на информацията посочена в ПУ на ПП „Българка“.

- Местообитанието е представено от два основни (по-големи) водни обекта – при с. Езерото и с. Поток. Водоемите се хранят с вода от валежи, определящи за поддържане на водното ниво през годината, а при с. Потока хранването е предимно от каптиран извор, което определя сравнително постоянното му водно ниво.

- Налични са типични за местообитание с код 3150 видове растения – хидрофити и хигрофити.

- Не са установени промени, свързани с отводняване и водоползване на водоемите. За водоема при с. Потока, респективно за природно местообитание 3150, като заплаха може да се посочи постепенно затлачване с наноси от склоновете на кариерата.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по параметри със съответни мерни единици и целеви стойности в приложената таблица.

| Параметър   | Мерна единица       | Целева стойност        | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона                  |
|---|---------------------|------------------------|--|--|
| Площ  | Хектари             | Най-малко 1,14         |  | Поддържане на площта – най-малко 1,14 ha.                          |
| Структура и функции:<br>Присъствие на типични видове растения | Брой типични видове | Наличие на поне 3 вида | Типични видове:<br><i>Lemna</i> spp.,<br><i>Potamogeton</i> spp.,<br><i>Myriophyllum</i> spp.,<br><i>Ceratophyllum</i> spp.,<br><i>Typha</i> spp.,<br><i>Persicaria amphibia</i> ,<br><i>Alisma plantago-aquatica</i> , <i>Sparganium erectum</i> , <i>Veronica scutellata</i> . | Поддържане на състоянието – присъстват поне 3 от типичните видове. |

| Параметър   | Мерна единица   | Целева стойност                                    | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|---|---|--|---|---|
|   |   |  | Наличните данни показват присъствие на хидрофити ( <i>Lemna minor</i> , <i>Potamogeton natans</i> , <i>Ceratophyllum demersum</i> ,) и хигрофити ( <i>Typha latifolia</i> , <i>Alisma plantago-aquatica</i> , <i>Sparganium erectum</i> , <i>Veronica scutellata</i> , <i>Phragmites australis</i> ). |   |
| <b>Структура и функции:</b><br><b>Наличие на воден слой</b>   | Брой месеци от годината с воден слой                      | Над 7 месеца през годината                         | Наличните данни (от дисертацията на Маринов (2018), ПУ на ПП Българка и данните от терен през 2022 г.) показват, че има стабилно водно огледало поне в двата основни обекта с проявление на местообитанието.  | Поддържане на състоянието – наличие на воден слой повече от 7 месеца през годината.               |
| <b>Структура и функции:</b><br><b>Активна реакция - рН на водата</b>                                      | Скала   | 6,5-9,00   | Към момента няма данни за точната стойност на киселинността на водите във водоемите, които са отнесени към това местообитание. Косвено, съдейки, че са представени характерните видове, приемаме, че показателите за киселинност на водата са в съответствие с нормата за благоприятно състояние.     | Поддържане на състоянието – рН варира между 6,5 и 9,00.   |
| <b>Структура и функции:</b><br><b>Промени в хидрологичния режим свързани с отводняване и водоползване</b> | Наличие/ липса на отводнителни съоръжения и водоползвания | Няма нови отводнителни съоръжения и водоползвания. | В наличните данни няма информация за нови отводнителни съоръжения.  | Поддържане на състоянието – липса на нови дейности, свързани с негативни промени на хидрологичния |

| Параметър | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация | Специфични природозащитни цели за защитената зона |
|-----------|---------------|-----------------|-------------------------|---|
|           |               |                 |                         | режим в границите на зоната.                      |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Информацията за местообитанието в зоната налага промяна на стандартния формуляр – добавено е местообитанието и са предложени оценки по отделните параметри. Промените са отбелязани в червено.

| Annex I Habitat types |    |    |            |               |              | Site assessment  |                  |              |        |
|-----------------------|----|----|------------|---------------|--------------|------------------|------------------|--------------|--------|
| Code                  | PF | NP | Cover (ha) | Cave (number) | Data quality | A/B/C/D          | A/B/C            |              |        |
|                       |    |    |            |               |              | Representativity | Relative Surface | Conservation | Global |
| 3150                  |    |    | 1,14       |               | G            | C                | C                | C            | C      |

## 8. Цитирана литература

- Маринов, Ю. 2018. Флора и местообитания на Природен парк „Българка“ – Дисертация за придобиване на ОНС Доктор, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, Биологически факултет, Пловдив, 207 стр.
- Цонев, Р., Вълчев, В. и Георгиев, В. 2015. 04С1 Естествени или полуестествени мезотрофни до еутрофни езера и блата с макрофитна растителност. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. ИБЕИ–БАН & МОСВ, София, 458 стр.
- Цонев, Р., Иванов. П. и Кожухаров, Д. 2009. 3150 Естествени еутрофни езера с растителност от типа *Magnopotamion* или *Hydrocharition* – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.). Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София: с. 79-83.

Автори на текста: Десислава Сопотлиева, Николай Велев, Кирил Василев, Ива Апостолова, Магдалена Вълчева

### 1.3. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6170 АЛПИЙСКИ И СУБАЛПИЙСКИ ВАРОВИКОВИ ТРЕВНИ СЪОБЩЕСТВА

**1. Код и наименование на типа местообитание:** 6170 Алпийски и субалпийски варовикови тревни съобщества

#### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание се среща в субалпийския и алпийския пояси преобладаващо между (900-1000 до 1600 и 2900 м.н.в). върху варовикова скална основа.

Установено е в планините Пирин, Славянка, Средна Стара планина, Рила, Врачанска планина. Почвите са преобладаващо плитки и ерозирани. Характерно е излаз на основната (варовикова) скала. Във видовия състав доминират житни видове, като *Festuca dalmatica*, *F. pensezii*, *Sesleria coerulans*, *S. korabensis*, както и представители на семейство *Cyperaceae*, като *Kobresia myosuroides*, *Carex rupestris*, *C. kitaibeliana*, *C. humilis*. Освен споменатите доминанти, други типични видове за местообитанието са *Achillea ageratifolia*, *Alchemilla flabelata*, *Alectoria ochroleuca*, *Antennaria dioica*, *Alyssum cuneifolium* subsp. *pirinicum*, *Androsace villosa*, *Anthyliis montana*, *Anthyliis vulneraria*, *Armeria alpina*, *Aster alpinus*, *Astragalus angustifolius*, *Campanula cochleairifolia*, *Carex kitaibeliana*, *Carex parviflora*, *Carex rupestris*, *Cetraria islandica*, *C. nivalis*, *Draba aizoides*, *Dryas octopetala*, *Erigeron alpinus*, *Erysimum slavjanikae*, *Festuca balcanica*, *F. pirinensis*, *F. pirinica*, *Festucopsis sancta*, *Helianthemum nummularia*, *Kobresia myosuroides*, *Linum capitatum*, *Minuartia verna*, *Luzula pindica*, *Onobrychis pindicola* subsp. *urumovii*, *Oxytropis campestris*, *Gentiana nivalis*, *Papaver degenii*, *Poa badensis*, *P. macedonica*, *Polygala alpestris*, *Potentilla apennina*, *Pulsatilla vernalis*, *Rhodax canus*, *Saxifraga marginata*, *Scutellaria alpina*, *Thymus perinicus*, *Thamnotia vermicularis*, *Viola grisebachiana*. Местообитанията се ползват пасищно от крави, коне и овце. У нас местообитанието е представено с 3 подтипа (Русакова 2009):

**Подтип 1** - Алпийски отворени варовикови тревни съобщества изложени на силни ветрове (среща се в планините Рила и Пирин); **Подтип 2** - Алпийски и субалпийски отворени варовикови тревни съобщества (среща се в планините Пирин, Централна и Западна Стара планина, Славянка) и **Подтип 3** - Алпийски и субалпийски затворени варовикови тревни съобщества (среща се в планините Пирин, Славянка и Стара планина). Местообитанието в ЗЗ „Българка“ се отнася към Подтип 3, като от типичните за местообитанието видове в зоната не се срещат редица локални ендемити и някои други видове с по-тесни ареали в страната, каквито са: *Festuca pirinensis*, *F. pirinica*, *F. penzesii*, *Papaver degenii*, *Erysimum slavjanikae*, *Sesleria korabensis*, *Kobresia myosuroides*, *Carex rupestris*, *C. parviflora*, *Alyssum cuneifolium* subsp. *pirinicum*, *Festucopsis sancta*, *Onobrychis pindicola* subsp. *urumovii*, *Oxytropis campestris*, *Gentiana nivalis*, *Poa macedonica*, *Potentilla apennina*, *Pulsatilla vernalis*, *Thymus perinicus*, *Viola grisebachiana*.

Местообитанието е включено в Червена книга на Р България (ЧК, т.3. Природни местообитания) с четири кода – 12Е4 Алпийски калцифилни тревни съобщества край топящи се преспи, което е с категория Критично Застрашено (CR) (Русакова 2015а), 23Е4 Алпийски и субалпийски затворени калцифилни тревни съобщества, което е с категория Уязвимо (VU) (Русакова 2015б), 24Е4 Алпийски отворени калцифилни тревни съобщества, изложени на силни ветрове, което е с категория Застрашено (EN) (Русакова 2015в), и 25Е4 Алпийски и субалпийски отворени калцифилни тревни съобщества, което е с код Застрашено (EN) (Русакова 2015г).

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в Неизвестно състояние за Алпийския биогеографски регион – неизвестни разпространение, бъдещи перспективи и структура и функции и благоприятна площ. В страната местообитанието се среща само в Алпийския биогеографски регион. При докладването през 2013 за периода 2007-2012, местообитанието е оценено в благоприятно състояние по разпространение и площ и неблагоприятно незадоволително по структура, функции и бъдещи перспективи.



Като влияния и заплахи със средна степен се посочват: изграждането и развитието на спортна, туристическа и др. инфраструктура; събирането на плодове и растения; интензивната и прекомерна паша. Посочените заплахи се препокриват и с тези посочени в ЧК на РБ, т.3. Природни местообитания.

Природното местообитание е включено в стандартните формуляри и е обект на опазване в 4 зони от мрежата Натура 2000 (Natura 2000\_BG\_2021\_12\_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>).

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Данни за природното местообитание, представени в Стандартния Формуляр (СФ) на зоната липсват. Местообитанието е посочено в Плана за управление на Природен парк „Българка“. В ГИС базата данни, която е част от Плана за управление на природния парк местообитание Е4.438 е отнесено към местообитание 6170 Алпийски и субалпийски варовикови тревни съобщества.

В защитена зона BG0000399 „Българка“ местообитанието заема площ от 32,456 ha и е представено от 3 полигона.

Според картирането в плана за управление на парк Българка, в защитена зона BG0000399 местообитание 6170 се среща ограничено в най-южната част на зоната. Основни ценообразуватели са *Sesleria latifolia* и *Sesleria rigida* subsp. *acharovii*, които формират монодоминантни съобщества с различни размери - от няколко квадратни метра, до няколко стотици квадратни метра. Други видове, които се срещат са *Festuca dalmatica*, *Linum catharticum*, *Gentiana cruciata*, *Potentilla cinerea*, *Cerastium banaticum*, *Luzula multiflora*, *Veronica austriaca neicevii*, *Anthyllis vulneraria*, *Scabiosa columbaria*, *Draba lasiocarpa*, *Allium paniculatum*, *Carex humilllis*, *Asyneuma canescens*, *Seseli libanotis*, *Thymus vandasii*, *Euphrasia salisburgensis* и др.

Природното местообитание в зоната е с добра представителност и следва да получи оценка „В“ за „Представителност“. Неговата площ в зоната представлява 1,3% от общата му площ на национално ниво и получава оценка „С“ за „Относителна площ“ ( $2 \geq p > 0$  %). За „Степен на опазване“ се полага оценка „В“, поради добре запазена структура и функции и добри перспективи за местообитанието в зоната. Общата оценка на стойността на защитената зона за опазване на природното местообитание е „С“.

#### 5. Анализ на наличната информация

Местообитанието е новоустановено за защитена зона BG0000399 в плана за управление на Природен парк „Българка“. При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието от плана за управление.

През 2022 година беше извършена теренна проверка, като местообитанието е проверено и потвърдено в един от картираните полигони в района на връх Хаджи Димитър. Общото проективно покритие е 75-80%. Видовият състав е типичен за местообитанието, като се срещат видове, като *Festuca dalmatica*, *Sesleria latifolia*, *Sedum album*, *Hieracium pilosella*, *Anthyllis vulneraria*, *Hypericum linarioides*, *Seseli libanotis*, *Bromus riparius* agg., *Asperula cynanchica*, *Sanguisorba minor*, *Sempervivum marmoreum* и др. *Sesleria latifolia* е субдоминант с проективно покритие от 45-50%. Налице е слаба паша. В съобществата се наблюдават слаби процеси на рудерализация. Процесите на охрастяване са в границите на нормата до 10-15%, като се срещат видове, като *Rubus caesius*, *Crataegus monogyna*, *Pinus sylvestris*, *Rosa canina*, *Prunus spinosa*, *Prunus cerasifera*, *Quercus cerris*, *Fagus sylvatica*. Не е установено разпространението на инвазивни чужди видове растения.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

| Параметър  | Мерна единица                                | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|--|---|---|---|
| Площ   | Хектари                                      | Най-малко 32,456 ha   | Според данните в плана за управление на парк „Българка“ местообитанието е представено с посочената целева площ. При теренните изследвания през 2022 г. е посетен 1 картиран полигон на местообитанието (от общо 3). Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.           | Поддържане на площта, така че постоянната заемана площ от местообитанието в зоната следва да е най-малко 32,456 ha.   |
| Структура и функции:<br>Общо проективно покритие на растителността               | % общо проективно покритие на растителността | Най-малко 50% общо проективно покритие на растителността  | В посещенията през 2022 г. полигон е установено покритие на растителността от 75-80% – местообитанието е в благоприятно състояние. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.   | Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на растителността в местообитанието следва да е над 50%.                                      |
| Структура и функции:<br>Присъствие на типичния доминиращ вид (доминиращи видове) | Брой видове                                  | Доминиране на поне един от видовете: <i>Sesleria latifolia</i> , <i>Sesleria rigida</i> subsp. <i>achtarovii</i> , <i>Festuca dalmatica</i> | Според плана за управление на ПП „Българка“ доминантни видове са <i>Sesleria latifolia</i> и <i>Sesleria rigida</i> subsp. <i>achtarovii</i> . В посетения през 2022 г. находище е установено доминиране на <i>Sesleria latifolia</i> с проективно покритие 45-50%. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на | Поддържане на състоянието по този параметър – тревната растителност в местообитанието е доминирана поне от един от изброените в целевата стойност типични видове. |

| Параметър   | Мерна единица  | Целева стойност   | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|---|--|---|--|---|
|   |  |   | състоянието по този параметър.   |   |
| <b>Структура и функции:<br/>Присъствие на типични видове растения</b>                               | Брой типични видове  | Най-малко 5 вида  | Според плана за управление на ПП „Българка“ от типичните видове за местообитанието се посочват <i>Sesleria latifolia</i> , <i>Sesleria rigida</i> subsp. <i>achtarovii</i> , <i>Festuca dalmatica</i> , <i>Carex humilis</i> , <i>Anthylis vulneraria</i> .<br>В посетеното през 2022 г. находище на местообитанието е установено наличието на типичен видов състав. Типични видове за местообитанието са: <i>Achillea ageratifolia</i> , <i>Alchemilla flabelata</i> , <i>Antennaria dioica</i> , <i>Anthylis montana</i> , <i>Anthylis vulneraria</i> , <i>Carex kitaibeliana</i> , <i>Festuca dalmatica</i> , <i>Helianthemum nummularia</i> , <i>Linum capitatum</i> , <i>Minuartia verna</i> , <i>Poa badensis</i> , <i>Rhodax canus</i> , <i>Saxifraga marginata</i> , <i>Scutellaria alpina</i> , <i>Sesleria latifolia</i> , <i>Sesleria rigida</i> subsp. <i>achtarovii</i> , <i>Thamnolia vermicularis</i> .<br>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър. | Поддържане на състояние по този параметър – в природното местообитание присъстват поне 5 от типичните видове.   |
| <b>Структура и функции:<br/>Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове, и орлова папрат</b> | % от площта на местообитанието с покритие на храстова и дървесна растителност, и орлова папрат | Не повече от 10%.<br>За всички площи, в които има припокриване с местообитания на целеви видове животни, целевата стойност по този параметър следва да е до 20% | При теренната работа през 2022 г. в посетеното находище на местообитанието е установено присъствие на нетипични храстови и дървесни видове ( <i>Rubus caesius</i> , <i>Crataegus monogyna</i> , <i>Pinus sylvestris</i> , <i>Rosa canina</i> , <i>Prunus spinosa</i> , <i>Prunus</i>   | Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на нетипичните храстови и дървесни видове, и обраствания с орлова папрат следва да е под 10%. |

| Параметър   | Мерна единица                                   | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|---|---|--|---|---|
|   |   |  | <i>cerasifera, Quercus cerris, Fagus sylvatica</i> ), като проективното им покритие е около 10%. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.   | За всички площи, в които има припокриване с местообитания на целеви видове животни, целевата стойност по този параметър следва да е до 20%. |
| <b>Структура и функции:<br/>Наличие на инвазивни чужди видове</b> | % проективно покритие на инвазивни чужди видове | Не повече от 1% проективно покритие на инвазивни чужди видове растения | При теренната работа през 2022 г. не са регистрирани ИЧВ в местообитанието – благоприятно състояние на местообитанието. Инвазивните чужди видове (ИЧВ) се идентифицират, съгласно „Списък с инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в Националните доклади за състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор "Инвазивни чужди видове за България / SEBI 2010 Инвазивни чужди видове за Европа" и списъка с ИЧВ, които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета). Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър. | Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на ИЧВ в природното местообитание следва да е под 1%.                            |

| Параметър  | Мерна единица                  | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|--------------------------------|-----------------|---|---|
| <b>Структура и функции:<br/>Присъствие на рудерални видове</b> | % от площта на местообитанието | Най-много 5%    | <p>Природното местообитание е в благоприятно състояние, когато не присъстват рудерални видове (в един идеален вариант) или тяхното присъствие е спорадично и общото им проективно покритие не надхвърля 5%.</p> <p>При теренното изследване в зоната през 2022 г. е установена слаба рудерализация. Рудералните видове не формират самостоятелни ценози. Установени са видовете <i>Sambucus ebulus</i>, <i>Urtica dioica</i>, <i>Carduus</i> spp., <i>Cirsium</i> spp, <i>Verbascum</i> spp. и др.</p> <p>Списък с често срещани рудерални видове:<br/><i>Carduus acanthoides</i>,<br/><i>Carthamus lanatus</i>,<br/><i>Cirsium arvense</i>, <i>Cirsium ligulare</i>, <i>Cirsium vulgare</i>,<br/><i>Conium maculatum</i>,<br/><i>Eryngium campestre</i>,<br/><i>Galium aparine</i>, <i>Lepidium ruderale</i>, <i>Marrubium peregrinum</i>, <i>Onopordon acanthium</i>, <i>Polygonum aviculare</i>, <i>Rumex crispus</i>, <i>Sambucus ebulus</i>, <i>Urtica dioica</i>, <i>Verbascum</i> spp. и др.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p> | Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на рудерални видове в природното местообитание следва да е под 5%. |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

Местообитание 6170 е новоустановено за защитена зона BG0000399 според плана за управление на ПП „Българка“. Картираната площ е 32,456 ha, която се възприема и като целева за опазване в зоната.

| Annex I Habitat types |    |    |            |               |              | Site assessment  |                  |              |        |
|-----------------------|----|----|------------|---------------|--------------|------------------|------------------|--------------|--------|
| Code                  | PF | NP | Cover (ha) | Cave (number) | Data quality | A/B/C/D          | A/B/C            |              |        |
|                       |    |    |            |               |              | Representativity | Relative Surface | Conservation | Global |
| 6170                  |    |    | 32.456     |               | M            | B                | C                | B            | C      |

Забележка: промените са отбелязани в червено.

## 8. Цитирана литература

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App>.

Петрова, А., Владимиров, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.

План за управление на ПП “Българка”. <http://www.pu.sternaconsult.com/>

Русакова, В. 2009. 6170 Алпийски и субалпийски варовикови тревни съобщества. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.). Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 179-182.

Русакова, В. 2015а. 12Е4 Алпийски калцифилни тревни съобщества край топящи се преспи. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том III – Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 178-180.

Русакова, В. 2015б. 23Е4 Алпийски и субалпийски затворени калцифилни тревни съобщества. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том III – Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 183-184.

Русакова, В. 2015в. 24Е4 Алпийски отворени калцифилни тревни съобщества. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том III – Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 186-187.

Русакова, В. 2015г. 25Е4 Алпийски и субалпийски отворени калцифилни тревни съобщества. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том III – Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 188-190.

Автори на текста: Кирил Василев, Николай Велев

### 1.4. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6210 ПОЛУЕСТЕСТВЕНИ СУХИ ТРЕВНИ И ХРАСТОВИ СЪОБЩЕСТВА ВЪРХУ ВАРОВИК (*FESTUCO BROMETALIA*) (\*ВАЖНИ МЕСТООБИТАНИЯ НА ОРХИДЕИ)

**1. Код и наименование на типа местообитание:** 6210 Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (*Festuco-Brometalia*) (\*важни местообитания на орхидеи)

#### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява ксерофилни, мезо-ксерофилни до мезофилни тревни съобщества доминирани от туфести житни видове, които се срещат в

равнините, предпланините и планините на страната. Съобществата на местообитанието се срещат при разнообразни климатични и почвени условия. Преобладаващата част от съобществата на местообитанието в България имат вторичен произход и са възникнали на мястото на унищожени широколистни гори. Фитоценозите са с полуотворена до затворена хоризонтална структура, като в състава им има един доминиращ или няколко съдоминиращи вида житни растения. Основни ценообразуватели са *Chrysopogon gryllus*, *Dichanthium ischaemum*, *Stipa* spp., *Festuca valesiaca* agg., *F. pseudodalmatica*, *Poa angustifolia*. Видовият състав и екологичната структура на местообитанието се повлияват, както от интензивната паша, така и от преустановяването ѝ, рудерализацията, навлизането на инвазивни видове, разораването и процесите на охраствяване.

Според Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по Натура 2000 в България (Цонев, Гусев 2009), на територията на страната местообитанието е представено с два подтипа: подтип 1 – Ксеротермни андропогоноидни ливади и пасища и подтип 2 – Ливадни степи. Първият подтип кореспондира с код 11E1 – Ксеротермни ливади и пасища от садина (*Chrysopogon gryllus*), белизма (*Bothriochloa ischaemum*) и валезийска власатка (*Festuca valesiaca*) от Червена Книга на Р България (Цонев, Русакова 2015), който е с категория „Потенциално застрашено местообитание“ (NT). Този подтип има широко разпространение на територията на страната при различни почвени и климатични условия. От синтаксономична гледна точка растителността се отнася към разред *Festucetalia valesiaca* и съюз *Festucion valesiaca* на клас *Festuco-Brometea*. Подтип 2 съответства на 05E1 Ливадни степи (Цонев, Гусев 2015) и е с категория „Уязвимо местообитание“ (VU). Това са ксеро-мезофилни и мезофилни тревни съобщества доминирани от *Chrysopogon gryllus*, *Agrostis capillaris*, *Danthonia alpina*, *Briza media*, *Brachypodium pinnatum*, *Festuca dalmatica*, *F. pseudodalmatica*. От синтаксономична гледна точка растителността се отнася към съюзите *Chrysopogono-Danthonion* и *Brachypodium pinnati* на същия клас. Подтип 2 е с разпространение предимно в полупланинските и планинските райони на страната.

Според Interpretation Manual Of European Union Habitats (EUR28, April 2013), природно местообитание 6210 се счита за приоритетно (6210\*), когато е важно местообитание за орхидеи. Местообитанието е приоритетно, когато отговаря на поне един от следните критерии:

- (a) местообитанието поддържа голям брой видове орхидеи;
- (b) местообитанието поддържа важна популация на поне един вид орхидея, която не се счита за често срещан вид на територията на страната;
- (c) местообитанието поддържа един или няколко вида орхидеи, които се считат за редки, много редки или са изключение за територията на страната.

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В мрежата Натура 2000, природно местообитание с код 6210 фигурира в стандартните формуляри на 138 зони, но до сега е било предмет на опазване в 133 от тях, тъй като в останалите е с оценка D по показател Представителност (Natura 2000\_BG\_2021\_12\_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>).

Местообитанието е разпространено и в трите биогеографски региона – Континентален, Алпийски и Черноморски. За територията на защитена зона „Българка“ местообитанието е разпространено в Алпийския и Континенталния биогеографски региони.

Съгласно докладването по чл. 17 на Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително състояние за Алпийския и Континенталния биогеографски райони: за Континенталния биогеографски район – благоприятно разпространение, неизвестна структура и функции, и неблагоприятни-незадоволителни бъдещи перспективи и площ;

а за Алпийския биогеографски район – неизвестно разпространение, структура и функции и неблагоприятни-незадоволителни бъдещи перспективи и площ. Местообитанието е с две последователни оценки „Неблагоприятно-незадоволително състояние“ по докладванията по чл. 17 от 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) и 2019 г. (за периода 2013-2018 г.). Съгласно докладването през 2019 г., като влияния и заплахи с висока степен за континенталния и алпийския биогеографски райони се посочват: превръщането на териториите в обработваеми земи; интензивна и прекомерна паша на селскостопански животни. Същите отрицателно действащи фактори са посочени и в Червена книга на България, Том 3. Природни местообитания (2015).

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Според данните в стандартния формуляр, площта на местообитанието с код 6210 в защитена зона „Българка“ е 119,98 ha или 0,5% от площта на зоната. В стандартния формуляр, местообитанието в зоната е с оценка „D“ по параметър Представителност. По време на проучването направено през 2011-2012 г. при проект "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I", е установено, че това природно местообитание има по-голяма площ, равняваща се на 141,76 ha и по тази причина е предложена промяна на стандартния формуляр, а именно увеличението на площта се равнява на 21,78 ha или 18 %, отразено в приложения към специфичния доклад за местообитанието в зоната под Анекс 4. Това предложение не е възприето в актуалния СФ на зоната. Според специфичния доклад, местообитание 6210 в ЗЗ „Българка“ е в благоприятно състояние по всички показатели.

Данните в стандартния формуляр местообитанието в ЗЗ са следните:

| Annex I Habitat types |    |    |            |               |              | Site assessment  |                  |              |        |
|-----------------------|----|----|------------|---------------|--------------|------------------|------------------|--------------|--------|
| Code                  | PF | NP | Cover (ha) | Cave (number) | Data quality | A/B/C/D          | A/B/C            |              |        |
|                       |    |    |            |               |              | Representativity | Relative Surface | Conservation | Global |
| 6210                  |    |    | 119,983    |               |              | D                |                  |              |        |

Изпълнителният екип подробно се запозна с Плана за управление (ПУ) на ПП Българка, както и с всички негови приложения. В този план природните местообитания са подробно и изчерпателно характеризирани. За тяхната класификация е използвана системата EUNIS, която може да бъде отправна за интерпретирането на местообитанията от Директива 92/43. В ПУ е посочено местообитание „Ливадни степи“ – E2.252 Moesio-Carpathian meadow steppes с площ 798,8 ha. Характеристиката на ливадните степи, посочена от Цонев и Гусев (2015) ги определя като полуестествени ксеро-мезофилни тревни съобщества с участие на *Chrysopogon gryllus*, *Festuca valesiaca*, *Festuca rupicola*, *Agrostis capillaris*, *Dichantium ischaetum*, *Avenulla pubescens*, *Sieglingia decumbens* и др. Тази характеристика може да даде основание за отнасянето му към 6210, както всъщност е направено в Червена книга на Р България, т.3 (стр.141). От друга страна, в същото издание (стр. 168) планинските сенокосни ливади са описани с характеристики, които до голяма степен съвпадат с наблюдаваното от нас на терен. Растителността на ливадните степи се развива в условия на по-влажен климат от типичните съобщества доминирани от садина и белизма в равнинните райони на страната. Затова на територията на ЗЗ Българка е логично те да бъдат установени, но количественото присъствие на *Chrysopogon gryllus* е много ограничено. Повишената



степен на влажност на условията на средата са причина растителността на ливадните степи, която се отнася към съюза *Chrysopogono-Danthonion* на клас *Festuco-Brometea*, на територията на защитената зона да преминава континуално към съюз *Cirsio-Brachypodium* от същия клас, за който е известно, че е свързан с мезо-ксерофитна растителност и съдържа диагностични видове от клас *Molinio-Arrhenatheretea*. Поради тази причина в редица случаи е много трудно да се направи ясно разграничение на терен между ливадните степи, низинните и планинските сенокосни ливади.

Запознахме се и с дисертационния труд на Юлиан Маринов (2018), който е разработен за територията на ПП Българка и разглежда много подробно природните дадености, флората, растителността и природните местообитания в парка. Тези проучвания потвърждават наличието на местообитание 6210 в парка.

През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация за състоянието на местообитанието в зоната. Посетени бяха 9 от общо 31 полигона, отнесени към това местообитание, което е приблизително 30% от съществуващите полигони и около 50% от общата им площ в зоната. Екипът е работил с пространствените данни за защитената зона свързани с картирането през 2011-2012 г. В резултат на теренната верификация, посетените полигони са отнесени към местообитание 6520 Планински сенокосни ливади, като аргументите са свързани с наличие на достатъчен брой диагностични видове, регистриран сенокосен режим на ползване на някои от обектите и липса на достатъчно количество диагностични видове за 6210. Всички посетени полигони (№ 03996210\_1, 8, 9, 11, 12, 23, 24, 28, 29) са идентифицирани като местообитание 6520 Планински сенокосни ливади, тъй като се доминират от *Calamagrostis epigeios* *Arrhenatherum elatius* и се характеризират със значително присъствие на *Anthoxanthum odoratum*, *Cynosurus echinatus*, *Galium verum*, *Galium album*, *Brachypodium pinnatum*, *Dactylis glomerata* и други, което е основание за взетото решение. В повечето от посетените полигони е наблюдавано развитие на орлова папрат, която има тенденция да се развива бързо и да измества тревната растителност.

## 5. Анализ на наличната информация

В резултат от направения анализ на наличната литература, както и верификацията на терен, считаме че местообитание 6210 в 33 Българка е с добра структура и функции и като цяло 33 Българка допринася за опазването му. Затова предлагаме да се направи промяна на стандартния формуляр, като се актуализират данните за разпространението му и оценките за представителност, относителна площ и опазване да бъдат променени на „С“. Това налага определяне на природозащитни цели за местообитанието в зоната.

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г., информация от Плана за управление на ПП „Българка“ и дисертационния труд на Маринов (2018), както и информацията от теренните проучвания през 2022 г. В резултат са направени следните изводи за настоящото състояние на местообитанието, които са отразени в целите, представени в този документ:

- В настоящия документ е приета стойността за площ от стандартния формуляр.
- Реалната площ на местообитанието след верификацията през 2022 г. се равнява на отразената в стандартния формуляр 119,98375 ha минус площта полигоните, които са разпознати и отнесени към местообитание 6520, или 88,80 ha.
- При теренните изследвания през 2022 г. не са установени орхидеи в полигони на местообитание 6210. Съгласно данни в становището на ст. експерт Св.

Станчев от РИОСВ В. Търново в поземлен имот 56719.94.225 са установени находища на най-малко четири вида орхидеи, като тези на *Himantoglossum calcaratum* са едни най-значимите в цялата защитена зона. Според експерта в прилежащите на посочения имот терени са установени още находища на различни видове орхидеи. Липсата на регистрирани орхидеи при теренните проучвания през 2022 г. може да се дължи на периода на посещение – месец август – когато условията не са подходящи за наблюдаването им. Необходими са допълнителни, целенасочени теренни проучвания за да се установи наличието и пространственото разположение на приоритетния тип на местообитание 6210.

- Тъй като естественото разпространение на местообитанието е в най-ниско разположените части на зоната, където антропогенният натиск е най-силен, следва състоянието на местообитанието по критерий „Структура и функции“ и „Бъдещи перспективи“ да се поддържа. Покритието на типичните доминиращи видове също трябва да се поддържа. Наличието на достатъчен брой характерни видове следва да се поддържа.
- Процеси на охроставяване и рудерализация има в минимална степен, затова по този параметър състоянието трябва да се поддържа.
- Пасищното натоварване е слабо и това може да доведе до промени както във видовия състав, така и да ускори развитието на храстова растителност.

#### 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по параметри със съответни мерни единици и целеви стойности в приложената таблица.

| Параметър | Мерна единица | Целева стойност    | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|-----------|---------------|--------------------|--|--|
| Площ      | хектари       | Най-малко 88,80 ha | При картирането през 2011-2012 г. е установено, че местообитанието е с обща площ от 141,56 ha, която е включена в специфичния доклад и в предложението за актуализация на СФ. В актуализирания през 2021 г. СФ площта на местообитанието е 119,98375 ha. При теренните проучвания през 2022 г. се установи, че площта на местообитанието в зоната е 88,80 ha, след изключване от неговата площ по СФ и отнасяне към друг тип местообитание (6520) на посетени полигони през 2022г. През 2022 г. не е установено наличие на орхидеи, за да бъде отнесен | Поддържане на площта на местообитанието в зоната от най-малко 88,80 ha. Специфична междинна цел: да се проучи наличието на приоритетния за опазване подтип (*важни местообитания на орхидеи) в периода между месеците април и юни. Срок: 2027 г. |

| Параметър  | Мерна единица                                | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|--|--|---|---|
|  |  |  | <p>този полигон към приоритетния за опазване подтип (*важни местообитания на орхидеи), тъй като посещението е проведено през месец август, който не е благоприятен за подобно наблюдение.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по параметър „площ“.</p> <p>Необходимо е проучване на площта през периода април-юни за установяване разпространението на приоритетния за опазване подтип на местообитанието.</p>   |   |
| <b>Структура и функции:<br/>Общо проективно покритие на растителността</b> | % общо проективно покритие на растителността | Най-малко 80% общо проективно покритие на растителността | <p>При картирането през 2011-2012 г. е установено проективно покритие на растителността над 90%.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p>  | Поддържане на състоянието по този параметър – общото проективното покритие на растителността следва да е най-малко 80%    |
| <b>Структура и функции:<br/>Присъствие на типични видове растения</b>      | Брой типични видове                          | Най-малко 5 вида   | <p>При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на комбинацията от типични видове растения.</p> <p>Като типични видове за местообитанието, следва да се отчитат: <i>Chrysopogon gryllus</i>, <i>Dichantium ishaemum</i>, <i>Galium verum</i>, <i>Lotus corniculatus</i>, <i>Agrimonia eupatoria</i>, <i>Teucrium chamaedrys</i>, <i>Convolvulus cantabrica</i>, <i>Euphorbia cyparisis</i>, <i>Carex caryophylla</i>, <i>Coronilla varia</i>, <i>Lathyrus pratensis</i>, <i>Thymus</i> spp., <i>Trifolium</i> spp.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната</p> | Поддържане на състоянието по този параметър – в природното местообитание трябва да присъстват поне 5 от типичните видове. |

| Параметър   | Мерна единица   | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|---|---|---|---|--|
|   |   |   | се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.   |  |
| <b>Структура и функции:<br/>Проективно покритие на типичния доминиращ вид (доминиращи видове)</b> | %<br>проективно покритие на един или комбинация от типичните видове | Най-малко 60%<br>проективно покритие на един или комбинация от типичните видове | При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на типични домиращи видове във фитоценозите, като е посочено доминирането на <i>Chrysopogon gryllus</i> и <i>Dichantium ischaetum</i> . Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.  | Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на типичните видове в местообитанието следва да е минимум 60%. |
| <b>Структура и функции:<br/>Наличие на инвазивни чужди видове</b>                                 | %<br>проективно покритие на инвазивни чужди видове                  | Не повече от 1%<br>проективно покритие на инвазивни чужди видове растения       | При картирането през 2011-2012 г. не е установено неблагоприятно състояние по този параметър. При теренната работа през 2022 г. е потвърдена тази оценка. Инвазивните чужди видове (ИЧВ) се идентифицират, съгласно „Списък с инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в Националните доклади за състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор "Инвазивни чужди видове за България / SEBI 2010 Инвазивни чужди видове за Европа" и списъка с ИЧВ, които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета). Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър. | Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на ИЧВ в природното местообитание следва да е под 1%.                   |

| Параметър   | Мерна единица  | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|---|--|-----------------|--|---|
| <b>Структура и функции:<br/>Присъствие на рудерални видове</b>                                      | % от площта на местообитанието   | Най-много 5%    | При картирането на местообитанието в зоната (2011–2012 г.) този индикатор е оценен в благоприятно състояние, като е документирана слаба рудерализация до 5% от полигона.<br>При теренните наблюдения в зоната през 2022 г. не са установени процеси на засилена рудерализация.<br>Природното местообитание е в благоприятно състояние, когато не присъстват рудерални видове (в един идеален вариант) или тяхното присъствие е спорадично и общото им проективно покритие не надхвърля 5%.<br>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър. | Поддържане на състоянието по този параметър – не присъстват рудерални видове или тяхното присъствие е спорадично и общото им проективно покритие не надхвърля 5%.                 |
| <b>Структура и функции:<br/>Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове, и орлова папрат</b> | % от площта на местообитанието с покритие на храстова и дървесна растителност, и орлова папрат | Най-много 20%   | При картирането през 2011-2012 г. по този параметър местообитанието е оценено в благоприятно състояние.<br>Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.   | Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на нетипични храстови и дървесни видове, и обраствания с орлова папрат в местообитанието следва да е под 20%. |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Предлага се актуализация на СФ. Промените са маркирани в червено.

| Annex I Habitat types |    |    |            |               |              | Site assessment  |                  |              |        |
|-----------------------|----|----|------------|---------------|--------------|------------------|------------------|--------------|--------|
| Code                  | PF | NP | Cover (ha) | Cave (number) | Data quality | A/B/C/D          | A/B/C            |              |        |
|                       |    |    |            |               |              | Representativity | Relative Surface | Conservation | Global |
| 6210                  |    |    | 88.80      |               | M            | C                | C                | C            | C      |

## 8. Цитирана литература

- Маринов, Ю. 2018. Флора и местообитания на Природен парк „Българка“ – Дисертация за придобиване на ОНС Доктор, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, Биологически факултет, Пловдив, 207стр.
- Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. (<https://natura2000.egov.bg/>. Последно посетен януари 2023)
- Цонев, Р., Гусев, Ч. 2009. 6210 Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (*Festuco-Brometalia*) (\*важни местообитания на орхидеи) – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 183-191.
- Цонев, Р., Гусев, Ч. 2015. 05E1 Ливадни степи. – В: Бисерков, В., Гусев, Ч., Попов, В., Хибаум, Г., Русакова, В., Пандурски, И., Узунов, Й., Димитров, М., Цонев, Р. и Цонева, С. (ред.). Червена книга на Република България, том 3. Природни местообитания. МОСВ-БАН, София, с. 141-143.
- Цонев, Р., Русакова, В. 2015. 11E1 Ксеротермни ливади и пасища от садина (*Chrysopogon gryllus*), белизма (*Dichantium ischaemum*) и валезийска власатка (*Festuca valesiaca*). – В: Бисерков, В., Гусев, Ч., Попов, В., Хибаум, Г., Русакова, В., Пандурски, И., Узунов, Й., Димитров, М., Цонев, Р. и Цонева, С. (ред.). Червена книга на Република България, том 3. Природни местообитания. МОСВ-БАН, София., с. 154-158.

Автори на текста: Ива Апостолова, Десислава Сопотлиева, Николай Велев, Кирил Василев, Магдалена Вълчева

### 1.5. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6230 \*БОГАТИ НА ВИДОВЕ КАРТЪЛОВИ СЪОБЩЕСТВА ВЪРХУ СИЛИКАТЕН ТЕРЕН В ПЛАНИНИТЕ

**1. Код и наименование на типа местообитание:** 6230 \*Богати на видове картълови съобщества върху силикатен терен в планините

#### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание е представено от тревни съобщества с доминиране на картъла (*Nardus stricta*), развиващи се в планините, преобладаващо в субалпийския пояс, и преобладаващо на силикатна основна скала. При по-ксеротермни условия, местообитанието се среща и на по-ниска надморска височина – под горна граница на гората. В исторически план, тази растителност има вторичен произход на мястото на унищожена горска и храстова растителност, в резултат на човешката дейност, като местообитанието е традиционно ползвано пасищно. Видовият състав на картъловите съобщества в границите на местообитанието е разнообразен и варира в зависимост от условията на средата. Освен доминирането на картъла, други видове с по-високо обилие и покритие са *Agrostis rupestris*, *A. capillaris*, *Lerchenfeldia flexuosa*, *Avelulla versicolor*, *Festuca airoides*, *F. nigrescens*, *F. rubra*, *Poa media* и др. От синтаксономична гледна

точка, растителността се отнася към съюз *Potentillo ternatae-Nardion strictae* (Русакова 2009а, б).

Природното местообитание е приоритетно за опазване, според Директива 92/43/ЕЕС и е отбелязано със звезда (\*).

Местообитанието е включено в Червена книга на Р България, т. 3., Природни местообитания, с код и име 26Е4 Субалпийски ацидофилни мезофитни съобщества предимно от картъл (*Nardus stricta*) и е с категория Уязвимо [VU] (Русакова 2015).

В защитена зона BG0000399 Българка, местообитание 6230\* е новоустановено при разработването на ПУ за ПП „Българка“ (приет 2021 г.). Разпространено е в най-високите части от Парка – върховете Българка, Бедек, Караджова кула и др. Почвите са ерозираны, на силикатна основа. Фитоценозите са с беден видов състав. Растителността е отнесена към асоциация *Campanulo abietinae-Lerchenfeldietum flexuosae* Pachedjieva 2012. Местообитанието се ползва пасищно, като на места се наблюдава пасищна дигресия – преизпасване и слаба рудерализация на местообитанието.

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В мрежата Natura 2000, природно местообитание с код 6230 фигурира в Стандартните формуляри на 16 зони, като е предмет на опазване в 15 от тях (Natura 2000\_BG\_2021\_12\_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>).

Разпространено е в два биогеографски региона – Континентален и Алпийски. За територията на защитена зона „Българка“ местообитанието е разпространено в Алпийския биогеографски регион.

Съгласно докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително състояние и в двата биогеографски региона. За Континенталния биогеографски регион – неизвестно разпространение и структура и функции, неблагоприятни-незадоволителни площ и бъдещи перспективи. За Алпийския биогеографски регион – благоприятно разпространение, неблагоприятни-незадоволителни площ и бъдещи перспективи, и неизвестни структура и функции. Оценка неблагоприятно-незадоволително състояние е дадена и при докладването по чл. 17 от 2013 г. (за периода 2007-2012 г.).

Съгласно докладването през 2019 г., не се посочват влияния и заплахи с висока степен за Континенталния биогеографски регион. Като влияния и заплахи със средна степен за Континенталния биогеографски регион се посочват: селскостопанска дейност; климатични промени; събиране/брание на диви растения и животни (без лов и риболов); интензивна паша и преизпасване от селскостопански животни; замърсяване на почвата от различни източници, включително с ТБО; изграждане на инфраструктурни обекти за спорт, туризъм и отдих. Според ЧК на РБ, т.3. Природни местообитания, като отрицателен фактор е посочен недостатъчната пасищна натовареност в някои фитоценози или прекомерната паша и утъпкване в други.

На територията на страната се намира малка част от общата площ на местообитанието в ЕС, но българските находища представляват източната граница на общия обхват на местообитание 6230 в Европа. Местообитанието е широко разпространено в ЕС, както и в българските планини. В него се срещат значителен брой регионални и местни ендемити, както и защитени видове, сред които са *Anemone narcissiflora*, *Meum athamanticum*, *Phyteuma confusum*.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

Според данните, представени в Стандартния Формуляр (СФ) на зоната, природно местообитание 6230\* не е посочено. То е новоустановено при картирането в зоната при

изготвянето на План за управление на ПП „Българка“. В защитена зона BG0000399 Българка, местообитанието е представено с четири полигона и заема обща площ от 32.77 ha. Площта на местообитанието в зоната се равнява на 0.14% от общата му площ в Алпийския биогеографски регион за страната. Изчислението е направено според площта, посочена в докладването по чл. 17 през 2019 г.

Природното местообитание в зоната е с добра представителност и следва да получи оценка „В“ за „Представителност“. Неговата площ в зоната представлява 0.11% от общата му площ на национално ниво и получава оценка „С“ за „Относителна площ“ ( $2 \geq p > 0 \%$ ). За „Степен на опазване“ се полага оценка „С“, поради ниската степен на опазване на структурата и функциите на местообитанието в зоната. Общата оценка на стойността на защитената зона за опазване на природното местообитание е „С“.

Природното местообитание в зоната е в неблагоприятно-незадоволително състояние по критерии „Структура и функции“ и „Бъдещи перспективи (заплахи и влияния)“, поради пасищно претоварване на терените. Интензивната паша и отъпкване на субстрата са довели до нарушения в проективното покритие и видовия състав на ценозите, както и до повишаване на степента на проява на процеси като ерозия и рудерализация.

## 5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в ПУ за ПП „Българка“ (приет през 2021 г.). През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната.

При картирането (2011-2012 г.) в защитена зона BG0000399 Българка местообитание 6230\* не е било установено. Впоследствие, при разработването на ПУ за ПП „Българка“ (приет през 2021 г.), местообитание е локализирано в най-високите части от Парка – върховете Българка, Бедек, Караджова кула и др. Фитоценозите са с беден видов състав, срещат се *Nardus stricta*, *Genista depressa*, *Plantago carinata*, *Crocus veluchensis*, *Hieracium hoppeanum*, *Ornithogalum montanum*, *Luzula forsteri*, *Anthoxanthum odoratum*, *Polytrichum* sp., *Cladonia* sp., *Antennaria dioica*, *Jasione laevis*, *Vaccinium* spp. и др. Местообитанието се ползва пасищно, като на места се наблюдава пасищна дигресия – преизпасване и слаба рудерализация на местообитанието.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

| Параметър | Мерна единица | Целева стойност    | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|-----------|---------------|--------------------|---|--|
| Площ      | Хектари       | Най-малко 32,77 ha | При теренните изследвания през 2022 г. не е установена загуба на площ от местообитанието. Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър. | Поддържане на площта, така че постоянната заемана площ от местообитанието в зоната следва да е най-малко 32,77 ha. |



| Параметър  | Мерна единица                                | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|--|--|---|---|
| <b>Структура и функции:</b><br><b>Общо проективно покритие на растителността</b>               | % общо проективно покритие на растителността | Най-малко 60% проективно покритие на растителността  | През 2022 г. е регистрирано занижено проективно покритие на растителността в рамките на местообитанието, поради наличието на интензивна паша. На места покритието на растителността пада дори под 50% – местообитанието е в неблагоприятно състояние. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър. | Подобряване на състоянието по този параметър – проективното покритие на растителността в местообитанието следва да е над 60% .                                    |
| <b>Структура и функции:</b><br><b>Присъствие на типичния доминиращ вид (доминиращи видове)</b> | Брой видове                                  | Доминиране на поне един от видовете: <i>Nardus stricta</i> , <i>Lerchenfeldia flexuosa</i> | При теренната работа през 2022 г. се установи наличие на доминиращите видове, характерни за местообитанието. Състоянието на местообитанието се определя като благоприятно по този параметър. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.   | Поддържане на състоянието по този параметър – тревната растителност в местообитанието е доминирана поне от един от изброените в целевата стойност типични видове. |
| <b>Структура и функции:</b><br><b>Присъствие на типични видове растения</b>                    | Брой типични видове                          | Най-малко 5 вида   | При теренната работа през 2022 г. е установено нарушение на структурата и функциите на местообитанието – неблагоприятно състояние по параметър „Присъствие на типични видове растения“. Поради силната степен на изпасване на растителността е достигнато до силно  | Подобряване на състояние по този параметър – в природното местообитание присъстват поне 5 от типичните видове.  |

| Параметър   | Мерна единица   | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона                                  |
|---|---|--|--|--|
|   |   |  | доминиране на картъла ( <i>Nardus stricta</i> ) и съответно до обедняване на видовия състав на фитоценозите. Типични видове за местообитанието са: <i>Agrostis capillaris</i> , <i>A. rupestris</i> , <i>Alchemilla glaucescens</i> , <i>Antennaria dioica</i> , <i>Bellardiochloa variegata</i> , <i>Bruckenthalia spiculifolia</i> , <i>Campanula moesiaca</i> , <i>C. patula</i> , <i>Carex caryophyllea</i> , <i>C. kitaibeliana</i> , <i>Colchicum autumnale</i> , <i>Crocus veluchensis</i> , <i>Cynosurus cristatus</i> , <i>Euphrasia liburnica</i> , <i>Festuca airoides</i> , <i>F. balcanica</i> subsp. <i>balcanica</i> , <i>F. dalmatica</i> , <i>F. nigrescens</i> , <i>Geum montanum</i> , <i>Hieracium hoppeanum</i> , <i>Hypericum perforatum</i> , <i>H. maculatum</i> , <i>Leontodon autumnalis</i> , <i>Deschampsia flexuosa</i> , <i>Lotus corniculatus</i> , <i>Luzula multiflora</i> , <i>Ligusticum mutellina</i> , <i>Nardus stricta</i> , <i>Poa media</i> , <i>Potentilla erecta</i> , <i>P. ternata</i> , <i>Thymus vandasii</i> , <i>Trifolium pratense</i> , <i>T. repens</i> , <i>Veronica chamaedrys</i> , <i>V. officinalis</i> , <i>Viola dacica</i> , <i>V. tricolor</i> .<br>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър. |  |
| <b>Структура и функции: Присъствие на нетипични храстови и дървесни</b> | % от площта на местообитанието с покритие на с храстова и | Не повече от 10%. За всички площи, в които има припокриване с местообитания на целеви видове | При терените проучвания през 2022 г. в посетените находища на местообитанието не е установено присъствие на нетипични храстови   | Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на нетипичните |

| Параметър   | Мерна единица                                   | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|---|---|--|--|--|
| <b>видове, и орлова папрат</b>                                | дървесна растителност, и орлова папрат          | животни, целевата стойност е до 20%.                                   | и дървесни видове над праговете стойности. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.  | храстови и дървесни видове, и обраствания с орлова папрат следва да е под 10%. За всички площи, в които има припокриване с местообитания на целеви видове животни, целевата стойност по този параметър следва да е до 20%. |
| <b>Структура и функции: Наличие на инвазивни чужди видове</b> | % проективно покритие на инвазивни чужди видове | Не повече от 1% проективно покритие на инвазивни чужди видове растения | При теренната работа през 2022 г. не са регистрирани ИЧВ в местообитанието – благоприятно състояние на местообитанието. Инвазивните чужди видове (ИЧВ) се идентифицират, съгласно „Списък с инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в Националните доклади за състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор "Инвазивни чужди видове за България / SEBI 2010 Инвазивни чужди видове за Европа" и списъка с ИЧВ, които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета). Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от | Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на ИЧВ в природното местообитание следва да е под 1%.   |

| Параметър  | Мерна единица                  | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|--------------------------------|-----------------|--|---|
|  |                                |                 | поддържане на състоянието по този параметър.   |   |
| <b>Структура и функции:<br/>Присъствие на рудерални видове</b> | % от площта на местообитанието | Най-много 5%    | Природното местообитание е в благоприятно състояние, когато не присъстват рудерални видове (в един идеален вариант) или тяхното присъствие е спорадично и общото им проективно покритие не надхвърля 5%.<br>При теренните наблюдения през 2022 г., не е установена рудерализация в местообитанието.<br>Списък с често срещани рудерални видове:<br><i>Carduus acanthoides, Cirsium arvense, Cirsium ligulare, Cirsium vulgare, Eryngium campestre, Galium aparine, Polygonum aviculare, Rumex crispus, R. alpinus, Chenopodium bonus-henricus, Epilobium angustifolium, Sambucus ebulus, Urtica dioica, Verbascum spp.</i> и др.<br>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър. | Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на рудерални видове в природното местообитание следва да е под 5%. |

#### 7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

Природно местообитание 6230 \*Богати на видове картълови съобщества върху силикатен терен в планините е новоустановено в зоната по време на разработването на План за управление на ПП „Българка“ и следва да бъде добавено в СФ за защитената зона.

| Annex I Habitat types |    |    |            |               |              | Site assessment  |                  |              |        |
|-----------------------|----|----|------------|---------------|--------------|------------------|------------------|--------------|--------|
| Code                  | PF | NP | Cover (ha) | Cave (number) | Data quality | A/B/C/D          | A/B/C            |              |        |
|                       |    |    |            |               |              | Representativity | Relative Surface | Conservation | Global |
| 6230                  |    |    | 32.77      |               | M            | B                | C                | C            | C      |

Забележка: промените са отбелязани в червено.

## 8. Цитирана литература

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App>.

Петрова, А., Владимирова, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.

План за управление на ПП „Българка“. <http://www.pu.sternaconsult.com/>

Русакова, В. 2009а. 6230 \*Богати на видове картълови съобщества върху силикатен терен в планините. – В: Кавръкова, В., Димова, Д., Димитров, М., Цонев, Р., Белев, Т., Раковска, К. (ред.). Ръководство за определяне на местообитания от европейска значимост в България. Второ, преработено и допълнено издание. София, Световен фонд за дивата природа, Дунавско – Карпатска програма и федерация “ЗЕЛЕНИ БАЛКАНИ”, с. 62.

Русакова, В. 2009б. 6230 \*Богати на видове картълови съобщества върху силикатен терен в планините. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 197-200.

Русакова, В. 2015. 26Е4 Субалпийски ацидофилни мезофитни съобщества предимно от картъл (*Nardus stricta*). – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 190-193.

Автори на текста: Николай Велев, Кирил Василев

### 1.6. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6430 ХИДРОФИЛНИ СЪОБЩЕСТВА ОТ ВИСОКИ ТРЕВИ В РАВНИНИТЕ И В ПЛАНИНСКИЯ ДО АЛПИЙСКИЯ ПОЯС

**1. Код и наименование на типа местообитание:** 6430 Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския до алпийския пояс

#### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява съобщества, формирани от високи треви, с височина на видовете растения от 1 m до 1,5-2 m, които се развиват по бреговете на реките и потоците, заемащи тесни ивици (до 2–3 m) край течащите води, в речното корито и по влажните брегове, предимно върху чакълест или глинест субстрат. По-рядко се формират в заливани поляни или ливади, което е характерно предимно за низинните райони на страната. Видовият състав е разнообразен и зависи както от надморската височина и осветеността, така и от околните съобщества, но в него преобладават типичните хигрофити и хигромезофити, които могат да растат, както в плитка 0,10–0,20

m вода, така и на преовлажнена почва. Местообитанието е разпространено навсякъде в страната от равнините до към 2500 m надморска височина в планините и се среща и в трите биогеографски района (алпийски, континентален и черноморски). Заради специфики в екологичните характеристики и флористичния състав се различават подтипове на местообитанието (Цонев и Русакова 2009, Русакова 2009).

Местообитанието е включено в Червена книга на Р България ( т.3. Природни местообитания) с две местообитания с кодове: 28Е5 Крайречни високотревни съобщества в равнините (Вълчев, В. и др., 2015), което е представено с 3 подтипа (съответстващи на EUNIS единиците E5.41, E5.243 и E5.43) и е с категория Застрашено (EN) и 29Е5 Крайречни високотревни съобщества в планините, което е с категория Уязвимо (VU) (Русакова, 2015).

В предпланинските и планински райони на страната ни, каквито са включени в границите на ЗЗ „Българка“, природното местообитание се среща най-често като крайречни ивици. В тези райони основно са представени подтиповете (съгласно EUNIS класификацията): E5.41 Високотревни съобщества в поречието на реките по открити места (разпространено до около 1000–1200 m надм. вис.) и E5.43 Нитрофилни високотревни съобщества в поречието на реките на сенчести места в гори (разпространено основно между 800–1300 m надм. вис.). В предпланинските и планински райони на страната преобладават съобществата отнасящи се към местообитанието от Червена книга на Р България с код 28Е5 Крайречни високотревни съобщества в равнините (разпространено до около 1200–1300 m надм. вис.). Понякога в буковия пояс се срещат високотревни крайречни съобщества, които се отнасят към местообитанието от Червена книга на Р България с код 29Е5 Крайречни високотревни съобщества в планините, но като цяло неговия екологичен оптимум е в иглолистния и субалпийския пояс, които не се включват в границите на защитена зона „Българка“.

### **3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата**

В мрежата Natura 2000, природно местообитание с код 6430 фигурира в Стандартните формуляри на 100 защитени зони, но е предмет на опазване в 89 защитени зони, без тези с оценка D по показател Представителност (Natura 2000\_BG\_2021\_12\_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>). Разпространено е в трите биогеографски региона – Алпийски, Континентален и Черноморски, като най-голяма площ заема в Континенталния регион. За територията на защитена зона „Българка“ местообитанието е разпространено в Алпийския и Континенталния биогеографски региони.

Съгласно докладването по чл. 17 на Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неизвестно състояние за Алпийския биогеографски район: благоприятно разпространение и неизвестни площ, структура и функции и бъдещи перспективи и в неблагоприятно-лошо състояние в Континенталния биогеографски регион: благоприятно състояние по разпространение, неблагоприятно-незадоволително по заемана площ, неизвестно по структура и функции, и неблагоприятно-лошо по бъдещи перспективи.

Докладването по чл. 17 през 2019 г. се различава от докладването през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.). През 2013 г. общата оценка е неблагоприятно-незадоволително състояние и в двата биогеографски района (Алпийски и Континентален): благоприятно състояние по заемана площ и разпространение и неблагоприятно-незадоволително по структура и функции, и бъдещи перспективи.

За Алпийския биогеографски район, при докладването през 2019 г., всички посочени заплахи и влияния са оценени със средна степен на значение/влияние. Сред основните изброени заплахи и влияния (които имат значение за предпланинските и планински райони на страната) са: абиотични естествени процеси (ерозия, затлачване,

осушаване и др.), засушаване и намаляване на валежите поради климатични промени, водохващания на подземни и повърхностни води, дренажи. За Континенталния биогеографски район, при докладването през 2019 г., всички изброени заплахи и влияния са с висока степен на значение/влияние, което е в синхрон с докладваната оценка за неблагоприятно-лошо състояние по бъдещи перспективи и с категорията в Червена книга на Р България – Застрашено (EN) местообитание. Сред основните заплахи и влияния отново са такива свързани с промяна на водния режим – абиотични естествени процеси (ерозия, затлачване, осушаване и др.), водохващания на подземни и повърхностни води, дренажи.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Според данните в стандартния формуляр, в защитена зона BG0000399 „Българка“ местообитанието заема площ от 287,961 ha. В стандартния формуляр, местообитанието в зоната е с оценки „С“ по категориите „Представителност“ и „Относителна площ“, и с оценка „В“ по „Степен на опазване“, като общата оценка на стойността на защитената зона за опазване на природното местообитание е също „В“. (източник Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ, <https://natura2000.egov.bg>, достъпен през ноември 2022 г.)

| Annex I Habitat types |    |    |            |               |              | Site assessment  |                  |              |        |
|-----------------------|----|----|------------|---------------|--------------|------------------|------------------|--------------|--------|
| Code                  | PF | NP | Cover (ha) | Cave (number) | Data quality | A/B/C/D          | A/B/C            |              |        |
|                       |    |    |            |               |              | Representativity | Relative Surface | Conservation | Global |
| 6430                  |    |    | 287.961    |               |              | C                | C                | B            | B      |

Според специфичния доклад за природно местообитание 6430 (също представен в Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ, който се основава на проведеното картиране през 2011-2012 г., съгласно данните на проект "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I"), в защитена зона BG0000399 „Българка“ е предложена актуализация на Стандарния формуляр, която към настоящия момент не е приета. Тази актуализация се изразява в увеличение на заеманата площ с 47% до 424,18 ha. В резултат на това, тъй като новата площ на местообитанието в зоната се равнява на 5,9 % от стойността на националната му оценка е предложена и промяна на оценката на „В“ по категория „Относителна площ“. В специфичния доклад, обаче, ясно е посочено, че само 1,72 ha са потвърдени като природно местообитание 6430, при теренните изследвания на проведеното картиране през 2011-2012 г. по проект "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I". В резултат от този проект, природно местообитание 6430 в 33 Българка е представено с общо 142 полигона. От тях, само четири полигона (с посочената обща площ от 1,72 ha) са картираните на терен, останалите полигонали са резултат от приложения индуктивен модел на разпространение на местообитанието.

Според специфичния доклад, в защитена зона „Българка“, съобществата на местообитание 6430 могат да се отнесат към подтип „Влажни и нитрофилни тревни съобщества край водните течения и по границите на горите в ниските територии на страната“ (код 37.71 на Палеарктичната класификация). Във видовия състав на местообитанието участват *Epilobium hirsutum*, *Heracleum verticillatum*, *Valeriana officinalis*, *Mentha aquatica*, *Aegopodium podagraria* и др. Посочено е, че местообитанието не е застрашено от отрицателно действащи фактори, като фрагментация, рудерализация, обрастване с дървесни и храстови видове, паша, използване на торове и пестициди и не

са наблюдавани промени в хидрологичния режим. Общото заключение в специфичния доклад е, че по всички отчетени параметри природно местообитание 6430 в защитена зона „Българка“ се намира в благоприятно състояние.

Информация за местообитание 6430 в ЗЗ Българка се съдържа в дисертационния труд на Юлиян Маринов (2018), относно флората и природните местообитания на ПП „Българка“. Според цитирания източник, в територията на ЗЗ Българка към това местообитание могат да се отнесат следните установени на територията по EUNIS класификацията местообитания:

- два подтипа на тип E5.4 Високотревни съобщества на влажни и мокри места в покрайнините на горите и ливадите (Moist or wet tall-herb and fern fringes and meadows). Първият подтип е E5.41 - Високотревни съобщества по поречието на реките на открити места (Screens or veils of perennial tall-herbs living watercourses) – разпространен в ниските части на притоците на реките Янтра, Тревненска (Дряновска) и Белица. За него са характерни следните растителни видове: *Angelica sylvestris*, *Berula erecta*, *Bidens cernua*, *B. tripartita*, *Calystegia sepium*, *Chaerophyllum hirsutum*, *Dipsacus pilosus*, *Epilobium hirsutum*, *Equisetum sylvaticum*, *E. telmateia*, *Eupatorium cannabinum*, *Humulus lupulus*, *Juncus effusus*, *J. inflexus*, *Leersia oryzoides*, *Lycopus europaeus*, *L. exaltatus*, *Lythrum salicaria*, *Mentha longifolia*, *Parietaria erecta*, *Petasites hybridus*, *Pulicaria vulgaris*, *Rubus rivularis*, *Scrophularia umbrosa*, *Solanum dulcamara*, *Symphytum officinale*, *Urtica dioica*. Вторият подтип е E5.43 - Влажни или мокри високотревия на сенчести места по поречието на реките и по периферията на горите (Shady woodland edge fringes) – разпространен покрай теченията на реките Сивяк, Бялата, Козята, Самаринска, Паничарка и др. както и в покрайнините на буковите гори. Най-често в състава му участват: *Aconitum lamarkii*, *Aegopodium podagraria*, *Alliaria petiolata*, *Anthriscus sylvestris*, *Carex pendula*, *Chaerophyllum hirsutum*, *Chelidonium majus*, *Circaea lutetiana*, *Cucubalus baccifer*, *Galeopsis speciosa*, *Galium aparine*, *Geranium phaeum*, *G. robertianum*, *G. sylvaticum*, *Geum urbanum*, *Glechoma hederacea*, *Heracleum sibiricum*, *Miosoton aquaticum*, *Ranunculus platanifolius*, *Scutellaria altissima*, *Telekia speciosa* и др.;
- субалпийския тип (E5.5 Субалпийски високотревни съобщества) на подтипа E5.572 Мизийски високотревни съобщества край потоци и реки (Moesian tall herb communities) разпространен в горната част на поречието на реките Габарищица, Янтра, Сивяк, Белица, Паничарка, Левичарка, Сухата, Бялата и Козята реки, Узан дере и Топлешки дол. В това местообитание преобладават съобществата доминирани от хибридна и/или бяла чобанка (*Petasites hybridus* и/или *Petasites albus*). Участват още: *Achillea grandiflora*, *Aconitum variegatum*, *Alchemilla glaucescens*, *Allium phthioticum*, *A. schoenoprasum*, *Angelica pancicii*, *A. sylvestris*, *Bistorta major*, *Caltha palustris*, *Carduus personata*, *Cardamine amara*, *C. impatiens*, *Carex hirta*, *C. pendula*, *Dactylorhiza cordigera*, *D. saccifera*, *Deschampsia caespitosa*, *Epilobium* spp., *Filipendula ulmaria*, *Galeopsis speciosa*, *Geranium palustre*, *Heracleum verticillatum*, *Hypericum maculatum*, *H. tetrapterum*, *Impatiens noli-tangere*, *Mentha longifolia*, *Miosoton aquaticum*, *Ranunculus platanifolius*, *Senecio umbrosus*, *Salvia glutinosa*, *Scutellaria galericulata*, *Telekia speciosa*. В състава на отделните фитоценози участват видове, които навлизат от околните, главно горски съобщества: *Athyrium filix-femina*, *Carex sylvatica*, *Chamaenerion angustifolium*, *Dryopteris filix-mas*, *Geranium sylvaticum*, *Lapsana communis*, *Luzula luzuloides*, *L. sylvatica*, *Senecio nemorensis*, *Stachys sylvatica*, *Urtica dioica* и др.

Така съгласно информацията в Маринов (2018) може да се приеме, че местообитание 6430 е представено на много места в защитената зона, като проявява типичния си видов състав, но вероятно и поради ограниченото му по площ (точково)



разпространение, тези местообитания по EUNIS класификацията, които се отнасят към 6430 не са отразени на картата в този труд.

В Плана за управление на ПП Българка, приет с Решение № 894/30.12.2021 г. на Министерския съвет (обн. ДВ, бр.1/2022 г.) (<https://www.moew.government.bg/bg/priroda/zastiteni-teritorii/planove-za-upravlenie-na-zastiteni-teritorii-vlezli-v-sila/nacionalni-i-prirodni-parkove/>) са установените като разпространени на територията на ПП „Българка“ в раздел „Екосистеми и биотопи“ съобщества, които се отнасят към местообитание 6430, а именно отнесените към единиците на EUNIS класификацията E5.43 Shady woodland edge fringes и E5.572 Moesian tall herb communities. Съответно, в раздел „Растителност“ са посочени съобщества на Assoc. *Filipendulo ulmariae-Menthetum longifoliae*, Comm. of *Mentha longifolia* и *Urtica dioica*, към съюз *Calthion palustris*, както и Comm. of *Petasites hybridus* към съюз *Cirsion appendiculati*, които потвърждават наличието на природно местообитание 6430 в границите на ЗЗ Българка. Така, съгласно информацията в Плана за управление на ПП Българка, може да се приеме, че местообитание 6430 в ЗЗ „Българка“ е представено основно от високотревни съобщества в поречията на реките, като преобладават съобществата доминирани от хибридна чобанка (*Petasites hybridus*). В близост до парка (водосбора на р. Енинска) са установени и съобщества към асоциация *Filipendulo ulmariae-Menthetum longifoliae* и групировки на *Mentha longifolia* и *Urtica dioica*. На територията на ПП (респективно и на територията на ЗЗ „Българка“) е установено, че е разпространен основно подтипът „Нитрофилни високотревни съобщества в поречията на потоци на сенчести места в гори“. Тези съобщества образуват тесни ивици край потоци и малки реки на засенчени места, във влажни долове и падини при висока въздушна и почвена влажност. Най-често в състава им участват *Aegopodium podagraria*, *Alliaria petiolata*, *Anthriscus sylvestris*, *Carex pendula*, *Chaerophyllum hirsutum*, *Chelidonium majus*, *Circaea lutetiana*, *Cucubalus baccifer*, *Galeopsis speciosa*, *Galium aparine*, *Geranium phaeum*, *Heracleum sibiricum* и др. В състава на отделните фитоценози участват и видове, които навлизат от околните, главно горски съобщества: *Dryopteris filix-mas*, *Chamaenerion angustifolium* (= *Epilobium angustifolium*), *Hypericum maculatum*, *Lapsana communis*, *Luzula luzuloides*, *L. sylvatica*, *Senecio nemorensis*, *Urtica dioica* и др. В Плана за управление на ПП „Българка“, в приложените пространствени данни (shp-файлове), не са посочени площи на съответните растителните единици/биотопи/екосистеми – основно, защото те съвпадат и с картируеми единици от горския фонд.

През 2022 година беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация, относно присъствието, състоянието и заплахите/влиянията на местообитанието в зоната. При проведените теренни изследвания са обследвани общо 37 полигона от всички 142 полигона от предварително наличните данни за разпространение на местообитание 6430 в ЗЗ Българка (съгласно проект "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I"). Общата площ на посетените полигони през 2022 г. е 170,66 ha, и по този начин са верифицирани 40,23% от площта на местообитание 6430, съгласно неговата площ и полигоните му по данни от картирането спрямо 2011-2012 в ЗЗ „Българка“.

В процеса на теренните проучвания през 2022 г., местообитание 6430 е потвърдено само в един от посетените полигони (номер 03996430\_37 с площ 0,62 ha), а в други два полигона (съответно с номера 03996430\_80 с площ 0,62 ha и 03996430\_134 с площ 15,75 ha) наличието на местообитанието е точково, с много малка площ и не заема целия полигон. От четирите полигона, които са резултат от реално картиране на терен през 2011-2012 г., е посетен само един полигон (номер 03996430\_2, с площ 0,04 ha), за който към 2022 г. е установено, че е изцяло в гора, като не е установено наличие на вода (пролетно време е вероятно да има течаща вода), но не са установени видовете растения,

които характеризират природно местообитание 6430. При обхождането на зоната при теренните проучвания през 2022 г. не се установи наличие на природно местообитание 6430 в други нови локалитети. В случаите, в които при теренните изследвания през 2022 г. е установено местообитанието, то е установено основно в разсветлени участъци по речното корито в крайнини на гори, изключение е неговото проявление в полигон номер 03996430\_80, който включва в площта си основно рибарници, и в който местообитание 6430 е представено в периферията им. Основните видове растения, които изграждат растителните съобщества са *Petasites hybridus*, *Chaerophyllum hirsutum*, *Anthriscus* sp., *Calystegia sylvatica*, *Pteridium aquilinum*, *Sambucus ebulus*. Следователно, може да се приеме, че съгласно данните от 2022 г., в защитената зона то се проявява основно с неговия подтип „Нитрофилни високотревни съобщества в поречията на потоци на сенчести места в гори“. Общото проективно покритие на растителността е високо (85% до 100%), не са установени инвазивни чужди видове растения. Като цяло, в тези проучени полигони на терен не са установени съоръжения, влияещи на хидрологичния режим, с изключение на полигон номер 03996430\_80, който включва в площта си основно рибарници, и в който местообитание 6430 е представено в периферията им. В полигон с номер 03996430\_37 можем да посочим, че покритието на дървесна и храстова растителност е до 5%, състояща се основно от видовете *Rubus* sp., *Prunus cerasifera*, *Juglans regia*, *Cornus mas*.

## 5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г., информация от Плана за управление на ПП „Българка“ и дисертационния труд на Маринов (2018), както и данните за състояние на местообитанието събрани през 2022 г. Въз основа на анализа на наличната информация са направени следните изводи за настоящото състояние на местообитанието, които са отразени в целите, представени в този документ:

- Основно може да се заключи, че към настоящия момент точното проявление, разпространението и заетите площи от природно местообитание 6430 в защитена зона BG0000399 „Българка“ имат нужда от допълнителни уточнения. Аргументация:
  - = В наличните официални документи в Информационната система за Натура 2000 на сайта на МОСВ (<https://natura2000.egov.bg> ; достъпен през ноември 2022 г.) са посочени големи площи (стотици хектари), съответно в Стандартния формуляр – 287,961 ha, и в специфичния доклад за местообитание 6430 в 33 „Българка“ – 424,18 ha. В слоя, с който разполагахме са 422,369857 ha. При картирането през 2011-2012 г. са посетени полигони с площ общо от 136,81 ha или 44 % от общата площ по предварителен дедуктивен модел (310,27 ha), но само 1,72 ha са реално потвърдени като това местообитание. През 2022 г., са посетени около 40% от площта на местообитание 6430, съгласно неговата площ и полигоните му по данни от Специфичния доклад, основани на картирането спрямо 2011-2012 (424,18 ha), но само в площ от общо около 1 ha може да се приеме наличието на това местообитание.
  - = В наличните пространствени данни към ПУ на ПП „Българка“ няма информация за идентифицираните типове местообитания по EUNIS класификацията, които се отнасят към 6430, вероятно, както беше отбелязано по-горе, защото те съвпадат и с картируеми единици от горския фонд. В текстовата част на този документ, в категорията „Реки и потоци“, са посочени

95 ha, които могат само да бъдат насочващи за потенциални места с развитие на местообитание 6430.

=Наличните съвременни литературни данни за наличие на местообитанието в тази ЗЗ (напр. Маринов, 2018) не са геореферирани и също могат само да бъдат използвани, като насочващи за потенциални места с развитие на местообитание 6430 (виж текста по-горе).

= При теренните проучвания през 2022 г. установихме, че съществена част от полигоните, отнесени към природно местообитание 6430 в ЗЗ Българка, съгласно данните от проекта "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I", не могат да бъдат отнесени към това местообитание. Това са полигони, за които при посещение на терен се установи, че не отговарят на характеристиките на местообитанието, например са с изключително голяма площ, също така с голяма площ и в „хоризонтално направление“, т.е. много по-широка ивица от речното корито, или се намират много далеч от речно корито, вкл. разположени на склонове или обрасли с дървесна и храстова растителност и др. Една част от тях може да се отнесат към местообитание 6520, но други са грешно определяне от модела и не съответсват на никое природно местообитание съгласно Директива 92/43/ЕИО.

Експертно ни заключение е, че приложеният модел за картиране на местообитание 6430 не отразява неговото разпространение в защитена зона „Българка“. Картирането на това местообитание (с прилагане на индуктивен модел) е с много ниска степен на достоверност и в други защитени зони от мрежата Natura 2000. Данните от тази защитена зона доказват изтъкваната необходимост, в разработените документи за специфични и подробни природозащитни цели за това местообитание и в други зони, за детайно и целенасочено картиране на местообитанието в зоните от мрежата Natura 2000.

- За това местообитание в тази защитена зона, към този момент, като най-вероятна площ се приема 248,11 ha, която се изчислява както следва: 422,369857 ha съгласно слой за местообитанието, с който е работено към 2022 г. минус площта на полигоните, отхвърлени като това местообитание през 2022 г. Установените типични видове в потвърдените полигони съответстват на комплекса от типични видове за местообитание 6430, с което се потвърждава благоприятното му състояние по този параметър, посочено и в специфичния доклад за местообитанието в зоната.
- Не са установени дейности по отводняване или други негативни промени на хидрологичния режим (с изключение на посочения по-горе случай – наличието на местообитание 6430 до рибарници) в полигоните на местообитанието. За това местообитание основните заплахи и влияния (например посочени при докладването по чл. 17 от 2019 г. и в Червена книга на Р България) са свързани с негативни изменения на хидрологичния режим – намаляване на повърхностния воден оток и общо осушаване, както от естествени процеси, така и от антропогенно предизвикани причини.

Като междинна цел е необходимо да се направи актуализация на картирането на природното местообитание в зоната.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по параметри със съответни мерни единици и целеви стойности в приложената таблица.

| Параметър | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|-----------|---------------|-----------------|---|---|
| Площ      | Хектари       | 248,11          | <p>Установено е значително разминаване в данните за площите на местообитанието в зоната В СФ на 33 „Българка“ – местообитанието е включено с площ от 287,961 ha, а в специфичния доклад с 424,18 ha. При теренните проучвания през 2011-2012 г. за местообитанието са установени само 1,72 ha, а през 2022 г. – около 1 ha. Литературни данни (Маринов, 2018) показват разпространение в зоната, но няма информация за конкретни полигони, както и географски координати. В данните към ПУ на ПП Българка, също няма информация за полигони на местообитанието, Към този момент, като най-вероятна площ се приема площ от 248,11 ha, която се изчислява като от 422,369857 ha съгласно слой за местообитанието, с който е работено към 2022 г. се извади площта на полигоните, отхвърлени като това местообитание през 2022 г. Необходимо е като междинна природозащитна цел да бъде направена актуализация на разпространението на местообитанието чрез теренно посещение.</p> | <p>Поддържане на площта на местообитанието от най-малко 248,11 ha. Междинна цел: Да се актуализира разпространението на местообитанието в зоната: Срок: 2027 г.</p> |

| Параметър  | Мерна единица       | Целева стойност    | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|---------------------|--------------------|--|---|
| Структура и функции: Присъствие на типични видове растения | Брой типични видове | Най-малко три вида | <p>При картирането през 2011-2012 г. (в посетените му полигони) е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на комбинацията от типични видове растения. В потвърдените през 2022 г. находища на местообитанието също са установени повече от три типични за местообитанието вида.</p> <p>Наличните данни показват, че на територията на 33 „Българка“ е разпространен основно подтипът „Нитрофилни високотревни съобщества в поречията на потоци на сенчести места в гори“. За местообитание 6430 в защитена зона „Българка“ списъкът с типичните видове включва:</p> <p><i>Aegopodium podagraria</i>,<br/> <i>Alliaria petiolata</i>,<br/> <i>Anthriscus sylvestris</i>, <i>Carex pendula</i>,<br/> <i>Calystegia sylvatica</i>, <i>Chaerophyllum hirsutum</i>,<br/> <i>Chelidonium majus</i>, <i>Circaea lutetiana</i>,<br/> <i>Cucubalus baccifer</i>,<br/> <i>Epilobium hirsutum</i>,<br/> <i>Galeopsis speciosa</i>, <i>Galium aparine</i>,<br/> <i>Geranium phaeum</i>, <i>Geum urbanum</i>,<br/> <i>Heraclium sibiricum</i>,<br/> <i>Heraclium verticillatum</i>,<br/> <i>Impatiens noli-tangere</i>,<br/> <i>Inula helenium</i>, <i>Lamium maculatum</i>,<br/> <i>Lapsana communis</i>,<br/> <i>Mentha aquatica</i>,<br/> <i>Myosoton aquaticum</i>,<br/> <i>Petasites hybridus</i>,<br/> <i>Pteridium aquilinum</i>,<br/> <i>Sambucus ebulus</i>,<br/> <i>Smyrniun perfoliatum</i>,<br/> <i>Telekia speciosa</i>, <i>Urtica dioica</i>,</p> | Поддържане на състоянието, като в находищата на природното местообитание трябва да присъстват поне 3 от типичните видове. |

| Параметър   | Мерна единица                                   | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|---|---|--|--|---|
|   |   |  | <i>Valeriana officinalis</i> и др.<br>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.   |   |
| <b>Структура и функции:<br/>Наличие на инвазивни чужди видове</b> | % проективно покритие на инвазивни чужди видове | Не повече от 1% проективно покритие на инвазивни чужди видове растения | При картирането през 2011-2012 г., както и при теренните посещения през 2022 г не е установено наличие на инвазивните чужди видове.<br>В тези предпланински и планински райони е важно да се заложи нисък процент на присъствие на инвазивни чужди видове. Инвазивните чужди видове (ИЧВ) се идентифицират, съгласно „Списък с инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в Националните доклади за състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор "Инвазивни чужди видове за България / SEBI 2010 Инвазивни чужди видове за Европа" и списъка с ИЧВ, които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета). За ИЧВ растения, следва да се има предвид и списъкът в Петрова и др. (2012).<br>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър. | Поддържане на състоянието, като присъствието на инвазивни чужди видове в природното местообитание следва да е под 1%. |
| <b>Структура и функции:</b>                                       | % от площта на                                  | Не повече от 10%   | При проведените теренни проучвания през 2022 г.  | Поддържане на състоянието, като   |

| Параметър  | Мерна единица  | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|--|--|-----------------|---|--|
| Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове и орлова папрат                               | местообитанието с покритие на храстова и дървесна растителност |                 | не са наблюдавани значителни (над 10%) на нетипични дървесни и храстови видове. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.  | проективното покритие на нетипични храстови и дървесни видове в местообитанието следва да е под 10%.   |
| Бъдещи перспективи и (заплахи и влияния): Промени в хидрологичния режим от изкуствени съоръжения | % от площта на водното тяло в зоната                           | <10%            | По време на картирането през 2011-2012 г. не са установени неблагоприятни влияния на водния режим върху местообитанието. При теренната работа през 2022 г. не са установени нови дейности по отношение на хидрологичния режим в близост до териториите на местообитание 6430. За това местообитание трябва да се поддържа висока степен на влажност и близка до естествената циркулация на водите. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър. | Поддържане на състоянието, като липсват нови дейности, свързани с негативни промени на хидрологичния режим в повече от 10% от площта на водното тяло в зоната. |

## 7. Необходимост от промяна в Стандартния формуляр

Предлага се промяна на данните, посочени в СФ, основно, защото за тази ЗЗ са установени нови данни за площта (проявлението) на местообитанието през 2022 г. Теренното проучване през 2022 г. както и данните от теренните проучвания през 2011-2012 г. и за целите на План за управление на ПП „Българка“ показват, че вероятно местообитанието е представено на по-малка площ от посочената в СФ. Към момента приемаме, че заеманата площ се равнява на стойността в СФ от която е отнета площта на посетените и непотвърдени през 2022 г. полигони на местообитанието. След провеждане на целенасочено картиране на местообитанието в зоната и събиране на необходимите данни е възможна промяна на оценките по съответните категории в СФ. Промените са маркирани в червено.

| Annex I Habitat types |    |    |            |               |              | Site assessment  |                  |              |        |
|-----------------------|----|----|------------|---------------|--------------|------------------|------------------|--------------|--------|
| Code                  | PF | NP | Cover (ha) | Cave (number) | Data quality | A/B/C/D          | A/B/C            |              |        |
|                       |    |    |            |               |              | Representativity | Relative Surface | Conservation | Global |
| 6430                  |    |    | 248,1111   |               | M            | C                | C                | B            | B      |

## 8. Цитирана литература

- Вълчев, В., Георгиев, В., Цонев, Р. 2015. 28Е5 Крайречни високотревни съобщества в равнините. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 196-198.
- Маринов, Ю. 2018. Флора и местообитания на Природен парк „Българка“ – Дисертация за придобиване на ОНС Доктор, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, Биологически факултет, Пловдив, 207 стр.
- Петрова, А., Владимирова, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.
- Русакова, В., 2009. 6430 Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския до алпийския пояс. – В: Кавръкова и др. (ред), Ръководство за определяне на местообитанията от европейска значимост в България. Второ, преработено и допълнено издание. София, Световен фонд за дивата природа, Дунавско – Карпатска програма и федерация “ЗЕЛЕНИ БАЛКАНИ”, 72стр.
- Русакова, В. 2015. 29Е5 Крайречни високотревни съобщества в планините. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 199-201.
- Цонев, Р., Русакова, В. 2009. 6430 Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския до алпийския пояс. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 244-254.

Автори на текста: Десислава Сопотлиева, Ива Апостолова, Магдалена Вълчева

### 1.7. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6510 НИЗИННИ СЕНОКОСНИ ЛИВАДИ (ALOPECURUS PRATENSIS, SANGUISORBA OFFICINALIS)

**1. Код и наименование на типа местообитание:** 6510 Низинни сенокосни ливади

#### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Низинните сенокосни ливади са разпространени при надморска височина от 300 до 800 m. Най-често местообитанието се развива по крайречни тераси и низини. Равнинният характер на терените както и развитието на алувиални почви, свързани с речните наноси, обуславя добрата влагозапасеност, тъй като подпочвеният воден хоризонт често е близо до повърхността. Растителността на това природно местообитание има вторичен произход. Доминиращите видове са житни треви като *Arrhenatherum elatius*, *Festuca pratensis*, *Alopecurus pratensis*, *Poa sylvicola* и др., които се развиват върху мощни и богати почви. Растителните съобщества имат богат видов състав, като освен споменатите доминанти, други типични видове за местообитанието са *Poa pratensis*, *Elymus repens*, *Alopecurus rendlei*, *Anthoxanthum odoratum*, *Centaurea jacea*,



*Cirsium canum*, *Crepis biennis*, *Daucus carota*, *Filipendula vulgaris*, *Holcus lanatus*, *Knautia arvensis*, *Lathyrus pratensis*, *Leucanthemum vulgare*, *Lotus corniculatus*, *Lychnis flos-cuculi*, *Prunella vulgaris*, *Rhinanthus minor*, *R. rumelicus*, *Ranunculus acris*, *Stellaria graminea*, *Tragopogon pratensis*, *Trifolium campestre*, *T. dubium*, *T. hybridum*, *T. pratense*, *T. repens*, *Trisetum flavescens* и др. Високото проективно покритие на ценозите е условие те да се ползват сенокосно, като се правят 1-2 откоса годишно. Сенокосният режим на ползване влияе върху видовия състав и е от основно значение за формирането и поддържането на структурата и функциите на местообитанието. Често ползването на растителността е комбинирано (паша след окосяване) или само пасищно, което също силно влияе върху видовия състав на фитоценозите (Цонев, Русакова, 2009; Цонев, Русакова 2015). Местообитанието е включено в Червена книга на Р България с код и име 15E2 Низинни сенокосни ливади, и е с категория Застрашено (EN) (Цонев, Русакова, 2015).

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В мрежата Натура 2000, природното местообитание с код 6510 фигурира в стандартните формуляри на 59 зони, но е предмет на опазване в 53, тъй като в б 33 е с оценка за „Представителност“ D. (Natura 2000\_BG\_2021\_12\_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>). Разпространено е в трите биогеографски региона – Алпийски, Континентален и Черноморски, като най-голяма площ заема в Континенталния регион.

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията, за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-лошо състояние за Континенталния биогеографски район и в неблагоприятно-незадоволително състояние за Алпийския биогеографски район, съответно оценките са: за Континенталния биогеографски район – неизвестно разпространение и структура и функции, неблагоприятна-незадоволителна площ и неблагоприятни-лоши бъдещи перспективи; за Алпийския биогеографски район – благоприятни разпространение и площ, неизвестна структура и функции, и неблагоприятни-незадоволителни бъдещи перспективи. Тези оценки се различават от оценките на докладването през 2013 г. (т.е. за периода 2011-2012 г.), където за Алпийския биогеографски район е оценено в благоприятно състояние, а за Континенталния биогеографски район оценката е неблагоприятно-незадоволително състояние. Като влияния и заплахи с висока степен за Континенталния биогеографски район се посочват: изоставяне на ливадите (преустановяване на пашата и коситбата); селскостопански дейности (различни от паша и коситба); изграждане на инфраструктура с цел спорт, туризъм и отдих; замърсяване на почвата от различни източници, включително с ТБО; естествени сукцесионни процеси, водещи до промяна във видовия състав. За Алпийския биогеографски район са посочени: изоставяне на ливадите (преустановяване на пашата и коситбата); изграждане на инфраструктура с цел спорт, туризъм и отдих; естествени сукцесионни процеси, водещи до промяна във видовия състав. Отрицателно действащи фактори, посочени в ЧК на Р България (т.3. Природни местообитания) са изоставянето на ливадите, промяна в хидрологичния режим на реките чрез андигиране и пресушаване на крайречните разливи, замърсяване със синтетични торове, използване на хербициди и общото засушаване на климата.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

Според данните за природното местообитание, представени в Стандартния формуляр, в защитена зона BG0000399 „Българка“ местообитанието заема площ от 74,11 ha. В стандартния формуляр, местообитанието в зоната е с оценки „С“ по категориите „Представителност“ и „Относителна площ“, и с оценка „В“ по „Степен на опазване“,

като общата оценка на стойността на защитената зона за опазване на природното местообитание е също „В“. (източник Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ <https://natura2000.egov.bg>, достъпен през ноември 2022 г.).

| Annex I Habitat types |    |    |            |               |              | Site assessment  |                  |              |        |
|-----------------------|----|----|------------|---------------|--------------|------------------|------------------|--------------|--------|
| Code                  | PF | NP | Cover (ha) | Cave (number) | Data quality | A/B/C/D          | A/B/C            |              |        |
|                       |    |    |            |               |              | Representativity | Relative Surface | Conservation | Global |
| 6510                  |    |    | 74.11      |               | G            | C                | C                | B            | B      |

Според пространствените данни, които са използвани за работа по настоящия проект за разработване на специфични и подробни природозащитни цели на местообитанията и видовете в 33 BG0000399 „Българка“, на територията на защитената зона има 4 полигона определени като 6510, с обща площ от 8,501333 ha.

Данни за наличие на местообитанието се съдържат и в Маринов (2018), където към местообитание 6510 са отнесени класификационните единици на EUNIS класификацията, като E2.252 Низинни сенокосни ливади (Moesio-Thracian hay meadows), които са оценени като много редки в територията (поради планинския релеф на ПП „Българка“ като цяло); разпространени са в ниските части на територията в районите на с. Станчев хан и с. Тодорчетата. Най-представителни и със сенокосен режим на ползване са ливадите в долината на р. Паничарка между яз. „Христо Смирненски“ и Ловния дом – на около 550 m надм. вис. Характерно е присъствие на следните видове – *Ajuga reptans*, *Anthoxanthum odoratum*, *Arhenatherum elatius*, *Bromus commutatus*, *Carex distans*, *Centaurea jacea*, *Cirsium creticum*, *Cynosurus cristatus*, *C. echinatus*, *Daucus carota*, *Deschampsia cespitosa*, *Epilobium parviflorum*, *Equisetum arvense*, *E. palustre*, *Festuca pratensis*, *Galium palustre*, *G. verum*, *Gratiola officinalis*, *Holcus mollis*, *Hypericum quadrangulum*, *Juncus effusus*, *J. infexus*, *Lathyrus pratensis*, *L. sylvestris*, *Leucanthemum vulgare*, *Lychnis subintegra*, *Lycopus europaeus*, *Lysimachia nummularia*, *L. vulgaris*, *Lythrum salicaria*, *Mentha aquatica*, *M. pulegium*, *M. spicata*, *Oenanthe stenoloba*, *Orchis elegans*, *O. ustulata*, *Phleum pratense*, *Poa trivialis*, *Pulicaria dysenterica*, *Scirpus sylvaticus*, *Stellaria graminea*, *Ranunculus acris*, *R. repens*, *Rumex pulcher*, *Scutellaria galericulata*, *Trifolium incarnatum*, *T. pratense*, *T. repens*.

В Плана за управление на ПП Българка, приет с Решение № 894/30.12.2021 г. на Министерския съвет (обн. ДВ, бр.1/2022 г. (<https://www.moew.government.bg/bg/priroda/zastiteni-teritorii/planove-za-upravlenie-na-zastiteni-teritorii-vlezli-v-sila/nacionalni-i-prirodni-parkove/>)) низинните сенокосни ливади (т.е. местообитание 6510) също са представени като категория от системата EUNIS – E2.252 Moeso-Thracian hay meadows. Поради планинския характер на защитената зона това местообитание е оценено като много рядко. Като най-представителни и със сенокосен режим на ползване са посочени същите локалитети, посочени по-горе, както и същите характерни видове. Общата площ на полигоните на това местообитание в ПУ на ПП Българка е 74,11 ha, т.е. тази която е посочена в СФ на зоната.

## 5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г., данните от Плана за управление на ПП Българка, дисертационния труд на Маринов (2018), както и теренните изследвания през

2022 г. за проверка и актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната. Въз основа на анализа на наличната информация са направени следните изводи за настоящото състояние на местообитанието, които са отразени в целите, представени в този документ:

- Липсва специфичен доклад за местообитанието в тази зона, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Natura 2000.
- В предоставения слой има 4 полигона (с обща площ от 8,501333 ha), като според наличните данни всички са в резултат от приложен модел. При проведените изследвания през 2022 г. е верифициран полигона, визиран в ПУ на ПП „Българка“. Според слоя в ПУ на ПП Българка към това местообитание се отнасят общо 74,11122 ha
- Към този момент е възприета площ на местообитанието от 74,11 ha - данни от площи в СФ на зоната, потвърдени от пространствени данни към ПУ на ПП Българка

Територията на 33 Българка е свързана с планински релеф и условия, които не предлагат най-подходящи екологични характеристики за низинни сенокосни ливади. Въпреки това, установеният нов полигон свидетелства за благоприятно състояние по отношение на проективно покритие, типични видове и навлизане на храсти и инвазивни видове.

## 6 Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по параметри със съответни мерни единици и целеви стойности в приложената таблица.

| Параметър  | Мерна единица                                | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|--|--|---|---|
| Площ   | ha   | 74,11  | Според Стандартния формуляр местообитанието заема 74,11 ha, такава е и площта в пространствените данни според ПУ на ПП. .   | Поддържане на площта на местообитанието от най-малко 74,11ha.   |
| <b>Структура и функции:<br/>Общо проективно покритие на растителността</b> | % общо проективно покритие на растителността | Най-малко 90% общо проективно покритие на растителността | При картирането през 2011-2012 г. няма представен специфичен доклад. В резултат от посетеното през 2022 г. находище на местообитанието е установено покритие на тревната растителност 98%, поради което се приема, че местообитанието е в благоприятно състояние. Според наличните данни, местообитанието | Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на тревната растителност в местообитанието следва да е над 90%. |

| Параметър  | Мерна единица   | Целева стойност   | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|--|---|---|--|--|
|  |   |   | в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.   |  |
| <b>Структура и функции:<br/>Присъствие на типичния доминиращ вид (доминиращи видове)</b> | %<br>проективно покритие на доминиращ вид (доминиращи видове) | Най-малко 30% проективно покритие на типичния доминиращ вид (доминиращи видове):<br><i>Arrhenatherum elatius</i> , <i>Poa sylvicola</i> , <i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Festuca pratensis</i> , <i>Festuca arundinacea</i> , <i>Deschampsia caespitosa</i> | При картирането 2011-2012 г. няма представен специфичен доклад. В посетеното през 2022 г. находище е установено наличие на три от характерните доминиращи видове и тяхното покритие е около 50%. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.  | Поддържане на състоянието по този параметър – тревната растителност в местообитанието е доминирана (с най-малко 30%) от поне от един от изброените в целевата стойност типични видове. |
| <b>Структура и функции:<br/>Присъствие на типични видове растения</b>                    | Брой типични видове   | Най-малко 5 вида  | При картирането 2011-2012 г. няма представен специфичен доклад. Данните в дисертационния труд на Маринов (2018) и в ПУ за III показват наличие на повече от 5 типични вида. В посетеното през 2022 г. находище на местообитанието са установени <i>Dactylis glomerata</i> , <i>Trisetum flavescens</i> , <i>Festuca pratensis</i> , <i>Agrostis capillaris</i> , <i>Arrhenatherum elatior</i> , <i>Juncus effusus</i> , <i>Deschampsia caespitosa</i> , <i>Poa pratensis</i> , <i>Cynosurus cristatus</i> , <i>Lathyrus pratensis</i> и <i>Phleum pratense</i> . За местообитанието в 33 „Българка“ списъкът с типичните видове включва: <i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Anthoxanthum odoratum</i> , <i>Arrhenatherum elatius</i> , <i>Briza media</i> , <i>Campanula</i> sp., <i>Chrysopogon gryllus</i> , | Поддържане на състояние по този параметър – в природното местообитание присъстват поне 5 от типичните видове.  |

| Параметър   | Мерна единица  | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|---|--|---|---|---|
|   |  |   | <p><i>Lychnis flos-cuculi</i>,<br/> <i>Filipendula vulgaris</i>,<br/> <i>Lathyrus pratensis</i>,<br/> <i>Centaurea jacea</i>, <i>Cirsium canum</i>, <i>Crepis biennis</i>,<br/> <i>Cynosurus cristatus</i>,<br/> <i>Deschampsia caespitosa</i>,<br/> <i>Festuca pratensis</i>, <i>Festuca rubra</i>, <i>Geranium pratense</i>, <i>Gladiolus spp.</i>,<br/> <i>Holcus lanatus</i>, <i>Lathyrus pratensis</i>, <i>Leucanthemum vulgare</i>, <i>Lotus corniculatus</i>, <i>Lysimachia nummularia</i>, <i>Medicago arabica</i>, <i>Moenchia mantica</i>, <i>Oenanthe sp.</i>,<br/> <i>Orchis spp.</i>, <i>Phleum pratense</i>, <i>Poa sylvicola</i>, <i>P. trivialis</i>, <i>Polygala spp.</i>,<br/> <i>Prunella vulgaris</i>,<br/> <i>Ranunculus acris</i>,<br/> <i>Ranunculus sardous</i>,<br/> <i>Rhinanthus spp.</i>, <i>Rorippa sylvestris</i>, <i>Sanguisorba officinalis</i>, <i>Stellaria graminea</i>, <i>Tragopogon pratensis</i>, <i>Trifolium spp.</i>,<br/> <i>Trisetum flavescens</i>,<br/> <i>Verbascum blattaria</i>.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p> |   |
| <b>Структура и функции:<br/>Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове, и орлова папрат</b> | % от площта на местообитанието с покритие на храстова и дървесна растителност, и орлова папрат | Не повече от 10%.<br>За всички площи, в които има припокриване с местообитания на целеви видове влечуги и/или птици, целевата стойност да е съобразена с техните изисквания за процент охроставяване но не повече от 20%. | При картирането 2011-2012 г. няма представен специфичен доклад. При теренната работа през 2022 г. също не е установено обрастване с храсти в местообитанието. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.  | Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на нетипичните храстови и дървесни видове, и обраствания с орлова папрат следва да е под 10% или специфично (за всички площи, в които има припокриване с местообитания на |

| Параметър   | Мерна единица                                      | Целева стойност   | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|---|--|---|--|--|
|   |  |   |  | целени видове птици или влечуги ), но не повече от 20%.  |
| <b>Структура и функции:<br/>Наличие на инвазивни чужди видове</b> | %<br>проективно покритие на инвазивни чужди видове | Не повече от 1%<br>проективно покритие на инвазивни чужди видове растения | При картирането 2011-2012 г. няма представен специфичен доклад. При теренната работа през 2022 г. също не са регистрирани ИЧВ в местообитанието – благоприятно състояние на местообитанието. Инвазивните чужди видове (ИЧВ) се идентифицират, съгласно „Списък с инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в Националните доклади за състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор "Инвазивни чужди видове за България / SEBI 2010 Инвазивни чужди видове за Европа" и списъка с ИЧВ, които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета). Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър. | Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на ИЧВ в природното местообитание следва да е под 1%. |

| Параметър  | Мерна единица                  | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|--------------------------------|-----------------|---|---|
| <b>Структура и функции:<br/>Присъствие на рудерални видове</b> | % от площта на местообитанието | Най-много 5%    | <p>Природното местообитание е в благоприятно състояние, когато не присъстват рудерални видове (в един идеален вариант) или тяхното присъствие е спорадично и общото им проективно покритие не надхвърля 5%.</p> <p>Списък с често срещани рудерални видове:<br/> <i>Carduus acanthoides</i>,<br/> <i>Carthamus lanatus</i>,<br/> <i>Cirsium arvense</i>, <i>Cirsium ligulare</i>, <i>Cirsium vulgare</i>,<br/> <i>Conium maculatum</i>,<br/> <i>Eryngium campestre</i>,<br/> <i>Galium aparine</i>, <i>Lepidium ruderale</i>, <i>Marrubium peregrinum</i>, <i>Onopordon acanthium</i>, <i>Polygonum aviculare</i>, <i>Rumex crispus</i>,<br/> <i>Sambucus ebulus</i>, <i>Urtica dioica</i>, <i>Verbascum</i> spp. и др.</p> <p>Няма данни от картирането на местообитанията в зоната през 2011–2012 г. При теренните наблюдения в зоната през 2022 г., не е установена силна рудерализация. Рудералните видове не формират самостоятелни плътни ценози.</p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p> | Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на рудерални видове в природното местообитание следва да е под 5%. |

#### 7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

Не се предлага промяна на данните в Стандартния формуляр.

## 8. Цитирана литература

- Маринов, Ю. 2018. Флора и местообитания на Природен парк „Българка“ – Дисертация за придобиване на ОНС Доктор, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, Биологически факултет, Пловдив, 207 стр.
- Петрова, А., Владимирова, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.
- Цонев, Р., Русакова, В. 2009. 6510 Низинни сенокосни ливади. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 260-264.
- Цонев, Р., Русакова, В. 2015. 15Е2 Низинни сенокосни ливади. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 165-167.

Автори на текста: Ива Апостолова, Николай Велев, Кирил Василев, Десислава Сопотлиева, Магдалена Вълчева

### 1.8. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 6520 ПЛАНИНСКИ СЕНОКОСНИ ЛИВАДИ

**1. Код и наименование на типа местообитание:** 6520 Планински сенокосни ливади

#### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание е представено от вторични по произход мезофилни тревни съобщества, които се развиват на мястото на унищожени дъбови, букови или иглолистни гори. Във видовия състав доминират житни видове, като *Agrostis capillaris*, *Festuca rubra* agg. (вкл. *F. nigrescens*), *F. pratensis*. Освен споменатите доминанти, други типични видове за местообитанието са *Achillea millefolium* agg., *Agrostis canina*, *Alchemilla* spp., *Alopecurus pratensis*, *Anthoxanthum odoratum*, *Astrantia major*, *Bistorta major* (syn.: *Polygonum bistorta*), *Briza media*, *Campanula glomerata*, *C. patula*, *Chaerophyllum hirsutum*, *Crocus veluchensis*, *Deschampsia caespitosa*, *Holcus lanatus*, *Geranium phaeum*, *G. sylvaticum*, *Lerchenfeldia flexuosa*, *Leontodon autumnalis*, *L. hispidus*, *Lotus corniculatus*, *Nardus stricta*, *Pastinaca hirsuta*, *Phleum pratense*, *Primula elatior*, *Rhinanthus angustifolius*, *R. rumelicus*, *Rumex acetosa*, *Salvia pratensis*, *Scabiosa columbaria*, *Silene dioica*, *S. vulgaris*, *S. roemeri*, *Trifolium repens*, *T. pratense*, *Trisetum flavescens*, *Veronica chamaedrys*, *Viola tricolor*. Природното местообитание е разпространено в полупланинските и планинските райони на страната, основно от 800 (1000) до 1800 m н.в. Режимът на ползване (сенкосен или пасищен) влияе върху видовия състав и е от основно значение за формирането и поддържането на структурата и функциите на местообитанието. Често пъти ползването на растителността е комбинирано (паша след окосяване) или само пасищно, което също силно влияе върху видовия състав на фитоценозите. Местообитанието е включено в Червена книга на Р България (ЧК, т.3. Природни местообитания) с два кода – 12Е1 Планински пасища, което е с категория Застрашено (EN) (Димитров 2015) и 16Е2 Планински сенокосни ливади, което е с код Уязвимо (VU) (Димитров, Русакова 2015).



### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително състояние за Континенталния биогеографски район и в благоприятно състояние за Алпийския биогеографски район. За Континенталния биогеографски район оценките са неизвестна структура и функции, благоприятни площ и разпространение и неблагоприятна-незадоволителна оценка за бъдещи перспективи. За Алпийския биогеографски район – благоприятни площ, разпространение, бъдещи перспективи и неизвестни структура и функции.

За континенталния биогеографски район, оценката за неблагоприятно-незадоволително състояние през 2013 г. се запазва и през 2019 г. Като влияния и заплахи с висока степен за континенталния биогеографски район се посочват: изоставяне на ливадите (преустановяване на пашата и коситбата); промяна на начина на ползване на земеделските земи от един тип в друг; интензивната и прекомерна паша. За Алпийския биогеографски район не са посочени влияния и заплахи с висока степен. Като отрицателно действащи фактори, посочени в Червена книга на Р България, т.3. Природни местообитания, са прекомерната паша, водеща до деградация и рудерализация, разораването, преустановяването на пашата и коситбата и последващото захрастяване, самозалесяване и развитие на съобщества на *Pteridium aquilinum*, употребата на пестициди и др. вещества в ливадите и съседните територии, засяване на тревни смеси с участие на неместни видове, нерегламентирания туризъм и пожари.

Природното местообитание е включено в стандартните формулярите на 31 зони, но е предмет е на опазване в 30 от тях от мрежата Натура 2000 (Natura 2000\_BG\_2021\_12\_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>).

### 4. Състояние на ниво защитена зона

Данни за природното местообитание, представени в Стандартния Формуляр (СФ) на зоната.

| Annex I Habitat types |    |    |            |               |              | Site assessment  |                  |              |        |
|-----------------------|----|----|------------|---------------|--------------|------------------|------------------|--------------|--------|
| Code                  | PF | NP | Cover (ha) | Cave (number) | Data quality | A/B/C/D          | A/B/C            |              |        |
|                       |    |    |            |               |              | Representativity | Relative Surface | Conservation | Global |
| 6520                  |    |    | 86,3883    |               |              | B                | C                | A            | A      |

В защитена зона BG0000399 „Българка“ местообитанието е разпространено в Континенталния и Алпийския биогеографски райони. Съгласно картирането през 2011-2012 г. природното местообитание е представено с 38 полигона в зоната и заема площ от 86,3883 ha. Според плана за управление на ПП „Българка“, в който се съдържат най-съвременните данни, площта на местообитание 6520 е значително по-голяма от 702,4321 ha.

Според данните в плана за управление на ПП „Българка“, в защитена зона BG0000399 местообитание 6520 се среща на територията на цялата зона. Териториите, отнасящи се към това местообитание, се ползват предимно сенокосно, като на отделни места е отчетено и липса на ползване. Установено е високо покритие на типичните видове като *Agrostis capillaris*, *Phleum pratense*, *Festuca pratensis*, *Achillea millefolium* agg., *Trifolium pratense*. В съобществата се наблюдават процеси на рудерализация. Процесите на охрастяване са наблюдавани в значителна част от полигоните на местообитанието.

## 5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. и плана за управление на Природен Парк „Българка“.

Съгласно специфичният доклад за местообитанието в тази зона, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000, местообитанието е оценено в благоприятно състояние.

През 2022 година беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация, относно състоянието и присъствието на заплахи и влияния върху местообитанието в зоната. При проведените теренни изследвания са обследвани общо 10 полигона от всички 38 полигона от предварително наличните данни за разпространение на местообитание 6520 в 33 Българка (съгласно проект "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I").

Според Плана за управление на ПП „Българка“ местообитание 6520 е със значително по-широко разпространение и заема площ от 702.4321 ha. При проучванията през 2022 г. е установено, че местообитанието е в благоприятно състояние в зоната. Площта в ПУ представя по-коректно разпространението на местообитанието в зоната, поради което е запазена, като целева площ.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

| Параметър   | Мерна единица                                | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|---|--|--|---|---|
| Площ  | ha   | Най-малко 702.4321 ha                                    | При картирането през 2011-2012 г. местообитанието е оценено в благоприятно състояние по параметър площ. Според данните от картирането в плана за управление на ПП „Българка“ местообитанието заема площ от 702.4321 ha. Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър. | Поддържане на площта, така че постоянната заемана площ от местообитанието в зоната следва да е най-малко 702.4321 ha. |
| Структура и функции:<br>Общо проективно покритие на | % общо проективно покритие на растителността | Най-малко 90% общо проективно покритие на растителността | При картирането 2011-2012 г. е установено проективно покритие на растителността в посетените полигони   | Поддържане на състоянието по този параметър – проективното покритие на  |

| Параметър  | Мерна единица       | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|---------------------|--|---|---|
| растителността   |                     |  | около 100%. Дадена е оценка „благоприятно състояние на местообитанието“. В посетените през 2022 г. находища на местообитанието е установено покритие на растителност над 90% – местообитанието е в благоприятно състояние. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.   | растителността в местообитанието следва да е над 90%.   |
| <b>Структура и функции:<br/>Присъствие на типичния доминиращ вид (доминиращи видове)</b> | Брой видове         | Доминиране на поне един от видовете: <i>Agrostis capillaris</i> , <i>Festuca rubra</i> agg. (вкл. <i>Festuca nigrescens</i> ), <i>Festuca pratensis</i> , <i>Cynosurus cristatus</i> , <i>Holcus lanatus</i> , <i>Deschampsia caespitosa</i> | В специфичния доклад за това местообитание в зоната, този параметър не е отчетен. В посетените през 2022 г. находища не е установено нарушение на структурата на местообитанието по отношение на доминиращия вид (видове). Състоянието на местообитанието се определя като благоприятно по този параметър. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър. | Поддържане на състоянието по този параметър – тревната растителност в местообитанието е доминирана поне от един от изброените в целевата стойност типични видове. |
| <b>Структура и функции:<br/>Присъствие на типични видове растения</b>                    | Брой типични видове | Най-малко 7 вида   | При картирането през 2011-2012 г. е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на комбинацията от типични видове растения. В посетените през 2022 г. находища на местообитанието е установено наличието на типичен видов състав в  | Поддържане на състояние по този параметър – в природното местообитание присъстват поне <u>седем</u> от типичните видове.  |

| Параметър   | Мерна единица  | Целева стойност   | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|---|--|---|--|---|
|   |  |   | <p>полигоните.</p> <p>Типични видове за местообитанието са: <i>Achillea millefolium</i> agg., <i>Agrostis canina</i>, <i>Agrostis capillaris</i>, <i>Alchemilla</i> spp., <i>Alopecurus pratensis</i>, <i>Anthoxanthum odoratum</i>, <i>Astrantia major</i>, <i>Bistorta major</i> (syn.: <i>Polygonum bistorta</i>), <i>Briza media</i>, <i>Campanula glomerata</i>, <i>C. patula</i>, <i>Chaerophyllum hirsutum</i>, <i>Cynosurus cristatus</i>, <i>Crocus veluchensis</i>, <i>Deschampsia caespitosa</i>, <i>Festuca rubra</i> (вкл. <i>Festuca nigrescens</i>), <i>Festuca pratensis</i>, <i>Holcus lanatus</i>, <i>Geranium phaeum</i>, <i>G. sylvaticum</i>, <i>Lerchenfeldia flexuosa</i>, <i>Leontodon autumnalis</i>, <i>L. hispidus</i>, <i>Lotus corniculatus</i>, <i>Nardus stricta</i>, <i>Pastinaca hirsuta</i>, <i>Phleum pratense</i>, <i>Primula elatior</i>, <i>Rhinanthus angustifolius</i>, <i>R. rumelicus</i>, <i>Rumex acetosa</i>, <i>Salvia pratensis</i>, <i>Scabiosa columbaria</i>, <i>Silene dioica</i>, <i>Silene vulgaris</i>, <i>Silene roemeri</i>, <i>Trifolium repens</i>, <i>Trifolium pratense</i>, <i>Trisetum flavescens</i>, <i>Veronica chamaedrys</i>, <i>Viola tricolor</i></p> <p>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.</p> |   |
| <b>Структура и функции: Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове, и</b> | % от площта на местообитанието с покритие на с храстова и дървесна | Не повече от 10%.<br>За всички площи, в които има припокриване с местообитания на целеви видове влечуги, целевата | В специфичният доклад за това местообитание в зоната се посочва, че не е установено обрастване с храстова и дървесна растителност и местообитанието е в  | Подобряване на състоянието по този параметър – проективното покритие на нетипичните храстови и дървесни |

| Параметър   | Мерна единица                                   | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|---|---|--|---|--|
| орлова папрат   | растителност, и орлова папрат                   | стойност по този параметър следва да е до 20%                          | благоприятно състояние. При теренната работа през 2022 г. в посетените находища на местообитанието е установено присъствие на нетипични храстови и дървесни видове (като <i>Rubus caesius</i> , <i>Crataegus monogyna</i> , <i>Pinus sylvestris</i> , <i>Rosa canina</i> , <i>Prunus spinosa</i> , <i>Prunus cerasifera</i> , <i>Quercus cerris</i> ). В един полигон проективното покритие на нетипични храстови и дървесни видове е значително над 20%, като в някои от участъците му достига 40-60% и формират самостоятелни ценози. Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър. | видове, и обраствания с орлова папрат следва да е под 10%. За всички площи, в които има припокриване с местообитания на целеви видове влечуги, целевата стойност по този параметър следва да е до 20%. |
| <b>Структура и функции:<br/>Наличие на инвазивни чужди видове</b> | % проективно покритие на инвазивни чужди видове | Не повече от 1% проективно покритие на инвазивни чужди видове растения | В специфичният доклад за това местообитание в зоната, този параметър не е отчетен. При теренната работа през 2022 г. също не са регистрирани ИЧВ в местообитанието – благоприятно състояние на местообитанието. Инвазивните чужди видове (ИЧВ) се идентифицират, съгласно „Списък с инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в Националните доклади за състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор   | Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на ИЧВ в природното местообитание следва да е под 1%.   |

| Параметър  | Мерна единица                  | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|--------------------------------|-----------------|---|---|
|  |                                |                 | "Инвазивни чужди видове за България / SEBI 2010 Инвазивни чужди видове за Европа" и списъка с ИЧВ, които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета). Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.   |   |
| <b>Структура и функции:<br/>Присъствие на рудерални видове</b> | % от площта на местообитанието | Най-много 5%    | Природното местообитание е в благоприятно състояние, когато не присъстват рудерални видове (в един идеален вариант) или тяхното присъствие е спорадично и общото им проективно покритие не надхвърля 5%.<br>При картирането на местообитанията в зоната (2011–2012 г.) е отчетено слабо присъствие на рудерални видове. Съответно, дадена е оценка благоприятно състояние.<br>При теренните наблюдения в зоната през 2022 г., също е установена слаба рудерализация. Рудералните видове не формират самостоятелни ценози. Установени са видовете <i>Sambucus ebulus</i> , <i>Urtica dioica</i> , <i>Carduus</i> spp., <i>Cirsium</i> spp, <i>Verbascum</i> spp. и др. | Поддържане на състоянието по този параметър – присъствието на рудерални видове в природното местообитание следва да е под 5%. |

| Параметър | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона |
|-----------|---------------|-----------------|--|---|
|           |               |                 | Списък с често срещани рудерални видове: <i>Carduus acanthoides</i> , <i>Carthamus lanatus</i> , <i>Cirsium arvense</i> , <i>Cirsium ligulare</i> , <i>Cirsium vulgare</i> , <i>Conium maculatum</i> , <i>Eryngium campestre</i> , <i>Galium aparine</i> , <i>Lepidium ruderale</i> , <i>Marrubium peregrinum</i> , <i>Onopordon acanthium</i> , <i>Polygonum aviculare</i> , <i>Rumex crispus</i> , <i>Sambucus ebulus</i> , <i>Urtica dioica</i> , <i>Verbascum</i> spp. и др.<br>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър. |   |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

Събраната допълнителна информация след 2013 г. е достатъчна, за да се предложи промяна на стандартния формуляр за зоната, по отношение на това местообитание. Като целева площ се приема картирана площ в Плана за управление на Природен Парк „Българка“. Data quality е оценено с оценка „М“.

| Annex I Habitat types |    |    |            |               |              | Site assessment  |                  |              |        |
|-----------------------|----|----|------------|---------------|--------------|------------------|------------------|--------------|--------|
| Code                  | PF | NP | Cover (ha) | Cave (number) | Data quality | A/B/C/D          | A/B/C            |              |        |
|                       |    |    |            |               |              | Representativity | Relative Surface | Conservation | Global |
| 6520                  |    |    | 702.4321   |               | M            | B                | C                | A            | A      |

Забележка: промените са отбелязани в червено.

## 8. Цитирана литература

Димтиров, М. 2015. 12E1 Планински пасища. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 159-161.

Димтиров, М., Русакова, В. 2009. 6520 Планински сенокосни ливади. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни

местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 226-229.

Димтиров, М., Русакова, В. 2015. 16Е2 Планински сенокосни ливади. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 168-170.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App> .

Петрова, А., Владимиров, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.

Автори на текста: Кирил Василев, Николай Велев

## 1.9. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 7220 \*ИЗВОРИ С ТВЪРДА ВОДА С ТУФЕСТИ ФОРМАЦИИ (CRATONEURION)

**1. Код и наименование на типа местообитание:** \*Извори с твърда вода и туфести формации (*Cratoneurion*)

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява извори и потоци с твърда вода и прилежащите им бигорни образувания. Обикновено, това са извори с малки размери и дебит, поради което при картиране местообитанието е представено от точкови обекти или малки линейни формации. Разпространено е както в планинските райони, така и в равнините. Важно условие за неговото съществуване е наличието на води с високо съдържание на карбонати, които обуславят отлагането на бигор. Основната скала в районите където се развива местообитанието е варовик или мрамор (Ганева, Цонев 2009; Иванов и др. 2009). Местообитанието е свързано с карстовите региони и водата е наситена с карбонати, които се отлагат, формирайки туфести образувания по склоновете и каскади по водното течение. Много характерно е наличието на мъхове, сред които доминират родовете *Cratoneuron* и *Palustriella*. Срещат се също *Eucladium verticillatum*, *Philonotis calcarea*, *Hygrophynum luridum*, видове привързани към варовикови субстрати. Растителността се отнася към съюз *Cratoneurion commutati*, клас *Montio-Cardaminetea*. Възможно е и образуване на комплекси с преходни блата, богати мочурища и тревни съобщества на варовити терени от разред *Festuco-Brometalia* (Ганева, Кожухаров 2015). Сред най-типичните и добре развити представители на местообитанието са водните травертинови каскади на водопадите край с. Крушуна, обл. Ловеч и на р. Бохот край с. Хотница, обл. Велико Търново.

Местообитанието е включено в Червена книга на България (ЧК, т.3. Природни местообитания) с код и име 08С2 Карстови извори и потоци с бигорни образувания. Оценено е с категория Застрашено [EN] (Ганева, Кожухаров 2015).

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В защитена зона BG0000399 Българка местообитанието е разпространено в Алпийския биогеографски район.

Съгласно докладването по чл. 17 от Директива за местообитанията през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-



незадоволително природозащитно състояние и за трите биогеографски района. За Алпийския район: неизвестно състояние по критерии разпространение и структура и функции, благоприятно по площ, и неблагоприятно-незадоволително по бъдещи перспективи. При докладването по чл. 17 от Директива за местообитанията през 2013 г. природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително природозащитно състояние и за трите биогеографски района. За Алпийския район по критерии разпространение и площ е в благоприятно състояние, а по структура и функции и бъдещи перспективи в неблагоприятно-незадоволително. При докладването през 2019 г. са посочени следните заплахи и влияния с висока степен на въздействие: добив на минерали, засушаване в резултат на климатични промени и използване на грунтови води за различни цели.

В ЧК на РБ, т.3. Природни местообитания, като отрицателно действащи фактори са посочени: глобално затопляне и засушаване, ерозия, инфраструктурно развитие, селищно строителство, промени в хидрологичния режим, изграждане на водоелектрически централи, изграждане на водохващания, корекции на речните течения, напояване, добив на мрамор и варовик (Ганева, Кожухаров 2015).

Природното местообитание е предмет на опазване в 27 бр. защитени зони от мрежата Натура 2000. (Natura 2000\_BG\_2021\_12\_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>).

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Данни за природното местообитание, представени в Стандартния Формуляр за данни (СФ) на зоната.

| Annex I Habitat types |    |    |            |               |              | Site assessment  |                  |              |        |
|-----------------------|----|----|------------|---------------|--------------|------------------|------------------|--------------|--------|
| Code                  | PF | NP | Cover (ha) | Cave (number) | Data quality | A/B/C/D          | A/B/C            |              |        |
|                       |    |    |            |               |              | Representativity | Relative Surface | Conservation | Global |
| 7220                  |    |    | 0.05       |               | G            | C                | C                | C            | C      |

Според данните от СФ, в защитена зона BG0000399 Българка местообитанието заема площ от 0,05 ха. То е разпространено само в Алпийския биогеографски район на зоната. Площта на местообитанието в зоната се равнява на 0,09% от общата му площ за Алпийския биогеографски район в страната, спрямо докладването през 2019 г. Съгласно картирането през 2011-2012 г., природното местообитание в зоната е представено като точков обект. В картните материали към ПУ на ПП „Българка“, местообитанието не е представено.

#### 5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г.

Според специфичният доклад за местообитанието в зоната, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000, природното местообитание е новоустановено за зоната по време на картирането, проведено през 2011-2012 г. Местообитанието е установено върху къс участък (ок. 50 м) от Козя река. Природно местообитание 7220 в 33 BG0000399 Българка

е в благоприятно състояние по критерий Площ, но е оценено в неблагоприятно-лошо състояние по критерии Структура и функции и Бъдещи перспективи. Местообитанието е фрагментирано, поради преминаването на горски път през реката. Отчетено е ниско проективно покритие на мъховете, наличие на битово замърсяване, морфологични и хидрологични изменения в местообитанието и настъпление на нетипични растителни видове, в резултат на естествени сукцесионни процеси.

#### 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

| Параметър   | Мерна единица                    | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|---|----------------------------------|--|---|--|
| Площ  | ha                               | Най-малко 0,05 ha  | Местообитанието е оценено в благоприятно състояние по критерий Площ, според специфичният му доклад за зоната. Съгласно наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър.  | Поддържане на площта, така че постоянната заемана площ от местообитанието в зоната следва да е най-малко 0,05 ha.              |
| Структура и функции:<br>Присъствие на типични видове растения | Брой типични видове              | Присъствие на поне 2 вида от типичните мъхове и поне 2 вида други типични растения | Типични видове мъхове: <i>Cratoneuron filicinum</i> , <i>Eucladium verticillatum</i> , <i>Hygrohypnum luridum</i> , <i>Palustriella commutata</i> , <i>P. decipiens</i> , <i>P. falcata</i> , <i>Philonotis calcarea</i> .<br>Други типични видове: <i>Carex</i> spp., <i>Equisetum</i> spp., <i>Eupatorium cannabinum</i> , <i>Phyllitis scolopendrium</i> , <i>Saxifraga aizoides</i> , <i>Silene pusilla</i> .<br>При картирането през 2011-2012 г. са установени повече от един вид бигорообразуващи мъхове и повече от един вид от категорията „други типични видове“. Местообитанието е оценено в благоприятно състояние. | Поддържане на състоянието – в местообитанието присъстват поне 2 вида от типичните мъхове и поне 2 вида други типични растения. |
| Структура и функции:<br>Присъствие на нетипични               | % от площта на местообитанието с | Не повече от 10%   | В специфичният доклад за това местообитание в зоната, този параметър не е оценяван. При   | Подобряване на състоянието – не повече от 10% от площта на   |

| Параметър   | Мерна единица   | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|---|---|--|--|---|
| <b>храстови и дървесни видове, и орлова папрат</b>                | покрытие на храстова и дървесна растителност, и орлова папрат |  | наблюдение на ортофото изображения, покритието на храстова и горска растителност се оценява на над 10% от площта на местообитанието. Според наличните данни, местообитанието се нуждае от подобряване по този параметър.   | местообитанието да е с покритие на храстова и дървесна растителност.                            |
| <b>Структура и функции:<br/>Наличие на инвазивни чужди видове</b> | % проективно покритие на инвазивни чужди видове растения      | Не повече от 1% проективно покритие на инвазивни чужди видове растения | Инвазивните чужди видове (ИЧВ) се идентифицират, съгласно „Списък с инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в Националните доклади за състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор "Инвазивни чужди видове за България / SEBI 2010 Инвазивни чужди видове за Европа" и списъка с ИЧВ, които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета). В специфичният доклад за това местообитание в зоната, този параметър не е оценяван. При теренната работа през 2022 г. в района не са регистрирани ИЧВ растения. Според наличните данни, местообитанието | Поддържане на състоянието – присъствието на инвазивни чужди видове растения следва да е под 1%. |

| Параметър                     | Мерна единица                  | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|-------------------------------|--------------------------------|-----------------|--|--|
|                               |                                |                 | се нуждае от поддържане по този параметър.   |  |
| <b>Хидрологични изменения</b> | % от площта на местообитанието | Не повече от 1% | Глобалните климатични промени и в частност засушаванията са потенциална заплаха за местообитанието. Намалването на грунтовете и повърхностните води се отразява негативно на процеса на бигорообразуване. Недопустима е антропогенна намеса, водеща до негативни морфологични и хидрологични промени в местообитанието. Необходимо е системно наблюдение върху състоянието на хидрологичния режим. В специфичният доклад за това местообитание в зоната е посочено, че Козя река е с непостоянен речен дебит и се характеризира с лятно намаляване на дебита. Местообитанието е оценено в неблагоприятно състояние по този параметър. Според наличните данни, местообитанието се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър. | Подобряване на състоянието по този параметър – опазване на местообитанието в оптимална флористична и екологична структура. |

### 7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

За момента не е необходима промяна в СФ за защитената зона, по отношение на това природно местообитание.

## 8. Цитирана литература

- European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. [https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep\\_habitats/index\\_en.htm](https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm).
- Ганева, А., Цонев, Р. 2009. 7220 \*Извори с твърда вода и туфести формации (Cratoneurion). – В: Кавръкова, В., Димова, Д., Димитров, М., Цонев, Р., Белев, Т., Раковска, К. /ред./ Ръководство за определяне на местообитания от европейска значимост в България. Второ, преработено и допълнено издание. София, Световен фонд за дивата природа, Дунавско – Карпатска програма и федерация “ЗЕЛЕНИ БАЛКАНИ”.
- Ганева, А., Кожухаров, Д. 2015. 08С2 Карстови извори и потоци с бигорни образувания. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 92-93.
- Иванов, П., Кожухаров, Д., Ганева, А. 2009. \*Извори с твърда вода с туфести формации (Cratoneurion) [\*Petrifying springs with tufa formation (Cratoneurion)]. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 283-287.
- Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App>.
- Петрова, А., Владимирова, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.

Автори на текста: Николай Велев, Кирил Василев

### 1.10. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 7230 АЛКАЛНИ БЛАТА

**1. Код и наименование на типа местообитание:** 7230 Алкални блата

#### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Местообитанието представлява силно преовлажнени съобщества, понякога включващи и водна площ, като киселинната реакция на водата е от алкална до неутрална. Разпространено е предимно в планинските райони, но в низините също се среща в места с варовикови скали или карст. Реакцията на водата е фактор, свързан с наличие на мезо- до еутрофна среда, която е благоприятна за развитие на голям брой видове. Характерна е и добре развита покривка от мъхове. Значително е присъствието на кафявите мъхове: *Bryum pseudotriquetrum*, *Calliergonella cuspidata*, *Campylium stellatum*, *Stenidium molluscum*, *Fissidens adianthoides*, *Palustriella commutata* и др. (Иванов, Ганева, Русакова 2015). Семенните растения, които са характерни и доминират в това местообитание са предимно от род *Eriophorum* и *Carex*, и по-рядко от *Schoenus* и *Syperus*. При наличие на постоянно присъстващ воден слой се развиват типични хигрофитни ценози на *Typha* spp., *Sparganium ramosum*, *Phragmites communis*, *Scirpus sylvaticus*, *Eleocharis palustris*, *Carex acuta*, *C. nutans*. В по-сухите участъци са представени и типични мезофилни видове като *Briza maxima*, *Deschampsia caespitosa*, *Lathyrus pratensis*, *Lychnis flos-cuculi*, *Ranunculus acris*, *Rhinanthus rumelicus* и др. (Цонев

и др. 2009; Ганева, Русакова 2015). Много рядко природно местообитание за територията на България. Може да формира комплекси с влажните ливади от разред *Molinietalia caerulea*, пояси от високи острицови от съюз *Magnocaricion*, тръстикови съобщества от съюз *Phragmition* и мочурища с режещ кладиум, обединени в асоциация *Cladietum mariscae* (Ганева, Цонев 2009).

Местообитанието е включено в Червена книга на България (ЧК, т.3. Природни местообитания) с код и име 04D4 Алкални блата и мочурища. Оценено е с категория Застрашено [EN] (Ганева, Русакова 2015).

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В защитена зона BG0000399 Българка местообитанието е разпространено в Алпийския биогеографски район.

Съгласно докладването по чл. 17 от Директива за местообитанията през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително природозащитно състояние и за двата биогеографски района, в които е представено в страната – Алпийски и Континентален. За Алпийския район благоприятно разпространение и площ, неизвестни структура и функции и неблагоприятно-незадоволителни бъдещи перспективи. При докладването през 2019 г. са посочени следните заплахи за местообитанието: извличане на повърхностни или подземни води, засушаване в резултат на климатични промени, еутрофикация в резултат на акумулиране на органични материали и други видове замърсяване. При докладването по чл. 17 през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) местообитанието е с оценка неблагоприятно-незадоволително състояние и за двата биогеографски района. За Алпийския район – благоприятно разпространение и площ, неблагоприятно-незадоволителни структура и функции, и бъдещи перспективи. Като влияния и заплахи с висока степен за Алпийския биогеографски район се посочват: изоставяне на ливадите (преустановяване на пашата и коситбата); интензивна паша и преизпасване от селскостопански животни. В ЧК на РБ, т.3. Природни местообитания, като отрицателно действащи фактори са посочени: загуба на площ от местообитанието като резултат от пресушаване на блатата и промени в начина на ползване (разораване, торене, засаждане със селскостопански култури), влошаване на качеството на местообитанието в резултат от замърсяване с битови и промишлени отпадъци, както и промени в състава и структурата на растителността в резултат на естествени сукцесионни процеси (Ганева, Русакова 2015).

Природното местообитание е предмет на опазване в 7 бр. защитени зони от мрежата Натура 2000. (Natura 2000\_BG\_2021\_12\_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>).

### 4. Състояние на ниво защитена зона

Данни за природното местообитание, представени в Стандартния Формуляр за данни (СФ) на зоната.

| Annex I Habitat types |    |    |            |               |              | Site assessment  |                  |              |        |
|-----------------------|----|----|------------|---------------|--------------|------------------|------------------|--------------|--------|
| Code                  | PF | NP | Cover (ha) | Cave (number) | Data quality | A/B/C/D          | A/B/C            |              |        |
|                       |    |    |            |               |              | Representativity | Relative Surface | Conservation | Global |
| 7230                  |    |    | 0.87       |               | G            | C                | C                | C            | C      |

Според данните от СФ, в защитена зона BG0000399 Българка местообитанието заема площ от 0,87 ха. То е разпространено само в Алпийския биогеографски район на зоната. Площта на местообитанието в зоната се явява по-голяма (107,1%) спрямо общата му площ за Алпийския биогеографски район в страната, посочена в докладването през 2019 г. Съгласно картирането през 2011-2012 г., природното местообитание не е посочено за зоната, съответно не са представени карти за него. В картните материали към ПУ на ПП „Българка“, местообитанието е представено с един полигон, съответстващ по площ с посоченото в СФ за зоната.

## 5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000 и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната.

На страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000 не е публикуван специфичен доклад за местообитанието в тази зона. При проведените теренни изследвания през 2022 г. е установено, че местообитанието в зоната е в неблагоприятно състояние. Наблюдава се значително засушаване в местообитанието, както и присъствие на нетипични храстови и дървесни видове над целевите стойности. Природно местообитание 7230 в 33 BG0000399 Българка е с нарушени структура и функции.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

| Параметър   | Мерна единица       | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|---|---------------------|---|---|--|
| Площ  | ha                  | Най-малко 0,87 ha   | При теренните изследвания в зоната през 2022 г. е установено обрастване с храстова и дървесна растителност около 25-30%, което реално води до загуба на площ от местообитанието. Според най-съвременните данни, местообитанието в зоната се нуждае от подобряване на състоянието по този параметър. | Подобряване на площта, така че постоянната заемана площ от местообитанието в зоната следва да е най-малко 0,87 ha. |
| Структура и функции:<br>Присъствие на типични видове растения | Брой типични видове | Присъствие на поне 2 вида от типичните мъхове и поне 2 вида от типичните висши растения | Типични видове висши растения: <i>Trichophorum caespitosum</i> , <i>Carex buxbaumii</i> , <i>C. caespitosa</i> , <i>C. disticha</i> , <i>C. buxbaumii</i> , <i>C. lasiocarpa</i> , <i>C.</i>  | Подобряване на състоянието – присъстват поне 2 вида от типичните мъхове и поне 2 вида от типичните висши           |

| Параметър  | Мерна единица  | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|--|--|--|--|--|
|  |  |  | <p><i>paniculata, Clematis integrifolia, Dactylorhiza incarnata, Eleocharis quinqueflora, Epipactis palustris, Equisetum fluviatile, Eriophorum gracile, E. latifolium, E. vaginatum, Gymnadenia conopsea, Parnassia palustris, Phragmites australis, Primula farinosa, Schoenus ferrugineus, S. nigricans, Scirpus sylvaticus, Sesleria caerulea, Sparganium erectum, Triglochin palustris, Typha angustifolia, T. latifolia.</i></p> <p>Типични видове мъхове: <i>Bryum pseudotriquerum, Calliergonella cuspidata, Campylium stellatum, Palustriella commutata, Scorpidium cossonii.</i></p> <p>При посещението на местообитанието през 2022 г. не бяха установени типични видове.</p> | растения.  |
| <b>Структура и функции:<br/>Присъствие на нетипични храстови и дървесни видове и орлова папрат</b> | % от площта на местообитанието с покритие на храстова и дървесна растителност, и орлова папрат | Не повече от 10%   | За местообитание 7230, охрастяването може да бъде свързано с промяна на водния режим – ксерофитизация. При посещението на местообитанието през 2022 г. беше установено обрастване с храстова и дървесна растителност около 25-30% от площта на местообитанието.  | Подобряване на състоянието – проективното покритие на храстова и дървесна растителност, и орлова папрат в местообитанието да не надвишава 10%. |
| <b>Структура и функции:<br/>Наличие на инвазивни чужди видове</b>                                  | % проективно покритие на инвазивни чужди видове растения                                       | Не повече от 1% проективно покритие на инвазивни чужди видове растения | Инвазивните чужди видове (ИЧВ) се идентифицират, съгласно „Списък с инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в   | Поддържане на състоянието – присъствието на инвазивни чужди видове растения следва да е под 1%.  |



| Параметър                     | Мерна единица                  | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|-------------------------------|--------------------------------|-----------------|--|---|
|                               |                                |                 | <p>Националните доклади за състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор "Инвазивни чужди видове за България / SEBI 2010 Инвазивни чужди видове за Европа" и списъка с ИЧВ, които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета). При теренната работа през 2022 г. са регистрирани само отделни индивиди на ИЧВ в местообитанието – <i>Erigeron annuus</i> с покритие под 1 %. Отчетено е благоприятно състояние на местообитанието по този параметър.</p> |   |
| <b>Хидрологични изменения</b> | % от площта на местообитанието | Не повече от 1% | <p>Естествените климатични промени (ксерофитизация) са потенциална заплаха за местообитанието. Намалването на грунтовете и повърхностните води се отразява негативно на оптималната флористична и екологична структура на местообитанието. Недопустима е антропогенна намеса, повлияваща негативно оптималния воден режим в местообитанието. Необходимо е системно</p>   | <p>Подобряване на състоянието по този параметър – опазване на местообитанието в оптимална флористична и екологична структура.</p> |

| Параметър | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона |
|-----------|---------------|-----------------|---|---|
|           |               |                 | наблюдение върху състоянието на хидрологичния режим. При теренната работа през 2022 г. е регистрирана ксерофитизация на местообитанието – отчетено е неблагоприятно състояние на местообитанието. |   |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ за защитената зона

За момента не е необходима промяна в СФ за защитената зона, по отношение на това природно местообитание.

## 8. Цитирана литература

- European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. [https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep\\_habitats/index\\_en.htm](https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm).
- Hájek, M., Hájková, P. & Apostolova, I. 2005. Notes on the Bulgarian wetland flora, including new national and regional records. – Phytol. Balcan., 11(2): 173–184.
- Ганева, А., Цонев, Р. 2009. 7230 Алкални блата. – В: Кавръкова, В., Димова, Д., Димитров, М., Цонев, Р., Белев, Т., Раковска, К. /ред./ Ръководство за определяне на местообитания от европейска значимост в България. Второ, преработено и допълнено издание. София, Световен фонд за дивата природа, Дунавско – Карпатска програма и федерация “ЗЕЛЕНИ БАЛКАНИ”.
- Ганева, А., Русакова, В. 2015. 04D4 Алкални блата и мочурища. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 123-125.
- Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App>.
- Петрова, А., Владимиров, В., Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.
- Цонев, Р., Иванов, П., Кожухаров, Д., Ганева, А. 2009. 7230 Алкални блата (Alkaline fens). – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 283-287.

Автори на текста: Николай Велев, Кирил Василев

## 1.11. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 8210 ХАЗМОФИТНА РАСТИТЕЛНОСТ ПО ВАРОВИКОВИ СКАЛНИ СКЛОНОВЕ

**1. Код и наименование на типа местообитание:** 8210 Хазмофитна растителност по варовикови скални склонове

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява отворена растителност с ниско проективно покритие и разнообразен флористичен състав по повече или по-малко отвесни и голи варовикови скали, предимно в предпланините и планините. Почвена покривка отсъства или е много слабо развита. Условието за развитие на растенията са изключително неблагоприятни: големи денонощни и сезонни температурни амплитуди, силни ветрове, отсъствие на снежна покривка и др. Съставът и структурата на скалните фитоценози варират силно, като съществено влияние оказват надморската височина и районът на разпространение, киселинността на скалите, експозицията, наклонът, размерът на скалните пукнатини. Отделните индивиди или малки групи от растения се развиват най-често на голямо разстояние помежду си, поради което биотичните връзки между тях са слабо изразени. Общото проективно покритие на растителността обикновено е ниско. Характерни са както отворени съобщества на многогодишни треви и ниски храсти, така и съобщества от лишей и/или мъхове, без участие на висши растения. Към момента в синтаксономично отношение се приема отнасяне на хазмофитната растителност на варовик от високите части на планините за югоизточната част на Балканския полуостров в специфичен съюз *Ramondion nataliae* от разред *Potentilletalia caulescentis* на клас *Asplenietea trichomanis*, но като цяло синтаксономията на тази група фитоценози у нас не е разработена. (Гусев, 2009; Димитров, 2009).

Хазмофитните съобщества по варовикови скални разкрития в Стара планина са локализираны предимно във високите части, най-вече на билата, но се срещат и под 1000 m надм. вис. В състава на растителните съобщества участват редица ендемити, редки и застрашени видове. Изложението е различно, но като цяло не играе съществена роля в определяне на видовия състав на фитоценозите, тъй като условията на средата навсякъде са много неблагоприятни. Адаптираните към тях растения имат ограничено обилие и фитоценозите са отворени, с много различен състав. По-често срещани видове са: *Achillea ageratifolia*, *Alchemilla plicatula*, *Allium flavum*, *Androsace villosa*, *Anthyllis montana*, *A. vulneraria* subsp. *polyphylla*, *Asperula capitata*, *Asplenium ruta-muraria*, *A. septentrionale*, *A. trichomanes*, *Astragalus depressus*, *Draba aizoides*, *D. lasiocarpa*, *Erysimum drenowskii*, *Iberis sempervirens*, *Juncus trifidus*, *Juniperus sabina*, *Jurinea glycantha*, *Laserpitium siler*, *Luzula italica*, *Micromeria cristata*, *M. frivaldszkyana*, *Primula frondosa*, *Rhodiola rosea*, *Saxifraga paniculata*, *S. rocheliana*, *Sesleria rigida* и др.

Към природно местообитание 8210 в Червена книга на Р България (т.3. Природни местообитания) са отнесени два типа местообитания с кодове и имена 08НЗ Варовикови скали с хазмофитна растителност (Гусев, Русакова, 2015) и 11НЗ Варовикови стръмни скали с лишейна растителност (Русакова, 2015), като двата типа природни местообитания са посочени с категория Уязвимо (VU).

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В мрежата Natura 2000 природно местообитание с код 8210 фигурира в Стандартните формуляри на 77 защитени зони, но е предмет на опазване в 68 от тях, без тези с оценка D по показател „Представителност“ (Natura 2000\_BG\_2021\_12\_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>). Разпространено е в трите биогеографски региона – Алпийски, Континентален и Черноморски. За територията на

33 „Българка“ местообитанието е разпространено в Алпийския и Континенталния биогеографски регион.

Съгласно докладването по чл. 17 на Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.) природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително състояние в Континенталния биогеографски регион: благоприятно състояние по разпространение и заемана площ, неизвестно по структура и функции, и неблагоприятно-незадоволително по бъдещи перспективи.

Докладването през 2019 г. се различава от това през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.), доколкото през 2013 г. местообитанието е оценено в благоприятно състояние по разпространение и заемана площ, неблагоприятно-незадоволително състояние по структура и функции и бъдещи перспективи, и съответно е посочена обща оценка неблагоприятно-незадоволително състояние.

Съгласно докладването през 2019 г. за Континенталния биогеографски регион всички заплахи и влияния са със средна степен на значение/влияние. Включени са абиотични естествени процеси (ерозия, осушаване и др.), промяна на количеството на валежите поради климатични промени, интензивна паша, естествена сукцесия. Докладваните през 2013г. за Континенталния биогеографски район заплахи и влияния със средна степен на значение/влияние са: открити мини, пътища и магистрали, електрически и телефонни трансекти и промяна на видовия състав (сукцесия), а с ниска степен на влияние са: интензивна паша, затваряне на пещери и галерии, други източници на точково замърсяване на повърхностни води, ерозия, подземни срутвания. В Червена книга на Р България за местообитание 08Н3 Варовикови скали с хазмофитна растителност като основни отрицателно действащи фактори са посочени вредни въздушни емисии, строителство и замърсяване в съседни територии, добив на варовик, паша и др., водещи до нарушаване структурата на ценозите, намаляване числеността на ценопопулациите и дори до критично състояние на местообитанието (Гусев, Русакова, 2015). За местообитание 11Н3 Варовикови стръмни скали с лишейна растителност като отрицателни фактори са посочени: замърсяване на въздуха, естествени деструктивни процеси на скалните разкрития, човешки дейности (Русакова, 2015).

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Според данните в стандартния формуляр в 33 „Българка“ местообитание 8210 заема площ от 71,99025 ha (0.3% от общата площ на защитената зона). В СФ местообитанието в зоната е с оценка „D“ за „Представителност“ (Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ, <https://natura2000.egov.bg>, последно достъпен през април 2023 г.).

| Annex I Habitat types |    |    |            |               |              | Site assessment  |                  |              |        |
|-----------------------|----|----|------------|---------------|--------------|------------------|------------------|--------------|--------|
| Code                  | PF | NP | Cover (ha) | Cave (number) | Data quality | A/B/C/D          | A/B/C            |              |        |
|                       |    |    |            |               |              | Representativity | Relative Surface | Conservation | Global |
| 8210                  |    |    | 71,99025   |               | M            | D                |                  |              |        |

Според специфичния доклад за природно местообитание 8210 (Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ, <https://natura2000.egov.bg>, последно достъпен през април 2023 г.) в 33 „Българка“ местообитанието има оценка благоприятно състояние по критерии „Структура и

функции“ и „Бъдещи перспективи (заплахи и влияния)“, и оценка неблагоприятно-лошо състояние по критерий „Площ в границите на зоната“. Общата оценка е неблагоприятно-лошо състояние. Площта, установена по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ (през 2011-2012 г.), е по-малка (36,11 ha) от съществуващата в СФ (71,99025 ha). Тъй като при наблюденията при картирането на местообитанието не са регистрирани отрицателно действащи фактори, като наличие на инвазивни видове, фрагментация и добив на скални материали, които биха могли да причинят загуба на територии, се предполага, че установеното намаляване на площта спрямо референтната не се дължи на площна загуба, а това отклонение най-вероятно се дължи на факта, че при изготвяне на СФ не е била налична най-актуалната база данни, която е използвана за генериране на модела за предложения в доклада актуален СФ. Според специфичния доклад, в защитена зона „Българка“, съобществата на местообитание 8210 са предствени на сравнително ограничена територия, като присъстват характерните видове: в скалните пукнатини се срещат папратите *Asplenium trichomanes*, *Cystopteris fragilis*, а разнотревието е представено от разположени единично или на малки групи *Geranium robertianum*, *Campanula trachelium*, *Hedera helix* и др.

В Плана за управление на ПП Българка, приет с Решение № 894/30.12.2021 г. на Министерския съвет (обн. ДВ, бр.1/2022 г.) (<https://www.moew.government.bg/bg/priroda/zastiteni-teritorii/planove-za-upravlenie-na-zastiteni-teritorii-vlezli-v-sila/nacionalni-i-prirodni-parkove/>), в раздел „Екосистеми и биотопи“, като разпространено на територията на ПП „Българка“, е посочено местообитание по EUNIS класификацията Н3.2А13 Balkan Range calcicolous chasmophyte communities (Старопланински варовикови хазмофитни съобщества), което се отнася към местообитание 8210. Общата площ на полигоните към този тип местообитание е 20,35 ha.

Информацията в ПУ на ПП Българка се основава в голяма степен на данните в дисертационната работа на Маринов (2018). В тази разработка се посочва, че на територията на ПП „Българка“ се срещат големи варовикови скални разкрития, като най-характерни са в района на ПЗ „Мъхнатите скали“. На по-тъмни и влажни варовикови скали се формират съобщества на балканския ендемит Родопски силивряк (*Haberlea rhodopensis*). На осветените скални блокове, където има повече почвена покривка се развиват съобщества на регионалния за Стара планина ендемит Нейчева власатка (*Festuca balcanica* subsp. *neicevii*), както и други реликтни видове, като Благаяновото бясно дръвче (*Daphne blagayana*), Скалната кернера (*Kernera saxatilis*) и др. Установени са и консервационно значимите видове: *Achillea ageratifolia*, *A. clypeolata*, *Asperula capitata*, *Carum graecum*, *Draba lasiocarpa*, *Festuca balcanica* subsp. *neicevii*, *Kernera saxatilis*, *Micromeria frivaldszkyana*, *Saxifraga rocheliana*, *Sempervivum erythraeum*, *Trinia glauca*, *Veronica austriaca* subsp. *neicevii*.

През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация относно присъствието, състоянието и заплахите/влиянията на местообитанието в зоната. При проведената теренна работа присъствието на местообитанието в зоната е потвърдено в типичното му проявление, като не са установени заплахи или негативни влияния.

## 5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г., информация от Плана за управление на ПП „Българка“ и дисертационния труд на Маринов (2018), както и данните за

състоянието на местообитанието събрани през 2022 г. Въз основа на анализа на наличната информация са направени следните изводи за настоящото състояние на местообитанието, които са отразени в целите, представени в този документ:

- Площта, установена по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ (през 2011-2012 г.), е по-малка (36,11 ha) от съществуващата в СФ (71,99025 ha), като това най-вероятно се дължи на факта, че при изготвяне на СФ не е била налична най-актуалната база данни, която е използвана за генериране на модела впоследствие. Въпреки това, експертното ни заключение е, че посочените данни за разпространението на местообитание 8210 в зоната са най-актуални в ПУ на ПП „Българка“, и съответно предлагаме регистрираната в него площ от 20,35 ha да бъде приета за референтна за природното местообитание в ЗЗ Българка;
- За оценка на състоянието на местообитанието и целеви стойности по отделните параметри, като най-надеждна съвременна информация, може да бъде използвана информацията в ПУ на ПП Българка и дисертационната работа на Маринов (2018). Най-характерните големи варовикови скални разкрития на територията на ПП „Българка“ са установени в района на ПЗ „Мъхнатите скали“;
- При проведената теренна работа през 2022 г. в местообитанието не са установени заплахи или негативни влияния. В проучените полигони хазмофитната растителност се проявява като типична по отношение на състава и структурата на фитоценозите, регистриран е разнообразен видов състав, но подобна хетерогенност е характерна за местообитание 8210.

#### **6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната**

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по параметри със съответни мерни единици и целеви стойности в приложената таблица.

| <b>Параметър</b> | <b>Мерна единица</b> | <b>Целева стойност</b> | <b>Допълнителна информация</b>   | <b>Специфични природозащитни цели за защитената зона</b>                |
|------------------|----------------------|------------------------|--|---|
| <b>Площ</b>      | хектари              | Най-малко 20,35        | При картирането през 2011-2012 г. е установено, че местообитанието е с обща площ от 36,11 ha, която е включена в специфичния доклад. Тази площ е по-малка от тази в СФ (71.99025 ha), но това най-вероятно се дължи на факта, че при изготвяне на СФ не е била налична най-актуалната база данни, която е използвана за генериране на модела впоследствие. Тъй като информацията за разпространението на местообитание 8210 в зоната е най-актуална в ПУ на ПП Българка, предлагаме посочената в | Поддържане на площта на местообитанието в зоната от най-малко 20,35 ha. |

| Параметър   | Мерна единица       | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|---|---------------------|--|--|--|
|   |                     |  | него площ (20,35 ha) да бъде приета за референтна за природното местообитание в зоната. Според наличните данни местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по параметър „площ“.  |  |
| <b>Структура и функции:<br/>Присъствие на типични видове растения</b> | Брой типични видове | Присъствие на поне един от типичните растителни видове | <p>Параметър „Присъствие на типични видове растения“ не е включен в Ръководството за определяне на благоприятно природозащитно състояние за местообитание 8210, но въпреки това в специфичния доклад са посочени като типични видове <i>Asplenium trichomanes</i>, <i>Cystopteris fragilis</i>, <i>Geranium robertianum</i>, <i>Campanula trachelium</i>, <i>Hedera helix</i> и др.</p> <p>Според информацията, представена в ПУ на ПП Българка и дисертационната работа на Маринов (2018), като типични видове за местообитание 8210 в зоната са посочени: <i>Haberlea rhodopensis</i>, <i>Festuca balcanica</i> subsp. <i>neicevii</i>, <i>Daphne blagayana</i>, <i>Kernera saxatilis</i>, <i>Achillea ageratifolia</i>, <i>A. clypeolata</i>, <i>Asperula capitata</i>, <i>Carum graecum</i>, <i>Draba lasiocarpa</i>, <i>Festuca balcanica</i> subsp. <i>neicevii</i>, <i>Kernera saxatilis</i>, <i>Micromeria frivaldszkyana</i>, <i>Saxifraga rocheliana</i>, <i>Sempervivum erythraeum</i>, <i>Trinia glauca</i>, <i>Veronica austriaca</i> subsp. <i>neicevii</i>.</p> <p>Според наличните данни местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този</p> | Поддържане на състоянието по този параметър – в природното местообитание трябва да присъства поне един от типичните растителни видове. |

| Параметър | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация | Специфични природозащитни цели за защитената зона |
|-----------|---------------|-----------------|-------------------------|---|
|           |               |                 | параметър.              |   |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Информацията за местообитанието в зоната налага промяна на стандартния формуляр. Природното местообитание е с добра представителност и следва да получи оценка „В“ за „Представителност“. За площта на местообитанието в зоната приемаме тази, посочена в в ПУ на ПП Българка (20,35 ha), което представлява 0.12% от общата му площ на национално ниво и съответно получава оценка „С“ за „Относителна площ“ ( $2 \geq p > 0$  %). За „Степен на опазване“ се полага оценка „В“, поради добре запазена структура и функции и добри перспективи за местообитанието в зоната. Общата оценка на стойността на защитената зона за опазване на природното местообитание е „С“. Промените са отбелязани в червено.

| Annex I Habitat types |    |    |            |               |              | Site assessment  |                  |              |        |
|-----------------------|----|----|------------|---------------|--------------|------------------|------------------|--------------|--------|
| Code                  | PF | NP | Cover (ha) | Cave (number) | Data quality | A/B/C/D          | A/B/C            |              |        |
|                       |    |    |            |               |              | Representativity | Relative Surface | Conservation | Global |
| 8210                  |    |    | 20,35      |               | M            | B                | C                | B            | C      |

## 8. Цитирана литература

- Гусев, Ч., 2009. 8210 Хазмофитна растителност по варовикови скални склонове. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие, София.
- Гусев, Ч., Русакова, В., 2015. 08Н3 Варовикови скали с хазмофитна растителност. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София.
- Димитров, М., 2009. 8210 Хазмофитна растителност по варовикови скални склонове. – В: Кавръкова и др. (ред), Ръководство за определяне на местообитанията от европейска значимост в България. Второ, преработено и допълнено издание. София, Световен фонд за дивата природа, Дунавско – Карпатска програма и федерация “ЗЕЛЕНИ БАЛКАНИ”.
- Маринов, Ю. 2018. Флора и местообитания на Природен парк „Българка“ – Дисертация за придобиване на ОНС Доктор, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, Биологически факултет, Пловдив, 207 стр.
- Русакова, В. 2015. 11Н3 Варовикови стръмни скали с лишейна растителност. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София.

Автори на текста: Магдалена Вълчева, Николай Велев, Ива Апостолова, Десислава Сопотлиева, Кирил Василев



## 1.12. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 8220 ХАЗМОФИТНА РАСТИТЕЛНОСТ ПО СИЛИКАТНИ СКАЛНИ СКЛОНОВЕ

**1. Код и наименование на типа местообитание:** 8220 Хазмофитна растителност по силикатни скални склонове

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява отворена растителност с ниско проективно покритие и разнообразен флористичен състав на отвесни или с голям наклон (между 65° и 90°) силикатни скални стени с пукнатини по тях. Почвена покривка отсъства или е много слабо развита. Условието за развитие на растенията са изключително неблагоприятни: големи денонощни и сезонни температурни амплитуди, силни ветрове, липса на снежна покривка и др. Флористичният състав и структурата на скалните фитоценози варират силно, като съществено влияние оказват надморската височина и районът на разпространение, киселинността на скалите, експозицията, наклонът, размера на пукнатините, стичането на вода или овлажняването на субстрата. Проективното покритие на растителността най-често е много ниско – отделните индивиди на висшите растения или малки групи растения отстоят на определено разстояние без контакт помежду си. Флористичният състав на местообитание 8220 проявява специфики в различните планини в страната. Към момента, най-общо, в синтаксономично отношение се приема отнасяне на неговите съобщества към дакийско-балканския съюз *Silenion lichenfeldianae* (разред *Androsacetalia vandellii*, клас *Asplenieta trichomanis*), който има голям вертикален диапазон на разпространение – от планинския пояс (800–1000 m надм. вис.) до 2925 m надм. в. (Гусев, 2009; Русакова, 2009).

В Стара планина открити силикатни скали, най-често с ограничена площ, има навсякъде, но повечето са по високите билни части на планината. Изложението им е различно, видовият състав – беден. Типичните хазмофити са малко, често се срещат и видове, чието разпространение е свързано най-често със сипеини местообитания. Заедно с папратите се развиват *Alchemilla asteroantha*, *A. jumrukczalica*, *A. pyrenaica*, *Allium carinatum*, *A. victorialis*, *Androsace obtusifolia*, *Asperula aristata*, *Campanula scheuchzeri*, *Centaurea kernerana*, *Cerastium decalvans*, *Galium heldreichii*, *Gentiana acaulis*, *Huperzia selago*, *Minuartia bulgarica*, *Potentilla haynaldiana*, *P. rupestris*, *Rhodiola rosea*, *Rhododendron myrtifolium*, *Satureja pilosa*, *Saxifraga bryoides*, *S. exarata*, *S. pseudosancta*, *Sedum album*, *Seseli bulgaricum*, *Symphandra wanneri*, *Valeriana tripteris* и др.

Природно местообитание 8220 е включено в Червена книга на Р България (том 3. Природни местообитания) с код и име 07Н3 Силикатни скали с хазмофитна растителност, и е с категория Уязвимо (VU) местообитание (Русакова, Гусев, 2015). Тъй като местообитание 8220 може да се проявява и като „голи“ силикатни скали с развити по тях лишейни съобщества, то е включено в Червена книга на Р България и с втори код с име 10Н3 Силикатни стръмни скали с лишейна растителност, с категория Уязвимо (VU) местообитание (Русакова, 2015), като този тип е широко разпространен в страната, независимо от надморската височина, влажността, пряката слънчева радиация и други екологични фактори. Обилието (покритието) на лишейте зависи и от срока на заселване, като на по отдавна появили се скални разкрития то може да достигне до 100%. Този тип на местообитанието предоставя подходящи условия за развитие на много видове лишей, сред които по-често срещани са *Cornicularia normoerica*, *Lasallia pustulata*, *Ramalina capitata*, *R. carpatica*, *R. polymorpha*, *Rhizocarpon badioatrum*, *R. disporum*, *R. distinctum*, *R. oreites*, *R. petraeum*, *Umbilicaria crustulosa*, *U. cylindrica*, *U. decussata*, *U. deusta*, *U. microphylla*, *U. polyphylla*, *U. proboscidea* и др.

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В мрежата Натура 2000, природно местообитание с код 8220 фигурира в Стандартните формуляри на 34 защитени зони, но е предмет на опазване в 31 защитени зони, без тези с оценка D по показател Представителност (Natura 2000\_BG\_2021\_12\_06: <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>). Разпространено е в трите биогеографски региона – Алпийски, Континентален и Черноморски, като най-голяма площ заема в Алпийския регион. За територията на 33 Българка местообитанието е разпространено в Алпийския и Континенталния биогеографски регион.

Съгласно докладването по чл. 17 на Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. (докладвано през 2019 г.), природното местообитание е в неблагоприятно-незадоволително състояние за Алпийския биогеографски район: благоприятно разпространение и площ, неизвестна структура и функции и неблагоприятно-незадоволителни бъдещи перспективи. В Континенталния биогеографски регион местообитанието също е в неблагоприятно-незадоволително състояние: благоприятно състояние по разпространение, неизвестно по заемана площ и структура и функции, и неблагоприятно-незадоволително по бъдещи перспективи.

Общата оценка и за двата биогеографски района при докладването през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) също е неблагоприятно-незадоволително състояние. Докладването по чл. 17 през 2019 г. се различава от докладването през 2013 г., доколкото през 2013 г. и за двата биогеографски района е оценено в благоприятно състояние по заемана площ и неблагоприятно-незадоволително състояние по структура и функции.

Съгласно докладването през 2019 г. и за двата биогеографски района (Алпийски и Континентален) всички заплахи и влияния са посочени със средна степен на значение/влияние, като са изброени абиотични естествени процеси (ерозия, затлачване, осушаване и др.), увеличаване или промяна на валежите поради климатични промени, интензивна паша или преизпасване и естествена сукцесия, водеща до промяна на видовия състав. При докладването през 2013 г. за Алпийския биогеографски район всички заплахи и влияния са с ниска степен на значение, а за Континенталния район една част са с ниска, а друга със средна степен на значение. И за двата района като заплахи и влияния са посочени интензивна паша, тунели, електрически и телефонни линии, други точкови източници на замърсяване, ерозия и подземни срутвания. Заплахите и влиянията докладвани и през двете години не съвпадат изцяло с посочените отрицателно действащи фактори в Червена книга на Р България – ерозия, изветряне, замърсяване на въздуха, пряко и косвено унищожение на хазмофитната растителност в районите на големите курорти, както и замърсяване на въздуха и естествени деструктивни процеси на скалните разкрития.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

Според данните в стандартния формуляр, в защитена зона BG0000399 Българка местообитанието заема площ от 347,95287 ha. В стандартния формуляр местообитанието в зоната е с оценки „С“ по категория „Представителност“, В по „Относителна площ“ и с оценка „А“ по „Степен на опазване“, като общата оценка на стойността на защитената зона за опазване на природното местообитание е също „А“. (източник Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ, достъпен през ноември 2022 г.)

| Annex I Habitat types |    |    |            |               |              | Site assessment  |                  |              |        |
|-----------------------|----|----|------------|---------------|--------------|------------------|------------------|--------------|--------|
| Code                  | PF | NP | Cover (ha) | Cave (number) | Data quality | A/B/C/D          | A/B/C            |              |        |
|                       |    |    |            |               |              | Representativity | Relative Surface | Conservation | Global |
| 8220                  |    |    | 347.95287  |               |              | C                | B                | A            | A      |

Според специфичния доклад за природно местообитание 8220 (също представен в Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ, който се основава на проведеното картиране през 2011-2012 г., съгласно данните на проект "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I"), в защитена зона BG0000399 Българка природно местообитание 8220 е установено на площ от 214,56 ха, докато референтната стойност е 347,95 ха. Това се равнява на намаляване на заеманата площ с 33 %, като се предлага за референтна стойност за площта на местообитание 8220 да се приеме тази, получена в резултат на картирането към 2011-2012 г., при която са отразени всички потенциални площи. Това предложение не е отразено в актуалния СФ на зоната. Поради констатираната разлика оценката по този параметър е неблагоприятно – незадоволително състояние. Оценката по критерии „Структура и функции“ и „Бъдещи перспективи (заплахи и влияния)“ е благоприятно състояние. Общата оценка е неблагоприятно - незадоволително състояние.

Според специфичния доклад, в защитена зона „Българка“, съобществата на местообитание 8220 са предствени на сравнително ограничена територия, като присъстват характерните видове – в скалните пукнатини се срещат папратите *Asplenium trichomanes*, *Polypodium vulgare*; сукулентните видове са представени от *Sedum album* и *Sempervivum leucanthum*. В близост до скалните образувания има групировки на *Geranium macrorhizum*, *Digitalis lanata*, *Scleranthus perennis* и др. Посочено е, че местообитанието не е застрашено от отрицателно действащи фактори, като проникване на инвазивни видове в съобществата, фрагментация, замърсяване и заплахата от добив на скални материали.

В Плана за управление на ПП Българка, приет с Решение № 894/30.12.2021 г. на Министерския съвет (обн. ДВ, бр.1/2022 г.) (<https://www.moew.government.bg/bg/priroda/zastiteni-teritorii/planove-za-upravlenie-na-zastiteni-teritorii-vlezli-v-sila/nacionalni-i-prirodni-parkove/>) в раздел „Екосистеми и биотопи“ са посочени две местообитания по EUNIS класификацията, които се отнасят към 8220:

– Карпато-Балкански стръмни силикатни скали с камбанки (Н3.152 Carpatho-Balkano-Rhodopide sampion siliceous cliffs) – отвесни или с голям наклон силикатни скали с пукнатини. В пукнатините се развиват предимно мъхове, хазмофитни тревни видове и видове от околните тревни и храстови ценози. На територията на ПП "Българка" отвесните силикатни скали заемат неголяма площ и често са голи. На места се срещат мъхове и някои висши растения, като *Silene larchenfeldiana*;

Силикатни стръмни скали с лишейна растителност (Н3.1В2 Mountain siliceous cliffs) – лишейните ценози са широко разпространени като един от първите пионерни стадии в развитието на растителната покривка по открити скални повърхности. Общата площ на полигоните към този тип местообитание е 6,516962 ha.

Информацията в ПУ на ПП Българка се основава в голяма степен на данните в дисертационната работа на Маринов (2018). В тази разработка се посочва, че на територията на ПП „Българка“ има отвесни силикатни скали, но те заемат неголяма площ (основно в района на ПЗ „Мъхнатите скали“ и върховете Българка, Бедек, Караджова кула и Атово падало), като обикновено са лишени от растителност. Срещат се основно мъхове и лишейи и някои висши растения, като *Allium guttatum*, *Dianthus moesiacus*, *Silene larchenfeldiana*, *S. saxifraga*, *Moehringia pendula*, *Sempervivum erythraeum*, *Jovibarba heuffelii*, *Potentilla rupestris*, *Senecio carpatica*, *Minuartia bulgarica*, *M. setacea* и др. Местообитанието на силикатните скали с основно лишейни съобщества се среща на по-големи площи по източния склон на вр. Бедек.

През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация относно присъствието, състоянието и заплахите/влиянията на местообитанието в зоната. При проведената теренна работа са проучени общо 10 от всички 75 полигона от предварително наличните данни за разпространение на местообитание 8220 в 33 Българка (съгласно проект "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I"). Общата площ на посетените полигони през 2022 г. е 58,72 ha, като по този начин са верифицирани 16,88% от площта на местообитание 8220, съгласно неговата площ и полигоните му по данни от картирането спрямо 2011-2012 в 33 Българка.

При теренните проучвания през 2022 г. местообитание 8220 не е потвърдено в нито един от посетените полигони. Само в близост до полигон 03998220\_36 (но извън неговите граници) е установено, че до кариерата има запазена малка отвесна скала с дървета отгоре, което обаче не може да бъде визуализирано на карта. В повечето от тези полигони при посещение на терен са установени горски масиви и храстова растителност. В три от посетените полигони (03998220\_58, 03998220\_75 и 03998220\_25) с обща площ 12,68 ha при теренните проучвания е установено природно местообитание 6520 Планински сенокосни ливади, като установените растителни съобщества са с доминант *Arrhenatherum elatius*. При обхождането на зоната при теренните проучвания през 2022 г. не се установи наличие на природно местообитание 8220 в други нови локалитети.

## 5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г., информация от Плана за управление на ПП „Българка“ и данните в дисертацията на Маринов (2018), както и данните, събрани през 2022 г. Въз основа на анализа на наличната информация са направени следните изводи за настоящото състояние на местообитанието, които са отразени в целите, представени в този документ:

- В наличните документи за местообитание 8220 са посочени големи площи, съответно в Стандатния формуляр – 347,95287 ha, и в специфичния доклад за местообитание 8220 в 33 „Българка“ – 214,56 ha. При картирането през 2011-2012 г. са посетени полигони с площ общо от 79,21 ha или 20,87% от общата площ по предварителен дедуктивен модел (379,48 ha), но само 1,91 ha са реално потвърдени като това местообитание. По подобен начин, през 2022 г., са посетени близо 17% от площта на местообитание 8220, съгласно неговата площ и полигоните му по данни от Специфичния доклад, основани на картирането спрямо 2011-2012 (214,555193 ha), в които не е установено наличието на това местообитание. Експертно ни заключение е, че приложения модел за картиране на местообитание 8220 не отразява неговото разпространение в 33 Българка. Според данните в ПУ на ПП Българка местообитанието е разпространено на площ от 6,52 ha.
- При теренните проучвания през 2022 г. установихме, че всички посетени полигони отнесени към природно местообитание 8220 в 33 Българка съгласно данните от проекта "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I", не отговарят на характеристиките на местообитанието, като повечето от тях са обрасли с дървесна и храстова растителност. Една част може да се отнесат към местообитание 6520, но други са грешно определени от модела и не съответсват на никое природно местообитание съгласно Директива

92/43/ЕИО. Общата площ на тези отхвърлени полигони е 58,71582 ha, от тях 12,68 ha се отнасят към местообитание 6520.

- Към настоящия момент може да се приеме, че площта на местообитанието в зоната е 155,839373 ha. Тази площ е изчислена, като на базата на площта от специфичния доклад и пространствени данни към него (214,555193 ha) са извадени площите на полигоните, в които местообитанието не е потвърдено през 2022 г. (58,71582 ha).
- За оценка на състоянието на местообитанието и целеви стойности по отделните параметри, като най-надеждна съвременна информация, може да бъде използвана информацията в ПУ на ПП Българка, дисертационната работа на Маринов (2018) и данните от специфичния доклад за местообитанието, представени в Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ

#### 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по параметри със съответни мерни единици и целеви стойности в приложената таблица.

| Параметър | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона |
|-----------|---------------|-----------------|--|---|
| Площ      | Хектари       | 155,839373      | Установено е значително разминаване в данните за площите на местообитанието в зоната – съгласно СФ (347,95287 ha), данни от картирането през 2011-2012г. (214,56 ha), данни от ПУ на ПП Българка (6,52 ha). При теренните проучвания през 2011-2012 г. за местообитанието са установени/документиран само 1,91 ha, останалите площи са резултат от приложен модел. През 2022 г. всички посетени полигони (площ 58,71582 ha) са отхвърлени като това местообитание. Към настоящия момент може да се приеме, че площта на местообитанието в зоната е 155,839373 ha. Тази площ е изчислена, като на базата на площта от специфичния доклад и пространствени данни към него (214,555193 ha) са извадени площите на | Поддържане на площта – най-малко 155,839373 ha.   |

| Параметър   | Мерна единица       | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона                             |
|---|---------------------|--|--|---|
|   |                     |  | полигоните, в които местообитанието не е потвърдено през 2022 г. (58,71582 ha).  |   |
| <b>Структура и функции:<br/>Присъствие на типични видове растения</b> | Брой типични видове | Присъствие на лишей и мъхове. Присъствие на висши растения не е задължително или наличие на поне един от типичните видове папратовидни и цветни растения | При картирането през 2011-2012 г. (в посетените му полигони) е отчетено благоприятно състояние на местообитанието по отношение на комбинацията от типични видове растения. Това е потвърдено и от данните в дисертацията на Маринов (2018) и ПУ на ПП Българка. За местообитание 8220 в 33 Българка списъкът с типичните видове включва <i>Asplenium trichomanes</i> , <i>Polypodium vulgare</i> ; <i>Allium guttatum</i> , <i>Dianthus moesiacus</i> , <i>Silene lerchenfeldiana</i> , <i>S. saxifraga</i> , <i>Moehringia pendula</i> , <i>Sempervivum erythraeum</i> , <i>Jovibarba heuffelii</i> , <i>Potentilla rupestris</i> , <i>Senecio carpatica</i> , <i>Minuartia bulgarica</i> , <i>M. setacea</i> , <i>Sedum album</i> , <i>Sempervivum leucanthum</i> . В близост до скалните образувания има групировки на <i>Geranium macrorhizum</i> , <i>Digitalis lanata</i> , <i>Scleranthus perennis</i> и др. Към този списък трябва да се отчитат и следните основни лишейни видове: <i>Cornicularia normoerica</i> , <i>Lasallia pustulata</i> , <i>Ramalina capitata</i> , <i>R. carpatica</i> , <i>R. polymorpha</i> , <i>Rhizocarpon badioatrum</i> , <i>R. disporum</i> , <i>R. distinctum</i> , <i>R. oreites</i> , <i>R. petraeum</i> , <i>Umbilicaria crustulosa</i> , <i>U. cylindrica</i> , <i>U. decussata</i> , <i>U.</i> | Поддържане на наличието на мъхове и лишей и типичните видове висши растения . |

| Параметър | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона |
|-----------|---------------|-----------------|--|---|
|           |               |                 | <i>deusta</i> , <i>U. microphylla</i> , <i>U. polyphylla</i> , <i>U. proboscidea</i> и др.<br>Според наличните данни, местообитанието в зоната се нуждае от поддържане на състоянието по този параметър. |   |

## 7. Необходимост от промяна в Стандартния формуляр

Въз основа на събраната информация е необходима промяна в стандартния формуляр на защитената зона. Теренното проучване през 2022 г. както и данните от теренните проучвания през 2011-2012 г. и за целите на План за управление на ПП „Българка“, показват, че вероятно местообитанието е представено на много по-малка площ. След провеждане на целенасочено картиране на местообитанието в зоната и събиране на необходимите данни е възможна промяна на оценките по съответните категории в СФ.

| Annex I Habitat types |    |    |            |               |              | Site assessment  |                  |              |        |
|-----------------------|----|----|------------|---------------|--------------|------------------|------------------|--------------|--------|
| Code                  | PF | NP | Cover (ha) | Cave (number) | Data quality | A/B/C/D          | A/B/C            |              |        |
|                       |    |    |            |               |              | Representativity | Relative Surface | Conservation | Global |
| 8220                  |    |    | -155,84    |               | M            | C                | B                | A            | A      |

Забележка: промените са отбелязани в червено.

## 8. Цитирана литература

- Гусев, Ч. 2009. 8220 Хазмофитна растителност по силикатни скални склонове. – В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, с. 299-300.
- Маринов, Ю. 2018. Флора и местообитания на Природен парк „Българка“ – Дисертация за придобиване на ОНС Доктор, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, Биологически факултет, Пловдив, 207 стр.
- Русакова, В., 2009. 8220 Хазмофитна растителност по силикатни скални склонове. – В: Кавръкова и др. (ред), Ръководство за определяне на местообитанията от европейска значимост в България. Второ, преработено и допълнено издание. София, Световен фонд за дивата природа, Дунавско – Карпатска програма и федерация “ЗЕЛЕНИ БАЛКАНИ”, 86 стр.
- Русакова, В., Гусев, Ч. 2015. 07Н3 Силикатни скали с хазмофитна растителност. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 379-380.
- Русакова, В. 2015. 10Н3 Силикатни стръмни скали с лишейна растителност. – В: Бисерков, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София, с. 379-380.

Автори на текста: Магдалена Вълчева, Десислава Сопотлиева, Ива Апостолова

### 1.13. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 8310 НЕБЛАГОУСТРОЕНИ ПЕЩЕРИ

1. Код и наименование на типа местообитание: 8310 Неблагоустроени пещери

#### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Пещерите се образуват от ерозията на разтворими скали, като варовици. Те обикновено формират подземните компоненти на карстовите ландшафти и са свързани с различни топографски характеристики, такава като каньони, сухи долини, понори, карни полета (8240). Пещери, затворени за посещение, се тълкуват като отнасящи се до естествени пещери, които не се експлоатират рутинно за туризъм и които са местообитание на специализирани или ендемични пещерни видове или поддържат важни популации от видове от приложение II. Пещерите нямат естествено осветление и следователно поддържат видове, които са приспособени да живеят в тъмното. Микроклиматичните условия варират в широки граници в и между пещерите и това определя състава на фауната и флората. Много видове се хранят с детрит, извлечен от повърхността; други са хищни. Пещерните видове могат да бъдат разделени на три категории:

- а. Троглобионти-облигатни обитатели на пещери, които обикновено проявяват морфологични адаптации, като например намалена пигментация и рудиментирани очи.
- б. Троглофили – факултативни обитатели на пещери, които могат да имат постоянни популации в пещери, но които се срещат и в други подходящи местообитания.
- в. Троглоксени - видове, които се срещат в пещери, но само за част от техния жизнен цикъл.

Пещерната фауна на България е изключително богата. Много пещери се използват за размножителни, хибернационни или временни убежища от прилепите, вкл. видовете от приложение II, обитаващи България.

#### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Природното местообитание се среща и в трите биогеографски региона. Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.), общата оценка и за трите биогеографски региона е „Неблагоприятно-незадоволително“ състояние, поради оценка „Неизвестно“ по отношение на параметъра „Бъдещи перспективи“. При второто докладване през 2018 г. общата оценка също е „Неблагоприятно-незадоволително“ състояние, отново и за трите биогеографски региона. Тази оценка се дължи на оценка „Неизвестно състояние“ по отношение на параметъра „Структура и функции“ и „Неблагоприятно-незадоволително“ състояние по отношение на параметъра „Бъдещи перспективи“. Местообитанието е включено в Стандартните формуляри на 78 защитени зони, съгласно актуалната база данни.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Качеството на данните е оценено като G или добро, което означава че определянето на състоянието на местообитанието се основава на изследвания. Представителността е добра, В. Оценката за площ е С, като процентното съотношение (р) на площта на местообитанието в зоната, спрямо площта му в национален мащаб е по - малка от 2%. Консервационният статус е В, което определя местообитанието като такова със средно съхранение. Общата оценка е В, добра обща стойност по отношение на съхранение.



| Annex I Habitat types |        |        |               |                      |                     | Site assessment      |                     |              |        |
|-----------------------|--------|--------|---------------|----------------------|---------------------|----------------------|---------------------|--------------|--------|
| Code                  | P<br>F | N<br>P | Cover<br>[ha] | Cave<br>[number<br>] | Data<br>qualit<br>y | A/B/C/D              | A/B/C               |              |        |
|                       |        |        |               |                      |                     | Represent<br>ativity | Relative<br>surface | Conservation | Global |
| 8310                  |        |        |               | 15                   | G                   | B                    | C                   | B            | B      |

## 5. Анализ на наличната информация

Понастоящем в зоната са известни 15 пещери с обща дължина на галериите около 0,5 км. Част от пещерите са включени в бази данни (<http://caves.4at.info/index.php?ob=53>, <http://hinko.org/>) и <https://caves.speleo-bg.org/caves/>, но без конкретни геопозиционирани сведения за тяхното местонахождение и/или са с ограничен достъп. Пещерите са къси и сухи, бедни на вторични карстови форми, най-често с дължина от няколко метра до няколко десетки метра. Най-дълга е пещерата „Ледницата“ в м. Узана (дължина 54 м и дълбочина 17 м). До нейния вход води маркирана туристическа пътека, започваща от урбанизираната част на местността. В пещерите не е установена характерна троглобионтна фауна. Прилепната фауна в тях е представена от 11 вида (Борисов, 2006), като пет от тях са типични за подземните местообитания. Поради морфометричните характеристики на местообитанието, в повечето от пещерите не съществуват условия за зимуване на прилепи и в тях са регистрирани отделни индивиди. По-благоприятни са условията през лятото, когато общата численост на прилепите може да надвиши 200 индивида. Теренното проучване показва, че в местообитанието не се установяват дейности, които да доведат до бъдещо влошаване на параметрите на неговото природозащитно състояние.

Според информацията от проучванията при разработване на План за управление на ПП „Българкаима точки за локация за 22 пещери. Част от пещерите в двата слоя - този от проекта "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I" и този от ПУ на ПП „Българка“очевидно са едни и същи. Други 5 от слоя към ПУ са извън зоната. При прецизиране остава слой с 22 пещери.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

| Параметър                     | Единица | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични цели            |
|-------------------------------|---------|-----------------|--|----------------------------|
| Брой пещери в защитената зона | Брой    | 22              | Промяна към завишаване на броя пещери може да настъпи вследствие на допълнителни спелеоложки проучвания<br>Създаването и поддържането на регистър на пещерите, съдържащ данни за тяхното местоположение, спелеоложко описание и карти ще допринесе за подобряване достъпа до систематизирани данни | Поддържане на броя пещери; |

| Параметър   | Единица   | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични цели   |
|---|---|---|---|---|
|   |   |   | за тези обекти  |   |
| <b>Антропогенна активност в пещерите вкл. всички видове промяна на естественото местообитание</b> | Бал (0, липсва; 1 - средна, 2 - силна, променит е правят невъзможно обитаването на прилепи) | Бал 0   | Промяна може да настъпи в резултат на антропогенен натиск – туризъм, пещерничество, иманярство и др.  | Поддържане на естествените условия в пещерите и други карстови кухини.<br>Междинна цел: Проучване на безгръбначната фауна в тях.        |
| <b>Присъствие на типични видове прилепи</b>   | Брой видове/ пещера   | Присъствие на поне един типичен вид в потенциално пригодни пещери | Установени типични видове за местообитанието са:<br><i>Rhinolophus ferrumequinum</i> ,<br><i>Rhinolophus hipposideros</i> ,<br><i>Rhinolophus euryale</i> ,<br><i>Myotis myotis</i> , <i>Myotis blythii</i> и <i>Myotis emarginatus</i> . | Междинна цел: да се проведе изследване за оценка на състоянието на пещерите в зоната и оценка на тяхната пригодност като летни убежища. |

### 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Предлага се за параметър „Брой пещери“ стойността да се промени предвид ПУ на ПП „Българка“.

| Annex I Habitat types |   |   |            |               |              | Site assessment  |                  |              |        |
|-----------------------|---|---|------------|---------------|--------------|------------------|------------------|--------------|--------|
| Code                  | P | N | Cover [ha] | Cave [number] | Data quality | A/B/C/D          | A/B/C            |              |        |
|                       |   |   |            |               |              | Representativity | Relative surface | Conservation | Global |
| 8310                  |   |   |            | 22            | G            | B                | C                | B            | B      |

Към настоящия момент не е необходима актуализация на Стандартния формуляр.

### 8. Цитирана литература

Борисов, И. 2006. Проучване на прилепната фауна в района на курорт Узана, природен парк Българка. Доклад, 14 стр.

Пещерите в България: <http://caves.4at.info/index.php?ob=53> <http://hinko.org/> и <https://caves.speleo-bg.org/caves/>

Автори: Иван Пандурски, Хелиана Дундарова

## 1.14. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9110 БУКОВИ ГОРИ ОТ ТИПА LUZULO-FAGETUM

**1. Код и наименование на типа местообитание:** 9110 Букови гори от типа *Luzulo-Fagetum*

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание включва ацидофилни широколистни и смесени широколистно-иглолистни гори с най-малко 5 десети участие на обикновен бук (*Fagus sylvatica*). Развиват се на сравнително бедни (понякога ерозирали), кисели кафяви светли горски почви (*Dystric Cambisols*) и ранкери (*Umbric Leptosols*), формирани главно върху диорит, гранит, риолит, пясъчници, кристалинни шисти и др. Заемат най-често стръмни склонове с различни изложения - както сенчести, така и припечни. Имат голям вертикален диапазон - от 700 до 1700 m нв. В долната част на този диапазон (700-1100 m нв.) горите са монодоминантни букови и смесени широколистни със сравнително голямо участие на обикновен габър (*Carpinus betulus*) и зимен дъб (*Quercus dalechampii*), а на места и на бяла бреза (*Betula pendula*). На по-големи надморски височини (1300-1700 m надм. вис.) обикновеният бук формира както чисти, така и смесени гори с обикновена ела (*Abies alba*) и обикновен смърч (*Picea abies*). Единично участие имат офиката (*Sorbus aucuparia*), трепетликата (*Populus tremula*), бялата бреза и белият бор (*Pinus sylvestris*).

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно картирането, извършено през периода 2011–2013 година, местообитание 9110 е разпространено в Алпийския и Континенталния биогеографски региони. При докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията (за периода 2013-2018 г.), природното местообитание е посочено в благоприятно състояние по отношение на Разпространение, Площ и Структура и функции, и неблагоприятно-незадоволително по Бъдещи перспективи, в двата биогеографски региона. Тъй като при докладването през 2019 година са посочени някои влияния и заплахи, които оказват съществено влияние върху структурата и функциите на местообитанието в Алпийски и Континенталния биогеографски региони, то има достатъчно основания, неблагоприятно-незадоволителната оценката на състоянието по критерий „Структура и функции“ от докладването през 2013 година (за периода 2007-2012 г.) да се счита все още за валидна. Най-значителните влияния и заплахи са „Изнасяне на мъртва дървесина“ и „Природни нарушения и сукцесии“.

Съгласно актуалната база данни местообитанието е посочено в СФ на 30 защитени зони, като е предмет на опазване в 29 от тях.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (последно актуализиран през Декември 2018), състоянието на местообитанието в защитената зона е както следва:

| Код  | Местообитание                             | Площ (ха) | Качество на данните | Представителност | Площ | Степен на съхранение | Обща оценка |
|------|---|-----------|---------------------|------------------|------|----------------------|-------------|
| 9110 | Букови гори от типа <i>Luzulo-Fagetum</i> | 17.21     |                     | A                | C    | A                    | A           |

Няма информация за качеството на данните. Представителността е А или отлично, като местообитанието е типично за защитената зона и неговото опазване е приоритетно при нейното управление. Оценката за площ е С, като процентното съотношение (р) на площта на местообитанието в зоната, спрямо площта му в национален мащаб е  $2\% \geq p > 0\%$ . Степента на съхранение е А, което определя местообитанието като такова с отлично съхранение. Общата оценка е А.

## 5. Анализ на наличната информация

При изработката на настоящия документ е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Горската инвентаризация и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Необходимо е да се отбележи, че картираните полигони на местообитанието не съвпадат пространствено с подотделите на последната горска инвентаризация. Поради тази причина, показателите за състоянието на местообитанието, налични в горската база данни не може да се използват директно, а само експертно, едновременно с оглед на ортофото изображения и след теренни проучвания. През 2022 година, беше извършено теренно проучване за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната. Въз основа на анализ на данните от горската инвентаризация и на ортофото изображения, бяха избрани места за верификация на присъствие на местообитанието, както в полигони, където то вече е регистрирано, така и на потенциално нови места. Местата за верификация представляват кръг с радиус около 10 м. Наред с верификациите за присъствие беше извършена и експертна оценка, по протежение на обследваните полигони, на показатели, които липсват в данните от горската инвентаризация, такива като Количество мъртва дървесина и Наличие на големи/биотопни дървета. Между площта на местообитанието в стандартния формуляр и получената при картирането през 2013 година има несъответствие. При теренните проучвания и обработка на данни от инвентаризацията са използвани полигоните и площта от картирането, но целевата стойност за площ е съгласно стандартния формуляр.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по показатели в приложената таблица. Целевите стойности са съгласно Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове в Натура 2000 в България. Не може да се счита, че има подобряване на природозащитното състояние на местообитанието, при увеличаване на стойностите на показателите на структура и функции - важно е те да бъдат в посочения диапазон.

| Показател | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|-----------|---------------|-----------------|---|--|
| Площ      | ha            | Поне 17.21 ha   | Съгласно проект "Картиране и определяне на природозащитно състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., площта на | Поддържане на площ на местообитанието в защитената зона 17.21 ha.<br>Междинни цели: да се разработи единна бъдеща схема за |

| Показател  | Мерна единица             | Целева стойност    | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона                                     |
|--|---------------------------|--------------------|---|---|
|  |                           |                    | <p>местообитанието в зоната е 19.66 ha. В актуалния стандартен формуляр е посочена 17.21 ha. При теренната работа в зоната през 2022 г., от 14 посетени полигона, местообитанието се потвърди в 8 полигона от картирането през 2013 г. В два полигона по долината на Козя река частично са отсечени на голо гори от местообитание 9110 за направата на просеката за тунел под Шипка.</p>  | <p>мониторинг на параметъра до 2027 година. .</p>                                     |
| <p><b>Структура и функции. Пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена)</b></p> | <p>Части от единицата</p> | <p>От 0.6 до 1</p> | <p>Този показател представя степента на насищане с дървета и се изразява като съотношение на кръговата площ на наличния дървостой към кръговата площ на еталонно (нормално) насаждение. Окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Стойността на показателя е динамична и пряко зависи от провежданите лесовъдски мероприятия и естествени природни нарушения водещи до отпадане на</p> | <p>Поддържане на пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена) от 0.6 до 1.</p> |

| Показател  | Мерна единица       | Целева стойност                        | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|---------------------|--|---|---|
|  |                     |  | дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претеглената пълнота на първия дървесен етаж в полигоните на местообитанието верифицирани през 2022 г. е около 0.6.   |   |
| <b>Структура и функции. Състав на първия дървесен етаж (средно претеглен)</b>          | Части от десетицата | Над 6 за бука ( <i>F. sylvatica</i> )  | Съставът на първия етаж изразява относителното участие на съответните дървесни видове в насаждението, като окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претегленото участие на <i>F. sylvatica</i> в състава на първия дървесен етаж в чистите букови гори на местообитанието е над 7 десети. | Поддържане на средно претегленото участие на бука ( <i>F. sylvatica</i> ) над 6 десети.           |
| <b>Структура и функции. Средна възраст на първия дървесен етаж (средно претеглена)</b> | Години              | Над 80 г., не намалява, а се увеличава | Стойността на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация,  | Целта е подобряване на състоянието на този показател до достигане на целевата стойност до 2030 г. |

| Показател  | Мерна единица | Целева стойност                            | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|---------------|--|--|---|
|  |               |  | съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, възрастта на първия дървесен етаж е около 70 години.   |   |
| <b>Структура и функции. Площ на горите във фаза на старост</b> | ha            | Поне 10% от общата площ на местообитанието | Съгласно Наредба № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена от 29.09.2020 г., „Гора във фаза на старост“ е гора в последната фаза на естествена динамика на горското насаждение, без значими интервенции - не е съществено повлияна от едроплощни природни нарушения и антропогенни въздействия, като по този начин притежава екосистемни характеристики на предклимаксно съобщество. Съгласно заповед № РД 49-493 от 13.12.2016 г. на Министъра на земеделието и храните, 17.8 ha гори от местообитанието в зоната, представляващи държавни горски територии, управлявани от Министерство на земеделието и храните са определени като Гори във фаза на старост. Това е 100% от площта на местообитанието в зоната. Полигоните на горите определени | Целта е поддържане на показателя над целевата стойност, при запазване на вече обявените от МЗХ като ГФС полигони в границите на зоната. |

| Показател  | Мерна единица            | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|--|--------------------------|--|--|--|
|  |                          |  | като ГФС, не съвпадат с полигоните картирани, като местообитание 9110.   |  |
| <b>Структура и функции.<br/>Количество мъртва дървесина</b>        | % или m <sup>3</sup> /ha | Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с общо количество мъртва дървесина от поне 10% от запаса, но не по-малко от 20 m <sup>3</sup> /ha, също както и с не по-малко от 10 стоящи мъртви дървета | Мъртвата дървесина може да бъде стояща или лежаща. Минималният диаметър на лежащата мъртва дървесина е 8 см, а на стоящата – 16 см. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, количеството мъртва дървесина е около целевата стойност. | Целта е поддържане на състоянието по този показател.                                     |
| <b>Структура и функции.<br/>Наличие на големи/биотопни дървета</b> | Брой на ha               | Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с наличието на най-малко 10 големи/биотопни дървета на ха   | Най-подходящо е биотопните дървета да са разположени на групи, а не като единични дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, броят биотопни дървета е по-малък от целевата стойност,   | Целта е подобряване на състоянието по този показател, до достигане на целевата стойност. |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не е необходима промяна на Стандартния формуляр за данни.

## 8. Използвана литература

European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. [https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep\\_habitats/index\\_en.htm](https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm). Last visited on 10.10.2022.

Бисерков, В. и др. (ред). 2015. Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София.

Зингстра, Х., А. Ковачев, К. Китнаес, Р. Цонев, Д. Димова, П. Цветков (ред.) 2009. Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове



природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, 630 стр.

Изпълнителна агенция по горите (ИАГ). Лесоустройствени проекти. <http://www.procurement.iag.bg:8080/cgi-bin/lup.cgi>. Последно посетен на 26.10.2022 г.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/>.

План за управление на Природен парк „Българка“. 2021. Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“. Договор DIR-593210-1-C-001, изпълнител: Обединение "Българка -2013". Ръководител на проекта. Валентина Фиданова.

*Автори:* Цветан Златанов, Георги Хинков, Георги Гогушев, Магдалена Златанова, Николета Сотирова

## 1.15. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9130 БУКОВИ ГОРИ ОТ ТИПА ASPERULO-FAGETUM

**1. Код и наименование на типа местообитание:** 9130 Букови гори от типа *Asperulo-Fagetum*

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява гори, доминирани от обикновен бук (*Fagus sylvatica*) с най-малко 5 десети участие на вида в състава на първия дървесен етаж. Заема предимно северни склонове, долове и клисури. Почвите са неутрални, слабо кисели или слабо алкални, богати на хранителни вещества, влажни кафяви горски. Мезофилните букови гори се характеризират с участието на редица бореални и средноевропейски видове, което ги прави сходни със средноевропейските букови гори. Преобладаващ дървесен вид е обикновеният бук (*Fagus sylvatica* subsp. *sylvatica* и *Fagus sylvatica* subsp. *moesiaca*), който понякога в по-ниските части формира смесени широколистни гори с участие на *Acer heldreichii*, *A. pseudoplatanus*, *Betula pendula*, *Carpinus betulus*, *Fraxinus excelsior*, *Populus tremula*, *Sorbus aucuparia*, *Ulmus glabra*, а в по-високите части на планините образува смесени широколистно-иглолистни гори с *Abies alba*, *Picea abies* и *Pinus sylvestris*.

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно картирането, извършено през периода 2011–2013 година, местообитание 9130 е разпространено в Алпийския и Континенталния биогеографски райони. При докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията (за периода 2013-2018 г.), природното местообитание е посочено в благоприятно състояние по отношение на Разпространение, Площ и Структура и функции, и неблагоприятно-незадоволително по Бъдещи перспективи, в двата биогеографски района. Тъй като при докладването през 2019 година са посочени някои влияния и заплахи, които оказват съществено влияние върху структурата и функциите на местообитанието в Алпийски и Континенталния биогеографски райони, то има достатъчно основания, неблагоприятно-незадоволителната оценка на състоянието по критерий „Структура и функции“ от докладването през 2013 година (за периода 2007-2012 г.) да се счита все още за валидна. Най-значителните влияния и заплахи са „Изнасяне на мъртва дървесина“, „Природни нарушения и сукцесии“. Съгласно актуалната база данни местообитанието е посочено в

СФ на 38 защитени зони, като е предмет на опазване също в 38 от тях.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (последно актуализиран през Декември 2018), състоянието на местообитанието в защитената зона е както следва:

| Код  | Местообитание                               | Площ (ха) | Качество на данните | Представителност | Площ | Степен на съхранение | Обща оценка |
|------|---|-----------|---------------------|------------------|------|----------------------|-------------|
| 9130 | Букови гори от типа <i>Asperulo-Fagetum</i> | 3477.37   |                     | A                | C    | A                    | A           |

Няма информация за качеството на данните. Представителността е А или отлична, като местообитанието е типично за защитената зона и неговото опазване е приоритетно при нейното управление. Оценката за площ е С, като процентното съотношение (р) на площта на местообитанието в зоната, спрямо площта му в национален мащаб е  $2\% \geq p > 0\%$ . Степента на съхранение е А, което определя местообитанието като такова с отлично съхранение. Общата оценка е А.

#### 5. Анализ на наличната информация

При изработката на настоящия документ е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Горската инвентаризация и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Необходимо е да се отбележи, че картираните полигони на местообитанието не съвпадат пространствено с подотделите на последната горска инвентаризация. Поради тази причина, показателите на състоянието на местообитанието, налични в горската база данни не може да се използват директно, а само експертно, едновременно с оглед на ортофотото изображения и след теренни проучвания. През 2022 година, беше извършено теренно проучване за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната. Въз основа на анализ на данните от горската инвентаризация и на ортофотото изображения, бяха избрани места за верификация на присъствие на местообитанието, както в полигони, където то вече е регистрирано, така и на потенциално нови места. Местата за верификация представляват кръг с радиус около 10 м. Наред с верификациите за присъствие беше извършена и експертна оценка, по протежение на обследваните полигони, на показатели, които липсват в данните от горската инвентаризация, такива като Количество мъртва дървесина и Наличие на големи/биотопни дървета.

#### 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по показатели в приложената таблица. Целевите стойности са съгласно Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове в Натура 2000 в България. Не може да се счита, че има подобряване на природозащитното състояние на местообитанието, при увеличаване на стойностите на показателите на структура и функции - важно е те да бъдат в посочения диапазон.

| Показател  | Мерна единица      | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|--|--------------------|-----------------|---|--|
| Площ   | ha                 | Поне 3477.37 ha | Съгласно проект "Картиране и определяне на природозащитно състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., площта на местообитанието в зоната е 3477.37 ha. Почти същата площ е посочена и в актуалния стандартен формуляр. При теренната работа в зоната през 2022 г., от 164 посетени полигона, местообитанието се потвърди в 141 полигона от картирането, а в останалите 17 не се потвърди. В други 17 точки от други букови местообитания са верифицирани като 9130. | Поддържане на площта на местообитанието в защитената зона поне 3477.37 ha. Междинна цел: да се разработи и приложи единна бъдеща схема за мониторинг на параметъра до 2027 година. |
| Структура и функции. Пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена) | Части от единицата | От 0.6 до 1     | Този показател представя степента на насищане с дървета и се изразява като съотношение на кръговата площ на наличния дървостой към кръговата площ на еталонно (нормално) насаждение. Окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Стойността на показателя е динамична и пряко  | Поддържане на пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена) от 0.6 до 1.   |

| Показател   | Мерна единица       | Целева стойност                        | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона                                       |
|---|---------------------|--|---|---|
|   |                     |  | зависи от провежданите лесовъдски мероприятия и естествени природни нарушения водещи до отпадане на дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претеглената пълнота на първия дървесен етаж в полигоните на местообитанието от верификацията през 2022 г., е около 0.7.  |   |
| <b>Структура и функции. Състав на първия дървесен етаж (средно претеглен)</b> | Части от десетицата | Над 6 за бука ( <i>F. sylvatica</i> )  | Съставът на първия етаж изразява относителното участие на съответните дървесни видове в насаждението, като окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претегленото участие на <i>F. sylvatica</i> в състава на първия дървесен етаж е над 80%. | Поддържане на средно претегленото участие на бука ( <i>F. sylvatica</i> ) над 6 десети. |
| <b>Структура и функции. Средна възраст на първия дървесен етаж</b>            | Години              | Над 80 г., не намалява, а се увеличава | Стойността на показателя се получава като средно претеглена, според площите на  | Целта е поддържане на средната възраст над целевата стойност – 80                       |

| Показател  | Мерна единица | Целева стойност                            | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|---------------|--|---|---|
| (средно претеглена)  |               |  | отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, възрастта на първия дървесен етаж е около 115 години.   | години.   |
| <b>Структура и функции. Площ на горите във фаза на старост</b> | ha            | Поне 10% от общата площ на местообитанието | Съгласно Наредба № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена от 29.09.2020 г., „Гора във фаза на старост“ е гора в последната фаза на естествена динамика на горското насаждение, без значими интервенции - не е съществено повлияна от едроплощни природни нарушения и антропогенни въздействия, като по този начин притежава екосистемни характеристики на предклимаксно съобщество. Съгласно заповед № РД 49-493 от 13.12.2016 г. на Министъра на земеделието и храните, 394.5 ha гори от местообитанието в зоната, представляващи държавни горски територии, управлявани от Министерство на земеделието и храните са определени като Гори във фаза на | Целта е поддържане на показателя над целевата стойност, при запазване на вече обявените от МЗХ като ГФС полигони в границите на зоната. |

| Показател  | Мерна единица            | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона |
|--|--------------------------|--|--|---|
|  |                          |  | старост. Това е около 11.3% от площта на местообитанието в зоната.   |   |
| <b>Структура и функции.<br/>Количество мъртва дървесина</b>        | % или m <sup>3</sup> /ha | Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с общо количество мъртва дървесина от поне 10% от запаса, но не по-малко от 20 m <sup>3</sup> /ha, също както и с не по-малко от 10 стоящи мъртви дървета | Мъртвата дървесина може да бъде стояща или лежаща. Минималният диаметър на лежащата мъртва дървесина е 8 см, а на стоящата – 16 см. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, количеството мъртва дървесина е около целевата стойност. | Целта е поддържане състоянието по този показател. |
| <b>Структура и функции.<br/>Наличие на големи/биотопни дървета</b> | Брой на ha               | Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с наличието на най-малко 10 големи/биотопни дървета на ha   | Най-подходящо е биотопните дървета да са разположени на групи, а не като единични дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, броят биотопни дървета е около от целевата стойност   | Целта е поддържане състоянието по този показател. |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не е необходима промяна на Стандартния формуляр за данни.

## 8. Използвана литература

European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. [https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep\\_habitats/index\\_en.htm](https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm). Last visited on 10.10.2022.

Бисерков, В. и др. (ред). 2015. Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София.

Зингстра, Х., А. Ковачев, К. Китнаес, Р. Цонев, Д. Димова, П. Цветков (ред.) 2009. Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове

природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, 630 стр.

Изпълнителна агенция по горите (ИАГ). Лесоустройствени проекти. <http://www.procurement.iag.bg:8080/cgi-bin/lup.cgi>. Последно посетен на 26.10.2022 г.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/>.

План за управление на Природен парк „Българка“. 2021. Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“. Договор DIR-593210-1-C-001, изпълнител: Обединение "Българка -2013". Ръководител на проекта. Валентина Фиданова.

Автори: Цветан Златанов, Георги Хинков, Георги Гогушев, Магдалена Златанова, Николета Сотирова

## 1.16. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9150 ТЕРМОФИЛНИ БУКОВИ ГОРИ (СЕРНАЛАНТЕРО-ФАГИОН)

**1. Код и наименование на типа местообитание:** 9150 Термофилни букови гори *Cephalanthero-fagion*

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява гори доминирани от обикновен бук (*Fagus sylvatica*) с най-малко 5 десети участие на вида в състава на първия дървесен етаж. Включва ксеротермофилни гори, развиващи се върху варовити, често плиткочувни от типове лесивирани фазоземи (*Luvic Phaeozems*) и рендзини (*Rendzic Leptosols*). Основен дървесен вид е обикновеният бук (*Fagus sylvatica* subsp. *sylvatica* и *Fagus sylvatica* subsp. *moesiaca*). В състава на дървесния етаж участват още *Tilia tomentosa*, *T. cordata*, *Carpinus betulus* и *C. orientalis*. Към това местообитание се отнасят и буковите гори с участие на *Pinus nigra*, които имат реликтен характер и са сукцесионен стадий при смяната на черноборовите от букови гори. Храстовият етаж е изграден от *Acer campestre*, *Cornus mas*, *Fraxinus ornus* и *Ligustrum vulgare*. В тревния етаж участват видове, характерни за термофилните дъбови гори от клас *Quercetalia pubescenti-petraeae* и съюз *Quercion frainetto* (*Brachypodium pinnatum*, *Lathyrus niger*, *Mycelis muralis*, *Physospermum cornubiense*). Характерен белег е и участието на видове от сем. *Orchidaceae* (*Cephalanthera* spp., *Dactylorhiza cordigera*, *Epipactis* spp., *Neottia nidus-avis*, *Orchis pallens*).

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно картирането, извършено през периода 2011–2013 година, местообитание 9150 е разпространено в Алпийския, Континенталния и Черноморския биогеографски райони. При докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията (за периода 2013-2018 г.), природното местообитание е посочено в благоприятно състояние по отношение на Разпространение, Площ и Структура и функции, и неблагоприятно-незадоволително по Бъдещи перспективи, в трите биогеографски района. Тъй като при докладването през 2019 година са посочени някои влияния и заплахи, които оказват съществено влияние върху структурата и функциите на местообитанието в Алпийски Континенталния и Черноморския биогеографски райони, то има достатъчно основания, неблагоприятно-незадоволителната оценката на състоянието по критерий „Структура и функции“ от докладването през 2013 година (за периода 2007-2012 г.) да се счита все още за валидна. Най-значителните влияния и

заплахи са „Изнасяне на мъртва дървесина“, „Природни нарушения и сукцесии“. Съгласно актуалната база данни местообитанието е посочено в СФ на 48 защитени зони, като е предмет на опазване в 46 от тях.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (последно актуализиран през Декември 2018), състоянието на местообитанието в защитената зона е както следва:

| Код  | Местообитание  | Площ (ха) | Качество на данните | Представителност | Площ | Степен на съхранение | Обща оценка |
|------|--|-----------|---------------------|------------------|------|----------------------|-------------|
| 9150 | Термофилни букови гори<br><i>Cephalan-thero-fagion</i> | 5391.11   |                     | В                | В    | А                    | В           |

Няма информация за качеството на данните. Представителността е В или добра, като местообитанието е типично за защитената зона и неговото опазване е от важно значение при нейното управление. Оценката за площ е В, като процентното съотношение (р) на площта на местообитанието в зоната, спрямо площта му в национален мащаб е  $15\% \geq p > 2\%$ . Степента на съхранение е А, което определя местообитанието като такова с отлично съхранение. Общата оценка е В.

#### 5. Анализ на наличната информация

При изработката на настоящия документ е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Горската инвентаризация и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Необходимо е да се отбележи, че картираните полигони на местообитанието не съвпадат пространствено с подотделите на последната горска инвентаризация. Поради тази причина, показателите на състоянието на местообитанието, налични в горската база данни не може да се използват директно, а само експертно, едновременно с оглед на ортофотото изображения и след теренни проучвания. През 2022 година, беше извършено теренно проучване за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната. Въз основа на анализ на данните от горската инвентаризация и на ортофотото изображения, бяха избрани места за верификация на присъствие на местообитанието, както в полигони, където то вече е регистрирано, така и на потенциално нови места. Местата за верификация представляват кръг с радиус около 10 м. Наред с верификациите за присъствие беше извършена и експертна оценка, по протежение на обследваните полигони, на показатели, които липсват в данните от горската инвентаризация, такива като Количество мъртва дървесина и Наличие на големи/биотопни дървета. Между площта на местообитанието в стандартния формуляр и получената при картирането през 2013 година има несъответствие. При теренните проучвания и обработка на данни от инвентаризацията са използвани полигоните и площта от картирането, но целевата стойност за площ е съгласно стандартния формуляр.

#### 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по показатели в приложената таблица. Целевите стойности са съгласно Ръководството за



оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове в Натура 2000 в България. Не може да се счита, че има подобряване на природозащитното състояние на местообитанието, при увеличаване на стойностите на показателите на структура и функции - важно е те да бъдат в посочения диапазон.

| Показател   | Мерна единица      | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|---|--------------------|-----------------|--|--|
| Площ  | ha                 | Поне 5391.11 ha | Съгласно проект "Картиране и определяне на природозащитно състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., площта на местообитанието в зоната е 5308.85 ha. Площта на актуалния стандартен формуляр е посочена 5391.11 ha. При теренната работа в зоната през 2022 г., от 167 посетени полигона, местообитанието се потвърди в 153 полигона от картирането през 2013 г. В 12 полигона местообитанието не се потвърди. Осем полигона са частично унищожени от построяването на околновръстен път на Габрово. В девет полигона по долината на Козя река частично са отсечени на голо гори от местообитание 9150 при прекарването на просеката за тунел под Шипка. | Поддържане на площ на местообитанието в защитената зона поне 5391.11ha. Междинна цел: да се разработи единна бъдеща схема за мониторинг на параметъра до 2027 година |
| Структура и функции.<br>Пълнота на първия дървесен етаж (средно притеглена) | Части от единицата | От 0.6 до 1     | Този показател представя степента на насищане с дървета и се изразява като съотношение на кръговата площ на  | Поддържане на пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена) от 0.6 до 1.   |

| Показател  | Мерна единица              | Целева стойност                            | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона                                     |
|--|----------------------------|--|---|---|
|  |                            |  | <p>наличния дървостой към кръговата площ на еталонно (нормално) насаждение. Окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Стойността на показателя е динамична и пряко зависи от провежданите лесовъдски мероприятия и естествени природни нарушения водещи до отпадане на дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претеглената пълнота на първия дървесен етаж в полигоните на местообитанието верифицирани през 2022 г. е около 0.7.</p> |   |
| <p><b>Структура и функции. Състав на първия дървесен етаж (средно притеглен)</b></p> | <p>Части от десетицата</p> | <p>Над 6 за бука (<i>F. sylvatica</i>)</p> | <p>Съставът на първия етаж изразява относителното участие на съответните дървесни видове в насаждението, като окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на</p>  | <p>Поддържане на средно претегленото участие на <i>F. sylvatica</i> над 6 десети.</p> |

| Показател  | Мерна единица | Целева стойност                            | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|---------------|--|--|---|
|  |               |  | наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претегленото участие на <i>F. sylvatica</i> е над 9 десети.   |   |
| <b>Структура и функции. Средна възраст на първия дървесен етаж (средно притеглена)</b> | Години        | Над 80 г., не намалява, а се увеличава     | Стойността на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, възрастта на първия дървесен етаж е около 110 години.   | Целта е поддържане на средната възраст над целевата стойност – 80 години.   |
| <b>Структура и функции. Площ на горите във фаза на старост</b>                         | ha            | Поне 10% от общата площ на местообитанието | Съгласно Наредба № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена от 29.09.2020 г., „Гора във фаза на старост“ е гора в последната фаза на естествена динамика на горското насаждение, без значими интервенции - не е съществено повлияна от едроплощни природни нарушения и антропогенни въздействия, като по този начин притежава екосистемни характеристики на предклимаксно съобщество. Съгласно заповед № РД 49-493 от 13.12.2016 г. на Министъра на | Целта е подобряване на настоящето състояние по този показател до достигане на целевата стойност от общата площ на местообитанието се включи в ГФС и запазване на вече обявените от МЗХ като ГФС полигони в границите на зоната. |

| Показател  | Мерна единица                 | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|-------------------------------|---|---|---|
|  |                               |   | <p>земеделието и храните, 526.8 ha гори от местообитанието в зоната, представляващи държавни горски територии, управлявани от Министерство на земеделието и храните са определени като Гори във фаза на старост. Това е около 9.8% от площта на местообитанието в зоната.</p>                       |   |
| <p><b>Структура и функции.</b><br/><b>Количество мъртва дървесина</b></p>        | <p>% или m<sup>3</sup>/ha</p> | <p>Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с общо количество мъртва дървесина от поне 10% от запаса, но не по-малко от 20 m<sup>3</sup>/ha, също както и с не по-малко от 10 стоящи мъртви дървета</p> | <p>Мъртвата дървесина може да бъде стояща или лежаща. Минималният диаметър на лежащата мъртва дървесина е 8 см, а на стоящата – 16 см. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, количеството мъртва дървесина е около целевата стойност.</p> | <p>Поддържане на състоянието по този показател.</p> |
| <p><b>Структура и функции.</b><br/><b>Наличие на големи/биотопни дървета</b></p> | <p>Брой на ha</p>             | <p>Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с наличието на най-малко 10 големи/биотопни дървета на ha</p>   | <p>Най-подходящо е биотопните дървета да са разположени на групи, а не като единични дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, броят биотопни дървета е около целевата стойност,</p>   | <p>Поддържане състоянието по този показател.</p>    |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не е необходима промяна на Стандартния формуляр за данни.

## 8. Използвана литература

European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. [https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep\\_habitats/index\\_en.htm](https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm). Last visited on 10.10.2022.

Бисерков, В. и др. (ред). 2015. Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София.

Зингстра, Х., А. Ковачев, К. Китнаес, Р. Цонев, Д. Димова, П. Цветков (ред.) 2009. Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, 630 стр.

Изпълнителна агенция по горите (ИАГ). Лесоустройствени проекти. <http://www.procurement.iag.bg:8080/cgi-bin/lup.cgi>. Последно посетен на 26.10.2022 г.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000. <https://natura2000.egov.bg/>.

План за управление на Природен парк „Българка“. 2021. Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“. Договор DIR-593210-1-C-001, изпълнител: Обединение "Българка -2013". Ръководител на проекта. Валентина Фиданова.

Автори: Цветан Златанов, Георги Хинков, Георги Гогушев, Магдалена Златанова, Николета Сотирова

### 1.17. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9170 ДЪБОВО-ГАБЪРОВИ ГОРИ ОТ ТИПА GALIO-CARPINETUM

**1. Код и наименование на типа местообитание:** 9170 Дъбово-габъррови гори от типа *Galio-Carpinetum*

#### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява гори, с участие по-голямо или равно на 5 за обикновен габър (*Carpinus betulus*) и обикновен горун (*Quercus dalechampii*) или за смесени дървостой от тези видове. В част от тях съществено участие има и обикновения бук (*Fagus sylvatica*). Формирани са на границата между нископланинския район на смесените широколистни гори и нископланинския пояс на горуните буковите и иглолистните гори при надморска височина над 500-600 m. Срещат се в почти всички планини в България - Стара планина, Предбалкана, Витоша, Люлин, Лозенска планина, Средна гора, Североизточна Рила, северните склонове на Западните и Централните Родопи, Западните гранични планини и др., където заемат предимно сенчести изложения. В етажа на дърветата участие имат и *Acer campestre*, *A. hyrcanum*, *A. platanoides*, *Cerasus avium* (*Prunus avium*), *Fraxinus excelsior*, *Sorbus torminalis*, *Tilia cordata*, *T. platyphyllos* и рядко *Quercus cerris* и *Q. frainetto*.

#### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно картирането, извършено през периода 2011–2013 година, местообитание 9170 е разпространено в Алпийския, Континенталния и Черноморския

биогеографски райони. При докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията (за периода 2013-2018 г.), природното местообитание е посочено в благоприятно състояние по отношение на Разпространение, Площ и Структура и функции и в трите биогеографски района. Състоянието по Бъдещи перспективи е неблагоприятно-незадоволително за Алпийския и Черноморския райони и благоприятно за Континенталния биогеографски район. Тъй като при докладването през 2019 година са посочени някои влияния и заплахи, които оказват съществено влияние върху структурата и функциите на местообитанието в трите биогеографски района, то има достатъчно основания, неблагоприятно-незадоволителната оценката на състоянието по критерий „Структура и функции“ от докладването през 2013 година (за периода 2007-2012 г.) да се счита все още за валидна. Най-значителните влияния и заплахи са „Интензивна паша от домашни животни“ и „Изнасяне на мъртва дървесина“. Съгласно актуалната база данни местообитанието е посочено в СФ на 61 защитени зони, като е предмет на опазване в 60 от тях.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (последно актуализиран през Декември 2018), състоянието на местообитанието в защитената зона е както следва:

| Код  | Местообитание  | Площ (ха) | Качество на данните | Представителност | Площ | Степен на съхранение | Обща оценка |
|------|--|-----------|---------------------|------------------|------|----------------------|-------------|
| 9170 | Дъбово-габъррови гор от типа <i>Galio-Carpinetum</i> | 789.49    |                     | С                | С    | В                    | С           |

Няма информация за качеството на данните. Представителността е С или значителна, като местообитанието е от значение при управлението на зоната. Оценката за площ е С, като процентното съотношение (р) на площта на местообитанието в зоната, спрямо площта му в национален мащаб е  $2\% \geq p > 0\%$ . Степента на съхранение е В, което определя местообитанието като такова с добро съхранение. Общата оценка е С.

#### 5. Анализ на наличната информация

При изработката на настоящия документ е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Горската инвентаризация и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Необходимо е да се отбележи, че картираните полигони на местообитанието не съвпадат пространствено с подотделите на последната горска инвентаризация. Поради тази причина, показателите на състоянието на местообитанието, налични в горската база данни не може да се използват директно, а само експертно, едновременно с оглед на ортофото изображения и след теренни проучвания. През 2022 година, беше извършено теренно проучване за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната. Въз основа на анализ на данните от горската инвентаризация и на ортофото изображения, бяха избрани места за верификация на присъствие на местообитанието, както в полигони, където то вече е регистрирано, така и на потенциално нови места. Местата за верификация представляват кръг с радиус около 10 м. Наред с верификациите за присъствие беше извършена и експертна оценка, по протежение на обследваните полигони, на показатели, които липсват в данните от горската инвентаризация, такива като Количество мъртва дървесина и Наличие на

големи/биотопни дървета. Между площта на местообитанието в стандартния формуляр и получената при картирането през 2013 година има несъответствие. При теренните проучвания и обработка на данни от инвентаризацията са използвани полигоните и площта от картирането, но целевата стойност за площ е съгласно стандартния формуляр.

#### 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по показатели в приложената таблица. Целевите стойности са съгласно Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове в Натура 2000 в България. Не може да се счита, че има подобряване на природозащитното състояние на местообитанието, при увеличаване на стойностите на показателите на структура и функции - важно е те да бъдат в посочения диапазон.

| Показател   | Мерна единица      | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|---|--------------------|-----------------|---|---|
| Площ  | ha                 | Поне 789.49 ha  |   | Поддържане на площ на местообитанието в защитената зона 789.49 ha.<br>Междинна цел: да се разработи единна бъдеща схема за мониторинг на параметъра до 2027 година. |
| Структура и функции.<br>Пълнота на първия дървесен етаж (средно притеглена) | Части от единицата | От 0.6 до 1     | Този показател представя степента на насищане с дървета и се изразява като съотношение на кръговата площ на наличния дървостой към кръговата площ на еталонно (нормално) насаждение. Окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Стойността на показателя е динамична и пряко зависи от провежданите | Поддържане на пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена) от 0.6 до 1.  |

| Показател   | Мерна единица       | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|---|---------------------|--|--|--|
|   |                     |  | лесовъдски мероприятия и естествени природни нарушения водещи до отпадане на дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претеглената пълнота на първия дървесен етаж в полигоните на местообитанието верифицирани през 2022 г. е около 0.7.   |  |
| <b>Структура и функции. Състав на първия дървесен етаж (средно притеглен)</b> | Части от десетицата | Над 5 за обикновен габър ( <i>C. betulus</i> ) и зимен дъб ( <i>Q. dalechampii</i> ) или смесени дървостои на двата вида | Съставът на първия етаж изразява относителното участие на съответните дървесни видове в насаждението, като окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претегленото участие на <i>C. betulus</i> и/или <i>Q. dalechampii</i> ; или комбинации от тези видове в първия дървесен етаж е над 60%. | Поддържане на средно претегленото участие на обикновен габър ( <i>C. betulus</i> ) и/или зимен дъб ( <i>Q. dalechampii</i> ) или смесени дървостои на двата вида над 5 десети. |
| <b>Структура и функции. Средна възраст на първия дървесен етаж</b>            | Години              | Над 80 г., не намалява, а се увеличава   | Стойността на показателя се получава като средно претеглена, според площите на   | Целта е подобряване състоянието по този показател до достигане   |



| Показател  | Мерна единица | Целева стойност                            | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|---------------|--|---|---|
| (средно притеглена)  |               |  | отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, възрастта на първия дървесен етаж е около 70 години.  | целевата стойност от 80 г. през 2030 г.   |
| <b>Структура и функции. Площ на горите във фаза на старост</b> | ha            | Поне 10% от общата площ на местообитанието | Съгласно Наредба № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена от 29.09.2020 г., „Гора във фаза на старост“ е гора в последната фаза на естествена динамика на горското насаждение, без значими интервенции - не е съществено повлияна от едроплощни природни нарушения и антропогенни въздействия, като по този начин притежава екосистемни характеристики на предклимаксно съобщество. Съгласно заповед № РД 49-493 от 13.12.2016 г. на Министъра на земеделието и храните, 109.0 ha гори от местообитанието в зоната, представляващи държавни горски територии, управлявани от Министерство на земеделието и храните са определени като Гори във фаза на | Целта е поддържане на показателя над целевата стойност, при запазване на вече обявените от МЗХ като ГФС полигони в границите на зоната. |

| Показател  | Мерна единица            | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона                                |
|--|--------------------------|--|--|--|
|  |                          |  | старост. Това е около 13.8% от площта на местообитанието в зоната.   |  |
| <b>Структура и функции. Количество мъртва дървесина</b>        | % или m <sup>3</sup> /ha | Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с общо количество мъртва дървесина от поне 10% от запаса, но не по-малко от 20 m <sup>3</sup> /ha, също както и с не по-малко от 10 стоящи мъртви дървета | Мъртвата дървесина може да бъде стояща или лежаща. Минималният диаметър на лежащата мъртва дървесина е 8 см, а на стоящата – 16 см. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, количеството мъртва дървесина е по-малко от целевата стойност. | Подобряване на състоянието по този показател, до достигане на целевата стойност. |
| <b>Структура и функции. Наличие на големи/биотопни дървета</b> | Брой на ha               | Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с наличието на най-малко 10 големи/биотопни дървета на ha   | Най-подходящо е биотопните дървета да са разположени на групи, а не като единични дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, броят биотопни дървета е по-малък от целевата стойност.   | Подобряване на състоянието по този показател, до достигане на целевата стойност. |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не е необходима промяна на Стандартния формуляр за данни.

## 8. Използвана литература

European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. [https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep\\_habitats/index\\_en.htm](https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm). Last visited on 30.10.2022.

Бисерков, В. и др. (ред). 2015. Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София.

Зингстра, Х., А. Ковачев, К. Китнаес, Р. Цонев, Д. Димова, П. Цветков (ред.) 2009. Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, 630 стр.

Изпълнителна агенция по горите (ИАГ). Лесоустройствени проекти. <http://www.procurement.iag.bg:8080/cgi-bin/lup.cgi>. Последно посетен на 26.10.2022 г.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/>.

Автори: Цветан Златанов, Георги Хинков, Георги Гогушев, Магдалена Златанова, Николета Сотирова

## 1.18. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 9180 \*СМЕСЕНИ ГОРИ ОТ СЪЮЗА *Tilio-Acerion* ВЪРХУ СИПЕИ И СТЪМНИ СКЛОНОВЕ

**1. Код и наименование на типа местообитание:** 9180 \*Смесени гори от типа *Tilio-Acerion*

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание е представено от сенчести и влажни смесени първични или вторични широколистни гори с многовидов дървесен етаж и участие  $\geq 5$  за *Acer* spp., *Tilia* spp., и *Fraxinus* spp., с различно съотношение на видовете. Най-често заемат повече или по-малко стръмни и отвесни скални склонове, сипеи или неравни колувиални наноси, по-често на варовик. Тревният етаж е представен от видове, характерни за буковите гори. В типичния случай в Европа съобществата от този тип се срещат на силикатни скали, а в България по-често на варовик. Малки промени в условията на субстратите или във влажността водят до преход към букови гори (при увеличаване на влажността и *Cephalanthero-Fagion*, *Luzulo-Fagion* или *Asperulo-Fagetum*) или към термофилни дъбови гори при ксерофитни условия.

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно картирането, извършено през периода 2011–2013 година, местообитание 9180 е разпространено в Алпийския, Черноморския и Континенталния биогеографски райони. При докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията (за периода 2013-2018 г.), природното местообитание е посочено в благоприятно състояние по отношение на Разпространение, Площ и Структура и функции в Алпийския биогеографски район. В Черноморския район състоянието по Разпространение и Площ е неизвестно, а по Структура и функции е благоприятно. В Континенталния биогеографски район състоянието по Разпространение и Структура и функции е благоприятно, а по Площ неизвестно. Състоянието по Бъдещи перспективи е неблагоприятно-незадоволително за трите биогеографски района. Тъй като при докладването през 2019 година са посочени някои влияния и заплахи, които оказват съществено влияние върху структурата и функциите на местообитанието, то има достатъчно основания, неблагоприятно-незадоволителната оценката на състоянието по критерий „Структура и функции“ от докладването през 2013 година (за периода 2007-2012 г.) да се счита все още за валидна. Най-значителните влияния и заплахи са „Нерегламентирано и неправилно добиване на недървесни горски ресурси“ и „Природни нарушения и сукцесии“.

Съгласно актуалната база данни местообитанието е посочено в СФ на 67 защитени зони, като е предмет на опазване в 59 от тях.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (последно актуализиран през Декември 2018), състоянието на местообитанието в защитената зона е както следва:

| Код   | Местообитание                             | Площ (ха) | Качество на данните | Представителност | Площ | Степен на съхранение | Обща оценка |
|-------|---|-----------|---------------------|------------------|------|----------------------|-------------|
| 9180* | Смесени гори от типа <i>Tilio-Acerion</i> | 719.90    |                     | С                | С    | В                    | С           |

Няма информация за качеството на данните. Представителността е С или значителна, като местообитанието е от значение при управлението на зоната. Оценката за площ е В, като процентното съотношение (р) на площта на местообитанието в зоната, спрямо площта му в национален мащаб е  $15\% \geq p > 2\%$ . Степента на съхранение е С, което определя местообитанието като такова с добро съхранение. Общата оценка е С.

#### 5. Анализ на наличната информация

При изработката на настоящия документ е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Горската инвентаризация и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Необходимо е да се отбележи, че картираните полигони на местообитанието не съвпадат пространствено с подотделите на последната горска инвентаризация. Поради тази причина, показателите на състоянието на местообитанието, налични в горската база данни не може да се използват директно, а само експертно, едновременно с оглед на ортофотото изображения и след теренни проучвания. През 2022 година, беше извършено теренно проучване за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната. Въз основа на анализ на данните от горската инвентаризация и на ортофотото изображения, бяха избрани места за верификация на присъствие на местообитанието, както в полигони, където то вече е регистрирано, така и на потенциално нови места. Местата за верификация представляват кръг с радиус около 10 м. Наред с верификациите за присъствие беше извършена и експертна оценка, по протежение на обследваните полигони, на показатели, които липсват в данните от горската инвентаризация, такива като Количество мъртва дървесина и Наличие на големи/биотопни дървета. Между площта на местообитанието в стандартния формуляр и получената при картирането през 2013 година има несъответствие. При теренните проучвания и обработка на данни от инвентаризацията са използвани полигоните и площта от картирането, но целевата стойност за площ е съгласно стандартния формуляр.

#### 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по показатели в приложената таблица. Целевите стойности са съгласно Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове в Натура 2000 в България. Не може да се счита, че има подобряване на природозащитното състояние на местообитанието, при увеличаване на стойностите на показателите на структура и функции - важно е те да бъдат в посочения диапазон.

| Показател  | Мерна единица      | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|--|--------------------|-----------------|---|--|
| Площ   | ha                 | Поне 719.90 ha  | Съгласно проект "Картиране и определяне на природозащитно състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., площта на местообитанието в зоната е 665.39 ha. Площта, която е посочена в актуалния стандартен формуляр е 719.90. При теренната работа в зоната през 2022 г., от 44 посетени полигона, местообитанието се потвърди в 22 полигона от картирането през 2013 г. Два полигона са частично унищожени след построяването на околновръстен път на Габрово. Тъй като в част от полигоните на местообитанието са установени други горски местообитания е необходимо да бъде извършено допълнително картиране. | Поддържане на площ на местообитанието в защитената зона 719.9 ha. Междинна цел е осъществяване на картиране на местообитанието в защитената зона до 2027 г. за прецизиране на площта му. Да се разработи единна бъдеща схема за мониторинг на параметъра до 2027 година. |
| Структура и функции. Пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена) | Части от единицата | От 0.6 до 1     | Този показател представя степента на насищане с дървета и се изразява като съотношение на кръговата площ на наличния дървостой към кръговата площ на еталонно (нормално) насаждение. Окончателната стойност на  | Поддържане на пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена) от 0.6 до 1.   |

| Показател  | Мерна единица              | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|--|----------------------------|--|--|--|
|  |                            |  | <p>показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Стойността на показателя е динамична и пряко зависи от провежданите лесовъдски мероприятия и естествени природни нарушения водещи до отпадане на дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претеглената пълнота на първия дървесен етаж в полигоните на местообитанието верифицирани през 2022 г. е над 0.6.</p> |  |
| <p><b>Структура и функции. Състав на първия дървесен етаж (средно претеглен)</b></p> | <p>Части от десетицата</p> | <p>По-голямо от 5, за който и да е от дървесните видове или смесени дървостои на 2 или 3 от видовете, в които те присъстват с участие 3. Видове: <i>Fagus sylvatica</i>, <i>Acer pseudoplatanus</i>, <i>Acer platanoides</i>, <i>Fraxinus excelsior</i>, <i>Ulmus glabra</i>, <i>Tilia platyphyllos</i>, <i>Tilia cordata</i>, <i>Carpinus betulus</i></p> | <p>Съставът на първия етаж изразява относителното участие на съответните дървесни видове в насаждението, като окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претегленото участие на целевите</p>   | <p>Подобряване показателите по този параметър.</p> |

| Показател  | Мерна единица | Целева стойност                            | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|---------------|--|---|---|
|  |               |  | дървесни видове в състава на първия дървесен етаж е под 50%.  |   |
| <b>Структура и функции. Средна възраст на първия дървесен етаж (средно претеглена)</b> | Години        | Над 60 г., не намалява, а се увеличава     | Стойността на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, възрастта на първия дървесен етаж е над 60 години.   | Целта е поддържане на средната възраст над целевата стойност – 60 години.   |
| <b>Структура и функции. Площ на горите във фаза на старост</b>                         | ha            | Поне 10% от общата площ на местообитанието | Съгласно Наредба № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена от 29.09.2020 г., „Гора във фаза на старост“ е гора в последната фаза на естествена динамика на горското насаждение, без значими интервенции - не е съществено повлияна от едроплощни природни нарушения и антропогенни въздействия, като по този начин притежава екосистемни характеристики на предклиматно съобщество. Съгласно заповед № РД 49-493 от 13.12.2016 г. на Министъра на земеделието и храните, 44.7 ha гори от местообитанието в зоната, представляващи | Целта е подобряване на настоящето състояние по този показател до достигане на целевата стойност от общата площ на местообитанието се включи в ГФС и запазване на вече обявените от МЗХ като ГФС полигони в границите на зоната. |

| Показател  | Мерна единица            | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона                               |
|--|--------------------------|--|--|---|
|  |                          |  | държавни горски територии, управлявани от Министерство на земеделието и храните са определени като Гори във фаза на старост. Това е около 6.2% от площта на местообитанието в зоната.  |   |
| <b>Структура и функции.<br/>Количество мъртва дървесина</b>        | % или m <sup>3</sup> /ха | Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с общо количество мъртва дървесина от поне 10% от запаса, но не по-малко от 20 m <sup>3</sup> /ха, също както и с не по-малко от 10 стоящи мъртви дървета | Мъртвата дървесина може да бъде стояща или лежача. Минималният диаметър на лежачата мъртва дървесина е 8 см, а на стоящата – 16 см. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, количеството мъртва дървесина е около целевата стойност. | Поддържане на състоянието по този показател, до достигане на целевата стойност. |
| <b>Структура и функции.<br/>Наличие на големи/биотопни дървета</b> | Брой на ха               | Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с наличието на най-малко 10 големи/биотопни дървета на ха   | Най-подходящо е биотопните дървета да са разположени на групи, а не като единични дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, броят биотопни дървета е около целевата стойност.   | Поддържане на състоянието по този показател, до достигане на целевата стойност. |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не е необходима промяна на Стандартния формуляр за данни.



## 8. Използвана литература

European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. [https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep\\_habitats/index\\_en.htm](https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm). Last visited on 10.10.2022.

Бисерков, В. и др. (ред). 2015. Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София.

Зингстра, Х., А. Ковачев, К. Китнаес, Р. Цонев, Д. Димова, П. Цветков (ред.) 2009. Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, 630 стр.

Изпълнителна агенция по горите (ИАГ). Лесоустройствени проекти. <http://www.procurement.iag.bg:8080/cgi-bin/lup.cgi>. Последно посетен на 26.10.2022 г.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/>.

*Автори:* Цветан Златанов, Георги Хинков, Георги Гогушев, Магдалена Златанова, Николета Сотирова

### 1.19. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 91ВА МИЗИЙСКИ ГОРИ ОТ ОБИКНОВЕНА ЕЛА

**1. Код и наименование на типа местообитание:** 91ВА Мизийски гори от обикновена ела

#### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява гори, доминирани от обикновена ела (*Abies alba* subsp. *alba*), с най-малко 4 десети участие на вида в състава на първия дървесен етаж. Горите от обикновена ела (*Abies alba* subsp. *alba*) имат ограничено разпространение в планините на България. Вертикалната им амплитуда е повече от 1500 m (450-2000 м нв.), като оптимумът им на развитие е между 1000 и 1700 м нв. Заемат най-често долните части на склонове със северно изложение в падини и дълбоки долове, където овлажнението на почвите и въздуха е относително високо. Скалната основа е по-често силикатна, рядко алкална. Еловите гори се развиват най-често върху дълбоки, влажни, богати и много богати, кисели и слабо кисели, добре дренирани и аерирани кафяви горски почви (Cambisols) и тъмноцветни планинско-горски почви (Mollic Cambisols). По-широко разпространение имат смесените гори, като най-често в тях освен обикновена ела участват още обикновен смърч (*Picea abies*) и обикновен бук (*Fagus sylvatica*). Съотношението между трите вида се мени в различни етапи от тяхната синдинамика. Освен смърч и бук, съедификатори на елата значително по-рядко са белият (*Pinus sylvestris*) и черният бор (*Pinus nigra* subsp. *pallasiana*), бялата (*Pinus peuce*) и черната мура (*Pinus heldreichii*), обикновеният явор (*Acer pseudoplatanus*) и др.

#### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно картирането, извършено през периода 2011–2013 година, местообитание 91ВА е разпространено в Алпийския и Континенталния биогеографски райони. При докладването по чл.17 от Директива за местообитанията (за периода 2013-2018 г.), природното местообитание е посочено в благоприятно

състояние по отношение на Разпространение, Площ и Структура и функции, и неблагоприятно-незадоволително по Бъдещи перспективи, както в Алпийския, така и в Континенталния биогеографски райони.

Тъй като при докладването през 2019 година са посочени някои влияния и заплахи, които оказват съществено влияние върху структурата и функциите на местообитанието, то има достатъчно основания, неблагоприятно-незадоволителната оценката на състоянието по критерий „Структура и функции“ от докладването през 2013 година (за периода 2007-2012 г.) да се счита все още за валидна. Най-значителното влияние и заплаха е „Рекреация и туризъм“. други влияния и заплахи, които са от значение са „Неправилно планирани сечи“ и „Изнасяне на мъртва дървесина“.

Съгласно актуалната база данни местообитанието е посочено в СФ на 16 защитени зони, като е предмет на опазване също в 16 от тях.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (последно актуализиран през Декември 2018), състоянието на местообитанието в защитената зона е както следва:

| Код  | Местообитание                   | Площ (ха) | Качество на данните | Представителност | Площ | Степен на съхранение | Обща оценка |
|------|---------------------------------|-----------|---------------------|------------------|------|----------------------|-------------|
| 91ВА | Мизийски гори от обикновена ела | Поне 8.40 |                     | С                | С    | С                    | С           |

Няма информация за качеството на данните. Представителността е С или значителна, като местообитанието е сравнително добре представено в защитената зона и неговото опазване е от значение при нейното управление. Оценката за площ е С, като процентното съотношение ( $p$ ) на площта на местообитанието в зоната, спрямо площта му в национален мащаб е  $2\% \geq p > 0\%$ . Степента на съхранение е С, което определя местообитанието като такова със средна или намалена степен на съхранение. Общата оценка е С.

#### 5. Анализ на наличната информация

При изработката на настоящия документ е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Горската инвентаризация и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Необходимо е да се отбележи, че картираните полигони на местообитанието не съвпадат пространствено с подотделите на последната горска инвентаризация. Поради тази причина, показателите на състоянието на местообитанието, налични в горската база данни не може да се използват директно, а само експертно, едновременно с оглед на ортофотото изображения и след теренни проучвания. През 2022 година, беше извършено теренно проучване за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната. Въз основа на анализ на данните от горската инвентаризация и на ортофотото изображения, бяха избрани места за верификация на присъствие на местообитанието, както в полигони, където то вече е регистрирано, така и на потенциално нови места. Местата за верификация представляват кръг с радиус около 10 м. Наред с верификациите за присъствие беше извършена и експертна оценка, по протежение на обследваните полигони, на показатели, които липсват в данните от

горската инвентаризация, такива като Количество мъртва дървесина и Наличие на големи/биотопни дървета. Между площта на местообитанието в стандартния формуляр и получената при картирането през 2013 година има несъответствие. При теренните проучвания и обработка на данни от инвентаризацията са използвани полигоните и площта от картирането, но целевата стойност за площ е съгласно стандартния формуляр.

#### **6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната**

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по показатели в приложената таблица. Целевите стойности са съгласно Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове в Натура 2000 в България. Не може да се счита, че има подобряване на природозащитното състояние на местообитанието, при увеличаване на стойностите на показателите на структура и функции - важно е те да бъдат в посочения диапазон.

| Показател | Мерна единица | Целева стойност      | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|-----------|---------------|----------------------|--|---|
| Площ      | ha            | Не може да се посочи | Съгласно проект "Картиране и определяне на природозащитно състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., не са установени полигони и не е представен доклад за местообитание 91ВА. В актуалния стандартен формуляр площта е посочена 8.40 ha. При теренната работа в зоната през 2022 г., е установен участък в района на м. Извора, в който се среща обикновена ела ( <i>Abies alba</i> ) в границите на защитената зона. Местообитанието е фрагментирано. Възможно е в района да се срещат и на други места гори от обикновена ела. По тази причина е препоръчително да се извърши ново | Междинна цел: да се осъществи картиране на местообитанието в защитената зона за прецизиране на площта му до 2027 г. |

| Показател  | Мерна единица      | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона                                     |
|--|--------------------|-----------------|--|---|
|  |                    |                 | картиране на местообитанието.  |   |
| <p><b>Структура и функции.</b><br/> <b>Пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена)</b></p> | Части от единицата | От 0.6 до 1     | <p>Този показател представя степента на насищане с дървета и се изразява като съотношение на кръговата площ на наличния дървостой към кръговата площ на еталонно (нормално) насаждение. Окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на</p> | <p>Поддържане на пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена) от 0.6 до 1.</p> |

| Показател  | Мерна единица       | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|---------------------|--|--|---|
|  |                     |  | отделните полигони. Стойността на показателя е динамична и пряко зависи от провежданите лесовъдски мероприятия и естествени природни нарушения водещи до отпадане на дървета. Пълнота на първия дървесен етаж в установеното място през 2022 г. е около 0.8.   |   |
| <b>Структура и функции. Състав на първия дървесен етаж (средно претеглен)</b>          | Части от десетицата | Над 5 десети за обикновената ела ( <i>Abies alba</i> ) | Съставът на първия етаж изразява относителното участие на съответните дървесни видове в насаждението, като окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претегленото участие на <i>Abies alba</i> е под 5 десети. | Поддържане на средно претеглено участие на обикновената ела ( <i>Abies alba</i> ) над 5 десети. |
| <b>Структура и функции. Средна възраст на първия дървесен етаж (средно претеглена)</b> | Години              | Над 80 г., не намалява, а се увеличава                 | Стойността на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на   | Целта е поддържане на средната възраст над целевата стойност – 80 години.                       |

| Показател  | Мерна единица            | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона                  |
|--|--------------------------|--|--|--|
|  |                          |  | настоящия документ, възрастта на първия дървесен етаж е над 90 години.   |  |
| <b>Структура и функции. Площ на горите във фаза на старост</b> | ha                       | Не е приложим.   | Съгласно Наредба № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена от 29.09.2020 г., „Гора във фаза на старост“ е гора в последната фаза на естествена динамика на горското насаждение, без значими интервенции - не е съществено повлияна от едроплощни природни нарушения и антропогенни въздействия, като по този начин притежава екосистемни характеристики на предклимаксно съобщество. | Поради малката площ на местообитанието, показателят не е приложим. |
| <b>Структура и функции. Количество мъртва дървесина</b>        | % или m <sup>3</sup> /ha | Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с общо количество мъртва дървесина от поне 10% от запаса, но не по-малко от 20 m <sup>3</sup> /ha, също както и с не по-малко от 10 стоящи мъртви дървета | Мъртвата дървесина може да бъде стояща или лежаща. Минималният диаметър на лежащата мъртва дървесина е 8 см, а на стоящата – 16 см. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, количеството мъртва дървесина е около целевата стойност.   | Поддържане на състоянието по този показател.                       |
| <b>Структура и функции. Наличие на големи/биотопни дървета</b> | Брой на ha               | Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с наличието на най-малко 10 големи/биотопни дървета   | Най-подходящо е биотопните дървета да са разположени на групи, а не като единични дървета. Според анализа на наличната   | Поддържане състоянието по този показател.                          |

| Показател | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона |
|-----------|---------------|-----------------|---|---|
|           |               | на ha           | информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, броят биотопни дървета е около целевата стойност, |   |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не е необходима промяна на Стандартния формуляр за данни.

## 8. Използвана литература

European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. [https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep\\_habitats/index\\_en.htm](https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm). Last visited on 10.10.2022.

Бисерков, В. и др. (ред). 2015. Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София.

Зингстра, Х., А. Ковачев, К. Китнаес, Р. Цонев, Д. Димова, П. Цветков (ред.) 2009. Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, 630 стр.

Изпълнителна агенция по горите (ИАГ). Лесоустройствени проекти. <http://www.procurement.iag.bg:8080/cgi-bin/lup.cgi>. Последно посетен на 26.10.2022 г.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/>.

План за управление на Природен парк „Българка“. 2021. Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“. Договор DIR-593210-1-C-001, изпълнител: Обединение "Българка -2013". Ръководител на проекта. Валентина Фиданова.

Автори: Цветан Златанов, Георги Хинков, Георги Гогушев, Магдалена Златанова, Николета Сотирова

### 1.20. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 91E0 \*АЛУВИАЛНИ ГОРИ С ALNUS GLUTINOSA И FRAXINUS EXCELSIOR (ALNO-PANDION, ALNION INCANAE, SALICION ALBAE)

**1. Код и наименование на типа местообитание:** 91E0 \*Алувиални гори с *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

#### 2. Кратка характеристика на целевия обект

В това местообитание се включват крайречни гори, с участие равно на или по-голямо от 4 десети на видове от род *Alnus*, *Populus*, *Salix* и *Fraxinus*. Промислените

горски култури от хибридни тополи не се включват в местообитанието. Насажденията се развиват на богати почви, периодично заливани от реките. Разграничават се три подтипа: Монодоминантни гори на *Alnus glutinosa* с единично участие на *Fraxinus excelsior* (съюз *Alno-Padion*) в долните течения на реките; Крайречни съобщества на *Alnus glutinosa* и/или *Alnus incana* в горните и средните течения на реките (*Alnion incanae*) и Крайречни, заливни гори или галерии, доминирани основно от *Salix alba*, *Populus alba* и *Populus nigra* (*Salicion albae*). В защитената зона е разпространен предимно вторият подтип. Видовият състав е богат, като включва както влаголюбиви крайречни растения, така и видове, характерни за зоналната растителност, в която са разположени съобществата. Местообитанието е приоритетно за опазване, съгласно Директивата за местообитанията.

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно картирането извършено през периода 2011–2013 година, местообитание 91E0 е разпространено в Алпийския, Черноморския и Континенталния биогеографски региони. При докладването, съгласно чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2019 г., природното местообитание е посочено в благоприятно състояние по отношение на Площ на разпространение, Площ, покрита от местообитанието и Структура и функции в Континенталния и Черноморския биогеографски региони. По отношение на Алпийския биогеографски регион е посочено благоприятно състояние по отношение на Площ на разпространение и Структура и функции, като за Площ, покрита от местообитанието е посочено, че липсва информация. Тъй като при докладването през 2019 година са посочени някои влияния и заплахи, които оказват съществено влияние върху структурата и функциите на местообитанието в Алпийския, Черноморския и Континенталния биогеографски региони, то има достатъчно основания, неблагоприятно-незадоволителната оценката на състоянието по критерий „Структура и функции“ от 2013 година да се счита все още за валидна. Най-значителните влияния и заплахи са „Почистване на речните корита“ и „Промяна на водния режим“. Други влияния и заплахи, които са от значение са „Залесяване с екзоти, неместни видове и хибриди“, „Естествени сукцесионни изменения“ и „Присъствие на инвазивни видове“.

Съгласно актуалната база данни местообитанието е посочено в СФ на 131 защитени зони, като е предмет на опазване в 126 от тях.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (последно актуализиран през Декември 2018), състоянието на местообитанието в защитената зона е както следва:

| Код   | Местообитание  | Площ (ха) | Качество на данните | Представителност | Площ | Степен на съхранение | Обща оценка |
|-------|--|-----------|---------------------|------------------|------|----------------------|-------------|
| 91E0* | Алувиални гори с <i>Alnus glutinosa</i> и <i>Fraxinus excelsior</i> ( <i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i> ) | 2.63      | G                   | B                | C    | B                    | B           |

Качеството на данните е оценено като G или добро, което означава че определянето на състоянието на местообитанието се основава на изследвания.



Представителността е В Представителността е В или добра, като местообитанието е сравнително добре представено в защитената зона и неговото опазване е важно при нейното управление. Оценката за площ е С, като процентното съотношение (p) на площта на местообитанието в зоната, спрямо площта му в национален мащаб е  $2\% \geq p > 0\%$ . Степента на съхранение е В, което определя местообитанието като такова с добро съхранение. Общата оценка е В.

## 5. Анализ на наличната информация

При изработката на настоящия документ е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Горската инвентаризация и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Необходимо е да се отбележи, че картираните полигони на местообитанието не съвпадат пространствено с подотделите на последната горска инвентаризация. Поради тази причина, показателите на състоянието на местообитанието, налични в горската база данни не може да се използват директно, а само експертно, едновременно с оглед на ортофотото изображения и след теренни проучвания. През 2022 година, беше извършено теренно проучване за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната. Въз основа на анализ на данните от горската инвентаризация и на ортофотото изображения, бяха избрани места за верификация на присъствие на местообитанието, както в полигони, където то вече е регистрирано, така и на потенциално нови места. Местата за верификация представляват кръг с радиус около 10 м. Наред с верификациите за присъствие беше извършена и експертна оценка, по протежение на обследваните полигони, на показатели, които липсват в данните от горската инвентаризация, такива като Количество мъртва дървесина и Наличие на големи/биотопни дървета.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по показатели в приложената таблица. Целевите стойности са съгласно Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове в Натура 2000 в България. Не може да се счита, че има подобряване на природозащитното състояние на местообитанието, при увеличаване на стойностите на показателите на структура и функции - важно е те да бъдат в посочения диапазон.

| Показател | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|-----------|---------------|-----------------|--|---|
| Площ      | ha            | Поне 2.63 ha    | Съгласно проект "Картиране и определяне на природозащитно състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., не е посочен доклад, респективно и площ на | Поддържане на площ на местообитанието в защитената зона 2.63 ha.<br>Междинни цели: да се разработи единна бъдеща схема за мониторинг на параметъра до |

| Показател  | Мерна единица             | Целева стойност    | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|---------------------------|--------------------|---|---|
|  |                           |                    | <p>местообитанието в зоната. Площта посочена в актуалния стандартен формуляр е 2.63 ha. При теренната работа в зоната през 2022 г., са установени 23 нови места, които са фрагменти или тесни линейни участъци с местообитание 91E0. Това са предимно смесени гори от черна елша, бяла върба, планински ясен, обикновен габър, обикновен орех и други. Посоченото по-горе ни дава основание да считаме, че реалната площ на местообитанието в зоната е значително по-голяма, от тази посочена в стандартния формуляр.</p> | <p>2025 година; да се осъществи картиране на местообитанието в защитената зона за прецизиране на площта му до 2027 г.</p> |
| <p><b>Структура и функции. Пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена)</b></p> | <p>Части от единицата</p> | <p>От 0.6 до 1</p> | <p>Този показател представя степента на насищане с дървета и се изразява като съотношение на кръговата площ на наличния дървостой към кръговата площ на еталонно (нормално) насаждение. Окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Стойността на показателя е динамична и пряко зависи от</p>   | <p>Поддържане на пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена) от 0.6 до 1.</p>                                     |

| Показател   | Мерна единица              | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|---|----------------------------|--|--|--|
|   |                            |  | <p>провежданите лесовъдски мероприятия и естествени природни нарушения водещи до отпадане на дървета.</p> <p>Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претеглената пълнота на първия дървесен етаж в полигоните на местообитанието верифицирани през 2022 г. е около 0.6.</p>  |  |
| <p><b>Структура и функции.</b><br/><b>Състав на първия дървесен етаж (средно претеглен)</b></p> | <p>Части от десетицата</p> | <p>Над 3 десети за видовете елши и единично участие за съпътстващите видове върби и ясени.</p> | <p>Съставът на първия етаж изразява относителното участие на съответните дървесни видове в насаждение, като окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони.</p> <p>Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претегленото участие за различните видовете от род <i>Alnus</i>, <i>Salix</i> и <i>Fraxinus</i> е около 5 десети.</p> | <p>Поддържане на средно претегленото участие по-голямо от 3 за видовете елши и единично участие за съпътстващите видове върби и ясени.</p> |
| <p><b>Структура и функции.</b><br/><b>Средна възраст на първия дървесен етаж</b></p>            | <p>Години</p>              | <p>Над 60 г., не намалява, а се увеличава</p>  | <p>Стойността на показателя се получава като средно претеглена, според площите на</p>  | <p>Целта е подобряване на състоянието по този показател, така че да се</p>   |

| Показател  | Мерна единица            | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|--------------------------|--|---|---|
| (средно претеглена)  |                          |  | отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, възрастта на първия дървесен етаж е около 20 години.  | достигне средна възраст (средно претеглена) на първия дървесен етаж над 60 години до 2060 година. |
| <b>Структура и функции. Площ на горите във фаза на старост</b> | ha                       | Над 10 % от площта на местообитанието.   | Съгласно Наредба № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена от 29.09.2020 г., „Гора във фаза на старост“ е гора в последната фаза на естествена динамика на горското насаждение, без значими интервенции - не е съществено повлияна от едроплощни природни нарушения и антропогенни въздействия, като по този начин притежава екосистемни характеристики на предклиматно съобщество. | Подобряване на състоянието по този показател до достигане на целевата стойност.                   |
| <b>Структура и функции. Количество мъртва дървесина</b>        | % или m <sup>3</sup> /ha | Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с общо количество мъртва дървесина от поне 10% от запаса, но не по-малко от 20 m <sup>3</sup> /ha, също както и с не по-малко от 10 стоящи мъртви дървета | Мъртвата дървесина може да бъде стояща или лежаща. Минималният диаметър на лежащата мъртва дървесина е 8 см, а на стоящата – 16 см. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, количеството мъртва дървесина е по-малко от целевата стойност.  | Подобряване на състоянието по този показател, до достигане на целевата стойност.                  |
| <b>Структура и</b>   | Брой на ha               | Поне 60% от  | Най-подходящо е   | Поради малката  |

| Показател  | Мерна единица | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|---------------|--|--|---|
| <b>функции.</b><br><b>Наличие на големи/биотопни дървета</b> |               | площта на местообитанието се характеризира с наличието на най-малко 10 големи/биотопни дървета на ha | биотопните дървета да са разположени на групи, а не като единични дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, броят биотопни дървета е по-малък от целевата стойност, | площ на местообитанието, показателят не е приложим. |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не е необходима промяна на Стандартния формуляр за данни.

## 8. Използвана литература

European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. [https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep\\_habitats/index\\_en.htm](https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm). Last visited on 10.10.2022.

Бисерков, В. и др. (ред). 2015. Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София.

Зингстра, Х., А. Ковачев, К. Китнаес, Р. Цонев, Д. Димова, П. Цветков (ред.) 2009. Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, 630 стр.

Изпълнителна агенция по горите (ИАГ). Лесоустройствени проекти. <http://www.procurement.iag.bg:8080/cgi-bin/lup.cgi>. Последно посетен на 26.10.2022.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/>

План за управление на Природен парк „Българка“. 2021. Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“. Договор DIR-593210-1-C-001, изпълнител: Обединение "Българка -2013". Ръководител на проекта. Валентина Фиданова.

*Автори:* Цветан Златанов, Георги Хинков, Георги Гогушев, Магдалена Златанова, Николета Сотирова

## 1.21. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 91G0 \*ПАНОНСКИ ГОРИ С *QUERCUS PETRAEA* И *CARPINUS BETULUS*

**1. Код и наименование на типа местообитание:** 91G0 \*Панонски гори с *Quercus petraea* и *Carpinus betulus*

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

В това местообитание се включват мезофилните и ксеромезофилни гори с участие - по-голямо или равно на 3 за обикновен габър (*Carpinus betulus*) и/или горун (*Quercus dalechampii*) или смесени дървостои на двата вида. Местообитанието има характер на интразонална растителност в пояса на ксеротермните дъбови гори в районите с по-силно изразен континентален климат, главно в Северна България. Среща се на сенчести, влажни места в падини, разлати долове и в долната част на склонове. Често формират ивици с широчина 30-50 m около реките, суходолията и каньоните. Характеризират се с висока степен на фрагментация и развитие на малка надморска височина (150-600 m надм. вис.). В дървесния етаж участват *Acer campestre*, *Carpinus orientalis*, *Fraxinus oxycarpa*, *Quercus cerris*, *Q. frainetto*, *Q. robur*, *Sorbus torminalis*, *Tilia cordata*, *Ulmus minor*. В някои съобщества е формиран и втори етаж от *Carpinus betulus*, *Tilia cordata*, *T. tomentosa* и с участие на *Crataegus monogyna*, *Euonymus verrucosus*, *Viburnum lantana* и др.

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно картирането извършено през периода 2011–2013 година, 91G0\* е разпространено в Алпийския, Континенталния и Черноморския биогеографски региони. При докладването, съгласно чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2019 г., природното местообитание е посочено в благоприятно състояние по отношение на Площ на разпространение, Площ, покрита от местообитанието, Структура и функции и Бъдещите перспективи и в трите биогеографски района. Тъй като при докладването през 2019 година са посочени някои влияния и заплахи, които оказват съществено влияние върху структурата и функциите на местообитанието, то има достатъчно основания, неблагоприятно-незадоволителната оценка на състоянието по критерий „Структура и функции“ от 2013 година да се счита все още за валидна. Най-значителните влияния и заплахи са „Неправилно планирани сечи“ и „Изнасяне на мъртва дървесина“. Други влияния и заплахи, които са от значение са „Естествени сукцесионни изменения“ и „Залесяване с екзоти и неместни видове“.

Съгласно актуалната база данни местообитанието е посочено в СФ на 66 защитени зони, като е предмет на опазване в 62 от тях.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (последно актуализиран през Декември 2018), състоянието на местообитанието в защитената зона е както следва:

| Код   | Местообитание  | Площ (ха) | Качество на данните | Представителност | Площ | Степен на съхранение | Обща оценка |
|-------|--|-----------|---------------------|------------------|------|----------------------|-------------|
| 91G0* | Панонски гори с <i>Quercus petraea</i> и <i>Carpinus betulus</i> | 400.51    |                     | C                | C    | B                    | C           |

Няма информация в Стандартния формуляр за качеството на данните.. Представителността е С или значителна, като местообитанието е сравнително добре представено в защитената зона и неговото опазване е важно при нейното управление. Оценката за площ е С, като процентното съотношение (р) на площта на местообитанието в зоната, спрямо площта му в национален мащаб е  $2\% \geq p > 0\%$ . Степента на съхранение е В, което определя местообитанието като такова с добро съхранение. Общата оценка е С.

## **5. Анализ на наличната информация**

При изработката на настоящия документ е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Горската инвентаризация, данните от Плана за управление на ПП „Българка“ и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Необходимо е да се отбележи, че съгласно Плана за управление на ПП „Българка“, местообитанието не е установено на територията на парка.. При теренните проучвания през 2022 г. местообитанието също не беше установено.

## **6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната**

Местообитанието не е установено при извършване на теренните проучвания през 2022 година, както и при разработване на Плана за управление на ПП „Българка“. Поради тази причина не са разработвани.

## **7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона**

Поради посочените причини е необходима промяна на Стандартния формуляр за данни, като местообитанието отпадне от защитената зона.

## **8. Използвана литература**

European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. [https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep\\_habitats/index\\_en.htm](https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm). Last visited on 10.10.2022.

Бисерков, В. и др. (ред). 2015. Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София.

Зингстра, Х., А. Ковачев, К. Китнаес, Р. Цонев, Д. Димова, П. Цветков (ред.) 2009. Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, 630 стр.

Изпълнителна агенция по горите (ИАГ). Лесоустройствени проекти. <http://www.procurement.iag.bg:8080/cgi-bin/lup.cgi>. Последно посетен на 26.10.2022 г.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/>.

*Автори:* Цветан Златанов, Георги Хинков, Георги Гогушев, Магдалена Златанова, Николета Сотирова

## 1.22. ПРИРОДНО МЕСТООБИТАНИЕ 91W0 МИЗИЙСКИ БУКОВИ ГОРИ

### 1. Код и наименование на типа местообитание: 91W0 Мизийски букови гори

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Природното местообитание представлява гори, доминирани от *Fagus sylvatica* или *Fagus toesiaca*, развиващи се на малки надморски височини (до 800-1000 m) и намиращи се в контакт с горите от *Quercion frainetto*. Имат изразен термофилен характер подчертан чрез участието на видове, характерни за дъбовите гори (*Quercus cerris*, *Q. frainetto*, *Tilia tomentosa*, *T. cordata*, *Helleborus odoratus*, *Lathyrus niger*, *Physospermum cornubiense* и др.). Подтипове са: 1) Термофилни букови гори с разпространение в Западна и Централна България (асоциация *Galio pseudoaristati-Fagetum sylvaticae*). Отличават се от калцифилните букови гори, отнасяни към същата асоциация екологично (развиват се на неутрални и слабо кисели почви) и флористично (с изключение на *Neottia nidus-avis*, почти не се срещат видове от сем. Orchidaceae). Тези гори имат ясно изразен термофилен видов състав. Срещат в диапазона от 100 до 900 m надм. вис. в Стара планина, Витоша, Голо бърдо, Люлин, Руй планина, Драгоевска планина, Микренски възвишения, Лозенска планина, Средна гора, Източни Родопи и Момино плато. 2) Мезофилни мизийски букови гори (асоциация *Aremonio agrimonoidis-Fagetum sylvaticae*). Към тази асоциация се отнася по-голямата част от мизийските букови гори в България. Те имат сравнително по-мезофитен видов състав и са разпространени на по-малки надморски височини (500–1100 m) в Стара планина, Васильовска планина, Беласица, Влахина, Конявска, Средна гора, Пирин, Източни Родопи, Руй планина, Витоша, Микренски възвишения.

В дървесния състав участват *Acer campestre*, *A. hyrcanum*, *Ostrya carpinifolia*, *Quercus daleshampii*, *Q. cerris*, *Q. frainetto*, *Tilia cordata*, *T. tomentosa*, *Carpinus betulus*,

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно картирането, извършено през периода 2011–2013 година, местообитание 91W0 е разпространено в Алпийския и Континенталния биогеографски райони. При докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията (за периода 2013-2018 г.), природното местообитание по отношение на Разпространение е посочено за неизвестно и в благоприятно състояние по отношение на Площ и Структура и функции и Бъдещи перспективи, в двата биогеографски района. Тъй като при докладването през 2019 година са посочени някои влияния и заплахи, които оказват съществено влияние върху структурата и функциите на местообитанието в Алпийски и Континенталния биогеографски райони, то има достатъчно основания, неблагоприятно-незадоволителната оценка на състоянието по критерий „Структура и функции“ от докладването през 2013 година (за периода 2007-2012 г.) да се счита все още за валидна. Най-значителните влияния и заплахи са „Изнасяне на мъртва дървесина“, „Природни нарушения и сукцесии“. Съгласно актуалната база данни местообитанието е посочено в СФ на 45 защитени зони, като е предмет на опазване в 40 от тях.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр (последно актуализиран през Декември 2018), състоянието на местообитанието в защитената зона е както следва:



| Код  | Местообитание        | Площ (ха) | Качество на данните | Представителност | Площ | Степен на съхранение | Обща оценка |
|------|----------------------|-----------|---------------------|------------------|------|----------------------|-------------|
| 91W0 | Мизийски букови гори | 3949.87   |                     | A                | B    | A                    | A           |

Няма информация за качеството на данните. Представителността е А или отлична представителност, като местообитанието е типично за защитената зона и неговото опазване е приоритетно при нейното управление. Оценката за площ е В, като процентното съотношение ( $p$ ) на площта на местообитанието в зоната, спрямо площта му в национален мащаб е  $15\% \geq p > 2\%$ . Степента на съхранение е А, което определя местообитанието като такова с отлично съхранение. Общата оценка е А.

### 5. Анализ на наличната информация

При изработката на настоящия документ е използвана информацията за разпространението и състоянието на местообитанието, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000, Горската инвентаризация и Докладванията по член 17 от 2013 г. и 2019 г. Необходимо е да се отбележи, че картираните полигони на местообитанието не съвпадат пространствено с подотделите на последната горска инвентаризация. Поради тази причина, показателите на състоянието на местообитанието, налични в горската база данни не може да се използват директно, а само експертно, едновременно с оглед на ортофотото изображения и след теренни проучвания. През 2022 година, беше извършено теренно проучване за актуализация на наличната информация на състоянието на местообитанието в зоната. Въз основа на анализ на данните от горската инвентаризация и на ортофотото изображения, бяха избрани места за верификация на присъствие на местообитанието, както в полигони, където то вече е регистрирано, така и на потенциално нови места. Местата за верификация представляват кръг с радиус около 10 м. Наред с верификациите за присъствие беше извършена и експертна оценка, по протежение на обследваните полигони, на показатели, които липсват в данните от горската инвентаризация, такива като Количество мъртва дървесина и Наличие на големи/биотопни дървета. Между площта на местообитанието в стандартния формуляр и получената при картирането през 2013 година има несъответствие. При теренните проучвания и обработка на данни от инвентаризацията са използвани полигоните и площта от картирането, но целевата стойност за площ е съгласно стандартния формуляр.

### 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на местообитанието в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по показатели в приложената таблица. Целевите стойности са съгласно Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове в Натура 2000 в България. Не може да се счита, че има подобряване на природозащитното състояние на местообитанието, при увеличаване на стойностите на показателите на структура и функции - важно е те да бъдат в посочения диапазон.

| Показател | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация | Специфични природозащитни цели за защитената зона |
|-----------|---------------|-----------------|-------------------------|---|
| Площ      | ha            | Поне 3949.87 ha | Съгласно проект         | Поддържане на                                     |

| Показател   | Мерна единица             | Целева стойност    | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|---|---------------------------|--------------------|--|---|
|   |                           |                    | <p>"Картиране и определяне на природозащитно състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., площта на местообитанието в зоната е 3961.58 ha. Площта посочена в актуалния стандартен формуляр е 3949.87 ha, т.е. минимална разлика от 12 ha. При теренната работа в зоната през 2022 г., от 114 посетени полигона, местообитанието се потвърди в 101 полигона от картирането през 2013 г.</p>                            | <p>площ на местообитанието в защитената зона 3949.87 ha.<br/>Междинни цели: да се разработи единна бъдеща схема за мониторинг на параметъра до 2027 година.</p> |
| <p><b>Структура и функции.</b><br/><b>Пълнота на първия дървесен етаж (средно притеглена)</b></p> | <p>Части от единицата</p> | <p>От 0.6 до 1</p> | <p>Този показател представя степента на насищане с дървета и се изразява като съотношение на кръговата площ на наличния дървостой към кръговата площ на еталонно (нормално) насаждение. Окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Стойността на показателя е динамична и пряко зависи от провежданите лесовъдски мероприятия и естествени природни нарушения водещи</p> | <p>Поддържане на пълнота на първия дървесен етаж (средно претеглена) от 0.6 до 1.</p>   |

| Показател  | Мерна единица       | Целева стойност                          | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона                                     |
|--|---------------------|--|--|---|
|  |                     |  | до отпадане на дървета.<br>Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претеглената пълнота на първия дървесен етаж в полигоните на местообитанието верифицирани през 2022 г. е около 0.7.  |   |
| <b>Структура и функции.<br/>Състав на първия дървесен етаж (средно притеглен)</b>          | Части от десетицата | Над 6 за бука ( <i>Fagus sylvatica</i> ) | Съставът на първия етаж изразява относителното участие на съответните дървесни видове в насаждението, като окончателната стойност на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, средно претегленото участие на <i>F. sylvatica</i> в състава на първия дървесен етаж на местообитанието е над 8 единици. | Поддържане на средно претеглено участие на бука ( <i>F. sylvatica</i> ) над 6 десети. |
| <b>Структура и функции.<br/>Средна възраст на първия дървесен етаж (средно притеглена)</b> | Години              | Над 80 г., не намалява, а се увеличава   | Стойността на показателя се получава като средно претеглена, според площите на отделните полигони. Според анализа на наличната информация,   | Целта е поддържане на средната възраст над целевата стойност – 80 години.             |

| Показател  | Мерна единица | Целева стойност                            | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|---------------|--|---|---|
|  |               |  | съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, възрастта на първия дървесен етаж е над 95 години.  |   |
| <b>Структура и функции. Площ на горите във фаза на старост</b> | ha            | Поне 10% от общата площ на местообитанието | Съгласно Наредба № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена от 29.09.2020 г., „Гора във фаза на старост“ е гора в последната фаза на естествена динамика на горското насаждение, без значими интервенции - не е съществено повлияна от едроплощни природни нарушения и антропогенни въздействия, като по този начин притежава екосистемни характеристики на предклимаксно съобщество. Съгласно заповед № РД 49-493 от 13.12.2016 г. на Министъра на земеделието и храните, 359.6 ha гори от местообитанието в зоната, представляващи държавни горски територии, управлявани от Министерство на земеделието и храните са определени като Гори във фаза на старост. Това е около 9.1% от площта на местообитанието в зоната, по-малко от | Целта е подобряване на настоящето състояние по този показател до достигане на целевата стойност от общата площ на местообитанието се включи в ГФС и запазване на вече обявените от МЗХ като ГФС полигони в границите на зоната. |

| Показател  | Мерна единица            | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични природозащитни цели за защитената зона                                |
|--|--------------------------|--|--|--|
|  |                          |  | целевата стойност от 10%.  |  |
| <b>Структура и функции. Количество мъртва дървесина</b>        | % или m <sup>3</sup> /ha | Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с общо количество мъртва дървесина от поне 10% от запаса, но не по-малко от 20 m <sup>3</sup> /ha, също както и с не по-малко от 10 стоящи мъртви дървета | Мъртвата дървесина може да бъде стояща или лежаща. Минималният диаметър на лежащата мъртва дървесина е 8 см, а на стоящата – 16 см. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, количеството мъртва дървесина е по-малко от целевата стойност. | Подобряване на състоянието по този показател, до достигане на целевата стойност. |
| <b>Структура и функции. Наличие на големи/биотопни дървета</b> | Брой на ha               | Поне 60% от площта на местообитанието се характеризира с наличието на най-малко 10 големи/биотопни дървета на ha   | Най-подходящо е биотопните дървета да са разположени на групи, а не като единични дървета. Според анализа на наличната информация, съобразно подхода, описан в т. 5 на настоящия документ, броят биотопни дървета е по-малък от целевата стойност,   | Подобряване на състоянието по този показател, до достигане на целевата стойност. |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не е необходима промяна на Стандартния формуляр за данни.

## 8. Използвана литература

European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. [https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep\\_habitats/index\\_en.htm](https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm). Last visited on 10.10.2022.

Бисерков, В. и др. (ред). 2015. Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. БАН & МОСВ, София.

Зингстра, Х., А. Ковачев, К. Китнаес, Р. Цонев, Д. Димова, П. Цветков (ред.) 2009. Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие. София, 630 стр.

Изпълнителна агенция по горите (ИАГ). Лесоустройствени проекти. <http://www.procurement.iag.bg:8080/cgi-bin/lup.cgi>. Последно посетен на 26.10.2022 г.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Натура 2000. <https://natura2000.egov.bg/>.

Автори: Цветан Златанов, Георги Хинков, Георги Гогушев, Магдалена Златанова, Николета Сотирова

## 2 РАСТЕНИЯ

### 2.1 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 2327 *HIMANTOGLOSSUM CAPRINUM*

**1. Код и наименование на вида:** 2327 *Himantoglossum caprinum* (M. Bieb.) Spreng. - Пърчовка

#### **2. Кратка характеристика на целевия обект**

Пърчовката [*Himantoglossum caprinum* (M. Bieb.) Spreng.], принадлежаща към сем. Салепови (*Orchidaceae*), е многогодишно тревисто растение с 2 яйцевидни грудки. Стъблата 30–90 cm високи, изправени, голи. Листата сивозелени, приосновните елиптически, стъбловите елиптично-ланценти. Съцветията връхни, гроздовидни, рехави, с 20–40 цвята. Околоцветните листчета събрани в шлем, виолетовобели с надлъжни линии. Устната 3-делна, страничните дялове 9–22 mm, линейни, тъмнопурпурни, вълнисти по ръба, извити, средният дял дълъг 4.5–8.5 cm, често усукан, на върха 2-делен. Шпората 4.5–7 mm. Цъфти юни, плодоноси юли. Насекомоопрашващо се растение. Размножава се със семена. Видът е оценен с категория „уязвим“ [VU] по критериите на IUCN (Petrova 2009), включен е в Червена книга на Р България, Т. 1 (Петрова 2015) и се опазва съгласно ЗБР. В международен контекст е обект на опазване съгласно Директива 92/43/ЕИО (Directive 92/43/ЕЕС 1992) и е включен в Бернската конвенция (Bern Convention 1979).

Видът се среща по открити, слънчеви места, на варовити каменисти почви, рядко на силикатни терени, на слабо използвани пасища, сред храсталаци на келяв габър, космат дъб и люляк, на поляни в светли широколистни гори. Обитава предимно заравнени терени или такива с наклон 15–20°. Предпочита тревисти участъци и избягва ерозирали терени. Характерен вид за местообитание 6210 Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (*Festuco Brometalia*) (\*важни местообитания на орхидеи). Разпространен е ограничено в цялата страна, до около 1100 m. Сравнително често се среща в карстовите райони на Предбалкана, Стара планина, Знеполски район и Източни Родопи. Трябва да се отбележи, че за Пърчовката е характерен нисък процент на цъфтящи индивиди през годината – генеративните индивиди обикновено са около 5–15%, а в някои години липсват цъфтящи индивиди. Представително отчитане може да се получи само след провеждане на неколкократно ежегодни демографски популационни проучвания на постоянни пробни площи.

#### **3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата**

Растителният вид *Himantoglossum caprinum* е включен във формулярите на 54 защитени зони от мрежата Натура 2000 в България и е предмет на опазване в 48 защитени зони (Natura 2000\_BG\_2021\_12\_06:

<https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/n2000/envyao4wg/>). Най-важни за неговото опазване са зоните Врачански Балкан, Сините камъни и Шуменско плато, където видът е с численост 1000–2000 индивида. В зоните Любаш, Дервентски възвишения 1 и Долни Коритен неговата численост е в диапазона 500–1000 индивида. В останалите зони числеността на вида е под 500 индивида.

Съгласно докладването по Директива за местообитанията през 2013 г., видът *H. caprinum* е в „неблагоприятно-незадоволително“ състояние и в трите биогеографски района на България. За Черноморския район състоянието е посочено като „благоприятно“ по разпространение и „неблагоприятно-незадоволително“ за популации, местообитания и бъдещи перспективи; за Алпийския – „благоприятно“ по разпространение и популации и „неблагоприятно-незадоволително“ по местообитания и бъдещи перспективи; за Континенталния – „благоприятно“ по разпространение, популации и местообитания и „неблагоприятно-незадоволително“ по бъдещи перспективи. Като влияния и заплахи с висока степен на значимост се посочват сукцесията на съобществата и промените в местообитанията на вида.

Съгласно докладването по Директива за местообитанията през 2019 г., *H. caprinum* е в „неблагоприятно-незадоволително“ състояние за Черноморския и Алпийския биогеографски район и в „благоприятно“ – за Континенталния. За Черноморския район състоянието е посочено като „неизвестно“ по разпространение и популации, „благоприятно“ по местообитания и „неблагоприятно-незадоволително“ по бъдещи перспективи; за Алпийския – „благоприятно“ по разпространение, популации и местообитания и „неблагоприятно-незадоволително“ по бъдещи перспективи; за Континенталния – „благоприятно“ по разпространение, популации и местообитания и „неизвестно“ по бъдещи перспективи.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно специфичния доклад, публикуван в „Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Natura 2000 на МОСВ“, популацията на *H. caprinum* в зона BG0000399 “Българка” е с оценка „С“ (т.е. представеността на националната популация в зоната до 2 %), по отношение на консервационния статус на вида оценката също е „С“ (т.е. средно или слабо опазване), изолацията е оценена с „А“ (т.е. изолирана популация) и общата оценка е „В“ (т.е. видът е в добро състояние).

| Species |      |                                | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |         |      |       |      |
|---------|------|--------------------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|-------|------|
| G       | Code | Scientific Name                | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A B C D |      | A B C |      |
|         |      |                                |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso.  | Glo. |
| P       | 2327 | <i>Himantoglossum caprinum</i> |                        |    | p | 30   | 50  |      |      | M               | C       | C    | A     | B    |

#### 5. Анализ на наличната информация

При определянето на природозащитните цели е използвана информацията за разпространението и състоянието на вида, предоставена в Информационната система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000, Докладванията по чл. 17 от 2013 г. и 2019 г., проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“ (2011-2013 г.).

През 2022 г. беше извършена теренна проверка за актуализация на наличната информация за състоянието на популациите на вида в защитена зона „Българка“. *Himantoglossum. caprinum* е потвърден от всичките известни находища, както следва: 6 индивида югозападно от с. Зелено дърво, 2 индивида южно от с. Поток, 16 индивида

южно от гр. Плачковци (над кв. Горни Стоевци) и 10 индивида югоизточно от с. Станчов хан (в района на с. Власатили). Общата численост е 34 индивида. Реално установената заемана площ от популациите на *H. caprinum* в зоната е 5,56 ha, оптималната площ на местообитанието на вида е 171,74, а потенциалната площ на местообитанието на вида, определена по модел, е 353,52 ha. Плътността в находищата е 0,00061 индивида/ m<sup>2</sup> (34 индивида на 5,56 ha ефективна площ на популацията).

Направени са следните изводи за състоянието на популациите на вида в защитена зона „Българка“:

- Във всичките находища местообитанията са подходящи за целевия вид;
- Пашата е слаба, а коситба не се извършва, поради което в находищата се наблюдава тенденция към охрастяване, като при гр. Плачковци и с. Станчов хан – с. Власатили е около 30%, а край с. Поток – около 20%;
- Към настоящия момент не се налагат мерки срещу охрастяването, то е в допустими граници;
- В непосредствена близост до находището край с. Зелено дърво има склад за дървен материал и съществува опасност от утъпкване и унищожаване на индивиди от тежка товарна и превозна техника;
- По отношение на числеността и заемата площ, зоната включва под 2% от националната популация на вида, т.е. не е от първостепенно значение за опазването на вида;
- По отношение на потенциалните местообитания защитена зона „Българка“ също не е от съществено значение, тъй като в нея попадат около 5% от потенциалните местообитания на вида в България.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Специфичните природозащитни цели за защитената зона са формулирани по параметри със съответни мерни единици и целеви стойности в приложената таблица.

| Параметър                                | Мерна единица          | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона  |
|--|------------------------|---|---|--|
| <b>Популация:</b><br>брой находища       | Брой находища в зоната | Не по-малко от 5;<br>Постоянен или нарастващ            | Находище е територията, заета от индивидите на една популация или няколко, много близко разположени една до друга популации. В този смисъл, едно находище може да включва и няколко близки разположени локалитета на вида. В определяне на характеристиката за „находище“ се включват климатични, топографски, биотични и почвени особености на средата и/ или на вида. | Поддържане на състоянието предвид целевата стойност. Допълнителни проучвания в потенциалните местообитания на вида с цел установяване на нови находища на вида. Срок 2027 г. |
| <b>Популация:</b><br>обилие/<br>плътност | Брой индивиди в зоната | Не по-малко от 30 индивида;<br>Постоянна или нарастваща | Състоянието по този параметър може да се измерва по обилието на популацията (в зоната) и общия брой на индивидите в нея.  | Поддържане на състоянието предвид целевата стойност. Провеждане на допълнителни изследвания за установяване на   |



| Параметър  | Мерна единица                    | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона   |
|--|----------------------------------|---|---|---|
|  |                                  |   |   | флуктуациите в числеността на популациите и тенденциите в съотношението между генеративни и вегетативни индивиди. Срок 2027 г.              |
| <b>Площ на местообитанията в границите на зоната:</b><br>площ на местообитанията и площ на популацията | ha                               | Площта на подходящите местообитания в зоната да не е по-малка от 171.74 ha. Реално заетата площта от популациите да не е по-малка от 5,56 ha; Постоянна или нарастваща. | Съгласно проект "Картиране и определяне на природозащитно състояние на природни местообитания и видове - фаза I", от 2013 г., площта на местообитанието в зоната е 525,26 ha, от които 171.74 ha са оптимални и 353.52 ha - потенциални. Същата площ е посочена и в актуалния стандартен формуляр. Като референтна стойност е посочена площ от 5,56 ha. В оценката по този параметър трябва да се оценяват картирана площ е о: <b>А)</b> площ на местообитанията на вида – в което да са включени както реално заетите от вида площи, така и всички потенциални за него местообитания; и <b>Б)</b> площ на популациите – площ, в която да се отчитат реално заетите територии от популациите на вида. | Поддържане на БПС. Допълнителни проучвания в потенциалните местообитания с цел добавяне на нови площи, реално заемани от вида. Срок 2027 г. |
| <b>Покритие на дървесна и храстова растителност в находищата</b>                                       | %                                | 30–60%  | Покритието на дървесната и храстовата растителност в находищата, според Специфичния доклад за вида в зоната е между 15 и 30%.   | Поддържане на БПС.  |
| <b>Интензивност на пашата</b>  | Брой Животински единици (ЖЕ)/ ha | 0,3-1 ЖЕ/ ha  | Броят на животните в обхвата на находищата и интензивността на пашата в местообитанията на вида в зоната са благоприятни. Броят на пашуващите животни се регулира и поддържа в границите 0,3-1 ЖЕ/ ha.  | Поддържане на БПС.  |
| <b>Наличие на инвазивни чужди видове</b>   | % от площта                      | Под 1%  | Инвазивните чужди видове (ИЧВ) се идентифицират, съгласно   | Поддържане на състоянието, така че ИЧВ да са под 1% от площта.  |

| Параметър | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона |
|-----------|---------------|-----------------|---|---|
| (ИЧВ)     |               |                 | Петрова и др. (2012); „Списък с инвазивните чужди видове растения“, които ИАОС докладва към Европейската агенция по околна среда в Националните доклади за състоянието и опазването на околната среда в Република България по индикатор "Инвазивни чужди видове за България / SEBI 2010 Инвазивни чужди видове за Европа" и списъка с ИЧВ, които засягат Съюза (създаден и актуализиран с регламенти за изпълнение на Комисията в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета).<br><br>В популациите на вида в ЗЗ „Българка“ не са установени ИЧВ. |   |

#### 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Няма необходимост от актуализация на Стандартния формуляр.

#### 8. Цитирана литература

Bern convention. 1979. Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats.

Directive 92/43/EEC. 1992. Council Directive 92/43/EEC of 21.05.1992 on the Conservation of Natural Habitats and of Wild Fauna and Flora, OJ L 206, 22.07.1992, 7–50.

European commission. The State of Nature in the EU – Article 17 reporting. [https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep\\_habitats/index\\_en.htm](https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm). Last visited on 18.09.2021 .

Petrova, A.S. 2009. *Himantoglossum caprinum*. – In: Petrova, A. & Vladimirov, V. (eds), Red List of Bulgarian vascular plants. – Phytol. Balcan., 15(1): 84.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ). Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000. <https://natura2000.egov.bg/>

Петрова, А., Владимирова, В. и Георгиев, В. 2012. Инвазивни чужди видове растения в България. ИБЕИ-БАН, София, 320 с.

Петрова, А.С. 2015. *Himantoglossum caprinum*. – В: Пеев, Д. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 1. Растения и гъби. БАН & МОСВ, София, стр. 674.

Автори на текста: Светлана Банчева, Стоян Стоянов, Владимир Владимиров

## 2.2 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1381 *DICRANUM VIRIDE*

**1. Код и наименование на вида:** 1381 *Dicranum viride* (Sull. & Lesq.) Lindb. - Дикранум

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Многогодишен листнат връхноплоден мъх. Образува възглавничковидни туфички, в основата с ръждива плъст. Стъблата са изправени, 1–4 cm високи. Листата са спирално разположени, слабо отклонени от стъблото, прави, със силно чуплив връх. Размножава се главно вегетативно чрез листни фрагменти, рядко образува спороносни кутийки. Видът е епифит – в България е регистриран по кората на стари широколистни дървета (главно бук, рядко габър), в останалата част на ареала е наблюдаван и върху иглолистни дървета и скали. Част от популациите на вида са изключително малочислени. Видът е включен в Червения списък на мъховете в България (Natcheva et al. 2006) и в Червена книга на Р България. Том 1. Растения и гъби с категорията „Застрашен“ (Пеев и др., ред., 2015). Включен е и в Приложение 2 Закона за биологичното разнообразие, Приложение 2 на Директива 92/43 на ЕС и Бернската конвенция.

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Находищата на вида попадат в Алпийския и Континенталния биогеографски региони, като преобладава разпространението в Алпийския биогеографски регион.

Видът се среща в три защитени зони: BG0000494 Централен Балкан, BG0001040 Западна Стара планина и Предбалкан и BG0001493 Централен Балкан – Буфер.

Данните от докладването на състоянието на *Dicranum viride* на биогеографско ниво от 2012 г. са за „Благоприятно“ състояние в Алпийския и „Неблагоприятно-незадоволително“ в Континенталния биогеографски регион. Съгласно данните от второто докладване по чл 17 от Директивата за местообитанията, в Алпийския регион състоянието е представено като „Неблагоприятно-незадоволително“, а в Континенталния като „Неблагоприятно-лошо“. **Вероятно при разпределянето на находищата по биогеографски региони по време на първото докладване е допусната грешка, тъй като находището на вида в защитена зона Западна Стара планина и Предбалкан попада в Алпийския биогеографски регион. Необходимо е да се внесе корекция.**

Основните заплахи за вида са свързани с промени в местообитанието му и са пожари (J01.01), намаляване на горските площи (B03), промени в състава на видовете (сукцесия, K02.01) и дърводобив (B02.02).

### 4. Състояние на ниво защитена зона

Видът е новоустановен в защитена зона „Българка“.

### 5. Анализ на наличната информация

По време на теренното проучване през 2022 г. е приложена утвърдената за целите на НСМСБР методика за мониторинг на *Dicranum viride* за събиране на данни по поредица от параметри ([https://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Dicranum\\_viride\\_metodika\\_monitoring.pdf](https://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Dicranum_viride_metodika_monitoring.pdf)). Планът за действие за вида ([https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/filebase/Nature/Biodiversity/NCBP/NSBR13072022/Vnesen%20AP%20Dicranum\\_Buxbaumia.pdf](https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/filebase/Nature/Biodiversity/NCBP/NSBR13072022/Vnesen%20AP%20Dicranum_Buxbaumia.pdf)) беше разработен преди настоящото теренно проучване, затова в него не е отбелязано разпространението в защитена зона „Българка“.

При разработването на План за управление на Природен парк „Българка“ Stoyanov et al. (2016) дават локалитет, който не беше потвърден понастоящем. Възможно е да има объркване в публикуваните пространствени данни (GPS координати), тъй като на посоченото място няма подходящи условия за развитие на вида – стари букови дървета, по-висока въздушна влажност, за което свидетелства почти пълното отсъствие на мъхове-еписфити (растящи по стъблата на буковите дървета).

Видът обаче беше регистриран на други места в източната част на защитената зона, долината на Сухата река, южно от м. Виканата скала. Популацията се състои от две букови дървета и се среща в подотдели 335-в и 335-г на ДГС Мъглиж, с възраст на първия дървесен етаж 150 год. и пълнота на първия дървесен етаж: 0,7-0,8.

Дървесният вид, върху който е установен *Dicranum viride* е Обикновен бук (*Fagus sylvatica*). Плътноста на популацията се изчислява на 3 дървета/ха. Площта на туфичките е оценена на 24 см<sup>2</sup> и може да се приеме като минимална за благоприятното състояние на популацията.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Целите са формулирани по параметри със съответни мерни единици и целеви стойности и са представени в таблицата по-долу.

| Параметър               | Мерна единица           | Целева стойност       | Допълнителна информация   | Специфични природозащитни цели за защитената зона |
|-------------------------|-------------------------|-----------------------|---|---|
| Площ на находищата      | ha                      | 38,5 ha               | Находище е един или група съседно разположени горски подотдели със сходни характеристики (справка в лесоустройствените проекти), във всеки от които видът се среща със сигурност  | Поддържане на площ от 38,5 ha                     |
| Плътност на популацията | Брой дървета с вида /ha | 3 заселени дървета/ha | Съгласно методиката за мониторинг, утвърдена за нуждите на НСМСБР <a href="https://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr/praktichesko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Dicranum_viride_metodika_monitoring.pdf">https://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr/praktichesko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Dicranum_viride_metodika_monitoring.pdf</a> , плътността се определя от броя заселени дървета в пробна/пробни площи с размер 20x20 m, отнесено към площ от 1 ha | Поддържане на плътност от 3 заселени дървета/ha   |

|   |                    |                    |  |   |
|---|--------------------|--------------------|--|---|
| <b>Площ на туфичките</b>                      | cm <sup>2</sup>    | 24 cm <sup>2</sup> | Площта е сумарна от регистрираното по всички заселени дървета в пробната площ  | Поддържане на обща площ не по-малка от 24 cm <sup>2</sup> |
| <b>Пълнота на първия дървесен етаж</b>        | Части от единицата | 0,5-0,7            | Паарметърът е един от основните фактори, характеризиращи местообитанието на вида. Оказва пряко влияние върху други фактори на микро-местообитанието, които са ключови за развитието на вида (влажност, осветеност, температура). Прекалено малката, както и прекалено голямата пълнота, възпрепятсват развитието на вида | Поддържане на пълнота в рамките на целевия интервал       |
| <b>Средна възраст на първия дървесен етаж</b> | Години             | >130               | Този параметър е сред определящите състоянието на местообитанието. Видът заселва стари дървета с възраст над 130 години  | Поддържане на целевата стойност                           |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Предлага се видът *Dicranum viride* да бъде включен в Стандартния формуляр на защитена зона BG0000399 Българка със следните данни:

| Species |      |                        | Population in the site |    |   |      |     |              |      | Site assessment |         |       |       |       |
|---------|------|------------------------|------------------------|----|---|------|-----|--------------|------|-----------------|---------|-------|-------|-------|
| G       | Code | Scientific Name        | S                      | NP | T | Size |     | Unit         | Cat. | D.qual.         | A B C D | A B C |       |       |
|         |      |                        |                        |    |   | Min  | Max |              |      |                 | Pop.    | Cons. | Isol. | Glob. |
| P       | 1381 | <i>Dicranum viride</i> |                        |    | p | 3    | 3   | Trees number | R    | M               | A       | A     | A     | A     |

## 8. Цитирана литература

- Natcheva, R., Ganeva, A. & Spiridonov, G. 2006. Red List of the bryophytes in Bulgaria. - Phytol. Balcan., 12(1): 55-62.
- Stoyanov, P., Mladenov, R., Radoukova, T., Teneva, I., Belkinova, D., Hristeva, Y. & Gecheva, G. 2016. Inventory of Bryophytes in the “Bulgarka” Nature Park. – Ecologia Balkanica, 8(1): 57-64.

Национална система за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие.

Методика за мониторинг на *Dicranum viride*.

[https://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Dicranum\\_viride\\_metodika\\_monitoring.pdf](https://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Dicranum_viride_metodika_monitoring.pdf)

Пеев, Д. и др. (ред.). 2015. Червена книга на Република България. Том 1. Растения и гъби. БАН & МОСВ, София, стр. 95.

План за действие за опазване на *Dicranum viride* (Sull. & Lesq.) Lindb. и *Buxbaumia viridis* (Moug. ex Lam. & DC.) Brid. ex Moug. & Nestl. в България, 2022 - 2031 г.

[https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/filebase/Nature/Biodiversity/NCBP/NSBR13072022/Vnesen%20AP%20Dicranum\\_Buxbaumia.pdf](https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/filebase/Nature/Biodiversity/NCBP/NSBR13072022/Vnesen%20AP%20Dicranum_Buxbaumia.pdf)

Автори на текста: Райна Начева, Анна Ганева

### **3 БЕЗГРЪБНАЧНИ ЖИВОТНИ**

#### **3.1 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1093 *AUSTROPOTAMOBIVUS TORRENTIUM***

**1. Код и наименование на вида:** 1093 *Austropotamobius torrentium* – Поточен рак

#### **2. Кратка характеристика на целевия обект**

Поточният рак е най-малкият по-размери местен вид прав рак, който се среща в България. Достига максимална дължина до 12 cm, но най-често е от 6 до 10 cm. Характеризира се със скъсен и тъп рострум, който има триъгълна форма. Зад очите има един туберкулум, а карапакът (главогръдът) зад цервикалната бразда е гладък и липсват цервикални шипове. Щипките са с много едра грануляция, отгоре са кафеникави, а отдолу са мръсно бели до бежови. Цветът на тялото варира от светло- до тъмнокафяв или маслинено-зелен отгоре и кремаво-бял отдолу. Видът е разделнополов, с ясно изразен полов диморфизъм. Мъжките обикновено са по-едри и с по-големи щипки. Женските се отличават с по-широкото си коремче (абдомен) спрямо главогръда (карапакса), с редуцирания първи и втори чифт плеоподални крачка (които при мъжките са добре развити и са превърнати в копулативен апарат, с който се отлага сперматофорът), както и по разположението на половото отворстие (при мъжките половото отворстие е в основата на 5-ия чифт ходилни крака, а при женските то е в основата на 3-ия чифт ходилни крака). Размножаването е през месеците септември – юни. Копулацията се осъществява през есента (септември – ноември). След оплождането женските отлагат средно 50–100 сравнително едри яйца, които носят прикрепени към коремните крачка (много рядко при едри екземпляри броят на яйцата може да достигне до 150–180). Инкубационният период на яйцата е 4–5 месеца. Излюпването на младите (ювенилни) рачета става през пролетта (април – юни). Поточният рак няма подчертана хранителна специализация, като при по-младите индивиди преобладава растителната храна (частици от микро- и макрофитна водна растителност, нишковидни зелени водорасли и растителен детрит), докато при по-възрастните индивиди храната е смесена

и наред с растителната се използва и животинска храна (дребни насекоми и техните ларви, малки охлюви и миди, мъртви животински тъкани).

Поточният рак е сравнително широко разпространен вид в горните и средните течения на реките и малките планински потоци, предимно в Югозападна България, Западни Родопи, Западна Стара планина, Централен Балкан и Средна гора. По-слабо е застъпен в Предбалкана и Източна Стара планина, и изцяло отсъства в Дунавската равнина, Тракийската низина, Източни Родопи, Сакар и Странджа. Много по-рядко може да бъде открит и в стагнантни водоеми, които се отличават с чиста вода (Machino & Füreder 1998, Zaikov et al. 2011).

Поточният рак (*Austropotamobius torrentium*) е с висок природозащитен статус: включен е в Червения списък на Международния съюз за опазване на природата и природните ресурси (IUCN Red List) в категорията (DD); защитен е от Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (Habitats Directive) - Приложение II, от Конвенцията за опазване на дивата европейска флора и фауна и естествените местообитания (Бернска конвенция 1979) - Приложение III и от Директива 2006/105/ЕО на Съвета - Приложение II и IV. Видът е защитен и от Националното законодателство, като е включен в Закона за биологичното разнообразие (ЗБР) – Приложение 2 и в Закона за рибарството и акватултурите (ЗРА).

*Характеристики на местообитанието:* Поточният рак предпочита участъци с каменисто дъно и удобни места за укрития по бреговете (коренища на крайбрежна дървесна растителност) и избягва участъци с тинест или песъчлив субстрат (Machino & Füreder 2005). Фините седиментни отлагания водят до запълване на пространствата между камъните и до изчезването на популациите на поточния рак. Най-често е установяван в засенчени реки с брегове покрити с елша (*Alnus glutinosa*), бук (*Fagus sylvatica*), дъб (*Quercus* spp.) или чинар (*Platanus orientalis*) и по-рядко – в реки с брегове, покрити само с храсти. Видът отсъства почти напълно в откритите райони на реките и в районите с иглолистна растителност (Todorov et al. 2014). Поточният рак е подчертано оксибионтен и олигосапробен (Moog 1995) и не понася ниско кислородно съдържание, замърсяване и много високи температури на водата. Такива условия предлагат много от планинските потоци и горните течения на по-големите реки, но трябва да се отбележи, че поточният рак избягва стръмните склонове и участъците на реките с голяма денивилация и много бързо водно течение. Стръмните склонове и високата скорост на течението са фактори, които водят до намаляване на хранителните ресурси за вида, тъй като възпрепятстват натрупването на органичен субстрат на дъното на тези водни тела, което е причина и за по-малкото богатство и разнообразие на зообентоса (Richardson 1992, Maiolini & Lencioni 2001). Освен това високата скорост на теченията възпрепятства естествената миграция на вида нагоре по течението (Maude & Williams 1983) и често е причина за ерозии и наводнения, които представляват отрицателни фактори за стабилността на популациите на вида (Parvulescu & Zaharia 2012). Предпочитаната от вида температура на водата е в диапазона от 14 °C до 18 °C, а най-ниската лятна температура не трябва да пада под 11–14 °C. Максималната температура, при която са установени популации на поточен рак варира от 21 до 26 °C (Bohl 1987, Kozak et al. 1998). Когато температурата на водата надвиши 18 °C или алтернативно, когато концентрацията на разтворен кислород във водата падне под 7–8 mg.l<sup>-1</sup>, поточните раци показват засилена и необичайна активност към търсене на участъци с вода с по-висока концентрация на кислород (Svobodová et al. 2008). По отношение на физичните и химичните параметри на водата предпочитаните от поточния рак стойности са: рН 5.0–8,6; електропроводимост 80–700 µS.cm<sup>-1</sup>; калций 7–70 мг.л<sup>-1</sup>; магнезий 2.6–21,0 mg.l<sup>-1</sup>; желязо до 1,2 mg.l<sup>-1</sup>; хлориди до 16,7 mg.l<sup>-1</sup>; нитритен азот до 0,16 mg.l<sup>-1</sup>; нитратен азот до 44 mg.l<sup>-1</sup> (Bohl 1987); кислородно съдържание 7,6–10,0 mg.l<sup>-1</sup> (Kozak et al. 2000).

Данните относно разпространението на вида в зависимост от надморската височина варират в широк диапазон. В Германия той е регистриран от 180 до 820 m н.в. (Bohl 1987, Vogt et al. 1999), в Чехия видът е установяван в диапазона от 360 до 630 m (Fischer et al. 2004, Vlach et al. 2010), в Словения – до 810 m (Machino 1999), в Австрия най-голямата надморска височина на разпространението му достига до 838–1124 m (Füreder & Machino 1999), а в Атласките планини в Мароко са установени жизнени популации на вида на височина от 1400 до 2078 m (Souty-Crosset et al. 2006). В България поточният рак е установяван също в широк диапазон от 180 до 1600–1700 m н.в., като преобладава в зоната между 400 и 700 m: от 200 до 1700 m (Булгурков 1961); от 100–200 до 1600 m (Събчев, Станимирова 1998); от 180 до 1342 m (Todorov et al. 2014).

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладванията по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 (за периода 2007-2012 г.) и 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), състоянието на вида в Алпийския и Континенталния биогеографски региони е благоприятно по всички параметри (FV), като само в Континенталния регион перспективите са неизвестни, според докладването през 2019 г. Видът не се среща в Черноморския биогеографски регион. (Източник на информацията: <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/species/report/>)

По проекта "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I", в общия доклад за целевия вид Поточен рак (*Austropotamobius torrentium*) е посочено, че той фигурира в Стандартните формуляри за данни (СФ) на 67 защитени зони за местообитанията от мрежата Natura 2000 в България. В същото време той е новоустановен в 2 зони и е изключен от списъка с целеви видове на 2 зони, т.е. понастоящем фигурира също в СФ на 67 защитени зони. Броят на зоните, в които целевият вид е регистриран в рамките на проекта е 30. Като основни заплахи за вида са посочени следните негативни фактори:

- Замърсяване на водата с инсектициди;
- Повишаване видимото замърсяване на водата;
- Хидротехнически съоръжения;
- Черпене на повърхностни води. (Източник на информацията: <https://natura2000.egov.bg/Home/Reports?reportType=Invertebrates>)

Съгласно БД от 2021 г. видът фигурира в Стандартните формуляри на 67 защитени зони.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр за данни за защитена зона „Българка“, видът е обичаен „С“, данните за вида в зоната са със средно качество „М“, оценката за популация е „С“ (до 2% от националната популация на вида), степента на опазване е „А“ (отлично съхранение), популацията е неизоллирана в рамките на разширен ареал на разпространение (оценка „С“), а общата оценка за стойността на зоната за съхраняването на вида е „А“ (отлична стойност). (Източник на информацията: [https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS\\_SCI/BG0000399/BG0000399\\_PS\\_16.p df](https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS_SCI/BG0000399/BG0000399_PS_16.p df))

| Species |      |                                    |   |    | Population in the site |       |       |      | Site assessment |         |         |      |      |      |
|---------|------|------------------------------------|---|----|------------------------|-------|-------|------|-----------------|---------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name                    | S | NP | T                      | Size  |       | Unit | Cat.            | D.qual. | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                                    |   |    |                        | Min   | Max   |      |                 |         | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| I       | 1093 | <i>Austropotamobius torrentium</i> |   |    | p                      | 28658 | 28658 | i    | C               | M       | C       | A    | C    | A    |



## 5. Анализ на наличната информация

В рамките на проекта "Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I" за периода 2011-2012 г. в зоната са изследвани 3 трансекта от по 100 m, като видът е установен и в трите трансекта с общо 5 индивида. Средната стойност на обилието на вида в зоната е 0,017 ind./m<sup>2</sup> (170 ind./ha). Площта на ефективно заетите местообитания е 55,62 ha, а общата площ на потенциалните местообитания е 168,58 ha. Не са отчетени увредени местообитания по параметрите водни количества, характер на дънния субстрат, строителство на хидротехнически съоръжения, замърсяване и антропогенно присъствие, поради което общата оценка за вида в зоната е благоприятно състояние (Източник на информацията: специфичен доклад за вида в ЗЗ „Българка“, публикуван на страницата на Информационната система на защитените зони от екологичната мрежа Natura 2000)

През м. август 2022 г. беше проведено теренно проучване в ЗЗ „Българка“, като зоната е изследвана в 100 m трансекти в 8 пункта на 7 реки: р. Сивяк над с. Поток и над с. Чарково; Страшка река над кв. Етъра; Станчовханска река (Белица) над с. Станчов хан; приток на р. Белица над с. Руевци; Самаринската река над кв. Стоевци; Плачковска река над с. Радевци; р. Янтра над кв. Ябълка. Поточният рак е установен в четири от изследваните реки с общо 52 индивида. В три от реките популациите на вида са с малка численост – р. Сивяк над с. Чарково (3 индивида), Самаринската река (9) и р. Янтра (1), а в Станчовханска река (горното течение на р. Белица) е регистрирана голяма плътност на популацията (39 индивида в изследвания 100 m трансект). Средното обилие на поточния рак в изследваните 8 трансекта от защитената зона е 6,5 индивида в 100 m линеен трансект (0,065 ind./m<sup>2</sup>; 650 ind./ha). Регистрираното при тези проучвания средно обилие на популацията на поточния рак в ЗЗ „Българка“ е по-голямо от установеното по време на проекта за картиране средно обилие на вида в зоната (0,017 ind./m<sup>2</sup>; 170 ind./ha), но е съпоставимо със средното обилие на популациите на поточния рак на територията на цялата страна, което варира от 0,002 до 0,34 ind./m<sup>2</sup> (20 до 3400 ind./ha).

Данните от всички тези изследвания показват, че поточният рак се среща сравнително често в границите на ЗЗ „Българка“, като плътността на популациите на вида в отделните реки варира в широки граници, от 1 до 39 индивида в 100 m линеен трансект от поречието на реката (0,01–0,39 ind./m<sup>2</sup>; 10–3900 ind./ha).

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

За оценка на параметъра „Популация“ е добавен и критерий „Брой находища на вида в зоната“, който е използван при много други видове безгръбначни животни. Мерната единица за него е „Брой квадрати 1x1 km с регистрация на живи индивиди или техни останки“. Добавянето на този критерий дава допълнителна информация за популацията на вида в зоната – дали видът е разпространен равномерно на цялата територия на зоната или неговото разпространение е концентрирано само в определен участък от нея. Този критерий е особено ценен и информативен за ЗЗ с по-голяма площ на потенциални местообитания за вида и наличие на богата речна мрежа.

| Параметър  | Мерна единица   | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични цели                                       |
|--|---|-----------------|---|---|
| <b>Популация: Брой находища на вида в зоната</b> | Брой квадрати 1x1 km с регистрация на живи индивиди или техни останки | Най-малко 7     | Съгласно специфичния доклад, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа | Поддържане най-малко на 7 находища в защитената зона. |

| Параметър   | Мерна единица  | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични цели  |
|---|--|--|--|--|
|   |  |  | Натура 2000 видът е регистриран в 3 находища. При проведените изследвания през 2022 г. видът е регистриран в 4 нови находища в зоната (р. Сивяк над с. Чарково, Самаринската река над кв. Стоевци, р. Янтра над кв. Ябълка и Станчовханска река (Белица) над с. Станчов хан), т.е. броят на находищата на вида в защитената зона става 7. Тук броят на находищата е дефиниран спрямо грид от 1x1 km, т.е. за находище считаме всеки линеен километър по течението на обитаван от вида лотичен или квадратен километър от лентичен воден обект. |  |
| <b>Популация:</b><br>Дължина на заселени речни участъци от вида | km   | 70 km  | Съгласно Европейската добра практика, подходящ популационен параметър е дължината на заселените речни участъци от вида. Такива са еднородните участъци от речната мрежа в радиус до 5 km от регистрирано находище на вида. До момента в 33 „Българка“ има 7 регистрирани находища на поточния рак и поради това приемаме, че за момента целевата стойност е 70 km.   | Поддържане на дължина на речната мрежа със заселени речни участъци от вида най-малко от 70 km.   |
| <b>Популация:</b><br>Относителна плътност на популацията        | Брой индивиди (общо млади и възрастни) в 100 m линеен трансект | Най-малко 10 индивида (общо млади и възрастни) в 100 m линеен трансект | Докладваната плътност и нейните целеви стойности варират в отделните държави членки на ЕС, напр. в Германия е възприета плътност за добро състояние на популацията на вида от 100 индивида на 100 m дължина на брега, в Румъния са регистрирани плътности от около 10-12 индивида на 100 m дължина на брега. В България поточният рак има неравномерно   | Подобряване на относителната плътност на популацията на вида в зоната до достигане на плътност от най-малко 10 индивида (общо млади и възрастни) в 100 m линеен трансект |

| Параметър  | Мерна единица | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични цели  |
|--|---------------|------------------|---|--|
|  |               |                  | <p>разпространение, като видът се характеризира с голяма вариабилност на плътността на популациите (0,002 - 0,34 ind./m<sup>2</sup> или 2-34 ind./100 m линеен трансект. По експертна оценка, за осигуряване на жизнеспособна популация на вида в зоната е необходимо плътността на неговата популация да бъде най-малко 10 индивида в 100 m линеен трансект (общо млади и възрастни).</p> <p>При настоящите изследвания е регистрирана средна плътност на популацията на поточния рак в защитената зона 6,5 индивида в 100 m линеен трансект (0,065 ind./m<sup>2</sup>; 650 ind./ha).</p>  |  |
| <b>Местообитание:<br/>Дължина на речната мрежа с потенциални местообитания за вида</b> | km            | Най-малко 303 km | <p>Видът предпочита участъци с каменисто дъно и удобни места за укрытия по бреговете (коренища на крайбрежна дървесна растителност, по-големи камъни с пролуки под тях). Дължината на речните участъци с потенциални местообитания за вида се определя чрез GIS анализ, използващ следните екологични критерии:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Надморска височина - от 180 до 1700 m;</li> <li>➤ Реки от типове <b>R2</b> (Планински реки в Понтийска провинция, Екорегия 12), <b>R3</b> (Планински тип в Екорегия 7), <b>R4</b> (Полупланински реки в Понтийска провинция, Екорегия 12), <b>R5</b> (Полупланински тип в Екорегия 7) и <b>R15</b> (Карстови извори и други</li> </ul> | Поддържане на дължина на речната мрежа, с потенциални местообитания за вида най-малко от 303 km. |

| Параметър  | Мерна единица                                | Целева стойност                                  | Допълнителна информация  | Специфични цели  |
|--|--|--|--|--|
|  |  |  | <p>изворни съобщества);</p> <p>➤ Наличие на крайречни гори от широколистна растителност: <b>01G1</b> – Крайречни върбово-тополови гори; <b>04G1</b> – Крайречни гори от елши (<i>Alnus spp.</i>) и планински ясен (<i>Fraxinus excelsior</i>); <b>07G1</b> – Гори от източен чинар (<i>Platanus orientalis</i>); <b>08G1</b> – Ацидофилни гори от обикновен бук (<i>Fagus sylvatica</i>); <b>09G1</b> – Неутрофилни букови гори; <b>10G1</b> – Мизийски букови гори; <b>11G1</b> – Калцифилни гори от обикновен бук (<i>Fagus sylvatica</i>); <b>15G1</b> – Мизийски смесени термофилни дъбови гори; <b>16G1</b> – Тракийски смесени термофилни дъбови гори; <b>26G1</b> – Равнинни мезофилни дъбови и габъррови гори; <b>27G1</b> – Планински гори от габър (<i>Carpinus betulus</i>) и горун (<i>Quercus dalechampii</i>).</p> <p>➤ Характер на дънния субстрат - каменист.</p> <p>На базата на направения GIS анализ е установено, че 303 km от речната мрежа в защитената зона отговарят на посочените критерии.</p> |  |
| <b>Местообитание: Обща площ на потенциалните местообитания в зоната</b>        | Хектар (ha)                                  | Най-малко 168 ha                                 | Съгласно специфичния доклад за вида в зоната, публикуван в „Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ“, площта на потенциалните местообитания на вида е 168,58 ha.  | Поддържане на площта на потенциалните местообитания.               |
| <b>Местообитание: Състояние на местообитанието в заселените речни участъци</b> | % от дължината на бреговата линия на речните | Най-малко 50% от дължината на бреговата линия на | За постигане на добро състояние на местообитанието на вида, необходимо е най-малко 50% от неговите   | Поддържане на състоянието на подходящите местообитанието в речните |

| Параметър  | Мерна единица   | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични цели   |
|--|---|--|---|---|
|  | участъци с подходящи местообитания на вида, с характерна растителност | заселените от вида речни участъци, заета с характерна растителност | местообитания по дължината на речните брегове да се характеризират с относително добро покритие от надвиснали широколистни дървета по водната линия, микро- и макрофитна растителност. Това осигурява необходимата хранителна база за вида, особено за младите индивиди. Чрез GIS анализ с използване по-голям пакет от данни за екологичните изисквания на вида (от лесоустройствено картиране и нови данни за водните тела) да се определи дали подходящите местообитания на вида отговарят на целевата стойност по този параметър. | участъци, така че най-малко 50% от дължината на бреговата им линия да е заета с характерна растителност   |
| <b>Структура и функции на местообитанията: Цялост на местообитанието</b> | Процент от местообитанията на вида                                    | До 1% от местообитанията на вида са засегнати                      | Според доклада, публикуван в „Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Natura 2000 на МОСВ“, 0% от обитаваните от вида местообитания са увредени, като за увреден участък ще считаме наличие на хидротехническо съоръжение или значителна промяна на брега и/или речното корито на един линеен километър по коритото или брега на обитаван от вида воден обект. Всяка промяна на брега се екстраполира като километър от местообитанието на вида, съотнесен към площта на местообитанието в този участък.         | Поддържане на целевите показатели за състоянието по структура и функции на местообитанията:<br>1) Фрагментация на местообитанията – над 99% от местообитанията не са фрагментирани, т.е., водните тела не са прекъснати/преградени с хидротехнически съоръжения.<br>2) Структура на местообитанията – над 99% от водните тела са в добро хидроморфологично състояние, т.е. брегът и дъното са |

| Параметър  | Мерна единица   | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични цели                                 |
|--|---|--|--|---|
|  |   |  |  | в естествено състояние.                         |
| Структура и функции на местообитанията: Екологично състояние на водните тела с потенциални местообитания за вида въз основа на биологичните елементи за качество (БЕК Макрозообентос, Фитобентос, Риби, Макрофити) | 5 степенна скала за екологично състояние съгласно РДВ | По-висока или равна на 2 – Добро състояние/Добър потенциал | РДВ използва екологичния статус на водните тела въз основа на биологичните елементи за качество (БЕК) като по комплексен и прецизен параметър. Екологичното състояние на водните тела се оценява чрез 5 степенна скала: 1 – Отлично; 2 – Добро; 3 – Умерено; 4 – Лошо; 5 – Много лошо.<br><br>Съгласно ПУРБ 2016-2021 г., екологичното състояние на водата в по-големите реки от 33 Българка (р. Янтра над с. Ябълка, р. Плачовска преди вливането в р. Дряновска, горно течение на р. Белица), както и в техните притоци (р. Сивяк, р. Страшка, р. Самаринска) е определено с (1) или (2) като „отлично“ или „добро“, което отговаря на целевата стойност по този параметър и показва, че водните тела са в благоприятно състояние. | Поддържане целевата стойност по този параметър. |

## 7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

На този етап не се предлага промяна в СФ.

## 8. Цитирана литература

- Bohl E. 1987. Comparative studies on crayfish brooks in Bavaria (*Astacus astacus* L., *Austropotamobius torrentium* Schr.). *Freshwater Crayfish*, 7: 287–294.
- Fischer G., Badr V., Vlach P. & Fischerová J. 2004. Nové poznatky o rozšíření raka kamenáče v Čechách [New knowledge about distribution of the stone crayfish in the Czech Republic]. *Živa*, 52 (2): 79-81.
- Füreder L. & Machino Y. 1999. Past and present crayfish situations in Tyrol (Austria and Northern Italy). *Freshwater Crayfish*, 12: 751-764.
- Kozák P., Kaijtmán J., Kouril J. & Polícar T. 2000. Daily activity of signal crayfish and effect of crayfish density and number of shelters on their activity. In: Whisson G. (Ed.), *The 13<sup>th</sup> biennial symposium of the international Association of Astacology*, Abstr. Proc., 6-12.8.2000, Perth, Australia.
- Machino Y. & Füreder L. 1998. Der Steinkrebs *Austropotamobius torrentium* (Schrank, 1803) im Haldensee (Tirol, Österreich) und weitere Nachweise von Flußkrebse in hochgelegenen Gewässern. *Ber. Naturwiss. Med. Verein Innsbruck*, 85: 223-229.

- Machino Y. & Füreder L. 2005. How to find a stone crayfish *Austropotamobius torrentium* (Schränk, 1803): a biogeographic study in Europe. Bulletin Français de la Pêche et de la Pisciculture, 376–377: 507–517.
- Maiolini B. & Lencioni V. 2001. Longitudinal distribution of macroinvertebrate assemblages in a glacially influenced stream system in the Italian Alps. Freshwater Biology, 46 (12): 1625-1639.
- Maude S.H. & Williams D.D. 1983. Behavior of crayfish in water currents: hydrodynamics of eight species with reference to their distribution patterns in southern Ontario. Can. J. Fish. Aquat. Sci. 40(1): 68–77.
- Moog O. (Ed.). 1995. Fauna Aquatica Austriaca. Wasserwirtschaftskataster, Bundesministerium für Land und Forstwirtschaft, Wien, Austria.
- Pârvulescu L. & Zaharia C. 2013. Current limitations of the stone crayfish distribution in Romania: implications for its conservation status. Limnologica, 43 (3): 143-150.
- Richardson J.S. 1992. Food, microhabitat, or both? Macroinvertebrate use of leaf accumulations in a montane stream. Freshwater Biology, 27 (2): 169-176.
- Souty-Grosset C., Holdich D.M., Noël P.Y., Reynolds J.D. & Haffner P. (Eds.). 2006. Atlas of Crayfish in Europe. Muséum national d'Histoire naturelle, Paris, 188 pp.
- Svobodová J., Štambergová M., Vlach P., Pícek J., Douda K. & Beránková M. 2008. The impact of the water quality on the crayfish population in the Czech Republic, comparison with legislation of the Czech Republic. VTEI, 50, 1–5 (in Czech with English summary).
- Todorov M., Antonova V., Hubenov Z., Ihtimanska M., Kenderov L., Trichkova T., Varadinova E. & Deltchev C. 2014. Distribution and current status of stonecrayfish populations *Austropotamobius torrentium* (Decapoda: Astacidae) in Natura 2000 protected areas in Bulgaria. Acta Zoologica Bulgarica, 66: 181–202.
- Vlach P., Hulec L. & Fischer D. 2010. Recent distribution, population densities and ecological requirements of the stone crayfish (*Austropotamobius torrentium*) in the Czech Republic. Knowledge and Management of Aquatic Ecosystems, 394-395:13.
- Vogt G., Brandis D., Krüger C. & Breker C. 1999. Crayfish populations in the vicinity of Heidelberg (Germany, Baden-Württemberg). Freshwater Crayfish, 12: 948-949.
- Zaikov A., Hubenova T., Iliev I., Vasileva P. & Piskov I. 2011. Study on the stone crayfish *Austropotamobius torrentium* (Schränk, 1803) (Crustacea: Decapoda: Astacidae) population in the Dospat Dam (Western Rhodope Mountains, Bulgaria). ZooNotes, 18: 1-5.
- Булгурков К. 1961. Систематика, биология и зоогеографско разпространение на сладководните раци от сем. Astacidae и сем. Potamonidae в България. Известия на Зоологическия институт с музей, 10: 165–192.
- Събчев М. & Станимирова Л. 1998. Разпространение на правите сладководни раци (Crustacea: Decapoda) и техните епibiонти от род *Branchiobdella* (Annelida: Branchiobdellae), *Huysiosoma chappuisi* Michaelsen, 1926 (Annelida: Oligochaeta) и *Nitocrella divaricata* (Crustacea: Copepoda) в България. Historia Naturalis Bulgarica, 9: 5–18.

Автор: Милчо Тодоров

## 3.2 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1088 CERAMBYX CERDO

**1. Код и наименование на вида:** 1088 *Cerambyx cerdo* – Голям сечко

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Големият сечко е сапроксилен вид, който обикновено се развива в мъртвата дървесината на стари дъбови дървета и други широколистни видове като кестени, бреза, върба, ясен, бряст, орех, лешник, рожков, бук, габър и др. Обикновено избира стари, гниещи дървета, като дъбове над 100 години с диаметър над 40 cm.

Големият сечко е един от най-едрите бръмбари в България. Достига до 54 mm дължина. Окраската му е кафяво черна, с просветления в края на надкрилията (елитрите). Тялото е относително тънко, с много дълги антени. При мъжките индивиди антените са по-дълги от самото тяло. Развитието на големия сечко отнема от 3 до 5 години. Женските отлагат до 300 яйца (май – юни) в части с мъртва дървесина на много стари живи дървета (обикновено в наранявания на стъблото или клоните). Ларвите се излюпват след около 10 дни. Ларвите от последния стадии правят ход в дървесината, който се отваря навън, в основата му има камера, където имагинират, като възрастните остават да презимуват в нея. Възрастните се появяват май-юни месец, копулират след няколко дни и живеят 3-5 седмици.

Възрастните бръмбари са „слаби летци“ и рядко прелитат на повече от 500 m от тяхното дърво. Активни са привечер и могат да се видят летящи бавно на около 4-5 m височина. Възрастните са активни предимно привечер или през ранните часове на нощта. Понякога могат да бъдат забелязани активни през деня, през следобедните часове (Buse et al. 2008, Müller 1950).

Колонизираните дървета могат да бъдат идентифицирани по видими дупки, направени от ларвите на ствола или дебели клони (Müller 2001). Тези дупки могат да съществуват в продължение на много години или дори десетилетия; типични признаци за скорошна активност са дървеното „брашно“ и свежите дупки с червено оцветени вътрешни страни (Buse et al. 2007).

В България се среща предимно в северната и източните части на страната (поречието на р. Дунав, Лудогорието, Черноморското крайбрежие, Странджа), от където са и повечето находки. Установен е още в Малешевска планина, Западни Родопи и др. В северна България се среща от 0 до 700 m, в южна България – от 0 до 800 m, а в района на Славянка – докъм 900 m надморска височина.

*Cerambyx cerdo* е включен в Приложения II и IV на Директива 92/43/ЕИО, заради стесняването на ареала на разпространението му. Видът не е включен в Червената книга на България (2015).

*Характеристики на местообитанието.* У нас е известен от широколистни гори от ясен (*Fraxinus*), бряст (*Ulmus*), върба (*Salix*) и много по-рядко кестен (*Castanea sativa*), бук (*Fagus sylvatica*) и бреза (*Betula*), като има изразено предпочитание към дъбовите (*Quercus* sp.). Както ларвата, така и възрастното са свързани с наличието на стари, загиващи, но все още живи дървета, като предпочитат такива, които са добре огрети от слънцето (Buse et al. 2007). Проучванията върху изискванията на *C. cerdo* към местообитанията показват, че дебелината на кората на дърветата е един от най-значимите индикатори за присъствието на вида и увеличаването на възрастта и диаметъра на дъбовите дървета подобрява вероятността за появата му. Виталността на ствола и отвореността на местообитанията изглежда са други важни индикатори за присъствието на този бръмбар (Buse et al. 2007).

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.), състоянието на вида в Алпийския и Черноморския биогеографски



региони е благоприятно (FV) по всички параметри, докато в Континенталния регион параметрите перспективи и обща оценка са неблагоприятни-незадоволителни (U1). Впоследствие, при докладването по същата директива през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), състоянието по всички параметри е променено на благоприятно. Заплахите и въздействията върху вида основно са: използване на химикали за растителна защита в горското стопанство, пожари, както и премахване на мъртви и умиращи дървета.

Видът е записан в Стандартните формуляри за данни на 152 зони, съгласно послената актуална база данни (2021).

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр за данни (СФ) за защитена зона Българка данните за вида в зоната са недостатъчни (DD), степента на опазване е „В“ (средно съхранение), популацията е неизоллирана (оценка „С“), а общото състояние е „В“ (добра стойност).

| Species |      |                       |   |    | Population in the site |      |     |      |      |         | Site assessment |      |      |      |
|---------|------|-----------------------|---|----|------------------------|------|-----|------|------|---------|-----------------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name       | S | NP | T                      | Size |     | Unit | Cat. | D.qual. | A/B/C/D         |      |      |      |
|         |      |                       |   |    |                        | Min  | Max |      |      |         | Pop.            | Con. | Iso. | Glo. |
| I       | 1088 | <i>Cerambyx cerdo</i> |   |    | p                      |      |     |      | P    | DD      | C               | B    | C    | B    |

#### 5. Анализ на наличната информация

Съгласно специфичния доклад за вида в зоната, изготвен по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“, потенциалните му местообитания са предимно гори, заемащи площ от 267.87 ha, като не е установен в зоната. Макар че потенциалните му местообитания са с относително малка площ, е напълно възможно видът да се среща в зоната, поради което са необходими допълнителни проучвания.

Параметрите за популация и местообитание и техните целеви стойности, са съобразени и съвместими с досега определените в Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България<sup>1</sup>, Методиката за определяне на природозащитното състояние на видовете<sup>2</sup>, както и Методиките за оценка на състоянието и мониторинг на вида (Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие)<sup>3</sup>.

Предложената в предоставения от МОСВ доклад „Специфични цели за защитена зона за местообитанията BG0000366 „Кресна - Илинденци“ популационна единица „Брой заселени дървета в площта на подходящите местообитания на вида“ макар и изпълнима и използвана за докладване в други държави, смятаме за неподходяща за територията на България. Причините за това са комплексни, но най-важните са:

1. Оценката на този параметър изисква високо ниво на експертиза за коректно определяне на биотопните и заселени дървета, съчетано със значително теренно усилие. Това би било пречка при въвеждане на неспециалисти (гражданска наука, горски стопанства, структурите на МОСВ по места и тн.) в мониторинговите дейности;

2. Оценката на „брой дървета“ макар и използвана и разрешена за докладване, е помощна и насочваща за определяне на местата за мониторинг, поставяне на капани и провеждане на трансекти и в никакъв случай не се препоръчва като основна за оценка на популацията на *Cerambyx cerdo*. В същото време, тя не предоставя достатъчна

<sup>1</sup> <http://bbf.biodiversity.bg/document-190>

<sup>2</sup> <https://natura2000.egov.bg/>

<sup>3</sup> <http://eea.government.bg/bg/bio/opos/activities-results/biezhhrnachni-zhivotni>

устойчивост на изследването, тъй като деградационните промени в обитаваните дървета могат да бъдат относително бързи и те да загубят своята стойност като индикативен обект само в рамките на няколко години (De Zan et al. 2017).

Поради това, като по-адекватна и отговаряща на досегашните практики за събиране и анализ на данни в България предлагаме мерната единица на параметъра за състояние на популацията да е „Брой квадрати с размер 1x1 km, с доказано присъствие на вида“. Минималният и максималният размер на популацията отговаря на известния брой квадрати, в които видът е регистриран.

#### 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

| Параметър   | Мерна единица  | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели на опазване   |
|---|--|------------------|--|---|
| <b>Популация: Пространствен обхват на популацията на вида</b>                               | Брой квадрати с размер 1x1 km, с доказано присъствие на вида - живи индивиди или останки от възрастни индивиди, доказано обитавани дървета в подходящите местообитания за вида | Неизвестна       | Видът не е установен. Въпреки това се очаква намирането му в по-широк пространствен обхват, поради което е формулирана междинна цел. | Междинна цел: Да се установи пространствения обхват на популацията, чрез провеждане на теренни проучвания, до 2031 г. |
| <b>Местообитание на вида: Площ на потенциалните местообитания за вида в защитената зона</b> | ha   | Най-малко 267 ha |  | Поддържане на площта на потенциалните местообитания на вида в размер на най-малко 267 ha                              |

#### 7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Предложените промени в СФ не се дължат на промени в реалното състояние на вида в защитената зона, а са в резултат предложената промяна на единицата за оценка на популацията и доказаното му присъствие в зоната.

| Species |      |                       | Population in the site |    |   |      |     |             | Site assessment |         |         |      |      |      |
|---------|------|-----------------------|------------------------|----|---|------|-----|-------------|-----------------|---------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name       | S                      | NP | T | Size |     | Unit        | Cat.            | D.qual. | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                       |                        |    |   | Min  | Max |             |                 |         | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| I       | 1088 | <i>Cerambyx cerdo</i> |                        |    | P |      |     | grid 1x1 km | P               | DD      | C       | B    | C    | B    |

## 8. Цитирана литература

- Buse, J., Ranius, T., Assmann, T. (2008). An endangered longhorn beetle associated with old oaks and its possible role as an ecosystem engineer. *Conservation Biology*, 22(2): 329-337.
- Buse, J., Schröder, B., Assmann, T. (2007). Modelling habitat and spatial distribution of an endangered longhorn beetle—a case study for saproxylic insect conservation. *Biological Conservation*, 137(3): 372-381.
- De Zan, L.R., Bardiani, M., Antonini, G., Campanaro, A., Chiari, S., Mancini, E., Maura, M., Sabatelli, S., Solano, E., Zauli, A., Peverieri, G.S. (2017). Guidelines for the monitoring of *Cerambyx cerdo*. *Nature Conservation*, 20: 129-164.
- Müller, G. (1950). I coleotteri della Venezia Giulia, Vol. II Coleoptera Phytophaga (Cerambycidae, Chrysomelidae, Bruchidae). Centro Sperimentale Agrario e Forestale Trieste, pubblicazione n. 4 (1949–1953). La Editoriale Libreria, Trieste, Italy, 685 pp.
- Müller, T. (2001). Heldbock (*Cerambyx cerdo*). *Angewandte Landschaftsökologie*, 42: 287.
- Големански, В. и др. (ред.). 2015. Червена книга на Република България, Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.

Автор: Ростислав Бекчиев

### 3.3 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 6199 *EUPLAGIA QUADRIPUNCTARIA*

**1. Код и наименование на вида:** 6199 *Euplagia quadripunctaria* – Четириточкова меча пеперуда

#### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Едра (50–62 mm в размах) пеперуда от семейство Erebidae с ярка характерна окраска. Предните крила са черни със зеленикав отблясък и кремаво бели напречни линии, дисталните две от които образуват V-образна фигура. Задните крила са ярко червени с две овални и едно удължено апикално петно. Коремът е оранжев с редица черни точки дорзално. Антените са нишковидни. Пеперудата е подобна на други представители на семейството в България. *Callimorpha dominula* има сходна окраска, но е значително по-дребна, предните крила са с петна вместо с линии, а коремът е червен с черна надлъжна дорзална линия. Пеперудите се хранят денем от цветовете на различни тревисти растения, като често могат да бъдат намерени по съцветията на *Eupatorium cannabinum*. Ларвите са черни, космати, със светла дорзална линия. Новоизлюпените гъсеници се хранят с листата на различни тревисти растения, предимно *Taraxacum*, *Lamium*, *Urtica*, и презимуват. През пролетта преминават към други хранителни растения, основно храсти: *Rubus*, *Lonicera*, *Corylus*. Развива се едно поколение годишно (Бешков 2011).

Пеперудите се срещат от края на юни до началото на септември. Първоначално не напускат местообитанието си и често могат да се наблюдават денем, докато се хранят по цветове, обикновено през юли. През август видът мигрира (приема се за парамигрант) и тогава може да се установи в различни местообитания, като лети предимно нощем и се привлича от изкуствена светлина.

*Характеристики на местообитанието.* Широко разпространен в цялата страна от морското равнище до около 1600 m, в единични случаи при миграция е регистриран и на 1900 m. Основни местообитания са широколистни храсталаци и гори с разнообразен състав, крайречни гори, паркове. Основни заплахи за вида са прекомерната употреба на

инсектициди, интензификация на селското стопанство, опожаряване и застрояване на местообитанията (Бешков, Нахирнич-Бешкова 2022).

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.), състоянието на вида е благоприятно по всички параметри (FV). Не е отчетена промяна за периода 2013-2018 г. при последващото докладване през 2019 г. Заплахите и въздействията върху вида основно са: използване на инсектициди, пожари, застрояване или увреждане на тревни и храстови площи.

Видът е предмет на опазване в 69 защитени зони в мрежата Натура 2000.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр за данни (СФ) за защитена зона „Българка“, данните за вида в зоната са непълни, оценката за популация е до 2% от националната популация на вида, степента на опазване е „В“ (добро съхранение), популацията е неизоллирана (оценка „С“), а общата оценка на зоната е „А“ (отлична).

| Species |      |                                 |   |    | Population in the site |       |       |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|---------------------------------|---|----|------------------------|-------|-------|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name                 | S | NP | T                      | Size  |       | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                                 |   |    |                        | Min   | Max   |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| I       | 6199 | <i>Euplagia quadripunctaria</i> |   |    | p                      | 33911 | 67785 | i    | C    | P               | C       | B    | C    | A    |

### 5. Анализ на наличната информация

За първи път видът е установен в зоната при целенасочени проучвания през 2012 г., когато са регистрирани 9 геореферирани находища, групирани в 2 части на зоната (източна и западна); те попадат в 5 квадрата от GRID 1 x 1 km. Тези данни са представени в докладването от 2013 г. Същите данни (като 9 находища) са представени и в плана за действие за вида (Бешков, Нахирнич-Бешкова 2022), като е посочено и обилие на вида от 20 индивида/ha. До момента не са публикувани други данни, но авторите на настоящия доклад разполагат с непубликувани. При теренни проучвания през август 2022 г. и при предишни посещения пеперудата беше установена в 16 находища (точки), които попадат в 12 квадрата; единият съвпада с находище от 2012 г. Така общият брой квадрати с регистрации на вида става 16. Според докладването от 2013 г. площта на потенциалните местообитания на вида е 16 937,02 ha, която обхваща над 70% от площта на зоната. Те попадат в 319 квадрата на зоната, което трябва да се смята за максималният брой, в които пеперудата може да бъде установена. Предвид биологичните особености на вида (миграции, широк диапазон местообитания), както и регистрираният относително висок брой индивиди, и условията, които предлага зоната, тази стойност може да се смята за реална. При проучването във връзка с настоящия доклад не беше установена загуба или промяна в площта и качеството на местообитанията на пеперудата. В докладването от 2013 г. е отчетено състояние на запазеност на популацията „В“ (добро съхранение), но въпреки това не е дадена най-високата оценка „А“ (отлично), при положение, че нито един параметър не е в неблагоприятно състояние. Предвид това, както и наличната нова информация, оценката на съхранение на популацията трябва да се промени в „А“ (отлично).

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

| Параметър  | Мерна единица  | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване   |
|--|--|-----------------|---|---|
| <b>Популация: пространствен обхват на популацията</b>                              | Брой клетки от гريد 1x1 km с доказано присъствие на вида | 16              | При картирането от 2013 г. видът е установен в 5 квадрата, а при проучването през 2022 г. в 12 квадрата; един от квадратите съвпада и общият им брой е 16. Предвид голямата мобилност, миграции и привързаност към широко разпространени, включително пионерни, местообитания, видът може да бъде установен в много по-голям брой квадрати, практически във всички с потенциални местообитания. Това би увеличило значително броя им, до 319.       | Поддържане на минимум 16 клетки (квадрати) с доказано присъствие на вида.                               |
| <b>Популация: Плътност на популацията</b>  | Брой индивиди / ha                                       | минимум 20      | През юли видът се среща основно по сенчести храсталаци с цъфтящи растения, особено <i>Eupatorium cannabinum</i> . Може да бъде регистриран при обход през деня. При миграции се разселва навсякъде, като търси хранителни източници. Тогава най-лесно се привлича от изкуствена светлина нощем. При проучването през август 2022 г. бяха регистрирани по няколко индивида през деня върху <i>Eupatorium</i> , както и на изкуствена светлина нощем. | Поддържане на плътност на популацията на вида в зоната в размер на поне 20 индивида/ha.                 |
| <b>Местообитание на вида: Площ на потенциалните местообитания на вида в зоната</b> | ha   | 16 937          | Местообитания на вида са не само местата, където се развиват ларвите, но и местата за хранене на пеперудите, които на практика покриват почти цялата територия на зоната. Предвид добрата запазеност на зоната като цяло и мобилността на вида, той може да бъде открит на практика навсякъде в нея. Поради това като потенциално местообитание на вида може да се приеме почти цялата площ на зоната.  | Поддържане на площта на потенциалните местообитания на вида в зоната около целевата стойност 16 937 ha. |

## 7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Необходима е промяна на стандартния формуляр за вида в зоната, предвид промяна на мерната единица за размер на популацията, както и промяна на качеството на данните (събрани са нови теренни данни). Състоянието на запазеност на популацията

също трябва да се промени. Предлагаме следната таблица (променените стойности са в червено):

| Species |      |                                 |   |    | Population in the site |      |     |                   |      |         | Site assessment |       |      |      |
|---------|------|---------------------------------|---|----|------------------------|------|-----|-------------------|------|---------|-----------------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name                 | S | NP | T                      | Size |     | Unit              | Cat. | D.qual. | A/B/C/D         | A/B/C |      |      |
|         |      |                                 |   |    |                        | Min  | Max |                   |      |         | Pop.            | Con.  | Iso. | Glo. |
| I       | 6199 | <i>Euplagia quadripunctaria</i> |   |    | p                      | 16   | 319 | grid<br>1x1<br>km | C    | M       | C               | A     | C    | A    |

## 8. Цитирана литература

Бешков, С. (2011). Пеперудите в България включени в Натура 2000. Ръководство за полево определяне. Дирекция на Природен парк Витоша, София. 151 с.

Бешков, С., Нахирнич-Бешкова, А. (2022). План за действие за опазване на тигровата пеперуда (*Euplagia quadripunctaria*) в България за периода 2022–2031 г. МОСВ, София. 101 с.

Автор: Боян Златков

## 3.4 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1083 *LUCANUS CERVUS*

**1. Код и наименование на вида:** 1083 *Lucanus cervus* – Еленов рогач

**2. Кратка характеристика на целевия обект**

Еленовият рогач е едно от най-добре познатите на широката аудитория видове насекоми. Политипичен вид (с подвидове *L. cervus cervus* и *L. cervus turcicus* Sturm, 1843), чиито популации се срещат в Европа, Турция, Сирия, Ливан и Израел. Обитава най-често покрайнините (екотона) на просветлени широколистни и смесени гори.

Еленовият рогач е най-едрият бръмбар в България, достигайки до 90 mm дължина. Има добре изразен полов диморфизъм – мъжките имат по-големи размери, широка глава, силно развити и удължени горни челюсти. Мъжките индивиди водят борби за надмощие с помощта на силно развитите си челюсти при намиране на женска. Ларвата се развива обикновено 5-6 (максимално до 8) години в гнила дървесина на дънери, пънове и корени. Възрастните бръмбари най-често се наблюдават през ранното лято. Те са активни привечер и в ранните часове на нощта като летят и могат да се видят често привлечени от различни източници на светлина.

Бръмбърът-рогач обитава широколистни гори от низините докъм 1000 m н.в., рядко по-високо в южните части на България. Ларвите се развиват в гниеща дървесина на нивото на почвата (често в контакт с нея) (в паднали дънери или коренища на мъртви дървета) от разнообразни видове дървета от родовете *Quercus*, *Fagus*, *Salix*, *Populus*, *Tilia*, *Aesculus*, *Ulmus*, *Pyrus*, *Prunus*, *Fraxinus* и дори *Castanea*, *Alnus* и *Pinus* (Bardiani et al. 2017). Ларвите се хранят с разлагащата се дървесина на дървото. Хранителните качества на различните дървесни видове изглежда играят някаква роля при избора, въпреки че може би решаващ е стадият на разпадане на дървесината чрез подготвящото действие на гъбите (доколко от значение е и видът на гъбата все още е неизвестно). Възрастните имагинират обикновено през май и се срещат до септември, в зависимост от надморската височина и географската ширина. Възрастните са най-активни при здрач, като в пика на размножаването мъжките летят масово през нощта (обикновено през

юни). След копулацията, женските дълбаят дълги галерии в земята близо до подходящ хранителен източник (мъртва дървесина) (Harvey et al. 2011). След снасянето на яйцата женските умират (Franciscolo 1997). Развитието на ларвата е между 3 и 6 години, обикновено 4 (Harvey et al. 2011), след което какавидирането става в почвата. Продължителността на живот на възрастните е между 2 и 3 месеца (Harvey et al. 2011). Видът като цяло е способен и склонен да лети. Според Bardiani et al. (2017), възрастните обитават територия с площ 7600-14500 m<sup>2</sup> за мъжките и 3500-9500 m<sup>2</sup> за женските, а площта на сърцевинните участъци е 3400 (женски) – 3850 (мъжки) m<sup>2</sup>. Така, възрастните екземпляри има най-голяма вероятност да се придвижват в кръг с диаметър средно 68 метра.

Според Kuźmiński et al. (2020) в Централна Европа (Полша), бръмбарът рогач предпочита обширни горски комплекси с гъста гора и значителен дял на дъбови дървета над 80 години. Според същите автори, опазването на вида трябва да се фокусира върху стари дъбови гори, в които не се премахва мъртвата дървесина. В други изследвания, се показва че този вид не е толкова силно привързан към дъбовите гори и тяхната възраст, а по-скоро са важни количествата мъртва дървесина, съотношението между горски и открити площи, температурата и влажността в даден регион (Méndez et al. 2017).

*Lucanus cervus* е включен в Приложения II и IV на Директива 92/43/ЕИО. Видът не е включен в Червената книга на България (2015).

*Характеристики на местообитанието.* Бръмбарът рогач (еленов рогач) е широко разпространен в цялата страна докъм 1000-1400 m н.в. Обитава най-често просветлени широколистни и смесени гори с участие на дъб (*Quercus*), липа (*Tilia*), бук (*Fagus*), върба (*Salix*), топола (*Populus*). Видът е донякъде зависим от гори от стари дървета с възможно най-голям дял мъртви дървета, предимно пънове (с диаметър > 40 cm).

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.), състоянието на вида е благоприятно по всички параметри (FV) във всички биогеографски региони. При докладването по същата директива през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), състоянието единствено по параметър популация за алпийския район е променен на неизвестен. Посочени са следните по-значими заплахи за вида: използване на пестициди, пожари, сечи и изнасяне на мъртвата дървесина.

Видът е записан в Стандартните формуляри за данни на 172 зони, съгласно последната актуална база данни.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр за данни (СФ) за защитена зона Българка, данните за вида в зоната са със средно качество, степента на опазване е „В“ (средно съхранение), популацията е неизолирана (оценка „С“), а общото състояние е „С“ (значима стойност).

| Species |      |                       |   |    | Population in the site |       |        |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|-----------------------|---|----|------------------------|-------|--------|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name       | S | NP | T                      | Size  |        | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                       |   |    |                        | Min   | Max    |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| I       | 1083 | <i>Lucanus cervus</i> |   |    | p                      | 52229 | 102745 | i    | R    | M               | C       | B    | C    | C    |

## 5. Анализ на наличната информация

До момента видът е установен в пет находища в зоната (едно от тях е ново – 42.8034°, 25.5158°), а определената в СФ численост на вида е между 52229 и 102745 екземпляра. Съгласно специфичния доклад за вида в защитената зона площта на потенциалните му местообитания е 17491.52 ha. Посочената площ е определена като покрайнините (екотоните) на просветлени широколистни и смесени гори.

Параметрите за популация и местообитание и техните целеви стойности, са съобразени и съвместими с досега определените в Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България<sup>4</sup>, Методиката за определяне на природозащитното състоянието на видовете<sup>5</sup>, както и Методиките за оценка на състоянието и мониторинг на вида (Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие)<sup>6</sup>.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

| Параметър   | Мерна единица  | Целева стойност   | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване   |
|---|--|---|--|---|
| <b>Популация:<br/>Пространствен обхват на популацията на вида</b>                                   | Брой квадрати с размер 1x1 km, с доказано присъствие на вида - живи индивиди или останки от възрастни индивиди, доказано обитавани дървета в подходящите местообитания за вида | 4   | Присъствието на вида е доказано в 4 квадрата (специфичен доклад за вида, публикуван на интернет страницата на Информационната система за защитените зони в екологичната мрежа Natura 2000) и настоящото проучване. | Поддържане на популацията в минимум 4 квадрата с размер 1x1 km, с доказано присъствие на вида.              |
| <b>Местообитание на вида: Площ на потенциалните местообитания на вида в зоната</b>                  | ha   | Най-малко 17491 ha  |  | Поддържане на площта на потенциалните местообитания на вида в зоната в размер от най-малко 17491 ha         |
| <b>Местообитание на вида:<br/>Количество мъртва дървесина в потенциалните местообитания на вида</b> | Брой мъртви дървета на хектар, с дебелина над 40 cm в потенциалните местообитания на вида  | Най-малко 4 броя мъртви дървета на хектар, с дебелина над 40 cm в потенциалните местообитания | Целевата стойност на показателя е съобразена с екологичните изисквания на вида. Ларвите се развиват в гниеца дървесина на  | Междинна цел: Установяване на количеството мъртви дървета на хектар в местообитанията на вида. Запазване на |

<sup>4</sup> <http://bbf.biodiversity.bg/document-190>

<sup>5</sup> <https://natura2000.egov.bg/>

<sup>6</sup> <http://eea.government.bg/bg/bio/opos/activities-results/biezghrbnachni-zhivotni>



| Параметър | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване   |
|-----------|---------------|-----------------|--|---|
|           |               | на вида         | нивото на почвата (често в контакт с нея) (в паднали дънери или коренища на мъртви дървета). Липсват данни за броя на мъртвите дървета на хектар с дебелина над 40 см в потенциалните местообитания на вида в защитената зона. Тъй като преобладават букови гори, възможно е по този параметър в насажденията с по-голяма възраст, състоянието да е добро. | възрастовата структура на горските масиви в зоната и осигуряване на плавен преход между насажденията. |

### 7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Необходима е промяна в СФ. Промяната се налага поради необходимостта да се промени единицата за популация.

| Species |      |                       |   |    | Population in the site |      |     |             |      | Site assessment |         |       |      |      |
|---------|------|-----------------------|---|----|------------------------|------|-----|-------------|------|-----------------|---------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name       | S | NP | T                      | Size |     | Unit        | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D | A/B/C |      |      |
|         |      |                       |   |    |                        | Min  | Max |             |      |                 | Pop.    | Con.  | Iso. | Glo. |
| I       | 1083 | <i>Lucanus cervus</i> |   |    |                        | 4    |     | grid 1x1 km | R    | M               | C       | B     | C    | C    |

### 8. Цитирана литература

- Bardiani, M., Chiari, S., Maurizi, E., Tini, M., Toni, I., Zauli, A., Campanaro, A., Carpaneto, G.M., Audisio, P. (2017). Guidelines for the monitoring of *Lucanus cervus*. In: Carpaneto, G.M., Audisio, P., Bologna, M.A., Roversi, P.F., Mason, F. (Eds)/ Guidelines for the Monitoring of the Saproxyllic Beetles protected in Europe. Nature Conservation 20: 37–78.
- Franciscolo M.E. (1997). Coleoptera Lucanidae. Fauna d'Italia, XXXV. Calderini, Bologna, 228 pp.
- Harvey, D.J., Gange, A.C., Hawes, C.J., Rink, M., Abdehalden, M., Al-Fulaij, N., Asp, T., Ballerio, A., Bartolozzi, L., Brustel, H., Cammaerts, R., Carpaneto, G.M., Cederberg, B., Chobot, K., Cianferoni, F., Drumont, A., Ellwanger, G., Ferreira, S., Grosso-Silva, J., Gueorguiev, B., Harvey, W., Hendriks, P., Istrate, P., Jansson, N., Jelaska, L.,

- Jendek, E., Jovic, M., Kervyn, T., Krenn, H., Kretschmer, K., Legakis, A., Lelo, S., Moretti, M., Merkl, O., Mader, D., Palma, R., Neculiseanu, Z., Rabitsch, W., Rodriguez, S., Smit, J., Smith, M., Sprecher-Uebersax, E., Telnov, D., Thomaes, A., Thomsen, P., Tykarski, P., Vrezec, A., Werner, S., Zach, P. (2011). Bionomics and distribution of the stag beetle, *Lucanus cervus* (L) across Europe. *Insect Conservation and Diversity* 4: 23–38.
- Kuźmiński, R., Chrzanowski, A., Mazur, A., Rutkowski, P., Gwiazdowicz, D.J. (2020). Distribution and habitat preferences of the stag beetle *Lucanus cervus* (L.) in forested areas of Poland. *Scientific reports*, 10(1): 1-11.
- Méndez, M., de Jaime, C., Alcántara, M.A. (2017). Habitat description and interannual variation in abundance and phenology of the endangered beetle *Lucanus cervus* L. (Coleoptera) using citizen science monitoring. *Journal of Insect Conservation*, 21: 907–915.
- Големански, В. и др. (ред.). 2015. Червена книга на Република България, Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.

Автор: Ростислав Бекчиев

### 3.5 ПРИОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1089 *MORIMUS FUNEREUS*

**1. Код и наименование на вида:** 1089 *Morimus asper funereus* – Голям буков сечко

#### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Видът се разпознава лесно, поради характерните му външни особености – набито тяло с елипсовидна форма и размери 1.6–3.8 cm; цветът е сивкав с четири ясни черни петна на елитрите. Големият буков сечко обитава предимно гъсти или добре структурирани разредени гори със средно или високо количество мъртва дървесина, като в последният случай може да бъде с висока численост. Докато в Централна Европа видът предпочита дъбови и букови гори в низините, в Южна Европа разпространението му е изместено към буковия пояс (Hardersen et al. 2017). Това важи и за България, където видът е регистриран предимно в буковия пояс в планините и по-рядко се среща в дъбови гори или низинни влажни (крайречни) гори (доклад, публикуван в „Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ“). Установено е също, че поради фрагментираното му разпространение и това, че не може да лети, той липсва в някои подходящи местообитания (Hardersen et al. 2017a,b).

Възрастните индивиди се привличат от наранени, неотдавна паднали или отсечени клонове и дървета, по които все още има кора. Ларвата обитава мъртви дънери и пънове. Женските снасят в такава дървесина, като предпочитат диаметър на стъблото над 13 cm. Според синтеза, направен от, видът е полифаг и слабо придирчив по отношение на хранителното растение и може да се храни с *Abies*, *Acer*, *Alnus*, *Carpinus*, *Castanea*, *Fagus*, *Fraxinus*, *Platanus*, *Juglans*, *Picea*, *Pinus*, *Populus*, *Prunus*, *Quercus*, *Robinia*, *Salix*, *Ulmus*, *Tilia*, но авторите уточняват, че *Fraxinus ornus* и *Picea abies* не са атрактивни за вида, като той най-много се привлича от дървесина на бук, дъб и обикновен габър (Hardersen et al. 2017a,b, Leonarduzzi et al. 2017). Основна заплаха за вида е унищожаване на местообитанието му Отбелязано е, че отсечени и оставени за известно време, след което премахнати, дървесни части, се явяват капани за вида, тъй като отстраняват снесените яйца от местообитанието (Hardersen et al. 2017). Възрастните индивиди са сравнително слабо подвижни, като се придвижват под 200 m за времето на техния живот.

**Характеристики на местообитанието:** Големият буков сечко е широко разпространен в цялата страна от низините до 1800 m н.в. Обитава разнообразни широколистни и смесени гори, като в България видът е регистриран основно в букови и габърски гори, по-рядко в дъбови, смесени или низинни крайречни гори. Активен е през цялото денонощие, но предимно вечер и през нощта, като се среща от април до август. От основно значение за местообитанието на вида е наличието на мъртва дървесина.

*Morimus asper funereus* е включен в Приложения II и IV на Директива 92/43/ЕИО. Видът не е включен в Червената книга на България (2015).

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.), състоянието на вида е благоприятно по всички параметри (FV) във всички биогеографски региони, с изключение на неблагоприятно-незадоволително състояние (U1) за перспективи и обща оценка в Континенталния регион. При докладването по същата директива през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), състоянието по всички параметри е оценено като благоприятно. Посочени са следните по-значими заплахи за вида: използване на препарати за растителна защита в горското стопанство; горски пожари; сечи

Видът е записан в Стандартните формуляри за данни на 159 зони, съгласно последната база данни (2021).

### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр за данни (СФ) за защитена зона „Българка“, са със средно качество (M), степента на опазване е „С“ (добро съхранение), популацията е неизолирана (оценка „С“), а общото състояние е „В“ (добра стойност).

| Species |      |                               |   |    | Population in the site |        |        |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|-------------------------------|---|----|------------------------|--------|--------|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name               | S | NP | T                      | Size   |        | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                               |   |    |                        | Min    | Max    |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| I       | 1089 | <i>Morimus asper funereus</i> |   |    | p                      | 275603 | 320124 | i    | R    | M               | C       | B    | C    | B    |

### 5. Анализ на наличната информация

Видът е установен с 18 находища в зоната, като 7 от тях са в рамките на настоящите проучвания (42.7421°, 25.2496°; 42.7761°, 25.3095°; 42.773, 25.3094; 42.7718; 25.3096; 42.7708, 25.3167; 42.7823, 25.3221; 42.798, 25.3568). Тези точки попадат в 15 квадрата 1x1 km. Популацията е оценена между 275603 и 320124 индивида.

Потенциалните местообитания на вида заемат 20724.59 ha (специфичен доклад за вида в защитената зона, публикуван на страницата на Информационната система на защитените зони от екологичната мрежа Natura 2000).

Параметрите за популация и местообитание и техните целеви стойности, са съобразени и съвместими с досега определените в Ръководството за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България, Методиката за определяне на природозащитното състояние на видовете, както и Методиките за оценка на състоянието и мониторинг на вида (Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие).

**6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната**

| Параметър   | Мерна единица  | Целева стойност   | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване   |
|---|--|---|--|---|
| <b>Популация:<br/>Пространствен обхват на популацията на вида</b>                                   | Брой квадрати с размер 1x1 km, с доказано присъствие на вида - живи индивиди или останки от възрастни индивиди, доказано обитавани дървета в подходящите местообитания за вида | 15  | Видът е установен в зоната в 15 квадрата - специфичен доклад за зоната, план за управление на ПП Българка и настоящето проучване   | Поддържане пространствения обхват на популацията на вида в зоната в минимум 15 квадрата.            |
| <b>Местообитание на вида: Площ на потенциалните местообитания на вида в зоната</b>                  | ha   | Най-малко 20724 ha  |  | Поддържане на площта на потенциалните местообитания на вида в зоната в размер от най-малко 20724 ha |
| <b>Местообитание на вида:<br/>Количество мъртва дървесина в потенциалните местообитания на вида</b> | Брой мъртви дървета на хектар, с дебелина над 13 cm в потенциалните местообитания на вида  | Най-малко 2 броя мъртви дървета на хектар, с дебелина над 13 cm в потенциалните местообитания на вида | Ларвата обитаваше мъртви дънери и пънове. Женските снасят в такава дървесина, като предпочитат диаметър на стъблото над 13 cm. Възрастните индивиди са сравнително слабо подвижни, като се придвижват под 200 m за времето на техния живот. На тази база е изчислена и стойността по този показател. Липсват данни за броя на мъртвите дървета на хектар с дебелина над 13 cm в потенциалните местообитания на вида в защитената зона. | Поддържане на количеството на мъртва дървесина в подходящите местообитания на вида                  |

| Параметър | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване |
|-----------|---------------|-----------------|--|---------------------------------------|
|           |               |                 | Тъй като преобладават букови гори с добра структура, състоянието по този параметър смятаме за добро. |                                       |

## 7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Промяната се налага поради необходимостта да се промени единицата за популация.

| .Species |      |                               |   |    | Population in the site |      |     |             |      | Site assessment |         |      |       |      |
|----------|------|-------------------------------|---|----|------------------------|------|-----|-------------|------|-----------------|---------|------|-------|------|
| G        | Code | Scientific Name               | S | NP | T                      | Size |     | Unit        | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      | A/B/C |      |
|          |      |                               |   |    |                        | Min  | Max |             |      |                 | Pop.    | Con. | Iso.  | Glo. |
| I        | 1089 | <i>Morimus asper funereus</i> |   |    | p                      | 15   |     | grid 1x1 km | R    | M               | C       | B    | C     | B    |

## 8. Цитирана литература

Hardersen, S., Bardiani, M., Chiari, S., Maura, M., Maurizi, E., Roversi, P.F., Mason, F., Bologna, M.A. (2017). Guidelines for the monitoring of *Morimus asper funereus* and *Morimus asper asper*. Nature Conservation, 20: 205-236.

Hardersen, S., Cuccurullo, A., Bardiani, M., Bologna, M.A., Maura, M., Maurizi, E., Roversi, P.F., Peverieri, G.S., Chiari, S. (2017). Monitoring the saproxylic longhorn beetle *Morimus asper*: investigating season, time of the day, dead wood characteristics and odour traps. Journal of Insect Conservation, 21(2): 231-242.

Leonarduzzi, G., Onofrio, N., Bardiani, M., Maurizi, E., Zandigiacomo, P., Bologna, M.A., Hardersen, S. (2017). Attraction of different types of wood for adults of *Morimus asper* (Coleoptera, Cerambycidae). Nature Conservation, 19: 135-148.

Големански, В. и др. (ред.). 2015. Червена книга на Република България, Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.

Автор: Ростислав Бекчиев

### 3.6 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1087 ROSALIA ALPINA

**1.Код и наименование на вида:** 1087 *Rosalia alpina* – Алпийска розалия

**2.Кратка характеристика на целевия обект**

Възрастното насекомо е с дължина 15-38 mm. Главата е удължена, преднегръба закръглен, с чифт шипчета отстрани, елитрите са удължени, с паралелни страни. Основният цвят е сиво-син. На предният край на преднегръда има черно петно, а на елитрите черна напречна препаска през средата и два чифта петна – едно в основата и едно на върха на елитрите. Антените са 11-членести, като 3-то до 8-мо членчета имат на върха снопче от черни четинки. Алпийската розалия обитава предимно буковия пояс

(т.е., в Южна Европа предимно в планините), като предпочита стари разредени букови гори и колонизира стари (с мъртви части), умиращи или умрели дървета, обикновено огрени от слънцето. Въпреки това, видът се среща в по-широк диапазон местообитания, от влажни гори в низините до 2000 m н.в. в планините, и може да колонизира множество видове от семействата Aceraceae, Betulaceae, Fagaceae, Oleaceae, Tiliaceae, Ulmaceae (информацията е обобщена в Sampanago et al. 2017). Възрастните са активни през деня с пик на активност в обедните и ранните следобедни часове. Видът е сравнително мобилен, но възрастните могат да летят, като максималното регистрирано разстояние на придвижване е 1.5 km (Drag et al. 2011). Възрастните живеят кратко (2-3 седмици) и вероятно не се хранят. Имагото се среща в периода юни-септември, като най-висока активност се забелязва в периода от средата на юли до средата на август. Женските снасят яйцата си върху мъртви части от дървета – сухи или разлагащи се стволоче, клони и пънове, както голи, така и покрити с кора, като предпочитат голи, огрети от слънцето стоящи стволоче с дебелина над 20 cm. Въпреки че предпочитат дървесината на бука, видът използва множество широколистни видове и дори в букови гори често се развива в явор или бряст. Заплахи за вида са подмладяването на горите, както и временно складиране на отсечени трупи в местообитанието и последващото им отстраняване, при което се отнемат снесените в тях яйца.

*Rosalia alpina* е включен в Приложения II и IV на Директива 92/43/ЕИО поради фрагментираните му и намаляващи популации, особено в Централна Европа. Видът не е включен в Червената книга на България (2015).

*Характеристики на местообитанието в България:* Алпийската розалия се среща предимно в планинските райони на страната, по-рядко в низините, като достига докъм 1200-1500 m надморска височина. Обитава разнообразни широколистни и смесени гори, като типично е свързана в дъбово-габъровия и буковия пояс. Местообитания на вида може да са 9110, 9130, 9150, 91W0, 91S0, 91G0, 9170, 91M0, 91H0, 91AA, 91N0, 9180, 91Z0, 9260, 9270, 91E0. От основно значение за местообитанието на вида е наличието на мъртва дървесина.

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладванията по Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) и през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), състоянието на вида е благоприятно по всички параметри (FV) в Континенталния, Черноморския и Алпийския биогеографски региони.

Видът е записан в Стандартните формуляри за данни на 109 зони.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр за данни (СФ) за защитена зона „Българка“, данните за вида в зоната са недостатъчни (DD), оценката за популация е до 2% от националната популация на вида, степента на опазване е „В“, популацията е неизоллирана (оценка „С“), а общото състояние е „В“.

| Species |      |                       |   |    | Population in the site |      |     |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|-----------------------|---|----|------------------------|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name       | S | NP | T                      | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                       |   |    |                        | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| I       | 1087 | <i>Rosalia alpina</i> |   |    | p                      |      |     |      | P    | DD              | C       | B    | C    | B    |

## 5. Анализ на наличната информация

Видът е в установен с две находища в зоната, в резултат от настоящото проучване (42.7841, 25.1982; 42.8032, 25.2784), а потенциалните местообитания заемат 17950.38 ha (специфичен доклад за вида в защитената зона, публикуван на страницата на Информационната система на защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000).

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Специфичните цели за опазване на вида в защитената зона са формулирани по показателите в таблицата по-долу. Параметрите и техните стойности за добро състояние са съобразени с Методиката за определяне на природозащитното състоянието на видовете <sup>7</sup>, както и с новите изследвания за екологията на вида (виж цитираната литература).

| Параметър  | Мерна единица  | Целева стойност    | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване  |
|--|--|--------------------|--|--|
| <b>Популация:<br/>Пространствен обхват на популацията</b>                      | Брой квадрати 1:1 km с регистрация на индивиди или техни останки | 2                  | До момента видът е установен в два квадрата в зоната. Очаква се при бъдещи проучвания видът да бъде регистриран в зоната и най-вече във високата ѝ част на територията на Стара планина. Формулирана е междинна цел. | Поддържане на пространствения обхват на популацията на вида в зоната в минимум 2 квадрата.<br>Междинна цел: Да се проведат проучвания за определяне на пространствения обхват на популацията на вида в защитената зона до 2031 г.. |
| <b>Местообитание:<br/>Площ на потенциалните местообитания на вида в зоната</b> | ha   | Най-малко 17950 ha | Съгласно специфичния доклад за вида в зоната, публикуван в „Информационна система за защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 на МОСВ“, площта на потенциалните местообитания е от около 17950.38 ha.         | Поддържане на площта на потенциалните местообитания на вида в зоната в размер от най-малко 17950 ha.   |
| <b>Местообитание на</b>  | Брой мъртви  | Най-малко 5        | Ларвата обитава  | Междинна цел:  |

<sup>7</sup> <https://natura2000.egov.bg/>

| Параметър                         | Мерна единица   | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване   |
|-----------------------------------|---|---|---|---|
| вида: Количество мъртва дървесина | дървета на хектар, с дебелина над 20 cm в потенциалните местообитания на вида | броя мъртви дървета на хектар, с дебелина над 20 cm в потенциалните местообитания на вида | мъртви дънери и пънове. Женските снасят в такава дървесина, като предпочитат огрени стоящи мъртви стволоче с диаметър над 20 cm. Тъй като в зоната преобладават букови гори, възможно е по този параметър в насажденията с по-голяма възраст, състоянието да е добро. | Установяване на количеството на мъртва дървесина в потенциалните местообитания на вида. |

## 7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Необходима е промяна в СФ. Промяната се налага поради необходимостта да се промени единицата за популация.

| Species |      |                       |   |    | Population in the site |      |     |             |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|-----------------------|---|----|------------------------|------|-----|-------------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name       | S | NP | T                      | Size |     | Unit        | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                       |   |    |                        | Min  | Max |             |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| I       | 1087 | <i>Rosalia alpina</i> |   |    | p                      | 2    |     | grid 1x1 km | R    | DD              | C       | B    | C    | B    |

## 8. Цитирана литература

- Campanaro, A., Redolfi De Zan, L., Hardersen, S., Antonini, G., Chiari, S., Cini, A., Mancini, E., Mosconi, F., Rossi de Gasperis, S., Solano, E., Bologna, M.A., Sabbatini Peverieri, G. (2017). Guidelines for the monitoring of *Rosalia alpina*. In: Carpaneto, G.M., Audisio, P., Bologna, M.A., Roversi, P.F., Mason, F. (Eds) Guidelines for the Monitoring of the Saproxylic Beetles protected in Europe. Nature Conservation 20: 165–203.
- Drag, L., Hauck, D., Pokluda, P., Zimmermann, K., Cizek, L. (2011). Demography and dispersal ability of a threatened saproxylic beetle: a mark-recapture study of the rosalia longicorn (*Rosalia alpina*). PLoS ONE 6: e21345.
- Големански, В. и др. (ред.). 2015. Червена книга на Република България, Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.

Автор: Ростислав Бекчиев



## 4 РИБИ

### 4.1 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 6964 *BARBUS MERIDIONALIS ALL OTHERS*

#### 1. Код и наименование на вида: 6964 *Barbus meridionalis all others* - Черна мряна

Видът *Barbus meridionalis* Risso, 1827 не се среща в България и съгласно препоръките на ЕК на тази позиция следва да се картира и докладва вида *Barbus petenyi* Heckel, 1852.

До момента са картирани и докладвани други видове, релевантни за същата позиция (*Barbus meridionalis all others*, 6964). Комплексът включва *Barbus petenyi* и *Barbus balcanicus*. Двата вида се различават само по молекулярни маркери, имат симпатрично разпространение и са близки по биология. При докладванията за България видът е докладван като *Barbus meridionalis all others* в двата биогеографски екорегiona: <https://www.eionet.europa.eu/article17/species/summary/?period=5&group=Fish&subject=Barbus+meridionalis&region=>

#### 2. Кратка характеристика на целевия обект

От другите видове мрени я отличава последният удебелен лъч в гръбната перка. При черната мряна той е мек и не е назъбен в задния си край. Главата на рибата е източена и удължена. Устата е долна с месести и здрави устни, с два чифта мустачки. Първата двойка мустачки е в ъглите на устата и са по-големи. Втората двойка се намират на върха на муцуната и са по-малки. Обикновено има 9-11 реда люспи между страничната линия и основата на гръбната перка. Между 8 и 10 реда люспи между страничната линия и началото на коремните перки. Горната част на главата е гладка с малки черни точки, по-малки от зеницата. Бузите и хрилните капачета са с тъмни точки. Чифтните плавници са непигментирани. Тялото е с тъмни точки и петна, много по-тъмни от фона. Опашната перка с удължени петна, по-големи от диаметъра на зеницата. Живее на пасажи. Обикновено в тях рибките са от едно люпило, нарастват със сходни темпове и са с едни и същи размери. Максимална дължина 30 см и тегло до 0,5 кг.

*Характеристики на местообитанието в България.* Разпространен е в басейна на долното течение на Дунав, в северна България и южна Румъния, както и в басейните на някои черноморски реки като Камчия и Батова. Обитава горните и средните участъци на реки и потоци с бързо течение, чиста и добре обогатена с кислород вода (Реф. 59043). Води придънен живот, като се придържа към участъци с пясъчно, чакълесто и каменисто дъно. Наесен слиза към по-дълбоките части на реките, а напролет се изтегля нагоре, към по-бързите течения, където хвърля хайвера си върху чакълесто дъно. Размножението е най-интензивно през април-юни, но може да продължи и по-късно. Храни се с дребни безгръбначни и фитобентос. Застрашен поради баражиране на реките, водовземане и замърсяване (Реф. 26100), както и с изменение на хидрологичните и хидроморфологичните характеристики на местообитанието (Реф. 59043).

#### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно двата доклада по чл. 17 от Директивата за местообитанията, през 2013 (за периода 2007-2012 г.) и през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът има благоприятно природозащитно състояние в Континенталния биогеографски регион по всички параметри.

В Алпийския биогеографски регион съгласно двата доклада по чл. 17 от Директивата за местообитанията, видът има незадоволително-неблагоприятно състояние през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) и благоприятно през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.).

Източник на информация:

<https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/species/report/>

Видът е предмет на опазване в 60 защитени зони от мрежата Натура 2000 (посочена в СФ с оценка различна от D).

Основните заплахи за вида могат да бъдат резюмирани до следните негативни фактори:

Пряко въздействащи негативни антропогенни фактори:

- Улавяне в риболовни уреди, интензивен стопански, любителски и нерегламентиран (браконьерски) риболов;
- Разрушаване на местообитанията и прекъсване на биокоридорите: добив на инертни материали, корекции и баражиране на реките;
- Замърсяване на водите.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

| Species |      |                            |   | Population in the site |   |            |      |      |      |         | Site assessment |       |      |      |
|---------|------|----------------------------|---|------------------------|---|------------|------|------|------|---------|-----------------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name            | S | NP                     | T | Size       |      | Unit | Cat. | D.qual. | A B C D         | A B C |      |      |
|         |      |                            |   |                        |   | Min        | Max  |      |      |         | Pop.            | Con.  | Iso. | Glo. |
| F       | 1138 | <i>Barbus meridionalis</i> |   |                        | P | 3466<br>04 | 1638 | i    | C    | G       | B               | B     | B    | B    |

Източник:

[https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS\\_SCI/BG0000399/BG0000399\\_PS\\_16.pdf](https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS_SCI/BG0000399/BG0000399_PS_16.pdf)

Информацията в Стандартния формуляр е попълнена на база специфичния доклад за вида в защитената зона от 2013 г. и докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2013 г.

Качеството на данните за вида е оценено като добро (G). Популацията е оценена в брой индивиди (i). Видът е оценен като обичаен за зоната (C). Популацията е оценена с добра представителност спрямо националната популация (B). Опазването на местообитанията на вида е оценено като добро (B). Степента на изолация на популацията в зоната е оценена като неизолирана популация, но на границите на ареала на разпространение (B). Цялостната оценка на стойността на зоната за опазването на вида е добра (B).

#### 5. Анализ на наличната информация

Видът е регистриран през 2013 г. в зоната по време на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“, с плътност от 1933 инд./ха. Видът е категоризиран в благоприятно ПС по критерий „популация в зоната“ и „бъдещи перспективи, заплахи и влияния“. Общата оценка на ПС е „неблагоприятно“, тъй като с такава оценка е отчетено състоянието по критерий „Структура и функции“ на местообитанието. Причините за занижената оценка са

отчетеното понижено кислородно съдържание в речните води, спрямо оптималното и дела на речните участъци в зоната, повлияни от миграционни бариери (16,16%).

Според доклада подходящи местообитания на вида в зоната са всички речни местообитания с обща дължина 170 км. Делът на речните участъци с неблагоприятно изменено дъно към общата дължина на подходящите местообитания е нисък: 0,29%. Според резултатите на проекта „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ е отчетен известен натиск в зоната, който да застрашава вида, конкретно процента на местообитанията напълно или частично изолирани от хидротехнически съоръжения, също наличие на нарушени речни участъци. Друга допълнителна заплаха е свързана със замърсяване, но отчетеният дял на участъците, подложени на този тип натиск е нисък: 2,06%. Цялостният кумулативен натиск на този етап не може да бъде отчетен.

При полеовото проучване през 2022 г. по време на проекта за определяне на целите за опазване на вида в защитената зона е приложен Подход за мониторинг на риби в реки, приет в Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие ([http://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Подход\\_rivers.pdf](http://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Подход_rivers.pdf)). В границите на зоната са избрани за пробонабиране трансекти, които да покриват представителни хабитати на вида, и които позволяват адекватна оценка на популацията в зоната.

Видът е регистриран през 2022 г. в 1 речен участък с популационна плътност 1067 инд./ха. Обитава само най-долните и къси участъци на някои реки в зоната. По-голямата част на речната мрежа в зоната се отнасят към пъстървовите води, които се характеризират с отсъствие на подходящи местообитания за вида или не могат да поддържат рибно съобщество по естествени причини (малък отток, голям наклон и др.). В някои случаи обитава само няколко стотин метра на дадена река в зоната, като е много по-многоброен извън зоната, надолу по течението на тази река. Поради тази причина по-голямата част от националната популация попада извън зоната и оценката следва да бъде занижена на С. Съответно и дължината на речната мрежа, представляваща потенциално местообитание за вида, следва да бъде намалена, тъй като в оценката през 2013 г. е взета предвид цялата речна мрежа на непресъхващите реки в зоната. Натискът върху вида също трябва да бъде преоценен.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Целите са формулирани по показатели, в таблицата по-долу.

| Параметър               | Мерна единица     | Целева стойност        | Допълнителна информация   | Специфични цели на опазване за зоната                              |
|-------------------------|-------------------|------------------------|---|--|
| Плътност на популацията | Брой индивиди /ха | Най-малко 1000 инд./ха | Стойността по този параметър се определя на базата на броя на уловените екземпляри от вида на трансект, чиято площ се изчислява в m <sup>2</sup> . След това броят на уловените екземпляри се преизчислява на един хектар. Според данни от проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ средната стойност на | Поддържане на плътността на популацията най-малко на 1000 инд./ха. |

| Параметър  | Мерна единица                     | Целева стойност           | Допълнителна информация  | Специфични цели на опазване за зоната  |
|--|-----------------------------------|---------------------------|--|--|
|  |                                   |                           | <p>числеността на вида в зоната е 1933,333 инд./ha. През 2022 г. е проведено теренно проучване за вида в зоната и е регистрирана численост 1067 инд./ha. Като целева стойност на плътността на популацията се приема минималната референтна численост, определена в проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“, актуализирана въз основа на наличните данни от теренни проучвания.</p> <p>По отношение на натиска, в конкретните речни участъци с местообитания на вида в рамките на защитената зона може да се счита за незначителен.</p> <p>В Методологията за оценка на състоянието на риби (НСМСБР) референтните стойности за плътността на популацията на този вид не са изведени. Въз основа на средните стойности на установената плътност на популацията, състоянието на вида по този показател е „благоприятно“.</p> |  |
| <b>Местообитание на вида:<br/>Дължина на речната мрежа, представляваща потенциално местообитание за вида</b> | km                                | Най-малко 3 km            | <p>Дължината на речния участък се определя чрез GIS анализ, използващ следните екологични критерии:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>→ Реки от типове R2 и R4 съгласно класификацията на Рамковата Директива за водите;</li> <li>→ Изключени са всички стоящи водни тела в зоната.</li> </ul> <p>На базата на този анализ е установено, че 3 km в защитената зона.</p>   | Поддържане на речната мрежа, представляваща подходящо местообитание, обитавано от вида в естествено състояние, най-малко 3 km. |
| <b>Местообитание на вида:<br/>Степен на свързаност на местообитанието на</b>                                 | 5 степенна скала за всяка бариера | Степен 1 за всяка бариера | <p>Методът за оценка на миграционните бариери е променен. Не е приложена същата методология като тази по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“. Текущата оценка на</p>   | Подобряване на свързаност на местообитанието на вида от Степен 1 за всяка бариера в речния участък.                            |

| Параметър  | Мерна единица   | Целева стойност                            | Допълнителна информация   | Специфични цели на опазване за зоната  |
|--|---|--|---|--|
| <b>вида</b>  |   |  | <p>свързаността на местообитанията на вида е направена на базата на оценката на миграционните бариери, направена на базата на 5-степенна скала, съгласно ПУРБ 2016-2021 г. и финалния доклад по проект на МОСВ „Изпълнение на програмата за хидроморфологичен мониторинг на повърхностни води за 2011 г. във връзка с оценка на хидроморфологичното състояние на повърхностните водни тела“.</p> <p>Натискът от изграждане на миграционни бариери е оценен съгласно приетите критерии, използвайки 5 степенна скала.</p> <p>На базата на информацията в ПУРБ 2016-2021 г. и пробонабирането през 2022 г., може да се направи изводът, че натискът от изграждане на миграционни бариери за речните участъци, представляващи подходящи местообитания за вида (в границите зоната), е от Степен 5 – поне една (в случая най-малко две, включително яз. Христо Смирненски) непроходими бариери в зоната за всички видове риби които я обитават и при всички условия. По този показател състоянието на вида в зоната е неблагоприятно-незадоволително.</p> |  |
| <b>Местообитание на вида: Екологично състояние на водните тела с потенциални местообитания за вида въз основа на биологичните елементи за качество</b> | 5 степенна скала за екологично състояние съгласно РДВ | По-висока или равна на 2 – Добро състояние | <p>Съгласно методологията за определяне на природозащитното състояние на видовете по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“, параметъра „сапробен статус“ се използва за да се оцени състоянието на местообитанията им. РДВ използва екологичния статус на водните тела чрез биологичните елементи за качество като параметър като по комплексен и прецизен параметър. Екологичното състояние на водните тела се оценява чрез 5 степенна скала:</p>  | Поддържане на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания за вида, до достигане на стойност от по-висока или равна на 2 – Добро състояние |

| Параметър   | Мерна единица  | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични цели на опазване за зоната  |             |           |             |          |                |  |
|---|--|--|---|--|-------------|-----------|-------------|----------|----------------|--|
| (БЕК Макрозообентос, Фитобентос, Риби, Макрофити)   |  |  | <table border="1"> <thead> <tr> <th>Екологично състояние</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1 - Отлично</td> </tr> <tr> <td>2 - Добро</td> </tr> <tr> <td>3 - Умерено</td> </tr> <tr> <td>4 - Лошо</td> </tr> <tr> <td>5 - Много лошо</td> </tr> </tbody> </table> <p>Съгласно ПУРБ 2016-2021 г. и данните от биологичния мониторинг на водите, реките в зоната, където видът обитава, в голямата си част са естествени водни тела, <a href="http://www.bd-dunav.org/uploads/content/files/upravlenie-na-vodite/PURB-2016-2021/Razdel-1/prilojenia_R1/Prilojenie_1242_Projekt.pdf">http://www.bd-dunav.org/uploads/content/files/upravlenie-na-vodite/PURB-2016-2021/Razdel-1/prilojenia_R1/Prilojenie_1242_Projekt.pdf</a> в добро и по-рядко в умерено екологично състояние (3), <a href="https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/explore-interactive-maps/water-framework-directive-quality-elements">https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/explore-interactive-maps/water-framework-directive-quality-elements</a>; <a href="https://gwms.eea.government.bg/gis/wmr/">https://gwms.eea.government.bg/gis/wmr/</a>. Наличният натиск не застрашава вида в зоната, тъй-като в голямата си част речната мрежа попада в защитена територия.</p> | Екологично състояние   | 1 - Отлично | 2 - Добро | 3 - Умерено | 4 - Лошо | 5 - Много лошо |  |
| Екологично състояние  |  |  |   |  |             |           |             |          |                |  |
| 1 - Отлично   |  |  |   |  |             |           |             |          |                |  |
| 2 - Добро   |  |  |   |  |             |           |             |          |                |  |
| 3 - Умерено   |  |  |   |  |             |           |             |          |                |  |
| 4 - Лошо  |  |  |   |  |             |           |             |          |                |  |
| 5 - Много лошо  |  |  |   |  |             |           |             |          |                |  |
| Местообитание на вида: естествено структуриран субстрат в подходящите местообитания на вида | Съотношение в % от дължината на речните участъци с подходящи местообитания на вида и с естественото структуриран субстрат, съотнесено към общата | 95% от дължината на речните участъци с подходящи местообитания за вида имат естественото структуриран субстрат | Реофилен вид. Възрастните обитават горните течения на реките. Те се придържат на стада в средата на реките с течение. В тази връзка, поддържането на естествената проводимост на реките, осигуряваща съответно и естествена структура на дънния субстрат в подходящите местообитания на вида е важно за неговото състояние. Фактори, водещи до нарушаване на естествената проводимост, са: <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Миграционни бариери;</li> <li>✓ Строеж на всякакъв вид хидотехнически съоръжения, повлияващи надлъжната и напречната свързаност на речните местообитания.</li> </ul> Не е установен натиск в зоната по този параметър над 5% от   | Поддържане на 95 % от дължината на речните участъци с подходящи местообитания за вида да са естествена проводимост на речното течение. |             |           |             |          |                |  |

| Параметър | Мерна единица   | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични цели на опазване за зоната |
|-----------|---|-----------------|--|---------------------------------------|
|           | дължина на речните участъци с подходящи местообитания за вида |                 | местообитанията на вида. Наличния натиск по този параметър засяга други речни участъци |                                       |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

В съответствие с приложената методика за мониторинг на риби в реки, най-подходящата популационна единица за определянето на състоянието на вида зоната е индивиди на хектар (инд./ha) – най-малко 1000 инд./ха. Тази единица обаче засега не е приета за оценка на видове риби при докладванията в ЕК. Затова с оглед унифицирането на подхода за внасянето на данни в СФ на този етап като единица за оценка се използва „Площ“ (area) на местообитанията“, изчислена за целта. Качеството на данните за вида е оценено като добро (G). Видът е оценен като обичаен (C). Популацията на вида е оценена като значима спрямо националната популация (C). Опазването на местообитанията от значение за вида е оценено като добро (B). Степента на изолация е оценена като „неизолирана популация, но на границите на ареала на разпространение“ (B). Цялостна оценка на стойността на зоната за опазването на вида попада в категорията значителна представителност (C).

Нанесени са съответните корекции в СФ.

| Species |      |   | Population in the site |    |   |      |      |      |      |         | Site assessment |      |       |      |
|---------|------|---|------------------------|----|---|------|------|------|------|---------|-----------------|------|-------|------|
| G       | Code | Scientific Name                                 | S                      | NP | T | Size |      | Unit | Cat. | D.qual. | A B C D         |      | A B C |      |
|         |      |   |                        |    |   | Min  | Max  |      |      |         | Pop.            | Con. | Iso.  | Glo. |
| F       | 6964 | <i>Barbus meridionalis</i><br><i>all others</i> |                        |    | P | 6000 | 6000 | area | C    | G       | C               | A    | B     | C    |

## 8. Цитирана литература

- Kottelat, M., J. Freyhof, 2007. Handbook of European freshwater fishes. Publications Kottelat, Cornol and Freyhof, Berlin. 646 pp.
- Големански, В. и др. (ред.) 2015. Червена книга на Република България. Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.
- Диков, Ц., Й. Янков, С. Йочев. 1988. Състав на ихтиофауната, численост и биомаса на отделните видове в река Палакария, приток на река Искър. – Хидробиология, 33: 59–67.
- Дренски, П. 1951. Рибите в България. Фауна на България II. С., БАН, 270 с.

- ИАОС. Проект DIR-5113024-1-48. Теренни проучвания на разпространение на видове/оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна - I фаза. <http://eea.government.bg/bg/bio/opos/activities-results/ribi>
- Информационна система за защитени зони от екологична мрежа НАТУРА 2000. <https://natura2000.egov.bg/>;
- Карапеткова, М. 1972. Ихтиофауна на р. Янтра. – Изв. на Зоолог. инст. с музей, 36: 149–182.
- Карапеткова, М. 1974. Ихтиофауна на р. Камчия. – Изв. на Зоолог. инст. с музей, 39: 85–98.
- Карапеткова, М. 1994. Гръбначни животни. – В: Русев Б. (ред.), Лимнология на българските дунавски притоци, МОСВ, С., БАН, 175–186.
- Карапеткова, М., М. Живков. 1995. Рибите в България. С., "Гей-Либрис", 247 с.
- Карапеткова, М., Ц. Диков. 1986. Върху състава, разпространението, числеността и биомасата на ихтиофауната на р. Вит. – Хидробиология, 28: 3–14.
- Маринов, Б. 1978. Ихтиофауната на българския сектор на река Дунав и нейното стопанско значение. – В: Русев Б., В. Найденов (ред.), Лимнология на българския сектор на р. Дунав. С., БАН, 201–228.
- Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМБР). <http://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr/prakticheskoroakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/ribi>.
- Паспалев, Г., Ц. Пешев. 1955. Принос към изучаване на ихтиофауната на р. Искър. – Год. на СУ, Биолого-Геолого-Географски фак., 48(1): 1–39.
- Проект DIR-59318-1-2 „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I", 2013.
- Управление на защитените зони по „Натура 2000“. Разпоредбите на член 6 от Директива 92/43/ЕИО за местообитанията. [https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/BG\\_art\\_6\\_guide\\_jun\\_2019.pdf](https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/BG_art_6_guide_jun_2019.pdf)

Автори: Апостолос Апостолу, Лъчезар Пехливанов, Милена Павлова

## 4.2 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 6963 *COBITIS TAENIA* COMPLEX

**1. Код и наименование на вида:** 6963 *Cobitis taenia* complex - Дунавски щипок

**2. Кратка характеристика на целевия обект**

Видът *Cobitis taenia* не присъства в българската ихтиофауна.

Съгласно указанията на ЕК, под същото наименование - *Cobitis taenia* Complex – са обединени три вида риби за територията на България:

- ✓ *Cobitis strumicae*, който обитава водосбора на Егейско море;
- ✓ *Cobitis pontica*, който обитава водосбора на Черно море;
- ✓ *Cobitis elongatoides*, който обитава водосбора на р. Дунав.

Тези три вида се докладват заедно по член 17 от Директивата за местообитанията, като един вид - *Cobitis taenia* Complex.



Под това име в дунавския басейн и конкретно в реките, които извира на север от Стара Планина се картира (*Cobitis elongatoides*).

Представява дребна дънна риба с удължена форма на тялото. В основата на опашката има черно петно, много малко, или понякога липсващо, или рядко две малки петна. Пигментация (Гамбетна надлъжна зона на пигментация): зона Z4 с 12-21 кръглени или квадратни петна, понякога неясни или слети две по две; страната не е пигментирана под зона Z4. При мъжките има налични две люспи в основата на гръдната перка. Това е кратко живеещ вид. Яйценосни, с ясно изразени чифтосване по време на размножаване. По време на ухаждането мъжкият следва женската и след като и двете навлязат в гъста растителност (напр. нишковидни водорасли от род *Cladophora*), мъжкият образува пълен пръстен около тялото на женската зад гръбнака, докато женската снася яйцата. Важен елемент от местообитанието му е наличието на гъста растителност като субстрат за отлагане на хайвера, която се среща главно в речни участъци с бавно течение и плитки брегове. Следва да се отбележи обаче, че видът не предпочита грубия детрит като субстрат за отлагане на яйцата си. Това показва предпочитанията на вида за местообитание с фина растителност във вода със средна дълбочина, а не детрит в плитки води. Плътната растителност осигурява убежище срещу хищници и предотвратява отнасянето на яйцата, т.е. без тази растителност яйцата ще бъдат по-изложени на хищничество или унищожаване, като цяло на по-висока смъртност, което може сериозно да повлияе на състоянието на популацията. Толерантен към ниско съдържание на разтворен кислород, но прекомерното органично натоварване може да доведе до ниско съдържание на разтворен кислород в близост до границата между седимента и водата и това би довело до увеличаване на смъртността на яйцата и младите индивиди. В идеалния случай, субстрата трябва да съдържа най-малко 20% пясък и не повече от 40% тиня.

*Характеристики на местообитанието в България.* Възрастните се срещат в предпланинските и низинните водни тела с бавна скорост на течението, и по-рядко в стоящи води. Предвид необходимостта от наличие на специфична деликатна растителност (например нишковидни водорасли), дълбочината на водата трябва да е малка (за по-добра осветеност), а температурата на водата трябва да бъде по-висока. Умереното наличие на биогени благоприятства развитието на такава растителност.

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът има благоприятно природозащитно състояние в Континенталния, Алпийския и Черноморския биогеографски регион, като само за черноморския е отбелязана неяснота в данните за местообитанията <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=5&group=Fish&country=BG&region=>. Оценката съвпада с тази от предишното докладване през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.).

Под името *Cobitis taenia* трите вида са предмет на опазване в 123 защитени зони от мрежата Натура 2000 (посочени с оценка различна от D). Източник на информация: <https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=5&group=Fish&country=BG&region=>

Основните заплахи за вида могат да бъдат резюмирани до следните пряко въздействащи негативни антропогенни фактори:

- Хидроморфологични промени в речното корито и крайречните тераси, които въздействат отрицателно върху целостта на речното легло и нарушават напречната и надлъжна непрекъснатост на реката, нарушават местообитанията и биокоридорната

функция на реката, като добив на инертни материали, корекции на реки, изграждане на миграционни бариери (баражи, водоземни съоръжения, язовирни стени);

- Хидрологични изменения, свързани с отнемане на води и промяна в режима на оттока;
- Замърсяване на водите и дънните седименти.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

| Species |      |                       | Population in the site |    |   |      |     |       |       | Site assessment |         |       |       |      |
|---------|------|-----------------------|------------------------|----|---|------|-----|-------|-------|-----------------|---------|-------|-------|------|
| G       | Code | Scientific Name       | S                      | NP | T | Size |     | Un it | Ca t. | D.qual.         | A B C D | A B C |       |      |
|         |      |                       |                        |    |   | Min  | Max |       |       |                 | Pop.    | Co n. | Is o. | Glo. |
| F       | 1149 | <i>Cobitis taenia</i> |                        |    | P |      |     |       | P     | DD              | D       |       |       |      |

Източник: [https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS\\_SCI/BG0000399/BG0000399\\_PS\\_16.pdf](https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS_SCI/BG0000399/BG0000399_PS_16.pdf)

Информацията в Стандартния формуляр е попълнена на база специфичния доклад за вида в защитената зона от 2013 г. и докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2013 г. Популацията на вида в зоната е не е оценена в нито една от приетите единици. Видът е представен като присъстващ (P), но качеството на данните е определено като недостатъчно данни (DD). Степента на опазване на местообитанията на вида и степента на изолация не са определени. Обща оценка на стойността на зоната за опазването на вида не е направена.

#### 5. Анализ на наличната информация

В рамките на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ през 2013 г., видът е категоризиран в „неблагоприятно-незадоволително“ природозащитно състояние. Биомаса и численост/плътност не са представени, тъй като видът не е открит. Неблагоприятно-незадоволително състояние е определено също за параметрите кислородно насищане (критерий 3) и % коригирани речни участъци (критерий 4).

Според доклада, подходящи местообитания на вида в зоната са всички речни местообитания с обща дължина 84,54 км. Площта на потенциалните местообитания в зоната е 149,814 ха. Според резултатите на проекта „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ е отчетен известен натиск в зоната, който застрашава вида, конкретно по отношение процент на кислородното съдържание в речните води, свързан със замърсяване. Цялостният кумулативен натиск на този етап не може да бъде отчетен.

При полевото проучване през 2022 г. по време на проекта за определяне на целите за опазване на вида в защитената зона е извършено изследване, съгласно утвърдената методика за мониторинг на риби в реки, приета в Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие на ([http://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/prakticheskoro-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Podhod\\_rivers.pdf](http://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/prakticheskoro-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Podhod_rivers.pdf)). Видът не е установен в зоната, тъй като в нея отсъстват подходящи местообитания. Според неговата биология, той обитава речни участъци с умерено и бавно течение и стоящи водоеми с наличие на фина нишковидна растителност. В зоната такива участъци няма, речните участъци в нея

се отнасят към пълноводните води или са в горната зона на мряната. Поради тези съображения, видът трябва да бъде изключен от зоната.

## **6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната**

Не се определят цели, тъй като видът трябва да се изключи от зоната, поради липсата на подходящи местообитания. Видът е широко разпространен в България и е често срещан и многочислен в много речни типове във всички басейнови райони (Vassilev, Pehlivanov, 2005; Stefanov, 2007; Apostolou et al, 2023). Според описанието на този показател в СФ, значението на съответната зона за неговото опазване се оценява въз основа на анализ на разпространението и числеността му в национален аспект, а не само на ниво зона. Въз основа на извършен анализ на голям обем налична информация (виж посочените по-горе източници), чрез който са определени типово-специфичните рибни съобщества за всички типове реки в България, се установява, че видът е широко разпространен в територията на страната, като конкретната ЗЗ не включва част от площта на неговите национални местообитания, дори и само в границите на Континентален биогеографски регион – липсват равнинни реки с бавно до умерено течение и наличие на нишковидна растителност.

От гореспоменатото става ясно, че предложеното изключване на вида от ЗЗ, представлява прецизиране въз основа на допълнителна научна информация и не се дължи на влошаване на популационните параметри, вследствие на отрицателни антропогенни промени. Това се обосновава също на факта, че качеството на данните се определя като „добро“.

Предложеното изключване отговаря на реалното състояние на вида, предмет на опазване в националната мрежа Натура 2000, като цялата национална популация се опазва извън конкретната ЗЗ, така че да се запазва кохерентността на мрежата с адекватна представителност.

## **7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона**

Видът трябва да отпадне от СФ на зоната, тъй като в нея не са застъпени подходящи местообитания, съответстващи на неговата хабитатни изисквания и биология. Заключение е направено на базата на данни с добро качество от теренни изследвания.

## **8. Цитирана литература**

- Apostolou A., L. Pehlivanov, M. Schabuss, H. Zorning 2021. Monitoring fish in Lower Danube River main channel by applying various sampling methodologies. Acta Zool. Bulg., 73 (2): 269-274.
- Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats. <https://www.coe.int/en/web/bern-convention>
- Bohlen, J. 2003. Temperature and oxygen requirements of early life stages of the endangered spined loach, *Cobitis taenia* L. (Teleostei, Cobitidae) with implications for the management of natural populations. Archiv für Hydrobiologie. 157:195-212.
- CEN - EN 14011, 2003. Water quality - Sampling of fish with electricity. Brussels, 16 p.
- Dikov, T., J. Jankov, S. Jocev. 1994. Fish stocks in rivers of Bulgaria. – Polskie Archiwum Hydrobiologii, 41(3): 377–391.
- Froese, R., D. Pauly. Editors. 2021. FishBase. World Wide Web electronic publication. [www.fishbase.org](http://www.fishbase.org), (06/2021): [Search FishBase \(mnhn.fr\)](https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/BG_art_6_guide_jun_2019.pdf)  
[https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/BG art 6 guide jun\\_2019.pdf](https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/BG_art_6_guide_jun_2019.pdf)

- IUCN 2021. The IUCN Red List of Threatened Species. Version 2021-2. <https://www.iucnredlist.org>.
- Kottelat, M., J. Freyhof, 2007. Handbook of European freshwater fishes. Publications Kottelat, Cornol and Freyhof, Berlin. 646 pp.
- Koutrakis, E., A. Sapounidis, A. Apostolou, M. Vassilev, L. Pehlivanov, P. Leontarakis, A. Tsekov, G. Sylaios, P. Economidis 2013. An integrated ichthyofaunal survey in a heavily-modified, cross-border watershed. *Journal of Biological Research*. 20. 326-338.
- Michailova, L. 1967. Seltene Fischarten aus der Susswasserfauna Bulgariens. – *Zeitschrift fur Fischerei und deren Hilfswissenschaften*, 15(1/2): 153–160.
- Pehlivanov, L. 2000a. Ichthyofauna in the Srebarna Lake, the Danube Basin: state and significance of the management and conservation strategies of this wetland. – *International Association for Danube Research*, 33: 317–322.
- Sivkov, Y. 1991. Morphological characterization of the stone loach *Noemacheilus barbatulus* (L.) (Pisces, Cobitidae) from Bulgaria. – *Acta zool. bulg.*, 42: 27–33.
- Sivkov, Y. 1991a. Morphological characteristics of the Danubian loach *Sabanejewia bulgarica* (Drensky, 1928) (Pisces, Cobitidae). – *Acta zool. bulg.*, 42: 34–43.
- Vassilev, M., L. Pehlivanov. 2005. Checklist of Bulgarian freshwater fishes. – *Acta zool. bulg.*, 57(2): 161–190.
- Булгурков, К. 1958. Рибната фауна в реките на Витоша планина и околните ѝ язовири. – *Изв. на Зоолог. инст.*, 7: 163–194.
- Булгурков, К. 1958а. Хидроложки особености на резервата езерото Сребърна и състав на рибната му фауна. – *Изв. на Зоолог. инст.*, 7: 251–268.
- Големански, В. и др. (ред.) 2015. Червена книга на Република България. Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.
- Димитров, М. 1957. Хидрологична и хидробиологична характеристика на язовир "Ал. Стамболийски". – *Известия на Научноизследователския институт по рибарство и рибна промишленост – Варна*, 1: 159–197.
- Дренски, П. 1921. Риби и риболовство по р. Искър. – *Сведения по земеделието*, 2 (9): 5–16.
- Дренски, П. 1921а. Рибната фауна на река Искър и риболовството по нея. – *Естествознание и география*, 6 (2/3): 49–58.
- Дренски, П. 1928. Риби от семейство Cobitidae в България. – *Изв. на Ц. природ. инст.*, 1: 156–181.
- Дренски, П. 1948. Състав и разпространение на рибите в България. – *Годишник на Софийския университет – Природо-математически факултет*, 44(3): 11–71.
- Дренски, П. 1951. Рибите в България. Фауна на България II. С., БАН, 270 с.
- Живков, М., К. Проданов, Т. Тричкова, Г. Райкова-Петрова, П. Иванова. 2005. Рибите в България – проученост, опазване и устойчиво използване. – В: Петрова А. (ред.), *Съвременен състояние на биоразнообразието в България – проблеми и перспективи*, Българска биооплатформа, С., "Дракон", 247–282.
- ИАОС. Теренни проучвания на разпространение на видове/оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна - I фаза. <http://eea.government.bg/bg/bio/opos/activities-results/ribi>
- Информационна система за защитени зони от екологична мрежа НАТУРА 2000. <https://natura2000.egov.bg/>
- Карапеткова, М. 1972. Ихтиофауна на р. Янтра. – *Изв. на Зоолог. инст. с музей*, 36: 149–182.
- Карапеткова, М. 1974. Ихтиофауна на р. Камчия. – *Изв. на Зоолог. инст. с музей*, 39: 85–98.
- Карапеткова, М. 1994. Гръбначни животни. – В: Русев Б. (ред.), *Лимнология на българските дунавски притоци*, МОСВ, С., БАН, 175–186.

- Карапеткова, М., Е. Унджиян 1988. Ихтиофауна на поречието Русенски Лом. – Хидробиология, 32: 44–49.
- Карапеткова, М., М. Живков. 1995. Рибите в България. С., "Гяя-Либрис", 247 с.
- Карапеткова, М., Ц. Диков. 1986. Върху състава, разпространението, числеността и биомасата на ихтиофауната на р. Вит. – Хидробиология, 28: 3–14.
- Ковачев, В. 1923. Сладководната ихтиологична фауна на България. – Архив на Министерството на земеделието и държавните имоти, 3: 1–164.
- Маринов, Б. 1966. Върху ихтиофауната на българския участък на река Дунав. – Изв. на Зоолог. инст. с музей, 20: 139–155.
- Маринов, Б. 1978. Ихтиофауната на българския сектор на река Дунав и нейното стопанско значение. – В: Русев Б., В. Найденов (ред.), Лимнология на българския сектор на р. Дунав. С., БАН, 201–228.
- Михайлова, Л. 1965. Върху ихтиофауната на Тракия. – В: Паспалев Г. (ред.), Фауна на Тракия. П. С., БАН, 265–288.
- Михайлова, Л. 1965а. Изследвания върху ихтиофауната в басейна на река Струма. – Изв. на Зоолог. инст. с музей, 19: 55–71.
- Михайлова, Л. 1970. Рибите на Западна Стара планина. – Изв. на Зоолог. инст. с музей, 31: 19–43.
- Моров, Т. 1931. Сладководните риби в България. С., "Художник", 93 с.
- Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМБР). <http://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/ribi>.
- Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМБР). <http://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/ribi>.
- Паспалев, Г., Ц. Пешев. 1955. Принос към изучаване на ихтиофауната на р. Искър. – Год. на СУ, Биолого-Геолого-Географски фак., 48(1): 1–39.
- Пешев, И. 1966. Ихтиофаунистичен обзор на река Елешница. – Известия на Народния музей – Варна, 2 (17): 179–191.
- Пешев, И. 1970. Ихтиофаунистичен обзор на някои реки в Източна България. – Известия на Народния музей – Варна, 6: 143–156.
- Проект DIR-5113024-1-48 "Теренни проучвания на разпространение на видове/оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна - I фаза".
- Проект DIR-59318-1-2 „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I", 2013.
- Управление на защитените зони по „Натура 2000“. Разпоредбите на член 6 от Директива 92/43/ЕИО за местообитанията.
- Шишков Г. 1939. Няколко думи за риболова по р. Искър. – Рибарски преглед, 9(8): 4–7.
- Янков, Й. 1971. Виюн в басейна на Егейско море. – Природа, 3: 73–74.

*Автори:* Апостолос Апостолу, Лъчезар Пехливанов, Милена Павлова

### 4.3 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 6965 *COTTUS GOBIO* ALL OTHERS

**1. Код и наименование на вида:** 6965 *Cottus gobio all others* – Главоч

#### 2. Кратка характеристика на целевия обект

По отношение на вида за момента официално се приема, че в България се среща *Cottus gobio* Linnaeus, 1758, въпреки географската изолация на местните популации. Непотвърдено от молекулярно-генетични изследвания и все още под въпрос е присъствието на втори вид *Cottus gobio haemusi* Marinov & Dikov, 1986.

По данни на Ковачев (1922), Булгурков (1958) и Дренски (1945, 1948, 1951) първоначално е познат видът *Cottus gobio* във витошките реки (р. Палакария). Подвидът *Cottus gobio haemusi* е описан от басейна на р. Вит. Карапеткова и Диков, 1986 докладват разпространението му в Бели Вит и част от притоците му. Видът е описан по морфологични белези, сравнени с тези на *Cottus gobio (sensu lato)* от горното течение на р. Искър. По-късно на базата на публикувания от Kottelat & Freyhoff 2007 вече като вид *Cottus haemusi*, Uzunova 2011 проучва популациите му в басейна на Вит. Установява бедна по численост и биомаса популация, чието местообитание е сведено (според данни от автора) до няколко километра в р. Костина. Uzunova et al., 2017 отразяват отново два вида: *Cottus gobio* и *Cottus haemusi*. Старопланинският главоч засега не фигурира като целеви вид в природозащитни документи и нормативни актове в страната и на европейско ниво. В официалните документи по описаните по-горе причини присъства *Cottus gobio*.

Главочът е малка по размери риба (до 10-12 см) с голяма глава, която представлява около 25% от общата дължина на тялото. Очите му са на върха на главата. Устата е изключително широка. Тялото е дорзо-вентрално сплеснато и се стеснява към края. Гръдните перки са големи, добре развити, извити навън и лежат наравно с тялото на рибата. Главочът има две гръбни перки. Първата гръбна перка има 6 – 9 шипа. Втората гръбна перка има 15 – 18 меки лъча. Има петниста кожа, което му позволява да мимикрира по дъното. По кожата няма люспи, освен по цялата странична линия. Няма плавателен мехур. Храни се с дребни дънни безгръбначни, главно насекоми, ракообразни. В близкото минало се смяташе че се храни активно с малки рибки и хайвер на пъстърва, но последни проучвания установяват че това става сравнително рядко.

*Характеристики на местообитанието в България.* Бентосен вид. Обитава горните течения на реките с бързотечащи, студени води. В последните години е много рядък вид с намаляваща численост. Изчезнал е в много от предишните си местообитания, например р. Вит при Рибарица и др. Понастоящем, по налични данни, е регистриран в следните реки: р. Дългоделска Огоста, р. Берковска, р. Ботуня, р. Черни Искър, р. Батулийска, р. Малки Искър, р. Топля (приток на р. Вит) и р. Бели Осъм, р. Черни Осъм и р. Росица (Uzunova 2011, Uzunova et al., 2017, данни от биологичния мониторинг на повърхностните води). Полово съзрява през втората си година. Размножителният период е от април–май, до юли. За река Черни Искър е регистрирано хвърляне на хайвера през първата десетдневка на юли. Плодовитостта на женските е много ниска – между 100–300 хайверни зърна. След оплождането хайверът се отлага и прикрепя по долната страна на големи камъни и се охранява от мъжките индивиди. Храни се с различни безгръбначни животни и малки риби.

#### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Оценката в докладването по чл. 17 за периода 2007-2012 в Континенталния и Алпийския биогеографски региони е неблагоприятно-незадоволително ПС. През 2019 г.

(за периода 2013-2018 г.), видът има неизвестно ПС в поради липса на достатъчно информация. Източник на информация:

<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=5&group=Fish&country=BG&region=>

Видът е предмет на опазване в 9 защитени зони от мрежата Natura 2000.

Основните заплахи за вида могат да бъдат резюмирани до следните негативни фактори:

Пряко въздействащи негативни антропогенни фактори:

- хидрографски/хидроморфологични изменения: напречна линейна инфраструктура, надлъжна линейна инфраструктура, промяна на оттока, промяна на дъното на реката (J02 Предизвикани от човека промени в хидрологичните условия: J02.02; J02.03; J02.05; C01.01)
- замърсяване (H01 Замърсяване на повърхностни води (H01.03, H01.09)
- интензивен риболов, включително браконьерски;
- промени в крайречната растителност, свързани с изсичане на крайречни дървета;
- Зарибяване с пъстърва и/или други инвазивни чужди видове (ИЧВ).

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

| Species |      |                     | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |         |       |      |      |
|---------|------|---------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name     | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A B C D | A B C |      |      |
|         |      |                     |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con.  | Iso. | Glo. |
| F       | 1163 | <i>Cottus gobio</i> |                        |    | P | 20   | 150 | i    | R    | G               | C       | B     | A    | C    |

**Източник:**

[https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS\\_SCI/BG0000399/BG0000399\\_PS\\_16.pdf](https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS_SCI/BG0000399/BG0000399_PS_16.pdf)

Информацията в Стандартния формуляр не е попълнена на база специфичния доклад за вида в защитената зона от 2013 г. и докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2013 г., тъй като такъв доклад липсва.

Качеството на данните за вида е оценено като добро (G). Популацията е оценена в брой индивиди (i). Видът е оценен като рядък (R). Популацията е оценена като значителна (C) за мащабите на страната. Опазването на местообитанията на вида е оценено като добро (B). Степента на изолация на популацията е оценена като висока – (почти) изолирана популация (A). Цялостна оценка на стойността на зоната за опазването на вида попада в категорията а значима стойност (C).

#### 5. Анализ на наличната информация

По време на проект LIFE+ „Свободни риби“ (LIFE12 NAT/BG/001011) с изпълнител WWF-България, видът е бил интродуциран и в следствие повторно регистриран в участъка на р. Паничарка, над яз. Хр. Смирненски.

При полеовото проучване през 2022 г. по време на проекта за определяне на целите за опазване на вида в защитената зона е приложен Подход за мониторинг на риби в реки, приет в Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие ([http://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/prakticheskoro-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Podhod\\_rivers.pdf](http://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/prakticheskoro-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Podhod_rivers.pdf)). В границите на зоната са избрани за пробонабиране

трансекти, които да покриват потенциални местообитания на вида, и които да позволяват адекватна оценка на популацията в зоната. Видът не е регистриран в зоната.

Няма други налични данни за регистрации на вида в зоната, освен по проект LIFE+ „Свободни риби“ (LIFE12 NAT/BG/001011).

Единственото потенциално местообитание за вида в зоната представлява р. Паничарка над яз. Хр. Смирненски, но както е посочено по-горе, видът не е регистриран при извършените проучвания. Не е ясно дали се е срещал в този участък в миналото преди споменатата по-горе интродукция, (респ., дали естествените условия напълно отговарят на хабитатните изисквания на вида), поради липса на данни. В този речен участък не е установен антропогенен натиск.

Останалите реки в зоната не поддържат потенциални местообитания, поради своите хидроморфологични характеристики.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Целите са формулирани по показатели, в таблицата по-долу.

| Параметър               | Мерна единица     | Целева стойност       | Допълнителна информация   | Специфични цели на опазване за зоната                              |
|-------------------------|-------------------|-----------------------|---|--|
| Плътност на популацията | Брой индивиди /ha | Най-малко 800 инд./ha | Стойността по този параметър се определя на базата на броя на уловените екземпляри от вида на трансект, чиято площ се изчислява в m <sup>2</sup> . След това броят на уловените екземпляри се преизчислява на един хектар.<br>В рамките на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ не е определена численост на вида в зоната.<br>През 2022 г. е проведено теренно проучване за вида, като той не е регистриран.<br>Единствените налични данни за присъствието на вида в зоната с резултат на проекта LIFE+ „Свободни риби“ (LIFE12 NAT/BG/001011).<br>Според прилож. 1 на НСМБР референтната стойност на популацията е >600-1200 бр. екз./ha – отговаря на „благоприятно състояние“. 100-600 бр. екз./ha – отговаря на „неблагоприятно незадоволително състояние“, а <100 бр. екз./ha – на „неблагоприятно лошо състояние“. М<br>Минимална референтна стойност на популационната плътност в 33 | Подобряване на плътността на популацията най-малко на 800 инд./ha. |



| Параметър  | Мерна единица                     | Целева стойност           | Допълнителна информация   | Специфични цели на опазване за зоната   |
|--|-----------------------------------|---------------------------|---|---|
|  |                                   |                           | <p>се приема на експертна оценка и налични теренни данни от НСМСБР.</p> <p>По отношение на натиска, в конкретните речни участъци с местообитания на вида в рамките на защитената зона може да се счита за незначителен.</p> <p>В Методологията за оценка на състоянието на риби (НСМСБР) референтните стойности за плътността на популацията на този вид не са изведени. Въз основа на средните стойности на установената плътност на популацията, състоянието по този показател е „неблагоприятно“.</p>            |   |
| <b>Местообитание на вида:<br/>Дължина на речната мрежа, представляваща потенциално местообитание за вида</b> | km                                | Най-малко 3,7 km          | <p>Дължината на речния участък се определя чрез GIS анализ, използващ следните екологични критерии:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>→ Реки от планински тип, съгласно класификацията на Рамковата Директива за водите;</li> <li>→ Част от горното течение на дунавските притоци.</li> <li>→ Изключени са всички стоящи водни тела в зоната.</li> </ul> <p>На базата на този анализ е установено, че 3,7 км в защитената зона отговарят на посочените критерии (р. Паничарка над яз. Хр. Смирненски).</p> | Подобряване на речната мрежа, представляваща подходящо местообитание, обитавано от вида в естествено състояние, най-малко 3,7 km. |
| <b>Местообитание на вида:<br/>Степен на свързаност на местообитанието на вида</b>                            | 5 степенна скала за всяка бариера | Степен 1 за всяка бариера | <p>Методът за оценка на миграционните бариери е променен. Не е приложена същата методология като тази по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“. Текущата оценка на свързаността на местообитанията на вида е направена на базата на оценката на миграционните бариери, направена на базата на 5-степенна скала, съгласно ПУРБ 2016-2021 г. и финалния доклад по проект на МОСВ „Изпълнение на програмата за</p>                                 | Подобряване на свързаност на местообитанието на вида от Степен 1 за всяка бариера в речния участък.                               |

| Параметър  | Мерна единица  | Целева стойност                                  | Допълнителна информация   | Специфични цели на опазване за зоната |             |           |             |          |                |  |
|--|--|--|---|---------------------------------------|-------------|-----------|-------------|----------|----------------|--|
|  |  |  | <p>хидроморфологичен мониторинг на повърхностни води за 2011 г. във връзка с оценка на хидроморфологичното състояние на повърхностните водни тела“.</p> <p>Натискът от изграждане на миграционни бариери е оценен съгласно приетите критерии, използвайки 5 степенна скала.</p> <p>В рамките на зоната за дунавските притоци се регистрирани 62 миграционни бариери. Броят на миграционните бариери, вероятно е по-голям, като би следвало данните да се актуализират. Информацията за физически характеристики на регистрираните миграционните бариери също е непълна. Това затруднява оценяването на бариерите по съответната 5 степенна скала.</p> <p>При проучването през 2022 г., е установена миграционна бариера, оценена със Степен 5 – язовир Хр. Смирненски и неговата стена.</p>   |                                       |             |           |             |          |                |  |
| <p><b>Местообитание на вида:</b><br/><b>Екологично състояние на водните тела с потенциални местообитания за вида въз основа на биологичните елементи за качество (БЕК Макрозообентос, Фитобентос, Риби, Макрофити)</b></p> | <p>5 степенна скала за екологично състояние съгласно РДВ</p> | <p>Повисока или равна на 2 – Добро състояние</p> | <p>Съгласно методологията за определяне на природозащитното състояние на видовете по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“, параметъра „сапробен статус“ се използва за да се оцени състоянието на местообитанията им. РДВ използва екологичния статус на водните тела чрез биологичните елементи за качество като параметър като по комплексен и прецизен параметър. Екологичното състояние на водните тела се оценява чрез 5 степенна скала:</p> <table border="1" data-bbox="735 1742 1110 1991"> <thead> <tr> <th>Екологично състояние</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1 - Отлично</td> </tr> <tr> <td>2 - Добро</td> </tr> <tr> <td>3 - Умерено</td> </tr> <tr> <td>4 - Лошо</td> </tr> <tr> <td>5 - Много лошо</td> </tr> </tbody> </table> <p>Съгласно ПУРБ 2016-2021 г. и данните от биологичния</p> | Екологично състояние                  | 1 - Отлично | 2 - Добро | 3 - Умерено | 4 - Лошо | 5 - Много лошо | <p>Поддържане на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания за вида, до достигане на стойност от повисока или равна на 2 – Добро състояние</p> |
| Екологично състояние   |  |  |   |                                       |             |           |             |          |                |  |
| 1 - Отлично  |  |  |   |                                       |             |           |             |          |                |  |
| 2 - Добро  |  |  |   |                                       |             |           |             |          |                |  |
| 3 - Умерено  |  |  |   |                                       |             |           |             |          |                |  |
| 4 - Лошо   |  |  |   |                                       |             |           |             |          |                |  |
| 5 - Много лошо   |  |  |   |                                       |             |           |             |          |                |  |

| Параметър  | Мерна единица   | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични цели на опазване за зоната  |
|--|---|---|---|--|
|  |   |   | <p>мониторинг на водите, реките в зоната, където видът обитава, в голямата си част са естествени водни тела, <a href="http://www.bd-dunav.org/uploads/content/files/upravlenie-na-vodite/PURB-2016-2021/Razdel-1/prilojenia_R1/Prilojenie_1242_Proekt.pdf">http://www.bd-dunav.org/uploads/content/files/upravlenie-na-vodite/PURB-2016-2021/Razdel-1/prilojenia_R1/Prilojenie_1242_Proekt.pdf</a></p> <p>в добро (2) и по-рядко в умерено екологично състояние (3), <a href="https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/explore-interactive-maps/water-framework-directive-quality-elements">https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/explore-interactive-maps/water-framework-directive-quality-elements</a>; <a href="https://gwms.eea.government.bg/gis/wmr/">https://gwms.eea.government.bg/gis/wmr/</a>.</p> <p>Мониторингов пункт по РДВ, който да отразява ЕС на р. Паничарка над яз. Хр. Смирненски (включващ местообитанията на вида в зоната) не е определен. Състоянието на съседното водно тяло е добро: <a href="http://www.bd-dunav.org/uploads/content/files/upravlenie-na-vodite/ocenka-na-sustoianieto/povurhnostni-vodi/Analiz%202018-2019.pdf">http://www.bd-dunav.org/uploads/content/files/upravlenie-na-vodite/ocenka-na-sustoianieto/povurhnostni-vodi/Analiz%202018-2019.pdf</a></p> <p>Наличния натиск в зоната не застрашава вида, тъй-като е фокусиран на речни участъци, които не поддържат подходящи за вида местообитания. Единствения натиск върху вида в участъка представлява наличието на речен кефал, произхождащ от язовира.</p> |  |
| <b>Местообитание на вида: естествено структуриран субстрат в подходящите местообитания на вида</b> | Съотношение в % от дължината на речните участъци с подходящи местообитания на вида и с естествено | Съгласно специфичния доклад за вида – 100 % от дължината на речните участъци с подходящи местообитания за | <p>Реофилен вид. Възрастните обитават част от горните и средните течения на реките с умерено и бързо течение. Тъй като е придънен вид, поддържането на естествената структура на дънния субстрат в подходящите местообитания е важно за неговото състояние.</p> <p>Фактори, водещи до нарушаване на естествената структура на дънния субстрат, са:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Отстраняване на чакъл и пясък от коритото на реката;</li> <li>✓ Изкопаване на речното</li> </ul>  | Поддържане на 100 % от дължината на речните участъци с подходящи местообитания за вида да са с естествено структуриран субстрат. |

| Параметър   | Мерна единица   | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични цели на опазване за зоната  |
|---|---|--|---|--|
|   | структуриран субстрат, съотнесен към общата дължина на речните участъци с подходящи местообитания за вида | вида имат естествен структуриран субстрат                    | корито, водещо до ускоряване на водния поток и отстраняване на субстрата;<br>✓ Изграждане на хидротехнически съоръжения, водещи до забавяне на водния поток и задържане на утайки.<br>✓ др.<br>Не са установени разрушаване/промяна на естествения субстрат на речните участъци, представляващи потенциални местообитания на вида в зоната  |  |
| <b>Бъдещи перспективи:</b><br><b>Междувидов аланс на рибното съобщество</b> | Съотношение в % между местни и интродуцирани екземпляри от всички видове в рибното съобщество             | 100% местни екземпляри от всички видове в рибното съобщество | Главочът представлява ледников реликт. Изисква специфични хидроморфологични и екологични условия и поради тази причина неговите популации са концентрирани на много ограничени и къси речни участъци. Същевременно представлява храна за хищните видове, главно характерни за пъстървовата зона. Всяко нарушаване на нормалното рибно съобщество може да бъде пагубно за популациите.<br>Към момента на пробонабирането през 2022 г. баланса на съобществото е изместен: освен главоча не е регистрирана и черната мряна (регистрирани по време на проект LIFE+ „Свободни риби“), а е установен речен кефал (отсъстващ по време на проект LIFE+ „Свободни риби“) – потенциален хищник на главоча. Въз основа на налични данни точното съотношение не може да бъде определено. | Подобряване на съотношението местни/чужди екземпляри от всички видове в рибното съобщество до достигане на стойност 100% |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

В съответствие с приложената методика за мониторинг на риби в реки, най-подходящата популационна единица за определянето на състоянието на вида е индивиди на хектар (инд./ha) – най-малко 800 инд./ha. Тази единица обаче засега не е приета за оценка на видове риби при докладванията в ЕК. Затова с оглед унифицирането на

подхода за внасянето на данни в СФ на този етап като единица за оценка се използва „Площ“ (area) на местообитанията“, изчислена за целта.

Видът се оценява като много рядък за зоната. Нанесени са съответните корекции в СФ.

| Species |      |                                | Population in the site |    |   |      |      |      |      | Site assessment |         |      |       |      |
|---------|------|--------------------------------|------------------------|----|---|------|------|------|------|-----------------|---------|------|-------|------|
| G       | Code | Scientific Name                | S                      | NP | T | Size |      | Unit | Cat. | D.qual.         | A B C D |      | A B C |      |
|         |      |                                |                        |    |   | Min  | Max  |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso.  | Glo. |
| F       | 6965 | <i>Cottus gobio</i> all others |                        |    | P | 7400 | 7400 | area | V    | G               | C       | B    | A     | C    |

## 8. Цитирана литература

- Dikov, T., J. Jankov, S. Jocev. 1994. Fish stocks in rivers of Bulgaria. – *Polskie Archiwum Hydrobiologii*, 41(3): 377–391.
- Freyhof, J. 2011. *Cottus gobio* (errata version published in 2016). The IUCN Red List of Threatened Species 2011: e.T5445A97802083. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2008.RLTS.T5445A11147263.en> . Downloaded on 06 January 2021.
- Freyhof, J., Kottelat M. and Nolte A., 2005. Taxonomic diversity of European *Cottus* with description of eight new species (Teleostei: Cottidae). *Ichthyol. Explor. Freshwaters*, 16 (2), 107–172
- Kottelat, M. and Freyhof, J. 2007. Handbook of European Freshwater Fishes. Publications Kottelat, Cornol, Switzerland.
- Maitland, P. 2000. Guide to freshwater fish of Britain and Europe. Octopus Publishing Group Limited, London, 256 p.
- Marinov, B., C. Dikov. 1986. *Cottus gobio haemusi* subsp. n. (Pisces, Cottidae) from Bulgaria. – *Acta zool. bulg.*, 31: 18–23.
- Trichkova, T., M. Zivkov, M. Karapetkova. 2004. Species composition and conservation status of the ichthyofauna in the West Balkan Mountains. – In: Genov, I. (Ed.), The 13th International Symposium "Ecology 2004", 5–7 June, Bulgaria, Scientific Articles, Book 2: 46–52.
- Uzunova E, E. Kanev, T. Stefanov 2017. Spatial Variation in the Abundance and Population Structure of Bullhead *Cottus gobio* L., 1758 (Actinopterygii: Cottidae) from the Iskar River Basin (Danube River Drainage, Bulgaria): Implications for Monitoring and Conservation. *Acta zool. bulg.*, 69 (3): 393-404.
- Uzunova, E., 2011. Assessment of the conservation status of endemic sculpin *Cottus haemusi* (Cottidae) in the River Vit (Danube Tributary), Northwest Bulgaria. *Knowledge and Management of Aquatic Ecosystems*, 403, p10 DOI: 10.1051/kmae/2011071.
- Булгурков, К., 1958. Рибната фауна в реките на Витоша планина и околните ѝ язовири. *Известия на Зоологическия институт*. 7: 163-190.
- Големански, В. и др. (ред.) 2015. Червена книга на Република България. Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.
- Диков, Ц., Й. Янков, С. Йочев. 1988. Състав на ихтиофауната, численост и биомаса на отделните видове в река Палакария, приток на река Искър. – *Хидробиология*, 33: 59–67.

- Дренски, П. 1948. Състав на разпространение на рибите в България, Годишник на Софийския университет, Природо - математически факултет, том XL IV, кн 3;
- Дренски, П. 1951. Рибите в България, София 1951, 205 - 206 с.
- Дренски, П., 1945. Зоогеографска скица на България. Годишник на Софийския университет, 3: 109-158.
- ИАОС. Проект DIR-5113024-1-48. Теренни проучвания на разпространение на видове/оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна - I фаза. <http://eea.government.bg/bg/bio/opos/activities-results/ribi>
- Информационна система за защитени зони от екологична мрежа НАТУРА 2000. <https://natura2000.egov.bg/>
- Карапеткова, М., Диков, Ц., 1986. Върху състава, разпространението, числеността и биомасата на ихтиофауната на р. Вит. Хидробиология, София, 28, 3-14.
- Карапеткова, М., М. Живков. 1995. Рибите в България. С., "Гей-Либрис", 247 с.
- Карапетрова, М., Живков, М., 2010. Рибите в България., Изд."Гей Либрис", София.
- Ковачев, В. Т., 1922. Сладководната ихтиофауна на България. Арх. Мин. Земедел. Държ. Имоти. 3: 127-128.
- Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМБР). <http://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/ribi>.
- Паспалев, Г., Ц. Пешев. 1955. Принос към изучаване на ихтиофауната на р. Искър. – Год. на СУ, Биолого-Геолого-Географски фак., 48(1): 1–39.
- Проект DIR-59318-1-2 „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I", 2013.
- Управление на защитените зони по „Натура 2000“. Разпоредбите на член 6 от Директива 92/43/ЕИО за местообитанията. [https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/BG\\_art\\_6\\_guide\\_jun\\_2019.pdf](https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/BG_art_6_guide_jun_2019.pdf)

Автори: Апостолос Апостолу, Лъчезар Пехливанов, Милена Павлова, Стефан Казаков

#### 4.4 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 5157 *SABANEJEWIA BALCANICA*

**1. Код и наименование на вида:** 5157 *Sabanejewia balcanica* - Балкански щипок

**2. Кратка характеристика на целевия обект**

Видът *Sabanejewia aurata* не присъства в българската ихтиофауна. Съгласно препоръките на ЕК за България като релевантни видове се картират *Sabanejewia balcanica* и *Sabanejewia bulgarica*.

##### **Sabanejewia balcanica**

Достига до 10-12 см дължина и 10-15 г тегло. Тялото е лентовидно, ниско, странично сплеснато, покрито с дребни люспи. Опашното стъбло дълго, отгоре и отдолу с кожен кил (ръб). Подочните костици са масивни, продължени с по 2 дъговидно извити шипчета. Устата е долна с 6 мустачки; задният чифт достига задния край на очите. В опашната перка има 12 разклонени лъча. По гърба и страните на тялото има 3 надлъжни реда тъмни петна. Гръбните петна са тъмнокафяви, около 12, широко разграничени със светложълти петна и не достигат страните на тялото. Страничните петна са 12-16, червенокафяви или виолетови, напречно продълговати (тесни). Между гръбните и

страничните петна са разпръснати по-дребни петна и коси ивички. В основата на опашната перка има 2 отвесни, много тъмни, дъговидни петна, които често се сливат в дъговидна ивица. Размножителният период е от края на април до началото на юни. Плодовитостта на женските е ниска – около 300 хайверни зърна, които се отлагат направо върху камъните. Храни се с дънни безгръбначни животни и хайвер.

В миналото видът е бил с много широко разпространение в страната. Първоначално е публикуван за горните и средни течения на повечето дунавски притоци – Огоста, Искър, Вит, Осъм и Янтра, както и за много от притоците на р. Марица – Чепинска река, Стара река, р. Въча, Чепеларска река, Харманлийска река, р. Тополница, р. Луда Яна и р. Стряма. Установен е и в р. Струма, при Земен и притока ѝ Рилска река, р. Доспат (приток на Места), както и в р. Камчия (Дренски, 1928). В последствие видът е потвърден за реките от дунавския басейн – Искър и притоците ѝ, Огоста, Вит, Осъм и Янтра (Шишков, 1939; Дренски, 1951; Паспалев, Пешев, 1955; Булгурков, 1958; Диков и др., 1988; Михайлова, 1970; Карапеткова, Диков, 1986; Карапеткова, 1972). Установен е и в реките Арчар и Лом (Михайлова, 1970). Постепенно изчезва в реките от Егейския водосборен басейн. Първоначално е съобщен за р. Струма под и над яз. Студена, както и в притока ѝ р. Мътница (Булгурков, 1958), но при последващите изследвания в района не е установен (Михайлова, 1965). Потвърден за р. Марица (наши данни), р. Арда и притоците ѝ и за Бяла река (Pehlivanov, 2000). Среща се още в реките Места (Apostolou et al., 2010), както и в р. Камчия.

*Характеристики на местообитанието в България.* Бентосен, реофилен вид. Обитава средните и горни течения на постоянни реки с пясъчно-чакълесто дъно и сравнително бързо течение.

### **Sabanejewia bulgarica**

Достига до 10 см дължина и 20-25 г тегло. Тялото е по-късо и по-високо от при другите видове. Очите са по-малки. По гърба има 5-7, а по страните 6-8 големи, четвъртити, тъмни петна, които понякога се спускат и върху млечнобелия корем. Върху основата на опашната перка има две много тъмни, овални петна.

Видът е описан за първи път от р. Дунав при Видин (Дренски, 1928). В последствие е установен по цялото протежение на българския сектор от Видин до Силистра, като за размножаване е навлизал на няколко километра от устията на по-големите ѝ притоци – Огоста, Искър, Вит, Осъм и Янтра (Дренски, 1951). По-късно отново е публикуван за р. Дунав (Маринов, 1978) и р. Янтра, където е установен доста нагоре по течението – при с. Полско Косово, което се намира на повече от 40 km от устието (Карапеткова, 1972).

*Характеристики на местообитанието в България.* Бентосен, реофилен вид. Обитава главното течение на р. Дунав, както и долните течения на неговите по-големи притоци с пясъчно-чакълесто дъно.

### **3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата**

Оценка в доклада от 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) за всеки от двата вида поотделно не е извършена, тъй-като по това време *S. bulgarica* не е бил разграничен като отделен вид от *S. balcanica*, съответно са картирани и двата вида под общото име *S. aurata*. ПС е оценен като „благоприятно“ за всички параметри освен „бъдещи перспективи“, което определя общата оценка като неблагоприятна (U1).

Съгласно доклада по чл. 17 от Директивата за местообитанията, през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видовият комплекс има благоприятно природозащитно състояние в Континенталния биогеографски регион, като за параметър „Популация“ липсват данни

за вида *S. balcanica*, докато за вида *S. bulgarica* състоянието по популация е също благоприятно.

В Алпийския регион видовият комплекс също е оценен с благоприятно природозащитно състояние, като за параметър „Популация“ липсват данни за вида *S. balcanica*, докато за вида *S. bulgarica* състоянието по популация е също благоприятно: <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=5&group=Fish&country=BG&region=>

Като видов комплекс, двата вида са включени като предмет на опазване в 54 защитени зони от мрежата Natura 2000 (посочени в СФ с оценка различна от D).

Основните заплахи и за двата вида могат да бъдат резюмирани до следните пряко въздействащи негативни антропогенни фактори:

- Хидроморфологични промени в речното корито и крайречните тераси, които въздействат отрицателно върху целостта на речното легло и нарушават напречната и надлъжна непрекъснатост на реката, нарушават местообитанията и биокоридирната функция на реката, като добив на инертни материали, корекции на реки, изграждане на миграционни бариери (баражи, водоземни съоръжения, язовирни стени);
- Хидрологични изменения, свързани с отнемане на води и промяна в режима на оттока;
- Замърсяване на водите и дънните седименти.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

| Species |      |                           | Population in the site |    |   |      |     |       |       |         | Site assessment |       |       |      |
|---------|------|---------------------------|------------------------|----|---|------|-----|-------|-------|---------|-----------------|-------|-------|------|
| G       | Code | Scientific Name           | S                      | NP | T | Size |     | Un it | Ca t. | D.qual. | A B C D         | A B C |       |      |
|         |      |                           |                        |    |   | Min  | Max |       |       |         | Pop.            | Co n. | Is o. | Glo. |
| F       | 1146 | <i>Sabanejewia aurata</i> |                        |    | P | 50   | 800 | i     | R     | G       | C               | B     | A     | C    |

#### Източник:

[https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS\\_SCI/BG0000399/BG0000399\\_PS\\_16.pdf](https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS_SCI/BG0000399/BG0000399_PS_16.pdf)

Информацията в Стандартния формуляр не е попълнена на база специфичния доклад за вида в защитената зона от 2013 г., тъй като такъв доклад липсва. Отразени са количествени данни за популацията в зоната. Видът е представен като присъстващ (P). Качеството на данните за вида е определено като добро (G). Популацията е оценена като значима спрямо националната популация (C). Нивото на опазване на местообитанията на вида е определено като добро (B). Степента на изолация на популацията е определена като ниска - – неизолирана популация в рамките на разширен ареал на разпространение (C). Общата стойност на зоната за опазването на вида е оценена като значима (C).

#### 5. Анализ на наличната информация

В Информационната система за 33 от ЕМ Natura 2000 не фигурира доклад за вида.

<https://natura2000.egov.bg/Home/ProtectedSite?code=BG0000399&siteType=HabitatDirective>

При полевого проучване през 2022 г. по време на проекта за определяне на целите за опазване на вида в защитената зона е извършено изследване, съгласно утвърдената



методика за мониторинг на риби в реки, приета в Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие на ([http://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/prakticheskoro-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Подход\\_rivers.pdf](http://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/prakticheskoro-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/Подход_rivers.pdf)).

Според дължината на подходящите речни участъци в зоната са избрани за пробонабиране трансекти, които да покриват представителни хабитати на вида, които позволяват адекватна оценка на популацията в зоната. Видът *Sabanejewia balcanica* е регистриран единствено в един речен участък в зоната с популационна плътност 1083 инд/ха (река Паничарка преди яз. Хр. Смирненски). Според дадените по-горе характеристики на местообитанието за *Sabanejewia bulgarica*, няма подходящи участъци за този вид в зоната и поради тази причина в тази зона трябва да се отчита само видът *S. balcanica*. Като цяло видът *Sabanejewia bulgarica* трябва да бъде изключен от Алпийския биогеографски регион поради същата причина.

Видът *Sabanejewia balcanica* не е картиран в рамките на проекта „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“. Следователно, няма данни за популациите и натиска в зоната, който го застрашава. По време на теренните проучвания през 2022 г. е установено замърсяване в други речни участъци, което не влияе на неговото единствено находище в зоната. В останалите изследвани речни участъци на зоната не са открити подходящи местообитания за вида.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Целите са формулирани по показатели, в таблицата по-долу.

| Параметър               | Мерна единица     | Целева стойност       | Допълнителна информация  | Специфични цели на опазване за зоната                              |
|-------------------------|-------------------|-----------------------|--|--|
| Плътност на популацията | Брой индивиди /ха | Най-малко 200 инд./ха | Стойността по този параметър се определя на базата на броя на уловените екземпляри от вида на трансект, чиято площ се изчислява в m <sup>2</sup> . След това броят на уловените екземпляри се преизчислява на един хектар.<br>В рамките на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ видът не е картиран. През 2022 г. е проведено теренно проучване за вида, като той е регистриран с популационна плътност 1083 инд/ха. Като целева стойност на популационната плътност се приема минималната референтна численост, определена по експертна оценка въз основа на полеви данни от 2022 г.<br>По отношение на натиска, в този конкретен речен участък в рамките на защитената зона може да се счита за хомогенен и незначителен.<br>Наличният натиск в зоната не влияе на местообитания на вида, тъй като е концентриран върху други речни | Подобряване на плътността на популацията най-малко на 200 инд./ха. |

| Параметър  | Мерна единица                     | Целева стойност           | Допълнителна информация  | Специфични цели на опазване за зоната   |
|--|-----------------------------------|---------------------------|--|---|
|  |                                   |                           | <p>участъци.</p> <p>В Методиката за оценка на състоянието на риби (НСМСБР) определящите стойности за плътността на популацията са както следват: референтната стойност е 80 - 300 бр. екз./ha – отговаря на „благоприятно състояние“. 30 - 79 бр. екз./ha – отговаря на „неблагоприятно незадоволително състояние“, а под 30 бр. екз./ha – на „неблагоприятно лошо състояние“. Референтната популационна плътност за 33 се определя на експертна оценка, като се вземат предвид минималната референтна численост, определена в проекта „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“, и тази по НСМБР.</p> <p>. Въз основа на средните стойности на установената плътност на популацията, състоянието по този показател е „благоприятно“.</p> |   |
| <b>Местообитание на вида:<br/>Дължина на речната мрежа, представляваща потенциално местообитание за вида</b> | km                                | Най-малко 3,7 km          | <p>Дължината на речния участък се определя чрез GIS анализ, използващ следните екологични критерии:</p> <p>→ Горното и средното течение на реки, с умерено и бавно течение, с наличие на фин субстрат и нишковидна водна растителност.</p> <p>На базата на този анализ е установено, че 3,7 km в защитената зона отговарят на посочените критерии (река Паничка над яз. Хр. Смирненски).</p>   | Поддържане на дължина на речната мрежа, представляваща подходящо местообитание, обитавано от вида в естествено състояние, най-малко 3,7 km. |
| <b>Местообитание на вида:<br/>Степен на свързаност на местообитанието на вида</b>                            | 5 степенна скала за всяка бариера | Степен 1 за всяка бариера | <p>Методът за оценка на миграционните бариери е променен. Не е приложена същата методология като тази по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“. Текущата оценка на свързаността на местообитанията на вида е направена на базата на оценката на миграционните бариери, направена на базата на 5-степенна скала, съгласно ПУРБ 2016-2021 г. и финалния доклад по проект на МОСВ „Изпълнение на програмата за</p>  | Постигане и поддържане на свързаност на местообитанието на вида от Степен 1 за всяка бариера в речния участък.                              |

| Параметър  | Мерна единица   | Целева стойност                            | Допълнителна информация  | Специфични цели на опазване за зоната |             |           |             |          |                |   |
|--|---|--|--|---------------------------------------|-------------|-----------|-------------|----------|----------------|---|
|  |   |  | <p>хидроморфологичен мониторинг на повърхностни води за 2011 г. във връзка с оценка на хидроморфологичното състояние на повърхностните водни тела“.</p> <p>Натискът от изграждане на миграционни бариери е оценен съгласно приетите критерии, използвайки 5 степенна скала.</p> <p>При проучването през 2022 г., е установена миграционна бариера, оценена със Степен 5 – язовир Хр. Смирненски и неговата стена.</p> <p>По този показател състоянието на вида в зоната е „неблагоприятно-незадоволително“.</p>  |                                       |             |           |             |          |                |   |
| <p><b>Местообитание на вида:</b><br/><b>Екологично състояние на водните тела с потенциални местообитания за вида въз основа на биологичните елементи за качество (БЕК Макрозообентос, Фитобентос, Риби, Макрофити)</b></p> | 5 степенна скала за екологично състояние съгласно РДВ | По-висока или равна на 2 – Добро състояние | <p>Съгласно методологията за определяне на природозащитното състояние на видовете по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“, параметъра „сапробен статус“ се използва за да се оцени състоянието на местообитанията им. РДВ използва екологичния статус на водните тела чрез биологичните елементи за качество като параметър като по комплексен и прецизен параметър. Екологичното състояние на водните тела се оценява чрез 5 степенна скала:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Екологично състояние</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1 - Отлично</td> </tr> <tr> <td>2 - Добро</td> </tr> <tr> <td>3 - Умерено</td> </tr> <tr> <td>4 - Лошо</td> </tr> <tr> <td>5 - Много лошо</td> </tr> </tbody> </table> <p>Съгласно ПУРБ 2016-2021 г. и данните от биологичния мониторинг на водите, реките в зоната, където видът обитава, в голямата си част са естествени водни тела, <a href="http://www.bd-dunav.org/uploads/content/files/upravleni-na-vodite/PURB-2016-2021/Razdel-1/prilojenia_R1/Prilojenie_1242_Proekt.pdf">http://www.bd-dunav.org/uploads/content/files/upravleni-na-vodite/PURB-2016-2021/Razdel-1/prilojenia_R1/Prilojenie_1242_Proekt.pdf</a></p> <p>в добро (2) и по-рядко в умерено екологично състояние (3), <a href="https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/explore-interactive-maps/water-">https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/explore-interactive-maps/water-</a></p> | Екологично състояние                  | 1 - Отлично | 2 - Добро | 3 - Умерено | 4 - Лошо | 5 - Много лошо | Поддържане на степен по-висока или равна на 2 – Добро състояние |
| Екологично състояние   |   |  |  |                                       |             |           |             |          |                |   |
| 1 - Отлично  |   |  |  |                                       |             |           |             |          |                |   |
| 2 - Добро  |   |  |  |                                       |             |           |             |          |                |   |
| 3 - Умерено  |   |  |  |                                       |             |           |             |          |                |   |
| 4 - Лошо   |   |  |  |                                       |             |           |             |          |                |   |
| 5 - Много лошо   |   |  |  |                                       |             |           |             |          |                |   |

| Параметър  | Мерна единица  | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични цели на опазване за зоната   |
|--|--|--|--|---|
|  |  |  | <p><a href="https://gwms.eea.government.bg/giswmt/">framework-directive-quality-elements;</a><br/> <a href="https://gwms.eea.government.bg/giswmt/">https://gwms.eea.government.bg/giswmt/</a></p> <p>Мониторингов пункт по РДВ, който да отразява ЕС на р. Паничарка над яз. Хр. Смирненски (включващ местообитанията на вида в зоната) не е определен. Състоянието на съседното водно тяло е добро:<br/> <a href="http://www.bd-dunav.org/uploads/content/files/upravleni-e-na-vodite/ocenska-na-sustoiانيتo/povurhnostni-vodi/Analiz%202018-2019.pdf">http://www.bd-dunav.org/uploads/content/files/upravleni-e-na-vodite/ocenska-na-sustoiانيتo/povurhnostni-vodi/Analiz%202018-2019.pdf</a></p> <p>Наличния натиск в зоната не застрашава вида, тъй-като е фокусиран на речни участъци, които не поддържат подходящи за вида местообитания.</p>   |   |
| <b>Местообитание на вида: естествено структуриран субстрат в подходящите местообитания на вида</b> | Съотношение в % от дължината на речните участъци с подходящи местообитания на вида и с естественото структуриран субстрат, съотносено към общата дължина на речните участъци с подходящи местообитания за вида | 95% от дължината на речните участъци с подходящи местообитания за вида имат естественото структуриран субстрат | <p>Псамофилен бентосен вид. Среца се в крайбрежната част на предпланинските и низините течащи водни тела с умерена скорост на течението, фино структурирано дъно и наличие на нишковидна водна растителност. В България целият участък на средното течение и част от горното течение на по-големите реки и някои техни притоци. В тази връзка, поддържането на естествената структура на дънния субстрат в подходящите местообитания на вида е важно за неговото състояние.</p> <p>Фактори, водещи до нарушаване на естествената структура на дънния субстрат, са:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Отстраняване на чакъл и пясък от коритото на реката;</li> <li>✓ Изкопаване на речното корито, водещо до ускоряване на водния поток и отстраняване на субстрата;</li> <li>✓ Изграждане на хидротехнически съоръжения, водещи до забавяне на водния поток и задържане на утайки.</li> <li>✓ др.</li> </ul> <p>Не е установен натиск в зоната по този параметър над 5%.</p> | Поддържане на 95 % от дължината на речните участъци с подходящи местообитания за вида да са с естествено структуриран субстрат. |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Популационна единица за определянето на състоянието на вида в зоната е индивиди на хектар (инд./ha) – най-малко 200 инд./ha. Тази единица обаче засега не е приета за оценка на видове риби при докладванията в ЕК. С оглед унифицирането на подхода за внасянето на данни в СФ на този етап като единица за оценка се използва „Площ“ (area) на местообитанията“, изчислена за целта. Видът е оценен като рядък (R) по данни с добро качество от теренни изследвания (G). Популацията е изолирана в рамките на ареала на вида (A) поради наличието на яз. Христо Смирненски под участъка с ефективно заети подходящи местообитания. Популацията е със значима представителност спрямо националната популация (C), поради малка дължина на подходящи местообитания. Съхранението на местообитанията, от значение за вида в зоната е отлично (A), общата оценка на значимостта на зоната за опазване на вида е значима (C). Нанесени са необходими корекции в СФ.

| Species |      |                              | Population in the site |    |   |      |      |      |      |         | Site assessment |       |      |      |
|---------|------|------------------------------|------------------------|----|---|------|------|------|------|---------|-----------------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name              | S                      | NP | T | Size |      | Unit | Cat. | D.qual. | A B C D         | A B C |      |      |
|         |      |                              |                        |    |   | Min  | Max  |      |      |         | Pop.            | Con.  | Iso. | Glo. |
| F       | 5197 | <i>Sabanejewia balcanica</i> |                        |    | p | 7400 | 7400 | area | R    | G       | C               | A     | A    | C    |

## 8. Цитирана литература

- Apostolou A., L. Pehlivanov, M. Schabuss, H. Zorning 2021. Monitoring fish in Lower Danube River main channel by applying various sampling methodologies. Acta Zool. Bulg., 73 (2): 269-274.
- Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats. <https://www.coe.int/en/web/bern-convention>
- CEN – EN 14011, 2003. Water quality – Sampling of fish with electricity. Brussels, 16 p.
- Dikov, T., J. Jankov, S. Jocev. 1994. Fish stocks in rivers of Bulgaria. – Polskie Archiwum Hydrobiologii, 41(3): 377–391.
- Froese, R., D. Pauly. Editors. 2021. FishBase. World Wide Web electronic publication. www.fishbase.org, (06/2021): [Search FishBase \(mnhn.fr\)](https://www.fishbase.org)
- [https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/BG\\_art\\_6\\_guide\\_jun\\_2019.pdf](https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/BG_art_6_guide_jun_2019.pdf)
- IUCN 2021. The IUCN Red List of Threatened Species. Version 2021-2. <https://www.iucnredlist.org>.
- Kottelat, M., J. Freyhof, 2007. Handbook of European freshwater fishes. Publications Kottelat, Cornol and Freyhof, Berlin. 646 pp.
- Pehlivanov, L. 2000a. Ichthyofauna in the Srebarna Lake, the Danube Basin: state and significance of the management and conservation strategies of this wetland. – International Association for Danube Research, 33: 317–322.
- Sivkov, Y. 1991a. Morphological characteristics of the Danubian loach *Sabanejewia bulgarica* (Drensky, 1928) (Pisces, Cobitidae). – Acta zool. Bulg., 42: 34–43.
- Vassilev, M., L. Pehlivanov. 2005. Checklist of Bulgarian freshwater fishes. – Acta zool. Bulg., 57(2): 161–190.

- Булгурков, К. 1958. Рибната фауна в реките на Витоша планина и околните ѝ язовири. – Изв. На Зоолог. Инст., 7: 163–194.
- Големански, В. И др. (ред.) 2015. Червена книга на Република България. Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.
- Диков, Ц., Й. Янков, С. Йочев. 1988. Състав на ихтиофауната, численост и биомаса на отделните видове в река Палакария, приток на река Искър. – Хидробиология, 33: 59–67.
- Димитров, М. 1957. Хидрологична и хидробиологична характеристика на язовир „Ал. Стамболийски“. – Известия на Научноизследователския институт по рибарство и рибна промишленост – Варна, 1: 159–197.
- Дренски, П. 1921. Риби и риболовство по р. Искър. – Сведения по земеделието, 2 (9): 5–16.
- Дренски, П. 1921а. Рибната фауна на река Искър и риболовството по нея. – Естествознание и география, 6 (2/3): 49–58.
- Дренски, П. 1928. Риби от семейство Cobitidae в България. – Изв. На Ц. Природ. Инст., 1: 156–181.
- Дренски, П. 1948. Състав и разпространение на рибите в България. – Годишник на Софийския университет – Природо-математически факултет, 44(3): 11–71.
- Дренски, П. 1951. Рибите в България. Фауна на България II. С., БАН, 270 с.
- Живков, М., К. Проданов, Т. Тричкова, Г. Райкова-Петрова, П. Иванова. 2005. Рибите в България – проученост, опазване и устойчиво използване. – В: Петрова А. (ред.), Съвременен състояние на биоразнообразието в България – проблеми и перспективи, Българска биоплатформа, С., „Дракон“, 247–282.
- ИАОС. Теренни проучвания на разпространение на видове/оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна – I фаза. <http://eea.government.bg/bg/bio/opos/activities-results/ribi>
- Информационна система за защитени зони от екологична мрежа НАТУРА 2000. <https://natura2000.egov.bg/>
- Карапеткова, М. 1972. Ихтиофауна на р. Янтра. – Изв. На Зоолог. Инст. С музей, 36: 149–182.
- Карапеткова, М. 1974. Ихтиофауна на р. Камчия. – Изв. На Зоолог. Инст. С музей, 39: 85–98.
- Карапеткова, М. 1994. Гръбначни животни. – В: Русев Б. (ред.), Лимнология на българските дунавски притоци, МОСВ, С., БАН, 175–186.
- Карапеткова, М., Е. Унджиян 1988. Ихтиофауна на поречието Русенски Лом. – Хидробиология, 32: 44–49.
- Карапеткова, М., М. Живков. 1995. Рибите в България. С., „Гей-Либрис“, 247 с.
- Карапеткова, М., Ц. Диков. 1986. Върху състава, разпространението, числеността и биомасата на ихтиофауната на р. Вит. – Хидробиология, 28: 3–14.
- Ковачев, В. 1923. Сладководната ихтиологична фауна на България. – Архив на Министерството на земеделието и държавните имоти, 3: 1–164.
- Маринов, Б. 1966. Върху ихтиофауната на българския участък на река Дунав. – Изв. На Зоолог. Инст. С музей, 20: 139–155.
- Маринов, Б. 1978. Ихтиофауната на българския сектор на река Дунав и нейното стопанско значение. – В: Русев Б., В. Найденов (ред.), Лимнология на българския сектор на р. Дунав. С., БАН, 201–228.
- Михайлова, Л. 1970. Рибите на Западна Стара планина. – Изв. На Зоолог. Инст. С музей, 31: 19–43.
- Моров, Т. 1931. Сладководните риби в България. С., „Художник“, 93 с.

Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМБР). <http://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/ribi>.

Паспалев, Г., Ц. Пешев. 1955. Принос към изучаване на ихтиофауната на р. Искър. – Год. На СУ, Биолого-Геолого-Географски фак., 48(1): 1–39.

Проект DIR-5113024-1-48 „Теренни проучвания на разпространение на видове/оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна – I фаза“.

Проект DIR-59318-1-2 „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“, 2013.

Управление на защитените зони по „Натура 2000“. Разпоредбите на член 6 от Директива 92/43/ЕИО за местообитанията.

Шишков Г. 1939. Няколко думи за риболова по р. Искър. – Рибарски преглед, 9(8): 4–7.

Шишков, Г. 1939а. Върху някои нови и слабо познати нашенски сладководни риби. – Год. СУ Физико-матем. Фак., 35 (3): 91–199.

Автори: Апостолос Апостолу, Лъчезар Пехливанов, Милена Павлова

## **5 ЗЕМНОВОДНИ И ВЛЕЧУГИ**

### **5.1 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1193 *BOMBINA VARIEGATA***

**1. Код и наименование на вида:** 1139 *Bombina variegata* - Жълтокоремна бумка

#### **2. Кратка характеристика на целевия обект**

Дължината на тялото достига до 5,5 cm; крайниците са сравнително къси, а главата е по-широка, отколкото дълга. Основният цвят на гръбната страна най-често е кафеникав, но може да варира от зеленикавокафяв до почти черен, като често се наблюдават четири мръсножълти петна – две по-малки в задтилната област и две по-големи на гърба. Коремната страна е с яркожълт до яркооранжев фон, по който се разполагат неравномерно сиво-черни петна (Stojanov et al. 2011; Цанков и др. 2014).

Видът е широко разпространен в предпланинските и планинските райони на България (до около 1500 m н.в., а на места и по-високо) с изключение на Странджа и най-източните части на Стара планина; не се среща в равнинните части на страната, но са известни няколко изолирани находища в Дунавската равнина, вкл. непотвърдени данни за намиране на вида по самото крайбрежие на р. Дунав (Stojanov et al. 2011; Цанков и др. 2014; Popgeorgiev et al. 2019). Обитава различни типове водоеми: планински потоци, блата, езера, разливи на реки, временни локви, наводнени канавки и коловози, корита на чешми и др. (Бешков и Нанев 2002; Stojanov et al. 2011).

*Bombina variegata* е активна от март до октомври. Размножителният период често е доста разтеглен през годината и може да трае от март до края на юли. Хранителният спектър на вида включва насекоми и други безгръбначни животни, които биват улавяни както във водата, така и на сушата. Активността е предимно дневна и сумрачна, но през размножителния период животните са активни и нощем. Хибернацията се осъществява на сушата (Бешков и Нанев 2002; Цанков и др. 2014).

#### **3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата**

Според националното докладване по Чл. 17 от Директива 92/43 през 2013 г. природозащитното състояние (ПС) на вида и в континенталния, и в алпийския биогеографски регион е благоприятно (FV) по всички показатели за оценка. Според

докладването от 2019 г. ПС на вида е благоприятно в алпийския биогеографски регион и неизвестно (XX) в континенталния поради недостатъчност на данните за размера на популациите, местообитанията и бъдещите перспективи.

*Bombina variegata* фигурира в стандартните формуляри за данни на 117 защитени зони за местообитанията от мрежата Натура 2000 в България.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

В Стандартния формуляр на зоната са дадени следните оценки за *Bombina variegata*:

| Population in the site |     |            |      |         | Site assessment |       |      |      |
|------------------------|-----|------------|------|---------|-----------------|-------|------|------|
| Size                   |     | Unit       | Cat. | D.qual. | A/B/C/D         | A/B/C |      |      |
| Min                    | Max |            |      |         | Pop.            | Con.  | Iso. | Glo. |
| 26                     | 26  | localities | C    | G       | C               | A     | C    | A    |

Предвид характера на националния ареал на вида (типичен ниско и среднопланински вид, избягващ равнините и низините) е ясно, че значението на защитена зона „Българка“ за опазването на вида е съществено.

#### 5. Анализ на наличната информация

В научната литература няма данни за *Bombina variegata* в територията на защитената зона, но в плана за управление на ПП „Българка“ (виж „Регистър на защитените територии и защитените зони в България“ към ИАОС) са дадени географските координати на 125 регистрации на вида, които общо попадат в 35 квадрата (UTM грид 1x1 km) [територията на природния парк е почти напълно идентична с тази на 33 „Българка“]. В специфичния доклад от 2013 г. по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ (виж ИСЗЗЕМ Натура 2000) се споменава за 23 находища [попадащи в 23 отделни квадрата 1x1 km, от които само 2 са различни, от дадените в цитирания план за управление] и е посочено, че средната стойност на относителната численост на вида е 3,82 индивида на 1000 m, а дадената обща площ на потенциалните местообитания (изчислена на база индуктивно моделиране) е 19612,21 ha, от които 7969,65 ha (33,21% от територията на зоната) са категоризирани като слабо пригодни, 9663,13 ha (40,27%) – като пригодни и 1979,43 ha (8,25%) – като оптимални. В същия доклад природозащитното състояние на вида в защитената зона е оценено като неблагоприятно-незадоволително, поради фрагментация на потенциални местообитания и наличие на заплахи (пожари и зарибяване на водоеми).

По време на теренните изследвания през 2022 г. видът беше регистриран на много места в зоната, като регистрации попадат в общо 15 квадрата 1x1 km, за 8 от които няма предишни данни [в този смисъл общият брой квадрати с доказано присъствие на вида в зоната към 2022 г. става 45]. Предвид голямата площ и сложната топография на зоната, наблюденията от 2022 г. не са достатъчни за придобиване на цялостна представа за актуалното състояние на местообитанията, но в изследваните части на зоната потенциалните местообитания на вида са в добро състояние

#### 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

| Параметър  | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация | Специфична цел |
|------------|---------------|-----------------|-------------------------|----------------|
| Популация: | Брой квадрати | Най-малко 45    | Целевата стойност       | Поддържане     |



| Параметър  | Мерна единица   | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфична цел                        |
|--|---|-----------------|--|---------------------------------------|
| <b>пространствен обхват</b>  | 1x1 km с доказано присъствие на вида  |                 | представлява броят на квадратите от географска мрежа с резолюция 1x1 km, в които видът е регистриран поне веднъж в периода 2010-2022 г. По експертна преценка, тази стойност (45) може да се приеме като минимална реферетна стойност за благоприятно състояние на вида по този параметър.   | пространствения обхват на популацията |
| <b>Популация: относителна численост</b>  | Брой индивиди на 1000 метра (Ab), изчислен по формулата: $Ab = (N/L) * 1000$ , където N е броят на наблюдаваните индивиди, а L е дължината на конкретния трансект в метри | $Ab \geq 3,82$  | Единствените числени данни са тези, събрани през 2011-2012 г., а изведената от тях средна стойност за относителната численост е 3,82 индивида на 1000 m, и тази стойност е интерпретирана като показателна за благоприятно състояние в специфичния доклад от 2013 г. (виж ИСЗЗЕМ Натура 2000). С оглед изследванията през 2022 г., въпреки че не е правено отчитане на брой индивиди на единица маршрут, по експертна преценка относителната численост на популацията е сходна с тази, дадена в специфичния доклад, т.е. състоянието на вида по този параметър е благоприятно. | Поддържане числеността на популацията |
| <b>Местообитание (площ): обща площ на пригодните и оптималните местообитания</b> | Хектар (ha)   | 11643 ha        | Единствените данни за площта на потенциалните местообитания на вида в зоната са дадени в специфичния доклад от 2013 г. (виж ИСЗЗЕМ Натура 2000). Площта е изведена чрез индуктивен модел (на база комплекс от фактори, вкл. климатични) с висока статистическа достоверност, поради което дадената стойност (общо 11643 ha пригодни и оптимални местообитания) може да се приеме като минимална реферетна  | Поддържане площта на местообитанията  |

| Параметър   | Мерна единица   | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфична цел   |
|---|---|-----------------|--|--|
|   |   |                 | стойност за благоприятно състояние на вида по този параметър.  |  |
| <b>Местообитание (площ): площ на подходящите за обитаване стоящи водоеми</b>          | Хектар (ha)   | 135 ha          | Единствените данни за площта на подходящите за обитаване стоящи водоеми в зоната са дадени в специфичния доклад от 2013 г. (виж ИСЗЗЕМ Натура 2000), като посочената площ представлява 0,69% от площта на потенциалните местообитания в зоната, т.е. 135 ha (0,69% от 19612,21). В същия доклад състоянието на вида по този показател е оценено, като благоприятно. С оглед наблюденията от 2022 г. може да се каже, че съществени промени в площта на стоящите водоеми вероятно няма. | Поддържане площта на подходящите за обитаване стоящи водоеми |
| <b>Местообитание (структура и функции): свързаност на потенциалните местообитания</b> | Обща дължина (в метри) на участъците от линейната транспортна инфраструктура (магистрала и пътища първи и/или втори клас), които пресичат потенциални местообитания на вида и представляват непреодолима или труднопреодолима преграда за същия | < 4000 m        | През зоната преминава първокласен път I-5 (E85). Според местоположението на картираните потенциални местообитания на вида изглежда, че влиянието на пътя не е съществено, (пресичат се само „петна“ от слабо пригодни и в по-малка степен от пригодни местообитания) и състоянието на вида по този параметър към 2022 г. може да се счита за благоприятно.   | Поддържане свързаността на потенциалните местообитания       |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Повечето европейски видове земноводни и влечуги не са пряко свързани с конкретни топографски обекти, поради което измерването на популациите им чрез брой находища изглежда неподходящо, още повече че много често всяка локация (GPS точка) на индивид бива интерпретирана като отделно находище, дори да се намира само на няколко метра от локацията на друг индивид. По този начин броят на т.нар. находища се доближава до броя на регистрациите на индивиди. Това води до некоректна оценка, т.е.

такава която не отразява размера на популацията нито пространствено, нито като брой индивиди. Поради тази причина би трябвало или ясно да се дефинира понятието „находище“, или да се използва друга мерна единица. За *Bombina variegata* дефинирането на находище е силно затруднено, поради факта че видът обитава както стоящи водоеми (които могат да се определят като находища), така и потоци, а освен това има и сухоземна фаза. Що се отнася до потоци и сухоземни находки, дефиницията за находище би могла да бъде само условна и да се изразява в следното: „локация на индивид, отдалечена поне на [примерно] 500 м от друга такава локация“. Такова определение за находище обаче е само пространствено (т.е. дефинира се единствено чрез ХУ координати), следователно е почти същото, като квадрат от метрична координатна система. От друга страна именно използването на квадрати от метрична географска мрежа, като мерна единица за популация в СФД, изглежда много по-подходящо (поне за сравнително големи по площ зони, каквато е тук разглежданата), тъй като допустимите резолюции на мрежата са посочени в Справочния портал за Натура 2000, т.е. те не се нуждаят от субективни дефиниции. С оглед на изложеното дотук, мерните единици за популация на вида в зоната следва да се променят от брой находища (localities), на брой клетки с резолюция 1x1 км (grids1x1), което е максималната допустима резолюция. В този смисъл, както и предвид анализа на наличната информация, следва да се добавят и съответните числени стойности за броя квадрати

Предложените актуализации на СФ са както следва:

|  | Population in the site |     |          |      |         | Site assessment |       |      |      |
|--|------------------------|-----|----------|------|---------|-----------------|-------|------|------|
|  | Size                   |     | Unit     | Cat. | D.qual. | A/B/C/D         | A/B/C |      |      |
|  | Min                    | Max |          |      |         | Pop.            | Con.  | Iso. | Glo. |
|  | 45                     | 45  | grids1x1 | C    | G       | C               | A     | C    | A    |

## 8. Цитирана литература

- Popgeorgiev, G., B. Naumov, Y. Kornilev, V. Vergilov, M. Slavchev, S. Lukanov, A. Dyugmedzhiev, A. Stoyanov, D. Dobrev, N. Tzankov. 2019. Diversity and Distribution of Amphibians and Reptiles in the Bulgarian Part of the Lower Danube. – In: Shurulinkov, P., Z. Hubenov, S. Beshkov, G. Popgeorgiev (Eds.): Biodiversity of the Bulgarian-Romanian Section of the Lower Dnube. Nova Science Publishers, New York, pp. 283-314.
- Stojanov, A., N. Tzankov, B. Naumov. 2011. Die Amphibien und Reptilien Bulgariens. Frankfurt am Main, Chimaira, 588 pp.
- Бешков, В., К. Нанев. 2002. Земноводни и влечуги в България. Pensoft, София-Москва, 120 с.
- Цанков, Н., Г. Попгеоргиев, Б. Наумов, А. Стоянов, Ю. Корнилев, Б. Петров, А. Дюгмеджиев, В. Вергилов, Р. Драганова, С. Луканов, А. Вестерстрьом. 2014. Определител на земноводните и влечугите в природен парк „Витоша“. София, Дирекция на Природен парк „Витоша“, 248 с.

Автори: Борислав Наумов, Георги Попгеоргиев, Димитър Плачийски, Владислав Вергилов

## 5.2 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1220 *EMYS ORBICULARIS*

**1. Код и наименование на вида:** 1220 *Emys orbicularis* - Обикновена блатна костенурка

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Дължината на корубата обикновено не надвишава 20 cm, а формата ѝ при възрастните е издължено-овална, докато при съвсем младите е почти кръгла. Оцветяването и шарката на карапакса варират, като основният тон може да премине от маслинозелен до почти черен; шарката се състои от жълтеникави точки и чертички, които обикновено излизат лъчеобразно от центровете на щитчетата към периферията; срещат се и почти черни индивиди без каквито и да било шарки. Пластронът е с охрено-жълт основен фон и различни по форма и големина тъмни петна, като може да стане почти черен (Stojanov et al. 2011; Цанков и др. 2014).

Видът е повсеместно разпространен в България с изключение на средните и високите части на планините; вертикалният диапазон на разпространението достига до 1221 m н.в., но повечето от известните находища се намират под 500 m н.в. (Stojanov et al., 2011; Kornilev et al., 2017). По отношение на местообитанията видът е изключително пластичен и може да бъде наблюдаван във всевъзможни типове водоеми: реки, потоци, канали, блата, езера, язовири и микроязовири, рибарници, разливни зони, наводнени кариери, бракични води и лимани по морския бряг и др.; проявява много висока толерантност към замърсяване на обитаваните водоеми. Най-предпочитани са бавнотечащите реки с тинесто дъно, отводнителните канали и стоящите водоеми с обилна растителност, като в такива местообитания често се наблюдават големи струпвания на индивиди, припичащи се на слънце върху дънери, корени, камъни и др. (Stojanov et al., 2011; Цанков и др., 2014). Местата за яйцеснасяне представляват специфична част от местообитанията на вида. Те могат да се намират както в непосредствена близост до обитавания водоем, така и далеч от него, като понякога в търсене на подходящо място за снасяне женските се отдалечават на стотици метра, а като изключение и до 4 km, от обитавания водоем (Бешков и Нанев 2002; Jablonski & Jablonska 1998).

*Emys orbicularis* е активна от март-април до октомври-ноември. Брачният период протича през април и май, а яйцеснасянето – от средата на май до началото на юли; броят на яйцата е между 4 и 10, но най-често 7-8 (Stojanov et al., 2011). Малките се излюпват след 65-100 дни, като нерядко остават да зимуват в гнездото и се появяват на повърхността през следващата пролет (Бешков и Нанев, 2002). Хранителният спектър на вида се състои главно от безгръбначни животни (насекоми, ракообразни, охлюви и др.), но включва също различни видове земноводни и риби, както и мърша; храненето става предимно във водата, въпреки че видът е способен да ловува и погълща плячка и на сушата. Активността е предимно дневна, но са регистрирани и прояви на нощна активност; хибернацията се осъществява на дъното на водоемите, по-рядко на сушата (Stojanov et al., 2011).

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Според националното докладване по Чл. 17 от Директива 92/43 през 2013 г. природозащитното състояние (ПС) на вида е неблагоприятно-незадоволително (U1) във всеки от трите биогеографски региона, в които попада територията на страната, поради негативните оценки на бъдещите перспективи. Според докладването през 2019 г. ПС на вида е благоприятно (FV) и в трите биогеографски региона.

*Emys orbicularis* фигурира в стандартните формуляри за данни на 194 защитени зони за местообитанията от мрежата Натура 2000 в България.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

В Стандартния формуляр на зоната са дадени следните оценки за *Emys orbicularis*:

| Population in the site |     |            |      |         | Site assessment |       |      |      |
|------------------------|-----|------------|------|---------|-----------------|-------|------|------|
| Size                   |     | Unit       | Cat. | D.qual. | A/B/C/D         | A/B/C |      |      |
| Min                    | Max |            |      |         | Pop.            | Con.  | Iso. | Glo. |
| 1                      | 1   | localities | V    | P       | C               | A     | B    | B    |

Предвид характера на националния ареал на вида (широко разпространен в страната) е ясно, че защитена зона „Българка“ не е от първостепенна важност за опазването му, но зоната е от значение за осигуряване свързаността на мрежата в континенталния биогеографски регион и конкретно – на защитените зони по протежение на Стара планина.

#### 5. Анализ на наличната информация

В работата на Kornilev et al. (2017) е споменат 1 квадрат (UTM грид 1x1 km), попадащ в територията на защитената зона, в който е установен *Emys orbicularis*. В плана за управление на ПП „Българка“ (виж „Регистър на защитените територии и защитените зони в България“ към ИАОС) са дадени географските координати на 3 регистрации на вида, които попадат в 3 отделни квадрата, един от които е този, даден от Kornilev et al. (2017) [територията на природния парк е почти напълно идентична с тази на 33 „Българка“]. В специфичния доклад от 2013 г. по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ (виж ИСЗЗЕМ Натура 2000) се споменава за едно находище [съответно един квадрат, като същият е даден и в плана за управление и от Kornilev et al. (2017)] и е посочено, че регистрираната относителна численост на вида е 0,02 индивида на 1000 m, а дадената обща площ на потенциалните местообитания (изчислена на база индуктивно моделиране) е 1699,52 ha, от които 1651,40 ha (6,88% от територията на зоната) са категоризирани като слабо пригодни, 47,40 ha (0,20%) – като пригодни и 0,73 ha (0,00%) – като оптимални. В същия доклад природозащитното състояние на вида в защитената зона е оценено като неблагоприятно-незадоволително, поради малък брой регистрирани екземпляри, недостатъчна площ на оптимални местообитания, фрагментация на местообитания и наличие на заплахи (пожари).

По време на теренните изследвания през 2022 г. видът не беше регистриран в зоната. Предвид голямата площ и сложната топография на зоната, наблюденията от 2022 г. не са достатъчни за придобиване на цялостна представа за актуалното състояние на местообитанията, но в изследваните части на зоната потенциалните местообитания на вида са в добро състояние.

#### 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

| Параметър                       | Мерна единица                                      | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфична цел                                   |
|---------------------------------|--|-----------------|--|--|
| Популация: пространствен обхват | Брой квадрати 1x1 km с доказано присъствие на вида | Най-малко 3     | Целевата стойност представлява броят на квадратите от географска мрежа с резолюция 1x1 km, в които видът е регистриран поне веднъж в периода | Поддържане пространствения обхват на популацията |

| Параметър  | Мерна единица   | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфична цел   |
|--|---|-----------------|---|--|
|  |   |                 | 2010-2022 г. По експертна преценка, тази стойност (3) може да се приеме като минимална референтна стойност за благоприятно състояние на вида по този параметър.   |  |
| <b>Популация: относителна численост</b>                                      | Брой индивиди на 1000 метра (Ab), изчислен по формулата: $Ab = (N/L) * 1000$ , където N е броят на наблюдаваните индивиди, а L е дължината на трансекта в метри | Неизвестна      | Единствените числени данни са тези, събрани през 2011-2012 г., а изведената от тях стойност за относителната численост е 0,02 индивиди на 1000 m (виж ИСЗЗЕМ Natura 2000). По време на изследванията през 2022 г. видът не е наблюдаван, с оглед на което относителната численост на популацията е възприета като неизвестна и е определена междинна цел.   | Междинна цел: да се определи относителната численост на популацията чрез провеждане на целенасочени теренни изследвания до 2027 г. |
| <b>Местообитание (площ): обща площ на потенциалните местообитания</b>        | Хектар (ha)   | 1670 ha         | Единствените данни за площта на потенциалните местообитания на вида в зоната са дадени в специфичния доклад от 2013 г. (виж ИСЗЗЕМ Natura 2000). Площта е изведена чрез индуктивен модел (на база комплекс от фактори, вкл. климатични) с висока статистическа достоверност, поради което дадената стойност (1670 ha) може да се приеме като минимална референтна стойност за благоприятно състояние на вида по този параметър. | Поддържане площта на местообитанията   |
| <b>Местообитание (площ): площ на подходящите за обитаване стоящи водоеми</b> | Хектар (ha)   | 9 ha            | Единствените данни за площта на подходящите за обитаване стоящи водоеми в зоната са дадени в специфичния доклад от 2013 г. (виж ИСЗЗЕМ Natura 2000), като посочената площ представлява 0,54% от площта на потенциалните местообитания в зоната, т.е. 9 ha (0,54% от 1699,52). В същия доклад състоянието на вида по този показател е оценено, като благоприятно. С оглед наблюденията от  | Поддържане площта на подходящите за обитаване стоящи водоеми   |

| Параметър   | Мерна единица   | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфична цел                             |
|---|---|-----------------|--|--|
|   |   |                 | 2022 г. може да се каже, че съществени промени в площта на стоящите водоеми вероятно няма.                               |  |
| <b>Местообитание (структура и функции): свързаност на потенциалните местообитания</b> | Обща дължина (в метри) на участъците от линейната транспортна инфраструктура (магистрала и пътища първи и/или втори клас), които пресичат потенциални местообитания на вида и представляват непреодолима или труднопреодолима преграда за същия | 0 m             | През зоната преминава първокласен път I-5 (E85), но той никъде не пресича картираните потенциални местообитания на вида. | Поддържане свързаността на местообитанията |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Повечето европейски видове земноводни и влечуги не са пряко свързани с конкретни топографски обекти, поради което измерването на популациите им чрез брой находища изглежда неподходящо, още повече че много често всяка локация (GPS точка) на индивид бива интерпретирана като отделно находище, дори да се намира само на няколко метра от локацията на друг индивид. По този начин броят на т.нар. находища се доближава до броя на регистрациите на индивиди. Това води до некоректна оценка, т.е. такава която не отразява размера на популацията нито пространствено, нито като брой индивиди. Поради тази причина би трябвало или ясно да се дефинира понятието „находище“, или да се използва друга мерна единица. За *Emys orbicularis* дефинирането на находище е силно затруднено, поради факта че видът обитава както стоящи водоеми (които могат да се определят като находища), така и реки, канали и др. (вкл. самата р. Дунав), а а понякога се среща и на сушата, далеч от вода. Що се отнася до реки/канални и сухоземни находки, дефиницията за находище би могла да бъде само условна и да се изразява в следното: „локация на индивид, отдалечена поне на [примерно] 500 м от друга такава локация“. Такова определение за находище обаче е само пространствено (т.е. дефинира се единствено чрез XY координати), следователно е почти същото, като квадрат от метрична координатна система. От друга страна именно използването на квадрати от метрична географска мрежа, като мерна единица за популация в СФД, изглежда много по-подходящо (поне за сравнително големи по площ зони, каквато е тук разглежданата), тъй като допустимите резолюции на мрежата са посочени в Справочния портал за Натура 2000, т.е. те не се нуждаят от субективни дефиниции. С оглед на изложеното дотук, мерните единици за популация на вида в зоната следва да се променят от брой находища (localities), на брой клетки с резолюция 1x1 км (grids1x1), което е максималната допустима резолюция. В този смисъл, както и предвид анализа на

наличната информация, следва да се добавят и съответните числени стойности за броя квадрати.

По отношение степента на изолация (Iso.) също се налага промяна, тъй като видът е повсеместно разпространен в страната, следователно по-коректно е в случая да се използва стенепта „неизолирана популация в рамките на разширен ареал“ (C), отколкото на „популация на границите на ареала“ (B).

Предложените актуализации на СФ са както следва:

|  | Population in the site |     |          |      |         | Site assessment |       |      |      |
|--|------------------------|-----|----------|------|---------|-----------------|-------|------|------|
|  | Size                   |     | Unit     | Cat. | D.qual. | A/B/C/D         | A/B/C |      |      |
|  | Min                    | Max |          |      |         | Pop.            | Con.  | Iso. | Glo. |
|  | 3                      | 3   | grids1x1 | V    | P       | C               | A     | C    | B    |

## 8. Цитирана литература

Определител на земноводните и влечугите в природен парк „Витоша“. София, Дирекция на Природен парк „Витоша“, 248 с.

Jablonski, A., S. Jablonska. 1998. Egg-laying in the European Pond Turtle, *Emys orbicularis* (L), in Leczynsko-Wlodawskie Lake District (East Poland). – *Mertensiella*, 10: 141-146.

Kornilev, Y., G. Popgeorgiev, B. Naumov, A. Stoyanov, N. Tzankov. 2017. Updated Distribution and Ecological Requirements of the Native Freshwater Turtles in Bulgaria. – *Acta zoologica bulgarica*, Suppl. 10: 65-76.

Stojanov, A., N. Tzankov, B. Naumov. 2011. Die Amphibien und Reptilien Bulgariens. Frankfurt am Main, Chimaira, 588 pp.

Бешков, В., К. Нанев. 2002. Земноводни и влечуги в България. Pensoft, София-Москва, 120 с.

Цанков, Н., Г. Попгеоргиев, Б. Наумов, А. Стоянов, Ю. Корнилев, Б. Петров, А. Дюгмеджиев, В. Вергилов, Р. Драганова, С. Луканов, А. Вестерстрьом. 2014.

*Автори:* Борислав Наумов, Георги Попгеоргиев, Димитър Плачийски, Владислав Вергилов

## 5.3 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1219 *TESTUDO GRAECA*

**1. Код и наименование на вида:** 1219 - *Testudo graeca* - Шипобедрена костенурка

**2. Кратка характеристика на целевия обект**

Дължината на корубата достига до около 30 cm (повечето екземпляри, намирани в последните години, са значително по-дребни), а като изключение и до 38,9 cm (Beshkov 1997). Шарката и оцветяването на карапакса варират, но най-често фоновият цвят е жълтеникав, като по латералните и маргиналните щитчета има диагонално разположени тъмни петна, а централните са почти изцяло тъмни; нерядко се срещат екземпляри, при които целият карапакс е почти черен. Пластронът също е с жълтеникав фон и с отделни тъмни петна, които понякога се сливат. На задната повърхност на бедрата има вроговени конични брадавици (Stojanov et al. 2011).



Видът е широко разпространен в България от морското равнище до около 600 m н.в. (на редица места и по-високо, като в Югозападна България достига и до 1300 m н.в.) с изключение на северозападната част на страната и високите полета на Западна България; в големи части от Тракийската низина и Дунавската равнина видът вече е изчезнал поради интензификацията на селското стопанство. Обитава главно открити терени (с тревиста и храстова растителност) и разредени широколистни гори, но по време на летните горещини навлиза в по-гъсти гори и влажни долове (Бешков и Нанев 2002; Stojanov et al. 2011).

*Testudo graeca* е активна от края на март до края на октомври. Брачният период протича основно през април и май. Яйцеснасянето обикновено е през юни и юли, като женската снася на два или три пъти по 2-8 почти кълбовидни яйца, които заравя на припечени места; като правило малките се излюпват след 70-100 дни, но в някои случаи остават да зимуват в гнездото и излизат на повърхността едва през следващата пролет. Хранителният спектър на вида се състои главно от тревисти растения, но включва също плодове, нерядко и безгръбначни животни (мекотели, червеи и др.), както и мърша. Активността е изцяло дневна, но са регистрирани и случайни прояви на нощна активност; хибернацията протича в почвата, най-често в дупки, изкопани от самите костенурки (Бешков и Нанев 2002; Stojanov et al. 2011).

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

*Testudo graeca* фигурира в Червената книга на България, в качеството на застрашен вид, а като отрицателно действащи фактори са посочени земеделската дейност през последните десетилетия (създаване на уедрени блокове, напоителни системи, машинната обработка на земята), премахването на формите на микрорелефа, унищожаването на равнинните гори, събирането за храна от някои групи от населението и за „лечение“ (въпреки доказаната безполезност от това), строителството на магистрали, застрояването на Черноморското крайбрежие, горските пожари, заменянето на широколистните гори с иглолистни и др. (Beshkov 2015).

Според националното докладване по Чл. 17 от Директива 92/43 през 2013 г. природозащитното състояние (ПС) на вида е неблагоприятно-незадоволително (U1) в континенталния биогеографски регион, неблагоприятно лошо (U2) в черноморския (негативни оценки по показателя за бъдещи перспективи и в двата случая), и благоприятно (FV) в алпийския. Според докладването през 2019 г. ПС на вида е неблагоприятно лошо (U2) в континенталния и черноморския регион (негативни оценки по показателите за местообитание и бъдещи перспективи), и неблагоприятно-незадоволително (U1) в алпийския (негативна оценка по показателя за бъдещи перспективи).

*Testudo graeca* фигурира в стандартните формуляри за данни на 161 защитени зони за местообитанията от мрежата Natura 2000 в България.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

В Стандартния формуляр на зоната са дадени следните оценки за *Testudo graeca*:

| Population in the site |     |            |      |         | Site assessment |       |      |      |
|------------------------|-----|------------|------|---------|-----------------|-------|------|------|
| Size                   |     | Unit       | Cat. | D.qual. | A/B/C/D         | A/B/C |      |      |
| Min                    | Max |            |      |         | Pop.            | Con.  | Iso. | Glo. |
|                        |     | localities | P    | DD      | C               | C     | C    | C    |

Предвид характера на националния ареал на вида (най-плътен в нископланинските райони и силно разпокъсан в равнинните) и особено хабитатните

предпочитания (главно открити терени) е ясно, че значението на защитена зона „Българка“ за опазването на *Testudo graeca* е нищожно.

## 5. Анализ на наличната информация

В научната литература няма данни за находища на вида в зоната. В специфичния доклад от 2013 г. по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза Г“ (виж ИСЗЗЕМ Натура 2000) също няма данни намиране на вида, а няма и картирани потенциални местообитания (на база индуктивното моделиране). В същия доклад природозащитното състояние на вида в защитената зона е оценено като неблагоприятно-незадоволително, поради липса на регистрации на вида и отсъствие на потенциални местообитания. В плана за управление на ПП „Българка“ (виж „Регистър на защитените територии и защитените зони в България“ към ИАОС) са дадени географските координати на една регистрация на вида (един екземпляр), но е даден и следният коментар: „Това е първата констатация за намирането на вида в тази част на страната. Твърде вероятно е намерения екземпляр да е бил пренесен като домашен любимец от други територии на страната и по-късно освободен или избягал“. Нашето мнение по въпроса е същото, още повече че по време на теренните изследвания през 2022 г. видът не беше регистриран в зоната, а не бяха забелязани и подходящи за него местообитания.

С оглед на гореизложеното може да се допусне, че видът вероятно не се среща в зоната или ако съществува местна популация, тя е незначителна. В този смисъл определянето на специфични цели за *Testudo graeca* в ЗЗ „Българка“ би било безсмислено.

## 6. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Повечето европейски видове земноводни и влечуги не са пряко свързани с конкретни топографски обекти, поради което измерването на популациите им чрез брой находища изглежда неподходящо, още повече че много често всяка локация (GPS точка) на индивид бива интерпретирана като отделно находище, дори да се намира само на няколко метра от локацията на друг индивид. По този начин броят на т.нар. находища се доближава до броя на регистрациите на индивиди. Това води до некоректна оценка, т.е. такава която не отразява размера на популацията нито пространствено, нито като брой индивиди. Поради тази причина би трябвало или ясно да се дефинира понятието „находище“, или да се използва друга мерна единица. За *Testudo graeca* дефиницията за находище би могла да бъде само условна и да се изразява в следното: „локация на индивид, отдалечена поне на [примерно] 500 м от друга такава локация“. Такова определение за находище обаче е само пространствено (т.е. дефинира се единствено чрез ХУ координати), следователно е почти същото, като квадрат от метрична координатна система. От друга страна именно използването на квадрати от метрична географска мрежа, като мерна единица за популация в СФД, изглежда много по-подходящо (поне за сравнително големи по площ зони, каквато е тук разглежданата), тъй като допустимите резолюции на мрежата са посочени в Справочния портал за Натура 2000, т.е. те не се нуждаят от субективни дефиниции. С оглед на изложеното дотук, мерните единици за популация на вида в зоната следва да се променят от брой находища (localities), на брой клетки с резолюция 1x1 км (grids 1x1), което е максималната допустима резолюция.

По отношение оценката на зоната се налага съществена промяна, тъй като според анализа на наличната информация ако изобщо съществува местна популация (Pop.), тя може да се категоризира само като незначителна, т.е. оценка D. В този случай критериите „Опазване“ (Con.), „Изоляция“ (Iso.) и „Обща оценка“ (Glo.) не следва да се отбелязват.

Предложените актуализации на СФ са както следва:

|  | Population in the site |     |          |      | Site assessment |         |       |      |      |
|--|------------------------|-----|----------|------|-----------------|---------|-------|------|------|
|  | Size                   |     | Unit     | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D | A/B/C |      |      |
|  | Min                    | Max |          |      |                 | Pop.    | Con.  | Iso. | Glo. |
|  |                        |     | grids1x1 | P    | DD              | D       |       |      |      |

## 7. Цитирана литература

- Beshkov, V. 1997. Record-sized tortoises, *Testudo graeca iberica* and *Testudo hermanni boettgeri*, from Bulgaria. – *Chelonian Conservation and Biology*, 2(4): 593-596.
- Beshkov, V. 2015. Spur-thighed tortoise *Testudo graeca iberica* Pallas, 1814. – In: Golemanski, V. et al. (Eds.): *Red Data Book of the Republic of Bulgaria. Volume 2. Animals. BAS & MoEW, Sofia*, p. 203.
- Stojanov, A., N. Tzankov, B. Naumov. 2011. *Die Amphibien und Reptilien Bulgariens. Frankfurt am Main, Chimaira*, 588 pp.
- Бешков, В., К. Нанев. 2002. *Земноводни и влечуги в България*. Pensoft, София-Москва, 120 с.

*Автори:* Борислав Наумов, Георги Попгеоргиев, Димитър Плачийски, Владислав Вергилов

## 5.4 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1217 *TESTUDO HERMANNI*

**1. Код на наименование на вида:** 1217 *Testudo hermanni* - Шипоопашата костенурка

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Дължината на корубата много рядко надвишава 30 cm (повечето екземпляри, намирани в последните години, са значително по-дребни), но по изключение достига и до 35,7 cm (Beshkov 1997). Шарката и оцветяването варират (има както доста тъмно оцветени, така и индивиди без почти никакво тъмно напетняване), но основният цвят на корубата обикновено е жълтеникав, като тъмните петна по страничните щитчета на карапакса са триъгълни, а тези по централните – надлъжни; пластронът няма подвижни части, а основният му цвят е идентичен с този на карапакса. Опашката завършва с рогов шип (Цанков и др. 2014).

Видът е широко разпространен в България от морското равнище до около 600 m н.в. (на много места и по-високо, като в Югозападна България достига и до 1450 m н.в.), с изключение на високите полета на Западна България и най-североизточните райони на страната, където са намирани само единични екземпляри; в големи части от Тракийската низина и Дунавската равнина видът е изчезнал поради интензификацията на селското стопанство (Бешков и Нанев 2002; Stojanov et al. 2011). Обитава открити поляни, покрайнини на гори, каменисти ждрела с храстова растителност, разредени широколистни гори, дерета и др., като нередко навлиза и в различен тип културни площи: лозя, ниви, градини и др. (Цанков и др. 2014).

*Testudo hermanni* е активна от края на март до края на октомври. Брачният период протича основно през април и май, но може да бъде и по-разтеглен, като есенните копулации също не са изключение (Stojanov et al. 2011; Цанков и др. 2014). Яйцеснасянето е главно през юни и юли, като женската снася на два или три пъти обикновено по 2-5 продълговати яйца, които заравя на сухи, припечни места (Бешков и Нанев 2002). Хранителният спектър на вида се състои главно от тревисти растения и

плодове, но нерядко включва и безгръбначни животни (мекотели, червеи и др.), а в отделни случаи също екскременти и мърша. Активността е изцяло дневна, но са регистрирани и случайни прояви на нощна активност; хибернацията протича в почвата, най-често в дупки, изкопани от самите костенурки на сухи склонове, почти винаги с южно изложение (Бешков и Нанев 2002; Stojanov et al. 2011; Цанков и др. 2014).

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

*Testudo hermanni* фигурира в Червената книга на България, в качеството на застрашен вид, а като отрицателно действащи фактори са посочени земеделската дейност през последните десетилетия (създаване на уедрени блокове, напоителни системи, машинната обработка на земята), премахването на формите на микрорелефа, унищожаването на равнинните гори; събирането за храна от населението и за „лечение“ (въпреки доказаната безполезност от това), големите инфраструктури строежи (магистрала, газопроводи и др.), застрояването на Черноморското крайбрежие, горските пожари, заменянето на широколистните гори с иглолистни и др. (Beshkov 2015).

Според националното докладване по Чл. 17 от Директива 92/43 през 2013 г. природозащитното състояние (ПС) на вида е неблагоприятно-незадоволително (U1) в континенталния биогеографски регион, неблагоприятно лошо (U2) в черноморския (негативни оценки по показателя за бъдещи перспективи и в двата случая), и благоприятно (FV) в алпийския. Според докладването през 2019 г. ПС на вида е неблагоприятно-незадоволително (U1) и в трите биогеографски региона (негативни оценки по показателите за популация, местообитание и бъдещи перспективи в континенталния регион, по показателя за популация в черноморския и по показателите за ареал и бъдещи перспективи в алпийския).

*Testudo hermanni* фигурира в стандартните формуляри за данни на 181 защитени зони за местообитанията от мрежата Natura 2000 в България.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

В Стандартния формуляр на зоната са дадени следните оценки за *Testudo hermanni*:

| Population in the site |     |            |      |         | Site assessment |       |      |      |
|------------------------|-----|------------|------|---------|-----------------|-------|------|------|
| Size                   |     | Unit       | Cat. | D.qual. | A/B/C/D         | A/B/C |      |      |
| Min                    | Max |            |      |         | Pop.            | Con.  | Iso. | Glo. |
| 2                      | 2   | localities | V    | P       | C               | A     | B    | A    |

Предвид характера на националния ареал на вида (най-плътен в нископланинските райони и силно разпокъсан в равнинните) е ясно, че защитена зона „Българка“ не е от първостепенна важност за опазването му, но зоната е от значение за осигуряване свързаността на мрежата в континенталния биогеографски регион и конкретно – на защитените зони по протежение на Стара планина.

### 5. Анализ на наличната информация

В научната литература се споменава едно находище на *Testudo hermanni* в защитената зона: Соколски манастир (Ковачев 1912). В плана за управление на ПП „Българка“ (виж „Регистър на защитените територии и защитените зони в България“ към ИАОС) са дадени географските координати на 14 регистрации на вида, които общо попадат в 6 квадрата (UTM грид 1x1 km) [територията на природния парк е почти напълно идентична с тази на 33 „Българка“]. В специфичния доклад от 2013 г. по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и

видове - фаза I“ (виж ИСЗЗЕМ Натура 2000) се споменава за 11 находища [попадащи в 3 отделни квадрата 1x1 km, като същите съвпадат с 3 от 6-те квадрата в цитирания план за управление] и е посочено, че средната стойност на относителната численост на вида е 0,69 индивида на 1000 m, а дадената обща площ на потенциалните местообитания (изчислена на база индуктивно моделиране) е 4171,48 ha, от които 3668,23 ha (15,29% от територията на зоната) са категоризирани като слабо пригодни, 490,14 ha (2,04%) – като пригодни и 13,11 ha (0,05%) – като оптимални. В същия доклад природозащитното състояние на вида в защитената зона е оценено като неблагоприятно-незадоволително, поради малък брой регистрирани екземпляри, недостатъчна площ на оптимални местообитания, наличие на фрагментация на потенциални местообитанията и заплахи (пожари).

По време на теренните изследвания през 2022 г. видът беше регистриран на няколко места в зоната, като регистрациите попадат в общо 3 квадрата 1x1 km, за 1 от които няма предишни данни [в този смисъл общият брой квадрати с доказано присъствие на вида в зоната към 2022 г. става 7]. Предвид голямата площ и сложната топография на зоната, наблюденията от 2022 г. не са достатъчни за придобиване на цялостна представа за актуалното състояние на местообитанията, но в изследваните части на зоната потенциалните местообитания на вида са в добро състояние.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

| Параметър                               | Мерна единица   | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфична цел                                   |
|---|---|-----------------|---|--|
| <b>Популация: пространствен обхват</b>  | Брой квадрати 1x1 km с доказано присъствие на вида  | Най-малко 7     | Присъствието на вида е доказано за два квадрата от географска мрежа с резолюция 1x1 km. По експертна преценка, тази стойност (7) може да се приеме като минимална референтна стойност за благоприятно състояние на вида по този параметър.  | Поддържане пространствения обхват на популацията |
| <b>Популация: относителна численост</b> | Брой индивиди на 1000 метра (Ab), изчислен по формулата: $Ab = (N/L) * 1000$ , където N е броят на наблюдаваните индивиди, а L е дължината на трансекта в метри | $Ab \geq 0,69$  | Единствените числени данни са тези, събрани през 2011-2012 г., а изведената от тях средна стойност за относителната численост е 0,69 индивида на 1000 m, и тази стойност е интерпретирана като показателна за благоприятно състояние в специфичния доклад от 2013 г. (виж ИСЗЗЕМ Натура 2000). С оглед изследванията през 2022 г., въпреки че не е правено отчитане на брой индивиди на единица маршрут, по експертна преценка относителната численост на популацията е | Поддържане числеността на популацията            |

| Параметър   | Мерна единица  | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфична цел   |
|---|--|-----------------|--|--|
|   |  |                 | сходна с тази, дадена в специфичния доклад, т.е. състоянието на вида по този параметър е благоприятно.   |  |
| <b>Местообитание (площ): обща площ на потенциалните и оптималните местообитания</b>   | Хектар (ha)  | 503 ha          | Единствените данни за площта на потенциалните местообитания на вида в зоната са дадени в специфичния доклад от 2013 г. (виж ИСЗЗЕМ Натура 2000). Площта е изведена чрез индуктивен модел (на база комплекс от фактори, вкл. климатични) с висока статистическа достоверност, поради което дадената стойност (общо 503 ha пригодни и оптимални местообитания) може да се приеме като минимална референтна стойност за благоприятно състояние на вида по този параметър. | Поддържане площта на местообитанията   |
| <b>Местообитание (площ): площ на разредени гори и храсталаци, пасища, ливади и запустели земеделски земи с дървета и храсти</b> | Хектар (ha)  | 1803            | Единствените данни за площта на този тип местообитание на вида са дадени в специфичния доклад от 2013 г. (виж ИСЗЗЕМ Натура 2000), като посочената площ представлява 43,23% от площта на потенциалните местообитания в зоната, т.е. 1803 ha (43,23% от 4171,48). В същия доклад състоянието на вида по този показател е оценено, като благоприятно.  | Поддържане на площта на разредените гори и храсталаци, пасища, ливади и запустели земеделски земи с дървета и храсти |
| <b>Местообитание (структура и функции): свързаност на потенциалните местообитания</b>   | Обща дължина (в метри) на участъците от линейната транспортна инфраструктура (магистрала и пътища първи и/или втори клас), които пресичат потенциални местообитания на вида и представляват непреодолима | < 1200 m        | През зоната преминава първокласен път I-5 (E85). Според местоположението на картираните потенциални местообитания на вида изглежда, че влиянието на пътя не е съществено, (пресичат се само „петна“ от слабо пригодни и в много по-малка степен от пригодни местообитания) и състоянието на вида по този параметър към 2022 г. може да се счита за благоприятно.   | Поддържане свързаността на потенциалните местообитания   |

| Параметър | Мерна единица                             | Целева стойност | Допълнителна информация | Специфична цел |
|-----------|---|-----------------|-------------------------|----------------|
|           | или<br>труднопреодолима преграда за същия |                 |                         |                |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Повечето европейски видове земноводни и влечуги не са пряко свързани с конкретни топографски обекти, поради което измерването на популациите им чрез брой находища изглежда неподходящо, още повече че много често всяка локация (GPS точка) на индивид бива интерпретирана като отделно находище, дори да се намира само на няколко метра от локацията на друг индивид. По този начин броят на т.нар. находища се доближава до броя на регистрациите на индивиди. Това води до некоректна оценка, т.е. такава която не отразява размера на популацията нито пространствено, нито като брой индивиди. Поради тази причина би трябвало или ясно да се дефинира понятието „находище“, или да се използва друга мерна единица. За *Testudo hermanni* дефиницията за находище би могла да бъде само условна и да се изразява в следното: „локация на индивид, отдалечена поне на [примерно] 500 м от друга такава локация“. Такова определение за находище обаче е само пространствено (т.е. дефинира се единствено чрез XY координати), следователно е почти същото, като квадрат от метрична координатна система. От друга страна именно използването на квадрати от метрична географска мрежа, като мерна единица за популация в СФД, изглежда много по-подходящо (поне за сравнително големи по площ зони, каквато е тук разглежданата), тъй като допустимите резолюции на мрежата са посочени в Справочния портал за Natura 2000, т.е. те не се нуждаят от субективни дефиниции. С оглед на изложеното дотук, мерните единици за популация на вида в зоната следва да се променят от брой находища (localities), на брой клетки с резолюция 1x1 км (grids1x1), което е максималната допустима резолюция. В този смисъл, както и предвид анализа на наличната информация, следва да се добавят и съответните числени стойности за броя квадрати.

По отношение категорията за плътност (Cat.) се налага промяна на оценката, тъй като според анализа на наличната информация изглежда, че видът е по-скоро „рядък“ (R), отколкото „много рядък“ (V).

По отношение качеството на данните (D.qual.) също се налага промяна, тъй като според анализа на наличната информация изглежда, че качеството отговаря повече на дефиницията „средно“ (M), отколкото на „лошо“ (P).

По отношение степента на изолация (Iso.) също се налага промяна, тъй като видът е повсеместно разпространен в страната, следователно по-коректно е в случая да се използва степенпета „неизолирана популация в рамките на разширен ареал“ (C), отколкото на „популация на границите на ареала“ (B)

Предложените актуализации на СФ са както следва:

|  | Population in the site |     |          |      |         | Site assessment |       |      |      |
|--|------------------------|-----|----------|------|---------|-----------------|-------|------|------|
|  | Size                   |     | Unit     | Cat. | D.qual. | A/B/C/D         | A/B/C |      |      |
|  | Min                    | Max |          |      |         | Pop.            | Con.  | Iso. | Glo. |
|  | 7                      | 7   | grids1x1 | R    | M       | C               | A     | C    | A    |

## 8. Цитирана литература

Beshkov, V. 1997. Record-sized tortoises, *Testudo graeca iberica* and *Testudo hermanni boettgeri*, from Bulgaria. – *Chelonian Conservation and Biology*, 2(4): 593-596.

- Beshkov, V. 2015. Eastern Hermann's Tortoise *Eurotestudo hermanni boettgeri* (Mojsisovics, 1889). – In: Golemanski, V. et al. (Eds.): Red Data Book of the Republic of Bulgaria. Volume 2. Animals. BAS & MoEW, Sofia, p. 202.
- Stojanov, A., N. Tzankov, B. Naumov. 2011. Die Amphibien und Reptilien Bulgariens. Frankfurt am Main, Chimaira, 588 pp.
- Бешков, В., К. Нанев. 2002. Земноводни и влечуги в България. Pensoft, София-Москва, 120 с.
- Ковачев, В. 1912. Херпетологичната фауна на България (Влечуги и земноводни). Печатница "Хр. Г. Данов", Пловдив, 90 с.
- Цанков, Н., Г. Попгеоргиев, Б. Наумов, А. Стоянов, Ю. Корнилев, Б. Петров, А. Дюгмеджиев, В. Вергилов, Р. Драганова, С. Луканов, А. Вестерстрьом. 2014. Определител на земноводните и влечугите в природен парк „Витоша“. София, Дирекция на Природен парк „Витоша“, 248 с.

*Автори:* Борислав Наумов, Георги Попгеоргиев, Димитър Плачийски, Владислав Вергилов

## 5.5 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1171 *TRITURUS KARELINII*

**1. Код и наименование на вида:** 1171 *Triturus karelinii* - Южен гребенест тритон

### 2. Кратка характеристика на елевия обект

Общата дължина на тялото обикновено не надвишава 15–16 cm, но отделни екземпляри достигат и по-големи размери. Гръбната страна е сиво-кафеникава с потъмни, маслинозелени или кафеникави петна. Коремът и гушата са жълти, тъмножълти или оранжеви с дребни или едри тъмни, до черни петна. По време на размножителния период мъжките имат висок, назъбен гребен по дължината на гърба, ясно отделен от опашния плавник (Цанков и др. 2014).

Видът е широко разпространен в България от морското равнище до около 1300 m н.в. (на места и по-високо), но отсъства от северозападната част на страната; не е намиран и по крайбрежието на р. Дунав (Stojanov et al. 2011; Wielstra et al. 2014; Popgeorgiev et al. 2019). Обитава всевъзможни типове стоящи водоеми (блата, езера, разливи, изкопи, канали и др.), но най-често – такива с неголяма дълбочина и площ, в които няма риби; по време на сухоземната фаза обитава влажни и сенчести места (главно широколистни гори) в околностите на водоемите, но отделни индивиди се отдалечават и на повече от километър от водата (Бешков и Нанев 2002; Stojanov et al. 2011).

*Triturus karelinii* е активен от март–април до октомври–ноември. Размножителният период започва веднага след зимния сън и продължава около месец, след което повечето индивид напускат водата, но някои остават значително по-дълго време, дори целогодишно; метаморфозата обикновено завършва през втората половина на лятото или в началото на есента, след което младите напускат водата и следващите 1–2 години живеят на сушата. Хранителният спектър на вида се състои главно от дребни безгръбначни животни, но включва също и земноводни (най-вече яйца и ларви). Активността е предимно нощна, но по време на водната фаза се проявява и дневна активност. Хибернацията може да се осъществява както във водата, така и на сушата (Цанков и др. 2014).



### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Според националното докладване по Чл. 17 от Директива 92/43 през 2013 г. природозащитното състояние (ПС) на вида е благоприятно (FV) в алпийския биогеографски регион, но неблагоприятно-незадоволително (U1) в континенталния и черноморския регион поради негативните оценки на бъдещите перспективи. Според докладването от 2019 г. ПС на вида е неизвестно (XX) и в трите биогеографски региона поради недостатъчност на данните за размера на популациите, местообитанията и бъдещите перспективи.

*Triturus karelinii* фигурира в стандартните формуляри за данни на 159 защитени зони за местообитанията от мрежата Натура 2000 в България.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

В Стандартния формуляр на зоната са дадени следните оценки за *Triturus karelinii*:

| Population in the site |     |            |      |         | Site assessment |       |      |      |
|------------------------|-----|------------|------|---------|-----------------|-------|------|------|
| Size                   |     | Unit       | Cat. | D.qual. | A/B/C/D         | A/B/C |      |      |
| Min                    | Max |            |      |         | Pop.            | Con.  | Iso. | Glo. |
| 3                      | 3   | localities | V    | P       | C               | A     | C    | B    |

Предвид характера на националния ареал на вида (широко разпространен в страната) е ясно, че защитена зона „Българка“ не е от първостепенна важност за опазването му, но зоната е от значение за осигуряване свързаността на мрежата в континенталния биогеографски регион и конкретно – на защитените зони по протежение на Стара планина.

### 5. Анализ на наличната информация

В научната литература се споменава едно находище на *Triturus karelinii* в защитената зона: с. Езерото (Wielstra et al. 2013). В плана за управление на ПП „Българка“ (виж „Регистър на защитените територии и защитените зони в България“ към ИАОС) са дадени географските координати на 7 регистрации на вида, които общо попадат в 5 квадрата (UTM GRID 1x1 km), един от които е същият, в който попада и находището от Wielstra et al. (2013) [територията на природния парк е почти напълно идентична с тази на 33 „Българка“]. В специфичния доклад от 2013 г. по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза Г“ (виж ИСЗЗЕМ Натура 2000) се споменава за 5 находища [попадащи в 3 отделни квадрата 1x1 km, като същите съвпадат с 3 от 5-те квадрата в цитирания план за управление] и е посочено, че средната стойност на относителната численост на вида е 0,89 индивида на капан, а дадената обща площ на потенциалните местообитания (изчислена на база индуктивно моделиране) е 12556,87 ha, от които 8310,61 ha (34,63% от територията на зоната) са категоризирани като слабо пригодни, 3485,30 ha (14,52%) – като пригодни и 760,96 ha (3,17%) – като оптимални. В същия доклад природозащитното състояние на вида в защитената зона е оценено като неблагоприятно-незадоволително, поради фрагментация на потенциални местообитания и наличие на заплахи (зарибяване на водоеми и пожари).

По време на теренните изследвания през 2022 г. видът беше регистриран на три места в зоната, като регистрации попадат в 3 отделни квадрата 1x1 km, за 2 от които няма предишни данни [в този смисъл общият брой квадрати с доказано присъствие на вида в зоната към 2022 г. става 7]. Предвид голямата площ и сложната топография на зоната, наблюденията от 2022 г. не са достатъчни за придобиване на цялостна представа

за актуалното състояние на местообитанията, но в изследваните части на зоната потенциалните местообитания на вида са в добро състояние.

### 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

| Параметър  | Мерна единица   | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфична цел   |
|--|---|-----------------|--|--|
| <b>Популация: пространствен обхват</b>                             | Брой квадрати 1x1 km с доказано присъствие на вида  | Най-малко 7     | Целевата стойност представлява броят на квадратите от географска мрежа с резолюция 1x1 km, в които видът е регистриран поне веднъж в периода 2010-2022 г. По експертна преценка, тази стойност (7) може да се приеме като минимална референтна стойност за благоприятно състояние на вида по този параметър.   | Поддържане пространствения обхват на популацията   |
| <b>Популация: относителна численост</b>                            | Брой индивиди на капаночас (Ab), изчислен по формулата: $Ab = N/(T \cdot H)$ , където N е брой уловени индивиди, T – брой поставени капани и H – брой часове на експониране | Неизвестна      | Единствените числени данни са тези, дадени в специфичния доклад от 2013 г. (виж ИСЗЗЕМ Натура 2000), но те са изведени чрез формула, различна от тази, на която се основава използваната тук мерна единица [разликата се изразява в това, че в цитирания доклад броят на уловените животни е съпоставен само с броя на заложените капани, но не и с времето на експонирането им, което по експертно мнение представлява съществен недостатък]. При изследванията през 2022 г., не е провеждан улов на тритони чрез експониране на капани. В този смисъл относителната численост на популацията може да се смята за неизвестна, поради което е определена междинна цел. | Междинна цел: да се определи относителната численост на популацията чрез провеждане на целенасочени теренни изследвания до 2027 г. |
| <b>Местообитание (площ): обща площ на пригодните и оптималните</b> | Хектар (ha)   | 4246 ha         | Единствените данни за площта на потенциалните местообитания на вида в зоната са дадени в специфичния доклад от   | Поддържане площта на местообитанията   |

| Параметър   | Мерна единица   | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфична цел   |
|---|---|-----------------|---|--|
| местообитания   |   |                 | 2013 г. (виж ИСЗЗЕМ Натура 2000). Площта е изведена чрез индуктивен модел (на база комплекс от фактори, вкл. климатични) с висока статистическа достоверност, поради което дадената стойност (общо 4246 ha пригодни и оптимални местообитания) може да се приеме като минимална реферетна стойност за благоприятно състояние на вида по този параметър.   |  |
| <b>Местообитание (площ): площ на подходящите за обитаване стоящи водоеми</b>          | Хектар (ha)   | 133 ha          | Единствените данни за площта на на подходящите за обитаване стоящи водоеми в зоната са дадени в специфичния доклад от 2013 г. (виж ИСЗЗЕМ Натура 2000), като посочената площ представлява 1,06% от площта на потенциалните местообитания в зоната, т.е. 133 ha (1,06% от 12556,87). В същия доклад състоянието на вида по този показател е оценено, като благоприятно. С оглед наблюденията от 2022 г. може да се каже, че съществени промени в площта на стоящите водоеми вероятно няма. | Поддържане площта на подходящите за обитаване стоящи водоеми |
| <b>Местообитание (структура и функции): свързаност на потенциалните местообитания</b> | Обща дължина (в метри) на участъците от линейната транспортна инфраструктура (магистрала и пътища първи и/или втори клас), които пресичат потенциални местообитания на вида и представляват непреодолима или труднопреодоли | < 4000 m        | През зоната преминава първокласен път I-5 (E85). Според местоположението на картираните потенциални местообитания на вида изглежда, че влиянието на пътя не е съществено (пресичат се само разпръснати и малки по площ „петна“ от потенциални местообитания) и състоянието на вида по този параметър към 2022 г. може да се счита за благоприятно.  | Поддържане свързаността на потенциалните местообитания       |

| Параметър | Мерна единица        | Целева стойност | Допълнителна информация | Специфична цел |
|-----------|----------------------|-----------------|-------------------------|----------------|
|           | ма преграда за същия |                 |                         |                |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Повечето европейски видове земноводни и влечуги не са пряко свързани с конкретни топографски обекти, поради което измерването на популациите им чрез брой находища изглежда неподходящо, още повече че много често всяка локация (GPS точка) на индивид бива интерпретирана като отделно находище, дори да се намира само на няколко метра от локацията на друг индивид. По този начин броят на т.нар. находища се доближава до броя на регистрациите на индивиди. Това води до некоректна оценка, т.е. такава която не отразява размера на популацията нито пространствено, нито като брой индивиди. Поради тази причина би трябвало или ясно да се дефинира понятието „находище“, или да се използва друга мерна единица. За *Triturus karelinii* дефинирането на находище е силно затруднено, поради факта че видът обитава както сравнително големи стоящи водоеми (които могат да се определят като находища), така и временни локви, канавки и др., а освен това има и сухоземна фаза. Що се отнася до временни локви и сухоземни находки, дефиницията за находище би могла да бъде само условна и да се изразява в следното: „локация на индивид, отдалечена поне на [примерно] 500 м от друга такава локация“. Такова определение за находище обаче е само пространствено (т.е. дефинира се единствено чрез XY координати), следователно е почти същото, като квадрат от метрична координатна система. От друга страна именно използването на квадрати от метрична географска мрежа, като мерна единица за популация в СФД, изглежда много по-подходящо (поне за сравнително големи по площ зони, каквато е тук разглежданата), тъй като допустимите резолюции на мрежата са посочени в Справочния портал за Натура 2000, т.е. те не се нуждаят от субективни дефиниции. С оглед на изложеното дотук, мерните единици за популация на вида в зоната следва да се променят от брой находища (localities), на брой клетки с резолюция 1x1 км (grids1x1), което е максималната допустима резолюция. В този смисъл, както и предвид анализа на наличната информация, следва да се добавят и съответните числени стойности за броя квадрати.

По отношение категорията за плътност (Cat.) също се налага промяна на оценката, тъй като според анализа на наличната информация изглежда, че видът е по-скоро „рядък“ (R), отколкото „много рядък“ (V).

Предложените актуализации на СФ са както следва:

|  | Population in the site |     |          |      |         | Site assessment |       |      |      |
|--|------------------------|-----|----------|------|---------|-----------------|-------|------|------|
|  | Size                   |     | Unit     | Cat. | D.qual. | A/B/C/D         | A/B/C |      |      |
|  | Min                    | Max |          |      |         | Pop.            | Con.  | Iso. | Glo. |
|  | 7                      | 7   | grids1x1 | R    | P       | C               | A     | C    | B    |

## 8. Цитирана литература

Popgeorgiev, G., B. Naumov, Y. Kornilev, V. Vergilov, M. Slavchev, S. Lukanov, A. Dyugmedzhiev, A. Stoyanov, D. Dobrev, N. Tzankov. 2019. Diversity and Distribution of Amphibians and Reptiles in the Bulgarian Part of the Lower Danube. – In: Shurulinkov, P., Z. Hubenov, S. Beshkov, G. Popgeorgiev (Eds.): Biodiversity of the Bulgarian-Romanian Section of the Lower Dnube. Nova Science Publishers, New York, pp. 283-314.

- Stojanov, A., N. Tzankov, B. Naumov. 2011. Die Amphibien und Reptilien Bulgariens. Frankfurt am Main, Chimaira, 588 pp.
- Wielstra, B., J. Crnobrnja-Isailovic, A. Skidmore, K. Sotiropoulos, A. Toxopeus, N. Tzankov, T. Vukov, J. Arntzen. 2013. Tracing glacial refugia of Triturus newts based on mitochondrial DNA phylogeography and species distribution modeling. – *Frontiers in Zoology*, 10: 13.
- Wielstra, B., N. Sillero, J. Vörös, J. Arntzen. 2014. The distribution of the crested and marbled newt species (Amphibia: Salamandridae: Triturus) - an addition to the New Atlas of Amphibians and Reptiles of Europe. – *Amphibia-Reptilia*, 35: 376-381.
- Бешков, В., К. Нанев. 2002. Земноводни и влечуги в България. Pensoft, София-Москва, 120 с.
- Цанков, Н., Г. Попгеоргиев, Б. Наумов, А. Стоянов, Ю. Корнилев, Б. Петров, А. Дюгмеджиев, В. Вергилов, Р. Драганова, С. Луканов, А. Вестерстрьом. 2014. Определител на земноводните и влечугите в природен парк „Витоша“. София, Дирекция на Природен парк „Витоша“, 248 с.

*Автори:* Борислав Наумов, Георги Попгеоргиев, Димитър Плачийски, Владислав Вергилов

## **6 БОЗАЙНИЦИ**

### **6.1 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1308 *BARBASTELLA BARBASTELLUS***

**1. Код и наименование на вида:** 1308 *Barbastella barbastellus* (Schreber, 1774) - Широкоух прилеп

#### **2. Кратка характеристика на целевия обект**

Среден по размери, тъмно оцветен прилеп, с къси заоблени уши, чиито основи са сраснали. Козината е дълга, копринена. Гръбната страна е тъмнокафява, със сребрист оттенък, тъй като върховете на космите са светли. Долната страна е тъмносива. Лицето и ушите са черни, а мембраните – тъмнокафяви.

Храни се главно с дребни нощни пеперуди (Sierro, 1999; Goerlitz et al. 2010; Zeale et al. 2011). Обилието на тези насекоми е вероятно основен фактор за съществуването на вида. Предполага се, че намаляването им в резултат от селско- и горскостопански практики (широкото използване на органохлоридни инсектициди) е една от главните причини за намаляване на числеността на вида в Европа (Sierro, 1999).

Предпочита горски местообитания, а избягва скалисти места, редки гори и открити пространства (Sierro, 1999; Russo et al., 2004). Индивидуалната територия варира в широки граници от 9 ха (Sierro, 1999) до 56.9-1293.3 ha (Carr et al., 2016). Най-посещаваните участъци са тези, осигуряващи обилна плячка - добре структурирани и продуктивни гори и техните окрайнини (Sierro, 1999), крайбрежни местообитания, както и естествени ливади. Тези участъци са много малка част от индивидуалната територия (5 - 10%), използват се дълго време и не се припокриват при отделните индивиди. Тяхната площ е по-малко изменчива - 5.7-27.9 ha (Carr et al., 2016). За достигане на районите за хранене се отдалечава значително от дневното убежище – до 20 км, средно 7 км. Тези особености показват, че за локалното опазване на вида е важно да се подържат оптимални хранителни местообитания в радиус от 7 км около убежищата; линейните ландшафтни елементи под формата на полезащитни пояси, живи плетове, синори следва

да се поддържат в състояние, осигуряващо възможност за хранене и свързаност между убежищата и ловните местообитания (Zeale et al., 2012).

Раждат през юни по едно (рядко две) малки. Колониите за отглеждане на малките обикновено се състоят от 10-15 женски в хралупи или под кората на стари дървета. Най-предпочитани са големи мъртви дървета сред естествени гори, осигуряващи по-високи температури (южно изложение на отворите, по-голяма височина). Често сменя убежищата, което определя необходимостта от голям брой подходящи дървета. Малкият размер на размножителните колонии, както и необходимостта от смяна на убежищата определят необходимостта от голям брой мъртви, а също и зрели дървета, предлагащи подходящи убежища за осигуряване на жизнеспособна популация в даден район (Russo et al., 2004). Тези особености налагат при провеждане на сечи да се запазват зрелите и мъртвите дървета.

При безпокойство напускат убежището дори и през деня, което се отразява неблагоприятно и при отглеждане на малките. В райони, където е установена концентрация на убежища следва да се предприемат мерки за избягване на безпокойството - ограничаване на достъпа на посетители, изместване на туристически пътеки и горски пътища (Russo et al., 2004).

Мъжките обикновено живеят поединично и нямат ясно изразени предпочитания към по-високи температури и през лятото. Често намират убежища в пещери и скални цепнатини с по-ниски температури (Russo et al., 2004).

Зимният сън е от октомври до април, главно в подземни убежища (пещери, минни галерии, изби) по-рядко в хралупи на дървета. У нас предпочита студени пещери с температура около 0° - 5° С. Зимува както поединично, така и в големи колонии, съставени от индивиди от двата пола. Популацията е през есента и зимата.

Понякога мигрира – известни са придвижвания до 290 км.

Територията на Балканския полуостров е реликтна част от ареала (Raunovic et al., 2003). Рядък в България, разпространен главно в карстови и горски райони между 30 м и 1540 м н. в. Видът е регистриран основно в полупланинските и планински райони на България (Роров, 2018) - Централна и Западна Стара планина и в Западните Родопи. Единични екземпляри са установявани под 500 m н. м (напр. Кресненски пролом (200 m), с. Жернов (150 m, Плевенско), Черноморец (10 m, Бургаско). Най-високото находище в България е пещерата Водните дупки в Централен Балкан – 1450 m. Понастоящем няма данни за местоположението на размножителни колонии на вида в България. У нас през зимата най-често е намиран в студените, при входни части на пещерите при температури около 0-1-2°C. В пещерата Водните дупки е установена най-голямата зимуваща колония на вида в страната (над 100 инд. през зимата на 2011 г.), (Schunger et al., 2004; Venda et al., 2003; Иванова, Попов, 2007).

Предполага се, че у нас обитават около 10 000 индивида (Иванова, Попов, 2007). Според други експертни оценки, у нас обитават между 21576 и 36905 индивида, но липсва аргументация за тези цифри (Документ за целите на Натура 2000).

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията, през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) състоянието на вида е неблагоприятно-незадоволително и в трите биогеографски района заради неблагоприятните бъдещи перспективи, докато по всички останали параметри е благоприятно. (<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=3&group=Mammals&country=BG&region=> ). Същото състояние се запазва в BLS и CON при докладването през 2019 г. Състоянието в алпийския биогеографски регион съгласно докладването през 2019 г. е неизвестно по всички параметри (<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=5&group=Mammals&country=>

**BG).** Посочени са заплахи с висока значимост в трите биогеографски региона: изсичане на горите (B02.02), отстраняване на горския подлес (B02.03), отстраняване на мъртви и умиращи дървета (B02.04), използване на биоциди, хормони и химикали в горското стопанство (B04). На тази основа, като цяло, състоянието е оценено като неблагоприятно (U1), поради влошаващо се качество на местообитанието. Предвидени на първо ниво консервационни цели са подобряване на ПС по отношение на "Бъдещи перспективи" чрез ограничаване на влиянията и заплахите, свързани най-вече с качеството на местообитанието (Документ за целите на Натура 2000).

Видът е включен в Стандартните формуляри за данни на 101 защитени зони.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

В стандартния формуляр (Таблица 1), на основата на "средно" качество на наличната информация, популацията е оценена на по-малко от 2 % от националната (C); елементите на местообитанието са сравнително добре запазени, а влошените могат лесно да се възстановят (B); популацията не е изолирана (C). Общата оценка на зоната за опазване на вида е средна, (B).

Таблица 1. Оценка на популацията и местообитанието на широкоухия прилеп според стандартния формуляр на зоната

| Species |      |                                 |   |    | Population in the site |      |     |      |      | Site assessment |         |      |       |      |
|---------|------|---------------------------------|---|----|------------------------|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|-------|------|
| G       | Code | Scientific Name                 | S | NP | T                      | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      | A/B/C |      |
|         |      |                                 |   |    |                        | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso.  | Glo. |
| M       | 1308 | <i>Barbastella barbastellus</i> |   |    | p                      | 113  | 215 | i    | C    | M               | C       | B    | C     | B    |

#### 5. Анализ на наличната информация

През 2006г. по проект на WWF - България „Натура 2000 място Българка – планиране на управлението с местните заинтересовани страни” е проведено „Проучване на прилепната фауна в района на курорта Узана – Природен парк „Българка“ (Борисов, 2006). Проучването обхваща района на курортен комплекс Узана - хижа Узана, хотел Географски център, на юг до връх Исполин (Куруджа) и десен приток на река Лешница (Фазлъдере); на северозапад – Топлешки дол и околностите; на север-североизток – между хижа Др. Тота Венкова и почивната база на община Габрово (местността Гърнето). По време на проучването са установени 13 вида прилепи, вкл. широкоух прилеп който е установен в Мечата дупка и пещери в местността Гърнето. По време на проучвания, свързани с изготвяне на план за управление и проект за Картиране на Консорциум НАТУРА България, широкоух прилеп е установен на следните места

| Обект                     | Дата      | Координати             | Начин на установяване |
|---------------------------|-----------|------------------------|-----------------------|
| Пещера Проходната         | 30.8.2012 | N42.77362<br>E25.25665 | Улов с мрежи          |
| Пещера Езерото - Пещера 2 | 6.9.2012  | N42.75496<br>E25.36061 | Улов с мрежи          |
| Пещера Езерото - Пещера 2 | 7.9.2012  | N42.75492<br>E25.36056 | Улов с мрежи          |
| Мечата пещера             | 9.9.2012  | N42.80505<br>E25.57726 | Улов с мрежи          |

| Обект                   | Дата      | Координати             | Начин на установяване |
|-------------------------|-----------|------------------------|-----------------------|
| Сухата пещера (Килиите) | 24.9.2012 | N42.80274<br>E25.57858 | Улов с мрежи          |
| Пеща Мократа (Водната)  | 24.9.2012 | N42.80236<br>E25.57802 | Улов с мрежи          |
| Запис - букова гора     | 21.5.2013 | N42.81732<br>E25.16891 | запис                 |

Според доклад "Разпространение и оценка на ПС на целеви вид 1308. *Barbastella barbastellus* (Широкоух прилеп) в 33 BG0000399 „Българка“ ([https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS\\_SCI/BG0000399/BG0000399\\_PS\\_136\\_9.zip](https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS_SCI/BG0000399/BG0000399_PS_136_9.zip)) в зоната видът е установен в 6 находища. Площта на потенциалните местообитания е оценена 5319 ха (22.17 % от площта на защитената зона). Най-благоприятните местообитания са с площ 710.6 ха (3 % от площта на зоната). В зоната са установени средно 5 мъртви стоящи дървета /1 ха. Състоянието по тези параметри, както и цялостното състояние на широкоухия прилеп в зоната е оценено като благоприятно.

През юли 2022 г. са направени пилотни проучвания върху прилепите в зоната чрез акустична регистрация в 8 района през периода 10 - 11.07.2022 и са регистрирани 6 целеви вида (*Barbastella barbastellus*, *Miniopterus schreibersii*, cf. *Myotis bechsteinii*, cf. *Myotis myotis*, *Rhinolophus ferrumequinum*, *Rhinolophus hipposideros*). Широкоух прилеп е установен на три места. Имайки предвид, че видът трудно се регистрира с този метод, тези данни са свидетелство за доброто състояние на вида.

На основата на екологичните изисквания на широкоухия прилеп е извършена нова оценка на подходящите местообитания в защитената зона, при използването на данни от лесоустройствените проекти за територията на държавните горски стопанства в границите на тази зона, данни за типовете земно покритие Corine Landcover 2018. Местообитанията се анализирани в рамките на две категории – местообитания, осигуряващи условия за размножителни колонии и хранителни местообитания.

Местообитанията, подходящи за размножителни колонии са идентифицирани на основата на възрастта на първия дървесен етаж - над 100 г. Предполага се, че тези сравнително стари гори съдържат по-голям брой дървета с хралупи и хлабави кори - места за устройване на размножителни колонии. Резултатите от анализа са представени в Таблица 2.

Таблица 2. Площи на гори с възраст на 100 г. в зона BG0000399.

| Вид гори     | Площ [ha] |
|--------------|-----------|
| Широколистни | 6789      |
| Иглолистни   | 14        |
| Смесени      | 884       |
| Общо         | 7687      |

Подходящите за размножителни колонии местообитания са 7687 ха. Максималната възраст на тези гори е 200 г. От тези данни става ясно, че зоната предлага подходящи местообитания за устройване на размножителни колонии.



Хранителните местообитания са идентифицирани на основата на типове земно покритие, представляващи гори, храсталаци и водни площи. Общата площ на хранителните местообитания е 20875ха (Таблица 3).

Таблица 3. Площ на типове земно покритие според Corine Landcover 2018, подходящи за хранителни местообитания

| Код CLC18 | тип земно покритие | Площ [ha] |
|-----------|--------------------|-----------|
| 313       | Смесени гори       | 3786      |
| 512       | Стоящи води        | 106       |
| 311       | Широколистни гори  | 16221     |
| 324       | Екотон гора-храсти | 762       |
| Общо      |                    | 20875     |

Зоната предлага условия за зимуване.

#### 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Специфичните цели за вида в защитената зона са формулирани на базата на анализ на екологията на вида според направени научни изследвания в Европа (виж цитираната литература).

Параметрите и специфичните цели са представени в таблицата по-долу.

| Параметър  | Единица | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични цели   |
|--|---------|-----------------|--|---|
| Популация – находища   | брой    | 6               | При системни проучвания на основата на улов с мрежи на подходящи места, видът е бил регистриран на 6 места, което е прието за референтна благоприятна стойност   | Поддържане на благоприятна плътност на популацията, оценена чрез параметър брой находища          |
| Популация – места за swarming  | брой    | 5               | При системни проучвания на основата на улов с мрежи на подходящи места, видът е бил регистриран на 5 места за swarming, което е прието за референтна благоприятна стойност   | Поддържане на благоприятна плътност на популацията, оценена чрез параметър брой места за swarming |
| Местообитание на вида: Площ на подходящите за размножаване местообитания – стари гори с възраст над 100 г. | ha      | Най-малко 7687  | Старите гори осигуряват оптимални условия за размножаване и изхранване. В резултат от GIS анализ, основан на прилагането на екологични критерии се оформиха обособени територии с подходящи местообитания на вида (ок. 7687 ха). | Поддържане на площта на подходящите размножителни и местообитания                                 |
| Местообитание  | Среден  | 5               | Старите дървета осигуряват   | Поддържане на   |

| Параметър  | Единица                  | Целева стойност    | Допълнителна информация   | Специфични цели  |
|--|--------------------------|--------------------|---|--|
| на вида:<br>Структура на подходящите за размножаване местообитания – брой дървета във фаза на старост на 1 ha                      | брой дървета/ha          |                    | подходящи условия за размножителни колонии хралупи или хлабави кори. Средният брой следва да се определя на основата на поне 10 трансекта с дължина 1 км и ширина 10 м, разположени случайно в горите с възраст над 100 г.                                    | структурата на подходящите размножителни местообитания среден брой на хектар не по-малко от 5.                 |
| Местообитание на вида:<br>Структура на подходящите за размножаване местообитания – Количество на мъртва дървесина в стоящи дървета | Среден брой дървета/1 ha | 5                  | Мъртвите стоящи дървета осигуряват подходящи условия за размножителни колонии хралупи или хлабави кори. Средният брой следва да се определя на основата на поне 10 трансекта с дължина 1 km и ширина 10 м, разположени случайно в горите с възраст над 100 г. | Поддържане на структурата на подходящите размножителни местообитания – среден брой на хектар не по-малко от 5. |
| Местообитание на вида: Площ на подходящите/хранителни местообитания  | ha                       | Най-малко 20875 ha | В резултат от GIS анализ, базиран на прилагането на екологични критерии се оформиха обособени територии с подходящи местообитания на вида (ок. 20875 ha).   | Поддържане на площта на подходящите местообитания за вида в зоната от най-малко 20875 ha                       |

## 7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Не се налагат промени в Стандартния формуляр.

## 8. Цитирана литература

- Benda P., Ivanova T., Horáček I., Hanák V., Červený J., Gaisler J., Gueorguieva A., Petrov B., Vohralík V. 2003. Bats (Mammalia: Chiroptera) of the Eastern Mediterranean. Part 3. Review of bat distribution in Bulgaria. - *Acta Soc. Zool. Bohem.*, 67: 245-357.
- Carr A., Zeale M., Jones G. 2016. The Barbastelle in Bovey Valley Woods. A report for the Woodland Trust. 1-36.  
[https://eastdartmoorwoods.org.files.wordpress.com/2017/06/bovey\\_valley\\_barbastelle\\_study\\_final\\_oct\\_2016.pdf](https://eastdartmoorwoods.org.files.wordpress.com/2017/06/bovey_valley_barbastelle_study_final_oct_2016.pdf)
- DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1469-7998.1999.tb01042.x>
- Goerlitz, H. R., H. M. Ter Hofstede, M. R. K. Zeale, G. Jones, and M. W. Holderied. 2010. An aerial-hawking bat uses stealth echolocation to counter moth hearing. *Current Biology* 20:1588– 1572.
- Paunović M., R. Pandurska, T. Ivanova, B. Karapanda. 2003. Present knowledge of distribution and status of *Barbastella barbastellus* (Schreber, 1774) (Chiroptera: Vespertilionidae) on the Balkan peninsula.- *Nyctalus (N. F.)*, Berlin, 8 (6), 633-638.

- Popov, V. 2018. Bats in Bulgaria: Patterns of Species Distribution, Richness, Rarity, and Vulnerability Derived from Distribution Models. pp. 751 - 854. In: H. Mikkola (ed.). Bats. <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.73623>
- Russo D., L. Cistrone, G. Jones, S. Mazzoleni. 2004. Roost selection by barbastelle bats (*Barbastella barbastellus*, Chiroptera: Vespertilionidae) in beech woodlands of central Italy: consequences for conservation. *Biological Conservation* 117: 73–81.
- Schunger I., Ch. Dietz, D. Merdschanova, S. Merdschanov, K. Christov, I. Borissov, S. Staneva and B. Petrov. 2004. Swarming of bats (Chiroptera, Mammalia) in the Vodnite Dupki Cave (Central Balkan National Park, Bulgaria). – *Acta zoologica bulgarica*, 56 (3): 323-330.
- Sierro A. 1999. Habitat selection by barbastelle bats (*Barbastella barbastellus*) in the Swiss Alps (Valais). *Journal of Zoology*, Volume 248, Issue 4, pp. 429 – 432.
- Zeale M. R. K., I. Davidson-Watts, and G. Jones, 2012. Home range use and habitat selection by barbastelle bats (*Barbastella barbastellus*): implications for conservation. *Journal of Mammalogy*, 93(4): 1110–1118.
- Zeale, M. R. K., R. K. Butlin, G. L. A. Barker, D. C. Lees, and G. Jones. 2011. Taxon-specific PCR for DNA barcoding arthropod prey in bat faeces. *Molecular Ecology Resources* 11: 236–244.
- Борисов Б., 2006. Проучване на прилепната фауна в района на курорт Узана, природен парк Българка. Непубликуван - официално доклад на проучването
- Документ за целите на Natura 2000, <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/CmsDocument/3112>
- Иванова Т., Попов В. 2007. Разред Прилепи (Chiroptera). с. 89 - 162. В: Попов В. и др. Бозайниците важни за опазване в България. Dutch Mammal Society. Arnhem, The Netherlands. ISBN 978 - 90 - 73162 - 93 - 8.
- Консорциум Natura България, МОСВ. 2013. База данни на Проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I- обособена позиция 5 (Прилепи)“. Консорциум Natura България, МОСВ.
- Пешев, Ц. Пешев, Д., Попов, В. 2004. Фауна на България. Т. 27. Mammalia. 620 с. Академично Издателство „Марин Дринов“. София. ISBN 954-430-860-1.

Автори: Васил Попов, Вълко Бисерков

## 6.2 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1352 *CANIS LUPUS*

**1. Код и наименование на вида:** 1352 *Canis lupus* - Европейски вълк

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Това е най-едрият див представител на семейство *Canidae*. Вълците у нас са със средни размери. Теглото при възрастните женски варира в границите 23 – 33 кг, а при мъжките 30 – 45 кг. Височината при холката е в границите съответно на 54 – 65 см и 60 – 66 см. Дължината на тялото при женски 90 - 110 см, а при мъжки 100 - 120 см (Tsingarska et al., 2014). Главата е едра, с широк мозъчен дял на черепа. Преходът към лицевия дял е много плавен. Очите са косо поставени, ирисът е златисто-жълтеникав или златисто-кафяв. Окраската е сива с примеси на ръждиви и жълтеникави тонове, а подбрадието, гърдите и корема са по-бледи.

Според Попов и Седефчев (2003) вълкът се среща във всички планини в България и някои равнинни гори в Североизточната част на страната.

Вълците са териториални животни. Живеят в семейни групи (глухници), формирани от размножаваща се двойка и потомството им от последните 1 - 2 поколения. У нас семейните групи най-често са малки (3-5 индивида) поради сравнително по-дребните размери на видовете, които са основната им естествена храна (дивата свиня и сърната), както и поради интензивното преследване на вида от страна на човека. Размерът на глухницата се увеличава при раждане на малките, а именно в края на пролетта. Вълците обитават основно планинските райони на страната ни, където намират спокойствие и наличие на храна. Според данни от телеметрия и проследяване в сняг, в планините в Западна България, териториите на семейните групи варират най-общо в границите между 100 км<sup>2</sup> и 300 км<sup>2</sup> (Цингарска, непубл.). Размерът на териториалните участъци зависи, както от характера на терена, така и от наличието на основната естествена храна на вълка - дивите копитни. В потенциалните местообитания за вида в хълмистите и ниско планински райони са по-интензивни и човешките дейности, тъй като достъпът до тези райони е по-лесен. Всичко това предполага големи индивидуални територии на семейните групи и съответно по-малко обилие и по-ниска плътност на популацията, конкретно в районите с по-малка надморска височина (Костова и др., 2015). В местообитания с ниска плътност на дивите копитни, вълците се хранят и с дребни бозайници (зайци и др.), домашни животни, растителна храна, и дори посещават сметищата (Дуцов и др., 2004, Zlatanova et al., 2014).

### **3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата**

Вълкът (*C. lupus*) е включен в Червената книга на България, с категория „Уязвим“. Като отрицателно действащи фактори са посочени ловът, браконьерството, намаляване на хранителната база, конкуренция и хибридизация със скитащи кучета. (Спиридонов, Спасов, 2015).

Според националното докладване по Чл. 17 от Директива 92/43 за периода 2007 - 2012 г. природозащитното състояние (ПС) на вида във всички биогеографски региони (Континентален, Алпийски и Черноморски) е определено като благоприятно (FV) по всички показатели за оценка.

Според докладването по Чл. 17 от Директива 92/43 за периода 2013 - 2018 г. ПС на вълка е благоприятно (FV) по отношение на площ на разпространение, популация и местообитания в трите биогеографски региона. ПС по отношение на бъдещи перспективи и обща оценка за Черноморския и Континенталния биогеографски регион е неблагоприятно - незадоволително (U1), а за Алпийския не са известни бъдещите перспективи (XX), но общата оценка е благоприятна (FV).

Основният натиск и заплахи за Европейския вълк, докладвани през 2019 г. на биогеографско ниво са следните: „Спорт, туризъм и развлекателни дейности“ – висока степен на въздействие, „Отравяне, проблематични местни видове“ и „Междувидови отношения, пътища, пътеки, железопътни линии и свързаната с тях инфраструктура“ – средно въздействие. В Алпийския биогеографски регион, освен „Спорт, туризъм и развлекателни дейности“, висока степен на въздействие има и „Лов и незаконна стрелба/убийство/“. Предвид факта, че видът е желан обект за лов и вълците се убиват при всяка отдадена възможност, заплахата дефинирана като „Лов и незаконна стрелба/убийство/“ е значима във всички райони на разпространението му в страната.

Видът е записан в Стандартните формуляри за данни на 122 зони.

### **4. Състояние на ниво защитена зона**

В стандартния формуляр на зоната са дадени следните оценки за вълка *C. lupus*.

| Species |      |                    | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|--------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name    | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                    |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| M       | 1352 | <i>Canis lupus</i> |                        |    | p | 8    | 10  | i    | P    | M               | C       | A    | C    | A    |

Видът е оценен като наличен (p). Качеството на данните е оценено като „М - средно“. Популацията е оценена в брой индивиди (i) (мин 8 – макс 10). Размерът и плътността на популацията на вида, обитаваща зоната са оценени с „С – значителна представителност;“. Опазването на вида е оценено с „А - добро съхранение“. Изолираността на популацията е оценена с „С - неизолирана популация в рамките на разширен ареал на разпространение“. Общата оценка за значението на зоната за съхранение на вида е „А – отлично“.

Предвид голямата площ на зоната (24009,03 ха) с обширни пригодни местообитания за вида, местоположението и свързаността ѝ със 33 Централен балкан буфер и др., тя е от ключово значение за опазване целостта на местообитанията на вълка в района и за кохерентността на мрежата.

Според специфичния доклад за вида от 2013 г. по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ (виж Натура 2000) териториалните участъци на семейните двойки/групи, обитаващи зоната с най-голяма вероятност попадат частично в съседната 33 Централен балкан - буфер.

## 5. Анализ на наличната информация

Видът е регистриран в различни части на зоната посредством наблюдение на следи от жизнената му дейност (дири, екскременти и др.), както и чрез убити индивиди

В специфичния доклад за вида от 2013 г. по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ (виж Натура 2000) за 33 Българка е посочено, че в зоната са регистрирани 8 различни следи от жизнената дейност на вида. Според допълнителната информация от анкети с хижари и служители в горите средния размер на зимните семейни групи е 4-6 индивида. Съгласно горните данни видът обитава трайно зоната, чрез териториални семейни двойки/групи.

Според специфичния доклад за вида, общата площ на оптималните, пригодни за вълка местообитания е 144,05 км<sup>2</sup> (14405 ha) или 60 % от площта на зоната, а площта на субоптималните, свързващи местообитания – 72,03 км<sup>2</sup> (7203 ha) или около 30%. Според модела в специфичния доклад зоната предоставя и местообитания, подходящи за сърцевинни зони (зони за раждане и отглеждане на малките), с обща площ 2,9 км<sup>2</sup> или 290 ha (около 2% от оптималните за вида местообитания). Тези местообитания са ключови за поддържане на популацията на вида в даден район. В същия доклад, според модела на основния хранителен потенциал (копитни) 164,09 км<sup>2</sup> (16409 ha) в зоната са с висок потенциал и близо 64 км<sup>2</sup> (6400 ha) са със среден. Допълнителния хранителен потенциал (див заек) е висок на площ от почти 48 км<sup>2</sup> (4800 ha) и среден на 189,20 км<sup>2</sup> (18920 ha). Следователно хранителната потенциал за вълка в зоната е достатъчен за установяване на семейни групи.

За методическа основа на теренната работа за разработване на специфични цели за вълка през 2022 г. беше използвана методиката, разработена за целите на НСМСБР ((Методика за мониторинг на вълк *Canis lupus* към Националната система за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие)), като беше модифицирана съобразно конкретните цели на проведеното проучване. Бяха обходени трансекти, разпределени в различни части на зоната. По трансектите бяха регистрирани следи от присъствието на видове, които са основната естествена хранителна база за вълка, както и състоянието на местообитанията и наличието на потенциални заплахи.

На база проучванията по проект: „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ (виж Natura 2000) е определена численост на вълка в зоната 8-12 индивида. Това е минимална до средна численост, която се очаква да поддържа капацитетът на местообитанията в 33 Българка. Според изследвания в страната (План за действие за европейския вълк *C. l. lupus* в България:) териториите заемани от една семейна група са около 100 км<sup>2</sup> или повече, а числеността на семейната група най-често е 4-6 инд.. Предвид площта на зоната 23996.75 ха (239,97 км<sup>2</sup>), състоянието на хранителния потенциал (виж “Специфичен доклад за вълк *Canis lupus*”) и биологията на вида, зоната предоставя условия за трайно установяване на две семейни групи вълци. Предвид горното следва, че очакваната средна численост на вълците в 33 Българка е 8-12 индивида, разпределени в две семейни групи.

Данните от настоящите теренни проучвания потвърдиха, че в зоната се простират териториите или поне голяма част от тях на две семейни групи.

Поради липсата на снежна покривка по време на теренната работа регистрирането на вида беше затруднено. Следи от присъствие на вълци бяха регистрирани по 1 от трансектите (екскременти). За допълване на актуалната информация бяха анкетирани членове на Ловно-рибарско дружество Чардафон – гр. Габрово. Според анкетирания ловци целевият вид се среща на изток от връх Малък Бедек в местността Мъхнати скали. През 2019 г., на границата на зоната в землището на с. Руйчовци са забелязани 4 възрастни индивида. Според анкетирания, през 2020 г., в района на вр. Мъхченица с фотокапан на местната ловна дружинка е заснета група вълци. В този район са и най-честите наблюдения на целевия вид. При проследяване по дири в сняг ловците са установили, че отделни индивиди преминават по билните части от м. Мъхнати скали посока м. Вонеща вода. През 2021 г. е убит един вълк в зоната.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Целите са формулирани по параметри в таблицата по-долу.

| Параметър                                    | Мерна единица            | Целева стойност                              | Допълнителна информация   | Специфични цели   |
|--|--------------------------|--|---|---|
| <b>Популация:<br/>Размер на популацията</b>  | Семейни двойки/<br>групи | 2 семейни двойки/групи                       | Заедно със съседните 33 зоната предоставя добри условия за обитание от семейни двойки/групи. Според специфичния доклад средния размер на семейните групи е 4-6 инд. | Поддържане присъствието на поне на 2 териториални, семейни двойки/групи в зоната с наличието на приблизително поне 8-12 индивида. |
| <b>Обща площ на пригодните местообитания</b> | ha                       | Най-малко 14405 ha (144,05 km <sup>2</sup> ) | Според специфичния доклад за вълка, общата площ на оптималните за вълка местообитания е 144,05 km <sup>2</sup> или около 60 % от площта на зоната.                  | Запазване площта на пригодните местообитания в зоната   |

| Параметър  | Мерна единица                  | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични цели   |
|--|--------------------------------|---|---|---|
| Обща площ на местообитанията, подходящи за сърцевинна зона | ha                             | Най-малко 290 ha (2,9 km <sup>2</sup> )   | Според модела в сепцифичния доклад зоната предоставя местообитания, подходящи за раждане и отглеждане на малки, с обща площ 2,9 km <sup>2</sup>   | Запазване площта на местообитанията, подходящи за сърцевинни в  |
| Свързаност на местообитанията                              | ha                             | Най-малко 7203 ha (72,03 km <sup>2</sup> )  | Според специфичния доклад площта на местообитанията със свързваща функция е около 72 km <sup>2</sup> . Ролята на тези местообитания е ключова за доброто функциониране на мрежата, особено за видове като вълка, които се разселват на големи разстояния. | Запазване площта на субоптималните (свързващи) местообитания  |
| Състояние на хранителната база                             | % от площта на защитената зона | Около 68% от площта на ЗЗ (164,09 km <sup>2</sup> ) – висок основен хранит. потенциал и ок. 27% (64km <sup>2</sup> ) – среден. Близко 20% от площта на ЗЗ (48 km <sup>2</sup> ) – висок допълнителен хран. потенциал и около 79% (189,2 km <sup>2</sup> ) – среден. | Дадените стойности са според модела за хранителен потенциал за вида в специфичния доклад.   | Поддържане на хранителният потенциал за вида в зоната най-малко със стойностите, заложиени в модела за хранителен потенциал в специфичния доклад за вида. |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

| Species |      |                    | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |         |      |       |      |
|---------|------|--------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|-------|------|
| G       | Code | Scientific Name    | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      | A/B/C |      |
|         |      |                    |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso.  | Glo. |
| M       | 1352 | <i>Canis lupus</i> |                        |    | p | 1    | 2   | p    | C    | M               | C       | A    | C     | A    |

Видът е отбелязан като “P” – (наличен), което смятаме за некоректно, тъй като са посочени цифрови данни за популацията в зоната. Предлагаме графата Cat. да остане празна. В случай, че е наложително да бъде попълнена, коректната стойност за вълка в зоната е “C” - (типичен). Предвид факта, че основната структурна единица на популацията на вълка е семейната двойка, предлагаме за ЗЗ от Натура 2000, в които е установено присъствие на териториални вълци (семейни двойки/групи) мерната единица за размер на популацията в стандартния формуляр от „брой индивиди (i)“ да бъде

променена на „брой семейни двойки (р)“. Формирана семейна двойка вълци установява и охранява своя територия и остава заедно независимо дали размножаването им е било успешно в дадена година. Както е посочено в специфичния доклад за вида, средния размер на семейните групи, които обитават настоящата и съседните 33 е 4-6 индивида. Следователно присъствието на 1-2 териториални, семейни двойки/групи в зоната предполага наличието на приблизително 8-12 индивида.

## 8. Цитирана литература

- Tsingarska E., Dimitrov K., Senior C., Kirova N. (2014). Main body measurements of the wolf *Canis lupus* in Bulgaria and their relation to geographic variability and gender. European large carnivores: problems of small-sized populations, study on reproduction and challenges of reintroduction programs. International scientific conference. Belarus. 15-22 September, 2014.
- Zlatanova, D., Ahmed, A., Valasseva, A., Genov, P. (2014). Adaptive Diet Strategy of the Wolf (*Canis lupus* L.) in Europe: a Review. *Acta Zoologica Bulgarica* 66, 4: 439-452.
- Дуцов, А., Цингарска-Седефчева Е., Кръстанов К., Вълчев К. (2004). Влияние на хранителните навици на вълците (*Canis lupus* L.) в Краище върху популациите на диви и домашни копитни бозайници. Първа национална научна конференция по екология “Биоразнообразие-Екосистеми-Глобални промени” 4-5 Ноември 2004 г. София. Сборник Биоразнообразие, Екосистеми, Глобални Промени. Петекстон София: 225-230.
- Костова, Р., Цингарска Е., Цветкова Н. (2015). Оценка на състоянието на вълк (*Canis lupus* Linnaeus, 1758). Проект "Теренни проучвания на разпространение на видове / оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна – I фаза". Изпълнителна агенция по околна среда. София.
- Натура 2000. Информационна система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000: <https://natura2000.egov.bg/>
- Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие. ИАОС. <http://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr>
- План за действие за опазване за европейския вълк (*Canis lupus lupus* L.) в България. [https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/%D0%9D%D0%A1%D0%97%D0%9F/Planove%20za%20deistvie/AP\\_Canis%20lupus\\_2022-2031\\_Adopted.pdf](https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/%D0%9D%D0%A1%D0%97%D0%9F/Planove%20za%20deistvie/AP_Canis%20lupus_2022-2031_Adopted.pdf)
- Попов, В. и Седефчев, А. 2003. Бозайниците в България. Библиотека „Витоша“. София.
- Спиридонов, Ж. и Спасов Н (2015) Вълк (*Canis lupus* L., 1758). В: Големански, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България, Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.
- Цингарска Е., Н. Цветкова, Р. Костова. 2013. Методика за мониторинг на вълк (*Canis lupus*). Проект "Теренни проучвания на разпространение на видове / оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна – I фаза". Договор № 2597/22.07.2013 г. „Теренни проучвания на разпространение и численост на бозайници (без китоподобни)“, 1-9. [https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/prakticheskoro-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/CanisLupus\\_MetodikaMonitoring.pdf](https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/prakticheskoro-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/CanisLupus_MetodikaMonitoring.pdf)

Автори: Елена Цингарска, Никола Дойкин



### 6.3 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1355 *LUTRA LUTRA*

**1. Код и наименование на вида:** 1355 *Lutra lutra* - Видра

#### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Видрата (*Lutra lutra*) е хищен бозайник от семейство Порови (Mustelidae). Притежава удължено тяло и мускулеста опашка. Тялото и главата са с обща дължина от около 594-699mm. Дължината на опашката 318-362mm. Теглото на възрастните видри е около 10kg. Окраската на гърба в шоколадово кафява, а коремът сив със сребрист оттенък. Лапите са с плавателна ципа (Kruuk 2006). Обитава сладководни и бракични водоеми у нас (Georgiev 2005, Георгиев, Кошев 2006). Храни се основно с водни организми - риби, раци, жаби, понякога дребни бозайници и птици (Георгиев, Кошев 2006; Georgiev 2006, Георгиев 2008, Кошев 2009; Кошев и др. 2013). Предпочита запазени брегови ивици обрасли с дървесна и храстова растителност, където си прави бърлози в корените им (Georgiev 2005, Георгиев 2008, Кошев и др. 2013).

В Червената книга на България (ЧКБ), видът е включен като „уязвим“ (Спиридонов, Спасов 2015).

#### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

При двете проучвания предмет на докладване съгласно чл. 17 от Директивата за местообитанията (92/43/ЕИО) видът е оценен по всички показатели и в трите биогеографски региона, в „Благоприятно“ природозащитно състояние. Източник на информацията: <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/species/report/>

Според този доклад, основните негативни фактори върху вида са следните:

а) Натиск (значимост/въздействие)

A31 – Отводняване на водоеми за използване като земеделска земя М - Средна значимост/въздействие

C01 - Добив на минерали (напр. скали, метални руди, чакъл, пясък и др.) М - средна значимост/въздействие

D02 - Хидроенергия (язовири, преграждане на водоемите и др.), включително инфраструктура М-Средна значимост/въздействие

F07 - Спорт, туризъм и развлечения М - Средна значимост/въздействие

F26 - Отводняване, мелиорация на земя и превръщане на влажни зони, блата, мочурища и т.н. в селища или зони за отдих М - Средна значимост/въздействие

F27 - Отводняване, мелиорация или преобразуване на влажни зони, блата, мочурища и др. в промишлени/търговски зони М - Средна значимост/въздействие

G06 - Събиране на сладководни риби и миди (развлекателни) М - Средно значение/въздействие

G10 - Незаконна стрелба/убиване М - Средна значимост/въздействие

J01 - Замърсяване със смесени източници към повърхностни и подземни води М - Средна значимост/въздействие

а) Заплаха (значимост/въздействие)

A31 - Отводняване за използване като земеделска земя М - Средна значимост/въздействие

B27 - Промяна на хидрологичните условия или физическо изменение на водните обекти и отводняване за горското стопанство (включително язовири) М - Средна значимост/въздействие

C01 - Добив на минерали (напр. Скала, метални руди, чакъл, пясък и др.) М - Средна значимост/въздействие

F07 - Спорт, туризъм и развлечения М - Средна значимост/въздействие

F27 - Отводняване, мелиорация или преобразуване на влажни зони, блата, мучурища и т.н. в промишлени/търговски зони М - Средна значимост/въздействие  
G06 - Събиране на сладководни риби и миди (развлекателни) М - Средно значение/въздействие

Основните заплахи за вида могат да бъдат резюмирани до следните фактори (Георгиев, Кошев 2006, Georgiev 2007, Георгиев 2008, Георгиев и кол. 2011):

1. Пряко въздействащи негативни антропогенни фактори.

- Застрелване на екземпляри. Значимост критична.
- Убиване с различни видове капани. Значимост критична.
- Разкопаване на дупки и унищожаване на млади индивиди. Значимост средна до висока.
- Убиване от автомобили на шосета. Значимост критична.
- Удавяне в риболовни уреди. Значимост критична.
- Убиване от кучета. Значимост висока.

2. Косвено въздействащи негативни антропогенни фактори.

- Разрушаване на местообитанията: добив на инертни материали, обезлесяване: сечи, опожаряване, паша, корекции на реки, строеж на ВЕЦ-ве. Значимост критична.
- Замърсяване на водите. Значимост висока до критична.
- Безпокойство. Значимост ниска.
- Унищожаване на хранителната база. Значимост висока.
- Пазарен интерес към кожи. Значимост ниска, но критична в отделни райони.
- Интерес към органи от тялото със знахарска цел. Значимост ниска.

Видът е записан в Стандартните формуляри за данни на 162 зони.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

| Species |      |                    |   |    | Population in the site |      |     |      |      | Site assessment |         |       |      |      |
|---------|------|--------------------|---|----|------------------------|------|-----|------|------|-----------------|---------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name    | S | NP | T                      | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D | A/B/C |      |      |
|         |      |                    |   |    |                        | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con.  | Iso. | Glo. |
| M       | 1355 | <i>Lutra lutra</i> |   |    | p                      | 6    | 11  | i    |      | G               | C       | A     | C    | B    |

Източник:

[https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/PublicDownloads/SDF/Site\\_BG0000399.pdf](https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/PublicDownloads/SDF/Site_BG0000399.pdf)

В Стандартния формуляр качеството на данните за видрата е оценено като G - „добро“. Популацията е оценена в брой индивиди (20-11 мин-макс). Опазването на вида е оценено с „А) отлично опазване“. Изолираността на популацията е оценено с „С) не изолирана популация в широк обхват на разпространение“. Цялостна оценка на стойността на обекта за опазването на видрата попада в категорията „В) средна стойност“.

#### 5. Анализ на наличната информация

Видът е регистриран през 2013 г по време на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ в стандартния формуляр има информация за числеността на популацията, като тя е оценена от 6 до 11 индивида. В специфичния доклад състоянието на вида в зоната е определено като „благоприятно“. Възможна е рекреация на хранителната база в зоната чрез периодично зарибяване на реките (Георгиев 2013).

При полеовото проучване по време на проекта за определяне на целите съгласно утвърдената методика (Кошев и др. 2013, НСМСБР) са проучени 8 трансекта през 2022г. в обхвата на защитената зона. В 5 трансекта са регистрирани следи от присъствие на вида. Възможно е реката при с. Нейковци да не е достатъчно пълноводна, за да предлага подходящи условия за вида. При Етъра и ВЕЦ Сокол условията са подходящи и причините за липсата на вида не са изяснени. Установени са следните видове заплахи: незаконни сметища от битови и строителни отпадъци. Множеството рибарници в зоната са предпоставка за конфликт с целевия вид.

В План за управление на ПП „Българка“ в Приложение 1.15-2. Идентифицирани заплахи за фауната в ПП „Българка“ в резултат от инвентаризацията и препоръки за тяхното ограничаване и премахване са отбелязани следните видове заплахи констатирани на територията на парка, които засягат пряко или косвено видрата: Намалване на подходящите местообитания – законни и нерегламентирани сечи, инфраструктурни проекти, замърсяване на водите; Унищожаване на индивиди - лов, браконьерство, автомобилен трафик; Безпокойство; Недостатъчна хранителна база за риса, вълка, видрата;

Извършен е анализ на сигнали и контролната дейност на РИОСВ-Велико Търново, които са потенциални заплахи за видрата в защитената зона (<https://www.riosv-ruse.org/>). Прави впечатление големият брой сигнали, но повечето са свързани със ЗЗ „Янтра“. На 30.07.2019 е подаден сигнал за нарушения на ЗБР при провеждане на сечи на територията на ДГС „Габрово“ и ЗЗ BG0000399 „Българка“. Няма информация за развитието на сигнала.

Регистърът за екологични оценки (<http://registers.moew.government.bg/eo>) попадащи в обхвата на защитената зона показва 17 досиета (Достъп на 26.11.2022). Като цяло не представляват конкретни заплахи за вида и неговите местообитания в защитената зона.

Регистърът на оценки за въздействие на околната среда (<http://registers.moew.government.bg/ovos/>) показва 13 досиета на актуални процедури свързани с ОВОС за района на защитената зона (Достъп на 26.11.2022). Някои от тези инвестиционни намерения имат потенциален негативен ефект.

В заключение в ЗЗ „Българка“ се наблюдава среден по размер антропогенен натиск. Основните негативни фактори в защитената зона са свързани със замърсяване на водите на реката от битови и строителни отпадъци и сеч, която предизвиква ерозия и замърсяване на реките и водоемите.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Целите са формулирани по показатели, в таблицата по-долу.

| Параметър             | Мерна единица | Целева стойност                | Допълнителна информация   | Специфични цели  |
|-----------------------|---------------|--------------------------------|---|--|
| Размер на популацията | брой          | Най-малко 6 възрастни индивида | Конкретни дейности, които могат да се приемат са свързани с цялостно намаляване на антропогенния натиск:<br>- Информационна кампания за превенция (например с електропастири) и намаляване на браконьерството, особено при рибовъдите и | Поддържане на размера на популацията в оптимална численост за защитената зона. |

| Параметър  | Мерна единица   | Целева стойност   | Допълнителна информация  | Специфични цели  |
|--|---|---|--|--|
|  |   |   | собствениците на язовири за платен риболов.<br>- Засилен контрол на сечта и възстановяване на речната растителност по бреговете на реките.   |  |
| Площ на потенциалните местообитания в границите на защитената зона                               | ha  | Най-малко 1272ha  | Съгласно специфичния доклад, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Natura 2000 (Георгиев 2013).   | Поддържане на размера на площта на потенциалните местообитания в границите на защитената зона.     |
| Дължина и площ на речните участъци, подходящи за обитаване и площта на бреговете им              | km<br>ha  | Най-малко 114 km<br>Най-малко 1055 ha                         | Съгласно специфичния доклад, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Natura 2000 (Георгиев 2013).   | Поддържане на дължина и площ на речните участъци, подходящи за обитаване и площта на бреговете им. |
| Качество на водата – въз основа на екологични показатели (БЕК Макрозообен тос, Фитобентос, Риби) | 5 степенна скала за екологично състояние съгласно РДВ | По-висока или равна на 2 – Добро състояние /Добър потенциал / | РДВ използва екологичния статус на водните тела въз основа на биологичните елементи за качество (БЕК) като по комплексен и прецизен параметър. Екологичното състояние на водните тела се оценява чрез 5 степенна скала: 1 – Отлично; 2 – Добро; 3 – Умерено; 4 – Лошо; 5 – Много лошо. | Поддържане на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания.                    |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Предлага се като мерна единица за популацията да се използва - възрастни индивиди (adults).

Обосновка: Възрастните индивиди имат по-силно изразено маркировъчно и териториално поведение, което най-често се отчита при терените изследвания. Възрастните индивиди са ядрото на популацията, което дава възможност за нейното правилно функциониране и размножаване В специфичните доклади за вида за всяка защитена зона са използвани възрастни индивиди по отношения на популация.

| Species |      |                    | Population in the site |    |   |      |     |        | Site assessment |         |         |       |      |      |
|---------|------|--------------------|------------------------|----|---|------|-----|--------|-----------------|---------|---------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name    | S                      | NP | T | Size |     | Unit   | Cat.            | D.qual. | A/B/C/D | A/B/C |      |      |
|         |      |                    |                        |    |   | Min  | Max |        |                 |         | Pop.    | Con.  | Iso. | Glo. |
| M       | 1355 | <i>Lutra lutra</i> |                        |    | p | 6    | 11  | adults |                 | G       | C       | A     | C    | B    |

## 8. Цитирана литература

- Georgiev D. 2005. Habitats of the otter (*Lutra lutra* L.) in some regions of Southern Bulgaria. IUCN Otter Specialist Group Bulletin, 22 (1): 6-13.
- Georgiev D. 2006. Diet of the otter *Lutra lutra* in different habitats of South-Eastern Bulgaria. IUCN Otter Specialist Group Bulletin, 23 (1): 4-10.
- Georgiev D. 2007. Otters (*Lutra lutra* L.) mortalities in Southern Bulgaria - A case study. - IUCN Otter Specialist Group Bulletin, 24 (1): 36-40.
- Kruuk H. 2006. Otters: ecology, behaviour and conservation. Oxford University Press, 265 pp.
- Георгиев Д. 2008. Еколого-мониторингово проучване на видрата (*Lutra lutra* L.) във водосборните басейни на реките Тунджа и Марица. Автореферат на дисертационен труд, Университетско Издателство “Паисий Хилендарски”, 40 с.
- Георгиев Д. 2013. Доклад за разпространение и оценка на ПС на целеви вид 1355. Видра (*Lutra Lutra*) в 33 BG0000399 „Българка“. Проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“. Обособена позиция 4: Картиране и определяне природозащитното състояние на бозайници, без прилепи. В интернет на адрес: <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/ProtectedSite?code=BG0000399&siteType=HabitatDirective>
- Георгиев Д., И. Велчева, Г. Гечева, С. Петрова, И. Моллов. 2011. Замърсяване на водите и въздействие върху екосистемите. Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, 151 с.
- Георгиев Д., Й. Кошев. 2006. Събиране и анализиране на наличните данни за местообитанията на видрата в България и участие в изготвянето на концепция за опазването и в България в рамките на NATURA 2000. Отчет по здание на МОСВ.1-12.
- Кошев Й. 2009. Видра (*Lutra lutra*). В: Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) 2009. Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България, стр. 619-623. Изд. Българска фондация Биоразнообразие, Геософт ЕООД, ИПК Родина, София, стр: 865.
- Кошев Й., Г. Гаврилов, Н. Цветкова, Р. Костова. 2013. Методика за мониторинг на видра (*Lutra lutra*). Проект "Теренни проучвания на разпространение на видове / оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна – I фаза". Договор № 2597/22.07.2013 г. „Теренни проучвания на разпространение и численост на бозайници (без китоподобни)“, 1-9. [http://eea.government.bg/bg/bio/opos/activities-results/Lutralutra\\_MetodikazaMonitoring.pdf](http://eea.government.bg/bg/bio/opos/activities-results/Lutralutra_MetodikazaMonitoring.pdf)
- НСМСБР. 2014. Методика за мониторинг на видра (*Lutra lutra*) към Националната система за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие (НСМСБР). [https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/LutraLutra\\_MetodikaMonitoring.pdf](https://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/LutraLutra_MetodikaMonitoring.pdf)
- Петров И., В. Попов. 2013. Общ доклад за целеви вид: 1355. Видра (*Lutra lutra*). Обособена позиция 4: Картиране и определяне природозащитното състояние на бозайници, без прилепи. [https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/PublicDownloads/Auto/SD\\_F\\_REF\\_SPECIES/1355/1355\\_Species\\_102.zip](https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/PublicDownloads/Auto/SD_F_REF_SPECIES/1355/1355_Species_102.zip)
- План за управление на ПП “Българка”, изработен от Обединение „Българка – 2013“, приет с Решение № 894/30.12.2021 г. на Министерския съвет (обн. ДВ, бр.1/2022 г.) В интернет: [https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/file/Nature/Protected\\_areas/PU\\_PP\\_Bulgarka\\_2021/PU\\_BULGARKA\\_PRIET\\_MS.zip](https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/file/Nature/Protected_areas/PU_PP_Bulgarka_2021/PU_BULGARKA_PRIET_MS.zip)

Публичен регистър по екологични оценки - <http://registers.moew.government.bg/eo> (Достъп на 27.09.2021)

Публичен регистър по оценки за въздействие на околната среда <http://registers.moew.government.bg/ovos/> (Достъп на 27.09.2021)

ПУРБ. 2016. Проект на актуализиран План за управление на речните басейни в Дунавски район за басейново управление за периода 2016-2021г. [http://www.bd-dunav.org/uploads/content/files/upravlenie-na-vodite/PURB-2016-2021/Razdel-4/prilijenia\\_R4/Prilojenie\\_4121\\_Proekt.pdf](http://www.bd-dunav.org/uploads/content/files/upravlenie-na-vodite/PURB-2016-2021/Razdel-4/prilijenia_R4/Prilojenie_4121_Proekt.pdf)

РИОСВ – Велико Търново. Анализ на част от контролна дейност и сигналите за нарушения в периода от месец Януари 2017 до месец Август 2021 публикувана на официалната интернет страница на РИОСВ-Велико Търново <https://www.riosvt.org/>

Спиридонов Ж., Н. Спасов. 2015. Видра *Lutra lutra* L., 1758. В: Големански В. и др. (ред.) Червена книга на Република България. Том 2. Животни. ИБЕИ - БАН & МОСВ, София, 240 стр.

Автори: Йордан Кошев, Мария Качамакова, Ясен Мутафчиев

## 6.4 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1361 *LYNX LYNX*

**1. Код и наименование на вида:** 1361 *Lynx lynx* (Linnaeus, 1758) – Евроазиатски рис

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Евроазиатският рис, *Lynx lynx* (Linnaeus, 1758), е среден по размер представител на сем. Котки (Felidae). Тялото му е относително късо спрямо дължината на крайниците, опашката е къса, с черен връх. Лапите са широки и окосмени – адаптация за придвижване по снежната покривка (Nowak 1991). Козината варира от жълтеникавосива до червеникавокафява, изпъстрена с по-тъмни (до черни) петънца. Характерни са по-дългите косми на бузите (т.нар. бакембарди). Теглото на риса е от 12 до 35 кг.

Типичната плячка на риса е със средни размери. Тя варира в зависимост от сезона и достъпността на хранителните ресурси. В Европа хранителният спектър на вида включва предимно сърни (*Capreolus capreolus*), зайци (*Lepus europaeus*), диви кози (*Rupicapra* sp.), малки и млади екземпляри на благородния елен (*Cervus elaphus*) и дивата свиня (*Sus scrofa*), дребни гризачи и кокошеви птици (Birkeland & Myrberget, 1980, Breitenmoser & Haller, 1993, Гептнер, Слудский 1972; Матюшкин, 1974, Окарма, 1984, Pedersen et al., 1999). Рисът живее поединично като през брачния период (февруари-март) образува моногамни двойки. Женската ражда 1-3 малки, за които се грижи до 10 месеца. Оптималните местообитания са обширни стари гори с обилие от плячка.

Основните заплахи за вида в района на Балканския полуостров са унищожаване и фрагментация на горските местообитания, включително изсичане на старите гори, преследване от човека заради репутацията му на вреден хищник (браконьерство), намаляване на хранителната база (дивите копитни), пътен трафик, хибридизация на автохтонната реликтна популация с увеличаващата се популация от карпатски рисове в северната част на бивша Югославия (Breitenmoser et al. 2017, Spiridonov, Spassov 2015).

Ареалът на Евроазиатския рис обхваща северните части на Палеарктика, включително Северна, Централна и Източна Европа. Към средата на ХХ в. се наблюдава силен спад в европейската му популация, което се дължи основно на загуба на местообитания и преследване от човека. В резултат видът изчезва от значителна част от

ареала си и жизнени популации се запазват само на Балканите и в Карпатите (Breitenmoser et al., 2000).

През XIX в. Евроазиатският рис е обитавал гористите райони на цялата страна (Spassov et al. 2006). В началото на XX в. се е срещал във всички големи планини у нас, но през 30-те години изчезва и от тези райони като последното свидетелство за неговото присъствие е от 1941 г. (убит от немски войници екземпляр в резерват „Парангалица“ в Рила). В продължение на повече от 60 години видът се счита за изчезнал от България, въпреки че има множество непотвърдени съобщения за наблюдавани екземпляри в различни райони на страната: Дунавската равнина, Странджа, Средна гора, Стара планина, Рила, Родопите и планинските погранични райони в западната част на страната (Spassov et al. 2006). В началото на XXI в. се появяват сведения за опити за реколонизиране на западните погранични части на Стара планина от представители на вида, вероятно навлизащи от територията на Сърбия. През 2004-2005 г. се събират няколко свидетелства за присъствието му в района на Белоградчик: наблюдения на екземпляр, снимков материал на следи и убита по характерен за риса начин сърна. В периода 2008-2011 г. рис е заснет с фотокапан неколkokратно в Осогово (Zlatanova et al. 2009). През 2014 г. видът е регистриран с фотокапан и в района на с. Ягодина, Западни Родопи (Spassov et al. 2014). Това са първите неопровержими, документирани свидетелства за присъствието му в България от 1941 г. насам.

*Консервационен статус:*

Природозащитен статус: в България: Червена книга (Спиридонов, Спасов, 2015): критично застрашен. CR. [D+E]; ЗБР-II, III; международен: БеК-III; ДХ-II, IV.

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Евроазиатският рис фигурира в стандартните формуляри на 11 защитени зони в мрежата Natura 2000 в България. Среща се в Алпийския, Континенталния и Черноморския биогеографски региони. В рамките на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I” видът е регистриран в 4 зони: „Българка“ (BG0000399), Странджа (BG0001007), Осоговска планина (BG0001011) и Западна Стара планина и Предбалкан (BG0001040).

Според доклада по Чл. 17 от Директива 92/43 през 2013 г., оценката на природозащитния статус на вида е следната: Алпийски и Континентален биогеографски региони: неблагоприятно незадоволително състояние (U1) за площ на разпространение, популация, цялостната оценка и цялостната тенденция в природозащитния статус. Състоянието му е благоприятно (FV) по отношение на местообитанието и неизвестно (XX) по отношение на бъдещите перспективи. Черноморски биогеографски регион: единствената разлика с другите два е, че природозащитното му състояние по отношение на бъдещите перспективи е неблагоприятно незадоволително.

За периода 2013-2018 г. състоянието на риса в трите биогеографски региона за всички параметри е оценено като неизвестно (Unknown).

Размерът на популацията в трите биогеографски региона е следната:

| Период:<br>Биогеографски регион: | 2001-2012 г.           |                         | 2013-2018 г.           |                         |
|----------------------------------|------------------------|-------------------------|------------------------|-------------------------|
|                                  | Брой индивиди минимум: | Брой индивиди максимум: | Брой индивиди минимум: | Брой индивиди максимум: |
| Алпийски                         | 3                      | 24                      | 0                      | 0                       |
| Континентален                    | 8                      | 50                      | 0                      | 0                       |
| Черноморски                      | 2                      | 10                      | 0                      | 0                       |

При докладването по Чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2013 г. като главни въздействие и заплахи и за трите биогеографски региони се посочват: F03.01 (Лов), G01.03.02 (прогонване с off-road моторни превозни средства в горски условия), J03.01.01 (намаление на пляката поради лов и браконьерство), J03.02 (антропогенно намаление на свързаността на местообитанията). През 2019 г. не са посочени въздействия и заплахи, които да имат висока значимост за вида. Като такива със средна значимост и в трите биогеографски региона са посочени B05, B09 (голата (окончателна) сеч), B13 (горските пожари), B15 (неправилното стопанисване на гори - унищожаване на старите гори), F05 и F07 (изграждане или увеличаване на инфраструктура за спорт, туризъм и отдих (извън градските или зоните за отдих), G10 (браконьерство) и E01 (пътища, писти, железопътни линии и свързаната с тях инфраструктура (напр. мостове, виадукти, тунели). Последната заплаха (E01) не е отбелязана за Алпийския биогеографски регион.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Територията на защитена зона „Българка“ (BG0000399) попада в Алпийския (82.2 %) и континенталният биогеографски региони (17.8 %).

Оценките на значимостта на ЗЗ „Българка“ за Евроазиатския рис са следните: Популация – А (отлична представителност); Опазване – А (отлично съхранение); Изолация - С (неизолирана популация в рамките на разширен ареал на разпространение); Цялостна оценка – А (отлична стойност).

Оценките на значимостта на ЗЗ „Българка“ за опазване на за Евроазиатския рис (*L. lynx*) според стандартния формуляр на зоната са следните:

| Species |      |                  |   |    | Population in the site |      |     |            |      | Site assessment |         |       |      |      |
|---------|------|------------------|---|----|------------------------|------|-----|------------|------|-----------------|---------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name  | S | NP | T                      | Size |     | Unit       | Cat. | D.qual          | A/B/C/D | A/B/C |      |      |
|         |      |                  |   |    |                        | Min  | Max |            |      |                 | Pop.    | Con.  | Iso. | Glo. |
| M       | 1361 | <i>Lynx lynx</i> |   |    | P                      | 1    | 1   | localities | P    | M               | A       | A     | C    | A    |

Значението на ЗЗ „Българка“ за опазването на Евроазиатския рис се определя от наличието на значителни по площ пригодни местообитания и добрата обезпеченост по отношение на хранителната база на вида. Територията ѝ разполага с ресурси за обитаване от не повече от 1-2 двойки (от 1 до 4 половозрели животни при припокриване на територията на мъжките). Съществена е също така ролята ѝ за осигуряване свързаността на мрежата Натура 2000 и респективно поддържане на БПС на вида.

#### 5. Анализ на наличната информация

В рамките на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“ в ЗЗ „Българка“ (BG0000399), Евроазиатският рис е регистриран по следи и по анкетни данни. На основата на данни категория 2 (регистрирана от експерт следа на възрастно животно), е установено едно находище на вида в зоната. Според проведени анкети (данни категория 3) рис е наблюдаван по границата между ЗЗ „Българка“ и ЗЗ „Централен Балкан-буфер“. В доклада се посочва, че потенциалът на местообитанията в зоната предполага обитаването на не повече от 1-2 двойки (от 1 до 4 полови зрели животни). Хранителният



потенциал, оценен по време на горепосочения проект (брой комбинирано сърна-благороден елен, от данни по таксация) може да изхрани не повече от 35 индивида.

При теренните проучвания на риса в ЗЗ „Българка“, проведени през 2022 г., бяха проведени общо 14 анкети, от които 8 броя с експерти-служители в ДЛС и ДГС „Габрово“ и 6 броя с местни жители (включително ловци). Присъствието на рис в зоната не беше потвърдено от анкетираните. Почти цялата територия е заета от потенциални местообитания за риса (природно местообитание 4060, 9130, 9150, 9170, 9180, 91G0), които са в благоприятно състояние на територията на ЗЗ „Българка“. Проведените теренни наблюдения, както и информацията, получена от държавните ловни и горски стопанства в зоната показват, че провежданата сеч е в приемливи граници, които не влошават драстично условията за риса, въпреки че свързаното с нея безпокойство не може да се пренебрегне като заплаха, особено по отношение на ключовите местообитания, подходящи за разполагане на леговища. Необходимо е да се засили контрола в частните гори, които в някои случаи са голям процент от природните местообитания подходящи за риса. Браконьерството и нелегалната сеч в зоната са в относително малки размери. Същевременно през 2022 г. е въведена пълна забрана на сечта на горите във фаза старост в границите на ПП „Българка“.

На основата на трансектен метод (наблюдения на индивиди и следи от жизнената дейност), анкети, таксационни данни от ловните стопанства и фотокапани при проведените теренни проучвания през 2022 г. беше установено присъствие на няколко вида от основната плячка на риса - сърна и благороден елен. За района на ДГС Габрово данните от пролетната таксация през 2022 г. показват стабилна численост на копитните с изключение на дивата свиня. Предоставените ни данни сочат благоприятно състояние на плътността на сърната – 1,87 сърни/ кв. км (прагова стойност 1,3 сърни/ кв. км) и задоволителна плътност на благородния елен – 0,7 благородни елена/ кв. км (за неблагоприятна плътност се счита 0,2 благороден елен/кв. км). Трябва да се има предвид, че изчисленията не включват най-богатия на дивеч район от зоната, а именно Тодорчетата. Установено беше и значително присъствие на някои видове от допълнителните му хранителна база – заек и дива свиня. Според сведения от горски служители в района през 2019-2020 г. популацията на дивата свиня силно е намаляла в резултат на разпространението на африканската чума, след което е започнала бавно да се възстановява.

Основните заплахи за риса в ЗЗ „Българка“ са главно браконьерството, което е неизмерима величина, безпокойството на вида от провежданите сечи (понастоящем забранени в горите във фаза на старост) и туризма, характерен за региона.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

| Параметър                         | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични цели   |
|-----------------------------------|---------------|-----------------|--|---|
| Популация : Размер на популацията | находища      | 1               | Това предполага максимум 1-2 размножаващи се двойки при частично припокриване на индивидуалните територии. | Поддържане на настоящото състояние на вида в зоната. Междинна цел: Да се установи броят на находищата на вида в зоната с оглед уточняване на целевата стойност на параметъра до 2027 г. |

| Параметър                             | Мерна единица  | Целева стойност   | Допълнителна информация  | Специфични цели  |
|---------------------------------------|--|---|--|--|
| Обща площ на пригодните местообитания | ha   | Най-малко 22 879 ha   | Според модела, разработен за целите на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“, площта на оптималните и субоптималните местообитания за риса възлиза на 22 879 ha (около 95% от цялата ѝ площ). За дългосрочното поддържане на оптималните и субоптималните местообитания за риса в зоната е необходимо да се засили контрола в частните гори. | Поддържане на най-малко 22 879 ha оптимални и субоптимални местообитания за риса в зоната. |
| Свързаност на местообитанията         | наличие/отсъствие на бариери                             | Най-малко 22 879 ha да останат нефрагментирани                                      | В зоната има отлична свързаност между подходящите за риса местообитания (около 95% от цялата ѝ площ). Съществува само една бариера – първокласния път Габрово-Шипка със слабо влияние за риса.   | Поддържане на нефрагментирани 22 879 ha от ЗЗ „Българка“.                                  |
| Състояние на хранителната база        | % на покритие на площите в зоната с хранителен потенциал | 96.6 % от площта на зоната е с висок потенциал за основната хранителна база на риса | Основната хранителна база в зоната може да поддържа численост на риса много над тази на потенциала на местообитанията.   | Поддържане на 96.6% пригодни местообитания за дивикопитни основна хранителна база за риса. |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Не се препоръчват промени в Стандартния формуляр на ЗЗ „Българка“ по отношение на оценките за Евроазиатския рис поради липсата на сигурни актуални данни за вида на територията на зоната. В категория „Качество на данните“ е дадена оценка М – средно качество на данните, което означава, че са необходими допълнителни изследвания за проучването на този труден за регистриране вид.

## 8. Цитирана литература

Breitenmoser, U., C. Breitenmoser-Wursten, H. Okarma, T. Kaphegyi, U. Kaphegyi-Wallmann and U.M. Muller (2000). Action Plan for the conservation of the Eurasian Lynx in Europe (*Lynx lynx*). Nature and Environment 112, Council of Europe, Strasbourg Cedex. Pp. 1-72.

- Breitenmoser, U., Breitenmoser-Würsten, C., Lanz, T., von Arx, M., Antonevich, A., Bao, W. & Avgan, B. 2015. *Lynx lynx* (errata version published in 2017). The IUCN Red List of Threatened Species 2015: e.T12519A121707666. Accessed on 07 November 2022.
- Nowak, R. M. (1991). Walker's mammals of the world. Fifth edition-volume 2. The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London.
- Spassov, N., Peykov, V., Simeonov, P. (2015). Evidences for the Lynx recovery in Bulgaria: the Lynx discovered in Western Rhodopes. ZooNotes 73: 1-4. www.zoonotes.bio.uni-plovdiv.bg ISSN 1313-9916
- Spassov, N., Spiridonov, G., Penev, G. (2006). The discovery of an extinct species: Data for the recent presence of the Lynx (*Lynx lynx* L.) in Bulgaria and discussion of its status since 1941. Historia naturalis bulgarica, 17: 167-176.
- Zlatanova, D., V. Racheva, D. Peshev, G. Gavrilo (2009) First hard evidence of lynx (*Lynx lynx* L.) presence in Bulgaria. Proceedings of XI Anniversary Scientific Conference 120 years Of Academic Education In Biology, 45 years Faculty of Biology. Biotechnology & Biotechnoly Equipment, 23 (Special edition): 184-187.
- Спиридонов, Ж., Спасов, Н. (2015). Рис (*Lynx lynx* (L.)). В: Големански, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България, Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.

Автори: Сирма Зидарова, Албена Власева

## 6.5 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1323 *MYOTIS BECHSTEINII*

**1. Код и наименование на вида:** 1323 *Myotis bechsteinii* (Kuhl, 1817) - Дългоух (Бехщайнов) нощник

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Среден по размери прилеп. Космената покривка е дълга и гъста, а окраската е червеникавокафява на гърба и бледосива на корема. Ушите са много дълги, но по-къси от тези при дългоухите прилепи (род *Plecotus*) и не се сливат в основите си. Наведени напред дължината им надминава върха на муцуната с 8 до 15 mm. Широки са от 15 до 17 mm. Крилата са много къси и широки.

Храни се със слабо летящи или нелетящи насекоми, които основно събира от повърхността на листата. В като в зависимост от сезона в хранителния спектър присъстват пеперуди (Lepidoptera), двукрили (Tipulidae, Brachycera), бръмбари (Coleoptera), сенокосци (Opiliones), паяци (Araneae) и други пълзящи насекоми (Krochko, 1990; Wolz 1993).

През лятото обитава почти само хралупи на дървета и по-рядко пещери, постройки и други типове укрития. Най-често в края на май и началото на юни женските формират малки размножителни колонии (5-35 женски) в хралупи, цепнатини и счупвания в стволовете на дървета (73,5%) и най-много в дупки на кълвачи (81.4%), но никога не се откривани под хлабави кори (Dietz & Pir, 2011). Раждат по едно малко. Кърменето продължава около 3 седмици, след което до около края на август младите прилепи живеят заедно с родителите си.

Женските прилепи от размножителните колонии ловуват в отделни територии, които не се припокриват и са разположени близо до размножителното убежище (<500 m) и много рядко на по-голямо разстояние до 1500 m (Kerth et al. 2001; Dietz & Pir, 2011; Schofield & Morris, 2000). Вероятно, за да осигурят достатъчен прием на храна, женските стават териториални по време на енергийно интензивните периоди на възпроизводство (Rydell 1986, Dietz & Kalko 2007). По-големият енергиен разход за придвижване от

размножителните убежища до ловните територии се обосновава от специфичната за вида морфология на крилата (Norberg 1994). Това налага извода, че размножителните и ловните местообитания на вида са с висока степен на свързаност и на практика представляват една обща територия. Ловната територия на женските индивиди се определя на около 46 ha, с по-малки ядрени зони за хранене с площ около 2.1 ha, които не се припокриват или се припокриват в много малка степен (Napal et al., 2010).

Възрастните мъжки обикновено живеят поединично в различни убежища (най-често малки дупки в дървета). Характерна особеност и за двата пола е честата смяна/редуване на убежището в един и същи район/участък от гората пред и след размножителния сезон. Известно е, че женските са силно привързани към района откъдето произхождат, а мъжките са значително по-мобилни и много рядко остават да живеят в района, където са се родили. Местата за почивка показват предпочитания към дупки и хралупи на предимно в живи дървета и само около 13% са използвали мъртви такива, като ги използват и за образуване на размножителни колонии (Dietz & Pir, 2009; Petrov & Kerth, непубл. данни).

Зимува в пещери и галерии, които в някои случаи сменя. У нас са известни само два случая на зимуване, и двата в пещери (Petrov, 2006). Копулацията се извършва между есента и пролетта.

Анализът на абиотични и биотични фактори показва, че разпространението на вида се влияе от средната годишна температура и валежи, височината, горската растителност и особености на местообитанията като дървесен състав, възраст на дърветата и брой дупки на кълвачи (Dietz, Pir, 2009). Най-голяма плътност на популацията се наблюдава в стари дъбови широколистна гора с висок процент стари дъбове (> 140–160 години) и висока численост на дупки на кълвачи, която в гнездовите местообитания достига от 8,9 до 20,0 / ha (Encarnação et al., 2005). Макар и по-рядко, размножителни находища са наблюдавани и в гори от полски ясен (*Acer campestre*), габър (*Carpinus betulus*) или източен бук (*Fagus orientalis*). Оптималното ловно местообитание се свързва и с близостта до водни тела (Schofield & Morris, 2000). Данните от хранителното поведение на вида в България показват, че бехщайновите нощници използват точно определени участъци от речните теченията, които пресичат или свързват горски масиви с цел пиене на вода и хранене (Б. Петров, непубл.). Ловните територии са разположени на разстояние до 500 m от размножителните убежища, но в редки случаи може да достигнат и до 1500 m, при оскъдност на хранителната база.

Бехщайновият нощник е известен като стационарен и у нас не е известно да извършва сезонни миграции. Прави само къси придвижвания, най-често между летните и зимни местообитания, като най-дългото е 60 km (Kerth & Petite, 2005).

У нас видът е известен от над 60 находища в планините до 1650 m, но най-често се среща в пояса 800-1450 m надморска височина (Попов, 2018) в гори с преобладание на цер (*Quercus cerris*), полски ясен (*Acer campestre*) и по-рядко от обикновен габър (*Carpinus betulus*) или източен бук (*Fagus orientalis*) (Petrov, 2006). В Странджа в този височинен диапазон са предпочитаните местообитания и находища на вида у нас, където е установена и най-висока популационна плътност. В Западна Стара планина са установени вертикални миграции (около 770 m в рамките на една нощ) с цел размножаване и струпуване (Petrov, 2006).

Липсват конкретни данни за числеността на вида у нас (Иванова, Попов, 2007). Според Документ за целите на Натура 2000 числеността му е в интервала 23478 - 41658 индивида, но липсва аргументация за тези стойности. Достоверността на тези оценки следва да се постави под съмнение, имайки предвид, че числеността на далеч по-често срещания и многочислен вид *Myotis myotis*, според същия документ е оценена на 10820-27760 индивида. Освен това при последното докладване по чл. 17 от Директивата за местообитанията се посочва, че няма сведения за популацията на вида у нас.

Видът е включен в Червената книга на България (2015 г.) с категория на застрашеност „уязвим“ VU.

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) природозащитното състояние и в трите биогеографски района е оценено като неблагоприятно-незадоволително (U1) в контекста на параметър бъдещи перспективи

(<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=3&group=Mammals&country=BG&region=>).

За периода 2013-2018 г. природозащитното състояние и в трите биогеографски региона е оценено като благоприятно по отношение на ареал и местообитание, неблагоприятно за бъдещи перспективи и неизвестно за параметър популация – обща оценка неблагоприятно – незадоволително (U1) в контекста на високата значимост на такива заплахи като изсичане на горите (B02.02), отстраняване на горския подлес (B02.03), отстраняване на мъртви и умиращи дървета (B02.04), използване на биоциди, хормони и химикали в горското стопанство (B04), (<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=5&group=Mammals&country=BG>).

Предвидени на първо ниво консервационни цели са подобряване на ПС по отношение на "Бъдещи перспективи" чрез ограничаване на влиянията и заплахите, свързани най-вече с качеството на местообитанието (Документ за целите на Натура 2000).

Видът е включен в Стандартните формуляри за данни на 99 защитени зони.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

В стандартния формуляр (Таблица 1), на основата на "средно" качество на наличната информация, популацията е оценена на по-малко от 2 % от националната (C); елементите на местообитанието са сравнително добре запазени, а влошените могат лесно да се възстановят (B); популацията не е изолирана (C). Общата оценка на зоната за опазване на вида е средна, (B).

Таблица 1. Оценка на популацията и местообитанието на дългоухия нощник според стандартния формуляр на зона BG0000399 - Българка

| Species |      |                           | Population in the site |    |   |      |     |      |      |         | Site assessment |      |       |      |
|---------|------|---------------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|---------|-----------------|------|-------|------|
| G       | Code | Scientific Name           | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual. | A/B/C/D         |      | A/B/C |      |
|         |      |                           |                        |    |   | Min  | Max |      |      |         | Pop.            | Con. | Iso.  | Glo. |
| M       | 1323 | <i>Myotis bechsteinii</i> |                        |    | p | 118  | 235 | i    | C    | M       | C               | B    | C     | B    |

### 5. Анализ на наличната информация

През 2006г. по проект на WWF - България „Натура 2000 място Българка – планиране на управлението с местните заинтересовани страни” е проведено „Проучване на прилепната фауна в района на курорта Узана – Природен парк „Българка“ (Борисов, 2006). Проучването обхваща района на курортен комплекс Узана - хижа Узана, хотел Географски център, на юг до връх Исполин (Куруджа) и десен приток на река Лешница (Фазлъдере); на северозапад – Топлешки дол и околностите; на север-североизток – между хижа Др. Тота Венкова и почивната база на община Габрово (местността Гърнето). По време на проучването са установени 13 вида прилепи, вкл. Дългоух нощник който е установен в Пещера Ледницата и Пещера при сухия водопад, Топлешки дол. По време на проучвания, свързани с изготвяне на план за управление и

проект за Картиране на Консорциум НАТУРА България, дългоух нощник е установен на следните места

| Обект                   | Дата        | Координати             | Начин на установяване |
|-------------------------|-------------|------------------------|-----------------------|
| Мечата ниша             | - 28.8.2012 | N42.77918<br>E25.23215 | Улов с мрежи          |
| Пещера Проходната       | 30.8.2012   | N42.77362<br>E25.25665 | Улов с мрежи          |
| Пещера Езерото Пещера 2 | - 6.9.2012  | N42.75496<br>E25.36061 | Улов с мрежи          |
| Пещера Езерото Пещера 2 | - 7.9.2012  | N42.75492<br>E25.36056 | Улов с мрежи          |
| Пещера Кокалана         | 7.9.2012    | N42.75784<br>E25.32520 | Улов с мрежи          |
| Пещера Кокалана         | 8.9.2012    | N42.76578<br>E25.49485 | Улов с мрежи          |
| Сухата пещера(Килиите)  | 24.9.2012   | N42.80274<br>E25.57858 | Улов с мрежи          |

Според доклад "Разпространение и оценка на ПС на целеви вид 1323. *Myotis bechsteinii* (Дългоух нощник) в 33 BG0000399 „Българка“ ([https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS\\_SCI/BG0000399/BG0000399\\_PS\\_136\\_10.zip](https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS_SCI/BG0000399/BG0000399_PS_136_10.zip)) в зоната видът е установен в 8 находища. Площта на потенциалните местообитания е оценена на 5630 ha (23.5 % от площта на защитената зона). Площта на местообитанията с високо качество е оценена на 498.7 ha (2.1 % от площта на защитената зона). Параметрите, представящи структурата и функцията на местообитанието – брой дървета с хралупи, брой стари дървета са оценени като намиращи се в благоприятно състояние. Поради липса на информация за размножаването в зоната природозащитното и средна степен на свързаност на оптималните местообитания, състоянието на дългоухия нощник в зоната е оценено на "неблагоприятно - незадоволително" .

През юли 2022 г. са направени пилотни проучвания върху прилепите в зоната чрез акустична регистрация в 8 района през периода 10 - 11.07.2022 и са регистрирани 6 целеви вида (*Barbastella barbastellus*, *Miniopterus schreibersii*, cf. *Myotis bechsteinii*, cf. *Myotis myotis*, *Rhinolophus ferrumequinum*, *Rhinolophus hipposideros*). Възможното присъствие на дългоух нощник е установено на 2 места.

Местообитанията, подходящи за размножителни колонии са идентифицирани на основата на възрастта на първия дървесен етаж - над 100 г. Предполага се, че тези сравнително стари гори съдържат по-голям брой дървета с хралупи - места за устройване на размножителни колонии. Резултатите от анализа са представени в Таблица 2.

Таблица 2. Площи на гори с възраст на 100 г. в зона BG0000399.

| Вид гори     | Площ [ha] |
|--------------|-----------|
| Широколистни | 6789      |
| Иглолистни   | 14        |
| Смесени      | 884       |
| Общо         | 7687      |

Подходящите за размножителни колонии местообитания са 7687 ха. Максималната възраст на тези гори е 200 г. От тези данни става ясно, че зоната предлага подходящи местообитания за устройване на размножителни колонии.

Хранителните местообитания са идентифицирани на основата на типове земно покритие, представляващи гори, храсталаци и водни площи. Общата площ на хранителните местообитания е 20875ха (Таблица 3).

Таблица 3. Площ на типове земно покритие според Corine Landcover 2018, подходящи за хранителни местообитания

| Код CLC18 | тип земно покритие | Площ [ha] |
|-----------|--------------------|-----------|
| 313       | Смесени гори       | 3786      |
| 512       | Стоящи води        | 106       |
| 311       | Широколистни гори  | 16221     |
| 324       | Екотон гора-храсти | 762       |
| Общо      |                    | 20875     |

Зоната предлага условия за зимуване.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Специфичните цели за вида в защитената зона са формулирани на базата на анализ на екологията на вида според направени научни изследвания в Европа (виж цитираната литература).

Параметрите и специфичните цели са представени в таблицата по-долу.

| Параметър                     | Единица | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични цели  |
|-------------------------------|---------|-----------------|--|--|
| Популация – находища          | брой    | 8               | При системни проучвания на основата на улов с мрежи на подходящи места, видът е бил регистриран на 8 места, което е прието за референтна благоприятна стойност | Поддържане на благоприятна плътност на популацията, оценена чрез параметър брой находища |
| Популация – места за swarming | брой    | 8               | При системни проучвания на основата на улов с мрежи на подходящи места, видът е бил регистриран на 8 места за swarming, което е прието за                      | Поддържане на благоприятна плътност на популацията, оценена чрез                         |

| Параметър  | Единица                 | Целева стойност    | Допълнителна информация  | Специфични цели  |                                  |
|--|-------------------------|--------------------|--|--|----------------------------------|
|  |                         |                    | референтна стойност  | благоприятна   | параметър брой места за swarming |
| Местообитание на вида: Площ на подходящите за размножаване местообитания – стари гори с възраст над 100 г.               | ha                      | Най-малко 7687     | Старите гори осигуряват оптимални условия за размножаване и изхранване. В резултат от GIS анализ, основан на прилагането на екологични критерии се оформиха обособени територии с подходящи местообитания на вида (ок. 7687 ha).       | Поддържане на площта на подходящите размножителни и местообитания  |                                  |
| Местообитание на вида: Структура на подходящите за размножаване местообитания – брой дървета във фаза на старост на 1 ha | Среден брой дървета/ ha | 5                  | Старите дървета осигуряват подходящи условия за размножителни колонии - хралупи. Средният брой следва да се определя на основата на поне 10 трансекта с дължина 1 km и ширина 10 м, разположени случайно в горите с възраст над 100 г. | Поддържане на структурата на подходящите размножителни и местообитания среден брой на хектар не по-малко от 5. |                                  |
| Местообитание на вида: Площ на подходящите/хранителни местообитания  | ha                      | Най-малко 20875 ha | В резултат от GIS анализ, базиран на прилагането на екологични критерии се оформиха обособени територии с подходящи местообитания на вида (ок. 20875 ha).  | Поддържане на площта на подходящите местообитания за вида в зоната от най-малко 20875 ha                       |                                  |

## 7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Не се налагат промени в Стандартния формуляр.

## 8. Цитирана литература

- Dietz M.& Kalko E. K. V. 2007.Fledermäuse als Schlüsselarten für einen ökosystemorientierten Naturschutz im Wald. — *Natschütz Biol Vielfalt* 60: 101–106.
- Dietz M., Pir J.B. 2009. Distribution and habitat selection of *Myotis bechsteinii* in Luxembourg: implications for forest management and conservation. *Folia Zool.* – 58(3): 327–340.
- Encarnaçao, J., Kierdorf, U., Holweg, D., Jasnoch, U. & Wolters, V. (2005). Sex-related differences in roost-site selection by Daubenton’s bats *Myotis daubentonii* during the nursery period. *Mammal Review* 35, 285–294.
- Kerth G., Petite E., 2005: Colonization and dispersal in a social species, the Bechstein’s bat (*Myotis bechsteinii*). *Mol. Ecol.*, 14: 3943–3950.
- Kerth, G., Wagner, M., and König, B. 2001. Roosting together, foraging apart: information transfer about food is unlikely to explain sociality in female Bechstein’s bats (*Myotis bechsteinii*). *Behav. Ecol. Sociobiol.* **50**: 283–291.
- Krochko Y. I. 1990. Biology of Bechstein’s bat (*Myotis bechsteinii*) of the west of USSR. 80-82. *Materiali piatogo vsesoiuznogo sovestaniya po rukokrilov (Chiroptera)*, Penza, Penza State Pedagogic Institute (in Russian).



- Kühnert, E., Schönbacher, C., Arlettaz, R., & Christe, P. 2016. Roost selection and switching in two forest-dwelling bats: implications for forest management. *European Journal of Wildlife Research*, 62(4), 497–500.
- Napal M., Garin I., Goiti U., Salsamendi E., Aihartza J. 2010. Habitat Selection by *Myotis bechsteinii* in the Southwestern Iberian Peninsula," *Annales Zoologici Fennici*, 47(4), 239-250.
- Norberg U. 1994: Wing design, flight performance, and habitat use in bats. In: Wainwright P. C. & Reilly S.M. (eds.), *Ecological morphology*. The University of Chicago Press, Chicago: 205–239.
- Petrov B. 2006. Distribution and status of *Myotis bechsteinii* in Bulgaria (Chiroptera: Vespertilionidae) - *Lynx (Praha)*, n. s., 37: 179–195 12.
- Petrov B., 2001: Bats (Mammalia, Chiroptera) in Kresna gorge, SW Bulgaria. Pp.: 325–330. In: Beron P. (ed.). *Biodiversity of Kresna gorge*. National Museum of Natural History, Institute of Zoology, Sofia, 349 pp (in Bulgarian, English summary).
- Popov, V. 2018. Bats in Bulgaria: Patterns of Species Distribution, Richness, Rarity, and Vulnerability Derived from Distribution Models. pp. 751 - 854. In: H. Mikkola (ed.). *Bats*. <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.73623>.
- Russ J.M. & Montgomery W.I. 2002. Habitat associations of bats in Northern Ireland: implications for conservation. *Biol. Conserv.* 108, 49-58.
- Rydell J. 1986. Feeding Territoriality in Female Northern Bats, *Eptesicus nilssoni*. *Ethology* 72(4) p. 329-337.
- Schofield H. and Morris C. 2000. Ranging behaviour and habitat preferences of female Bechstein's bat, *Myotis bechsteinii* (Kuhl, 1818), in summer. With a review of its status, distribution, behaviour and ecology in the UK, Internal report held by the Vincent Wildlife Trust. 26 pp.
- Schofield H., Morris C. 1999. The micro-habitat preferences of Bechstein's bat within woodlands in southern England. In: Cruz M. & Kozakiewicz K. (eds.), *Bats & Man. Million years of coexistence*. Abstracts VIIIth European Bat Research Symposium, 23–27 August 1999, Poland: 62.
- Wolz I. 1993. Das Beutespectrum der Bechsteinfledermaus *Myotis bechsteini* (Kuhl, 1818) ermittelt aus Kotanalysen. *Myotis*, 31: 27-68.
- Борисов Б., 2006. Проучване на прилепната фауна в района на курорт Узана, природен парк Българка. Непубликуван - официално доклад на проучването .
- Големански, В. и др. (ред.). 2015. Червена книга на Република България, Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.
- Документ за целите на Натура 2000, <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/CmsDocument/3112>
- Консорциум Натура България, МОСВ. 2013. База данни на Проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I- обособена позиция 5 (Прилепи)“. Консорциум Натура България, МОСВ.

Автори: Васил Попов, Вълко Бисерков

## 6.6 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1307 *MYOTIS BLYTHII*

1. **Код и наименование на вида:** 1307 *Myotis blythii* (Tomes, 1857) - Остроух нощник

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Морфологично много сходен с вида-двойник голям нощник (*Myotis myotis*). Определянето на живи екземпляри става само след измерване на зъбните редове (СМЗ). Дължината на горния зъбен ред (от кучешкия зъб до задния кътник) е по-малка от 9,5 мм, а дължината на долния зъбен ред (от кучешкия зъб до задния кътник) е под 10 мм; докато при големия нощник тези размери са по-големи съответно от 9,5 мм и 10 мм. Тези признаци може да се измерят и при живи екземпляри. Желателно е да се използва пластмасов шублер, за да не се наранят животните. Регистрирана е и хибридизация между двата вида (Afonso et al., 2017), което в повечето реални ситуации води до несигурност кой от двата вида е наблюдаван, особено ако не е възможно да бъде направено необходимото измерване

Видът е с азиатски произход и еволюционно е свързан с полуаридни, топли и открити местообитания (Benda, Horacek, 1995). Придържа се към райони с пресечен релеф- хълмове, скални разкрития и венци, стръмни речни брегове и др. Вероятно това е обусловено от наличието на подходящи убежища, главно пещери в тези ландшафти (Стрелков, 1972).

Данните за хранителната биология на вида са малко. В Швейцария е установено, че над 60% от храната му се състои от едри дългопипалести скакалци (сем. *Tettigoniidae*), които лови в открити райони, пасища и често в прясно окосени ливади (Arlettaz, 1993, 1996, 1999). Според Siemers et al. (2011) при изследвания проведени в България става ясно, че за разлика от *M. myotis*, който се храни както с бръмбари-бегачи (Coleoptera, Carabidae) (50%), то в състава на храната на *M. blythii* влизат основно дългопипалести скакалци (*Orthoptera, Tettigoniidae*) - (от 61 до 98%), бръмбари от род *Melolontha*, обитатели на открити тревни пространства (около 14%), гъсеници на различни видове пеперуди (около 10%) (Arlettaz, 1996).

През пролетта и лятото женските образуват големи колонии – до няколко хиляди екземпляра, в които раждат (в края на май-началото на юни) и отглеждат малките. Малките започват да летят самостоятелно на възраст 30-35 дни.

Целогодишно обитава пещери (Guettinger et al., 2001; Topa'1 & Ruedi, 2001; Dietz et al., 2007). Много рядко единични прилепи са намирани в постройки. Предвид типа на пляката, хранителните местообитания на вида включват открити местообитания като ливади и пасища с висока трева. По данни от Централна Европа, големите нощници ловуват най-често в радиус 4-6 km от убежището. Един възрастен екземпляр се нуждае от около 40-50 ha собствена ловна територия (50 ha: Audet, 1990; 36–38 ha: Arlettaz, 1995).

Зимните колонии са съставени от индивиди от двата пола в едни и същи убежища с *Myotis myotis*, поради което точната оценка на числеността на отделните видове е почти невъзможна. Температурата на зимните убежища варира от 3° до 12°-15° C.

Известен е от над 130 находища на територията на цялата страна между 100 и 800 m надм. в., без най-високите части на планините. Среща се в почти всички карстови (Horacek et al., 1974) и скалисти райони в България (Пешев и др., 2004; Попов, 2018). У нас зимуването започва в края на ноември и продължава до към средата на март. Копулацията е след края на лактационния период или по време на зимуване. Бременността трае около 60 дни. Максимумът на ражданията е през периода 20 май - 10 юни. Ражда по едно малко.

У нас извършва редовни сезонни миграции между зимните и летни убежища в рамките на 50 до 80 km. Зимуването започва в края на ноември и продължава до към средата на март. През този период е установен в много пещери, но никъде с численост

повече от 3 - 4000 екземпляра. Миграцията към местата за размножаване вероятно става след 10 - 20 април (Иванова, Попов, 2007).

Видът не е включен в Червената книга на България (2015 г.)

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) състоянието в континенталния и алпийския региони е неблагоприятно-незадоволително (U1) по отношение на параметър местообитание (обща оценка U1), докато в черноморския е благоприятно (<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=3&group=Mammals&country=BG&region=>). Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), природозащитното състояние в континенталния и алпийския биогеографски региони е оценено като благоприятно по отношение на ареал, популация и местообитание и неблагоприятно-незадоволително (U1) за бъдещи перспективи, в контекста на високата значимост на такива заплахи като Разрушаване на сгради и построени от човека конструкции (E06.01), Пещернячество (G01.04.02), Посещения на пещери за отдих (G01.04.03), Вандализъм (G05.04), Затваряне на пещери или галери (G05.08). Състоянието в черноморския биогеографски регион е оценено на благоприятно в контекста на липса на данни за параметър бъдещи перспективи (<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=5&group=Mammals&country=BG>) Предвидени на първо ниво конзервационни цели са подобряване на ПС по отношение на "Бъдещи перспективи" чрез ограничаване на влиянията и заплахите, свързани най-вече с качеството на местообитанието (Документ за целите на Натура 2000).

Видът е включен в Стандартните формуляри за данни на 126 защитени зони.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

В стандартния формуляр, популацията е оценена на по-малко от 2 % от националната (C); елементите на местообитанието са сравнително добре запазени, а влошените могат лесно да се възстановят (B); популацията не е изолирана (C). Общата оценка на зоната за опазване на вида е ниска, (C).

Таблица 1. Оценка на популацията и местообитанието на остроухия нощник според стандартния формуляр на зона BG0000399- Българка

| Species |      |                       |   |    | Population in the site |      |     |      |      | Site assessment |         |      |       |      |
|---------|------|-----------------------|---|----|------------------------|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|-------|------|
| G       | Code | Scientific Name       | S | NP | T                      | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      | A/B/C |      |
|         |      |                       |   |    |                        | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso.  | Glo. |
| M       | 1304 | <i>Myotis blythii</i> |   |    | p                      | 51   | 100 | i    | R    | G               | C       | B    | C     | C    |

### 5. Анализ на наличната информация

През 2006г. по проект на WWF - България „Натура 2000 място Българка – планиране на управлението с местните заинтересовани страни” е проведено „Проучване на прилепната фауна в района на курорта Узана – Природен парк „Българка“ (Борисов, 2006). Проучването обхваща района на курортен комплекс Узана - хижа Узана, хотел Географски център, на юг до връх Исполин (Куруджа) и десен приток на река Лешница (Фазлъдере); на северозапад – Топлешки дол и околностите; на север-североизток – между хижа Др. Тота Венкова и почивната база на община Габрово (местността Гърнето). По време на проучването са установени 13 вида прилепи, вкл. остроух нощник, който е установен в пещера Ледницата, Мечата дупка, Топлешки дол, пещера при сухия водопад, Топлешки дол и Пещери в местността Гърнето. По време на проучвания, свързани с изготвяне на план за управление и проект за Картиране на

Консорциум НАТУРА България, *Myotis myotis/blythii* (поради близките морфологични белези индивидите не са определени до вид. Вероятно в посочените обекти се срещат и двата вида *Myotis myotis* и *Myotis blythii*) е установен на следните места

| Обект                            | Дата      | Брой индивиди | Координати              | Начин на установяване |
|----------------------------------|-----------|---------------|-------------------------|-----------------------|
| Пещера „при Сухия водопад“       | 23.5.2012 | 1             | N42.78216<br>E25.23140  | Пряко наблюдение      |
| Пещера Очите                     | 31.8.2012 | 2             | N42.78155<br>E25.24904  | Улов с мрежи          |
| Пещера Проходната                | 30.8.2012 | 4             | N42.77362<br>E25.25665  | Улов с мрежи          |
| Пещера Кокалана                  | 25.1.2013 | 2             | N42.76578<br>E25.49485  | Пряко наблюдение      |
| Сухата пещера (Килиите)          | 24.9.2012 | 1             | N42.80274<br>E25.57858  | Улов с мрежи          |
| Минна галерия до хижа Извора     | 26.9.2011 | 1             | N42.73591<br>E25.52923  | Пряко наблюдение      |
| Пещера Бузлуджа                  | 27.9.2011 | 1             | N42.74013<br>E25.39647  | Улов с мрежи          |
| Пещера Бузлуджа                  | 28.9.2011 | 1             | N42.74013<br>E25.39647  | Улов с мрежи          |
| Изоставена сграда до хижа Извора | 25.4.2012 | 1             | N42.74679<br>E025.52847 | Пряко наблюдение      |

Според доклад "Разпространение и оценка на ПС на целеви вид 1307. *Myotis blythii* (Остроух нощник) в 33 BG0000399 „Българка“ ([https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS\\_SCI/BG0000399/BG0000399\\_PS\\_136\\_13.zip](https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS_SCI/BG0000399/BG0000399_PS_136_13.zip)) в зоната видът е установен в 5 находища. В летни находища са установени 12 екземпляра, което е прието за референтна стойност за параметър численост в находища за размножаване. Площта на най-благоприятните местообитания е оценена на 232 ha (1 % от площта на защитената зона). Площта на подходящите ловни местообитания е оценена на 19932 ha (83.1 % от площта на защитената зона). Природозащитното състояние на остроухия нощник в зоната по всички параметри освен численост в находищата за зимуване е оценено на "благоприятно", но поради недостатъчна информация за зимуването на вида в зоната, цялостното състояние е „неблагоприятно-незадоволително“.

През юли 2022 г. са направени пилотни проучвания върху прилепите в зоната чрез акустична регистрация в 8 района през периода 10 - 11.07.2022 и са регистрирани 6 целеви вида (*Barbastella barbastellus*, *Miniopterus schreibersii*, cf. *Myotis bechsteinii*, cf. *Myotis myotis*, *Rhinolophus ferrumequinum*, *Rhinolophus hipposideros*). Присъствието на вида е вероятно в един район, но определянето на видовете от род *Myotis* на основата на ехолокационни сигнали е проблематично, а отличаването на двата вида едри нощници е практически невъзможно.

На основата на екологичните изисквания на остроухия ношник е извършена нова оценка на подходящите местообитания в защитената зона, идентифицирани чрез типове земно покритие на Corine Landcover 2018, представящи пасища, широколистни гори, храсти, водни тела. Общата площ на хранителните местообитания е 21322 ха (Таблица 2).

Таблица 2. Площи на типове земно покритие според Corine Land Cover 2018, представляващи подходящи местообитания за остроухия ношник (*Myotis blythii*)

| Код CLC18 | тип земно покритие             | Площ [ha] |
|-----------|--------------------------------|-----------|
| 313       | Смесени гори                   | 3786      |
| 321       | Естествени тревни пространства | 393       |
| 512       | Стоящи води                    | 106       |
| 311       | Широколистни гори              | 16221     |
| 324       | Екотон гора-храсти             | 762       |
| 231       | Пасища                         | 54        |
| Общо      |                                | 21322     |

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Специфичните цели в защитената зона са формулирани на основата на анализ на екологията на вида според направени научни изследвания в Европа (виж цитираната литература) и пилотните изследвания в зоната през август 2021. Параметрите и специфичните цели са представени в таблицата по-долу.

| Параметър   | Единица | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични цели   |
|---|---------|-----------------|--|---|
| Популация: Брой зимни колонии/убежища                             | Брой    | неизвестен      | На основата на наличието на много пещери може да се предположи, че зоната предлага условия за зимуване                                     | Междинна цел: Да се установи броят на зимните колонии на вида в зоната до 2027 г.   |
| Популация: Брой възрастни в лятна (размножителна) колония/убежище | Брой    | 12              | Досега са установени 12 възрастни екземпляра в летни убежища. Този брой следва да се смята за минимален                                    | Поддържане на числеността в известните досега летни убежища. Провеждане на допълнителни проучвания за установяване и на други летни убежища |
| Разпространение: Брой места с регистрации                         | Брой    | 5               | Досега са установени 5 находища. Този брой следва да се смята за минимален, тъй като в зоната има много потенциално пригодни местообитания | Поддържане на степента на разпространението на вида в зоната. Събиране на нова информация за пълна оценка на този                           |

| Параметър  | Единица              | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични цели  |
|--|----------------------|-----------------|---|--|
|  |                      |                 |   | параметър.   |
| <b>Местообитание на вида: Площ на подходящите/хранителните местообитания на вида</b> | ha                   | 21322           | В резултат от GIS анализ, основан на прилагане на екологични критерии площта на подходящите местообитания е ок. 21322 ha. Според проведените пилотни изследвания в зоната състоянието им като потенциални местообитания на прилепи е добро.                           | Поддържане на площта на подходящите /хранителните местообитания                                  |
| <b>Заплахи и влияния: Безпокойство в размножителни убежища</b>                       | Присъствие/отсъствие | Отсъствие       | Видът е чувствителен към безпокойство в убежищата за размножаване. Най-често то е причинено от вандализъм и иманярство – различни форми на прогонване на индивиди, палене на огън, и др. При теренните проучвания са регистрирани възможности за такова безпокойство. | Подобряване на състоянието чрез минимизиране/отстраняване на безпокойство в установените убежища |

## 7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Не се налагат промени в Стандартния формуляр.

## 8. Цитирана литература

- Afonso E, Goydadin A-C, Giraudoux P, Farny G (2017) Investigating hybridization between the two sibling bat species *Myotis myotis* and *M. blythii* from guano in a natural mixed maternity colony. PLoS One 12(2):e0170534.
- Arlettaz R. 1993. Habitat selection in two sympatric, sibling species of bats: *Myotis myotis* and *M. myotis blythii*. Abstracts from the VI European Bat Research Symposium, Evora, Portugal - August 1993.
- Arlettaz R. 1999. Habitat selection as a major resource partitioning mechanism between the two sympatric bat species *Myotis myotis* and *Myotis blythii*. J. Anim. Ecol., 68:460-471.
- Arlettaz, R. 1995. Ecology of the sibling mouse-eared bats (*Myotis myotis* and *Myotis blythii*): zoogeography, niche, competition, and foraging. Ph.D. thesis, University of Lausanne, Switzerland.
- Arlettaz, R. 1996. Feeding behaviour and foraging strategy of free-living mouse-eared bats, *Myotis myotis* and *Myotis blythii*. Animal Behaviour, 51(1), 1–11.
- Audet D. 1990. Foraging behavior and habitat use by a gleaning bat *Myotis myotis* (Chiroptera, Vespertilionidae). J. Mammal., 71(3): 420-427.
- Benda P., Horacek I. 1995. Geographic variation in three species of *Myotis* (Mammalia: Chiroptera) in South of the Western Palearctics. Acta Soc. Zool. Bohem., 59, 17 - 39.

- Dietz C, von Helversen O, Nill D (2007) Handbuch der Fledermause Europas und Nordwestafrikas. Franckh-Kosmos, Stuttgart .
- Gu'ttinger R, Zahn A, Krapp F, Schober W (2001) Myotis myotis— Großes Mausohr. In: Krapp F (ed) Handbuch der Säugetiere Europas, vol 4/I: Fledertiere I. Aula, Wiebelsheim, pp 111–121.
- Horacek I., Cerveny J., Jausl A., Vltek D. 1974. Notes on the mammal fauna of Bulgaria (Insectivora, Chiroptera, Rodentia). Vest. Cs. Spolec. Zool., 38:19-31.
- Popov, V. 2018. Bats in Bulgaria: Patterns of Species Distribution, Richness, Rarity, and Vulnerability Derived from Distribution Models. pp. 751 - 854. In: H. Mikkola (ed.). Bats. <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.73623> .
- Siemers, B. M., Greif, S., Borissov, I., Voigt-Heucke, S. L., & Voigt, C. C. 2011. Divergent trophic levels in two cryptic sibling bat species. Oecologia, 166(1), 69–78. doi:10.1007/s00442-011-1940-1.
- Topal G., M. Ruedi. 2001. M yotis blythii. In: Handbuch der Säugetiere Europas. Band 4: Fledertiere. Teil I: Chiroptera I. [Niethammer J. & F. Krapp eds.]. AULA-Verlag, Bonn: 209-256.
- Борисов Б., 2006. Проучване на прилепната фауна в района на курорт Узана, природен парк Българка. Непубликуван - официално доклад на проучването.
- Големански, В. и др. (ред.). 2015. Червена книга на Република България, Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.
- Документ за целите на Натура 2000, <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/CmsDocument/3112>
- Иванова Т., Попов В. 2007. Разред Прилепи (Chiroptera). с. 89 - 162. В: Попов В. и др. Бозайниците важни за опазване в България . Dutch Mammal Society. Arnhem, The Netherlands. ISBN 978 - 90 - 73162 - 93 - 8.
- Консорциум Натура България, МОСВ. 2013. База данни на Проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I- обособена позиция 5 (Прилепи)“. Консорциум Натура България, МОСВ.
- Пешев Ц., Пешев Д., Попов В. 2004. Фауна на България, т.27. Mammalia. Акад. Изд. Марин Дринов, София, 632 с.
- Стрелков, П. П. 1972. Остроухие нощници; распространение, географическая изменчивость, отличия от больших нощниц. Acta Theriol. 17(28): 355-380.
- Автори: Васил Попов, Вълко Бисерков

## 6.7 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1321 MYOTIS EMARGINATUS

**1. Код и наименование на вида:** 1321 *Myotis emarginatus* (Geoffrey, 1806) - Трицветен нощник

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Среден по размери прилеп. Космите му са трицветни – в основата сиви, по средата – жълти, а върховете – наситено червеникавокафяви. Коремната страна е жълтеникаво сива. Муцуната – червеникавокафява, ушите и мембраните – по-тъмно сивокафяви. Външният ръб на ухото е с ясно проявена изрезка в горната си част.

Обитава низините. В планините до 1800 т н. При ловуване предпочита площи, покрити с храстова или дървесна растителност в съчетание с влажни зони и водни площи. Заселва се също в карстови райони, паркове, градини. Лети сред редки корони на дървета или малко над тях. Храни се с дребни безгръбначни (Aranea, Neuroptera, Diptera, Hymenoptera, Lepidoptera, Coleoptera), които събира от листната повърхност на дървета и храсти (Goiti et al., 20011; Steck, Brinkmann, 2006). Ловните територии обикновено до 8

km от размножителните убежища, средно ок 4 км. 90% от ловните местообитания на вида са разположени в зона от 6 km около размножителните им убежища (Norberg, Rayner, 1987; Krull et al., 1991; Beck, 1995;). За да достигнат до зоните за хранене обикновено се използват крайречни гори, живи плетове и дървета като ландшафтни ориентир. 46,9% от ловните територии са разположени в гори, 24,5% около обори, 18,4% в крайречни гори и 10,2% в ниви, села, овощни градини, живи плетове. Широколистните гори са предпочитани, избягва иглолистните моно култури (Zahn et al., 2010).

Първично пещерен обитател. В райони без пещери намира убежище в мазета и тавани на изоставени постройки, стари военни бункери и др. антропогенни структури. Характерно за летните убежища е високата температура в тях (36° - 40° C). Промените в конструкцията на обитавани сгради често може да доведе до тяхното напускане. Причина за това обикновено са промени във вентилационните и температурните условия. Затваряне на отвори за достъп (например с решетки за гълъби), могат да доведат до невъзможност този вид да колонизира сградата (Reiter, Zahn, 2006).

Летните колонии са компактни и плътни. Често обитава заедно както с подковоноси, така и с пещерния дългокрил и дългопръстия нощник. Колониите за отглеждане на малките са съставени от 20 - 200 женски, рядко до 1000.

Зимува в пещери и по-рядко в минни галерии – поединично или на малки групи при температури 5°-10° C.

Сравнително уседнал вид, чиито придвижвания рядко надхвърлят 40 км. Копулацията е в края на лятото. На следващата година през май се формират размножителни колонии, състоящи се главно от женски. Колонията се разпада към средата на август.

У нас, трицветният нощник обитава главно ниските части - до 400-500 м н. в., най-вече в карстови райони (Роров, 2018). Избягва открити пространства и предпочита райони с храстова или дървесна растителност и водни площи. През лятото използва за дневни убежища и плитки скални цепнатини. В известните у нас около 30 размножителни колонии броят на индивидите наброява средно от 300 до 1000. Най-много са убежищата в ниско-планинския пояс (400-500 m). Единични екземпляри са установявани до около 1500 m в Централна Стара планина и на 1610 m в Западните Родопи. Наблюдаваното струпване от 7000 екземпляра в пещера в Източните Родопи е било потвърдено през лятото на 2008 и 2010 г.

Обитаването на трицветния нощник в България може да се счита за сезонно (от април до септември), защото досега у нас не са установени големи зимуващи колонии.

Най-дългата установена у нас миграция е 105 км - от с. Муселиево, Никополско до пещерата Водните дупки при х. Плевен в Централен Балкан. Липсват данни за числеността (Иванова, Попов, 2007).

### **3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата**

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) природозащитното състояние на вида е благоприятно по всички параметри в трите биогеографски региона (<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=3&group=Mammals&country=BG&region=>). Обратно, според докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2019 г. (за периода 2012-2018 г.) природозащитното състояние на вида е неблагоприятно по отношение на параметър бъдещи перспективи, което води и до цялостна неблагоприятна оценка в трите биогеографски региона (<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=5&group=Mammals&country=BG>).

Заплахи с висока значимост са спорт, туризъм и развлекателни дейности; вандализъм или палежи; затваряне или ограничен достъп до зона / местообитание; изграждане или



модификация (напр. на домакинства или населени места) в съществуващи градски или развлекателни зони.

Видът е включен в Стандартните формуляри за данни на 118 защитени зони.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Според стандартния формуляр, популацията е оценена на по-малко от 2 % от националната (С); елементите на местообитанието са сравнително добре запазени, а влошените могат лесно да се възстановят (В); популацията не е изолирана (С). Общата оценка на зоната за опазване на вида е ниска, (С).

Таблица 1. Оценка на популацията и местообитанието на трицветния нощник според стандартния формуляр на зона BG0000399 - Българка

| Species |      |                           |   | Population in the site |   |      |     |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|---------------------------|---|------------------------|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name           | S | NP                     | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                           |   |                        |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| M       | 1321 | <i>Myotis emarginatus</i> |   |                        | p | 11   | 50  | i    | R    | G               | C       | B    | C    | C    |

#### 5. Анализ на наличната информация

През 2006г. по проект на WWF - България „Натура 20000 място Българка – планиране на управлението с местните заинтересовани страни” е проведено „Проучване на прилепната фауна в района на курорта Узана – Природен парк „Българка“ (Борисов, 2006). Проучването обхваща района на курортен комплекс Узана - хижа Узана, хотел Географски център, на юг до връх Исполин (Куруджа) и десен приток на река Лешница (Фазлъдере); на северозапад – Топлешки дол и околностите; на север-североизток – между хижа Др. Тота Венкова и почивната база на община Габрово (местността Гърнето). По време на проучването са установени 13 вида прилепи, вкл. трицветен нощник, който е установен в пещера Ледницата и пещера при сухия водопад, Топлешки дол. По време на проучвания, свързани с изготвяне на план за управление и проект за Картиране на Консорциум НАТУРА България, дългоух нощник е установен на следните места.

| Обект             | Дата      | Брой индивиди | Координати             | Начин на установяване |
|-------------------|-----------|---------------|------------------------|-----------------------|
| Пещера Бузлуджа   | 14.7.2012 | 2             | N42.74012<br>E25.39650 | Улов с мрежи          |
| Пещера Проходната | 30.8.2012 | 1             | N42.77362<br>E25.25665 | Улов с мрежи          |
| Пещера Кокалана   | 7.9.2012  | 1             | N42.75784<br>E25.32520 | Улов с мрежи          |
| Пещера Кокалана   | 8.9.2012  | 1             | N42.76578<br>E25.49485 | Улов с мрежи          |
| Пещера Проходната | 26.7.2012 | 2             | N42.77362<br>E25.25665 | Улов с мрежи          |
| Пещера Проходната | 26.7.2012 | 1             | N42.77362<br>E25.25665 | Пряко наблюдение      |

Според доклад "Разпространение и оценка на ПС на целеви вид 1321. *Myotis emarginatus* (Трицветен нощник) в 33 BG0000399 „Българка“ ([https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS\\_SCI/BG0000399/BG0000399\\_PS\\_136\\_15.zip](https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS_SCI/BG0000399/BG0000399_PS_136_15.zip)) видът е установен в 4 находища. В летни находища са установени 9 екземпляра, което е прието за референтна стойност за параметър численост в находища за размножаване. Площта на най-благоприятните местообитания е оценена на 553.7 ha (2.3 % от площта на защитената зона). Площта на подходящите ловни местообитания е оценена на 17695 ha (73.7 % от площта на защитената зона). Природозащитното състояние на трицветния нощник в зоната е оценено на "благоприятно".

През юли 2022 г. са направени пилотни проучвания върху прилепите в зоната чрез акустична регистрация в 8 района през периода 10 - 11.07.2022 и са регистрирани 6 целеви вида (*Barbastella barbastellus*, *Miniopterus schreibersii*, cf. *Myotis bechsteinii*, cf. *Myotis myotis*, *Rhinolophus ferrumequinum*, *Rhinolophus hipposideros*).

На основата на екологичните изисквания на трицветния нощник е извършена нова оценка на подходящите местообитания в защитената зона, идентифицирани чрез типове земно покритие на Corine Landcover 2018, представящи широколистни гори, храсти, водни тела. Общата площ на хранителните местообитания е 17088 ха (Таблица 2).

Таблица 2. Площи на типове земно покритие според Corine Land Cover 2018, представляващи подходящи местообитания за трицветния нощник (*Myotis emarginatus*)

| Код CLC18 | тип земно покритие | Площ [ha] |
|-----------|--------------------|-----------|
| 512       | Стоящи води        | 106       |
| 311       | Широколистни гори  | 16220     |
| 324       | Екотон гора-храсти | 762       |
| Общо      |                    | 17088     |

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Специфичните цели за вида в защитената зона са формулирани на основата на анализ на екологията на вида според направени научни изследвания в Европа (виж цитираната литература) и пилотните изследвания в зоната през август 2021. Параметрите и специфичните цели са представени в таблицата по-долу.

| Параметър   | Единица | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични цели   |
|---|---------|-----------------|--|---|
| Популация: Брой летни (размножителни) колонии/убежища               | Брой    | 4               | Досега са регистрирани 4 летни убежища, подходящи за размножаване  | Поддържане броя на обитаваните летни убежища                |
| Популация: Брой възрастни в летните (размножителни) колонии/убежища | Брой    | 9               | Досега са регистрирани 9 екз. в летни убежища. Този брой следва да се смята за минимален и най-вероятно е израз на недостатъчен брой открити убежища | Поддържане на броя на индивидите в известните летни убежища |
| Местообитание на вида: Площ на подходящите/хран                     | ha      | 17088           | В резултат от GIS анализ, основан на прилагане на екологични критерии  | Поддържане на площта на подходящите /                       |

| Параметър   | Единица              | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични цели  |
|---|----------------------|-----------------|---|--|
| ителните местообитания на вида                                  |                      |                 | площта на подходящите местообитания е ок. 17088 ha. Според проведените пилотни изследвания в зоната състоянието им като потенциални местообитания на прилепи е добро  | хранителните местообитания   |
| Заплахи и влияния: Безпокойство в летни (размножителни) убежища | Присъствие/отсъствие | Отсъствие       | Видът е чувствителен към безпокойство в убежищата за размножаване и зимуване. Най-често то е причинено от вандализъм и иманярство – различни форми на прогонване на индивиди, палене на огън, реконструкция на сгради. При теренните проучвания са регистрирани възможности за такова безпокойство. | Подобряване на състоянието чрез минимизиране/отстраняване на безпокойство в установените убежища |

## 7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Не се налагат промени в Стандартния формуляр.

## 8. Цитирана литература

- Beck, A., 1995. Fecal analyses of European bat species. - *Myotis*, 3 2 -3 3 ,109 - 119.
- Danko, S., 1995. Unusually high age in the Geoffroy's bat (*Myotis emarginatus*) and in the lesser mouse eared bat (*Myotis blythi*). - *Netopiere*, 1, 99 - 101.
- Goiti, U., Aihartza, J., Guiu, M., Salsamendi, E., Almenar, D., Napal, M. & Garin, I. 2011. Geoffrey's bat, *Myotis emarginatus*, preys preferentially on spiders in multistratified dense habitats: a study of foraging bats in the Mediterranean. – *Folia Zoologica* 60 (1): 17-24.
- Krull D., A. Schumm, W. Metzner, G. Neuweiler. 1991. Foraging areas and foraging behavior in notch-eared bat, *Myotis emarginatus* (Vespertilionidae). - *Behav. Ecol. Sociobiol.*, 28,247 - 253.
- Norberg M., Rayner J. M. V., 1987. Ecological morphology and flight in bats (Mammalia, Chiroptera): wing adaptations, flight performance, foraging strategy and echolocation. - *Phil. Trans. R. Soc. Lond.*, B 316, 335 - 427.
- Popov, V. 2018. Bats in Bulgaria: Patterns of Species Distribution, Richness, Rarity, and Vulnerability Derived from Distribution Models. pp. 751 - 854. In: H. Mikkola (ed.). *Bats*.<http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.73623>
- Reiter, G. & Zahn, A. 2006. Leitfaden zur Sanierung von Fledermaus-Quartieren im Alpenraum. INTERREG IIIB-Projekt Lebensraumvernetzung: 132 S
- Steck, C., Brinkmann, R. 2006. The trophic niche of the Geoffroy's bat (*Myotis emarginatus*) in south-western Germany. – *Acta Chiropterologica* 8 (2): 445- 450.

- Zahn A., S. Bauer, E. Kriner, J. Holzhaider. 2010. Foraging habitats of *Myotis emarginatus* in Central Europe. *European Journal of Wildlife Research*, 56(3): 395-40
- Борисов Б., 2006. Проучване на прилепната фауна в района на курорт Узана, природен парк Българка. Непубликуван - официално доклад на проучването
- Иванова Т., Попов В. 2007. Разред Прилепи (Chiroptera). с. 89 - 162. В: Попов В. и др. Бозайниците важни за опазване в България. Dutch Mammal Society. Arnhem, The Netherlands. ISBN 978 - 90 - 73162 - 93 - 8.
- Консорциум Натура България, МОСВ. 2013. База данни на Проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I- обособена позиция 5 (Прилепи)“. Консорциум Натура България, МОСВ
- Пешев Ц., Пешев Д., Попов В. 2004. Фауна на България, т.27. Mammalia. Акад. Изд. Марин Дринов, София, 632 с.

Автори: Васил Попов, Вълко Бисерков

## 6.8 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1324 *MYOTIS MYOTIS*

1. Код и наименование на вида: 1324 *Myotis myotis* (Borkhausen, 1797) - Голям нощник

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Един от нашите най-едри прилепи. Окраската на козината е сивокафява отгоре и светлосива отдолу. Крилата са широки, мембраната им е тъмносива. Ушите са широки и овални, трагусът достига до половината от височината на ушната мида. Морфологично много сходен с вида-двойник *Myotis blythii*. Определянето на живи екземпляри става само след измерване на зъбните редове (СМЗ). Дължината на горния зъбен ред (от кучешкия зъб до задния кътник) е над 9,5 мм, а дължината на долния зъбен ред (от кучешкия зъб до задния кътник) е над 10 мм; докато при остроухия нощник тези размери са под 9,5 мм и 10 мм, съответно. Тези признаци може да се измерят и при живи екземпляри. Желателно е да се използва пластмасов шублер, за да не се наранят животните. Регистрирана е и хибридизация между двата вида (Afonso et al. 2017). Тези особености на двата вида в повечето реални ситуации водят до несигурност кой от двата вида е наблюдаван, особено ако не е възможно да бъдат взети необходимите размери.

Големият нощник е еволюционно свързан с широколистни или смесени гори, с открити пространства сред тях (Benda, Horacek, 1995). Най-често ловува в овощни градини и широколистни гори, а по-рядко в смесени гори, лозя, обработваеми полета с малка площ, иглолистни гори - на 3-7 км от постоянното убежище. Избягва урбанизирани територии. Храни главно с наземни не летящи бръмбари.

У нас обитава целогодишно подземни убежища - пещери, минни галерии; рядко в постройки. Придържа се към райони с пресечен релеф - хълмове, скални разкрития и венци, стръмни речни брегове и др. Вероятно това е обусловено от наличието на подходящи убежища, главно пещери в тези ландшафти (Стрелков, 1972).

Данните за хранителната биология на вида са малко. В Швейцария е установено, че над 46% от храната му се състои от едри бръмбари-бегачи (сем. *Carabidae*), (Arlettaz, 1993, 1996, 1999). Според Siemers et al. (2011) при изследвания проведени в България става ясно, че *M. myotis*, който се храни с бръмбари-бегачи (*Coleoptera*, *Carabidae*) (50%), но също и растително ядни членестоноги.

През пролетта и лятото женските образуват големи колонии – до няколко хиляди екземпляра, в които раждат (в края на май-началото на юни) и отглеждат малките. Малките започват да летят самостоятелно на възраст 30 - 35 дни.

Целогодишно обитава пещери (Guettinger et al. 2001; Dietz et al. 2007). Много рядко единични прилепи са намирани в постройки. По данни от Централна Европа, големите нощници ловуват най-често в радиус 2 - 6 km от убежището (Drescher, 2004; Rudolph et al. 2009). Един възрастен екземпляр се нуждае от около 40-50 ha собствена ловна територия (50 ha: Audet 1990; 36–38 ha: Arlettaz 1995), разпределена обикновено на 5-7 ловни зони.

Зимните колонии са съставени от индивиди от двата пола в едни и същи убежища с *Myotis blythii*, поради което точната оценка на числеността на отделните видове е почти невъзможна. Температурата на зимните убежища варира от 3° до 12°-15° C.

Известен е от над 130 находища на територията на цялата страна между 100 и 800 m надм. в., без най-високите части на планините. Среща се в почти всички карстови (Horacek et al., 1974) и скалисти райони в България (Пешев и др. 2004; Попов, 2018). У нас зимуването започва в края на ноември и продължава до към средата на март. Копулацията е след края на лактационния период или по време на зимуване. Бременността трае около 60 дни. Максимумът на ражданията е през периода 20 май - 10 юни. Ражда по едно малко.

У нас извършва редовни сезонни миграции между зимните и летни убежища в рамките на 50 до 80 km. Зимуването започва в края на ноември и продължава до към средата на март. През този период е установен в много пещери, но никъде с численост повече от 3 - 4000 екземпляра. Миграцията към местата за размножаване вероятно става след 10 - 20 април (Иванова, Попов, 2007).

Видът не е включен в Червената книга на България (2015 г.)

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.), състоянието е благоприятно в черноморския биогеографски район и неблагоприятно в останалите два поради неблагоприятни-незадоволителни оценки по параметър местообитание (<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=3&group=Mammals&country=BG&region=>). Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), природозащитното състояние и в трите биогеографски региона е оценено като благоприятно по отношение на ареал, популация и местообитание и неблагоприятно за бъдещи перспективи (<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=5&group=Mammals&country=BG>), в контекста на високата значимост на такива заплахи като Разрушаване на сгради и построени от човека конструкции (E06.01), Пещернячество (G01.04.02), Посещения на пещери за отдих (G01.04.03), Вандализъм (G05.04), Затваряне на пещери или галери (G05.08). На тази основа, състоянието е оценено като неблагоприятно (U1), поради влошаващо се качество на местообитанието. Предвидени на първо ниво консервационни цели са подобряване на ПС по отношение на "Бъдещи перспективи" чрез ограничаване на влиянията и заплахите, свързани най-вече с качеството на местообитанието (Документ за целите на Натура 2000).

Видът е включен в Стандартните формуляри за данни на 122 защитени зони.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

В Стандартния формуляр, популацията е оценена на по-малко от 2 % от националната (C); елементите на местообитанието са сравнително добре запазени, а влошените могат лесно да се възстановят (B); популацията не е изолирана (C). Общата оценка на зоната за опазване на вида е ниска, (C).

Таблица 1. Оценка на популацията и местообитанието на големия нощник според стандартния формуляр на зона BG0000399 - Българка

| Species |      |                      |   |    | Population in the site |      |     |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|----------------------|---|----|------------------------|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name      | S | NP | T                      | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                      |   |    |                        | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| M       | 1324 | <i>Myotis myotis</i> |   |    | p                      | 11   | 50  | i    | R    | G               | C       | B    | C    | C    |

## 5. Анализ на наличната информация

През 2006г. по проект на WWF - България „Натура 20000 място Българка – планиране на управлението с местните заинтересовани страни” е проведено „Проучване на прилепната фауна в района на курорта Узана – Природен парк „Българка“ (Борисов, 2006). Проучването обхваща района на курортен комплекс Узана - хижа Узана, хотел Географски център, на юг до връх Исполин (Куруджа) и десен приток на река Лешница (Фазлъдере); на северозапад – Топлешки дол и околностите; на север-североизток – между хижа Др. Тота Венкова и почивната база на община Габрово (местността Гърнето). По време на проучването са установени 13 вида прилепи, вкл. голям нощник, който е установен в пещера Ледницата и пещери в местността Гърнето. По време на проучвания, свързани с изготвяне на план за управление и проект за Картиране на Консорциум НАТУРА България, *Myotis myotis/blythii* (поради близките морфологични белези индивидите не са определени до вид. Вероятно в посочените обекти се срещат и двата вида *Myotis myotis* и *Myotis blythii*) е установен на следните места.

| Обект                            | Дата      | Брой индивиди | Координати              | Начин на установяване |
|----------------------------------|-----------|---------------|-------------------------|-----------------------|
| Пещера „при Сухия водопад”       | 23.5.2012 | 1             | N42.78216<br>E25.23140  | Пряко наблюдение      |
| Пещера Очите                     | 31.8.2012 | 2             | N42.78155<br>E25.24904  | Улов с мрежи          |
| Пещера Проходната                | 30.8.2012 | 4             | N42.77362<br>E25.25665  | Улов с мрежи          |
| Пещера Кокалана                  | 25.1.2013 | 2             | N42.76578<br>E25.49485  | Пряко наблюдение      |
| Сухата пещера (Килиите)          | 24.9.2012 | 1             | N42.80274<br>E25.57858  | Улов с мрежи          |
| Минна галерия до хижа Извора     | 26.9.2011 | 1             | N42.73591<br>E25.52923  | Пряко наблюдение      |
| Пещера Бузлуджа                  | 27.9.2011 | 1             | N42.74013<br>E25.39647  | Улов с мрежи          |
| Пещера Бузлуджа                  | 28.9.2011 | 1             | N42.74013<br>E25.39647  | Улов с мрежи          |
| Изоставена сграда до хижа Извора | 25.4.2012 | 1             | N42.74679<br>E025.52847 | Пряко наблюдение      |

Според доклад "Разпространение и оценка на ПС на целеви вид 1324. *Myotis myotis* (Голям нощник) в 33 BG0000399 „Българка“ ([https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS\\_SCI/BG0000399/BG0000399\\_PS\\_136\\_17.zip](https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS_SCI/BG0000399/BG0000399_PS_136_17.zip)) в зоната видът е установен в 6 находища. В летни находища са установени 11 екземпляра, което е прието за референтна стойност за параметър численост в находища за размножаване. Площта на най-благоприятните местообитания е оценена на 303.3 ha (1 % от площта на защитената зона). Площта на подходящите ловни местообитания е оценена на 19932 ha (83.1 % от площта на защитената зона). Природозащитното състояние на големия нощник в зоната по всички параметри освен численост в находищата за зимуване е оценено на "благоприятно", но поради недостатъчна информация за зимуването на вида в зоната, цялостното състояние е „неблагоприятно-незадоволително“.

През юли 2022 г. са направени пилотни проучвания върху прилепите в зоната чрез акустична регистрация в 8 района през периода 10 - 11.07.2022 и са регистрирани 6 целеви вида (*Barbastella barbastellus*, *Miniopterus schreibersii*, cf. *Myotis bechsteinii*, cf. *Myotis myotis*, *Rhinolophus ferrumequinum*, *Rhinolophus hipposideros*). Присъствието на вида е вероятно в един район, но определянето на видовете от род *Myotis* на основата на ехолокационни сигнали е проблематично, а отличаването на двата вида едри нощници е практически невъзможно.

На основата на екологичните изисквания на остроухия нощник е извършена нова оценка на подходящите местообитания в защитената зона, идентифицирани чрез типове земно покритие на Corine Landcover 2018, представящи пасища, широколистни гори, храсти, водни тела. Общата площ на хранителните местообитания е 21322 ха (Таблица 2).

Таблица 2. Площи на типове земно покритие според Corine Land Cover 2018, представляващи подходящи местообитания за големия нощник (*Myotis myotis*)

| Код CLC18 | тип земно покритие             | Площ [ha] |
|-----------|--------------------------------|-----------|
| 313       | Смесени гори                   | 3786      |
| 321       | Естествени тревни пространства | 393       |
| 512       | Стоящи води                    | 106       |
| 311       | Широколистни гори              | 16221     |
| 324       | Екотон гора-храсти             | 762       |
| 231       | Пасища                         | 54        |
| Общо      |                                | 21322     |

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Специфичните цели в защитената зона са формулирани на основата на анализ на екологията на вида според направени научни изследвания в Европа (виж цитираната литература) и пилотните изследвания в зоната през август 2021. Параметрите и специфичните цели са представени в таблицата по-долу.

| Параметър                      | Единица | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични цели  |
|--------------------------------|---------|-----------------|---|--|
| Популация: Брой зимни колонии/ | Брой    | неизвестен      | На основата на наличието на много пещери може да се предположи, че зоната | Междинна цел: Да се установи броят на зимните колонии на |

| Параметър   | Единица              | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични цели   |
|---|----------------------|-----------------|---|---|
| убежища   |                      |                 | предлага условия за зимуване  | вида в зоната до 2027 г.  |
| Популация:<br>Брой възрастни в лятна (размножителна) колония/убежище          | Брой                 | 11              | Досега са установени 11 възрастни екземпляра в летни убежища. Този брой следва да се смята за минимален   | Поддържане на числеността в известните досега летни убежища. Провеждане на допълнителни проучвания за установяване и на други летни убежища |
| Разпространение : Брой места с регистрации                                    | Брой                 | 6               | Досега са установени 6 находища. Този брой следва да се смята за минимален, тъй като в зоната има много потенциално пригодни местообитания  | Поддържане на степента на разпространението на вида в зоната. Събиране на нова информация за по-пълна оценка на този параметър.             |
| Местообитание на вида: Площ на подходящите/хранителните местообитания на вида | ha                   | 21322           | В резултат от GIS анализ, основан на прилагане на екологични критерии площта на подходящите местообитания е ок. 21322 ha. Според проведените пилотни изследвания в зоната състоянието им като потенциални местообитания на прилепи е добро.                           | Поддържане на площта на подходящите /хранителните местообитания   |
| Заплахи и влияния: Безпокойство в размножителни убежища                       | Присъствие/отсъствие | Отсъствие       | Видът е чувствителен към безпокойство в убежищата за размножаване. Най-често то е причинено от вандализъм и иманярство – различни форми на прогонване на индивиди, палене на огън, и др. При теренните проучвания са регистрирани възможности за такова безпокойство. | Подобряване на състоянието чрез минимизиране/отстраняване на безпокойство в установените убежища  |

## 7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Не се налагат промени в Стандартния формуляр

## 8. Цитирана литература

- Afonso E, Goyadin A-C, Giraudoux P, Farny G (2017) Investigating hybridization between the two sibling bat species *Myotis myotis* and *M. blythii* from guano in a natural mixed maternity colony. PLoS One 12(2):e0170534.
- Arlettaz R. 1993. Habitat selection in two sympatric, sibling species of bats: *Myotis myotis* and *M. myotis blythii*. Abstracts from the VI European Bat Research Symposium, Evora, Portugal - August 1993.



- Arlettaz, R. 1995. Ecology of the sibling mouse-eared bats (*Myotis myotis* and *Myotis blythii*): zoogeography, niche, competition, and foraging. Ph.D. thesis, University of Lausanne, Switzerland.
- Arlettaz, R. 1996. Feeding behaviour and foraging strategy of free-living mouse-eared bats, *Myotis myotis* and *Myotis blythii*. *Animal Behaviour*, 51(1), 1–11.
- Arlettaz R. 1999. Habitat selection as a major resource partitioning mechanism between the two sympatric bat species *Myotis myotis* and *Myotis blythii*. *J. Anim. Ecol.*, 68:460-471.
- Audet D. 1990. Foraging behavior and habitat use by a gleaning bat *Myotis myotis* (Chiroptera, Vespertilionidae). *J. Mammal.*, 71(3): 420-427.
- Benda P., Horacek I. 1995. Geographic variation in three species of *Myotis* (Mammalia: Chiroptera) in South of the Western Palearctics. *Acta Soc. Zool. Bohem.*, 59, 17 - 39.
- Dietz C, von Helvesen O, Nill D (2007) *Handbuch der Fledermause Europas und Nordwestafrikas*. Franckh-Kosmos, Stuttgart .
- Gu'ttinger R, Zahn A, Krapp F, Schober W (2001) *Myotis myotis*— Großes Mausohr. In: Krapp F (ed) *Handbuch der Säugetiere Europas*, vol 4/I: Fledertiere I. Aula, Wiebelsheim, pp 111–121.
- Horacek I., Cerveny J., Jausl A., Vltek D. 1974. Notes on the mammal fauna of Bulgaria (Insectivora, Chiroptera, Rodentia). *Vest. Cs. Spolec. Zool.*, 38:19-31.
- Popov, V. 2018. Bats in Bulgaria: Patterns of Species Distribution, Richness, Rarity, and Vulnerability Derived from Distribution Models. pp. 751 - 854. In: H. Mikkola (ed.). *Bats*. <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.73623>
- Siemers, B. M., Greif, S., Borissov, I., Voigt-Heucke, S. L., & Voigt, C. C. 2011. Divergent trophic levels in two cryptic sibling bat species. *Oecologia*, 166(1), 69–78. doi:10.1007/s00442-011-1940-1.
- Topal G., M. Ruedi. 2001. *Myotis blythii*. In: *Handbuch der Säugetiere Europas*. Band 4: Fledertiere. Teil I: Chiroptera I. [Niethammer J. & F. Krapp eds.]. AULA-Verlag, Bonn: 209-256.
- Борисов Б., 2006. Проучване на прилепната фауна в района на курорт Узана, природен парк Българка. Непубликуван - официално доклад на проучването
- Големански, В. и др. (ред.). 2015. Червена книга на Република България, Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София .
- Документ за целите на Natura 2000, <https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/CmsDocument/3112>
- Иванова Т., Попов В. 2007. Разред Прилепи (Chiroptera). с. 89 - 162. В: Попов В. и др. Бозайниците важни за опазване в България . Dutch Mammal Society. Arnhem, The Netherlands. ISBN 978 - 90 - 73162 - 93 - 8.
- Консорциум Natura България, МОСВ. 2013. База данни на Проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I- обособена позиция 5 (Прилепи)“. Консорциум Natura България, МОСВ
- Пешев Ц., Пешев Д., Попов В. 2004. Фауна на България, т.27. Mammalia. Акад. Изд. Марин Дринов, София, 632 с.
- Стрелков, П. П. 1972. Остроухие нощници; распространение, географическая изменчивость, отличия от больших нощниц. *Acta Theriol.* 17(28): 355-380.

Автори: Васил Попов, Вълко Бисерков

## 6.9 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1304 *RHINOLOPHUS FERRUMEQUINUM*

1. **Код и наименование на вида:** 1304 *Rhinolophus ferrumequinum* (Schreber, 1774) - Голям подковонос

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Най-едрият наш подковонос. Окраската на козината е от сива до червеникавокафява, кремава на коремната страна. Мембраните и ушите са светлосивокафяви. Ушите са големи и заострени, без трагус, с широка кожна ивица в долната страна (антитрагус). Израстъкът на седлото е заоблено затъпен. Крилата са широки.

В хранителния спектър преобладават едри твърдокрили (*Coleoptera*) и пеперуди (*Lepidoptera*, особено сем. *Noctuidae*) и в по-малка степен - ципокрили (*Hymenoptera*) и двукрили (*Diptera*).

Женските се събират в размножителни колонии с численост до 200 екземпляра (рядко до 600). Раждат обикновено по едно малко през юни – началото на юли (Schober & Grimmberger, 1997). Отглеждането на малките става в плитки пещери, скални струпвания, под покриви, в запустели сгради, руини, изкуствени галерии, където температурата е по-висока (Schober & Grimmberger, 1997). Понякога обитаваните сгради са в близост до пещери, където се оттегля при лошо време. Размножителните колонии се разпадат в края на лятото и началото на есента.

Успешното отглеждане на малките, респ. размерът на популацията имат пряка връзка с качеството на хранителното местообитание около размножителните колонии. Ловните местообитания обикновено са на до 4 - 10 km от размножителните убежища (Bontadina, 2002; Billington & Rawlinson, 2006) и представляват постоянно използвани пасища (Ransome 1996), прекъсвани от масиви от широколистни гори, полезащитни пояси или синори от високи храсти (Bontadina, 2002). Наличието на водни площи е благоприятно, особено ако крайбрежията са обрасли с дървесна растителност. Тези местообитания осигуряват обилие на насекоми и линейни ландшафтни елементи (синури, живи плетове, полезащитни пояси, крайнини на гори, крайречни гори), които улесняват придвиждането на прилепите от дневните убежища до хранителните участъци. Площта на местообитанията, използвани от колонията е ок. 700 ха (Bontadina, 2002). Неподходящи местообитания са урбанизираните територии, орните полета, плантацията от иглолистни дървета. Видът е чувствителен към светлина и избягва осветени места и градски райони. Отделните индивиди използват хранителни участъци, които широко се припокриват.

Хибернацията се осъществява от октомври до април (Schober & Grimmberger, 1997) в подземни естествени и изкуствени галерии, като избира по-топлите техни части (7-11 °C) . Често се събужда и сменя мястото си в убежището.

В България е обикновен и често срещан вид, известен от около 320 находища. Среща се в цялата страна, без най-високите части на планините. Повечето находища са между 100 и 500 m н.м.в. Обитава предимно карстови райони, обрасли с дървесна и храстова растителност (Роров, 2018). Използва различни подземни убежища (пещери, изкуствени галерии, бункери, катакомби), мазета и тавани на жилищни постройки. Често големите подковоноси обитават едно и също убежище заедно с други пещеролюбиви видове - южен подковонос (*Rhinolophus euryale*), подковонос на Мехели (*Rhinolophus mehelyi*), средиземноморски подковонос (*Rhinolophus blasii*), трицветен нощник (*Myotis emarginatus*), голям нощник (*M. myotis*), остроух нощник (*M. blythii*), дългопръст нощник (*M. capaccinii*) и пещерен дългокрил (*Miniopterus schreibersii*). В България са известни около 15 размножителни колонии с численост над 100 екземпляра. Зимува поединично

или в колонии, които могат да достигнат от 50 до 600-800 екземпляра. Почти във всяка българска пещера през зимата могат да бъдат наблюдавани един до няколко зимуващи големи подковоноси. В България, големият подковонос не извършва далечни миграции. Сезонните придвижвания между летните и зимни убежища са на разстояние от 20 до 95 km (Иванова, Попов, 2007). Общата численост на вида в България се изчислява на около 100 000 (Иванова, Попов, 2007).

Видът не е включен в Червената книга на Република България (2015 г.).

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) и през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), природозащитното състояние на вида е благоприятно по всички параметри във всички биогеографски райони

(<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=3&group=Mammals&country=BG&region=>,

<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=5&group=Mammals&country=BG>). Съгласно докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2019 г. заплахи с висока значимост в Алпийския и Черноморския регион са F07 - Спорт, туризъм и развлекателни дейности, H04 – Вандализъм или палежи и H06 - Затваряне или ограничен достъп до зона / местообитание. В Континенталния биогеографски регион значимите заплахи са F07 - Спорт, туризъм и развлекателни дейности, H04 – Вандализъм или палежи, H06 - Затваряне или ограничен достъп до зона / местообитание, F02 Изграждане или модификация (напр. на домакинства или населени места) в съществуващи градски или развлекателни зони, F05 – Създаване или развиване на спортна, туристическа или развлекателна инфраструктура (извън градски и развлекателни зони).

Видът е включен в Стандартните формуляри за данни на 142 защитени зони.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

В стандартния формуляр, популацията е оценена на по-малко от 2 % от националната (C); елементите на местообитанието са сравнително добре запазени, а влошените могат лесно да се възстановят (B); популацията не е изолирана (C). Общата оценка на зоната за опазване на вида е ниска, (C).

Таблица 1. Оценка на популацията и местообитанието на големия подковонос според стандартния формуляр на зона BG0000399 - Българка

| Species |      |                                  |   |    | Population in the site |      |     |      |      | Site assessment |         |      |       |      |
|---------|------|----------------------------------|---|----|------------------------|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|-------|------|
| G       | Code | Scientific Name                  | S | NP | T                      | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      | A/B/C |      |
|         |      |                                  |   |    |                        | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso.  | Glo. |
| M       | 1304 | <i>Rhinolophus ferrumequinum</i> |   |    | p                      | 101  | 250 | i    | C    | G               | C       | B    | C     | C    |

### 5. Анализ на наличната информация

През 2006г. по проект на WWF - България „Натура 2000 място Българка – планиране на управлението с местните заинтересовани страни” е проведено „Проучване на прилепната фауна в района на курорта Узана – Природен парк „Българка“ (Борисов, 2006). Проучването обхваща района на курортен комплекс Узана - хижа Узана, хотел Географски център, на юг до връх Исполин (Куруджа) и десен приток на река Лешница (Фазлъдере); на северозапад – Топлешки дол и околностите; на север-североизток – между хижа Др. Тота Венкова и почивната база на община Габрово (местността Гърнето). По време на проучването са установени 13 вида прилепи, вкл. голям

подковонос, който е установен в Мечата дупка, Топлешки дол, пещера при сухия водопад, Топлешки дол и пещери в местността Гърнето. По време на проучвания, свързани с изготвяне на план за управление и проект за Картиране на Консорциум НАТУРА България, е установен на следните места.

| Обект   | Дата      | Брой<br>индивиди | Координати              | Начин на<br>установяване |
|---|-----------|------------------|-------------------------|--------------------------|
| Пещера 1 - Узана  | 24.5.2012 | 1                | N42.76171<br>E25.13.861 | Костни останки           |
| Комплекс от<br>изоставени<br>сгради до река<br>Самаринска | 24.6.2012 | 1                | N42.78395<br>E25.46107  | Пряко<br>наблюдение      |
| сграда до х.<br>Кръстец                                   | 24.6.2012 | 1                | N42.77000<br>E25.55072  | Пряко<br>наблюдение      |
| Изоставена<br>сграда                                      | 12.7.2012 | 1                | N42.79252<br>E25.33584  | Пряко<br>наблюдение      |
| Изоставена хижа   | 12.7.2012 | 1                | N42.77064<br>E25.40540  | Пряко<br>наблюдение      |
| Пещера Духалото   | 15.7.2012 | 1                | N42.74251<br>E25.39327  | пряко<br>наблюдение      |
| Мечата - ниша   | 28.8.2012 | 1                | N42.77918<br>E25.23215  | Улов с мрежи             |
| Изоставени сгради<br>над квартал<br>Ябълка                | 29.8.2012 | 1                | N42.78539<br>E25.40637  | Пряко<br>наблюдение      |
| Пещера<br>Проходната                                      | 30.8.2012 | 8                | N42.77362<br>E25.25665  | Улов с мрежи             |
| Пещера Очите  | 31.8.2012 | 1                | N42.78155<br>E25.24904  | Улов с мрежи             |
| Пещера Кокалана   | 7.9.2012  | 9                | N42.75784<br>E25.32520  | Улов с мрежи             |
| Пещера Езерото -<br>пещера 4                              | 7.9.2012  | 1                | N42.75407<br>E25.35898  | Улов с мрежи             |
| Пещера Кокалана   | 8.9.2012  | 9                | N42.76578<br>E25.49485  | Улов с мрежи             |
| Мечата пещера   | 9.9.2012  | 1                | N42.80505<br>E25.57726  | Улов с мрежи             |
| Мечата пещера   | 24.4.2013 | 1                | N42.80505<br>E25.57726  |                          |
| Пещера<br>Мократа(Во<br>дната)                            | 24.4.2013 | 1                | N42.80236<br>E25.57802  | Пряко<br>наблюдение      |
| Пещера -  | 10.5.2013 | 3                | N42.78271               | Пряко                    |
| Топлешки дол 1,<br>без име                                |           |                  | E25.23142               | наблюдение               |

|                              |           |        |                        |                  |
|------------------------------|-----------|--------|------------------------|------------------|
| Пещера Кокалана              | 25.1.2013 | 14     | N42.76578<br>E25.49485 | Пряко наблюдение |
| Пещера Проходната            | 26.7.2012 | 2      | N42.77362<br>E25.25665 | Улов с мрежи     |
| Минна галерия до хижа Извора | 26.9.2011 |        | N42.73591<br>E25.52923 | Пряко наблюдение |
| Пещера Проходната            | 26.7.2012 | 7      | N42.77362<br>E25.25665 | Пряко наблюдение |
| Изоставена хижа              | 13.7.2012 | неизв. | N42.77064<br>E25.40540 | Запис с детектор |
| Пещера Кокалана              | 8.9.2012  | неизв. | N42.75784<br>E25.32520 | Запис с детектор |
| неизвестен                   | без дата  | неизв. | N42.73458<br>E25.25018 | Запис с детектор |

Според доклад "Разпространение и оценка на ПС на целеви вид 1304. *Rhinolophus ferrumequinum* (Голям подковонос) в 33 BG0000399 „Българка“ ([https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS\\_SCI/BG0000399/BG0000399\\_PS\\_136\\_11.zip](https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS_SCI/BG0000399/BG0000399_PS_136_11.zip)) в зоната видът е установен в 15 летни находища. В летни находища са установени 99 екземпляра, което е прието за референтна стойност за параметър численост в находища за размножаване. Площта на най-благоприятните местообитания е оценена на 457.2 ha (1.9 % от площта на защитената зона). Площта на подходящите ловни местообитания е оценена на 46082 ha (19.2 % от площта на защитената зона). Природозащитното състояние на големия подковонос в зоната по всички параметри освен численост в находищата за зимуване е оценено на "благоприятно", но поради недостатъчна информация за зимуването на вида в зоната, цялостното състояние е „неблагоприятно-незадоволително“.

През юли 2022 г. са направени пилотни проучвания върху прилепите в зоната чрез акустична регистрация в 8 района през периода 10 - 11.07.2022 и са регистрирани 6 целеви вида (*Barbastella barbastellus*, *Miniopterus schreibersii*, cf. *Myotis bechsteinii*, cf. *Myotis myotis*, *Rhinolophus ferrumequinum*, *Rhinolophus hipposideros*). Присъствието на вида е установено в пет района, което потвърждава неговата висока численост и широко разпространение в зоната.

На основата на екологичните изисквания на големия подковонос е извършена нова оценка на подходящите местообитания в защитената зона, идентифицирани чрез типове земно покритие на Corine Landcover 2018, представлящи пасища, широколистни гори, храсти, водни тела, влажни зони и крайречни гори. Общата площ на хранителните местообитания е 21319 ха (Таблица 2).

Таблица 2. Площи на типове земно покритие според Corine Land Cover 2018, представляващи подходящи местообитания за големия подковонос (*Rhinolophus ferrumequinum*)

| Код CLC18 | тип земно покритие             | Площ [ha] |
|-----------|--------------------------------|-----------|
| 313       | Смесени гори                   | 3786      |
| 321       | Естествени тревни пространства | 393       |
| 512       | Стоящи води                    | 106       |
| 311       | Широколистни гори              | 16221     |
| 324       | Екотон гора-храсти             | 762       |

|      |        |       |
|------|--------|-------|
| 231  | Пасища | 51    |
| Общо |        | 21319 |

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Специфичните цели за вида в защитената зона са формулирани на основата на анализ на екологията на вида според направени научни изследвания в Европа (виж цитираната литература) и пилотните изследвания в зоната през юли 2022. Параметрите и специфичните цели са представени в таблицата по-долу.

| Параметър   | Единица | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични цели  |
|---|---------|-----------------|---|--|
| <b>Популация: Брой летни (размножителни) колонии/убежища</b>            | Брой    | 15              | Досега са установени 15 летни убежища   | Поддържане на благоприятното състояние на известните летни убежища. Междинна цел: Провеждане на проучвания за откриване на нови такива, каквито несъмнено съществуват, в срок до 2027 г. |
| <b>Популация: Брой индивиди в летни (размножителни) колонии/убежища</b> | Брой    | 99              | Зоната предоставя възможности за размножителни колонии, главно в сгради, но също и в скалните карстови разкрития. Досега са установени 99 индивида в тях, тази стойност следва да се смята за минимална, тъй като видът е широко разпространен в зоната, а в нея има множество потенциално пригодни природни и антропогенни обекти, подходящи за летни убежища и / или размножителни колонии. | Поддържане на пригодността на установените летни убежища с оглед запазване на установената до сега численост на вида в тях.  |
| <b>Популация: Брой зимни убежища (опционално)</b>                       | Брой    | Неизвестен      | В зоната има условия за хибернация, но локализацията и броят на убежищата са неизвестни. Тъй като досега видът не е регистриран през зимата в зоната необходимо е формулиране на междинна цел за установяване на местата за зимуване  | Междинна цел: Да се установи броят на хибернационните убежища до 2027 г.   |
| <b>Популация: Брой индивиди в зимно убежище</b>                         | Брой    | неизвестен      | В зоната има условия за хибернация, но локализацията, броят на  | Междинна цел: Да се установи броя на хибернационните   |

| Параметър   | Единица              | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични цели   |
|---|----------------------|-----------------|--|---|
| (опционално)  |                      |                 | убежищата и броят на зимуващите прилепи са неизвестни. Тъй като досега видът не е регистриран в зоната през зимата необходимо е формулиране на междинна цел за установяване на местата за зимуване и броя на зимуващите в тях прилепи  | убежища и да се определи броя зимуващите в тях прилепи до 2027 г.   |
| <b>Местообитание на вида: Площ на подходящите/хранителните местообитания на вида</b>                  | ha                   | 21319           | В резултат от GIS анализ, основан на прилагане на екологични критерии площта на подходящите местообитания е ок. 21319 ha. Според проведените пилотни изследвания в зоната състоянието им като потенциални местообитания на прилепи е добро, което се доказва и от регистрираната висока активност на много видове прилепи, вкл. и целеви.  | Поддържане на площта на подходящите / хранителните местообитания  |
| <b>Заплахи и влияния: Безпокойство в убежищата (размножителни, зимни)</b>                             | Присъствие/отсъствие | Отсъствие       | Видът е чувствителен към безпокойство в убежищата за размножаване и зимуване. Най-често то е причинено от вандализъм и иманярство – различни форми на прогонване на индивиди, палене на огън, и др. При теренните проучвания са регистрирани възможности за такова безпокойство.   | Подобряване на състоянието чрез минимизиране/отстраняване на безпокойство в установените убежища                |
| <b>Заплахи и влияния: Състояние на размножителните убежища, представляващи антропогенни структури</b> | Стабилно/не стабилно | Стабилно        | Видът е привързан към своите размножителни убежища и редовно ги обитава. От решаващо значение за стабилността на популацията на вида в защитената зона е състоянието на антропогенни структури, които той използва като размножителни убежища. В повечето случаи това са стари и изоставени сгради, които с времето се амортизират и рушат. Необходимо е укрепването им. То следва да се | Поддържане или подобряване на състоянието на убежища в антропогенни структури, в случай че бъдат открити такива |

| Параметър | Единица | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични цели |
|-----------|---------|-----------------|--|-----------------|
|           |         |                 | извърши изключително внимателно и съгласно най-добрата европейска практика, за да не се наруши микроклимата в убежището и то да бъде напуснато от колонията. |                 |

## 7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Не се налагат.

## 8. Цитирана литература

- Billington G. & Rawlinson M. D. 2006. A review of horseshoe bats flight lines and feeding areas. CCW Science Report No. 755 [http://apps.fdean.gov.uk/Assets/docs/Allocations%20examiner/Examination%20Docs/ED010%20Matter%201%20Statements/M1-176%20Priddis%20Docs%201-19/10\\_A\\_review\\_of\\_horseshoe\\_bats\\_flights\\_lines\\_and\\_feeding\\_areas\\_-\\_CCW\\_Science\\_Report\\_No.755\\_1.pdf](http://apps.fdean.gov.uk/Assets/docs/Allocations%20examiner/Examination%20Docs/ED010%20Matter%201%20Statements/M1-176%20Priddis%20Docs%201-19/10_A_review_of_horseshoe_bats_flights_lines_and_feeding_areas_-_CCW_Science_Report_No.755_1.pdf)
- Bontadina F., S. Gloor, T. Hotz, A. Beck, M. Lutz, E. Mühlethaler. 2002. Foraging range use by a colony of greater horseshoe bats *Rhinolophus ferrumequinum* in the Swiss Alps: implications for landscape planning. Available from: [https://www.researchgate.net/publication/237563495\\_Foraging\\_range\\_use\\_by\\_a\\_colony\\_of\\_greater\\_horseshoe\\_bats\\_Rhinolophus\\_ferrumequinum\\_in\\_the\\_Swiss\\_Alps\\_implications\\_for\\_landscape\\_planning](https://www.researchgate.net/publication/237563495_Foraging_range_use_by_a_colony_of_greater_horseshoe_bats_Rhinolophus_ferrumequinum_in_the_Swiss_Alps_implications_for_landscape_planning) [accessed Oct 16 2021].
- Bontadina, F. 2002. Conservation ecology in the horseshoe bats *Rhinolophus ferrumequinum* and *Rhinolophus hipposideros*. PhD Thesis, University of Bern <http://www.swild.ch/Bontadina/PhD/>
- Popov, V. 2018. Bats in Bulgaria: Patterns of Species Distribution, Richness, Rarity, and Vulnerability Derived from Distribution Models. pp. 751 - 854. In: H. Mikkola (ed.). Bats. <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.73623>
- Ransome, R .D. 1996. The management of feeding areas for greater horseshoe bats. *English Nature Research Report No. 174*: 1 – 74.
- Schober, W., Grimmberger, E., 1997. The Bats of Europe and North America. T.F.H. Publications, Neptune
- Борисов Б., 2006. Проучване на прилепната фауна в района на курорт Узана, природен парк Българка. Непубликуван - официално доклад на проучването
- Големански, В. и др. (ред.). 2015. Червена книга на Република България, Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.
- Иванова Т., Попов В. 2007. Разред Прилепи (Chiroptera). с. 89 - 162. В: Попов В. и др. Бозайниците важни за опазване в България . Dutch Mammal Society. Arnhem, The Netherlands. ISBN 978 - 90 - 73162 - 93 - 8.
- Консорциум Натура България, МОСВ. 2013. База данни на Проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I- обособена позиция 5 (Прилепи)“. Консорциум Натура България, МОСВ

Автори: Васил Попов, Вълко Бисерков



## 6.10 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1303 *RHINOLOPHUS HIPPOSIDEROS*

**1. Код и наименование на вида:** 1303 *Rhinolophus hipposideros* (Bechstein, 1800) - Малък подковонос

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Малкият подковонос е най-дребният от европейските подковоноси и един от най-дребните прилепи в Европа. Израстъкът на седлото е нисък, широко заоблен. Ухото, наведено напред, надминава върха на носа с около 5 mm. Антитрагусният дял е по-тесен, отколкото висок, достигащ по-високо от половината на ухото, горният му ръб е кос. Първата фаланга на четвъртия пръст е малко по-дълга от половината на втората. Окраската на тялото е сходна с тази при *Rhinolophus ferrumequinum*.

Храни се най-често с дребни насекоми от разред Двукрили (*Diptera*), Пеперуди (*Lepidoptera*, *Nematocera*), Мрежокрили (*Neuroptera*). Повечето от тях са нощни, бавно и ниско летящи. Лови ги в полет, но може да ги събира и от листа или от земната повърхност. В състава на храната се наблюдават значими сезонни вариации. Храненето е неселективно (McAney & Fairley, 1989)

Формира размножителни колонии през май - юни в топли тавани, мазета на жилищни постройките, малки пещери, по-рядко в скални цепки. Женските раждат по едно малко между средата на юни и юли (Gaiser, 1965).

Храни се предимно в гъсти широколистни гори, райони с влажни гори, крайбрежна растителност и паркови площи (Racey, 1998; Reiter, 2004). Избягва открити площи (McAney & Fairley 1989). Използва линейни дървесни насаждения, крайнини на гори, живи плетове, храсти в синури и обрасли с растителност брегове на потоци, за придвижване между убежището и горските хранителни територии (Bontadina et al., 1999; Reiter, 2004). В някои райони на Европа голямото значение имат влажни пасища, оградени от живи плетове (Billington, 2002). В гориста местност видът може да използва до 7 различни района за хранене, намиращи се в радиус от 2,4 km от убежището (Holzhaidner et al., 2002). Хранителните територии имат площ между 12 и 53 ha (Holzhaidner et al., 2002) и са в близост до дневното убежище, в радиус до 4 km. Най-често ловуват в непосредствена близост до убежищата – до около 600 m.

Зимуват поединично. Обикновено в едно убежище зимуват няколко разпръснати малки подковоноси; рядко са намирани групи от 30 — 50 индивида на едно място. Често зимува заедно с видове от родовете *Rhinolophus* и *Myotis* (Gorner & Hackethal, 1987; Пандурска, 1995). Зимните убежища са изключително подземни - пещери, минни галерии и тунели. Зимният сън е от октомври до април в пещери и изкуствени подземни галерии. Предпочита вътрешните им части, където температурата е 5°-9° C. Малкият подковонос е уседнал вид. Разстоянието между размножителните и зимни убежища обикновено не надвишава 15 km.

Малкият подковонос е най-често срещаният у нас пещеролюбив прилеп, установен в над 350 находища, най-често между 100 и 1300 m надморска височина (Petrov, 2001, Пешев и др., 2004; Роров, 2018). Общата численост на вида в България може да бъде изчислена на минимално около 100 000 индивида (Иванова, Попов, 2007).

Размножаването у нас е слабо проучено. Копулацията вероятно протича през есента от септември до ноември. Броят на индивидите в размножителните колонии обикновено е 5-30 екземпляра, рядко повече.

Видът не е включен в Червената книга на България (2015 г.).

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно докладването по чл. 17 на Директива за местообитанията през 2013 г. (за периода 2007-2012 г.) и през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), природозащитното

състояние е благоприятно по всички параметри и в трите биогеографски района (<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=3&group=Mammals&country=BG&region=>,

<https://www.eionet.europa.eu/article17/species/report/?period=5&group=Mammals&country=BG>).

Съгласно докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2019 г. заплахи с висока значимост са: спорт, туризъм и развлекателни дейности; вандализъм или палежи; затваряне или ограничен достъп до зона / местообитание; изграждане или модификация (напр. на домакинства или населени места) в съществуващи градски или развлекателни зони; създаване или развиване на спортна, туристическа или развлекателна инфраструктура (извън градски и развлекателни зони).

Видът е включен в Стандартните формуляри за данни на 131 защитени зони.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Според стандартния формуляр популацията е незначителен процент от националната (C), опазването е добро (B), популацията не е изолирана (C), като цяло, ролята на зоната за опазване на вида е ниска (C).

| Species |      |                                 | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |         |       |      |      |
|---------|------|---------------------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name                 | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D | A/B/C |      |      |
|         |      |                                 |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con.  | Iso. | Glo. |
| M       | 1303 | <i>Rhinolophus hipposideros</i> |                        |    | p | 51   | 100 | i    | C    | G               | C       | B     | C    | C    |

#### 5. Анализ на наличната информация

През 2006г. по проект на WWF - България „Натура 20000 място Българка – планиране на управлението с местните заинтересовани страни” е проведено „Проучване на прилепната фауна в района на курорта Узана – Природен парк „Българка“ (Борисов, 2006). Проучването обхваща района на курортен комплекс Узана - хижа Узана, хотел Географски център, на юг до връх Исполин (Куруджа) и десен приток на река Лешница (Фазлъдере); на северозапад – Топлешки дол и околностите; на север-североизток – между хижа Др. Тота Венкова и почивната база на община Габрово (местността Гърнето). По време на проучването са установени 13 вида прилепи, вкл. малък подковонос, който е установен в Мечата дупка, Топлешки дол, пещера при сухия водопад, Топлешки дол и пещери в местността Гърнето. По време на проучвания, свързани с изготвяне на план за управление и проект за Картиране на Консорциум НАТУРА България, е установен на следните места.

| Обект                           | Дата      | Брой индивиди | Координати              | Начин на установяване |
|---------------------------------|-----------|---------------|-------------------------|-----------------------|
| Изоставена сграда – Козята река | 27.5.2012 | 1             | N 42.79303<br>E25.29964 | Пряко наблюдение      |
| Пещера Чучура                   | 24.6.2012 | 1             | N42.79952<br>E25.57344  | Пряко наблюдение      |
| Къща махала Власатели           | 24.6.2012 | 1             | N42.80703<br>E25.58759  | Пряко наблюдение      |

| Обект  | Дата      | Брой индивиди | Координати             | Начин на установяване |
|--|-----------|---------------|------------------------|-----------------------|
| Къща махала Власатили                            | 24.6.2012 |               | N42.80677<br>E25.58782 | Пряко наблюдение      |
| Къща махала Власатили                            | 24.6.2012 | 1             | N42.80592<br>E25.58718 | Пряко наблюдение      |
| Комплекс от изоставени сгради до река Самаринска | 24.6.2012 | 1             | N42.78395<br>E25.46107 | Пряко наблюдение      |
| Изоставена хижа                                  | 12.7.2012 | 10            | N42.77064<br>E25.40540 | Пряко наблюдение      |
| Изоставена къща                                  | 13.7.2012 | 2             | N42.77128<br>E25.40915 | Пряко наблюдение      |
| Пещера Езерото - пещера 4                        | 9.8.2012  | 1             | N42.75403<br>E25.35897 | Пряко наблюдение      |
| Изоставени сгради над квартал Ябълка             | 29.8.2012 | 1             | N42.78539<br>E25.40637 | Пряко наблюдение      |
| Пещера Очите                                     | 31.8.2012 | 1             | N42.78155<br>E25.24904 | Улов с мрежи          |
| Пещера Езерото - пещера 4                        | 6.9.2012  | 2             | N42.75403<br>E25.35897 | Пряко наблюдение      |
| Пещера Езерото - пещера 4                        | 6.9.2012  | 1             | N42.75403<br>E25.35897 | Улов с мрежи          |
| Пещера Езерото - Пещера 2                        | 7.9.2012  | 1             | N42.75492<br>E25.36056 | Улов с мрежи          |
| Пещера Кокалана                                  | 7.9.2012  | 3             | N42.75784<br>E25.32520 | Улов с мрежи          |
| Пещера Езерото - пещера 4                        | 7.9.2012  | 1             | N42.75407<br>E25.35898 | Улов с мрежи          |
| Пещера Кокалана                                  | 8.9.2012  | 3             | N42.76578<br>E25.49485 | Улов с мрежи          |
| Изоставена                                       | 9.9.2012  | 1             | N42.81554              | Пряко                 |

| Обект                       | Дата      | Брой индивиди | Координати             | Начин на установяване |
|-----------------------------|-----------|---------------|------------------------|-----------------------|
| къща                        |           |               | E25.54809              | наблюдение            |
| Мечата пещера               | 9.9.2012  | 1             | N42.80505<br>E25.57726 | Улов с мрежи          |
| Пещера Езерото - пещера 4   | 20.2.2013 | 20            | N42.75407<br>E25.35898 | Улов с мрежи          |
| Мечата Пещера               | 21.2.2013 | 10            | N42.80505<br>E25.57726 | Улов с мрежи          |
| Пещера Чучура               | 21.2.2013 | 3             | N42.79952<br>E25.57344 | Пряко наблюдение      |
| Пещера Мократа              | 21.2.2013 | 3             | N42.80236<br>E25.57802 | Пряко наблюдение      |
| Сухата пещера (Килиите)     | 21.2.2013 | 2             | N42.80274<br>E25.57858 | Пряко наблюдение      |
| Цепка/ниша до Сухата пещера | 21.2.2013 | 1             | N42.80223<br>E25.57781 | Пряко наблюдение      |

Според доклад "Разпространение и оценка на ПС на целеви вид 1303. *Rhinolophus hipposideros* (Малък подковонос) в 33 BG0000399 – Българка ([https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS\\_SCI/BG0000399/BG0000399\\_PS\\_136\\_14.zip](https://natura2000.egov.bg/PublicDownloads/Auto/PS_SCI/BG0000399/BG0000399_PS_136_14.zip)) видът е регистриран в 22 находища. Регистрирани са 4 зимуващи екземпляра, а в летните убежища са установени 71 екземпляра.

Площта на потенциално най-благоприятните местообитания е оценена на 643.3 ha (2.7% от площта на защитената зона). Площта на потенциално подходящите ловни местообитания е оценена на 4733.2 ha (19.7 % от площта на защитената зона). Състоянието на малкия подковонос в з.оната е оценено като благоприятно.

През юли 2022 г. са направени пилотни проучвания върху прилепите в зоната чрез акустична регистрация в 8 района през периода 10 - 11.07.2022 и са регистрирани 6 целеви вида (*Barbastella barbastellus*, *Miniopterus schreibersii*, cf. *Myotis bechsteinii*, cf. *Myotis myotis*, *Rhinolophus ferrumequinum*, *Rhinolophus hipposideros*). Присъствието на вида е установено в един район.

На основата на екологичните изисквания на малкия подковонос е извършена нова оценка на подходящите местообитания в защитената зона, идентифицирани чрез типове земно покритие на Corine Landcover 2018, представлящи пасища, широколистни гори, храсти, водни тела, влажни зони и крайречни гори. Общата площ на хранителните местообитания е 21319 ха (Таблица 2).

Таблица 2. Площи на типове земно покритие според Corine Land Cover 2018, представляващи подходящи местообитания за малкия подковонос (*Rhinolophus hipposideros*)

| Код CLC18 | тип земно покритие             | Площ [ha] |
|-----------|--------------------------------|-----------|
| 313       | Смесени гори                   | 3786      |
| 321       | Естествени тревни пространства | 393       |
| 512       | Стоящи води                    | 106       |
| 311       | Широколистни гори              | 16221     |
| 324       | Екотон гора-храсти             | 762       |
| 231       | Пасища                         | 51        |
| Общо      |                                | 21319     |

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Специфичните цели за вида в защитената зона са формулирани на основата на анализ на екологията на вида според направени научни изследвания в Европа (виж цитираната литература) и пилотните изследвания в зоната през юли 2022. Параметрите и специфичните цели са представени в таблицата по-долу.

| Параметър  | Единица | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични цели   |
|--|---------|-----------------|---|---|
| Популация: Брой летни (размножителни) колонии/убежища            | Брой    | 22              | Досега са установени 22 летни убежища   | Поддържане на благоприятното състояние на известните летни убежища. Междинна цел: Провеждане на проучвания за откриване на нови такива, каквито несъмнено съществуват, до 2027 г. |
| Популация: Брой индивиди в летни (размножителни) колонии/убежища | Брой    | 71              | Зоната предоставя възможности за размножителни колонии, главно в сгради, но също и в скалните карстови разкрития. Досега са установени 99 индивида в тях, тази стойност следва да се смята за минимална, тъй като видът е широко разпространен в зоната, а в нея има множество потенциално пригодни природни и антропогенни обекти, подходящи за летни убежища и / или размножителни колонии. | Поддържане на пригодността на установените летни убежища с оглед запазване на установената до сега численост на вида в тях.   |
| Популация: Брой индивиди в зимни убежища (опционално)            | Брой    | 4               | В зоната има условия за хибернация, но информацията за локализацията, броят на убежищата и на зимуващите прилепи са ограничени.   | Междинна цел: Да се допълни информацията за хибернационните   |

| Параметър   | Единица               | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични цели   |
|---|-----------------------|-----------------|---|---|
|   |                       |                 | Необходимо е формулиране на междинна цел за допълване на сведенията за местата за зимуване  | убежища и броя зимуващите в тях прилепи до 2027 г.  |
| <b>Местообитание на вида: Площ на подходящите/хранителните местообитания на вида</b>                  | ha                    | 21319           | В резултат от GIS анализ, основан на прилагане на екологични критерии площта на подходящите местообитания е ок. 21319 ha. Според проведените пилотни изследвания в зоната състоянието им като потенциални местообитания на прилепи е добро, което се доказва и от регистрираната висока активност на много видове прилепи, вкл. и целеви.   | Поддържане на площта на подходящите / хранителните местообитания  |
| <b>Заплахи и влияния: Безпокойство в убежищата (размножителни, зимни)</b>                             | Присъствие /отсъствие | Отсъствие       | Видът е чувствителен към безпокойство в убежищата за размножаване и зимуване. Най-често то е причинено от вандализъм и иманярство – различни форми на прогонване на индивиди, палене на огън, и др. При теренните проучвания са регистрирани възможности за такова безпокойство.  | Подобряване на състоянието чрез минимизиране/отстраняване на безпокойство в установените убежища                |
| <b>Заплахи и влияния: Състояние на размножителните убежища, представляващи антропогенни структури</b> | Стабилно/нестабилно   | Стабилно        | Видът е привързан към своите размножителни убежища и редовно ги обитава. От решаващо значение за стабилността на популацията на вида в защитената зона е състоянието на антропогенни структури, които той използва като размножителни убежища. В повечето случаи това са стари и изоставени сгради, които с времето се амортизират и рушат. Необходимо е укрепването им. То следва да се извърши изключително внимателно и съгласно най-добрата европейска практика, за да не се наруши микроклимата в убежището и то да бъде напуснато от колонията. | Поддържане или подобряване на състоянието на убежища в антропогенни структури, в случай че бъдат открити такива |

## 7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Не се налагат.

## 8. Цитирана литература

- Billington, G., 2002. Report on a radio tracking study of lesser horseshoe bats associated with the Glynllifon Special area of Conservation. CCW Review of Consents Report No. 13, CCW, Bangor.
- Bontadina R., H. Schofield and B. Naef-Daenzer. 1999. Habitat preference in lesser horseshoe bats as revealed by radio-tracking. Abstracts of the VIIIth European Bat Research Symposium, 23–27 August, Kraków, Poland, p. 9.
- Gaisler, J. 1965. The female sexual cycle and reproduction in the lesser horseshoe bat (*Rhinolophus hipposideros* Bechstein 1800). - Vest. Cs. spol.zool., 29, 336-352
- Gorner, M., H. Hackethal. 1988. Säugetiere Europas. Leipzig, NeumanVerlag. 371 pp
- Holzhaider J., Kkriner E., Rudolph B. U., Zahn A. 2002. Radio-tracing a Lesser horseshoe bat *Rhinolophus hipposideros* in Bavaria: an experiment to locate roosts and foraging sites. Myotis, 40: 47 – 54.
- McAney C.M., Fairley J.S., 1989. Analyses of the diet of the Lesser horseshoe bat *Rhinolophus hipposideros* in the west if Ireland. J. Zool., London, 217: 491 – 498.
- Petrov B., 2001: Bats (Mammalia, Chiroptera) in Kresna gorge, SW Bulgaria. Pp.: 325–330. In: Beron P. (ed.). Biodiversity of Kresna gorge. National Museum of Natural History, Institute of Zoology, Sofia, 349 pp (in Bulgarian, English summary).
- Popov, V. 2018. Bats in Bulgaria: Patterns of Species Distribution, Richness, Rarity, and Vulnerability Derived from Distribution Models. pp. 751 - 854. In: H. Mikkola (ed.). Bats. <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.73623>
- Racey P. A., 1998. Ecology of European bats in relation to their conservation. In Kunz, T.H., Racey P. A.. (Eds.), Smithsonian Institution Press, Washington and London: 249 - 260.
- Reiter, G. 2004. The importance of woodland for *Rhinolophus hipposideros* (Chiroptera, Rhinolophidae). J. Zool., London, 262: 231 - 241.
- Борисов Б., 2006. Проучване на прилепната фауна в района на курорт Узана, природен парк Българка. Непубликуван - официално доклад на проучването
- Големански, В. и др. (ред.). 2015. Червена книга на Република България, Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.
- Иванова Т., Попов В. 2007. Разред Прилепи (Chiroptera). с. 89 - 162. В: Попов В. и др. Бозайниците важни за опазване в България . Dutch Mammal Society. Arnhem, The Netherlands. ISBN 978 - 90 - 73162 - 93 - 8.
- Консорциум Натура България, МОСВ. 2013. База данни на Проект „Картирание и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I- обособена позиция 5 (Прилепи)“. Консорциум Натура България, МОСВ
- Пандурска Р., 1995. Разпространение и биология (хранене, размножаване, зимуване) на пещерните прилепи (Chiroptera) в България. Дисерт. труд, (Инст. зоол. БАН). 174 с.
- Пешев Ц., Пешев Д., Попов В. 2004. Фауна на България, т.27. Mammalia. Акад. Изд. Марин Дринов, София, 632 с.

Автори: Васил Попов, Вълко Бисерков

## 6.11 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1354 *URSUS ARCTOS*

**1. Код и наименование на вида:** 1354 *Ursus arctos* - Кафява мечка

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Кафявата мечка (*Ursus arctos*) е хищен бозайник от семейство мечкови (Ursidae). Притежава едро масивно тяло. Дължината на тялото и главата варират според пола, като достига до 260 см при мъжките екземпляри и до 200 см при женските. Дължината на опашката 8 до 14 см. Теглото на възрастните мечки отново варира според пола, като при женските достига до 150-170 кг, а при мъжките до 350 кг. Окраската варира от светло жълтеникаво-кафява до почти черна. Има характерна светла ивица около врата (огърлица) при младите индивиди. Притежава малки очи и добре забележими заоблени уши. Лапите са едри с големи нокти.

Обитава отдалечени от населени места гористи местности (Попов, 2003).

Мечката е всеяден вид, като диетата му силна зависи от сезоните (Спасов, 2007). През пролетта се храни с мърша, треви, листни пъпки и др. Лятото използва горскоплодните растения, гъби. През есента буковия жълд, плодовете на овощните дървета и др. (Гънчев, 1988; Генов, 2010; Spassov et al., 2000, Spassov et al., 2015)

Мечката използва активно и ловностопанските съоръжения за подхранване на дивеча (Kavcic et al. 2015, Todorov et al. 2020).

В Червената книга на България (ЧКБ), видът е включен като „застрашен“ (Спиридонов, Спасов 2015).

За вида има изтекъл план за действие (МОСВ, 2008), като скоро се очаква актуализирането му.

За оценка на числеността на кафявата мечка се осъществява ежегоден мониторинг в рамките на Националната системата за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие (НСМСБР). Резултатите от него сочат намаляваща численост на вида в Средна Стара планина, като за 2020 година, съгласно Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда в Р. България за 2020 г., (<https://eea.government.bg/bg/soer/2020/biodiversity-nem/ocenka-chislenostta-kafqva-mechka>) числеността за района е изчислена на 42 индивида.

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

В докладването от 2013 г. по чл. 17 от Директивата за местообитанията, за периода 2007 – 2012 г., състоянието на вида по отношение на площ на разпространение, популация, местообитание, бъдещи перспективи и обща оценка за Алпийския биогеографски регион е благоприятно (FV). Различна е оценката в Континенталния биогеографски регион, където по отношение на площ на разпространение и бъдещи перспективи състоянието на вида е благоприятно, но за популация, местообитание, както и обща оценка - неблагоприятна-незадоволителна.

Според доклада по чл. 17 от Директивата за местообитанията от 2019 г. за периода 2013 – 2018 г., Кафявата мечка (*Ursus arctos*) има благоприятно състояние по отношение на площ на разпространение и местообитание както в Алпийския, така и в Континенталния биогеографски региони. И в двата региона състоянието по отношение на популация, бъдещи перспективи, както и обща оценка е представено като неблагоприятно-незадоволително (U1).

Видът е включен в Стандартните формуляри на 35 защитени зони. Основните заплахи и влияния са следните:

а) Натиск (значимост/въздействие)

G11 – Незаконен добив, събиране и отнемане M – Средна значимост/въздействие



G10 – Незаконна стрелба/убиване М - Средна значимост/въздействие

V05 – Сеч без залесяване или естествено самозалесяване М – Средна значимост/въздействие

V09 – Гола сеч с премахване на всички дървета М – Средна значимост/въздействие

E01 – Пътища, пътеки, железопътни линии и свързана инфраструктура (напр. мостове, виадукти, тунели) М – Средна значимост/въздействие

F09 – Депониране и третиране на отпадъци/боклуци от битови/развлекателни съоръжения М – Средна значимост/въздействие

а) Заплаха (значимост/въздействие)

G11 – Незаконен добив, събиране и отнемане М – Средна значимост/въздействие

G10 – Незаконна стрелба/убиване М - Средна значимост/въздействие

V05 – Сеч без залесяване или естествено самозалесяване М – Средна значимост/въздействие

V09 – Гола сеч с премахване на всички дървета М – Средна значимост/въздействие

E01 – Пътища, пътеки, железопътни линии и свързана инфраструктура (напр. мостове, виадукти, тунели) М – Средна значимост/въздействие

F09 – Депониране и третиране на отпадъци/боклуци от битови/развлекателни съоръжения М – Средна значимост/въздействие

Основните заплахи за вида могат да бъдат резюмирани до следните фактори:

1. Пряко въздействащи негативни антропогенни фактори.

- Застрелване на екземпляри. Значимост критична.
- Убиване с различни видове капани, примки. Значимост критична.

2. Косвено въздействащи негативни антропогенни фактори.

- Разрушаване на местообитанията: добив на инертни материали, обезлесяване: сечи, опожаряване, паша. Значимост критична.
- Безпокойство. Значимост ниска.
- Унищожаване на хранителната база. Значимост висока.
- Пазарен интерес към кожи. Значимост висока.
- Интерес към органи от тялото със знахарска цел. Значимост висока.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

| Species |      |                     | Population in the site |   |   |   |      |     |      | Site assessment |         |         |       |      |      |
|---------|------|---------------------|------------------------|---|---|---|------|-----|------|-----------------|---------|---------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name     | S                      | N | P | T | Size |     | Unit | Cat.            | D.qual. | A B C D | A B C |      |      |
|         |      |                     |                        |   |   |   | Min  | Max |      |                 |         | Pop.    | Con.  | Iso. | Glo. |
| M       | 1354 | <i>Ursus arctos</i> |                        |   |   | p | 5    | 7   | i    |                 | G       | C       | A     | C    | A    |

**Източник:**

<https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/ProtectedSite?code=BG0000399&siteType=HabitatDirective>

Информацията в Стандартния формуляр на защитената зона за вида е попълнена на база специфичния доклад за вида в зоната от 2012 г (Спасов, 2012). Качеството на данните за Кафявата мечка е оценено като G - „добро“. Популацията е оценена в брой индивиди (5-7 мин-макс). Опазването на вида е оценено с „А) отлично опазване“. Изолираността на популацията е оценена с „С) не изолирана популация в широк обхват

на разпространение“. Цялостна оценка на стойността на зоната за опазването на мечката попада в категорията „А) отлична стойност“.

Защитената зона има важно значение за опазване на вида. Тя е част от една от двете субпопулации на вида в страната и представлява периферна зона с пригодни местообитания и постоянно присъствие.

## 5. Анализ на наличната информация

Видът е регистриран през 2012 г по време на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“, като общата оценка по четирите критерия за определяне на ПС на вида в зоната е „неблагоприятно“, въпреки преобладаващия брой благоприятни критерии. (Спиридонов, Спасов 2012). В стандартния формуляр има информация за числеността на популацията.

При полеовото проучване по време на проекта за определяне на целите са проучени 7 трансекта през 2022г в обхвата на защитената зона. В допълнение към данните от целевите посещения са разгледани и данни събрани от мониторингови проучвания на вида от Националната система за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие (НСМСБР). Гората е предимно широколистна, което предполага оптимални условия за вида. Най-висока плътност на наблюдаваните следи от присъствие (екскременти и дири) се наблюдава на запад от прохода Шипка. В района на язовир Христо Смирненски – хижа Партизанска песен са засечени няколко следи от присъствие. Следи бяха намерени и при обходите над село Радевци и село Езеро.

Извършен е анализ на регистрираните щети от Кафява мечка в обхвата на РИОСВ Велико Търново. Броят на щетите за последните години е незначителен с епизодичен характер в района ДГС Плачковци и единични случаи в района на село Зелено Дърво, с. Ябълка и др.

В заключение, в 33 „Българка“ се наблюдава относително добра популация на Кафява мечка. Има силно изразена по-висока плътност на индивиди на запад от прохода Шипка, но следи от присъствие не липсват и на изток. Основните негативни фактори в зоната е браконьерство и безпокойство. Обобщени, заплахите за вида в зоната са: убиване от браконieri, безпокойство.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Целите са формулирани по показатели, в таблицата по-долу.

| Параметър             | Мерна единица | Целева стойност      | Допълнителна информация   | Специфични цели   |
|-----------------------|---------------|----------------------|---|---|
| Размер на популацията | брой          | Най-малко 5 индивида | Необходими са промени в СФ и броя на индивидите дадени в специфичния доклад, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Natura 2000 (Спасов 2012). Конкретни дейности, които могат да се приемат са:<br>- Цялостно намаляване на антропогенния натиск.<br>- Намаляване на случаите на незаконен лов с законни и | Подобряване на размера на популацията в оптимална численост за защитената зона. |

| Параметър  | Мерна единица  | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични цели   |
|--|--|---|---|---|
|  |  |   | незаконни методи, уреди и средства (по смисъла на ЗБР, прил. 5).  |   |
| Площ на потенциалните местообитания в границите на защитената зона | ha   | Най-малко 13000 ha.   | Съгласно специфичния доклад, публикуван на страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Natura 2000 (Спасов 2012). Съхраняване на покритието с дървесна растителност.   | Поддържане площта на местообитанията, с висока пригодност за кафявата мечка, съгласно публикуваните модели, осигуряващи: храна, укритие и места за размножаване и отглеждане на малките (сърцевидни местообитания) в зоната |
| Свързаност на местообитанията                                      | ha   | Най-малко 13000 ha. (53%) е покритието на потенциално благоприятните територии за вида според специфичния доклад.   | Местообитанията в зоната не са фрагментирани, а пограничната зона Централен Балкан буфер (BG0001493) допълнително спомага свързаността на местообитанията. За поддържане на състоянието много важно е да не се допуска фрагментираност на местообитанията | Поддържане на качеството на местообитанията на минимум 13000ha нефрагментирана територия.   |
| Състояние на хранителната база                                     | % на покритие на площите в зоната с хранителен потенциал | 9000 ha са територии с гори от първи и втори бонитет и предоставят оптимални условия. Останалата част от територията са пасища, които също предоставят възможност за хранене. | В зоната има значително обилие на храна за относително ограничен брой мечки.  | Междинна цел: Мониторинг на видовете, които са естествена хранителна база на мечката.   |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

| Species |      |                     | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |         |       |      |      |
|---------|------|---------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name     | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A B C D | A B C |      |      |
|         |      |                     |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con.  | Iso. | Glo. |
| M       | 1354 | <i>Ursus arctos</i> |                        |    | p | 5    | 11  | i    |      | G               | C       | B     | C    | A    |

На база на пригодните местообитания и техния характер: обширни широколистни гори, добра хранителна база, съседство с ЗЗ „Централен Балкан буфер“ е добре максималния брой индивиди, посочен в стандартния формуляр да бъде увеличен от 7 на 11 индивида.

Обосновка: При средна плътност от 1-2 индивида 10 км<sup>2</sup> в пригодните местообитания в страната, то при наличие на 90 км<sup>2</sup> пригодни местообитания в зоната, численост от 7 индивида е под средното.

Следва да се обозначи промяна в степента на защита от „А“ към „В“, предвид общата оценка от ежегодния мониторинг на Кафявата мечка, изпълняван от ИАОС в Стара планина и продължаващата тенденция за намаляване на числеността в района.

Изолираността на ЗЗ „Българка“ е незначителна, предвид съседната голяма ЗЗ „Централен Балкан буфер“. Това не предполага промяна във формуляра по отношение на този показател.

## 8. Цитирана литература

- Frosch, C., A. Dutsov, D. Zlatanova, K. Valchev, T. E. Reiners, K. Steyer, M. Pfenninger, & C. Nowak. 2014. Noninvasive genetic assessment of brown bear population structure in Bulgarian mountain regions. *Mammalian Biology*. 79: 268–276. <https://doi.org/10.1016/j.mambio.2014.04.001>
- Kavčič, I., M. Adamič, P. Kaczensky, M. Krofel, M. Kobal, & K. Jerina. 2015. Fast food bears: brown bear diet in a human-dominated landscape with intensive supplemental feeding. *Wildlife Biology*. 21(1): 1–8. <https://doi.org/10.2981/wlb.00013>
- Spassov, N. Georgiev, Kiril Ivanov, Vasil & Stoev, P. 1999. Study on the potential ecological corridors between the local populations of the brown bear in Bulgaria. 10: 133–146.
- Spassov, N., N. Ninov, R. Gunchev, K. Georgiev. V. Ivanov. 2000. Status of the Large Mammals in the Central Balkan National Park. In: *Biological Diversity of the central Balkan National Park*, 616 p., USAID. PENSOFT, Sofia p. 425 - 490.
- Spassov, N., G. Spiridonov, V. Ivanov, & L. Asenov. 2015. Signs of the bear life activities and their utilization for the monitoring of the bear (*Ursus arctos* L.) in Bulgaria. *Historia Naturalis Bulgarica*. 22: 73–83. Retrieved from <http://www.nmnh.com/downloads/pdfs/historia-naturalis-bulgarica/2015/022-073-083.pdf>
- Todorov V., Zlatanova D., Valchinkova K. 2020. Home range, mobility and hibernation of brown bears (*Ursus arctos*, Ursidae) in areas with supplementary feeding. *Nature Conservation Research*. 2020. 5(4), DOI: <https://dx.doi.org/10.24189/ncr.2020.050> <http://ncr-journal.bear-land.org/article/294>
- Генов П., Джинджиева А., Бедров Г. 2010. Храната на мечката (*Ursus arctos* L.) в района на Държавно Ловно Стопанство „Кормисош“, Западни Родопи. Юбилейна научна конференция „България и българите в Европа“. Съюз на учените в България, клон Велико Търново, 601-608.
- Гънчев Райчев, Р. 1988. Проучвания върху хранителния режим на мечката (*Ursus arctos* L.) по южните склонове на Средна Стара планина. *Екология*, 21: 17-24.
- МОСВ. 2008. План за действие за мечката в България
- Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда в Р. България за 2020 г., (<https://eea.government.bg/bg/soer/2020/biodiversity-nem/ocenka-chislenostta-kafqva-mechka>)
- Попов, В . 2003. Бозайниците В България.Определител. Геософт ЕООД, София. С.179-1
- Спасов Н. 2007. Кафява мечка (*Ursus arctos* Linnaeus, 1758) В: С. Митева, Б. Михова, К. Георгиев, Б. Петров, Д. Вансинк (ред.), Бозайниците важни за опазване в България . Dutch Mammal Society VZZ. Arnhem. (2007), 239-249

Спиридонов, Ж., Спасов, Н. (2015) Кафява мечка (*Ursus arctos* L.). В: Големански, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България, Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София, стр. 153.

втори: Владимир Тодоров, Никола Дойкин

## 6.12 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 2635 *VORMELA PEREGUSNA*

**1. Код и наименование на вида:** 2635 *Vormela peregusna* (Guldenstaedt, 1770) - Пъстрият пор

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Пъстрият пор е дребен хищник от семейство Mustelidae (Порови) със светло жълтеникаво-кафява окраска с тъмни петна и характерни „препаски“ през очите и челото. Ушите му са големи, с бели краища. Опашката е рунтава. Теглото му е от 370 до 720 грама.

Разпространен е от западната част на Югоизточна Европа, през Кавказ, Средния Изток и Централна Азия до северен Китай и Монголия на изток (Mitchell-Jones et al., 1999). В България пъстрият пор е с мозаично разпространение в цялата страна, без високите части на планините и големите горски масиви. Счита се, че плътността му е най-висока в североизточна и западна България (Spassov et al., 2002). Хранителният му спектър включва основно гризачи (предпочитана храна са лалугерите и хомяците) и в по-малка степен птици, влечуги, земноводни и др. Разпространението му в Европа е свързано до голяма степен с това на колониалните едри гризачи (лалугер, хомяци). Обитава дупки, които рядко копае сам - обикновено разширява такива на лалугери и други гризачи. Пъстрият пор ражда 3-8 малки веднъж годишно. Бременността се характеризира със забавена имплантация.

Основните отрицателно действащи фактори за вида са намаляването на числеността и ограничаването на разпространението на едрите колониални гризачи, разораването на тревни местообитания, химизацията в селското стопанство, интензивният трафик по пътищата и др. (Спасов, 2007).

Пъстрият пор е рядък вид, който води скрит начин на живот и трудно се наблюдава. В резултат на това той е слабо проучен в целия си европейски ареал.

В Червената Книга на България пъстрият пор е с категория уязвим, VU (Спасов, Спиридонов, 2015). Включен е в Приложения II и III на ЗБР, Приложения II и IV на Директива 92/43/ЕИО и Приложение II на Бернската конвенция.

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Съгласно последната актуализирана база данни от 2021 г., в България пъстрият пор (*Vormela peregusna*) фигурира в стандартните формуляри на 181 защитени зони в мрежата Natura 2000. Предмет на опазване е в 151 от тях. Среща се и в трите биогеографски региона на страната. Територията на защитена зона „Българка“ (BG0000399) попада в Алпийския (82.2 %) и Континенталния биогеографски региони (17.8 %).

Според докладването по Чл. 17 от Директивата за местообитанията през 2013 г. (Зидарова & Попов, 2013), и в трите биогеографски региона (Алпийски, Черноморски и Континентален) пъстрият пор има благоприятно състояние (FV) за разпространение, популация, местообитание, бъдещи перспективи и обща оценка. Размерът на

популацията в Континенталния биогеографски регион е оценена на 2226-2720 индивида, в Алпийския – 60-74 индивида, в Черноморския – 120-146 индивида. При второто докладване през 2019 г. състоянието на вида и в трите биогеографски региона е оценено като благоприятно (FV) за площ на разпространение и местообитание, но като неблагоприятно-незадоволително (U1) по отношение на бъдещите перспективи и общата оценка. Състоянието на популацията е неизвестно във всички райони.

В докладването от 2013 г. като главни въздействия и заплахи с висока значимост за вида и в трите биогеографски региона са посочени „Отстраняване на тревни площи за земеделски площи“ (A02.03), „Неинтензивна паша“ (A04.02) и „Намаляване наличността на плячка“ (J03.01.0). През 2019 г. като натиск и заплахи с висока значимост са посочени A02 - Преминаване от един вид земеделско ползване към друг вид земеделско ползване (с изключение на отводняване и изгаряне) и A10 - Екстензивно пашуване или недостатъчна паша от селскостопански животни.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Оценките на значимостта на 33 „Българка“ за пъстрия пор са следните: Популация – С (значителна представителност); Опазване – В (добро съхранение); Изолация - С (неизолирана популация в рамките на разширен ареал на разпространение); Цялостна оценка – В (добра стойност). По отношение на популацията на вида в зоната качество на данните е DD (недостатъчни данни).

| Species |      |                          |   |    | Population in the site |      |     |       |       | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|--------------------------|---|----|------------------------|------|-----|-------|-------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name          | S | NP | T                      | Size |     | Uni t | Cat . | D.qual .        | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                          |   |    |                        | Min  | Max |       |       |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| M       | 2635 | <i>Vormela peregusna</i> |   |    | p                      |      |     |       | P     | DD              | C       | B    | C    | B    |

В България пъстрият пор показва предпочитание към равни или умерено пресечени терени и антропогенно повлияни райони: предимно сухи храсталаци и обработваеми земи (Zidarova et al. 2022). Спасов (2007) посочва, че се среща в степи, пустеещи земи в равнините и котловините, каменисти райони, открити пространства в предпланините, лозя и градини. Предвид тези хабитатни предпочитания на пъстрия пор, може да се заключи, че в 33 „Българка“ пригодните му местообитания са с малка площ и представляват предимно изолирани една от друга ливади сред обширните горски масиви, поради което на практика могат да се разглеждат като субоптимални за вида. На територията на зоната липсват находища на оптимална прячка (лалугер, хомяк). Горепосоченото обуславя относително малкото значение на зоната за поддържане популацията на пъстрия пор, но тя има роля за осигуряване свързаността на мрежата Natura 2000 и респективно поддържане на БПС на вида в Континенталния и Алпийския биогеографски региони.

#### 5. Анализ на наличната информация

При проучванията, проведени в 33 „Българка“ (BG0000399) в периода 2011 – 2012 г. в рамките на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“, пъстрият пор не е регистриран в зоната. Според изготвения по проекта модел на територията на зоната липсват оптимални местообитания на вида, а субоптималните пригодни местообитания представляват малки по площ изолирани една от друга ливади сред обширни горски масиви. В доклада се посочва, че е възможно пъстрият пор да навлиза в периферните части на зоната. От местообитанията в зоната (съгласно СФ), с най-голямо значение за него са местообитанията 6210, Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик

(*Festuco brotemalia*) и 6520, Планински сенокосни ливади. Местообитание 6210 заема приблизително 120 ha (според СФ), а местообитание 6520 – приблизително 302 ha (т. 1.3. от настоящия доклад). Малката площ и тяхната изолираност от по-големи територии с пригодни местообитания, обаче, намаляват значението им за пъстрия пор. В резултат на проведените през 2011-2012 г. проучвания хранителният потенциал на зоната е оценен като незадоволителен, поради липсата на оптимална плячка (лалугер, хомяци) и относително невисокото обилие на субоптимална плячка в откритите местообитания. Общото природозащитното състояние (ПС) на пъстрия пор в зоната е оценено като „Неблагоприятно - незадоволително“ предимно поради недостатъчната му проученост, малката площ на подходящи местообитания, влошаване на качеството им и липса на оптимална плячка.

Като методическа основа на теренната работа за разработване на специфични цели за пъстр пор през 2022 г. беше използвана методиката, разработена за целите на НСМСБР (<http://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr>). Тя беше модифицирана съобразно конкретните цели на проведеното проучване.

При актуалните теренни проучвания от 2022 г. в ЗЗ „Българка“ бяха проведени общо 14 анкети, от които 8 броя с експерти-служители в ДЛС и ДГС „Габрово“ и 6 броя с местни жители (включително ловци). Съвременното присъствие на пъстр пор не беше потвърдено от анкетирания, което може да се обясни с особеностите на вида (скрит начин на живот, нощна активност, ниска плътност) и може да се приеме като свидетелство за ниското обилие на вида, но не и като доказателство за отсъствието му. Един от анкетирания местни жители посочи, че не е наблюдавал вида от приблизително 30 години, но преди това го е срещал в района. Двете най-близки регистрации на вида датират от 2011 г. и са на приблизително 40 км на изток-североизток от границите на ЗЗ „Българка“ (Zidarova et al., 2022). Районът на регистрациите се характеризира с по-малка надморска височина и по-силно застъпени открити местообитания. Може да се каже, че условията там са по-близки до оптималните за пъстрия пор. Предвид ограничената площ на подходящите за пъстрия пор местообитания в ЗЗ „Българка“, може да се очаква на територията ѝ да има 1 находище на вида.

Според проведените през 2022 г. проучвания, пригодните за пъстрия пор тревни местообитания са концентрирани предимно в северните периферни части на зоната (в района на с. Зелено дърво, Радевци, Драгневци, Руевци, Велчовци и др.). Незначителни по площ открити местообитания има също така в най-източната част на зоната – на запад от с. Конарското. В повечето от тези територии пашата е слаба или липсва, а сенокос беше регистриран на малко места. Разпространението на пъстрия пор се обуславя в значителна степен от наличието на добра хранителна база. По литературни данни оптималната му плячка са едрите колониални гризачи – лалугер и хомяци (Spassov & Spiridonov, 1993, Spassov et al., 2002). Разпространението на този хищник не е непременно обвързано с това на оптималната плячка с най-широко разпространение и численост у нас, Европейския лалугер (Zidarova et al., 2022), но високото обилие на този гризач със сигурност е предпоставка за успешното му размножаване и поддържане на оптимална плътност на локалните популации. Според стандартния формуляр на ЗЗ „Българка“, на територията ѝ се среща лалугер (*Spermophilus citellus*), но както през 2011-2012 г., така и при теренните проучвания за пъстрия пор през 2022 г., в границите на защитената зона не бяха регистрирани колонии на този гризач. Може да се приеме, че в ЗЗ „Българка“ хранителната база на пъстрия пор включва субоптимална плячка. В част от тревните местообитания в зоната тя е с относително ниско обилие. На места бяха регистрирани полевки и сляпо куче с висока плътност, но то е с ограничено разпространение в зоната. По-изобилна е потенциалната плячка в горските хабитати, където се срещат редица представители на *Micromammalia*, но конкуренцията с лисица,

златка, белка и други хищници крие рискове за пъстрия пор в тези нетипични за него местообитания.

В резултат на проведените проучвания като заплахи за пъстрия пор в ЗЗ „Българка“ се очертаха основно влошаване състоянието на тревните местообитания и високата плътност на конкурентни доминиращи хищници. Запустяването на пасища и ливади създава условия за развитие на сукцесионни процеси, което в дългосрочен план представлява заплаха, свързана със загуба на пригодни за пъстрия пор местообитания (изместване на тревни от горски местообитания), които и понастоящем са ограничени по площ на територията на зоната. Същевременно значителното нарастване на популацията на чакала (според информация от ДЛС и ДГС „Габрово“, както и от анкетираните местни жители, включително ловци), за което допринася прекратяването на изплащането на премии за отстрел, представлява заплаха за пъстрия пор поради силното припокриване и неголямата площ на потенциалните местообитания на двата вида в зоната. Като по-едър и живеещ на семейни групи хищник, чакалът най-вероятно представлява сериозна пречка за трайното обитаване и успешно размножаване на пъстрия пор в територията на семейната група. Хранителният спектър на двата вида силно се припокрива, поради което може да се приеме, че са в конкурентни взаимоотношения. Предвид малката площ на пригодните местообитания в зоната, високата плътност на чакала следва да се разглежда като сериозна заплаха.

В България пъстрият пор често става жертва на пътния трафик (Zidarova, 2022, Zidarova et al., 2022). В потенциалните му местообитания в границите на ЗЗ „Българка“ няма натоварени автомобилни пътища, които да представляват сериозна заплаха за вида. Земеделската дейност в зоната също не е с такива мащаби, които да влошават съществено условията за пъстрия пор.

По отношение на използването на пестициди (вкл. родентициди) в местообитанията на вида, необходим е контрол на дейностите в местата, където е най-вероятно да ловува пъстрият пор: мерите, пасищата и ливадите в зоната, както и на разстояние 150 м от тях в съседни територии (напр. обработваеми площи). Отнася се не само до родентицидите, които се използват за борба с гризачите, но и до всички пестициди, тъй като те могат да имат негативно действие върху преживяемостта и размножаването на консументите в хранителните вериги.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Въпреки че на територията на ЗЗ „Българка“ пригодните за пъстрия пор местообитания са с малка площ и представляват предимно изолирани едни от други пасища и ливади сред обширните горски масиви, зоната има значение за осигуряване свързаността на мрежата Natura 2000 и респективно поддържане на БПС на вида в Континенталния и Алпийския биогеографски региони.

Целта на опазването на ниво обект за пъстрия пор в ЗЗ „Българка“ се обуславя от недостатъчната информация за разпространението му в зоната и респективно необходимостта от допълнителни данни за броя на находищата му и поддържане състоянието на ограничените по площ пригодни за вида местообитания.

Целта на опазване на ниво обект е да се подобрява природозащитния статус на пъстрия пор в ЗЗ „Река Янтра“.

Специфичните природозащитни цели за пъстрия пор (*Vormela peregusna*) в защитената зона BG0000399 са формулирани в таблицата по-долу:

| Параметър | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация | Специфични цели          |
|-----------|---------------|-----------------|-------------------------|--------------------------|
| Размер на | Брой          | 1 находище      | Необходими са           | Поддържане на 1 находище |



| Параметър                             | Мерна единица                | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични цели  |
|---------------------------------------|------------------------------|---|---|--|
| популацията                           | находища                     |   | допълнителни проучвания. Предвид наличните данни за разпространението на пъстрия пор в района на зоната и ограничената площ на подходящите за вида местообитания, може да се очаква на територията ѝ да има 1 находище на вида.   | на пъстрър пор в зоната.   |
| Обща площ на пригодните местообитания | ha                           | Не по-малко от сумата от площите на местообитания 6210 и 6520 (320 ha)  | Според модела, разработен за целите на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза Г”, в зоната липсват оптимални местообитания. Съгласно СФ, обаче, в зоната са налице местообитания 6210 и 6520, които са с висока пригодност за пъстрия пор. Местообитание 6210 заема приблизително 120 ha (според СФ), а местообитание 6520 – приблизително 302 ha (т. 1.3. от настоящия доклад). Следва да не се допускат унищожаване на тези пригодни местообитания и загуба на площи, включително оран и промяна на земеползването. | Поддържане на площта на подходящите за вида местообитания (6210 и 6520) не по-малко от 320 ha (120 ha за 6210 и 302 ha за 6520). |
| Свързаност на местообитанията         | наличие/отсъствие на бариери | Липсват изкуствени бариери за свободното придвижване на индивиди и респективно за генетичен обмен в рамките на популацията в пригодните местообитания в зоната и в съседните територии. | Отделните ядра от потенциални местообитания на пъстрия пор в рамките на 33 „Българка” нямат добра свързаност помежду си поради наличието на естествени бариери от големи горски масиви. В зоната няма антропогенно създадени структури, които да представляват бариери за свободното придвижване на целевия вид в рамките на потенциалните му местообитания. Необходимо е поддържане на обусловената от естественото състояние на местообитанията в зоната свързаност между пригодните местообитания на пъстрия пор.  | Поддържане на свързаност между пригодните местообитания на пъстрия пор съобразно спецификите на зоната.                          |
| Състояние на хранителна               | Брой колонии и обилие        | Неприложимо   | В зоната липсва оптимална плячка за пъстрия пор. Сляпото куче и полевката в   |  |

| Параметър  | Мерна единица  | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични цели |
|--|--|-----------------|--|-----------------|
| та база  | на лалугер ( <i>S. citellus</i> ), обилие на сляпо куче ( <i>N. leucodon</i> ) и обикновен а полевка ( <i>M. arvalis</i> ), брой находища на хомяци ( <i>Mesocricetus newtoni</i> , <i>Cricetus cricetus</i> ) |                 | ограничените по площ тревни местообитания се характеризират с ниско обилие в зоната и не може да осигурят поддръжане на локална популация на пъстрия пор. В границите на зоната той може да разчита на субоптимална плячка, която е с по-значително обилие в горските и храсталачни местообитания. Същевременно конкуренцията с други хищници и най-вече с чакала, който е с висока плътност в района, вероятно затрудняват достъпа му до хранителната база. |                 |
| Състояние на местообитанията в находищата на оптималната плячка (лалугера) | Височина на тревната растителност в местообитанието; отсъствие на сукцесионни процеси  | Неприложимо     | Този параметър не е приложен в ЗЗ „Българка“, поради липса на данни за присъствие на лалугер на територията ѝ.   |                 |

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Поради липсата на сигурни актуални данни за пъстрия пор в ЗЗ „Българка“, не се предлагат промени в Стандартния формуляр на зоната.

## 8. Цитирана литература

- Mitchell-Jones, A. J., Amori, G., Bogdanowicz, W., Krystufek, B., Reijnders, P.J.H., Spitzenberger, F., Stubbe, M., Thissen, J.B.M., Vohralik, V., Zima, J. (1999). The atlas of European mammals. Poyser London: 38-39.
- Spassov, N., Georgiev, K., Ivanova, N., Ivanov, V. (2002). Study of the status of marbled polecat (*Vormela peregusna peregusna* Guld.) in Western and North-Eastern Bulgaria with data on the status of its potential main prey species and competitors. *Historia naturalis bulgarica*, 14: 123-140.
- Spassov, N. & Spiridonov, G. (1993). *Vormela peregusna* (Guldenstaedt, 1770) – Tigeriltis. – In: *Handbuch der Säugetiere Europas*, Bd. 5/II. Weisbaden, Aula – Verlag GmbH.& 817-855.
- Zidarova, S. (2022). Present Distribution of the Marble Polecat *Vormela peregusna* (Guldenstädt, 1770) (Carnivora: Mustelidae) in central Western Bulgaria, with an Observation on its Defensive Behaviour. *Acta Zoologica Bulgarica* (Published online 8 August 2022)
- Zidarova, S., Zaharieva, Z., Daskalova, G., Ivanova, N., Popov, V. (2022). Where does the Marbled polecat live in Bulgaria? 34th European Mustelid Colloquium (Book of Abstracts), 56 p.

- Спасов, Н. (2007). Пъстър пор (*Vormela peregusna*). В: Попов, В., Спасов, Н., Иванова, Т., Михова, Б. и Георгиев, К. (ред.): Бозайниците, важни за опазване в България. Изд. Dutch Mammal Society VZZ, Arnhem, The Netherlands: 270-273.
- Спасов, Н., Спиридонов, Ж. (2015). Пъстър пор. В: Големански, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България, Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.
- Зидарова, С., Попов, В. (2013). Общ доклад за целеви вид: 2635. Пъстър пор (*Vormela peregusna*). <https://natura2000.egov.bg>

Автор: Сирма Зидарова

## 6.13 ПРИРОДОЗАЩИТНИ ЦЕЛИ ЗА 1371 *RUPICAPRA RUPICAPRA BALCANICA*

**1. Код и наименование на вида:** 1371 *Rupicapra rupicapra balcanica* – Балканска дива коза

### 2. Кратка характеристика на целевия обект

Дивата коза е представител на семейство Bovidae. Тя е средна по размер с тегло до около 50 кг и дължина на тялото – 120 см при мъжките. Височината в холката е до около 78 см. Женските са малко по-дребни. И двата пола при този вид имат рога като при козлите, те са малко по-големи, по-силно извити и върхът им е насочен надолу, за разлика от женските, при които най-често е обърнат назад. През лятото козината е къса и червеникавокафява, а през зимата е по-дълга, гъста и тъмнокафява. Има чернобяло оцветяване на лицето и черна ивица на гърба (Попов и Седефчев, 2003; Пешев и др., 2004). Обитава скалисти терени със затревени площадки и стръмни пасища. През лятото предпочита високопланинските ливади и стръмни склонове над горната граница на гората, докато през зимата се среща повече в планинските гори. Храни се с треви, храсти, млади клони на иглолистни растения, мъхове и лишей. През пролетта и лятото диетата ѝ е основно от тревисти растения, докато зимата включва повече дървесни видове и храстовидна растителност. Периодът на размножаване е октомври-декември. Бременността трае около 6 месеца. Дивите кози раждат по едно малко, много рядко две, които могат да следват майка си скоро след раждането (Попов и Седевчев, 2003; Пешев и др., 2004; Вълчев и др., 2006).

Видът у нас е разпространен в Рила, Пирин, Родопите и Стара планина. Освен подвида балканска дива коза в Родопите се среща и подвида алпийска дива коза (*R. r. rupicapra*), която е внесена в Държавно ловно стопанство „Кормисош“ през 70те години на миналия век от Австрия и Швейцария (Genov et al., 1990; Бедров, 1999; Вълчев и др., 2006). Направеното генетично изследване от Markov et al. (2016) открива само няколко индивида от балканската дива коза интрогресирани с алпийската. Въпреки това, авторите препоръчват да се направи по-широкообхватно проучване, за да се установи степента на хибридизация между двата подвида в родопските субпопулации.

Балканската дива коза (*R. r. balcanica*) е включена в Червената книга на Р. България в категория „Застрашен“ (Спиридонов и др., 2015). Като отрицателно действащи фактори са посочени: а) хибридизацията с животни от номинантния подвид (*R. r. rupicapra*) внесени през 1977-1978 г. в Родопите (за вероятно хибридна популация се счита и тази на Витоша - реинтродуцирана с животни от Родопите); б) изолацията на субпопулациите; в) браконьерството; г) намаляването на подходящите за обитаване територии; д) урбанизацията и безпокойството от туризма; е) подивелите кучета.

### 3. Състояние на биогеографско ниво и разпространение в мрежата

Според националното докладване по Чл. 17 от Директива 92/43 за периода 2007-2012 г. и 2013-2018 г. природозащитното състояние (ПС) на дивата коза в двата обитавани от нея биогеографски региони (Континентален и Алпийски) е определено като неблагоприятно, незадоволително (U1). По отношение на оценките на параметрите площ на разпространение, популация и местообитания за първия период на докладване са определени като благоприятно (FV). За вторият период промяна има при оценката за популация определена като неблагоприятно-незадоволително състояние (U1). По отношение на оценката за бъдещи перспективи в двата биогеографски региона и при двата периода на докладване тя е неблагоприятно-незадоволително състояние (U1).

Основният натиск и заплахи за балканската дива коза в двата биогеографски региона посочени в доклада за периода 2007-2012 г. са: Лов, улов, отравяне и браконьерство със степен на важност „значителна“; Паша и движение на офроуд превозни средства със степен на важност „средна“; Антропогенно намаляване на свързаността на местообитанията със степен на важност „ниска“.

За периода 2013-2018 г. посочените преси и заплахи за дивата коза са: незаконен отстрел, междувидови взаимоотношения (конкуренция, хищничество, паразитизъм, патогени) със степен на важност „значителна“; създаване или развитие на спортна, туристическа и рекреационна инфраструктура (извън градските или рекреационните зони), спорт, туризъм и развлечения, незаконно събиране и вземане на индивиди, лавини (сняг), срутване на терен, свлачища, температурни промени (например повишаване на температурата и екстремни явления) поради климатичните промени, суша и намаляване на валежите поради изменението на климата със степен на важност „средна“.

Видът присъства в Стандартните формуляри за данни на 12 зони.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

Видът (*R. r. balcanica*) не е включен в СФ на 33 Българка. Зоната е разположена в Континенталния и Алпийския биогеографски региони. На юг граничи със 33 Централен Балкан-буфер. Територията на 33 почти напълно съвпада с територията на ПП „Българка“. Разпространението на дивата коза в 33 Българка е само в 1% от територията ѝ. Наблюдаваните в района на 33 Българка и съседната ѝ 33 Централен Балкан-буфер, индивиди са част от основната популация на вида, която се намира в 33 Централен Балкан, т. е. това са индивиди в процес на разселване, които търсят нови местообитания или правят вертикални миграции през зимата, поради натрупания сняг по високите места. Значението на зоната е значително за опазването и разпространението на вида в нови местообитания на Стара планина. По данни на ловни служители диви кози са наблюдавани и в 33 Твърдишка планина и 33 Котленска планина от където най-вероятно е произходът на индивида наблюдаван на територията на ПП „Сините камъни“ през 2021 г. Вероятно 33 Българка е част от биокоридор за разселването на вида на изток в Стара планина, както показва и моделът в новия „План за действие за опазване на балканската дива коза (*Rupicapra rupicapra balcanica*, Volkaу, 1925) в България за периода 2023-2032 г.“ (Златанова и Попова, 2022).

Основната заплаха за вида е браконьерството за което нямаме сведения в 33 Българка, но разселващите се индивиди преминавайки на изток от 33 Българка и 33 Централен Балкан -буфер, често попадат на територията на ловните дружини, където по неофициални данни стават жертва на незаконен лов.

### 5. Анализ на наличната информация

Дивата коза не фигурира в стандартния формуляр на 33 Българка, въпреки, че видът редовно се наблюдава там. В плана за управление на ПП „Българка“ е посочено,

че видът не обитава постоянно зоната, но експерти (служители на парка и експерти, участващи в мониторинга на дивата коза) свидетелстват, че често наблюдават отделни екземпляри там.

При проведените през 2022 г. теренни изследвания не са наблюдавани диви кози. От ПП „Българка“ ни беше предоставен снимков материал от фотокапани на случайно регистрирани диви кози (камерите не са поставяни целенасочено за заснемане на вида) от последните десетина години. На снимките се виждат млади екземпляри, вероятно в процес на разселване при търсене на нови местообитания. Регистрациите са в района на вр. Бедек, ПЗ „Мъхнати скали“, ЗМ „Столица“ и горното течение на Козята река.

Според специалистите в НП „Централен Балкан“ числеността на дивата коза бавно нараства, всяка следваща година все по-често се наблюдават индивиди и на територията на 33 Централен Балкан – буфер, което е предпоставка за преминаването им и на територията на 33 Българка. Това личи и от анализа в „Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда в Р. България за 2020 г., приет на заседание на Министерски съвет на 15.06.2022 г. Докладът обхваща периода 2009-2020 г., а използваните данни за него са от Националната система за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие (НСМСБР). Ежегодният мониторинг на дивата коза се провежда два пъти в годината през пролетта и есента. Данните показват, че през 2020 г. в Средна стара планина (включва НП „Централен Балкан“ и ПП „Българка“) са наблюдавани около 300 индивида, докато за предходните две години са били около 200. Това потвърждава благоприятната тенденция на увеличаване числеността на дивата коза и за разселването ѝ на съседни територии (Златанова и Попова, 2022).

Предоставените ни данни и направения анализ на наличната информация са основание да предложим включването на дивата коза в Стандартния формуляр на 33 Българка.

## 6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Липсата на достатъчно надеждна и изчерпателна информация за популационните характеристики на вида в зоната не позволява понастоящем да се предложат специфични и подробни цели за опазване.

## 7. Необходимост от актуализация на СФ на защитената зона

Предлагаме дивата коза да бъде включена в СФ на 33 Българка със следните параметри:

| Species |      |                                      |   |    | Population in the site |      |     |      |      | Site assessment |         |       |      |      |
|---------|------|--------------------------------------|---|----|------------------------|------|-----|------|------|-----------------|---------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name                      | S | NP | T                      | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D | A/B/C |      |      |
|         |      |                                      |   |    |                        | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con.  | Iso. | Glo. |
| M       | 1371 | <i>Rupicapra rupicapra balcanica</i> |   |    | P                      | 1    | 10  | i    |      | M               | D       |       |      |      |

## 8. Цитирана литература

Бедров, Г. 1999. Дивата коза в ДДС “Кормисош”, Дипломна работа, ЛТУ.  
 Вълчев К., Андонов К., Попгеоргиев Г., Плачийски Д. & Аврамов С. 2006. План за действие за дивата коза в България 2007-2016. София: БФВ-НУГ.

- Златанова Д., Попова Е., 2022. План за действие за опазване на балканската дива коза (*Rupicapra rupicapra balcanica*, Volkay, 1925) в България за периода 2023-2032 г., МОСВ, София.
- МОСВ. 2013. Докладване по чл. 17 на Директивата за местообитания за периода 2007-2012 г. Retrieved from <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/art17/envur088a/>
- МОСВ. 2020. Докладване по чл. 17 на Директивата за местообитания за периода 2013-2018 г. Retrieved from <https://cdr.eionet.europa.eu/bg/eu/art17/envxhyhkg/>
- МОСВ. 2021. Промяна в числеността на дивата коза (*Rupicapra rupicapra*) за периода 2009-2019 г. В Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда, 178-184.
- Пешев Ц., Пешев Д. & Попов В. 2004. Семейство Bovidae Gray, 1821. Кухороги, *Rupicapra rupicapra* (Linnaeus, 1758), Дива коза. Във Фауна на България, том 27, Mammalia. София, БАН, акад. изд. Марин Дринов, 536-538.
- Попов, В., Седефчев, А. 2003. Дива коза *Rupicapra rupicapra* (Linnaeus, 1758). В Бозайниците в България, Библиотека „Витоша“, София, 218-220.
- Спиридонов Ж., Спасов Н., Генев П. 2015. Дива коза. В Червена Книга на Република България. Том 2, Животни, 2, 152.
- Bertolino S., Di Montezemolo N. C., Bassano B. 2009. Food-niche relationships within a guild of alpine ungulates including an introduced species. *Journal of Zoology*, 277 (1), 63-69. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7998.2008.00512.x>
- Chirichella R., Ciuti S., Apollonio M. 2013. Effects of livestock and non-native mouflon on use of high-elevation pastures by Alpine chamois. *Mammalian Biology*, 78 (5), 344-350. <https://doi.org/10.1016/j.mambio.2013.04.005>
- Doykin, N., Popova, E., Zlatanov, V., Petrov, P., Zlatanova, D. 2016. Preliminary data on the distribution of free-ranging dogs (*Canis familiaris* L. ) in NP Vitosha, Bulgaria. *Annu. l'Université Sofia "St. Kliment Ohridski" Fac. Biol.* 101, 11-22.
- Genov P, Massei G, Ganchev R. 1990. Verbreitung und zahlenmäßige Stärke der Gemse (*Rupicapra rupicapra balcanica* Bolkay, 1925) in Bulgarien. *Z Jagdwiss* 36:1-8.
- Kanchev, K. 2021. Helminthological status of Balkan chamois from Bulgarian Rhodope mountains. *Tradition and Modernity in Veterinary Medicine*, 6(1(10)), 34-39. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4624262>
- Markov G., Zhelev P., Ben Slimen H., Suchentrunk F. 2016. Population genetic data pertinent to the conservation of Bulgarian chamois (*Rupicapra rupicapra balcanica*). *Conservation Genetics*, 17(1): 155-164. <https://doi.org/10.1007/s10592-015-0768-3>
- Valchev K., Milushev V., Yankov Y. 2010. Reintroduction of Balkan Chamois (*Rupicapra rupicapra balcanica* Bolkay, 1925) in Vitosha Nature Park. *Galemys: Boletín Informativo de La Sociedad Española Para La Conservación y Estudio de Los Mamíferos*, 22 (1): 575-594.
- Yankov, Y. G., & Georgiev, D. M. 2018. Terrestrial snails (Mollusca: Gastropoda) as intermediate hosts of protostrongylid nematodes in Balkan chamois in the regions of Western Rhodopes Mts and Pirin Mts., Bulgaria: Preliminary data. *Ecologia Balkanica*, 10 (2), 249-253.

Автори: Атидже Ахмед, Албена Власева

## **7 Птици**

### **7.1 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A402 ACCIPITER BREVIPES (КЪСОПРЪСТ ЯСТРЕБ)**

#### **1. Код и наименование на вида: A402 Accipiter brevipes (Късопръст ястреб)**

#### **2. Кратка характеристика на вида**

Дължина на тялото: 35-37 cm, размах на крилата: 70-75 cm. Има полов и възрастов диморфизъм. Мъжки: Горната страна на тялото синьо-сива, по главата по-светла, отстрани на шията с ръждиво-червени петна. Опашните пера сивокафяви с напречни ръждиво-червени препаски, средната двойка с едва забележими препаски или изцяло едноцветна. Гушата, гърдите и корема с напречни ръждиво-червени препаски. Женски: Горната страна на тялото сиво-кафява, гърлото с кафяви надлъжни ивици и неясна средна линия, а останалата част с напречни червено-кафяви препаски. И при двата пола клонът е сиво-черен, краката и восковицата жълти, върховете на крилата черни (Симеонов, и др., 1990).

В България видът е гнездящо-прелетен и преминаващ вид. Мигрира на малки групи или на ята. Пролетната миграция е през април-май, а есенната – през август-септември. Гнезди по дървета. Гнездото е рехаво, разположено близо до ствола на височина 6-12 m. Според изследвания направени в Русия късопръстият ястреб използва за гнездене и стари гнезда на сврака (*Pica pica*) като ги преправя. Пълното мътило е 2-5 яйца. (Бородин, Смирнова, 2004).

Обитава разредени широколистни гори, залесени речни долини, групи дървета сред открити пространства. С ясно изразена привързаност към речни долини. Гнезди в ивици от дървета храсти и мозайки от тях, особено по бреговете на реки със запазена дървесна растителност, широколистни листопадни гори (често по склоновете на долини), алувиални и много влажни гори и храсталаци, градски паркове и градини (Янков, ред., 2007). На места отделните двойки гнездят на разстояние 1,5-6 km една от друга (Стойчев, Николов, непубликувани данни). Ловува и в открити терени, и в селскостопански площи. Изследване направено в Русия (Федосов, 2013) показва, че дървесната растителност на гнездовите участъци, непременно са в съседство с открити пространства, тъй като основната храна на късопръстият ястреб – гущери, предпочита слънчеви, добре затоплени зони. По време на миграции и през зимата се среща в хълмисти райони, открити полета, обработваеми площи, паркове, покрайнини на селища (Симеонов, и др., 1990). Някои от предпочитаните местообитания са 91E0, 91F0 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др. 2009).

Храни се с дребни пойни птици (основно врабчета), мишевидни гризачи, гущери и насекоми (Симеонов, и др., 1990).

#### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

Разпространението в България е в равнини и предпланини до около 700 m надморска височина (Симеонов, и др., 1990). Видът е с ясно изразена привързаност към речни долини, която определя цялостното му разпространение в страната (Янков, отг. ред., 2007). Предпочита речни долини, по-рядко гнезди в полета и ниски планини. У нас се среща основно по поречията на големите реки Арда, Марица, Тунджа, Струма, Дунав, техните притоци, Добруджа (предимно по суходолията) и по Северното Черноморие (Янков, ред. 2007).

Включен е в Приложение 1 на Директивата за птиците, както и в Приложения 2 и 3 на ЗБР. Природозащитният статус на късопръстият ястреб според IUCN е LC - Least

Concern както за света, така и за Европа. Видът е включен в SPEC 2, като тенденцията е неизвестна (BirdLife International, Staneva and Burfield, 2017). Включен е в Червената книга на Р България (Стойчев и Николов, 2015) в категория „Уязвим“ (VU).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 190 – 470 двойки. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2001 – 2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) – нарастваща. Според докладването за периода 2008-2012 популацията на вида е стабилна и е оценена със същата численост. При докладването по чл.12 за гнездовата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, B02, F03, D02, A08. Смятаме, че заплахата A08 няма отношение към вида.

Мигриращата национална популация (за периода 2001 – 2018 г.) е оценена на 1100 – 1200 индивида. Не са посочени краткосрочни и дългосрочни тенденции в развитието на популацията. За мигриращата популация са посочени следните заплахи: A02, B02, F03, D02.

В Червената книга (Стойчев, Николов, 2015) са посочени следните заплахи: загуба и деградация на местообитания вследствие на едромащабно залесяване, гола сеч (B01, B02, B03, B05, B09); строене на язовири (D02) и пожари (B13); смъртност, причинена от сблъскване с електрически стълбове и сгради, транспортни средства и електропроводи (D06); браконьерство (G10) и безпокойство (H08).

Видът се среща в 62 зони от мрежата Natura 2000 в България. Единствено в една зона - BG0000399 „Българка“ оценката на вида е D.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната видът е **мигриращ**. Мигриращата популация е оценена с категория DD – недостатъчни данни. За размер и плътност на популацията оценка „D“ – незначителна популация.

#### 5. Анализ на наличната информация

Видът е установен през размножителния период в ДГС Габрово, но не е посочено с каква численост (Shurulinkov et al., 2018; ПУ ПП „Българка“, 2021). По данни на БДЗП за 2021 г. и 2022 г. не са наблюдавани индивиди от вида в зоната. По време на теренни проучвания през 2022 г. са наблюдавани 3 индивиди от вида в зоната по време на миграция (10.09.2022). По данни от eBird видът не е наблюдаван в зоната.

Липсват други публикувани данни за концентрацията на вида в зоната, поради което се налага поставянето на междинна цел да се проведе мониторинг, който да изясни тази численост.

#### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър                                    | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване   |
|--|---------------|-----------------|--|---|
| Популация:<br>Размер на гнездовата популация | Брой двойки   | Най-малко 1 дв. | Видът е установен през размножителния период в ДГС Габрово, но не е посочено с каква численост (Shurulinkov et al., 2018; ПУ ПП „Българка“, 2021). Предлагаме в СФ на зоната да се посочи численост 1-2 двойки | Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 1 двойка чрез поддържане на подходящите местообитания. |



| Параметър  | Мерна единица  | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване   |
|--|--|---|---|---|
|  |  |   | като за уточняване на тази численост са необходими конкретни изследвания.   |   |
| <b>Популация:</b><br>Размер на мигриращата популация   | Брой индивиди  | Най-мако 3  | Определена на база на теренните проучвания през 2022 г.   | Поддържане на популацията в зоната в размер от поне 3 индивида по време на миграция чрез поддържане на местообитанията за търсене на храна. |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Площ на подходящите гнездови местообитания на вида                        | ha   | Най-малко 14 885  | Гнезди в ивици от дървета храсти и мозайки от тях, особено по бреговете на реки със запазена дървесна растителност, широколистни листопадни гори. Дървесната растителност на гнездовите участъци, непременно са в съседство с открити пространства. Определена на база % участие на местообитание N16-широколистни листопадни гори в зоната. С ясно изразена привързаност към речни долини. Поради това най-вероятно подходящите гнездови местообитания са с по-малка площ. | Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в защитената зона, в размер на най-малко 14 885 ha.                      |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>площ на подходящи местообитания за търсене на храна                       | ha   | Най-малко 3601  | Ловува в открити терени, и в селскостопански площи. Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- равнини, шубраци, N21-негорски площи. Тяхната обща площ е 3601 ha.  | Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по време на миграция, в размер на най-малко 3601 ha.  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната – начин | % екстензивно управляван и пасища и ливади, като част от | 100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида | Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като  | Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на                             |

| Параметър                        | Мерна единица                      | Целева стойност           | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване                       |
|----------------------------------|------------------------------------|---------------------------|--|---|
| на управление на пасища и ливади | хранителното местообитание на вида | се управляват екстензивно | пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 ЖЕ/ha), както и редовна коситба на ливадите, с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида. | пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Смятаме, че на този етап може да бъдат предложени следните промени в стандартния формуляр на зоната:

- Добавяне на гнездова популация с численост 1 – 2 двойки, предвид информацията за присъствие на вида през размножителния сезон (виж. т. 6 и 7). За качеството на данните е поставена средна оценка „М“ поради липса на информация за числеността на популацията в ЗЗ;
- Добавяне на информация за числеността на мигриращата през зоната популация от 3 ин., предвид данните от теренните проучвания през 2022 г. За качество на данните е поставена средна оценка „М“ поради ограничения период на проучване през 2022 г. и липсата на конкретна информация от литература.

| Species |      |                           |   | Population in the site |   |      |     |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|---------------------------|---|------------------------|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific name           | S | NP                     | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                           |   |                        |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| B       | A402 | <i>Accipiter brevipes</i> |   |                        | r | 1    | 2   | p    |      | M               | C       | B    | C    | C    |
| B       | A402 | <i>Accipiter brevipes</i> |   |                        | c | 3    | 3   | i    |      | M               | C       | B    | C    | C    |

### 7.2. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A223 AEGOLIUS FUNEREUS (ПЕРНАТОНОГА КУКУМЯВКА)

**1. Код и наименование на вида:** A223 *Aegolius funereus* (Пернатонога кукумявка)

#### 2. Кратка характеристика на вида

Сова със сравнително дребен размер – дължината на тялото е 22-27 см, а размахът на крилата – 50-62 см, женските индивиди са тежки от мъжките. Оперението от горната страна на тялото е кафяво със светли петна, а долната страна на тялото е светла с кафяви петна. Има светъл лицев диск, ирисът на очите е жълт. Има възрастов диморфизъм - младите са изцяло кафяви, без напетняване на тялото и с тъмен лицев диск.

Постоянен вид. Токува в периода от март до май и рядко през есента – септември-октомври. Гнезди в дупки на черния кълвач и естествени хралупи. През април до началото на май женската снася 4–7 яйца. Инкубационният период е 25–29 дни, мътенето и храненето на малките се извършва единствено от женската. Малките напускат гнездото на 30–32-дневна възраст. Предимно нощно активен вид, поради което рядко може да бъде наблюдаван, най-често се установява по характерното обаждане.

Гнездови местообитания на вида по класификацията на Палеарктичните местообитания на Съвета на Европа са: 42 Иглолистни гори, (особено от *Picea abies*, *Pinus heldreichii* и *P. peuce*, *P. sylvestris*) и 43 Смесени гори. Установено е предпочитание на вида към стари и рядко в 41 Широколистни гори (предимно от *Fagus sylvatica*) (Янков, 2007). Най-често се среща на надморска височина между 900–2100 м, но по изключение вида може да бъде установен и до около 300 m н. в. Установено е, че предпочита стари гори с достатъчно мъртва дървесина (Nikolov et al., 2022).

Видът се храни с дребни бозайници, по-рядко с птици и насекоми.

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

Видът е глациален реликт и се среща във високите планини - Рила, Пирин, Западни Родопи, Витоша, Централна и Западна Стара планина, Осоговска планина, Славянка, Плана и Странджа (Николов и др., 2001; Янков, 2007). Тенденцията на числеността е определена ката Стабилна (Янков, 2007). В проучване върху плътността на заетите гнездови територии в подходящи местообитания в Пирин е установена плътност от 6.9 гн. тер./10 km, съпоставима с данни от Западни Родопи (Nikolov et al., 2022).

Съгласно Докладването по Чл. 12 през 2019 г., числеността на популацията на вида е оценена между 700 и 1200 двойки, краткосрочната численост (2000-2018 г.) е неизвестна, а дългосрочната численост (1980–2018 г.) е стабилна.

Видът е включен в Червената книга на Р. България, като уязвим вид (VU) (Големански гл. ред., 2015). Включен е в Приложение I на Директивата за птиците. Според класификацията на IUCN, пернатоногата кукумявка е в категория незастрашен (LC) и със стабилна световна популация (BirdLife International, 2021). Видът е приоритетен за опазване, застрашен от изчезване вид (ЗБР, Приложение 2), защитен на цялата територия на страната (ЗБР, Приложение 3).

Основните заплахи за вида са: загубата на местообитания, интензивното горско стопанство, инфраструктурното развитие във връзка със ски спорта и туризма, както и пожарите (Големански гл. ред., 2015;). В докладването по Чл. 12 през 2019 г. са упоменати следните заплахи: B02 – Превръщане в други видове гори, включително монокултури и B03- Залесяване или интродуциране на неместни или нетипични видове (включително нови видове и ГМО).

Видът се среща в 17 зони от мрежата Natura 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

#### **4. Състояние на ниво защитена зона**

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната видът е гнездящ (постоянен), като популацията се оценява на 3 двойки, което представлява 0,3-0,4% от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана, но на границите на ареала на разпространение (оценка „B“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

## 5. Анализ на наличната информация

По време на теренните наблюдения в зоната (на 25.10.2022 г.) бяха установени обаждания на 4 индивида в рамките на една нощ (3 от които - пеещи мъжки) в много подходящо за вида гнездово местообитание. Разстоянието и времевия интервал между отделните регистрации при това наблюдение позволяват да се заключи, че става въпрос за различни птици. Въпреки, че през този период на годината е възможна дисперсия на индивидите на известно разстояние от гнездовите им територии, повечето възрастни индивиди обитават териториите си целогодишно. Това ново наблюдение надгражда информацията от ПУ на ПП „Българка“, където се посочва, че няма публикувани данни видът някога да е установяван на територията на парка (която напълно се припокрива с територията на зоната).

## 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър  | Мерна единица            | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване  |
|--|--------------------------|--|---|--|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездящата популация  | Брой гнездящи двойки     | 5 двойки   | Оценката е на база на нови наблюдения на вида в зоната по време на теренните проучвания през 2022 г. и площ на подходящите гнездови местообитания.  | Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 5 гнездящи двойки.  |
| <b>Местообитания на вида:</b><br>Площ на подходящите гнездови местообитания  | ha                       | най-малко 4000   | Видът има силно изразено предпочитание към стари гори. Оценката на площта е направена въз основа на тяхното покритие в зоната.  | Поддържане на площта на гнездовите местообитания на вида в зоната в размер от най-малко 4000 ha.   |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Площ на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната   | ha                       | Най-малко 17525 ha   | Изчислена на база % участие на общата площ на местообитания в зоната: N16 – Широколистни листопадни гори, N17 – иглолистни гори и N19 – Смесени гори.   | Поддържане на площта на подходящите хранителни местообитания на вида в размер най-малко 17525 ha   |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите местообитания на вида в зоната – количество мъртва дървесина (средно притеглена стойност) | % или м <sup>3</sup> /ha | Най-малко 10% от запаса на насажденията, но не по-малко от 25 м <sup>3</sup> /ha | Установено е, че предпочита стари гори с достатъчно мъртва дървесина (Nikolov et al., 2022). Предложеният параметър определя мъртвата дървесина като процент от запаса на насажденията. Колкото по-голям е този запас, толкова по-голям е обемът на мъртвата дървесина, преизчислена в м <sup>3</sup> /ha. Въпреки това, за да се осигури съответствие с екологичните изисквания на вида, в зависимост от | Подобряване на количеството мъртва дървесина до достигане на целева стойност от най-малко 10 % от запаса на насажденията, но не по-малко от 25 м <sup>3</sup> /ha. |

| Параметър | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване |
|-----------|---------------|-----------------|--|---------------------------------------|
|           |               |                 | наличието на мъртва дървесина, нейното количество не трябва да бъде по-малко от 25 m <sup>3</sup> /ha. Трябва да се избере по-високата от двете стойности, изчислена в m <sup>3</sup> /ha - или 10% от наличността на ha, или 25 m <sup>3</sup> /ha. |                                       |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

По отношение на гнездовата популация предлагаме да се промени числеността на 5 дв. на база на нови наблюдения на вида в зоната по време на теренните проучвания през 2022 г. и площта на подходящите гнездови местообитания. Не е необходимо да се променя оценката на популацията в зоната, тъй като 5 дв. са 0,4-0,7% от националната гнездяща популация.

| Species |      |                          |   | Population in the site |   |      |     |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|--------------------------|---|------------------------|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific name          | S | NP                     | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                          |   |                        |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| B       | A223 | <i>Aegolius funereus</i> |   |                        | p | 5    | 5   | p    |      | G               | C       | A    | B    | C    |

### 7.3. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A229 *ALCEDO ATTHIS* (ЗЕМЕРОДНО РИБАРЧЕ)

**1. Код и наименование на вида:** A229 *Alcedo atthis* (Земемерно рибарче)

#### 2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 16-17 cm. Размах на крилата 24-26 cm. По размери малко по-едро от врабче, но с голяма глава, дълъг, остър клюн и къса опашка. Оперението ярко с метален блясък. Горната страна на главата зелена с напречни сини и синьозелени препаски. Гърбът и надопашката сини до лазурно сини със слаб метален блясък. Плещите тъмозелени, а надкрилията със светлосини петна. Маховите пера чернокафяви със сини вътрешни ветрила. Опашка тъмносиня. Отстрани на шията по едно белезникаво петно. Гърло бяло. Гърдите и коремът ръждиви до ръждивокафяви. Клюнът черен. Крака коралово червени. Женските с по-бледо оперение, матово, без метален блясък по гърба, кръста и надопашката. Основата на подклюнието светлочервено (Нанкинов и др., 1997).

Постоянен и скитащ вид. През зимата напускат водоемите, които обитава през размножителния период, и се среща по не замръзващи части на реки, язовири, рибарници и топлици. Широко разпространен, но не многоброен по брегове, водоеми до около 1200 m надморска височина. И в най-благоприятните местообитания числеността е сравнително ниска (Нанкинов и др., 1997).

Обитава отвесни глинести, песъчливи и чакълести брегове. Течащи води, стоящи пресни води, стоящи бракични води, тесни морски заливи, естуари. (Нанкинов и др., 1997; Янков отг. ред., 2007). Изследване по поречието на р. Дунав в Словакия (Tugsoкова at al., 2016) установява гнездова плътност от 23-27 дв./ 55 km речен участък и разстояние между гнездата около 816 m. Следователно може да кажем, че на една двойка и трябва около 1-2 km речно течение. Друго изследване (Vilches et al., 2012) установява, че за гнезденето на земеродното рибарче е важно водата в речните течения да е богата на кислород и да не е дълбока, тъй като максималната дълбочина, на която се гмурка рибарчето е около 30 cm. Подходящи местообитания за гнездене на вида по Директива за местообитанията са – 2340, 3260, 3270, 1130 (Кавръкова, В. и др. 2009).

Храни се с предимно с дребни риби (Нанкинов и др., 1997).

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

С групово и линейно разпространение, свързано с речната мрежа (средните и долните течения) и с други водоеми в равнинните и хълмистите части на цялата страна. По-ясно групирано покрай р. Дунав, Черноморското крайбрежие, Източните Родопи и значителни части от Дунавската равнина, Тракийската низина, Софийското поле и др. Разпространението се колебае силно на места според динамиката на речните брегове (Янков, отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 2 на ЗБР и Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN – LC (Least Concern), за територията на континентална Европа е уязвим - VU (Vulnerable). Включен в SPEC 3 - Изтощен. Не е включен в Червената книга на България.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2005-2018 г.), **гнездящата (постоянна)** популация е от 900–3 600 двойки, като краткосрочната тенденция (2001-2018) на популацията е оценена на намаляваща, а дългосрочната (1980 - 2018) е намаляваща. Посочени са следните заплахи и влияния: К04.

Видът се среща в 82 зони от мрежата Natura 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

### **4. Състояние на ниво защитена зона**

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната вида е постоянен, но броят на двойките няма оценка. Вида е с категория на изобилие R – рядък, а качеството на данните е „DD“ – недостатъчни данни. Оценката на популацията е „C“. Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

### **5. Анализ на наличната информация**

#### *Гнездяща популация*

Видът е посочен, като гнездящ, постоянен и зимуващ в Плана за управление на ПП Българка и в Shurulinkov et. al. 2018. По данни на БДЗП за 2021 г. и 2022 г. не са наблюдавани индивиди от вида в зоната. Данните от Монитора на обикновените видове в зоната не съобщават вида (данни от ИАОС). По данни от eBird видът не е наблюдаван в зоната от 2018 г. до 2022 г. По време на нашите проучвания през 2022 видът не беше регистриран. Възможно е да гнезди в района на яз. Христо Смирненски и вливащите се в него реки.

## 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър   | Мерна единица   | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване  |
|---|---|-----------------|--|--|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездовата популация                             | Брой двойки   | най-малко 1 дв. | Поради липса на информация за числеността на гнездящата популация в зоната, в СФ е с категория DD-недостатъчно данни. Предлагаме в СФ да се посочи 1 двойка като са необходими допълнителни изследвания в подходящите местообитания за установяване на текущата гнездова численост на вида в зоната. | Поддържане гнездовата популация на вида в зоната в размер от най-малко 1 двойка.   |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>характеристика на местообитанието за гнездене. | km, дължина на пясъчливите и глинести брегове осигуряващи и подходящи места за гнездене | Неизвестна      | Не е установено гнездене на вида. Не са регистрирани подходящи гнездови местообитания, но е възможно да има такива в района на яз. Христо Смирненски и вливащите се в него реки. Необходимо е да се постави междинна цел.  | <b>Междинна цел до 2027г.:</b><br>Да се установи наличието на подходящи гнездови местообитания (пясъчливи и глинести брегове) в зоната.        |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Площ на хранителното местообитание на вида     | ha  | най-малко 240   | Видът се храни предимно с дребни риби, които лови в течащи или стоящи пресни води.<br>Определена на база % участие на местообитание N06-вътрешни водни тела в зоната – 240 ха.   | Запазване и поддържане на хранителните местообитания на вида в зоната в размер от най-малко 240 ха. Запазване чистотата на водоемите в зоната. |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме на база експертна оценка в СФ за вида да се посочи численост от 1 двойка. Не е необходимо да се променят оценките в *Site assessment*.

| Species |      |                      | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |         |       |      |      |
|---------|------|----------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name      | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D | A/B/C |      |      |
|         |      |                      |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con.  | Iso. | Glo. |
| B       | A229 | <i>Alcedo atthis</i> |                        |    | p | 1    | 1   | i    |      | G               | C       | A     | C    | C    |

#### 7.4. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A878 *ALECTORIS GRAECA* (ПЛАНИНСКИ КЕКЛИК)

##### 1. Код и наименование на вида: A878 *Alectoris graeca* (Планински кеклик)

##### 2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 33 – 36 cm. Размах на крилата: 46 – 53 cm. Средно едра, кокошоподобна птица с тъмно-сив гръб, сиво-сини гърди, бледо-червеникав корем с черни райета от страни. Има чисто бяла гуша (лигавник) с добре видима черна граница, която преминава през околото до основата на горната мандибула на червен клюн. Липсва полов диморфизъм в оперението. Лети в права линия, не много високо над земята. По земята бяга бързо. Излита неочаквано и при преследване на ятото индивидите се пръскат из растителността, рядко се обаждат и допускат да бъдат доближени. Може да се сбърка единствено с тракийския кеклик (*Alectoris chukar*), но за разлика от него има бяла шия и черна основа на клюна.

Постоянен вид за България, със сезонни регионални вертикални миграции. Съгласно Червена книга на България, това е Туркестано-средиземноморски вид, разпространен в Алпите от Франция до Австрия, Словения и Хърватска, Босна и Херцеговина, Италия (включително Сицилия), Албания, България и Гърция. Популацията в България се отнася към доминантния подвид *Alectoris graeca graeca* (Meisner, 1804) и е уникална в световен мащаб, поради наличието на зона на хибридизация с *A. chukar*. Зоната е дълга 40 km и преминава през българската част от ареала. Моногамен, наземно гнездящ вид. От края на април до юни женската снася 8–14 яйца, които мъти 24–26 дни. На 7–10тия ден малките могат да летят (Големански гл. ред., 2015).

Привързан е към местообитанията си и не отлита далеч от тях. Добре е приспособен към скалния ландшафт. Обитава скалисти склонове с рядка храстова и тревна растителност и сипеи, обикновено между 900 и 2500 m н. в. С цел предпазване от хищниците, кекликът предпочита територии с височината на тревния слой до 20 cm. и незначително обрастване с храстова растителност (най-много 10% от територията на местообитанията). Това е важно предимно в периода на размножаване, докато младите се излюпят (март-май). Предпочита силно пресечени скалисти терени, обрасли с храстова и тревна растителност (къпини, келяв габър, хвойна, папрат и др.). Обитава и биотопите с по-висока растителност, включително и гори. Задължително условие за размножаването на птиците в даден район е наличието на близко разположени водоизточници (на около 100-200 m от гнездото) (Симеонов и др., 1990).

През зимата се храни предимно растителна храна, която събира сред храсти, край кошари, ферми, по пътища и в дворове, през пролетта – пъпки и зелени филизи; през лятото - семена на плевелни и културни растения, плодове, тревни стъбла, мравки, гъсеници, охлюви и други безгръбначни животни през есента - със семена и насекоми (Симеонов и др., 1990).

##### 3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

У нас се среща основно във високите части на планините Рила, Пирин, Стара планина, Западни Родопи, Осогово и Беласица (над 800 m н.м.в.). Извън гнездовия сезон живее на ята, а през размножителния период – на двойки. Извършва вертикални миграции и през зимата се спуска в по-ниски участъци. В България планинският кеклик е обект на лов. С цел поддържане на дивеча се извършва реинтродукция на тракийски кеклици (*Alectoris chukar*) от специализирани развъдници в страната. Тази дейност в районите с дива популация от балкански кеклици вероятно предизвиква хибридизация между тези видове и води до загуба на генетичната стабилност на вида.



Включен в Червената книга като застрашен вид (EN) (Големански гл. ред., 2015). Видът е включен в Приложение I и Приложение II на Директива за птиците. Според IUCN, планинският кеклик е почти застрашен (NT) с намаляваща тенденция в популацията (BirdLife International, 2021). Включен в SPEC1 за България (BirdLife International, 2017)

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът е гнездящ с популация между 800 и 1500 двойки. Краткосрочната и дългосрочната популационна тенденция показват намаляване на популацията на вида. През последните 18 години краткосрочната тенденция в разпространението на вида е неизвестна, а дългосрочната – намаляваща за периода 1980-2018 г. В Натура 2000 са обхванати между 720 и 1350 двойки, а тенденцията е намаляваща. По данни на националната ловна статистика, през периода на докладване уловените екземпляри от вида са 242. Броят на уловените екземпляри рязко намалява и достига до 0-1 екземпляра през последните две години.

Видът се среща в 26 зони от мрежата Натура 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

#### 4. Състояние на ниво за щитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната вида е гнездящ, като броят на двойките няма оценка. Вида е с категория на изобилие Р – наличен, а качеството на данните е „DD“ – недостатъчни данни. Оценката на популацията в зоната е „С“. Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана (оценка „В“), но е на границата на ареала си. Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

#### 5. Анализ на наличната информация

Видът е посочен, като гнездящ, постоянен и зимуващ в Плана за управление на ПП Българка и в Shurulinkov et. al. (2018), но не е регистриран по време (2012-2013) на проучванията за Плана за управление на парка. По данни на БДЗП за 2021 г. и 2022 г. не са наблюдавани индивиди от вида в зоната. По данни от eBird видът не е наблюдаван в зоната от 2018 г. до 2022 г. По време на нашите проучвания през 2022 видът не беше регистриран. За защитена зона „Българка“ няма предоставени данни от „Мониторинга на видове птици в Натура 2000“.

#### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър                                    | Мерна единица        | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване  |
|--|----------------------|-----------------|--|--|
| Популация:<br>Размер на гнездящата популация | Брой гнездящи двойки | неизвестна      | Поради липса на информация за числеността на популацията в зоната, в СФ е с категория DD-недостатъчно данни. Необходимо е поставяне на междинна цел. | <b>Междинна цел до 2027г.:</b> да се извършат целенасочени изследвания на вида в зоната за установяване на неговата текуща гнездяща популация до 2027 г. и определяне на генетичната хомогенност (стабилност) на планинския кеклик с индивидите, |

| Параметър   | Мерна единица  | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични цели за опазване   |
|---|--|--|--|---|
|   |  |  |  | обитаващи територията на зоната чрез специфични молекулярни методи.   |
| <b>Местообитания на вида:</b><br>Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания    | ha   | най-малко 1440   | Обитава скалисти склонове с рядка храстова и тревна растителност и сипеи. Видът гнезди в скални ниши по високи и недостъпни скали. Определена на база % участие на местообитания N11-алпийски и субалпийски тревни площи и N22-вътрешни скали, сипеи, пясъци, постоянен сняг и лед. Общата площ е 1440 ha.   | Запазване и поддържане на подходящите местообитания за вида в зоната в размер най-малко от 1440 ha. чрез поддържане на планинските ливади и пасища и намаляване на ловната преса.   |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Начин на управление на териториите с местообитание на вида | % на екстензивно управлявани територии с местообитание на вида   | 100 % от териториите с местообитание на вида трябва да бъдат управлявани екстензивно | Териториите с местообитание на вида (алпийски и субалпийски тревни площи) съвпадат главно с районите на разпространение на естествените местообитания 6210, 6220 и 6520. Те трябва да се управляват в границите на екстензивно животновъдство (0,3-1 ЖИ/ha). Подобряване на състоянието на местообитанието на вида по този параметър до достигане на екстензивно управление в 100% от териториите с местообитание на вида. | Подобряване на състоянието на местообитанието на вида по този параметър до достигане на екстензивно управление в 100% от териториите с местообитание на вида.   |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Покритие с храстова растителност                           | % обрастване с храстова растителност от общата площ на подходящите местообитания в местата на разпространение на вида в зоната | Не повече от 20%   | Липсата на паша в някои от пасищата довежда до значителните браствания с храстова растителност (над 20% от площта на подходящите местообитания в местата на разпространение на вида в зоната) нарушават качеството на местообитанието, доколкото те са места за укриване от хищниците.   | Подобряване на местообитанието на вида в зоната до достигане на целева стойност от не повече от 20% обрастване с храстова растителност от общата площ на подходящите местообитания в местата на разпространение на вида в зоната. |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Смятаме, че на този етап не могат да бъдат предложени промени за вида в стандартния формуляр на зоната.

### 7.5. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A091 *Aquila chrysaetos* (СКАЛЕН ОРЕЛ)

#### 1. Код и наименование на вида: A091 *Aquila chrysaetos* (Скален орел)

#### 2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 80-90 см., размах на крилата: 210-220 см. При възрастните главата и задната част на шията са жълтеникави със златист оттенък, перата им са заострени, копиевидни и образуват малка грива. Останалото оперение е тъмнокафяво с широка неясно очертана черна ивица на края на опашката. Може да се отличи от царския и степния орел по V-образния профил при реене. Младите до 4-та година са тъмнокафяви с големи бели петна на крилата и в основата на опашката, с широка черна ивица на края ѝ (по нея се отличава от другите видове орли) (Симеонов, и др., 1990; Мичев, и др., 2012).

Постоянен и скитащ вид. Най-много двойки (46,7%) са установени в Стара планина и Предбалкана, следват тези в Родопите (22,9%), Средно тунджанско поречие (6,6%), Средногорие и Краище, Рила и Пирин (по 4,9%), Дунавска равнина (4,1%), Осогово–Беласишка планинска група и Черноморско крайбрежие (по 2,5%). Размножителният период започва през първата половина на март. Женската снася 1–2 яйца през април. Малките се излюпват към края на май, а излитат от гнездото около 15 август (Симеонов и др. 1990; Червена книга на Р България, 2015).

В България гнезди преимуществено по скали и скални стени (във вътрешността на страната), по-рядко върху високи стари дървета в широколистни гори. Сигурните гнездови находища са от 200 до 2400 m н. в. Почти всички гнездови находища са в долини, проломи или скални комплекси в близост до открити склонове, където птиците ловуват - пасища, ливади, местообитания с редки храсти, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища (Тариа, L., 2007). През есента и зимата често и далеч от скални терени (Янков, ред., 2007). Територията на една двойка се простира средно на около 100 km<sup>2</sup>. През размножителния период обитава проломи, дефилета, ждрела и други райони с високи скални стени и скални комплекси в близост до открити пространства. Гнездото е разположено на скална площадка под навес или в преддверие на малка пещера по обширни, високи, недостъпни скални стени, както и по дълбоки, ерозирани или скалисти речни долини (Симеонов, и др., 1990). Една двойка може да има няколко гнезда, които могат да се използват периодично през годините и да бъдат дори на няколко километра разстояние едно от друго.

Проучвания в Испания показват, че скалните орли избират скали за гнездене със специфични характеристики. Предпочитани са относително недостъпните скали, далеч от човешко присъствие – пътища, населени места. Видът предпочита скални первази, достатъчно широки за гнездата, недостъпни отгоре и отдолу и за предпочитане заслонени (Watsen, 2010). Скалните орли са големи птици и се нуждаят от открити пространства, за да могат да намират и улавят плячката си. Орлите предпочитат пресечен терен и склонове, обърнати на юг, където могат да се възползват от възходящите въздушни течения, когато се реят. Наклонът на склона също е от значение за избора на местообитания на младите орли: склонове над 5° се използват често през периода на излитане от гнездото, а най-стръмните склонове са особено предпочитани. Такива склонове осигуряват на орлите добър изглед към околния ландшафт, а също така

могат да улеснят полета и да подобрят ловния успех (Sandgren, 2013). Изследване в Шотландия (Watson, et al., 1992) установява гнездова плътност от 14,7-26,1 дв./1000 km<sup>2</sup> т.е. на една двойка са и необходими между 6800 и 3800 ha. В Швеция (Moss, 2015) гнездовата територия на вида варира между 70 и 580 км<sup>2</sup> (7000-58000 ha).

Мършояден вид. Храни се предимно със сухоземни костенурки, лалугери, лисици, зайци, птици, змии и гущери (Симеонов, и др., 1990; Мичев, и др., 2012; Червена книга на Р България, 2015). В гнездата са намирани остатъци и от таралежи, лалугери, зайци, лисици, котки, сърни, диви свине, птици (предимно яребици, кеклици, кокошки, гълъби, врани), змии и гущери. Скалният орел разчупва корубите на костенурките, като ги пуска от 50-60 m височина върху скали – 55% от плячката (Georgiev, 2009; Kouzmanov, et al., 1996).

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

Разпространен петнисто предимно в по-високите части на планините (основно в Централна и Западна Стара планина, Рила, Пирин, Родопите и някои от Западните погранични планини), но и в някои по-ниски планини и хълмисти райони (Странджа, Източна Стара планина, Източните Родопи, Сакар, Дервентските възвишения и др). Почти липсват гнездовища в равнинните части на страната. (Янков отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците и Приложение 2 и 3 на Закона за биологичното разнообразие. Няма SPEC категория, вида е увеличаващ се в Европа (BirdLife International, 2017). Според IUCN е слабо засегнат - LC (Least Concern) за територията на континентална Европа и за света. Включен е в Червената книга на България (Петров и др., 2015) със статус - уязвим VU.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005 – 2018 г.) националната **гнездяща** популация се оценява на 150-180 двойки. Краткосрочната (2001-2018) и дългосрочна (1980-2018) популационна тенденция са стабилни. За гнездовата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A04, D02, F03, G01, A07, A08, D06.

В средата на миналия век е извънредно рядък и почти на изчезване. Няколко десетилетия по-късно популацията е оценена на 120–140 двойки. През последните 20 години числеността се стабилизира и е налице тенденция за леко покачване. В основните посочени заплахи за вида са безпокойството по време на мътене и изхранване на малките. Отстрелване за лични колекции (G10) и отравяне чрез примамки за вълци, чакали и лисици (Червената книга, 2015).

Видът се среща в 57 зони от мрежата Натура 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

### **4. Състояние на ниво защитена зона**

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната видът е гнездящ. Гнездящата популация се оценява на 2 двойки, което представлява 1,1-1,3% от националната гнездяща популация. Оценката на популацията в зоната е „C“. Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „B“ – добра стойност.

### **5. Анализ на наличната информация**

Две двойки от вида са регистрирани в техните ловни територии през периода 2012-2013 г. Първата територия е в горното течение на река Янтра, "Мъхнатите скали" и "Кървина могила". Тази двойка е наблюдавана да лети с млад орел и през 2012, и през 2013 г. Втората територия се намира в долината на река Козя - там са наблюдавани

скални орли на 18.05.2013 г. Една възрастна птица е наблюдавана в полет над Соколския манастир на 30.06.2012 г., вероятно произхожда от същата двойка (Росен Цонев - лично съобщение). Заетите гнезда на вида не са намерени. Вероятно гнездото на скалните орли се намира по южните скалисти склонове на Шипченска планина или на дърво в старите букови гори (Shurulinkov et al., 2018; ПУ ПП „Българка“, 2021).

По данни на БДЗП, видът е наблюдаван през 2021 г. и 2022 г. по един индивид в зоната. По време на теренни проучвания през 2022 г. е наблюдавана една млада птица в района на зоната – на 10 и на 11 септември. Всички тези данни потвърждават гнезденето на поне две двойки в зоната.

#### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър  | Мерна единица        | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване   |
|--|----------------------|------------------|---|---|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездова популацията                          | Брой гнездящи двойки | Най-малко 2 дв.  | Предлагаме целевата стойност да е 2 двойки.<br>Целевата стойност е определена на база на СФ и е потвърдена от данните изнесени в т. 5.  | Поддържане на броя на гнездящите индивиди в зоната в размер от най-малко 2 двойки чрез поддържане на гнездовите и хранителни местообитания на вида в зоната . |
| <b>Местообитание на вида:</b> площ на подходящит е места за гнездене         | ha                   | Най-малко 480 ha | Гнезди преимуществено по скали и скални стени, по-рядко върху високи стари дървета в широколистни гори.<br>Местообитанията за гнездене са оценени на база процентното участие на местообитание N22- Вътрешни скали, сипеи, пясъци (480 ha) и N16-широколистни гори (14 885). Разбира се не цялата площ на местообитание широколистни гори се използва за гнездене, а само такива, които се намират в близост до долини, проломи и скални комплекси. В горските отдели, където са установени двойки през гнездовия период, е необходимо да не се извеждат интензивни сечи – голи сечи и възобновителни сечи на големи площи. | Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в защитената зона, в размер на най-малко 480 ha.   |
| <b>Местообитание на вида:</b> площ на подходящит е места за търсене на храна | ha                   | най-малко 4081   | Търси пляката си в открити пространства - пасища, ливади, местообитания с редки храсти, територии със смесено земеползване.<br>Площта на местообитанието е определено на база % участие на следните местообитания в зоната: N11- Алпийски и субалпийски тревни площи, N08-  | Поддържане на площта на подходящото местообитание за търсене на храна на вида в зоната с площ от най-малко 4081 ha.   |

| Параметър   | Мерна единица   | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване   |
|---|---|---|---|---|
|   |   |   | Равнини, шубраци. Тяхната обща площ в зоната е 4081 ха. Ловната територия на една двойка е 4-7 ха., което означава, че двете двойки се хранят в открити пространства и извън границата на защитената зона.  |   |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите хранителни местообитания на вида | % екстензивно управляван и пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида | 100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно | Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, местообитания с редки храсти, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0.3-1 ЖЕ/ha) на пасищата, както и редовно косене на ливади. По-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида. | Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени за този вид.

### 7.6. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A104 *BONASA BONASIA* (ЛЕЩАРКА)

#### 1. Код и наименование на вида: A104 *Bonasa bonasia* (Лещарка)

#### 2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 35-37 cm. Размах на крилата: 48-54 cm. Мъжките и женските се отличават слабо по оцветяване на оперението. Мъжкият отгоре е сиво-кафяв, а отдолу – белезникав с едри кафяви петна, главата е с качулка и червени вежди, гърлото е черно. Женската е ръждивокафява, качулката е слабо изразена, а гърлото е светло. Младите наподобяват женските, но гърбът е по-ръждив (Симеонов и др., 1990, Мичев и др., 2012).

Постоянен вид за страната. Среща се в планините Рила, Пирин, Западни Родопи, Стара планина, Витоша, Осоговска планина, Беласица и Средна гора. Неравномерно разпределен на заетата територия, мозаично до горната граница на гората. По време на размножителният сезон е привързан към районите, които обитава. Брачните двойки се образуват както през есента, така и напролет. Токуването е през март-април. Извън размножителният сезон извършва незначителни миграции, свързани с наличието на храна. (Симеонов и др., 1990).

Сибирски вид. На север в Европа ареалът достига до 69° с. ш., а на юг до Балканския полуостров. По северните и източните граници на ареала обитава съвместно

с номинантния подвид. В средни географски ширини, лещарката се среща главно в низини. В България се среща в смесени иглолистни и широколистни гори до горната граница на гората с подлес, сечища и поляни. Предпочита стари гори от смърч, ела, бреза. Населява богати на храна горски участъци в близост до водни източници. През пролетта и лятото живее предимно на земята, лети свободно рядко, но обикновено не високо или далеч. Видът предпочита неразредени средно възрастни широколистни гори (20-69 г.) или стари гори (над 90 г.) с добре развит подлес (Åberg et al., 2003).

Видът е моногамен и териториален. Обособяването на територията става през есента, след това се образуват двойки. Плътноста на мъжките и размерът на територията са силно променливи, в Централна Европа до 5 двойки на km<sup>2</sup>. В Северна и Източна Европа, плътността е в зависимост от качеството на местообитанието. Достига до 19–22 птици на km<sup>2</sup>. Есенният териториален ареал на мъжките е 2 ha. Гнездото на лещарката представлява малка ямичка, изровена под някой храст, дърво, в мъх или в гнила дървесина и е постлано с треви, листа, а понякога и с малки пръчици. В него женската снася 6-15 жълто-кафяви яйца, които мъти около 3 седмици (Симеонов и др., 1990; Stamp, Simmons 2004). Подходящи местообитания вероятно са 91СA, 9130, 9150 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Напролет се храни с ресите на дърветата, а през лятото с дребни горски плодове (малина, къпина, боровинка, ягода, грозде, калина, офика), семена, пъпки, клонки и листа (бреза, елша, леска, ива), насекоми, ларви, червеи. Кълве редовно гастролити. (Симеонов и др., 1990).

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

С петнисто разпространение предимно в ниските и средно високите части на Стара планина (от Чупрене до Котленска планина), Рила, Пирин, Западните Родопи (на изток до към с. Женда, Кърджалийско), Витоша, Осоговска планина, Беласица, Славянка. Неравномерно разпределен на заетата територия, мозаично до горната граница на гората (Янков отг. ред., 2007).

Защитен вид на територията на цялата страна (ЗБР, Приложение 2 и 3). Включен е в Директивата за птиците. Според IUCN (BirdLife International, 2016) видът е слабо засегнат - LC (Least Concern), за територията на континентална Европа и света. Не е включен в SPEC. Включен е в Червената книга на Р България (2015) в категория с недостатъчно данни (DD).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 3000 – 5000 двойки. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2000 – 2018 г.), както и дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) е намаляваща.

Видът се среща в 20 зони от мрежата Натура 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

### **4. Състояние на ниво защитена зона**

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната вида е гнездящ (постоянен), като популацията се оценява на 25 двойки, което представлява 0,5–0,8% от националната популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана, но на границите на ареала на разпространение (оценка „В“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

### **5. Анализ на наличната информация**

По време на теренното проучване през 2022 г. не са установени индивиди от вида в зоната. В платформите SmartBirds, eBird и Observation.org също няма регистрирани наблюдения на вида на територията на 33 „Българка“. Според Shurulinkov et. al., (2018),

характерът на пребиваване на лещарката на територията на ПП „Българка“ е на скитащ вид, като единични екземпляри навлизат на територията на зоната предимно извън гнездовия период. В резултат на теренно проучване, отразено в ПУ на ПП „Българка“, за вида е посочена численост от 0-2 двойки на територията на зоната.

#### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър   | Мерна единица                  | Целева стойност                                | Допълнителна информация   | Специфични цели за опазване за зоната   |
|---|--------------------------------|--|---|---|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездящата популация   | Брой гнездящи и двойки         | Най-малко 2 дв.                                | Въпреки че в последните години липсва категорично установяване на редовно гнездене на вида в границите на зоната, такова не може да се изключи. Необходими са допълнителни проучвания върху числеността и характера на пребиваване. Минималната целева стойност е определена на база на данни посочени в ПУ на ПП „Българка“. | Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 2 гнездящи двойки.   |
| <b>Местообитания на вида:</b><br>Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания в зоната | ha                             | Най-малко 17 525                               | Изчислена на база % участие на общата площ на местообитания в зоната: N16 – Широколистни листопадни гори, N17 – иглолистни гори и N19 – Смесени гори. Най-вероятно подходящите местообитания са с по-малка площ от посочената.  | Поддържане на площта на подходящите местообитания на вида в размер най-малко 17 525 ha.   |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите местообитания – възраст на гората        | възраст на широколистната гора | 70-90 години възраст на гората с развит подлес | Видът предпочита неразредени средно възрастни широколистни (букови) гори (20-69 г.) или стари гори (над 90 г.) с добре развит подлес (Åberg et al., 2003).  | Поддържане на горски участъци от бук в зоната с предпочитанията на вида в зоната – неразредени широколистни гори на възраст 70-90 г. с добре развит подлес. |

#### 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

По отношение на гнездовата популация предлагаме да се промени минималната численост на 2 двойки, на база на данните за вида посочени от Shurulinkov et. al., (2018) и в ПУ на ПП „Българка“. Не е необходимо да се променя оценката на популацията в зоната, тъй като 2-25 дв. са 0,1-0,5% от националната гнездяща популация

| Species |      |                       | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|-----------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name       | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                       |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| B       | A104 | <i>Bonasa bonasia</i> |                        |    | p | 2    | 25  | p    |      | G               | C       | A    | B    | C    |



## 7.7. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A215 *VUBO VUBO* (БУХАЛ)

### 1. Код и наименование на вида: A215 *Vubo vubo* (Бухал)

### 2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 65-70 cm. Размах на крилата: 170-180 cm. Има малки възрастови различия. Възрастните отгоре са ръждивокафяви с черни и сиви пъстрини; ушите са големи, черни с ръждивокафяви шарки; подбрадието и гърлото са бели, а останалата долна част на тялото е ръждивокафява с черни надлъжни ивици, които към корема образуват вълнообразни препаски. Младите са с по-светло и рехаво оперение (Симеонов и др., 1990).

Постоянен вид. Среща се поединично или на двойки. Гнездовият сезон е от февруари до август.

Обитава слабо посещавани от човека труднодостъпни места, главно в скални масиви и сипеи, пещери, крайнини на гори, разредени стари гори, често в речни долини, близо до река. Гнезди в долини и други скалисти райони близо до пасища, водоеми и населени места, най-често в скали и скални стени (във вътрешността на страната), вкл. до входове на пещери, по Черноморието – и по стръмни скалисти (морски) брегове. В някои райони (напр. Странджа) гнездата са в широколистни листопадни гори (Янков, ред., 2007). Разстоянието между гнездата на бухала е около 3,5 km, а в райони с висока плътност на популацията – Странджа една двойка обитава средно около 128,6 km<sup>2</sup> (12 860 ha) (Симеонов и Милчев, 1994). Подходящо местообитание вероятно е 8210 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Храни се предимно с дребни бозайници (лалугери, таралежи, зайци, скитащи домашни котки). Честа плячка са и птиците – домашни гълъби, гургулици, дроздове, сврачки, патици, полски яребици и др. (Симеонов и др., 1990). Изследване на хранителния спектър на вида в района на Казанлъшката долина (Milchev and Gruychev, 2015) разкрива, че основна плячка на бухала са птиците – 56,2% и бозайниците – 41,3%. Най-многочислената плячка от бозайниците са сивият плъх (*Rattus norvegicus*), обикновената сива полевка (*Microtus arvalis/levis*) и таралежът (*Erinaceus roumanicus*). От птиците най-многочислени в плячката са зеленоожката (*Gallinula chloropus*), черният кос (*Turdus merula*) и пойният дрозд (*Turdus philomelos*). Това изследване разкрива, че важни за ловуването на бухала са не само откритите местообитания, но и влажните зони, в които се среща зеленоожката.

### 3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпространението е разпръснато до петнисто в цялата страна, по-плътно в Източните Родопи, Странджа, Източна Стара планина и около Ломовете, Западна Стара планина и др. Числеността е равномерно ниска, най-висока в Югоизточна България, по Северното Черноморие, Ломовете, Искърския пролом, Източни Родопи и др. (Янков, ред., 2007).

Защитен вид по ЗБР (Приложения 2 и 3). Включен в Червената книга на Р България (2015) в категория застрашен (EN). Според IUCN – LC (Least Concern), за територията на континентална Европа – LC (Least Concern). Включен в СПЕС 3. Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2005-2018 г.), националната гнездяща популация се оценява на 450-550 двойки. Краткосрочната (2000-2018 г.) и дългосрочната (1980-2018 г.) популационни тенденции са стабилни. Краткосрочната тенденция на гнездящата популация в рамките на Натура 2000 е стабилна. Посочени са следните заплахи и влияния: A02; A04; A07; C03; D01; E01; F03.

В Червената книга (2015) като заплахи са посочени браконьерски отстрел, унищожаване и промяна на местообитанията, безпокойство, отравяне с жертви (мишевидни гризачи), третиране с родентициди.

Видът се среща в 59 зони от мрежата Natura 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната вида е гнездящ (постоянен) като популацията се оценява на 2 двойки, което представлява 0,3-0,4% от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

#### 5. Анализ на наличната информация

Видът е посочен, като изчезнал и скитащ вид в Плана за управление на ПП Българка и в Shurulinkov et. al. (2018). По данни на БДЗП за 2021 г. и 2022 г. не са наблюдавани индивиди от вида в зоната. По данни от eBird видът не е наблюдаван в зоната от 2018 г. до 2022 г. По време на нашите проучвания през 2022 видът не беше регистриран. Видът не е отбелязан и в данните, предоставени от ИАОС.

#### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър   | Мерна единица        | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване   |
|---|----------------------|-----------------|--|---|
| Популация:<br>Размер на гнездящата популация  | Брой гнездящи двойки | Най-малко 2 дв. | Публикуваните данни сочат, че вида е изчезнал като гнездящ в зоната към 2018. Необходими са допълнителни проучвания за установяване на текущото състояние на вида в зоната   | Подобряване на популацията на вида в зоната за достигане на най-малко 2 двойки.                                 |
| Местообитание на вида:<br>Площ на подходящите гнездови местообитания на вида в зоната   | ha                   | най-малко 480   | Видът гнезди в скални ниши по високи и недостъпни скали. Определена на база % участие на местообитание N22-вътрешни скали, сипеи, пясъци и др. в зоната.   | Запазване и поддържане на подходящите местообитания за гнездене в зоната в размер от най-малко 480 ha.          |
| Местообитание на вида:<br>Площ на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната | ha                   | най-малко 4081  | Вида се храни в открити местообитания (с храсти и единични дървета), пасища, мери или места в близост до водоеми – стоящи или течащи. Определена на база % участие на местообитания N11- Алпийски и субалпийски тревни площи и N08-равнини и шубраци | Запазване и поддържане на подходящите местообитания за търсене на храна в зоната в размер най-малко от 4081 ha. |

| Параметър   | Мерна единица  | Целева стойност   | Допълнителна информация  | Специфични цели за опазване за  |
|---|--|---|--|---|
|   |  |   | в зоната. Тяхната обща площ е 4081 ха.   |   |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите хранителни местообитания на вида | % екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида | 100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно | Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0.3-1 ЖЕ/ha) в пасищата, както и редовно косене на ливади. По-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида. | Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Към момента не са необходими промени в СФ за този вид.

### 7.8. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A087 *BUTEO BUTEO* (ОБИКНОВЕН МИШЕЛОВ)

#### 1. Код и наименование на вида: A087 *Buteo buteo* (Обикновен мишелов)

#### 2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 55 – 58 cm. Размах на крилата: 120 – 130 cm. Средно голяма граблива птица с широки, къси крила и къса закръглена опашка. Оперението е кафяво, като на горната страна еднообразно, а на долната е с белезникав или ръждив отенък и пъстрини. Лети с плавни махове на крилата. Восковицата и краката са жълти. В България се среща подвидът *Buteo buteo vulpinus* (обикновен ръждив мишелов) (Симеонов, и др., 1990).

За България видът е постоянен и прелетен. Един от най-многобройните и широко разпространени видове хищни птици в страната. Размножителния период започва през април. Гнездото си строи по широколистни и иглолистни дървета на височина 6-20 м. Видът е известен като далечен мигрант (главно подвидът *vulpinus*) и мигрант на къси разстояние, но на широк фронт. Отчасти зимува в България (подвидът *buteo*). Мишеловът е най-многобройният мигрант сред грабливите птици през периода 1979-2003 г. в Бургаския залив. Общата му численост варира между 7963 и 31 746 инд. (средно – 17 739) (Michev, et al., 2018). Пролетната миграция е най-интензивна през март, а есенната през втората половина на октомври. Образува сравнително

многочислени ята (300-400 индивиди), сред които може да присъстват и други единични видове (тръстикова блатар, черна каня). Общо проучванията през 2011 и 2012 г. показват, че макар обикновения мишелов да прелита над цялата страна, основната част от прелитащите птици се концентрират в източната част (Матеева, Янков, 2013).

Обитава крайнини на широколистни, смесени и иглолистни гори с поляни, групи дървета сред открити пространства (Симеонов, и др., 1990). Според Янков (отг. ред., 2007) гнезди в широколистни, иглолистни и смесени гори, алувиални и много влажни гори и храсталаци, както и в ивици дървета, храсти и мозайки от тях, винаги в близост до открити пространства (пасища и ливади). Изследване в Англия установява, че гнездовата плътност на мишелова се увеличава с увеличаване пропорцията на планинските пасища в териториите и с увеличаване количеството на земноводните и птиците в диетата му (Swan, 2011). В две територии в Англия (Sim, et al., 2001) е установена плътност съответно 81 и 22 двойки/100 km<sup>2</sup>. Високата гнездова плътност на вида (81 двойки/100 km<sup>2</sup>) се свързва с голямата площ на естествени пасища и гори в изследвания район. Също така, се установяват големи люпила и млади птици на двойка, което се дължи на голямото изобилие на зайци в района в близост до гнездата. Гнездовата територия на една двойка е между 39 и 221 ha (средно – 119 ha). В Алпите (Италия) е установена гнездова плътност между 28 и 31 двойки/100 km<sup>2</sup>, като разстоянието между гнездата е средно 1108 m. По-голяма част (81%) от гнездата са разположени на скали, а останалите върху стари дървета (кестен, бял бор, дъб) (Sergio, 2002). В Апенините (Италия) е установена гнездова плътност от 8,3 двойки/100 km<sup>2</sup> и средното разстояние между гнездата е 2,5 km. Средната надморска височина, на която са разположени гнездата е 1399 m и 73% от гнездата са ориентирани в посока североизток. Видът избира горски местообитания, които са отдалечени от асфалтирани пътища (1500 m), но пък са в близост до долини в пресечени ландшафти. Също така предпочитат гнездата да са разположени в крайнините на горите, за да има поглед над заобикалящия ландшафт (Penteriani, 1997). Изследване, проведено в централна Полша установява гнездова плътност от 35 двойки/100 km<sup>2</sup>. Деветдесет и три процента от гнездата са разположени на бял бор, а останалите на лиственица. Средната възраст на дърветата, на които са разположени гнездата е 71 години, височината на разположение на гнездата е средно 18 m и диаметъра на дърветата е средно 38 cm (Gryz, Krauze-Gryz, 2019). Подходящи местообитания за гнездене са крайнини на гори (9110-91CA), а за търсене на храна са открити пространства - ливади, пасища, обработваеми земи и вероятно повечето типове „Естествени и полуестествени тревни формации“ (6110-6520) според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др. 2009).

Основно се храни с бозайници (15 вида), като доминират дребните гризачи – обикновена полевка, лалугер, горска полевка, горска мишка и др.). От птиците (17 вида) най-често ловува обикновен скорец.

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

Повсеместно разпространен на цялата територия на страната. Не е установен на места в равнинни безлесни райони с преобладаване на земеделски култури – локално в Дунавската равнина, Тракийската низина, Бургаската низина и др. Числеността му е относително равномерна, като е по-висока в предпланинските и хълмистите райони с по-голямо разнообразие на местообитания (комбинация от гори с ливади, пасища и обработваеми земи) (Янков, отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 3 на ЗБР. Според IUCN видът е с категория „слабо засегнат“ - LC (Least Concern) за територията на континентална Европа, също и за света. Няма SPES категория. Не е включен в Червената книга на Р България.

Съгласно Докладването за периода 2013-2018 г., националната гнездяща популация се оценява на 2400-4200 двойки. Краткосрочната (2001-2018 г.) популационна тенденция е стабилна, а дългосрочната (1980-2018 г.) е неизвестна. Не са посочени заплахи и влияния.

Миграционната численост е оценена на 36000-40000 индивиди. Според докладването за периода 2008-2012 популацията на вида е стабилна и е оценена със същата численост. Не са посочени тенденции в миграционната численост. Посочени са следните заплахи: A02, A04, F03, D06

Обикновеният мишелов е широко разпространен вид в цялата страна в подходящи местообитания. Не е включен в Червената книга, поради което не е правен и анализ на заплахите на национално ниво. Основните заплахи за вида са: употребата на родентициди и пестициди в селското стопанство (A23), случайна смъртност от далекопроводи (D06).

Видът се среща в 102 зони от мрежата Natura 2000 в България като в 15 зони е с оценка D на популацията - BG0000242, BG0002006, BG0002022, BG0002028, BG0002030, BG0002031, BG0002064, BG0002065, BG0002067, BG0002070, BG0002084, BG0002094, BG0002103, BG0002107 и BG0002114.

#### **4. Състояние на ниво защитена зона**

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната видът е гнездящ и мигриращ. Няма числова оценка на гнездящата популация, като качеството на данните е с категория DD – недостатъчно данни. Категорията на плътността/числеността е „C“ – обичаен вид. За размер и плътност на популацията оценка „C“. Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Мигриращата популация също няма числова оценка като качеството на данните е с категория DD – недостатъчно данни. Категорията на плътността/числеността е „P“ – наличен в зоната. За размер и плътност на популацията (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

#### **5. Анализ на наличната информация**

По време на теренни проучвания през 2022 г. е наблюдаван в зоната по време на пролетна миграция общо 4 инд. и по време на есенна миграция 1-2 инд. (общо 17 инд.). По данни на БДЗП, видът е наблюдаван в зоната по време на пролетна миграция през 2019 г. – 1 инд., по време на размножаване 2019, 2021 и 2022 г. – 1-2 инд. (общо 7 инд.) и по време на зимуване 1 инд. през 2021 г. В Shurulinkov et al. (2018) и ПУ ПП „Българка“ (2021) няма оценка нито на гнездовата, нито на мигриращата популация в зоната. Данните от Мониторинга на обикновенните видове съобщават за наблюдаван 1 инд. през юни 2020 г. (данни ИАОС). В e-Birds има данни за наблюдения на вида през юли с численост 5 инд. Необходими са допълнителни конкретни проучвания за установяване на числеността на вида в зоната.

## 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър   | Мерна единица        | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване   |
|---|----------------------|------------------|---|---|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездяща популация                             | Брой гнездящи двойки | Най-малко 2 дв.  | Поради липса на информация за числеността на гнездящата популация в зоната, в СФ е с категория DD. Предлагаме на база експертна оценка в СФ да се посочи гнездова численост от 2-5 двойки, но са необходими целенасочени изследвания за определяне на текущата численост на вида в зоната.  | Поддържане гнездовата численост на вида в зоната в размер от най-малко 2 двойки.                                |
| <b>Популация:</b><br>Размер на мигриращата популация                          | Брой индивиди        | 1-20 инд.        | Поради липса на информация за числеността на мигриращата популация в зоната, в СФ е с категория DD. Предлагаме на база експертна оценка в СФ да се посочи мигрираща численост от 1-20 инд.  | Поддържане мигриращата численост на вида в зоната в размер от най-малко 1 инд.                                  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>площ на подходящи местообитания за гнездене  | ha                   | Най-малко 17 525 | Обитава крайнини на широколистни, смесени и иглолистни гори. Определена на база на % участие на горските местообитания в зоната: N16- Широколистни листопадни гори, N17- Иглолистни гори, N19- Смесени гори. Тяхната обща площ е 17 525 ha. Тъй като предпочита да гнезди в крайнини на гори подходящите гнездови местообитания са с по-малка площ. Разстоянието между две активни гнезда е 1-2,5 км. | Запазване и поддържане на подходящите гнездови местообитания в защитената зона в размер на най-малко 17 525 ha. |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>площ на подходящото хранително местообитание | ha                   | Най-малко 3601   | Търси храната си в открити пространства (пасища и ливади). Определена на база на % участие на следните местообитания в зоната: N08- Равнини, шубраци и N21-негорски площи, заети с растителни видове. Тяхната обща площ е 3601 ha. Около 120 ха са необходими за търсене на храна на 1 двойка, което означава, че в   | Поддържане на гнездовото местообитание в размер най-малко 3601 ha.  |

| Параметър  | Мерна единица   | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване   |
|--|---|---|---|---|
|  |   |   | зоната има достатъчно подходящи открити местообитания за над 20 двойки в зависимост от тяхното качество.  |   |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите гнездови местообитания на вида в зоната | Брой биотопни дървета подходящи за гнездене   | Най-малко 2 биотопни дървета на ha  | Изследванията разкриват, че средната възраст на дърветата, на които са разположени гнездата е 71 години, височината на разположение на гнездата е средно 18 m и диаметъра на дърветата е средно 38 cm. За да се осигури благоприятно състояние на гнездовото местообитание на вида в зоната е важно да има поне 2 биотопни дървета на ha, които покриват тези изисквания.   | Да се поддържа броя на биотопните дървета подходящи за гнездене на вида от най-малко 2 броя на ha в крайнини на гори.   |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите хранителни местообитания на вида        | % екстензивно управляван и пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида | 100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно | Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, местообитания с редки храсти, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0.3-1 ЖЕ/ha) на пасищата, както и редовно косене на ливади. По-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида. | Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

- Предлагаме на база експертна оценка в СФ да се посочи гнездова численост от 2-5 двойки, но са необходими целенасочени изследвания за определяне на текущата численост на вида в зоната. Не е необходимо да се променят оценките.
- Предлагаме на база експертна оценка в СФ да се посочи мигрираща численост от 1-20 инд. Не е необходимо да се променят оценките

| Species |      |                    | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |         |       |      |      |
|---------|------|--------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name    | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D | A/B/C |      |      |
|         |      |                    |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con.  | Iso. | Glo. |
| B       | A087 | <i>Buteo buteo</i> |                        |    | c | 1    | 20  | i    |      | G               | C       | A     | C    | C    |
| B       | A087 | <i>Buteo buteo</i> |                        |    | p | 2    | 5   | p    |      | G               | C       | A     | C    | C    |

## 7.9. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A403 *BUTEO RUFINUS* (БЕЛООПАШАТ МИШЕЛОВ)

**1. Код и наименование на вида:** A403 *Buteo rufinus* (Белоопашат мишелов)

**2. Кратка характеристика на вида**

Дължина на тялото: 55-60 cm, размах на крилата: 140-150 cm. Полиморфен вид, характерен със значителна индивидуална вариация на окраската. Главата от светлоръждива до белезникава, шията и гърдите от светложълти до белезникави, корем – белезникав, ръждиво-кафяв. Горната страна на тялото е светлоохриста или тъмнокафява, опашка – светлоръждива, бледокремава или сиво-кафява с тъмни напречни препаски. Срещат се екземпляри с едноцветен сив до кафяв цвят на оперението. Клонът черен. Восковицата и краката жълти. Най-едрият мишелов. Опашката относително дълга. Лети с плавни махове, често използва и реещ полет. От другите видове мишелови се различава по по-големите размери, светлите петна в основата на маховите пера и почти едноцветната опашка (Симеонов, и др., 1990).

В България видът е постоянен, гнездящо-прелетен, преминаващ и зимуващ. Пролетният прелет е от края на март до края на април, а есенният - от края на август до края на октомври. По-често се установяват единични мигранти сред ята на други дневни грабливи птици (Боев, 1962; Дончев, 1980; Мичев, и др., 1984). Гнездата си строят в ниши или малки козирки на отвесни или труднодостъпни скали. По-рядко гнезди по широколистни и иглолистни дървета. Пълното мътило най-често 3-4 яйца. Най-близкото разстояние между две обитаеми гнезда е около 1200 m.

Обитава скали в проломи и ждрела на реки, отделни скални комплекси, каменни кариери с открити пространства около тях (обработваеми земи и пасища), които птиците използват за ловуване, хълмисти терени, предпланински склонове, ниски планини (до 1000 m н.в., по изключение – и до 1800 m н.в.), низини и равнини (Ватев и др., в Големански, гл. ред., 2015). Гнезди в открити местообитания - степи, ливади, ниви с единични или групи дървета и храсти пръснати сред тях. Често пъти в хълмисти области с мозаично пръснати храсти и единични дървета. Обича степни и ливадни местообитания в близост до скалисти речни каньони, скални венци, суходолия и други скални форми, където устройва гнездата си. Избягва гъсти и компактни горски комплекси или ако се среща там е винаги в периферията им. Среща се както в низините така и в хълмисти и предпланински. По време на миграция, скитане и зимуване се среща във всякакви типове открити местообитания, често недалеч от гнездото си. Изследване показва, че при липса на естествени скали птиците предпочитат каменни кариери пред дървета. Те изграждат гнездата си върху масивни скали (минимум 15 m дължина; минимум 10 m височина), предимно с южна и западна експозиция (Milchev, 2009). Белоопашатият мишелов е доста адаптивен към антропогенното присъствие в гнездовите му местообитания, което може да се счита за предимство, което е подпомогнало разширяването на ареала на вида през последните десетилетия (Djorgova et al., 2021). Изследване в защитена зона „Бесапарски ридове“ установява, че наличието на пасища, средната температура през периода на гнездене и валежите през периода на гнездене оказват влияние върху размножаването на белоопашатият мишелов. Предположението, че други фактори като човешкото безпокойство, плътността на лалугера, разнообразието на местообитанията, междувидовата и вътревидовата конкуренция влияят върху продуктивността на мишелова, не са потвърдено в това проучване (Demerdzhiev, 2022).

Белоопашатият мишелов има твърде широк хранителен спектър. Храни се с дребни бозайници – лалугери, хомяци, полевки, слепи кучета, къртици и др., с влечуги – змии и гущери, с различни видове врабчоподобни птици, жаби, едри насекоми (Cramp,



Simmons eds., 1980). В изследвани погадки и хранителни остатъци около едно гнездо са установени следните компоненти: воден плъх, обикновена полевка, лалугер, сляпо куче, див заек, яребица, кос. Наблюдавани са случаи, когато възрастните птици носят в гнездото зелени гущери (Симеонов, и др., 1990).

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

В България е с разпръснато и петнисто разпространение, предимно в равнините и нископланинските части. Белоопашатият мишелов гнезди в цялата страна, с изключение на високопланинските райони и на обширните компактни горски масиви в Странджа, Лудогорието и някои части на Западна България. Най-висока численост има в Горнотракийската низина, Дунавската равнина, Поломието, Добруджа, Сакар, Източните Родопи (Шурулинков, и др. 2005; Янков, ред. 2007; Стойчев, и др. 2008; Ватев, и др., 2015 в Червена Книга на България; Даскалова, и др., 2020).

Включен в Приложение 2 и 3 на Закона за биологичното разнообразие в България и Приложение 1 на Директивата за птиците. Видът е включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Според IUCN е „слабо засегнат“ – LC (Least Concern) за света и за територията на континентална Европа. Няма SPEC категория, популацията му в Европа е нарастваща (BirdLife International, Staneva, Burfield, 2017). Включен е в Червената книга на Р България (2015) в категория „уязвим“ (VU).

Според Червената книга на България у нас гнездят 800-1000 двойки (Ватев и др., 2015). Тази оценка е направена през 2011 г. и се отнася за периода 2005-2010 г.

Според докладването по чл. 12 от 2019 г. гнездовата популация се оценява на 500-600 двойки, като краткосрочната тенденция (2000-2018) е намаляваща, а дългосрочната (1980-2018) е нарастваща. Действително през последните 10-15 години е налице тенденция на намаление на вида в редица райони, особено в Северна и Западна България. За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A04, A06, A07, A10, B01, C01, C03, D02, F03. Освен това следва да добавим и заплахи като незаконния отстрел, загиването на птици от сблъсъци с автомобили, отравянето с отрови за борба с наземни хищници и др.

Според докладването по чл. 12 от 2019 г. мигриращата популация се оценява на 850-900 индивиди, като краткосрочната и дългосрочната тенденция са неизвестни. За мигриращата популация при докладването са посочени следните заплахи: A02, A04, A06, A07, A10, B01, L07, D06.

В Червената книга на България (Ватев и др., 2015) е посочено като заплаха деградация на биотопите (A02, A03, A06, A07); залесяване на големи площи (B01, B02); случайна смъртност при далекопроводи (D06); употреба на препарати за растителна защита (A21, A23).

Видът се среща в 81 зони от мрежата Натура 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

### **4. Състояние на ниво защитена зона**

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната видът е гнездящ. Гнездящата популация се оценява на 2 двойки, което представлява 0,33-0,4% от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

## 5. Анализ на наличната информация

По данни на План за управление на ПП Българка (2021), установената гнездяща численост е 1-2 двойки. По време на теренни проучвания през 2022 г. не са наблюдавани индивиди от вида в зоната. По данни на БДЗП за 2021 г. и 2022 г. не са наблюдавани индивиди от вида в зоната.

## 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър   | Мерна единица        | Целева стойност    | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване  |
|---|----------------------|--------------------|---|--|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездяща популация                             | Брой гнездящи двойки | Най-малко 1 двойка | Целевата стойност е определена на база на План за управление на ПП Българка (2021).   | Поддържане на броя на гнездящите индивиди в зоната в размер от най-малко 1 двойка чрез поддържане на гнездовото местообитание. |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>площ на подходящото гнездово местообитание   | ha                   | Най-малко 480      | Гнезди на скали и скални стени (включително ниски и леснодостъпни); на дървета в крайнини на широколистни листопадни гори. Изграждат гнездата си върху масивни скали (минимум 15 m дължина; минимум 10 m височина),<br>Местообитанията за гнездене са оценени на база процентното участие на местообитание N22- Вътрешни скали, сипеи, пясъци (480 ha) и N16- широколистни гори (14 885).<br>Разбира се не цялата площ на местообитание широколистни гори се използва за гнездене, а само такива, които се намират в близост до склонове, проломи и скални комплекси. | Поддържане на гнездовото местообитание в размер най-малко 480 ha.  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>площ на подходящото хранително местообитание | ha                   | най-малко 3601     | Видът ловува в открити пространства (обработваеми земи, пасища и ливади, редки храсталаци). Определена на база на % участие на следните местообитания в зоната: N08- Равнини, шубраци и N21- негорски площи, заети с растителни видове. Тяхната обща площ е 3601 ha. Най-близкото разстояние между две обитаеми гнезда е около 1200 m.  | Поддържане на площта на подходящите хранителни местообитания в зоната в размер на най-малко 3601 ha.                           |

| Параметър   | Мерна единица   | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване   |
|---|---|---|---|---|
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите хранителни местообитания на вида | % екстензивно управляван и пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида | 100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно | Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, местообитания с редки храсти, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0.3-1 ЖЕ/ha) на пасищата, както и редовно косене на ливади. По-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида. | Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

По отношение на гнездящата популация предлагаме като минимална численост да се посочи 1 дв. на база на План за управление на ПП Българка (2021). Не е необходимо да се променя оценката на популацията в зоната.

| Species |      |                      |   |    |   | Population in the site |     |      |      |         | Site assessment |      |      |      |
|---------|------|----------------------|---|----|---|------------------------|-----|------|------|---------|-----------------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name      | S | NP | T | Size                   |     | Unit | Cat. | D.qual. | A/B/C/D         |      |      |      |
|         |      |                      |   |    |   | Min                    | Max |      |      |         | Pop.            | Con. | Iso. | Glo. |
| B       | A403 | <i>Buteo rufinus</i> |   |    | r | 1                      | 2   | p    |      | G       | C               | A    | C    | C    |

## 7.10. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A224 *CAPRIMULGUS EUROPAEUS* (КОЗОДОЙ)

1. Код и наименование на вида: A224 *Caprimulgus europaeus* (Козодой)

### 2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 26-28 cm. Размах на крилата: 57-64 cm. Птица с големината на кос, активна при здрач или нощем. Окраската е защитна – сивокафява със светли и тъмни пъстрини. Крилата са дълги и заострени, а опашката – дълга и закръглена. Лети с безшумен и маневрен полет. През деня, ако е изплашен, прелита на късо разстояние и отново каца на земята, на дърво или пън (Нанкинов и др., 1997).

В България е прелетен вид, като пролетния прелет е в началото на май, а през есента е наблюдаван до средата на октомври. Широко разпространен, но не многоброен в равнини и планини до горната граница на гората (Нанкинов и др., 1997). В България размножаването е слабо проучено. Брачен полет с характерен вик на мъжкия е регистриран от последната десетдневка на април до началото на юни. Гнездото представлява ямичка всред сухи листа, под храст до ствол на дърво или върху изгнил пън. Мътят двете птици.

Обитава разредени гори с поляни, просеки, сечища, оазисни горички сред открити пространства, хълмисти склонове с храсти. Гнезди в разредени широколистни, смесени и иглолистни гори. Според Янков отг. ред. (2007) обитава широколистни листопадни гори – главно дъбови (*Quercus* sp.), келяв габър (*Carpinus orientalis*), особено

в каменисти карстови райони. Среща се също в различни храстови формации – храсталаци в места с умерен климат и сухолюбиви храсталаци – основно от обикновена драка (*Paliurus spina-christi*), червена хвойна (*Juniperus oxycedris*), трънка (*Prunus spinose*) и др. По-рядък в гори от бук (*Fagus* sp.), в иглолистни гори и в смесени гори. Привързан е и към сечища, особено през началния етап на естественото възобновяване на горската растителност. Надморска височина – от 0 до 1900 m.

Изследване в Англия (Sharps et al., 2015) разкрива, че козодоя предпочита смесено-възрастови насаждения и когато обитава такива не ги напуска за търсене на храна, т.е. те са оптимални както за гнездене, така и за търсене на храна. Максималното разстояние за търсене на храна, на което са били отчетени отделни индивиди за една нощ е 747 m, но в друго изследване (Alexander and Cresswell, 1990), където индивидите напускат горските участъци в търсене на храна, максималното разстояние за една нощ е 3,1 km. Първото проучване установява, че най-предпочитаните иглолистни горски насаждения са с възраст между 3 и 10 години (pre-thicket forest stage). Козодоят предпочита да търси храна в пасища/ливади или в храсталачни местообитания с ниска растителност на разстояние не повече от 2 km в радиус от гнездото. Изследването на Alexander and Cresswell (1990) установява, че видът напуска горските участъци в търсене на храна, когато те са плътни и на една и съща възраст. Изследване в Белгия (Verstraeten et al., 2011) установява, че средната гнездова плътност е 2,5 територии/100 ha, а максималната е 12 територии/100 ha. Според това изследване типично местообитание за козодоя е мозайка от отворени пространства с отделни дървета или малки горички. В горите откритите пространства осигуряват местообитание за търсене на храна. Отворените пространства може да са различни по характер, даже по-широки горски пътеки/пътища/просеки също се използват от вида.

Ентомофаг, който лови насекомите нощем в полет. По време на хранене посещава и селища. В стомашни съдържания са установени остатъци от пеперуди (Noctuidae) и твърдокрили насекоми (Rhynchotrogus) (Нанкинов и др., 1997).

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

С петнисто разпространение на по-голямата част от територията на страната, без някои райони с оскъдна карстова и дървесна растителност. Локално е по-многочислен в нископланинските и хълмисти райони, главно в зоната на дъбовите ксеротермни гори – в Източните Родопи, Предбалкана, Ломовете, Сакар, Странджа, Източна Стара планина и др. В Добруджа е рядък, а в Източни Родопи – много обикновен (Янков, отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 2 и 3 на ЗБР и Приложение 1 на Директивата за птиците. Видът е включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Според IUCN е LC (Least Concern) за територията на континентална Европа и за света. Включен в SPEC 3, популацията в Европа е стабилна (BirdLife International, Staneva and Burfield, 2017). Не е включен в Червената книга на България.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), гнездящата (постоянна) популация е от 10 000–20 000 токуващи мъжки. Краткосрочната и дългосрочната популационни тенденции са стабилни. Съгласно докладването за периода 2008-2013 г. вида е със стабилна популация, а гнездовата численост е оценена на 6000-20000 токуващи мъжки.

Видът не е включен в Червена книга на България и поради това не е правен подробен анализ на заплахите. Вероятни заплахи са: интензификация на горското стопанство (B02, B03, B05, B20), изсичане на равнинните и крайречните гори (B09, B12).

При докладването по чл. 12 е посочена само една заплаха - B05 (Logging without replanting or natural regrowth).

Видът се среща в 71 зони от мрежата Natura 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната вида е гнездящ, като популацията се оценява на 42 двойки, което представлява 0,2-0,4% от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – отлична стойност.

#### 5. Анализ на наличната информация

По време на теренното проучване през 2022 г. не са установени индивиди от вида в зоната. В платформите SmartBirds, eBird и Observation.org също няма регистрирани наблюдения на вида на територията на 33 „Българка“. Според Shurulinkov et. al., (2018), видът гнезди на територията на зоната. Нощната активност на вида и факта, че през деня индивидите са неактивни и трудно забележими поради характерната им окраска, е предпоставка за редките му наблюдения. По тази причина липсата на наблюдения не е предпоставка за заключение, че има промяна на числеността в зоната.

#### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър  | Мерна единица | Целева стойност     | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване  |
|--|---------------|---------------------|---|--|
| Популация:<br>Размер на гнездовата популация   | Брой двойки   | най-малко 42 двойки | Целевата стойност е определена от СФ. Липсата на регистрации на вида в последните години налага допълнителни проучвания.  | Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 42 гнездящи двойки.             |
| Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания на вида | ha            | най-малко 6000      | Определена на база на % участие на следните местообитания в зоната: N11 - Алпийски и субалпийски тревни площи, N21 - Негорски площи, заети с растителни видове (включително градини, лозя, трайни насаждения). Видът се среща също в покрайнините на горите, но не и във вътрешността им, поради което не се взема в предвид цялата площ на горските местообитания (N16, N17 и N19), чиято обща площ в зоната е 17525 ha. | Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в размер най-малко на 6000 ha |
| Местообитание на вида:   | % екстензивно | 100% от пасищата и  | Козодоят предпочита да търси храна в  | Подобряване на състоянието на  |

| Параметър   | Мерна единица  | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване  |
|---|--|--|---|--|
| Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната | управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида | ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно | пасища/ливади или в храсталачни местообитания с ниска растителност, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 ЖЕ/ha), както и редовна коситба на ливадите, с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида. | хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида. |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не е необходима актуализация на СФ на този етап.

### 7.11. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A031 *Ciconia ciconia* (БЯЛ ЩЪРКЕЛ)

#### 1. Код и наименование на вида: A031 *Ciconia ciconia* (Бял щъркел)

#### 2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 100 - 115 cm. Размах на крилата: 155 – 165 cm. Оперението е бяло, като само маховите пера са черни. При възрастните клонът и краката са яркочервени, докато при младите те са кафеникаво-червени. В полет шията е изпъната. Представителите на двата пола са идентични на външен вид, с тази разлика, че мъжките са по-големи от женските. Ловува поединично, по-рядко на малки групи. Видът е синантропен и представителите му гнездят в селища или в непосредствена близост до тях (Симеонов, и др., 1990).

Белият щъркел е гнездящо-прелетен, преминаващ и по изключение зимуващ вид в България. Пролетната миграция е от началото на март до към средата на април, а есенната – от началото на август до края на септември (Симеонов, и др., 1990). Зимата прекарва в Африка, южно от Сахара. Отделни индивиди остават и през зимните месеци у нас, основно в района на Бургаските езера и по оризищата около Пловдив. Размножителният период е от началото на април до началото на август. Гнезди поединично, но понякога на едно дърво или сграда може да има до 4-5 и повече гнезда. Снася най-често 2 - 4 яйца, като има едно поколение годишно. Гнездовия успех е 2,44 брой малки. Белият щъркел е далечен мигрант. Пролетната миграция е от началото на март до към средата на април, а есенната е от началото на август до средата на октомври. Максималната численост отчетена при Бургаския залив през 2011 г. е 384 134 индивида, като тази стойност е значително по-голяма в сравнение с максималната стойност (229 444 инд.) за периода 1979-2003 г. (Michev, et al., 2018).

Гнезди основно в населени места (без централните части на големите градове) в близост до влажни зони от естествен или изкуствен произход – влажни ливади,

мочурища, блата, обработваеми земи (люцернови ниви, оризища, прясно изорани площи. Гнезди поединично, но понякога и на малки групи (Симеонов, и др., 1990). В миналото предпочитан субстрат за гнездене са били дървета, а сега – електрически стълбове (46,4%), дървета (29,8%), сгради (24,1%) и др. Гнездата на белия щъркел са предимно в населени места, извън тях са открити едва 9% (Чешмеджиев и др., 2016). По време на миграция, за почивка, каца в обработваеми земи, ливади и други тревни съобщества. Отделни зимуващи птици са наблюдавани най-често край р. Марица и р. Струма. Предпочитаните местообитания според Директивата за хабитатите са 1130, 1150, 1160, 3130, 3150, и 7140 (Кавръкова, и др., 2009).

Видът се храни в близост до влажни зони, във влажни ливади, мочурища, обработваеми земи. Научно изследване в Полша (Nowakowski, 2003) установява, че гнездовия успех е много по-голям при двойки, чийто гнезда са разположени на разстояние по-малко от 100 m от влажни ливади в речни поречия, в сравнение с двойки, които гнездят на по-далечни разстояния. Установена е също така значителна положителна корелация между броят на отгледаните малки и дела на влажните ливади, торфени блата и водни тела в гнездовата територия (тя е кръг с радиус около 1 км на двойка). Следователно, колкото по-голяма площ от посочените местообитания има в гнездовата територия на една двойка, толкова повече малки отглежда тя. Белият щъркел избягва местата обрасли с висока и гъста растителност (Johst, et al., 2001). Пашата на домашни животни предотвратява развитието на висока растителност и храсти, които биха пречили на щъркела да намира храна. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от белия щъркел е необходима паша на домашни животни (повече от 1 крава на хектар) с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида (Baldi et al., 2005; White Stork, *Ciconia ciconia* Joint Transnational Action Plan).

Храни се със земноводни, влечуги, риби, водни насекоми, личинки, червеи, скакалци, дребни гризачи, по изключение и дребни птици и др. (Симеонов и др., 1990). Храната на **не гнездящите** индивиди се състои основно от скакалци (Orthoptera, 76.1%) и бръмбари (Coleoptera, 26.1%). Същото изследване (Milchev et.al., 2013) показва, че белият щъркел улавя тази плячка главно в мезофитни тревни съобщества, които заместват изоставени полета и обрасли пасища с ниско ниво на използване. Храната на белия щъркел по време на миграция е сходна с тази по време на гнезденето, но се улавя в по-сухи типове местообитания (Antczak et al., 2002).

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

Широко разпространен гнездящ синантропен вид. Белият щъркел гнезди почти в цялата страна с изключение на гъстите горски масиви и местата с надморска височина над 1270 м. Видът е най-много числен и с най-висока плътност (29-61 двойки на 100 km<sup>2</sup>) в Софийското и Самоковското поле, по долините на река Марица и прилежащите хълмисти райони с много изкуствени водоеми, долното течение на реките Искър, Струма и Тунджа, на места край р. Дунав и около Бургаските езера. Най-много заети гнезда (4841, 83%) са разположени между 0 и 400 m надморска височина. Добруджа е сред местата, където видът почти отсъства, въпреки подходящата надморска височина, вероятно поради липсата на водоеми и подходяща хранителна база (Симеонов, и др., 1990).

По време на VII Международно преброяване на вида (2014-2015 г.) в България са установени общо 6981 гнезда. От тях 5825 са заети от размножаващи се двойки. Резултатите показват увеличаване на популацията в сравнение с преброяването от 2004-2005 г. Най-много гнезда са установени в областите Пловдив, София и Хасково. Общината с най-много заети щъркелови гнезда е Самоков – с 198 гнезда, следвана от

община Петрич (188 гнезда) и община Тунджа (154 гнезда). Населените места с най-много щъркелови гнезда са: село Драгушиново (община Самоков) – 51 гнезда; село Кулата (община Петрич) – 42 гнезда; село Белозем (община Раковски) – 38 гнезда; село Белчин (община Самоков) – 31 гнезда; град Съединение (област Пловдив); град Хаджидимово (област Благоевград). Средната плътност на щъркелите в страната (брой гнездящи двойки на 100 km<sup>2</sup>) е 5,25 двойки на 100 km<sup>2</sup>. За сравнение по време на VI Международно преброяване (2004 – 2005 г.) плътността е била 4,3 двойки (Чешмеджиев, и др., 2016).

Природозащитният статус на белия щъркел според IUCN е LC (Least Concern). Няма SPeC категория, популацията му в Европа е увеличаваща се (BirdLife International, 2017). Включен е в Приложение 1 на Директивата за птиците, както и в Приложения 2 и 3 на Закона за биологичното разнообразие. Включен в Червената книга на Р България (2015) в категория „Уязвим“ - VU. В края на XIX в. е широко разпространен, но в средата на 80-те години на миналия век са установени само 5422 гнездящи двойки. При преброяването 2004–2005 са регистрирани още по-малко двойки -4818 двойки. Най-вероятно заради това вида в Червената книга е в категория „уязвим“.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 5700 – 6000 двойки. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2001 – 2018 г.) е нарастваща, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) – флукутираща. За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: A03; C03; G05; A02; D06, J02, C01, D02. Според нас заплахите C03 и G05 нямат почти никакво отношение към популацията на белият щъркел в страната.

Мигриращата национална популация (за периода 2001 – 2018 г.) е оценена на 250 000 – 500 000 индивида. Не са посочени тенденции в развитието на мигриращата популация. За мигриращата популация са посочени следните заплахи и влияния: A03; E01; C03; G05; A02; D06. Според нас заплахите E01, C03 и G05 нямат почти никакво отношение към популацията на белият щъркел в страната.

Отрицателно действащи фактори според Червена книга на България (Петров, и др., 2015) са електрическите стълбове, тъй като повечето гнезда са разположени на такива (46,4%). Уязвими са също гнездата, които са разположени на сухи дървета, стари и повредени комини и паметници.

Към отрицателните фактори може да се добавят дейности в селското стопанство свързани с използването на прекомерни количества инсектициди и други препарати, които биха унищожили или намалили плячката на белият щъркел (A21, A25, A26).

Видът се среща в 92 зони от мрежата Натура 2000 в България. В две зони видът е с оценка D на популацията - BG0000494 „Централен Балкан“ и BG0002115 „Било“.

#### **4. Състояние на ниво защитена зона**

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната видът е гнездящ. Гнездящата популация се оценява на 1 двойка, което представлява 0,02% от националната гнездяща популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „В“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната видът е мигриращ. Мигриращата популация няма числова оценка и качеството на данните са с категория DD-недостатъчно данни. За размер и плътност на популацията оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „В“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.



## 5. Анализ на наличната информация

По време на теренни проучвания през 2022 г. не са наблюдавани индивиди от вида в зоната. По данни на БДЗП за 2018 г. и 2022 г. не са наблюдавани индивиди от вида в зоната. Вида гнезди в населени места. Според Shurulinkov et al. (2018), в близост до територията на ПП Българка гнезди 1 дв. Планинския терен и малкото подходящи гнездови местообитания за вида на територията на 33 предполагат ниска численост, както през размножителния сезона, така и по време на миграция.

## 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър   | Мерна единица   | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване  |
|---|---|--|---|--|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездова популацията                                       | Брой гнездящи двойки  | Най-малко 1 двойка   | Целевата стойност е определена на база на СФ.   | Поддържане на броя на гнездящите индивиди в зоната в размер от най-малко 1 двойка.   |
| <b>Популация:</b><br>Размер на мигриращата популация                                      | Брой индивиди   | неизвестна   | Поради липса на информация за числеността на мигриращата популация в зоната, в СФ е с категория DD. Необходимо е поставяне на междинна цел.   | <b>Междинна цел до 2027 г.:</b> Да се установи броя на мигриращите индивиди през зоната.   |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Площ на подходящите гнездови местообитания на вида       | ha  | Най-малко 1200   | Определена на база на % участие на местообитание N23- Други земи (включително градове, села, пътища, места за отпадъци, мини, индустриални обекти) в зоната. Тяхната площ е 1200 ha. Видът гнезди основно в населени места и урбанизирани територии.  | Запазване и поддържане на гнездовите местообитания в защитената зона в размер от най-малко 1200 ha.  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>площ на подходящи местообитания за търсене на храна      | ha  | Най-малко 3841   | Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- равнини, шубраци, N21-негорски площи, N06- Вътрешни водни тела (застояла вода, течаща вода). Тяхната обща площ е 3841 ha. Това хранително местообитание се използва както от гнездящите, така и от мигриращите птици. | Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна в размер на най-малко 3841 ha.                       |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите хранителни местообитания на вида | % екстензивно управляван и пасища и ливади, като част от хранителното | 100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на | Видът предпочита да се храни в ливади, пасища, обработваеми земи, мери и др. с невисока растителност. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от белия   | Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида по този параметър до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и |

| Параметър  | Мерна единица         | Целева стойност                | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване   |
|--|-----------------------|--------------------------------|--|---|
|  | местообитание на вида | вида се управляват екстензивно | щъркел е необходима паша на домашни животни (1 крава на хектар), с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида.   | ливади, част от хранителното местообитание на вида  |
| Смъртност от антропогенна инфраструктура-електрически стълбове | Да/Не                 | Не                             | Гнездата, които са разположени върху електрически стълбове са застрашени от изгаряне и загиване на птици в резултат на токови удари и къси съединения. Необходимо е да бъдат повдигнати на платформи и да бъдат поставени пластмасови изолации (Чешмеджиев и др., 2016). | Подобряване на безопасността на гнездата на вида, разположени върху електрически стълбове, до достигане на целевата стойност - всички бели щъркели са защитени. |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Оценката за „изолация“ трябва да се промени от „В“ на „С“, тъй като популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал.

| Species |      |                        | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|------------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name        | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                        |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| B       | A031 | <i>Ciconia ciconia</i> |                        |    | c |      |     | i    | C    | DD              | C       | A    | C    | C    |
| B       | A031 | <i>Ciconia ciconia</i> |                        |    | r | 1    | 1   | p    |      | G               | C       | A    | C    | C    |

### 7.12. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A030 *CICONIA NIGRA* (ЧЕРЕН ЩЪРКЕЛ)

1. Код и наименование на вида: A030 *Ciconia nigra* (Черен щъркел)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 95-100 cm., размах на крилата: 145-155 cm. Цялото оперение е черно без гърдите, корема, подмишните пера и подопашката, които са бели. Главата, шията и гърлото със зеленикав метален блясък. Клюнът, юздичката и краката от ярко- до тъмnochервени през есента и зимата кафяви. Мъжкият малко по-едър. Двата пола неотличими един от друг и без сезонни различия. Ловува поединично (Симеонов и др., 1990).

Черният щъркел е далечен мигрант. Пролетната миграция е от началото на март до началото на април. Есенната миграция е от втората половина на август до края на октомври. Късноесенните и зимните скитания са от началото на ноември до края на февруари. В оризищата северно от Пловдив няколко десетки птици редовно зимуват от 1978 г. насам (Мичев и др., в Червена книга на Р България, 2015). Максималната численост, отчетена при Бургаския залив през 2011 г. е 1998 индивида, а за периода 2012-2017 г. численостите варират между 3781 и 6293 индивида (Michev et al., 2018). Размножителният период е от средата на април до края на юли. Гнезди поединично.

Познати са два типа гнезда – на дървета с височина 6-10 m (върба, клен, елша, бряст) и по скали с височина 40-50 m (вулканични и варовикови). Малките (на брой 2-4) остават в гнездото до втората половина на юли или началото на август. В мътенето и изхранването на малките участват и двамата родители. В края на 20 век, при детайлните проучвания на вида е установено, че около 48% от двойките гнездят в Родопите, в Средно тунджанското поречие - 19%, в Дунавската равнина - 10% и т.н. (Петров и др., 1991). Най-висока е числеността по поречието на р. Арда, около язовирите Студен кладенец и Ивайловград.

Обитава равнинни, полупланински и планински широколистни гори, скални комплекси, проломи на реки, ждрела, язовири, микроязовири, рибарници, оризища и др. Най-много гнездови находища (31%) са отбелязани при надморска височина от 600 до 800 m, а най-малко (0,5%): от 1200 до 1300 m (Петров и др., 1991). Изследване на гнездовите местообитания на черния щъркел в Украйна (Vokotey, et. al., 2017) разкрива, че вида предпочита стари гори с висока влажност; 53,3% от гнездата са разположени на летен дъб (*Quercus robur*), а 29,9% - на бял бор (*Pinus silvestris*). Проучване направено в Литва (Treinys et al., 2009) показва, че на ландшафтно ниво видът предпочита територии с по-голяма плътност на хидрографската мрежа; стари широколистни гори на възраст над 65 години, като дърветата трябва да имат силни хоризонтални клонове на височина 10-14 m от земята; предпочитаните дървета са с диаметър между 39 и 73 cm на височина 1,3 m (летен дъб, бял бор, ясен, трепетлика). Изследване на Vanaš (2019) разкрива, че черният щъркел предпочита горски територии със следните характеристики: 1) горските територии трябва да са със площ над 200 ха; 2) най-малко на 1 km разстояние от населени места и 500 m. от пътища с интензивен трафик; 3) дъбови гори на възраст над 80 години с над 10% участие на дъба или други широколистни гори с възраст над 100 г. Гнездовата територия на една двойка варира, но обикновено е с радиус между 2,5 и 3 km. Изследване направено във Франция (Jiguet and Villarubias, 2004) показва, че птиците хранещи малки търсят храна на разстояние от гнездото между 14,9 и 22,6 km. Същото изследване разкрива, че черният щъркел предпочита широколистни гори с голям площ (50 000 – 100 000 ha за една двойка) в близост до чисти и бавни речни течения, където търси храната си.

Храни се предимно с риба (мрени, щипоци и др.), но улавя също охлюви, шурци, водни жаби (Симеонов и др., 1990).

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

Разпространението в България е петнисто. Масово гнезди в низинни и нископланински гори в ЮИ България – в Тунджанската хълмиста низина (70-80 дв.), Сакар и Източните Родопи (Стойчев и др., 2008; Даскалова и др. 2020). Многоброен и в Източна Стара планина, Поломието и Лудогорието. В Западна България по-малоброен, повече двойки там гнездят в Северозападна България и Предбалкана. В горите над 1000 m. е рядък и спорадично разпространен. По Дунавските острови е сравнително рядък и малоброен – установен е да гнезди на 11 острова, но в прилежащите части на Дунавската равнина е по-чест като общата численост в крайдунавския район е оценена на 80-150 дв. (Cheshmedzhiev et al., 2019).

Защитен вид на територията на цялата страна (ЗБР, Приложение 3). Включен е в Приложение I на Директивата за птиците. Според IUCN в света е слабо засегнат - Least Concern, за територията на континентална Европа също е LC (Least Concern). Няма SPEC категория, популацията в Европа е увеличаваща се (BirdLife International, 2017). Включен в Червената книга на България като уязвим - VU (Големански ред., 2015).

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), гнездящата популация е между 600 и 900 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2000-

2018 г.) е неизвестна, а дългосрочната (1980-2018 г.) е увеличаваща се. През последните 18 години краткосрочната тенденция (2000-2018) в популацията на вида е увеличаваща се, а дългосрочната също е увеличаваща се. При докладването от 2013 г. (за периода 2008-2012 г.) е посочена гнездова численост между 500 и 600 двойки. При докладването по чл. 12 от Директивата за птиците за гнездовата популация са посочени следните заплахи: A25; J02; F05.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) мигриращата популация е с численост 2000-11000 индивида. Не са посочени краткосрочни и дългосрочни тенденции в развитието на популацията. За мигриращата популация са отбелязани следните заплахи и влияния: F26 и D06.

В Червената книга (Мичев и др., 2015) са посочени като заплаха замърсяването на влажните зони (A25, A26, C10, C11, F11, F12, F14) преследване и убиване в рибни стопанства (G10), безпокойство в местата за гнездене и др.

Видът се среща в 92 зони от мрежата Natura 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната видът е гнездящ и мигриращ. Гнездящата популация се оценява на 2 двойки, което представлява 0,2-0,3% от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Мигриращата популация няма числова оценка, а качеството на данните е с категория DD-недостатъчно данни. За размер и плътност на популацията оценка „C“. Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

#### 5. Анализ на наличната информация

Предполага се, че една двойка гнезди в района близо до устието на река Паничка при яз. „Хр. Смирненски“. Черните щъркели вероятно гнездят на скалите в Топлешки дол или на дърво в околните гори. Видът е наблюдаван и в източните части на парка, североизточно от с. Кръстец, но вероятността да гнезди там е малка. Видът е често срещан като гнездящ по река Янтра под град Габрово (непубликувани данни). (Shurulinkov et al., 2018; ПУ ПП „Българка“, 2021). По данни на БДЗП за 2022 г. в зоната е наблюдаван 1 инд. през месец май. По време на теренни проучвания през 2022 г. по време на миграция (11.09.2022) са наблюдавани 11 индивиди от вида в зоната.

#### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър                                    | Мерна единица        | Целева стойност    | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване   |
|--|----------------------|--------------------|--|---|
| Популация:<br>Размер на гнездова популацията | Брой гнездящи двойки | Най-малко 1 двойка | Целевата стойност е определена на база на СФ и данните посочени в Shurulinkov et al. (2018). | Поддържане на броя на гнездящите индивиди в зоната в размер от най-малко 1 двойка чрез поддържане на подходящите места за гнездене. |

| Параметър  | Мерна единица  | Целева стойност                          | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване  |
|--|--|--|--|--|
| <b>Популация:</b><br>Размер на мигриращата популация                                 | Брой индивиди  | Най-малко 1 инд.                         | Поради липса на информация за числеността на мигриращата популация в зоната той е с категория DD-недостатъчно данни. По време на теренни проучвания през 2022 г. по време на миграция (11.09.2022) са наблюдавани 11 индивиди от вида в зоната. Поради това предлагаме максимална стойност от 11 инд.  | Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-малко 1 инд.   |
| <b>Местообитание на вида:</b> Площ на подходящите гнездови местообитания на вида     | ha   | Най-малко 14885 / 480                    | Гнезди в дъбови гори на възраст на 80 г. с над 10% участие на дъб или други широколистни гори на възраст над 60-70 г. Гнездото трябва да е на до 10 km от бавни и открити речни течения, без растителност (гори) по бреговете. При наличие на подходящи скали с височина 40-50 м вида може да гнезди и на тях. Определена на база на % участие на местообитание N16- Широколистни листопадни гори в зоната. Тяхната обща площ е 14885 ha. и площта на скалистите местообитания в зоната - 480 ха. Гнездовата територия на една двойка варира, но обикновено е с радиус между 2,5 и 3 km. | Запазване и поддържане на подходящите гнездови местообитания в защитената зона в размер от най-малко 14885 / 480 ha.                                       |
| <b>Местообитание на вида:</b> площ на подходящи местообитания за търсене на храна    | ha   | Най-малко 240                            | Храни се с риба в плитките участъци на водните тела в зоната. Определена на база на % участие на местообитание N06- Вътрешни водни тела (застояла вода, течаща вода) в зоната. Площта е 240 ha. Опазване чистотата на реките и рибните ресурси.  | Запазване и поддържане на местообитанията за хранене в защитената зона в размер на най-малко 240 ha..  |
| <b>Местообитание на вида:</b> Качество на подходящите гнездови местообитания на вида | Брой биотопни дървета с диаметър между 40 и 70 cm, на височина 1,3 m от земята | Най-малко 1 брой биотопно дърво на 10 ha | Гнезди върху дървета (летен дъб, бял бор, ясен, трепетлика). Дърветата трябва да имат силни хоризонтални клонове на височина 10-14 m. от земята. Предпочитаните дървета са с диаметър между 39 и 73 cm на височина 1,3 m.  | <b>Междинна цел до 2027 г.:</b><br>Установяване на броя на биотопните дървета, подходящи за гнездене на вида в защитената зона, чрез провеждане на теренни |

| Параметър  | Мерна единица    | Целева стойност       | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване |                  |                |                      |               |                    |  |
|--|------------------|-----------------------|--|---------------------------------------|------------------|----------------|----------------------|---------------|--------------------|--|
|  |                  |                       | Към момента липсва информация за броя на биотопните дървета в защитената зона и поради тази причина е формулирана междинна цел.  | проучвания до 2027 г.                 |                  |                |                      |               |                    |  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Екологично състояние/потенциал на водните тела с местообитания на вида, по Обща екологична оценка на повърхностните водни тела в БДДР за периода 2016 - 2021 г. | 5 степенна скала | 2-Добро или 1-Отлично | <table border="1"> <thead> <tr> <th>Екологично състояние</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1-Отлично - High</td> </tr> <tr> <td>2-Добро - Good</td> </tr> <tr> <td>3-Умерено - Moderate</td> </tr> <tr> <td>4-Лошо - Poor</td> </tr> <tr> <td>5-Много лошо - Bad</td> </tr> </tbody> </table> <p>Екологичното състояние/потенциал на водите в яз. Христо Смирненски, СД "Янтра" с 5 бр. РВ и РВ "Левичарка" на р. Паничарка (код на водно тяло BG1YN900L1014) е оценено на <b>1-Отлично</b> и <b>2-Добро</b>.</p> | Екологично състояние                  | 1-Отлично - High | 2-Добро - Good | 3-Умерено - Moderate | 4-Лошо - Poor | 5-Много лошо - Bad | Поддържане на екологичното състояние/потенциал на водните тела с подходящи местообитания на вида, на стойности 2-Добро или 1-Отлично състояние |
| Екологично състояние   |                  |                       |  |                                       |                  |                |                      |               |                    |  |
| 1-Отлично - High   |                  |                       |  |                                       |                  |                |                      |               |                    |  |
| 2-Добро - Good   |                  |                       |  |                                       |                  |                |                      |               |                    |  |
| 3-Умерено - Moderate   |                  |                       |  |                                       |                  |                |                      |               |                    |  |
| 4-Лошо - Poor  |                  |                       |  |                                       |                  |                |                      |               |                    |  |
| 5-Много лошо - Bad   |                  |                       |  |                                       |                  |                |                      |               |                    |  |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

По отношение на гнездящата популация предлагаме минималната численост да се промени на 1 дв. на база на данните посочени в по-горе в текста. На база на теренните наблюдения в зоната през 2022 г. предлагаме за миграционна численост да се посочи 1-11 инд., което е 0,05-0,1 % от националната мигрираща популация. Не е необходимо да се променя оценката на популацията.

| Species |      |                      | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|----------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name      | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                      |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| B       | A030 | <i>Ciconia nigra</i> |                        |    | r | 1    | 2   | p    |      | G               | C       | A    | C    | C    |
| B       | A030 | <i>Ciconia nigra</i> |                        |    | c | 1    | 11  | i    | P    | M               | C       | A    | C    | C    |

### 7.13. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A080 *CIRCAETUS GALLICUS* (ОРЕЛ ЗМИЯР)

**1. Код и наименование на вида:** A080 *Circaetus gallicus* (Орел змияр)

**2. Кратка характеристика на вида**

Дължина на тялото: 62 – 68 cm. Размах на крилата: 185 – 195 cm. Едра граблива птица с дълги и широки крила и голяма глава. Опахката е дълга с няколко тъмни напречни препаски. Гръбната страна на тялото тъмна, а долната бяла с тъмни напетнявания по гушата и гърдите. При някои млади индивиди отдолу липсват

напетняванията и гушата също е по-светла, поради което изглеждат изцяло бели. Среща се по единично или на двойки. При ловуване често „увисва“ във въздуха (Симеонов, и др., 1990).

За България видът е гнездящо-прелетен и преминаващ. Числеността му е оценена на 50–100 двойки, което вероятно е занижена оценка предвид откритите голям брой нови находища след 1990 г. Числеността му се оценява на 300–360 двойки. Гнезди по дървета, основно широколистни (Стойчев и др., в Червена книга на Р България, 2015; Симеонов и др., 1990). Орелът змияр е прелетен вид с разтеглена във времето миграция, но с най-голям брой прелитащи индивиди през септември и април. Пролетната миграция започва от средата на март и продължава до средата на май, а есенната – от втората половина на август до края на октомври. Като се има в предвид, че видът мигрира през територията на цялата страна, то общият брой на прелетниците по време на пролетна миграция може да се оцени на около 600 индивида. По време на есенна миграция през България са установени да прелитат поне 1100 орли змияри (2012 г.), от които 250 – при Атанасовско езеро (Матеева, 2013).

Гнезди в стари разредени широколистни и рядко в иглолистни гори с малки поляни в близост до сухи пустеещи терени, ерозирани склонове, пасища, ливади. Откритите местообитания се използват за търсене на плячка, а в горите видът гнезди. По време на миграция се среща и в открити обработваеми площи с единични дървета в равнини (Симеонов, и др., 1990). Характеристики на гнездовото местообитание: широколистни, иглолистни или смесени гори с дървета на възраст по-голяма от 80 години, с южно изложени; горските участъци трябва да са с площ по-голяма от 0,1 ha и гъстотата на дърветата да не е голяма (около 146 дървета на 0,4 ha); 12,7 m средна височина на дърветата, където се разполагат гнездата; повече от 40 cm дебелина на ствола на дърветата измерена на височината на гърдите. Разстоянието между две активни гнезда е 2 km. В територията на гнездото трябва да се намират и подходящи места за търсене на храна. Характеристики на мястото за хранене: открити местообитания – сухи тревисти места, пасища, обработваеми земи с площ повече от 0,5 ha, където видът ловува влечуги, с които се изхранва (Barrientos, Arroyo, 2014; Vlachos, Papageorgiou, 1994; Bakaloudis, et al., 2001; Bakaloudis, 2009; Cauli, et al., 2021; Bakaloudis, et al., 1998). В редица Европейски държави е отчетена различна гнездова плътност: в Гърция в гората Дада е установена гнездова плътност от 5,9-7,3 двойки/100 km<sup>2</sup> (Vlachos, Papageorgiou, 1994); в Южна Македония е установена гнездова плътност от 1 двойки /20,3 km<sup>2</sup> (Velevski, Grubač, 2008); в Испания – 11,8 двойки /100 km<sup>2</sup>; в Италия – 2,1 двойки /100 km<sup>2</sup>;

Храни се предимно със змии, гущери и жаби, по-рядко с дребни бозайници и насекоми (Симеонов, и др., 1990).

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

Разпръснато и групово в цялата страна, по-плътно в откритите, сухи и богати на влечуги райони. Основно в хълмистите и нископланински части на страната – Източните Родопи, Сакар, Дервентски възвишения, Странджа, Средна гора, Източна Стара планина, Предбалкана, Лудогорието. Единични двойки са регистрирани и в по-високите планини и равнините – Рила, Пирин, Западните гранични планини, Тракийската низина, Дунавската равнина (Янков, отг. ред., 2007; Стойчев, и др., в Червена книга на Р България, 2015).

Включен в Приложение 2 и 3 на ЗБР и Приложение 1 на Директивата за птиците. Видът е включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Според IUCN за територията на континентална Европа както и за света видът е „слабо засегнат“ – LC (Least Concern). Няма СПЕС категория,

популацията му в Европа е стабилна (BirdLife International, Staneva and Burfield, 2017). Включен в Червената книга на Р България със статус „уязвим“ VU (Vulnerable).

Според докладването по чл. 12 от 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) гнездовата популация се оценява 300 и 450 двойки. Краткосрочната (2000-2018 г.) и дългосрочната (1980-2018 г.) популационни тенденции са увеличаващи се. Посочени са следните заплахи: B02, G05. Смятаме, че заплахата G05 няма отношение към вида.

Според докладването по чл. 12 от 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) мигриращата популация се оценява на 600-1500 индивида. За предходният период на докладване (2008-2013) гнездовата популация в страната е била оценена на 300-350 двойки. Не са посочени тенденции в развитието на популацията. Посочени са следните заплахи: F03, B02, D06.

Според Атласа на гнездящите птици (Янков отг. ред., 2007) след 1990 г. числеността и заеманата територия нараства, вероятна причина за което е увеличаването площта на пустеещите земи и свързаното с него подобряване на хранителната база на вида.

В Червената книга (Стойчев, и др., 2015) като отрицателно действащи фактори са посочени едромасщабното залесяване (B01, B02, B03), голата сеч (B09) и пожарите (B13); добиване на птици за изготвяне на препарати (G09, G10); смъртност, причинена от сблъскване с електрически стълбове и електропроводи (D06), пряко преследване, безпокойство (H08).

Видът се среща в 82 зони от мрежата Natura 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната видът е мигриращ. Мигриращата популация няма числова оценка, а качеството на данните е с оценена DD-недостатъчност на данните. За размер и плътност на популацията оценка „C“. Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

#### 5. Анализ на наличната информация

По данни на Shurulinkov et al. (2018) вида е само мигриращ за ПП „Българка“, но неговата численост не е съобщена. По данни на БДЗП е наблюдаван 1 индивид през юли месец 2022 г. в зоната. По време на теренни проучвания през 2022 г. не са наблюдавани индивиди от вида в зоната. Липсват други данни за вида в зоната.

#### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър                                     | Мерна единица | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване                     |
|---|---------------|------------------|---|---|
| Популация:<br>Размер на мигриращата популация | Брой индивиди | Най-малко 1 инд. | Данните за миграционнитата численост на вида са недостатъчни, но на база на експертна оценка и данни от 2022 г. предлагаме численост 1 инд. | Поддържане мигриращата популация на вида най-малко 1 инд. |



| Параметър  | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване  |
|--|---------------|-----------------|---|--|
| <b>Местообитание на вида:</b><br>площ на подходящи местообитания за търсене на храна | ha            | Най-малко 4081  | Вида търси храната си в отворени местообитания - сухи пустеещи терени, ерозирани склонове, пасища, ливади. Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- равнини, шубраци, N21-негорски площи, N22- Вътрешни скали, сипеи, пясъци. Тяхната обща площ е 4081 ha. | Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по време на миграция, в размер на най-малко 4081 ha. |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Данните за миграционната численост на вида са недостатъчни, но на база на експертна оценка и данни от 2022 г. предлагаме численост 0-1 инд. Не е необходимо да се променя оценката на популацията в зоната.

| Species |      |                           | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |         |       |      |      |
|---------|------|---------------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name           | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D | A/B/C |      |      |
|         |      |                           |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con.  | Iso. | Glo. |
| B       | A080 | <i>Circaetus gallicus</i> |                        |    | c |      | 1   | i    |      | G               | C       | A     | C    | C    |

### 7.14. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A084 *CIRCUS PYGARGUS* (ЛИВАДЕН БЛАТАР)

1. Код и наименование на вида: A084 *Circus pygargus* (Ливаден блатар)

#### 2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото: 42-47 cm, размах на крилата: 110-115 cm. Мъжкият наподобява полски блатар, но горната страна на тялото е по-тъмна, коремът е с надлъжни ръждиви шарки. Крилото отгоре с черна ивица и върховете на първостепенните махови пера са черни, а отдолу изглежда раирано. Женската и младото при полет практически не се различават от степния блатар. Почива като останалите блатари на земята (Симеонов и др., 1990).

Гнездящо-прелетен, преминаващ и зимуващ вид. Сега гнезденето е доказано за редица райони от Западна България (включително Софийското поле), долината на Марица и Югоизточна България. Територии с най-висока гнездова плътност са Дервентските възвишения, районът на яз. „Малко Шарково“, Ямболското и Старозагорското поле. По време на прелет се среща из цялата страна, по-често по Черноморското крайбрежие. През зимата са наблюдавани рядко единични индивиди. Пролетния прелет е от средата на март до края на април, а есенният от средата на август до края на октомври (Марин и др., в Червена книга на Р България, 2015; Симеонов и др., 1990).

Разнообразни влажни зони (включително влажни ливади, блата, торфища), към които проявява силно изразена привързаност. В България често гнезди в обработваеми площи, най-често засети с пшеница. Извън размножителния сезон връзката с влажните зони значително отслабва. Гнезди поединично или в разредени колонии. Мигрира поединично или по двойки, особено през есента, понякога формира малки ята с други

ястребови птици при пресичане на големи водни площи (Марин и др., в Червена книга на Р България, 2015). Изследванията в Моравия (Чешка Република) установяват гнездова плътност от 0,67 до 8,69 двойки/100 km<sup>2</sup>, като гнездовата плътност може да достигне до 12,8 двойки/100 km<sup>2</sup> поради полуколониалния начин на гнездене на вида. Най-предпочитаното място за гнездене е зимната пшеница, където са разположени 78% от гнездата. От наблюдаваните 222 двойки (1991-2013 г.), 34% гнездят индивидуално, а 65,7% - полуколониално. Най-често полуколониите са съставени от 2-5 двойки. Средното разстояние между гнездата в полуколониите е 221,4 m. По време на отглеждане на малките височината на растителността около гнездото е обикновено между 60 и 100 cm. Гнездата са разположени в земеделски блокове с площ между 6,1 и 97,5 ha и обикновено са разположени в покрайнините на блока (Poprach et al., 2013). Подходящи местообитания за гнездене са обработваеми земи със зимна пшеница, а по време на миграция също селскостопански площи с житни култури и вероятно повечето типове „Естествени и полуестествени тревни формации“ (6110-6520), а може би и някои от „Преовлажнени тресавища, калища и мочурища“ (7140-7230) според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Храни се с яйца и малки на наземно гнездящи птици, гризачи, малки зайци, гущери, едри насекоми (Марин и др., в Червена книга на Р България, 2015; Симеонов и др., 1990).

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

С петнисто и разпръснато разпространение в цялата страна. По-плътно заета почти цялата територия на Югоизточна България между Сакар и Източна Стара планина, с изключение на гористия район на Странджа. Разпръснато в Добруджа, Софийското поле и други места. Равномерно ниска е плътността на по-голямата част от заетата територия (по-малко от 10 двойки/квадрат). С най-висока плътност в района между р. Тунджа и Бургаската низина, където в някои квадрати гнездят повече от 10–15 двойки. Там се размножава в рехави колонии (Ангелов и др., в Янков, отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 2 и 3 на ЗБР и Приложение 1 на Директивата за птиците. Видът е включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Според IUCN за територията на континентална Европа както и за света видът е „слабо засегнат“ – LC (Least Concern) (2021). Включен в Червената книга на Р България (2015) със статус „застрашен“ VU (Vulnerable). Няма SPEC категория (Staneva and Burfield, 2017).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната **гнездова** популация на вида се оценява на 300 – 350 двойки. **Мигриращата** популация е оценена на 500 – 1100 индивида. Краткосрочната тенденция е неизвестна, а дългосрочната е на увеличение. За предходният период на докладване (2008-2012) гнездовата популация в страната е била оценена със същата численост, но краткосрочната тенденция е била на увеличение.

Според Червена книга на България (Марин и др., 2015) основната заплаха за гнездата в обработваеми площи е унищожаване на люпилото при жътва (A17). В по-малка степен е заплашен от загуба на хабитати (F26, A02, F03), безпокойство (H08), сблъсък с електропроводи (D06) и ветрогенератори (D01), браконьерски отстрел (G10), отравяне (A21).

При докладването по чл. 12 през 2019 г. са посочени следните заплахи и влияния: A02, A03, A04, A06, D02, C03, F03, J01, K03. За мигриращата популация са посочени следните заплахи: A02, D06. Според нас заплаха C03 не се отнася за вида в страната.

Видът се среща в 64 зони от мрежата Natura 2000 в България. В една зона видът е с оценка D на популацията - BG0000399 „Българка“.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната видът е само мигриращ. Мигриращата популация няма числова оценка, видът е посочен с категория рядък - R, а качеството на данните е с категория DD-недостатъчност на данните. За размер и плътност на популацията оценката е „D“ – незначителна популация.

#### 5. Анализ на наличната информация

Според Атласа на гнездящите птици в България (Янков отг. ред., 2007) видът не е посочен за района на ПП „Българка“, но се съобщава, че ливадният блатар разширява разпространението си на територията на страната и увеличава числеността си. В Shurulinkov et al. (2018) видът е посочен само като мигриращ. В ПУ на ПП „Българка“ не можахме да намерим информация за гнездовата численост на вида в парка, но в писмо на Дирекцията на парка от 02.03.2023 г. се посочва възможно гнездене на 1 двойка. По данни на eBird видът е наблюдаван в района на връх Шипка с численост между 1 и 3 инд. през април, май и септември. На базата на тази информация предлагаме включването на вида в СФ и като гнездящ с численост 0-1 двойки и посочване на мигрираща численост 0-1 инд.

#### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър  | Мерна единица | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване   |
|--|---------------|-------------------|---|---|
| Популация:<br>Размер на мигриращата популация                                  | Брой индивиди | Най-малко 1 инд.  | Целевата стойност е определена на база на данни за вида посочени в eBird. Количеството на преминаващите по време на миграция индивиди силно зависи от метеорологичните условия.   | Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер най-малко от 1 индивид                     |
| Популация:<br>Размер на гнездовата популация                                   | Брой двойки   | Най-малко 1 дв.   | Целевата стойност е определена на база на информация за възможно гнездене на 1 двойка, предоставена от Дирекция на ПП „Българка“ и данни за вида в eBird.   | Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 1 дв.                                  |
| Местообитани<br>е на вида:<br>площ на подходящи местообитания на вида в зоната | ha            | Най-малко 3121 ha | Гнезди в обработваеми площи, най-често засети с пшеница. По време на миграция използва различни типове открити местообитания за търсене на храна. Определена на база на % участие на местообитание в зоната: N08-равнини и шубраци. Общата площ е 3121 ha. В СФ не са посочени площите на обработваемите земи в зоната. | Запазване и поддържане на посочените типове местообитания в защитената зона в размер най-малко 3121 ha. |

| Параметър   | Мерна единица   | Целева стойност   | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване  |
|---|---|---|--|--|
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната – начин на управление на пасища и ливади | %<br>екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида | 100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно | Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 животни/ha), както и редовна коситба на ливадите, с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида. | Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида. |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

На базата на тази информация предлагаме включването на вида в СФ и като гнездящ с численост 1 двойка и посочване на мигрираща численост 1 инд. В таблицата по-долу са посочени и оценките в Site assessment. Оценката на популацията и за мигриращата и за гнездящата ще е „С“, тъй като популацията е с численост под 2% от националната численост. Опазването на вида е отлично, тъй като местообитанията му се опазват както в ПП „Българка“, така и в 33 „Българка“. Смятаме, че популацията в зоната не е изолирана (оценка „С“) и общата оценка на вида в СФ е „С“ – значима.

| Species |      |                        |   |    | Population in the site |      |     |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|------------------------|---|----|------------------------|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name        | S | NP | T                      | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                        |   |    |                        | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| B       | A084 | <i>Circus pygargus</i> |   |    | c                      |      | 1   | i    |      | G               | C       | A    | C    | C    |
| B       | A084 | <i>Circus pygargus</i> |   |    | r                      |      | 1   | p    |      | G               | C       | A    | C    | C    |

### 7.15. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A858 *CLANGA POMARINA* (МАЛЪК КРЕСЛИВ ОРЕЛ)

1. Код и наименоване на вида: A858 *Clanga pomarina* (Малък креслив орел)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 60-65 cm., размах на крилата: 140-150 cm. Възрастните са с кафяво оперение, черни махови пера, бели петна на крилата и черна опашка с бяло дъгообразно петно в основата. Ирисът е жълт. Може да бъдат разграничени от възрастните на големия креслив орел по дребните размери; при полет маховите пера отдолу са черни, а подкрилията – кафяви (при големия креслив орел е обратно). Опашката е къса, а профилът при реене – „увиснал“ (Симеонов, и др., 1990; Мичев, и др., 2012).

Гнездящо-прелетен, преминаващ и отчасти зимуващ вид за България. Пролетният прелет е от средата на февруари до началото на април. Есенният прелет е от началото на август до края на октомври. Тогава се среща често по Черноморското крайбрежие. Максимална миграция е наблюдавана през последната десетдневка на септември (Симеонов, и др. 1990; Профиров, Стойчев, 2015). В миналото е бил често срещан, но в периода 1950–1980 г. става все по-рядък.

Обитава запазени горски масиви широколистни и смесени гори (бук, дъб или смесени насаждения) с поляни в близост до речни долини, пасища, ливади, блата, стари полезащитни пояси и други горски площи, в близост до просторни тревни съобщества и край селскостопански земи, които птиците използват за ловуване. Гнезди основно върху дъб (70%). Средната плътност на гнездящите двойки в пригодни местообитания за вида е 0.33 дв./100 ha. Най-честите типове местообитания, които използва за ловуване са обработваемите зими – 76% (Плачийски, и др., 2018). По време на миграции се среща в открити пространства и до горната граница на гората (Симеонов, и др., 1990; Профиров, Стойчев, 2015). Според Meuburg, et al. (1997), 60 двойки обитават територия от около 3000 km<sup>2</sup> в Странджа планина.

Хранят се с малки бозайници, малки птици, земноводни, влечуги, полевки и от време на време насекоми. (Симеонов, и др., 1990; Профиров, Стойчев, 2015).

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

С неравномерно петнисто разпространение. Понастоящем близо 50% от популацията му в България (350–400 гнездещи двойки) е концентрирана в Източни Родопи, Сакар, Дервентските възвишения и Странджа, около 25% са концентрирани в Източна Стара планина и Източна Средна гора и около 15% са в Дунавската равнина и по крайбрежието на р. Дунав и островите. Останалите 10% се срещат по северните склонове на Родопите, Витоша и Същинска Средна гора. Отсъства или е слабо представен в Северозападна България, Западните погранични планини, южната част на Дунавската равнина и Предбалкана, долините на реките Струма и Места и др. Избягва високите планини като Рила, Пирин и Западните Родопи (Янков, отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците и Приложение 2 и 3 на Закона за биологичното разнообразие. Няма SPEC категория, популацията в Европа е стабилна. Според IUCN е слабо засегнато-LC (Least Concern) както за територията на континентална Европа така и за света. Включен е в Червената книга на България (Профиров и Стойчев, 2015) със статус - уязвим VU.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната **гнездяща** популация на вида се оценява на 460-600 двойки. Краткосрочната и дългосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е увеличаваща се. За гнездовата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A03, B01, B02, B03, B06, C03, D02, F03, J01.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната **мигрираща** популация на вида се оценява на 30 000 – 52 000 индивиди. Не са посочени краткосрочни и дългосрочни тенденции в развитието на популацията. За мигриращата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A03, A04, A06, B01, B01, C03, D02, D06, F03, J01.

В Червената книга на България (Профиров, Стойчев, 2015) като отрицателно действащи фактори за вида е посочено използването на буквите и смесените гори до 1000 m н. в. за дърводобив, инфраструктурното развитие за туризъм и отдих (B02, B03, B05, B09, B10, F01, F05). Конкуренцията с царския орел по отношение на храната (L06).

Видът се среща в 84 зони от мрежата Natura 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“. **4. Състояние на ниво защитена зона**

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната видът е гнездящ и мигриращ. Гнездящата популация се оценява на 1 двойка, което представлява 0,2% от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана (оценка „B“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Мигриращата популация няма числова оценка, но е наличен (категория на плътност/численост P), а качеството на данните е с категория DD-недостатъчност на данните. За размер и плътност на популацията оценка (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана (оценка „B“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

## 5. Анализ на наличната информация

В публикацията на Shurulinkov et al. (2018) относно орнитофауната на ПП „Българка“ вида е споменат като вероятно гнездящ, но няма данни за това къде е наблюдаван. По време на теренни проучвания през 2022 г. не са наблюдавани индивиди от вида в зоната. По данни на БДЗП за 2021 г. и 2022 г. не са наблюдавани индивиди от вида в зоната. Липсват други данни за вида в зоната.

## 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър  | Мерна единица        | Целева стойност    | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване  |
|--|----------------------|--------------------|---|--|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездовата популацията                                | Брой гнездящи двойки | Най-малко 1 двойка | Целевата стойност е определена на база на СФ.,  | Поддържане на гнездяща популация най-малко 1 двойка.   |
| <b>Популация:</b><br>Размер на мигриращата популация                                 | Брой индивиди        | неизвестна         | Поради липса на информация за числеността на мигриращата популация в зоната, в СФ е с категория DD-недостатъчност на данните. Необходимо е поставяне на междинна цел. | <b>Междинна цел до 2027 г.:</b><br>Да се установи броя на мигриращите индивиди през зоната.  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Площ на подходящите гнездови местообитания на вида  | ha                   | Най-малко 14 885   | Видът гнезди в стари широколистни гори. Определена на база на % участие на местообитание N16-широколистни гори в зоната. Тяхната обща площ е 14 885 ha.               | Запазване и поддържане на подходящите местообитания в защитената зона за гнездене, в размер на най-малко 14 885 ha.                        |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>площ на подходящи местообитания за търсене на храна | ha                   | Най-малко 3601     | Видът ловува в обработваеми земи, пасища, ливади и влажни ливади около водни тела, където плячката му е най-изобилна. Определена на база на % участие на откритите    | Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по време на миграция, в размер на най-малко 3601 ha. |

| Параметър   | Мерна единица  | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване   |
|---|--|---|---|---|
|   |  |   | местообитания в зоната: N08- равнини, шубраци, N21-негорски площи. Тяхната обща площ е 3601 ha.   |   |
| <b>Местообитания на вида:</b><br>Качество на подходящите гнездови местообитания на вида   | Брой биотопни дървета на хектар, с височина най-малко 25 m                                 | Най-малко 1 бр. биотопно дърво на хектар, с височина най-малко 25 m                                 | Видът гнезди в стари широколистни гори, главно върху дървета с височина 6–25 m. Това обосновава необходимостта от такива дървета в гнездовите местообитания на вида. Броят на биотопните дървета с височина най-малко 25 m в момента е неизвестен. По тази причина е формулирана междинна цел.  | <b>Междинна цел до 2027 г.:</b> да се определи броя на биотопните дървета на хектар, с височина от най-малко 25 m, чрез провеждане на теренни проучвания до 2027 г.   |
| <b>Местообитания на вида:</b><br>Качество на подходящите хранителни местообитания на вида | % екстензивно управляван и пасища и ливади като част от хранителните местообитания на вида | 100% от пасищата и ливадите, част от хранителните местообитания на вида, са управлявани екстензивно | Видът ловува в брабтваеми земи, пасища, ливади и влажни ливади около водни тела, където плячката му е най-изобилна. Важна характеристика на пасищата и ливадите, като част от хранителните местообитания на вида, е тяхното екстензивно управление. Те трябва да се управляват екстензивно в рамките на екстензивното животновъдство (0,3-1 жив./ha), а ливадите да бъдат косени редовно. При липса на управление, тези местообитания постепенно губят характеристиките си като подходящи хранителни местообитания на вида. | Поддържане и подобряване на условията в хранителните местообитания на вида по този параметър до достигане на екстензивно управление в 100 % от пасищата и ливадите, част от хранителните местообитания на вида. |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Към момента не могат да бъдат предложени промени в СФ.

### 7.16. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A122 CREX CREX (ЛИВАДЕН ДЪРДАВЕЦ)

**1. Код и наименование на вида:** A122 *Crex crex* (Ливаден дърдавец)

**2. Кратка характеристика на вида**

Дължина на тялото: 27-30 cm, размах на крилата: 46-53 cm. Оперението му е подобно на това на пъдпъдъка, но има характерни тухленоръждиви пера по крилата. Води скрит начин на живот, като рядко излита, а през повечето време остава в гъстите

триви. Обяждането му се чува предимно нощем и наподобява „крекс-крекс“, което се повтаря многократно. Малките са изцяло с черен пух и напускат гнездото почти веднага след излюпването си (Симеонов и др., 1990).

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид за страната. Миграцията по Черноморското крайбрежие е през април и септември – октомври. Размножителния период е от края на април до юни. Миграцията на вида е от средата на април като продължава до средата на май. Есенната миграция започва през последната декада на август и продължава до края на октомври. Отделни екземпляри се задържат и до края на ноември. През есента миграцията е по-интензивна и то главно по протежението на Черноморското крайбрежие. Най-важното за вида място по време на миграцията е нос Калиакра, където стационарират голям брой птици. Образува смесени ята с пълпъдка (Симеонов и др. 1990; Delov, 1995; Делов в Големански гл. ред., 2015).

През гнездовия период видът обитава силно овлажнени (хигрофилни) и средно овлажнени (мезофилни) високотревни ливади в низините между 500 и 1800 m н. в., като в планините достига в някои места и до 2500 m надморска височина (в Национален парк „Пирин“). Най-съществено значение за вида имат ливадите, доминирани от тревите ливадна метлица (*Poa pratensis*), ливадна лисича опашка (*Alopecurus pratensis*) и острици (*Carex* sp.). От съществено значение е височината на тревната покривка – между 10 и 176 cm., средно 68,6 cm. Гнезди предимно във влажни ливади с единични храсти и поточета или мочурища, често на склонове, тревни съобщества по влажни терени до течащи води или стоящи пресни води. По-рядко в урбанизирани райони, посеви и други (едногодишни) тревни култури и пустеещи земи (Янков отг. ред., 2007). Гнезди на земята, поединично в ливади с висока и гъста тревна растителност. Мътенето на яйцата и храненето на малките се поемат предимно от женската. Мъжките са силно териториални. Площта на индивидуалните участъци е средно 8,9 ha (Големански гл. ред., 2011; Симеонов и др. 1990). Видът избягва сухолюбиви и нискотревни съобщества, като в такива местообитания може да се установи само по време на миграция. Подходящи вероятно са местообитания с кодове 6430, 6440, 6510 и 6520 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Ливадния дърдавец е зоофаг – предимно ентомофаг (храни се с насекоми), като предпочита едрите насекоми – скакалци, твърдокрили, кожокрили и др. В хранителния му спектър влизат и значително количество голи охлюви, а също и дъждовни червеи. По време на миграция вида се храни и със семена на плевели и житни растения.

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

Понастоящем има мозаечно разпространение предимно в Западна България. По значимите находища се намират в Софийско-около 850 токуващи мъжки, Западна Стара планина и Централен Балкан - 1500, Понор планина - 120, по линията Трън-Брезник- до границата- 250. Сравнително малоброен е по Дунавското и Черноморското крайбрежие, Добруджа и Източни Родопи (Delov et al., 1995; Delov, 1998; Delov and Jankov, 1997).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN е слабо засегнат - LC (Least Concern), за територията на континентална Европа. Включен в SPEC 2. Включен в Червената книга на България като уязвим VU.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът се докладва като гнездящ с популация между 2000 и 4500 токуващи мъжки. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е намаляваща, а дългосрочната (1980-2018 г.) също е намаляваща. Посочени са следните заплахи: A02, A03.

В Червената книга (2015) основните посочени заплахи и въздействия са разрушаване на местообитанията посредством разораване на ливади, ранно косене,



палежите на стърнищата, интензификация на земеделието, прекомерно използване на инсектициди, лов.

Видът се среща в 72 зони от мрежата Natura 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната вида е гнездящ, като броят на двойките/пеещите мъжки няма оценка. Вида е с категория на изобилие Р – наличен, а качеството на данните е „DD“ – недостатъчни данни. Оценката на популацията в зоната е „С“. Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията неизолирана, но на границите на ареала на разпространение, (оценка „В“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

#### 5. Анализ на наличната информация

Гнездящ вид на много места из влажните и мезофилни ливади в ПП „Българка“. Повечето находища са в по-ниските части на парка. В периода 2012-2013 г. са регистрирани общо 20 токуващи мъжки птици групирани в 11 находища. От тях в западните части на парка са 9 мъжки от 4 находища – районите на Зелено дърво, Узана, долното течение на р. Паничарка и ливади над кв. Радецки. В централните части на парка е намерено само 1 находище с 2 птици – северно от с. Езерото. В източните части на парка са установени 9 токуващи мъжки в 6 находища – край с. Драгневци, до с. Престой, до с. Радевци, край с. Мръзеците, южно от с. Велчовци и между Престой и Станчов хан /последното извън парка но близо до границите му (Shurulinkov et al., 2018; ПУ ПП „Българка“, 2021). По време на теренните изследвания през 2022 г. в парка не са установени индивиди.

#### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър   | Мерна единица       | Целева стойност             | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване   |
|---|---------------------|-----------------------------|--|---|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездовата популацията                       | Брой токуващи мъжки | Най-малко 10 токуващи мъжки | В СФ не е посочена стойност за броя на токуващите мъжки. През периода 2012-2013 г. във връзка с изработването на ПУ на ПП Българка са извършени проучвания на вида. Предлагаме в СФ да се посочи численост 10-30 токуващи мъжки. | Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 10 токуващи мъжки чрез поддържане на подходящите местообитания за вида в зоната. |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>площ на подходящите гнездови местообитания | ha                  | Най-алко 302                | Ливадният дърдавец обитава планински сенокосни ливади (местообитание 6520) със средна и висока височина на растителността. Целевата стойност е определена на база предложените промени   | Поддържане на площта на подходящите гнездови и хранителни местообитания на вида в размер от най-малко 302 ha                                      |

| Параметър  | Мерна единица         | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване  |
|--|-----------------------|-----------------|---|--|
|  |                       |                 | в СФ от т. 1.3.<br>Природно местообитания 6520<br>Планински сенокосни ливади.   |  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите местообитания на вида в зоната по време на гнездовия период | Височина на тревостоя | Най-малко 20 cm | От съществено значение е височината на тревната покривка – между 10 и 176 cm., средно 68,6 cm.<br>Гнезди предимно във влажни ливади с единични храсти и поточета или мочурища, често на склонове, тревни съобщества по влажни терени до течащи води или стоящи пресни води. | Поддържане на височината на тревостоя от най-малко 20 cm. Периодът на гнездене при този вид продължава от май до август. Това налага коситбата да се извършва след приключването на гнездовия период (след 15 август). |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

По отношение на гнездящата популация предлагаме да се посочи численост на гнездовата популация от 10-30 броя токуващи мъжки индивиди, на база на данните от проучването на вида през периода 2012-2013 г. (вж. т. 5). Не е необходимо да се променя оценката на популацията в зоната, тъй като 10-30 ток. мъжки са 0,5-0,6% от националната гнездяща популация.

| Species |      |                  | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |         |       |      |      |
|---------|------|------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name  | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D | A/B/C |      |      |
|         |      |                  |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con.  | Iso. | Glo. |
| B       | A122 | <i>Crex crex</i> |                        |    | r | 10   | 30  | p    |      | G               | C       | B     | B    | C    |

### 7.17. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A239 *DENDROCOPOS LEUCOTOS* (БЕЛОГРЪБ КЪЛВАЧ)

**1.Код и наименование на вида:** A239 *Dendrocopos leucotos* (Белогръб кълвач)

#### 2.Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 24-26 cm. Размах на крилата: 38-40 cm. Гърбът е черен с бели напречни ивици. Челото и при двата подвида е белезникаво, а останалата част на главата – червена. Гърдите са бели, коремът и подопашката – червеникави. При женските липсва червено на главата. В България се среща Южен белогръб кълвач, *Dendrocopos leucotos lilfordi*. Той обитава Балканския полуостров, Пиринеите, Апенинския полуостров, Мала Азия и Закавказието (Нанкинов и др., 1997; Мичев и др., 2012; Герджиков, 2022).

Постоянен и скитащ вид за страната. Гнезди в стари букови, буково-иглолистни и дъбови гори до 1700 m н. в., с повече мъртви и отмиращи дървета в Централна и Западна Стара планина, Средна гора, Рила, Пирин, Западни Родопи, Странджа и в няколко изолирани находища. През есента (октомври-ноември) често слиза в по-ниските части на планините, а част от птиците навлизат и в равнините, където прекарват зимата. Появяват се в нехарактерни за гнездовия период местообитания – градини, крайречни горички или групи дървета (Нанкинов и др., 1997; Спиридонов и др., Червена книга на Р България 2015; Герджиков, 2022).

Гнезди в букови гори, от *Fagus sylvestris*, *F. orientalis*. Среща се и в още няколко типа горски местообитания: буково-смърчови, буково-елово-смърчови, буково-бял борови, буково-дъбови, дъбови и бял борови гори. Заемат своите гнездови територии в началото на март и започват активно барабанене, което се чува докъм средата на май и през юни. Налице е и абортивно барабанене през есента – през септември-октомври, при тихо и ясно време. Гнездата са на височина 2,3 до 32 m над земята, средно 10-14 m. Снася от 3 до 6 яйца през април и май, мътенето продължава 10-12 денонощия. При изхранването на малките участват и двете възрастни птици. Гнездовата плътност на вида за България е 12 двойки/1000 ha, Френските Пиренеи: 3-7 двойки /1000 ha, в Испанските Пиренеи: 2,4-7,5 двойки/1000 ha, в Словения – 4-9 двойки/ 1000 ha (Нанкинов и др., 1997; Спиридонов и др. Червена книга на Р България 2015; Герджиков, 2022).

Храни се главно с ларви на бръмбари ксилофаги. У нас в стомашно съдържание на 5 екземпляра са установени ларви на бръмбари от сем. Iridae, Chrysomelidae, Elateridae, Lucanidae и Curculionidae, а също и семена (Нанкинов и др., 1997). В други части на ареала видът предпочита ларвите на бръмбарите от семействата Cerambycidae, Vuprestidae, Nitidulidae, както и мравки и техните яйца, гъсеници на нощни пеперуди, а през есента – и различни плодове и семена. Територията, нужна за изхранване на една двойка, е около 100 ha с възраст на гората над 50 години и общ запас на мъртва дървесина над 13% от общото количество дървета (Герджиков, 2022).

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

С петнисто разпространение, концентрирано в стари гори в по-високите части на Рила, Пирин, част от Западните Родопи, Западна и Централна Стара планина с прилежащите ѝ части на Същинска Средна гора, както и в Странджа. С разпръснати изолирани находища в Беласица, Славянка, Източните Родопи, Предбалкана и други места (Янков отг. ред., 2007).

Защитен вид на територията на цялата страна - Приложение 2 и 3 на ЗБР. Включен е в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN е LC (Least Concern) за света (2016) за територията на континентална Европа (2021). Не е включен в SPEC (Staneva and Burfield comp., 2017). Включен е в Червената книга на Р България (2015) в категория застрашен (EN).

Съгласно Докладването по чл. 12 от 2019 г. (за периода 2013 - 2018 г.), гнездящата популация се оценява на 1000 – 1800 двойки. Според докладването за периода 2008-2012 г. популацията на вида е оценена на 800 – 1500 двойки. И при двете докладвания тенденциите в развитието на популацията на вида са намаляващи. Работата на Герджиков (2022) достига до същите изводи. Според автора гнездовата численост понастоящем трябва да се оцени на 800-1500 двойки, като белогърбият кълвач намалява своето разпространение в България. Сегашното разпространение на вида включва предимно планински и предпланински райони, но само такива с относително запазени стари гори. Видът е относително често срещан само в Странджа и Централна Стара планина. В сравнение с миналото разпространение, в настоящето вида е изчезнал основно във вторичните за вида местообитания – иглолистни съобщества и равнинните райони, където негативните въздействия върху местообитанията му са значителни.

В Червена книга на Р България (Спиридоново и др., 2015) за белогърбия кълвач в страната са посочени заплахи свързани с изсичането на старите широколистни гори, фрагментацията им и санитарните сечи (B02, B03, B05, B07, B08, B09). Според Герджиков (2022) липсата на дървета с голям диаметър, едроразмерни стоящи мъртви дървета и лежаща мъртва дървесина, в резултат на неправилно управление на горите, се очаква да доведе до липса на пригодни местообитания за белогърбия кълвач и до влошаване на природозащитния му статус.

При докладването по чл. 12 от Директивата за птиците за гнездовата популация са посочени следните заплахи и влияния: B02, A06, B03.

Видът се среща в 24 зони от мрежата Natura 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната вида е **гнездящ (постоянен)**, като популацията се оценява на 1-9 двойки, което представлява 0,1–0,5% от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана (оценка „B“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

#### 5. Анализ на наличната информация

Широко разпространен вид в парка, но само в старите горски участъци. Предпочита старите букови гори, в дълбоки долове със северни, западни и източни изложения. Установени са общо 34 двойки. Най-много птици са установени в горите в басейните на реките р. Плачковска и р. Паничарка. В западните части на парка са установени общо 14 територии, в централните - 4 и в източните -16 територии. Вероятно общата численост на вида в парка е в рамките на 35-40 гнездещи двойки. Приблизително на всеки 420 ха горска територия се пада 1 двойка белогръб кълвач. Като се има предвид, че средния размер на територията на вида е около 120-150 ха то е видно че около 1/3 от потенциалните горски територии на вида в парка са заети. Това е един сравнително висок процент на заемане и говори за добро състояние на местообитанията на вида в парка. Надморската височина на находищата на белогръбия кълвач варира от 560 до 1232 m, средно 881 m (n=34). (Shurulinkov et. al. 2018; ПУ на ПП Българка). По данни на БДЗП е регистриран един пеещ мъжки на 19.03.2019 г. По време на нашите проучвания през 2022 видът беше регистриран веднъж на 26.10.2022 г в зоната (териториална, възрастна птица).

#### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър   | Мерна единица        | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване   |
|---|----------------------|------------------|---|---|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездящата популация                                 | Брой гнездящи двойки | най-малко 34 дв. | Целевата стойност е определена на база на данните в Плана за управление на ПП Българка и Shurulinkov et. al. (2018), където са посочени 34 гнездящи двойки. Предлагаме гнездовата численост в зоната да бъде променена на 34-40 двойки. | Поддържане на броя на гнездящите двойки в зоната в размер от най-малко 34 двойки чрез поддържане на гнездовото местообитание. |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Площ на подходящите местообитания на вида в зоната | ha                   | най-малко 17 525 | Гнезди в стари букови гори, от <i>Fagus sylvestris</i> , <i>F. orientalis</i> . Среща се и в още няколко типа горски местообитания буково-смърчови, буково-елово-смърчови, буково-бял   | Запазване и поддържане на подходящите местообитания на вида в зоната в размер най-малко от 17 525 ха чрез                     |

| Параметър  | Мерна единица            | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване   |
|--|--------------------------|---|---|---|
|  |                          |   | борови, буково-дъбови, дъбови и бял борови гори. Площта е определена на база % участие на следните местообитания в зоната: N16-широколистни листопадни гори, N17-иглолистни гори и N19-смесени гори. Тяхната обща площ е 17 525. Подходящите местообитания обаче включват само старите гори, така че площта най-вероятно е по-малко.  | запазване на старите гори в зоната и други мерки посочени в Плана за управление на парка.   |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите местообитания на вида в зоната – количество мъртва дървесина (средно притеглена стойност) | % или м <sup>3</sup> /ha | Най-малко 10% от запаса на насажденията, но не по-малко от 25 м <sup>3</sup> /ha, включително най-малко 10 стоящи мъртви дървета и достатъчно количество от лежаща мъртва дървесина | Предложеният параметър определя мъртвата дървесина като процент от запаса на насажденията. Колкото по-голям е този запас, толкова по-голям е обемът на мъртвата дървесина, преизчислена в м <sup>3</sup> /ha. Въпреки това, за да се осигури съответствие с екологичните изисквания на вида, в зависимост от наличието на мъртва дървесина, нейното количество не трябва да бъде по-малко от 25 м <sup>3</sup> /ha. Трябва да се избере по-високата от двете стойности, изчислена в м <sup>3</sup> /ha - или 10% от наличността на ha, или 25 м <sup>3</sup> /ha. | Подобряване на количеството мъртва дървесина до остигане на целева стойност от най-малко 10 % от запаса на насажденията, но не по-малко от 25 м <sup>3</sup> /ha. |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

По отношение на гнездящата популация предлагаме да се промени числеността на 34-40 двойки на базата на информацията посочен в т. 5. Необходимо е да се промени оценката на популацията в зоната от „С“ на „В“, тъй като 34-40 дв. са 2,2-3,4% от националната гнездяща популация.

| Species |      |                             | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |          |      |      |      |
|---------|------|-----------------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|----------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name             | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D  |      |      |      |
|         |      |                             |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.     | Con. | Iso. | Glo. |
| B       | A239 | <i>Dendrocopos leucotos</i> |                        |    | p | 34   | 40  | p    |      | G               | <b>B</b> | A    | B    | C    |

## 7.18. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A429 *DENDROCOPOS SYRIACUS* (СИРИЙСКИ ПЪСТЪР КЪЛВАЧ)

**1. Код и наименование на вида:** A429 *Dendrocopos syriacus* (Сирийски пъстър кълвач)

### 2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 22-25 cm, тегло 55 - 83 g., размах на крилата 34-39 cm. (Cramp 1985; Svensson, 2013). Гърбът е черен, с две добре изразени дълги бели петна. Коремът е бял, подопашието – розово. Мъжките имат червено петно на тила, което при женските липсва. Кормилните пера са черни, като крайните кормилни са с бели петна. При младите цялото теме и тил са червени, а на корема и гърдите имат фини тъмни ивици.

Постоянен. Гнезди в хралупи по дърветата, главно в равнинните и низини области на страната. Често хралупите са разположени на овощни дървета. През зимата често се включва в ята с участието на редица видове врабчоподобни птици и скитат в по-широка околност. Гнезди в хралупи на широколистни дървета на височина от 1 до 10 м. Пълното люпило е 4-7 яйца. Яйцата се снасят през април и се мътят 10-11 дни. Малките остават в гнездото 17-21 дни (Нанкинов и др., 1997).

Гнезди в стари овощни градини, редки широколистни гори от парков тип, градини, дворове в малките населени места, крайнини на гори, крайречни галерии от върба, елша и топола, островни гори сред полето (често от дъб, ясен, бряст). Може да гнезди в местообитания с кодове 9180, 91E0, 91F0, 92A0, 91Z0, както и във всички кодове дъбови гори, но само в разредени участъци или в крайнините им. Среща се в низините и в хълмисти и предпланински райони, до около 1000 m надморска височина. През зимата се среща в същите местообитания, в които и гнезди.

Сред европейските видове кълвачи само сирийският пъстър кълвач е синантропен вид, заемаш както селски, така и градски райони. Установено е, че в градовете присъствието му се свързва с наличието на орехови дървета, овощни дървета и по-стари дървета с мека дървесина (тополи, върби) (Figarski, 2018). Изследване на гнездовите местообитания на сирийския пъстър кълвач в Югоизточна Полша разкрива, че предпочитани за гнездене са по-дебели и в по-лошо състояние дървета. Видът гнезди близо до жилищни сгради и избира за издълбаване на хралупите си дървета, които имат изсъхнали или подрязани клони. Проучването показва, че сирийският пъстър кълвач може да е чувствителен към загубата на по-дебели (повече от 40 cm в диаметър), умиращи и по-стари дървета на възраст 40-60 години. Също така негативно отражение може да има увеличаването на дела на иглолистните дървета, които не са предпочитани за гнездене (Michalczuk and Michalczuk, 2020). Друго изследване (Michalczuk and Michalczuk, 2016) в югоизточна Полша установява, че гнездовата плътност на вида в оптимални за него местообитания - антропогенни дървесни насаждения е 8,63 – 10,55 двойки/10 km<sup>2</sup>, т.е. около 1 двойка на 100 ha. Ако местообитанието не е оптимално плътността е 1,18 до 1,44 двойки/10 km<sup>2</sup> (около 1 двойка на 1000 ha). В проучването се посочва също, че в антропогенна среда 90% от гнездата са на сирийски пъстър кълвач, а останалите са на голям пъстър кълвач. Овощните градини са териториите, в които са разположени най-голям процент (53,5%) от гнездата и са единствения вид насаждение предпочитано от този вид. Избягва горите и групите от дървета, които се предпочитат от големия пъстър кълвач.

Сирийският пъстър кълвач се храни с различни насекоми – бръмбари, мравки, щурци, ларви на насекоми, главно бръмбари и пеперуди, паяци, които намира в кората на засъхващи и здрави дървета. Понякога се храни и с плодове – грозде, ябълки, орехи, костилки на кайсии и др. (Cramp 1985, Нанкинов и др., 1997).

### 3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Сирийският пъстър кълвач се среща в цялата страна с изключение на високите планини. Отсъства и в компактни, обширни горски масиви като тези във вътрешността на Странджа, Източна Стара планина и Същинска Средна гора. В безлесните равнини се среща в селищата и покрай реките. Сравнително многочислен вид, но с намаляваща численост през последните 15-20 години.

Защитен вид по ЗБР (Приложения 2 и 3). Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN – LC (Least Concern), за територията на континентална Европа – LC (Least Concern). В Европа популацията му е стабилна. Не е включен в Червена книга на България (2015).

Според докладването по чл.12 от 2019 г. **гнездовата** популация е 12 000-25 000 двойки. Краткосрочната тенденция (2000-2018 г.) е намаляваща. Дългосрочната тенденция (1980-2018) е стабилна. Според Атласа на гнездящите птици у нас гнездят 14 000–25 000 двойки (Янков отг. ред. 2007).

При докладването по чл. 12 от Директивата за птиците за гнездовата популация са посочени само две заплахы и влияния: B02 и F03. Други негативни фактори са пожарите (B13), изоставянето и впоследствие изсичането на старите овощни градини (B07, B08, B09), химизацията в овощарството и растениевъдството (B19, B20), изсичането на крайречните и крайпътни гори, особено на ивиците тополи покрай реки и канали (B06). Вероятно е и негативно въздействие в резултат на конкуренция с големия пъстър кълвач (L06).

Видът се среща в 88 зони от мрежата Natura 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната видът е гнездящ (постоянен), като популацията се оценява на 9 двойки, което представлява 0,04-0,1% от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията е неизолирана, но на границите на ареала на разпространение (оценка „B“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

### 5. Анализ на наличната информация

Видът е посочен, като гнездящ и постоянен в Плана за управление на ПП Българка и в Shurulinkov et. al. (2018), но няма конкретна оценка на гнездовата му популация в зоната. По данни на БДЗП видът не е регистриран от 2018 г. до 2022 г. По време на нашите проучвания през 2022 видът не беше регистриран в зоната.

### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър                                    | Мерна единица        | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване   |
|--|----------------------|-----------------|--|---|
| Популация:<br>Размер на гнездящата популация | Брой гнездящи двойки | Най-малко 9 дв. | Целевата стойност е определена на база на СФ. Необходими са целенасочени проучвания, за да се установи числеността на вида в зоната, тъй като 9 двойки са много малка численост за цялата зона. На база на | Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 9 гнездящи двойки чрез поддържане на |

| Параметър  | Мерна единица                      | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване   |
|--|------------------------------------|--|--|---|
|  |                                    |  | експертна оценка предлагаме максимална стойност от 20 двойки.  | подходящите местообитания.  |
| <b>Местообитание на вида: площ</b> на подходящи местообитания за гнездене и търсене на храна | ha                                 | най-малко 16 565   | Изчислена въз основа на % участие на следните местообитания в зоната: широколистна естествена гора (N16), N21- негорски площи, заети с растителни видове (включително градини, лозя, трайни насаждения) и N23- други земи (градове, села, пътища и др.) в рамките на зоната. Посочената площ на местообитанията най-вероятно е по-малка, тъй като вида обитава разредени гори и то на по-малка надморска височина. Площта на гнездовото и хранителното местообитание до голяма степен се припокриват.  | Поддържане на подходящите местообитания на вида в зоната в размер от най-малко 16 565 ха.   |
| <b>Местообитание на вида: Качество</b> на подходящите местообитания на вида в зоната         | Брой подходящи дървета за гнездене | Най-малко 2 дървета (орехови дървета, овощни дървета и дървета с мека дървесина) | Видът предпочита да гнезди и да се храни в градове, села, индустриални зони, овощни градини, дървесни и храстови плантации в селищата или около тях, по крайпътни или крайречни ивици дървета. Гнезди в орехови дървета, овощни дървета и дървета с мека дървесина (тополи, върби), на възраст повече от 60 години и дебелина на ствола по-голяма от 40 cm. В тази връзка, наличието на подходящи дървета в местообитанията на вида е ключово важно за гнездовия успех. Не са налични данни за броя на подходящите за гнездене дървета в местообитанията на вида, поради което е формулирана междинна цел. | <b>Междинна цел до 2027 г.:</b> Да се установи броя на подходящите за гнездене дървета в местообитанията на вида чрез провеждане на теренни проучвания. |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

На база на експертна оценка предлагаме максималната стойност на вида в зоната да е 20 двойки. Също така е необходимо да се промени оценката за изолация от „В“ на „С“, тъй като популацията на вида в зоната не е изолирана.

| Species |      |                             | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |         |      |       |      |
|---------|------|-----------------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|-------|------|
| G       | Code | Scientific Name             | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      | A/B/C |      |
|         |      |                             |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso.  | Glo. |
| B       | A429 | <i>Dendrocopos syriacus</i> |                        |    | p | 9    | 20  | p    |      | G               | C       | A    | C     | C    |



## 7.19. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A236 *DRYOCOPUS MARTIUS* (ЧЕРЕН КЪЛВАЧ)

**1. Код и наименование на вида:** A236 *Dryocopus martius* (Черен кълвач)

### 2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 45-47 cm. Размах на крилата: 64-68 cm. Черният кълвач е най-големият кълвач, който се среща в България. Има полов и възрастов диморфизъм. Мъжкият е черен, само челото, темето и тилът са червени. Клюнът е кехлибарено жълт. Ирисът жълт. Челото и темето на женската птица са черни, а само тилът ѝ е червен. При полет правят впечатление голямата глава и тънкият врат. Маха бързо с крила и лети с гмуркащ полет (Нанкинов и др., 1997; Симеонов и др., 1991).

Постоянен вид за страната. Размножителният период е май-юни. Гнезди в хралупи на височина 8-30 m. Гнездовата камера се издълбава в ствола на дърво с диаметър над 40 cm и на височина над 4 m, или се използват стари гнездови камери и хралупи за ношуване. Отворът на хралупата правоъгълен. В планински букови гори има плътност от около 10 инд./100 ha, а в горите от бяла мура, черна мура и черен бор до 2 инд./100 ha (Нанкинов и др., 1997). Участъците на двойките в стари иглолистни гори е около 300 ha, в букови – 400 и в дъбови 500–600 ha. В гори с малко отмиращи и едроразмерни дървета участъкът на една двойка е на площ 1000–1600 ha (Спиридонов и др. в Червена книга, 2015).

Гнезди в стари иглолистни, широколистни гори (планински букови) и смесени и гори, а също и алувиални и много влажни гори и храсталаци. По-рядко в стари градски паркове и градини (особено такива от лесопарков тип) и в крайречни пояси ивици дървета, храсти и мозайки от тях. Разпространен до 2100 m надморска височина. Проучване на избора на местообитания в Алпите показва, че черният кълвач предпочита бял бор (*Pinus sylvestris*) за хранене, вероятно поради изобилието от мравки и обикновен бук (*Fagus sylvatica*) за гнездене и ношуване (Восса et al., 2007). Видът предпочита гори в по-късни етапи на сукцесия - високи дървета с голям диаметър, повече мъртви дървесни отломки, особено големи дънери, гъсти корони на дърветата (Khanaposhtani et al., 2012).

Хранят с яйца, ларви и възрастни короеди, ликоеди, хоботници, сечковци, листоеди, мравки и др., по-рядко използва семена на широколистни и иглолистни дървета (Нанкинов и др., 1997).

### 3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С петнисто разпространение в планинските гористи части на страната – Рило-Родопския масив, Стара планина, Средна гора, Витоша и околните ѝ планини, Странджа и др., до горната граница на гората. Разпръснато или групирано в съседни квадрати в равнинните райони с гори (Лудогорие, Добруджа, крайбрежието на р. Дунав и някои части на Дунавската равнина, Тракийската низина и др.) (Янков, ред., 2007).

Защитен вид по ЗБР (Приложения 2 и 3). Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN – LC (Least Concern), за територията на континентална Европа – LC (Least Concern). В Европа популацията му е стабилна. Включен в Червената книга на Р България (2015) в категория „уязвим“.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът се опазва като гнездящ с популация между 4500 и 8000 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) и дългосрочната (1980-2018 г.) тенденция са увеличаващи се. Посочени са следните заплахи: B02; B03.

В Червената книга (2015) са посочени като заплахи изсичането на старите гори и санитарните сечи. Намалване на хранителната база, в частност на червената мравка. Конкуренцията на сивия, белогърбия и зеления кълвач. Тясната специализация към храна и местообитание.

Видът се среща в 64 зони от мрежата Natura 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната вида е гнездящ (постоянен), като популацията се оценява на 15 двойки, което представлява 0,2–0,3 % от националната популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана, но на границите на ареала на разпространение (оценка „В“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

#### 5. Анализ на наличната информация

Видът е посочен, като широко разпространен вид в зоната (с изключение на най-младите гори) в Плана за управление на ПП Българка и в Shurulinkov et. al. (2018) с оценка от около 50 гнездящи двойки. Обитава всякакви горски местообитания, най-вече букови и смесени гори. По данни на БДЗП е регистриран един индивид на 24.05.2021 г. По данни от observation.org видът е наблюдаван веднъж в зоната от 2018 г. до 2022 г. в района на м. Узана на 23.06.2022 г. По данни на ИАОС (МОВП) от 2020 г. видът е наблюдаван в зоната на 17.05.2020 и на 29.06.2020 г. По данни от eBird видът е наблюдаван веднъж в зоната в района на м. Узана на 19.09.2020 г. и веднъж в района на вр. Шипка на 14.09.2019 г. По време на нашите проучвания през 2022 видът беше наблюдаван веднъж на 26.02.2022 (един индивид) и бяха регистрирани 6 хранителни дървета.

#### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър   | Мерна единица        | Целева стойност     | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване  |
|---|----------------------|---------------------|---|--|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездящата популация                                 | Брой гнездящи двойки | Най-малко 15 двойки | Предлагаме оценката на популацията в зоната да е 15-50 дв. като минималната стойност е определена на база на СФ, а максималната на база на проучванията на орнитофауната в ПП „Българка“ през 2012-2013 г. (Shurulinkov et. al., 2018).                   | Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 15 гнездящи двойка чрез поддържане на подходящите местообитания на вида в зоната. |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Площ на подходящите местообитания на вида в зоната | ha                   | най-малко 17 525    | Гнезди в стари иглолистни, широколистни гори (планински букови) и смесени гори, а също и в алувиални, и много влажни гори. Площта е определена на база на % участие на следните местообитания в зоната: N16-широколистни гори, N17-иглолистни гори и N19- | Запазване и поддържане на площта на подходящите типове местообитания в зоната в размер от най-малко 17 525 ха.                                     |

| Параметър  | Мерна единица   | Целева стойност   | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване   |
|--|---|---|--|---|
|  |   |   | смесени гори. Тяхната обща площ е 17 525 ха. Най-вероятно подходящите местообитания за гнездене са с по-малка площ от посочената.  |   |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите местообитания на вида в зоната – наличие на хабитатни биотопни дървета за гнездене        | Брой на подходящите биотопни дървета с храсталаци за гнездене | Най-малко 10 биотопни дървета/ха на възраст над 80 г. и с диаметър по-голям от 36 cm  | Видът предпочита гори в по-късни етапи на сукцесия - високи дървета с голям диаметър, повече мъртви дървесни отломки, особено големи дънери, гъсти корони на дърветата. Биотопните дървета трябва да са на възраст над 80 години. За осигуряване на добри условия за вида в зоната е необходимо да има най-малко 10 дървета, подходящи за гнездене - широколистни дървета с диаметър по-голям от 36 cm на ха.<br>Най-добре е биотопните дървета да бъдат в групи, а не единични дървета. Инвентаризацията на горите не предвижда събиране на данни по този параметър и такива данни не са налични в плановете за управление на горите. Необходимо е да се формулира междинна цел.  | <b>Междинна цел до 2027 г.:</b> установяване броя на хабитатните биотопни дървета в зоната до достигане на целева стойност от най-малко 10 дървета на ха, на възраст над 80 години и с диаметър по-голям от 36 cm.  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите местообитания на вида в зоната – количество мъртва дървесина (средно притеглена стойност) | % или м <sup>3</sup> /ха                                      | Най-малко 10% от запаса на насажденията, но не по-малко от 25 м <sup>3</sup> /ха, включително най-малко 10 стоящи мъртви дървета и достатъчно количество от лежаща мъртва дървесина | Предложеният параметър определя мъртвата дървесина като процент от запаса на насажденията. Колкото по-голям е този запас, толкова по-голям е обемът на мъртвата дървесина, преизчислена в м <sup>3</sup> /ха.<br>Въпреки това, за да се осигури съответствие с екологичните изисквания на вида, в зависимост от наличието на мъртва дървесина, нейното количество не трябва да бъде по-малко от 25 м <sup>3</sup> /ха. Трябва да се избере по-високата от двете стойности, изчислена в м <sup>3</sup> /ха - или 10% от наличността на ха, или 25 м <sup>3</sup> /ха.<br>Не е налична обаче достатъчно информация за броя на стоящите и лежащите мъртви дървета и техния диаметър и обем в м <sup>3</sup> /ха. По тази причина е определена междинна цел. | Подобряване на количеството мъртва дървесина до остигане на целева стойност от най-малко 10 % от запаса на насажденията, но не по-малко от 25 м <sup>3</sup> /ха.<br><b>Междинна цел до 2027 г.:</b> Определяне на броя на стоящите и лежащите мъртви дървета и техния диаметър и обем в м <sup>3</sup> /ха, в местообитанието. |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

По отношение на гнездящата популация предлагаме числеността да е 15-50 двойки на база на информацията посочена в Плана за управление на ПП Българка и в Shurulinkov et. al. (2018). Не е необходимо да се променя оценката на популацията в зоната, тъй като 15-50 дв. са 0,3-0,6% от националната гнездяща популация. Тъй като популацията на вида в зоната не е изолирана предлагаме да се промени оценката на изолацията от „В“ на „С“.

| Species |      |                          |   |    | Population in the site |      |     |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|--------------------------|---|----|------------------------|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name          | S | NP | T                      | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                          |   |    |                        | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| B       | A236 | <i>Dryocopus martius</i> |   |    | p                      | 15   | 50  | p    |      | G               | C       | A    | C    | C    |

### 7.20. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A379 *EMBERIZA HORTULANA* (ГРАДИНСКА ОВЕСАРКА)

1. Код и наименование на вида: A379 *Emberiza hortulana* (Градинска овесарка)

#### 2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 15-16.5 cm, тегло 21-25 g., дължина на крилото 77-96 mm. Оперението е пъстро с не много отчетлив полов диморфизъм. Мъжките са с по-ярко оперение и без тъмни ивици по гърдите и корема отстрани. Главата и гърдите са зеленикаво-сиви, с жълт „мустак“ и гърло. Кремът е оранжево-кафяв. Гърбът е пъстър, кафеникав, с надлъжни тъмни резки. Клюнът е светлочервен, краката - червеникавокафяви. Песента представлява повторение на една и съща строфа, но за този вид са характерни много регионални диалекти на пеене (Иванов, 2011; Svensson, 2013).

Гнездящ и прелетен вид. Транзитната миграция е сравнително слабо забележима. Среща се в България от втората половина на април до края на август-началото на септември. Гнездовата плътност е различна в зависимост от типа местообитание. Така например в нискостъблени гори и открити тревни пространства по Суха река в Добруджа гнездовата плътност е съответно 1,1 и 0,6 двойки/10 ha (Karavandov et al., 2006), в Кресненското дефиле – 0,85 двойки/10 ha (Nikolov, Spasov, 2005), в полезащитни пояси – 0,1-0,2 двойки/10 ha.

Гнезди в разредени широколистни гори, в крайнините им, из полезащитни пояси, групи дървета сред полето, в храстови местообитания – понякога по екотона на гората, овощни насаждения. Често и в разредени крайречни гори. Обича да има ливади и пасища наоколо с отделни храсти. По-многочислена е в карстови райони. Гнезди по края и в рамките на всички типове дъбови и дъбово-габърови гори. Рядко се среща и в смесени гори с участие на дъб и черен или бял бор. Среща се в равнини, в хълмисти и предпланински райони, рядко и в планински ливади с храстчета. Гнезди в ниски храстчета и дръвчета, понякога и на земята в основата на храст.

Изследвания в други Европейски страни (Brambilla et al., 2016; Percival and Dale, 2016; Sondell et al., 2018) разкриват кои са най-важните характеристики на местообитанията за гнездене и хранене на градинската овесарка: 1) естествени тревисти местообитания или тревисти земеделски култури (пролетна пшеница, овес, царевица) с подходяща височина, за да скрият гнездото; височината на тревата/културата трябва да е най-малко 20 cm, може и да е по-висока и с присъствие на храсти, синури или редове от дървета; 2) наличие на участъци без растителност (между 5 и 20%), които да осигуряват места за търсене на храна (видът се храни като събира насекоми от земята); 3) места за

пеене на мъжките – най-често храсти, електрически кабели или единични дървета. Друго изследване (Deutsch and Südbeck, 2007) показва, че видът предпочита да гнезди в култури от овес и пролетна пшеница и избягва зимна пшеница и картофи. Това изследване също показва, че вида гнезди в по-ниска и по-малко плътна растителност.

Градинската овесарка се храни с различни безгръбначни животни и семена. Хранителният спектър се оформя главно от насекоми – мравки, бръмбари (Curculionidae), двукрили, ципокрили, гъсеници на пеперуди. Яде също и паяци (Иванов, 2011).

### 3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Градинската овесарка гнезди в цялата страна. В планините в най-южните части на страната гнездовото разпространение на вида достига до около 1900-2000 м.н.в. В много райони е рядка или дори отсъства въпреки наличието на наглед оптимални местообитания. В други райони с аналогични характеристики на местообитанието е изобилна.

Според докладването по чл. 12 от 2019 г. гнездовата популация е в рамките на 34 000–150 000 двойки. Не е посочена никаква изразена тенденция в числеността и разпространението на вида.

При докладването по чл.12 като заплахи за вида са посочени превръщането на пасища и степи в обработваеми земи, превръщането на един тип земеделски земи в друг, изоставянето на земеделски земи, развитието на пътната инфраструктура, добива на нефт и газ и съпътстващата инфраструктура. Други заплахи за градинската овесарка са химизацията в селското и горското стопанство, пожарите, реконструкциите на дъбовите гори в иглолистни култури, унищожаването на храстите за поддържане на пасищата и др.

Видът се среща в 74 зони от мрежата Natura 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната вида е гнездящ като популацията е оценена на 21 двойки, което представлява 0,01-0,06% от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията е неизоллирана, но на границите на ареала на разпространение (оценка „B“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

### 5. Анализ на наличната информация

Гнездящ, но не многочислен вид за защитената зона. Няма данни за гнездовата численост на вида в ПП „Българка“ (Shurulinkov et al., 2018; ПУ ПП „Българка“, 2021). Видът не е установен по време на теренните проучвания в зоната. Най-многочислен е в крайнините на дъбови гори, храстови пояси и полски райони. Необходимо е да се извършат конкретни изследвания за установяване на числеността на вида в зоната.

### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър                          | Мерна единица        | Целева стойност     | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване        |
|------------------------------------|----------------------|---------------------|--|--|
| Популация:<br>Размер на гнездящата | Брой гнездящи двойки | Най-малко 10 двойки | Максималната целева стойност е определена на база СФ. На база на | Поддържане на популацията на вида в зоната в |

| Параметър   | Мерна единица   | Целева стойност                     | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване  |
|---|---|-------------------------------------|---|--|
| популация   |   |                                     | експертна оценка предлагаме да се посочи минимална численост от 10 двойки.  | размер от най-малко 10 гнездящи двойки чрез поддържане на подходящите местообитания за вида в зоната.  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>площ на подходящите местообитания на вида              | ha  | най-малко 3601                      | Определена на база на % участие на местообитания N08-равнини и шубраци и N21- негорски площи, заети с растителни видове (включително градини, лозя, трайни насаждения). Това е груба оценка на подходящите местообитания, вероятно площта им е по-голяма. Тъй като местообитанията в ШП Българка са картирани площите на този тип местообитания могат да се вземат от ПУ на парка.  | Поддържане на подходящите местообитания за вида в размер от най-малко 3601 ha чрез забрана за изсичане на крайречни гори и запазване на пасищата и откритите местообитания покрай тях. |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите местообитания на вида в зоната | 1/ височина на тревостоя<br><br>% на площите без растителност | най-малко 20 cm<br><br>най-малко 5% | - Най-важните характеристики на местообитанията за гнездене и хранене на вида са: 1) естествени тревисти местообитания или тревисти земеделски култури (пролетна пшеница, овес, царевича) с подходяща височина, за да скрийт гнездото; височината на тревата/културата трябва да е най-малко 20 cm, може и да е по-висока и с присъствие на храсти, синури или редове от дървета; 2) места за пеење на мъжките – най-често храсти, електрически кабели или единични дървета.<br>- Наличието на зони без растителност (между 5 и 20%) е много важно за лова, за осигуряване на места за търсене на храна (видът се храни чрез събиране на насекоми от земята). | Поддържане от най-малко 20 cm височина на тревостоя и най-малко 5% площи без растителност в подходящите местообитания на вида в зоната.  |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

По отношение на гнездовата популация предлагаме да се посочи минимална численост от 10 двойки на базата на експертна оценка. Не е необходимо да се променя

оценката на популацията в зоната. Смятаме, че популацията на вида в зоната не е изолирана и за това предлагаме да се промени оценката за изолация от „В“ на „С“.

| Species |      |                           |   |    | Population in the site |      |     |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|---------------------------|---|----|------------------------|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name           | S | NP | T                      | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                           |   |    |                        | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| B       | A379 | <i>Emberiza hortulana</i> |   |    | p                      | 10   | 21  | p    |      | G               | C       | A    | C    | C    |

## 7.21. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A511 *FALCO CHERRUG* (ЛОВЕН СОКОЛ)

**1. Код и наименование на вида:** A511 *Falco cherrug* (Ловен сокол)

### 2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 47–55 cm, размах на крилата: 105–129 cm. Най-едрият сокол в България. Горната част на тялото и крилетата са кафяви, гърдите и корема са светли с тъмни напетнявания, гащите са тъмни. Подкрилията са с по-светла предна част и по-тъмна задна, контрастираща с по-светлите махови пера. Главата е светла с ясно изразена по-светла вежда и тънък тъмен „мустак“. Младите са с по-тъмно оперение и по-силно напетнени отдолу.

В България ловният сокол е гнездящо-прелетен, постоянен и преминаващ вид (Симеонов и др., 1990). У нас зимуват индивиди от по-северни европейски страни. Есенната миграция е най-ясно изразена през септември.

През размножителния период ловният сокол обитава обширни открити територии в хълмисти, нископланински и равнинни местообитания с наличие на скали, но също долини, проломи, ждрела. Ловните територии са открити пространства, влажни зони, нискостъблени гори, храсталаци по открити места с нисък тревостой и наличие на достатъчен брой дребни гризачи (особено полевки *Microtus spp.* и лалугери *Spermophilus citellus*) или птици (обикновено с големина от скорец *Sturnus vulgaris* до яребица *Perdix perdix*). През зимата соколите се срещат в места с висока концентрация на различни видове птици, използвани за храна – крайбрежия и други влажни зони, населени места, складове и силози за зърно, където ловуват на полудиви гълъби *Columba livia f. Domestica* (Янков и кол. 2013). Гнезди в скални ниши и в стари гнезда на други птици на дървета. Снася 3-6 яйца, като има едно поколение годишно в периода март-юли. Някои от предпочитаните местообитания са 91E0, 91F0, 6110, 8120 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

В България хранителният спектър на ловния сокол е слабо проучен и данните се базират предимно на отделни наблюдения. Съществуват сезонни, локални и индивидуални различия относно най-често използваната храна, освен това видът има способността бързо да се адаптира към най-изобилната и лесно достъпна храна в даден момент (Янков и кол., 2013). Проучвания в края на XX в. показват, че лалугерът (*Spermophilus citellus*) съставлява около 90% от храната на ловния сокол в България. Освен с лалугери, видът се храни и с различни видове мишки и полевки, както и с някои по-дребни видове птици (Янков и кол., 2013).

### 3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С разпръснати и изолирани находища предимно в скалистите части на Стара планина, планините на Западна България, Родопите, Сакар и Странджа. Наблюдаван е през гнездовия сезон и в някои равнинни или хълмисти райони и в по-високи части на

планините (Янков отг. ред., 2007). През 2018 г. бе открито заето гнездо от вида в Южна България. Още 1 двойка беше открито през 2022 г. Така известните двойки ловни соколи към 2022 г са две.

Природозащитният статус на ловният сокол според IUCN е EN (Endangered). Видът е включен в SPEC 1. Включен е в Червената книга на Р България в категория „Критично застрашен“. Включен е в Приложение 1 на Директивата за птиците, както и в Приложения 2 и 3 на ЗБР.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценя на 0 – 10 двойки. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2000 – 2018 г.) е намаляваща, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) – също намаляваща. Краткосрочната тенденция на популацията в рамките на Натура 2000 е неизвестна.

Зимуващата популация (за периода 2013 – 2018 г.) е оценена на 5 – 10 индивида. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2007 – 2018 г.) е неизвестна, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) – също неизвестна.

Мигриращата национална популация (за периода 2013 – 2018 г.) е оценена на 50 – 80 индивида.

За гнездящата, мигриращата и зимуващата популация са посочени следните заплахи и влияния: A04, G05, F03, A02 и D06.

Видът се среща в 74 зони от мрежата Натура 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно Стандартния формуляр за данни видът е много рядък (категория на изобилие „V“) и не е възможно да се оцени популацията му поради липса на достатъчно данни – DD. Оценката на популацията в зоната е „C“. Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

#### 5. Анализ на наличната информация

По данни на БДЗП за 2021 г. и 2022 г. не са наблюдавани индивиди от вида в зоната. По информация от Българско дружество за защита на птиците (БДЗП), след 2006 г. ловният сокол се смята за вид, изчезнал от България като гнездящ. По данни от eBird видът не е наблюдаван в зоната от 2018 г. до 2022 г. Видът е посочен, като гнездящ, постоянен и зимуващ в Плана за управление на ПП Българка и в Shurulinkov et. al. 2018. По време на нашите проучвания през 2022 видът не беше регистриран.

Видът се среща през цялата година в България. Извън размножителния период е широко разпространен, но много рядък в цялата страната, като присъстват и птици от Европейските и Азиатските популации. Твърде вероятно е индивиди да обитават временно територията на зоната извън размножителния период, а вероятно и по време на гнездовия период. Но гнездене в зоната не е доказано до сега. Отчитайки неговата изключителна застрашеност, важно е да бъдат опазени подходящите местообитания на вида в зоната. Необходим е мониторинг за проследяване дали видът ще се завърне в тази защитена зона. Поради тези причини предлагаме видът да бъде записан с мигрираща численост 0-1 инд. в зоната.

#### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър               | Мерна единица    | Целева стойност | Допълнителна информация                         | Специфични за зоната цели за опазване        |
|-------------------------|------------------|-----------------|---|--|
| Популация:<br>Размер на | Брой<br>индивиди | Най-малко       | Видът се среща твърде рядко и целевата стойност | Поддържане на броя на мигриращите индивиди в |



| Параметър   | Мерна единица   | Целева стойност   | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване   |
|---|---|---|--|---|
| мигриращата популация   |   | 1 инд.  | няма да бъде изпълнена редовно. Отчитайки неговата изключителна застрашеност, важно е да бъдат опазени подходящите местообитания на вида в зоната.<br>Количеството на преминаващите по време на миграция индивиди силно зависи от метеорологичните условия.  | зоната в размер най-малко 1 индивид.  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>площ на подходящи местообитания за търсене на храна  | ha  | Най-малко 4801  | През размножителния период ловният сокол обитава обширни открити територии в хълмисти, ниско планински и равнинни местообитания с наличие на скали.<br>Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- Равнини, шубраци, N11-алпийски и субалпийски тревни площи; N21 – Негорски площи, N06 - Вътрешни водни тела (застояла вода, течаща вода)<br>Тяхната обща площ е 4801 ha.   | Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по време на миграция, в размер на най-малко 4801 ha.                                  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната – начин на управление на пасища и ливади | % екстензивно управляван и пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида | 100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно | Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 животни/ha), както и редовна коситба на ливадите, с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида. | Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Твърде вероятно е индивиди да обитават временно територията на зоната извън размножителния период, а вероятно и по време на гнездовия период. Отчитайки неговата изключителна застрашеност, важно е да бъдат опазени подходящите местообитания на вида в зоната. Необходим е мониторинг за проследяване дали видът

ще се завърне в тази защитена зона. Поради тези причини предлагаме видът да бъде записан с мигрираща численост 0-1 инд. в зоната. Предлагаме също категория V – вагрант да бъде заменена с R – рядък.

| Species |      |                      |   |    | Population in the site |      |     |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|----------------------|---|----|------------------------|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name      | S | NP | T                      | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                      |   |    |                        | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| B       | A511 | <i>Falco cherrug</i> |   |    | c                      |      | 1   | i    | R    | DD              | C       | B    | C    | C    |

## 7.22. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A103 *FALCO PEREGRINUS* (СОКОЛ СКИТНИК)

**1. Код и наименование на вида:** A103 *Falco peregrinus* (Сокол скитник)

**2. Кратка характеристика на вида**

Дължина на тялото: 38-51 cm. Размах на крилата: 89-113 cm. Женските са по-едри от мъжките. Крилата са заострени, опашката средно дълга. В полет крилата са леко огънати, карпаните извивки се виждат добре. Активния полет умерено бърз, доста плитки махания с крила със умерена скорост. Възрастните са шистово сиви отгоре с светло сиво-син „кръст“. Отдолу е бял, като долната част на гърдите и корема са фино напетнени с вертикални петна. Ясно изразени черни качулка и мустачни линии („бакембарди“). Младите от долу са с напречно напетняване а отгоре кафеникави. Ловува със стремителен пикиращ полет.

В България гнездящите във височинната зона птици (над 1000 m н. в.), извършват вертикални миграции в равнините и планинските подножия. В средата на XX в. е извънредно рядък. По-късно е установен да гнезди в отделни изолирани скалисти райони на страната в численост не повече от 10 двойки. Не е регистриран по време на размножаване в редица подходящи райони на Североизточна България. За периода 1970–1991 г. числеността му е 20–25 гнездящи двойки; други източници посочват 30–60, 160–200 и 80–130 двойки. Броят на гнездящите двойки се увеличава от 90-те години на XX в. до 2007 г. Сега числеността му възлиза на около 200 гнездящи двойки, с тенденция към увеличение (Симеонов и др., 1990). Според Янков, ред., 2007, размерът на популацията възлиза на 120–180 двойки и около 200 двойки според Големански 2015. Птиците са териториални по време на размножителния период. Дори в райони, където гнездата са най-многобройни, двойките са обикновено с гъстота на повече от 1 km, а често и много по-далеч. В България е установено, че средното разстояние между съседни двойки е 5,91 km (минималното разстояние 1,6 km, максималното разстояние 10,08 km). В региона на Източни Родопи гъстотата на размножаващите се двойки е 1,1 двойки на 100 km<sup>2</sup> (Raguyov et al., 2008). Сравнително често срещан вид през зимата в южните части на страната, особено в градовете, където се хранят с диви гълъби *Columba livia domestica*. Извън размножителния сезон се наблюдава на места с значителни концентрации на птици (влажни зони, населени места, мелници за зърно, силози за зърно и др.) (Raguyov et al., 2008).

Обитава скалисти терени, проломи, дефилета в близост до открити пространства с групи дървета и малки горички. Рядко в алпийските зони на планините над горната граница на гората (Симеонов и др., 1990). Най-често дълбоки проломи, скални масиви близо до билата на ридове, като гнезди по високи скали и скални стени (във вътрешността на страната), по-рядко в стари гнезда на други птици в гори, рядко и по

високи сгради в градове, села и индустриални зони (Янков, ред., 2007). Ловува в открити пространства.

Храни се основно с птици, които съставляват 70-90% от диетата му, а останалото се допълва от дребни бозайници като прилепи и гризачи, влечуги и насекоми.

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

Според Янков, ред., 2007, видът обитава райони с надморска височина 0–2560 m, в планински и полупланински райони – главно в Стара планина, Предбалкана, Рила, Пирин, Западни и Източни Родопи, Западните погранични планини и планините в Краище, на Витоша, но по плата и в Дунавската равнина. Разпространението му е свързано с разположени на оживени миграционни пътища скалисти проломи и други скални терени с голяма денивелация и в близост до открити пространства. В планините рядко над горната граница на гората.

Защитен вид по ЗБР (Приложения 2 и 3). Включен в Червената книга на Р България (2015) в категория застрашен (EN). Включен е в червеният списък на IUCN в категорията „Незастрашен“ (LC - Least Concern). Включен в SPEC 3. Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът се опазва като гнездящ с популация между 120 и 190 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (1980-2018 г.) е увеличаваща се. Посочени са следните заплахи: Превръщане от други ползвания на земя в търговски / промишлени зони; Електропреносни и комуникационни мрежи.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът се опазва и като мигриращ с популация между 200 и 400 индивида. Не са посочени краткосрочната и дългосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.). Посочени са следните заплахи: Превръщане от други ползвания на земя в търговски / промишлени зони; Електропреносни и комуникационни мрежи.

Посочени са следните заплахи и влияния: A02; D06.

В Червената книга (Големански 2015) като заплахи са посочени изземване на яйца и малки от гнездата, безпокойство по време на гнездене, отстрел, преследване от гълъбари и селски стопани.

Видът се среща в 70 зони от мрежата Natura 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

### **4. Състояние на ниво защитена зона**

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната вида е гнездящ (постоянен) като популацията се оценява на 1 двойка, което представлява 0,005 % от националната популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана, но на границите на ареала на разпространение (оценка „B“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Мигриращата популация няма оценка, има категория на изобилие P – наличен в зоната. Качеството на данните е DD – недостатъчни данни. За размер и плътност на популацията (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана, но на границите на ареала на разпространение (оценка „B“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

### **5. Анализ на наличната информация**

По данни на БДЗП за 2021 г. и 2022 г. не са наблюдавани индивиди от вида в зоната. По данни от eBird видът не е наблюдаван в зоната от 2018 г. до 2022 г. Вида не

беше отчетен при нашите теренни проучвания през гнездовия период, миграция и зимуване на 2022 г. Видът е наблюдаван през април 2012 г. в централната част на зоната и на 31.03.2013 г. (м. Виканата скала) – 2 отделни наблюдения на единични птици в 2 места близки едно до друго (Shurulinkov et. al., 2018). И двете наблюдения са с ниска степен по скалата за достоверност на гнездене – категория 3 „Възможно гнездене“. На същото място през 2009 г. гнезди скален орел (*Aquila chrysaetos*), което почти сигурно изключва размножаването на сокол скитник в района на м. „Виканата скала“ през тази година. Видът се среща през цялата година в България. Извън размножителния период видът е широко разпространен в цялата страната, като присъстват и птици от Европейските и Азиатските популации.

На базата на горното може да се предположи, че в зоната гнезди поне една двойка соколи скитници, но вероятно не всяка година поради междувидова конкуренция за гнездови местообитания със скалния орел. Твърде вероятно е извън размножителния сезон видът да е редовен посетител на зоната с индивиди от северни популации. Причината за липсата на наблюдения по време на нашето проучване е ограничени брой полеви дни за изследване на зоната и невъзможността да се проучат всички скални местообитания подходящи за гнездене на вида.

## 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър  | Мерна единица        | Целева стойност      | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване  |
|--|----------------------|----------------------|--|--|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездящата популация  | Брой гнездящи двойки | Най-малко 1 дв.      | Целевата стойност е определена на база на СФ. Видът присъства в зоната но неговата гнездова популация е недостатъчно добре проучена. т   | Поддържане на броя на гнездящите индивиди в зоната в размер от най-малко 1 двойка, чрез поддържане на гнездовото местообитание.    |
| <b>Популация:</b><br>Размер на мигриращата популация   | Брой индивиди        | неизвестна           | Видът присъства в зоната по време на миграция, но неговата численост не е ясна. Поради това е формулирана междинна цел.  | <b>Междинна цел до 2027 г.:</b><br>Да се извършат целенасочени изследвания за установяване мигриращата численост на вида в зоната. |
| <b>Местообитания на вида:</b><br>Площ на подходящите гнездови местообитания                    | ha                   | Най-малко 480        | Видът гнезди в скални ниши или площадки по високи и недостъпни скали. Местообитанията за гнездене са оценени на база процентното участие на местообитание N22- Вътрешни скали, сипеи, пясъци (480 ha). | Поддържане на гнездово местообитание от най-малко 480 ha.  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Площ на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната | ha                   | 24 009 (Цялата зона) | Видът ловува във въздуха, като атакува предимно птици, следователно цялата площ на зоната е подходящо хранително местообитание на вида.  | Не се налага формулирането на конкретни цели.  |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени в СФ за този вид.

### 7.23. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A096 *FALCO TINNUNCULUS* (ЧЕРНОШИПА ВЕТРУШКА)

**1. Код и наименование на вида:** A096 *Falco tinnunculus* (Черношипа ветрушка)

#### 2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 30-35 cm., размах на крилата: 72-78 cm. Мъжкият е със сиво-сини глава и опашка (на върха с широка черна ивица) и червено-кафяв гръб, изпъстрен с черни щрихи, по които се отличава от мъжката степна ветрушка; отдолу е светлокафяв с редки черни щрихи. Женската отгоре е кафява с черни щрихи, отдолу – кремава с черни щрихи по гърдите и подкрилията; маховите пера са изцяло сиви; има добре очертани бакенбарди. При всички възрасти и полове опашката е дълга с черна ивица накрая, а ноктите – черни. При полет често „увисва“ на едно място и трепти с крила (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012).

Прелетен и постоянен. Пролетният прелет е през март, а есенният: септември - октомври. През размножителния период е повсеместно разпространен вид в равнини и планини до най-високите алпийски терени. Размножителният период започва през април. Гнезди в пукнатини и малки ниши по скали, в дупки по отвесни брегове, обрасли с храсти, в хралупи на дървета, по електрически стълбове и под покриви на високи сгради. Заема и стари гнезда на врани, свраки и дребни грабливи птици. Женската снася през април и май 4-6 яйца. Мътенето продължава 28-31 дни. Малките напускат гнездото на 28-30 дневна възраст (Симеонов и др. 1990). Двойки не могат да се видят по време на размножителния сезон, обикновено се виждат единични екземпляри. Полово незрелите птици мигрират на къси разстояния към летни и зимни територии (Shrubb, 1993). През зимата се среща рядко в равнини и планински склонове до около 1000 m надм. в. (Симеонов и др., 1990).

Обитава скалисти и карстови терени, проломи, дефилета, ждрела, долини на реки с отвесни пясъчливи, лъсови брегове и оврази, лесостеми, крайнини на разредени гори, полета с единични стари дървета и оазисни гори (Симеонов и др., 1990). Предпочита низините и открити ловни местообитания като ниви, храсти. Среща се и в степи без дървета, където има изобилие от тревисти растения и храсти, стига да има алтернативни места за кацане и гнездене като скали или сгради. Лесно се адаптира в населени места, стига да има достатъчно растителност и дори може да се намери във влажни зони, мочурища и суха савана. Според Channing (2006) една двойка обитава територия около 2 до 10 km<sup>2</sup> (200-1000 ha), като средният размер на територията е 5 km<sup>2</sup> (500 ha). Във Виена, Австрия, прогнозната плътност е 60–96 двойки на 100 km<sup>2</sup> (Wichmann et al., 2009). В други големи европейски градове е между 23 и 55 двойки /100 km<sup>2</sup> (Kübler et al., 2005; Malher et al., 2010).

Хранят се предимно с малки бозайници, включително полевки (*Arvicoline*) и мишки (напр. *Apodemus sylvaticus*). Понякога се хранят със земноводни, влечуги и други птици. Ловуват, като се издигат на 10 до 20 m над земята и бързо се гмуркат върху плячката си. В някои райони са ключови хищници за дребни тревопасни бозайници, включително полевки и мишки, и помагат за контролиране на популациите на гризачи и

дребни бозайници. Въпреки, че стават жертва на ястреби и други хищници, те не са основен източник на храна за хищниците (Shrubbs, 1993; Channing, 2006).

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

Повсеместно разпространен в по-голямата част от страната както в равнините, така и в планините, където достига до алпийските им части. Отсъства или е рядък в гористите райони, особено в планините (Янков отг. ред., 2007). Числеността е по-висока в районите със скални комплекси и дефилета, макар рядко да надхвърля 20–25 двойки/km<sup>2</sup>. Висока численост е отбелязана в Тракийската низина и по поречието на река Тунджа с прилежащите му райони, където гнезди основно в стари гнезда на *Pica pica*, по електрически стълбове, както и в Източна Добруджа, където се заселва в гнезда на вранови птици в полезащитните пояси. Ниска плътност има в Дунавската равнина и Североизточна България, въпреки наличието на подходящи за гнездене места и богата хранителна база (Янков, ред., 2007).

Включен в Приложение 3 на ЗБР. Включен в SPEC 3, популацията му в Европа намалява (BirdLife International, Staneva and Burfield, 2017). Не е включен в Червената книга на България. Според IUCN (2021) е слабо засегнат - LC (Least Concern) за територията на континентална Европа. Не е включен в Приложения 1 и 2 на Директива за птиците.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) гнездовата популация на вида е между 4400 и 9600 двойки. Краткосрочната тенденция на популацията е стабилна, а дългосрочната – увеличаваща се.

Мигриращата популация е между 800 и 1000 индивиди. Видът се докладва и като зимуващ за страната с численост 10 000-15 000 индивиди. Краткосрочната и дългосрочната тенденция на мигриращата популация са стабилни.

За предходният период на докладване (2008-2013) гнездовата популация в страната е била със същата оценка и тенденции.

Черношипата ветрушка е най-често срещания вид сокол в страната, поради което не е включен в Червена книга на България. Не е правен анализ на заплахите за вида. Според нас следните заплахи вероятно са от най-голямо значение за вида: A02, A03, A11, A23, B05, B06, D06, F03, G10.

При докладването по чл. 12 от 2019 г. за гнездящата популация не са посочени заплахи и влияния. За мигриращата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A04, F03, D06. За зимуващата популация е посочена само една заплаха – A02.

Видът се среща в 93 зони от мрежата Natura 2000 в България. В 8 зони видът е с оценка D на популацията - BG0002028, BG0002030, BG0002052, BG0002084, BG0002096, BG0002103, BG0002106 и BG0002114.

### **4. Състояние на ниво защитена зона**

Съгласно стандартния формуляр на зоната видът е постоянен, но размерът на популацията е неизвестен, поради липса на данни (DD). Оценката на популацията е „С“. Опазването на вида е отлично (оценка „А“), а популацията не е изолирана, но е на границите на ареала си (оценка „В“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

### **5. Анализ на наличната информация**

По време на теренното проучване в границите на зоната е установен един индивид от вида в района на вр. Шипка. Наблюдението е регистрирано на 09.09.2022 г. В този период от годината е трудно да се определи дали птицата е скитаща или гнездяща

в района. Видът е посочен като гнездящ и скитащ на територията на зоната (Shurulinkov et. al., 2018). За територията на ЗЗ „Българка“ няма регистрирани наблюдения на вида в платформите SmartBirds, eBirds и Observation.org. Вероятно вида се среща в зоната, но е с ниска численост. Не е изключено гнездене, но по-вероятно е да се използват части от зоната основно като хранително местообитание.

## 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър   | Мерна единица  | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване   |
|---|--|---|---|---|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездовата популация   | Брой двойки  | Най-малко 1 дв.   | На базата на данните в т. 6 и на база на експертна оценка предлагаме численост от 1 двойка. Необходими са допълнителни проучвания за установяване гнездовата численост на вида в зоната.  | Поддържане гнездовата популация на вида в зоната в размер от най-малко 1 дв.  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>площ на подходящите гнездови местообитания   | ha   | Най-малко 480   | Определена на база на % участие на следното местообитание в зоната – N22 – Вътрешни скали, сипеи, пясъци, постоянен сняг и лед.   | Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в размер най-малко на 480 ha.  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Площ на подходящите хранителни местообитания на вида   | ha   | най-малко 4561  | Площта е изчислена на база на % участие на следните местообитания в зоната – N08-равнини и шубраци, N11-алпийски и субалпийски тревни площи и N21-негорски площи.   | Поддържане на площта на подходящите хранителни местообитания на вида в размер най-малко 4561 ha.  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната – начин на управление на пасища и ливади | % екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида | 100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно | Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 ЖЕ/ha), както и редовна коситба на ливадите, с по-малко използване на торове и | Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида |

| Параметър | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване |
|-----------|---------------|-----------------|---|---------------------------------------|
|           |               |                 | други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида. |                                       |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

На базата на данните в т. 5 и на база на експертна оценка предлагаме численост от 1 двойка. Смятаме, че популацията на вида в зоната не е изолирана и предлагаме да се промени оценката за изолация от „В“ на „С“.

| Species |      |                          |   | Population in the site |   |      |     |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|--------------------------|---|------------------------|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name          | S | NP                     | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                          |   |                        |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| B       | A096 | <i>Falco tinnunculus</i> |   |                        | p | 0    | 1   | p    |      | G               | C       | A    | C    | C    |

### 7.24. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A320 *FICEDULA PARVA* (ЧЕРВЕНОГУША МУХОЛОВКА)

1. Код и наименование на вида: A320 *Ficedula parva* (Червеногуша мухоловка)

#### 2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: мъжки 12,8 cm, женски 13,1 cm. Размах на крилата: мъжки 20,9 cm, женски 21 cm. Най-дребната наша мухоловка. Има ръждиво гърло и гърди, темето, страните на главата и шията са пепелявосиви, гръбът и надопашието са сивокафяви, крилата и опашката са кафяви, а коремът е бял, има широки бели ивици по страните на опашката. Женската и младото са без ръждиви гърди, а главата им е кафявосива. По поведение типична мухоловка, но се държи предимно по короните на дърветата (Нанкинов, 2009).

Гнездяща и мигрираща птица за страната. Нощен мигрант. Есента пресича територията на България в посока изток-югоизток, а пролетта обратно. В някои години преминава в забележими количества като в благоприятни места образува многобройни концентрации. Видът има доста разтеглив период на миграция. Пролетта може да се появи още през март и да лети до май, а есента от края на юли до началото на ноември (Нанкинов, 2009). Възрастните мъжки пристигат значително по-рано от по-младите (Mitrus, 2007). Брачни песни са регистрирани от средата на май до началото на юли. Гнездото е в хралупа или дупка в стъбло или в клон. Размерът на гнездовите територии в Централна Стара планина варира в зависимост от естествения характер на горите от 7–8 до 25–30 ha. По трансекти от 1,5 и 6 km са преброявани по 4 двойки. Хранене на малки е установено през целия юли, а между 20 юли и 10 август често се наблюдават групи (семейства); някои двойки имат второ люпило (Спиридонов в Червена книга на България, 2015).

Обитава главно стари букови гори с естествена структура и на 600–1550 m н. в. В Странджа гнезди във вековна гора от благун (Спиридонов в Червена книга на България, 2015). Гнезди основно в стари широколистни листопадни гори от *Fagus sylvatica* в по-високите планински части, особено на по-влажни склонове. По-рядко намирана в гори от *Quercus* sp. (Янков, ред., 2007). В други части на ареала (Полша) 79% от гнездата са изградени в габър *Carpinus betulus* и липа *Tilia cordata*. Повечето входи на хралупите са изложени на юг и на относително ниска височина над земята (4,9 m). Гнездовите



дървета са с малък диаметър (31,2 cm) и са по-често мъртви (29,8%) (Mitrus and Soćko, 2004). В Полша видът предпочита територии, където габърът *Carpinus betulus* е бил доминиращият жив дървесен вид, а смърчът *Picea abies* е бил доминиращият вид мъртво дърво. Делът на сухите дървета е бил 20,2% от насажденията. Плътността на живите дървета варира от 164 до 680 екз./ha, а гъстотата на дънерите варира от 0 до 156 екз./ha. Възрастните мъжки заселват територии с по-големи живи дървета и с по-висока плътност на живите дървета, отколкото по-младите мъжки (Mitrus et al., 2006). Гнездовия успех зависи от загубите причинени от хищници (82%). Определящ фактор за гнездовия успех е височината на гнездото над земята (Mitrus and Soćko, 2008). Най-висока вероятност от загуба има по време на яйцеснасянето и през втората половина на инкубацията. Подходящи местообитания са 9110, 9130, 9150, 91W0 (букови гори) и 9170 (дъбово-габъррови гори) по Директива за местообитанията (Кавръкова и др., 2009).

Изключителна пластична при храненето. Събира храна както по дърветата и храстите, така и по тревата и земята. Храни се предимно с различни видове насекоми и техните ларви, с паяци, дребни мидички, а в края на лятото и есента кълве също така плодове на къпина, малина, бъз и други плодове. В храната на възрастните птици преобладават хоботниците, листоядите, ципокрилите, двукрилите, гъсениците на листоврътките, паяци, листни бълхи, дървеници, а в храната на малките – гъсеници на различни пеперуди, а също мухи, комари, дългоножки, паяци и други (Нанкинов, 2009). Изследване в Полша установява, че средно 51,5% от пляката са летящи насекоми, 25,9% паяци и 22,8% гъсеници. Сред летящите насекоми доминират двукрилите (84,8%), след това Lepidoptera (7,6%) и Orthoptera (6,6%). Съставът на диетата се промени значително в зависимост от възрастта на малките (Mitrus et al., 2010).

### 3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Птица с неравномерно разпространение в страната. В края на 70-те години на XIX в. е установен да гнезди спорадично в Североизточна България (вероятно Лудогорие и/или Източна Стара Планина), еднократно в Камчийския лонгоз, а в 2 случая е наблюдавана в края на май. Гнезди в Източна и Западна Стара Планина, и Странджа. Многоброен и на места доминантен вид в Централна Стара планина, където е разположена основната част на българската популация. Общата численост в страната е 700–1000 двойки при средна плътност 1 двойка/50–100 ha; в Централна Стара планина има 400–500 двойки. В България се намират най-южните европейски гнездилища (Спиридонов в Червена книга на България, 2015; Нанкинов, 2009).

Защитен вид на територията на цялата страна - Приложение 2 и 3 на ЗБР. Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците. Включен в Приложение II на Бернската конвенция - строго защитен вид. Според IUCN видът е слабо засегнат LC (Least Concern) за Европа и за света (2021). Включен е в Червената книга на Р България (2015) в категория уязвим (VU). Няма SPEC категория (Staneva and Burfield, 2017).

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 1000-2500 двойки. При докладването за периода 2008-2012 г. националната гнездяща популация е била оценена на 1000-1500 двойки, а краткосрочната тенденция е била намаляваща, а дългосрочната е била определена като стабилна.

В Червената книга на България (Спиридонов, 2015) като отрицателно действащи фактори са посочени: възобновителни и санитарни сечи, подмяна на горите с монокултури, въвеждането на нетипични видове в горските масиви (B02, B03, B10, B12, B02, B09, B08, B07); тясната специализация към местообитанията. Намира се на периферията на ареала си.

Видът се среща в 19 зони от мрежата Natura 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр на зоната видът е гнездящ, а популацията е в размер на 69 двойки, което е 2,7–6,9% от националната гнездяща популация (оценка „B“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), а популацията не е изолирана, но е на границите на ареала си (оценка „B“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

#### 5. Анализ на наличната информация

По време на теренното проучване през 2022 г. не са установени индивиди от вида в зоната. Shurulinkov et. al., (2018) установяват 24 заети територии на вида и изказват предполагаем брой от 80-110 гнездящи двойки в рамките на зоната. В платформата SmartBirds са регистрирани 3 наблюдения на индивиди в рамките на гнездовия сезон в периода 2019-2022г. В резултат на теренно проучване, отразено в ПУ на ПП „Българка“, за вида е посочена численост от 30 - 40 двойки на територията на парка (която частично съвпада с тази на 33 „Българка“). Рядък вид, разпространен спорадично и неравномерно в най-старите букови и буково –габъррови гори в парка, на възраст над 80 г. Най-висока плътност е установена във водосборните области на реките Паничарка, Зеленишка и Белилска. Находищата са на надморски височини от 604 до 1208 м.н.в, средно 879 м. (n=21) (ПУ на ПП „Българка“). По данни на ИАОС (МОВП 2020) видът е отчетен с 1 инд. на 17.05.2020 г. Данните от БДЗП съобщават за отчетен 1 инд. на 24.05.2019 г. и 2 инд. през лятото на 2022 г.

#### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър   | Мерна единица                  | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване  |
|---|--------------------------------|------------------|--|--|
| Популация:<br>Размер на гнездовата популация  | Брой двойки                    | най-малко 30 дв. | Целевата стойност е определена на база на СФ и актуалните данни за числеността на вида в зоната посочени в т. 6. Предлагаме максималната стойност на вида в зоната да стане 70 дв. | Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 30 гнездящи двойки.               |
| Местообитани<br>е на вида:<br>площ на подходящите местообитания на вида в зоната        | ha                             | най-малко 14885  | Определена на база на % участие на местообитание N16 - Широколистни листопадни гори в зоната.  | Поддържане на площта на подходящото гнездово местообитание на вида в размер най-малко на 14885 ha. |
| Местообитани<br>е на вида:<br>Качество на подходящите местообитания – възраст на гората | възраст на широколистната гора | над 80 години    | Видът предпочита да гнезди в най-старите букови и буково –габъррови гори в парка, на възраст над 80 г.   | Поддържане на горски участъци от бук и буково-габъррови на възраст над 80 г.                       |

| Параметър   | Мерна единица            | Целева стойност   | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване   |
|---|--------------------------|---|--|---|
| Местообитание на вида:<br>Качество на подходящото местообитание на вида в зоната – количество мъртва дървесина (притеглена средна стойност) | % или м <sup>3</sup> /ha | Най-малко 10% от парка/наличността, но не по-малко от 25 м <sup>3</sup> /ha, включително най-малко 10 стоящи мъртви дървета и достатъчно количество лежаща мъртва дървесина | Количеството мъртва дървесина в гората влияе положително върху избора на място за гнездото. Предложеният показател определя мъртвата дървесина като процент от наличните горски насаждения. Колкото по-голяма е наличността, толкова по-голям е обемът на мъртвата дървесина, изчислен в м <sup>3</sup> /ha. Въпреки това, за да се осигури съответствие с екологичните изисквания на вида, в зависимост от наличието на мъртва дървесина, нейното количество не трябва да бъде по-малко от 25 м <sup>3</sup> /ha. Трябва да се избере по-високата от двете стойности, изчислена в м <sup>3</sup> /ha - или 10% от наличността на ha, или 25 м <sup>3</sup> /ha. | Подобряване на количеството мъртва дървесина до достигане на целевата стойност от поне 10 % от парка, но не по-малко от 25 м <sup>3</sup> /ha.<br><b>Междинна цел до 2027 г.:</b> Да се определи броя на стоящите и лежащите мъртви дървета и техния обем в м <sup>3</sup> /ha в подходящите местообитания. |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

По отношение на гнездовата популация предлагаме да се промени числеността на 30-70 дв. на база на наличната информация за вида посочена в т. 5. Не е необходимо да се променя оценката на популацията в зоната, тъй като 30-70 дв. са 1,2-7% от националната гнездяща популация.

| Species |      |                       | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |         |       |      |      |
|---------|------|-----------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific name       | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D | A/B/C |      |      |
|         |      |                       |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con.  | Iso. | Glo. |
| B       | A320 | <i>Ficedula parva</i> |                        |    | r | 30   | 70  | p    |      | G               | B       | A     | B    | C    |

### 7.25. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A442 *FICEDULA SEMITORQUATA* (ПОЛУБЕЛОВРАТА МУХОЛОВКА)

1.Код и наименование на вида: A442 *Ficedula semitorquata* (Полубеловрата мухоловка)

#### 2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 12-14 см, размах на крилата: 23-24 см. Има контрастно оперение – отгоре черна, отдолу бяла. При мъжкия врата е бял отстрани, но не и отзад и

с малко бяло петно на челото. Женската е без бяло на челото, пепелява по главата, плещите и гърба. Опашката и при двата пола е бяла отстрани (Иванов, 2009).

В България вида е гнездящ и мигриращ. В специално изследване на Българската популация чрез целогодишно проследяване на отделни индивиди е установена кръгова миграция, като птиците използват различен маршрут през пролетта и есента (Briedis et al., 2016). Установени са точните срокове на пролетната и есенна миграция на българските птици. Есенната миграция стартира около 21 юли, като всички птици следват подобен маршрут с преобладаваща югоизточна посока. Пролетната миграция започва в края на март до средата на април. Гнезди изключително в дървесни хралуци (издълбани от кълвачи) и изкуствени гнездилици на височина 3-6 m. Женската снася 4-7 яйца, които мъти две седмици (Иванов, 2009; Георгиев и Янков в Червена книга на България, 2015).

Обитава стари, предимно естествени широколистни гори, съставени от полски ясен (*Fraxinus oxycarpa*), дъб (*Quercus spp.*), бук (*Fagus sylvatica*, *Fagus orientalis*) и др. В равнините предпочита влажните гори, лонгози и горите по бреговете на водоеми. Сравнително по-рядко стари овощни градини, дървесни плантации, градски паркове и градини. Находищата са от морското равнище до 800 m н. в., по-рядко до 1500 m н. в. (Нанкинов, 2009; Янков, отг. ред., 2007; Георгиев и Янков в Червена книга на България, 2015). В лонгозните гори на резерват Камчия е установена гнездова плътност от 2,4 двойки/10 ha. (Георгиев, 2005). В кестенови гори (*Castanea sativa*) в Беласица е установена гнездова плътност от 4,86 индивида/10 ha. (Nikolov et al., 2011). В Сърбия, в стара гора от бук (*Fagus sylvatica*) и дъб (*Quercus sp.*) разположена в дълбока горска долина, е установена гнездова плътност от 3,75 двойки/10 ha (Ružić et al., 2011). Установено е чрез моделиране, че на национално ниво, възрастта на горите и процентното покритие на широколистните гори най-добре обясняват гнездовото разпространение на полубеловратата мухоловка. Въпреки, че горските насаждения стават подходящо местообитание за вида на възраст от около 70 години, дърветата във вътрешността на гората на възраст над 160 години и съставени от повече от 80% широколистни дървета са предпочитани от вида. Количеството мъртва дървесина в гората положително повлиява избора на място за гнездо на мухоловката (Georgiev et al., 2018). Характерни местообитания са различни типове букови гори (9110, 9130, 9150, 91S0), широколистни гори (9170, 9180, 91AA), крайречни гори (91E0, 91F0), панонски гори (91G0, 91H0), церово-горунови гори (91M0) по Директива за местообитанията (Кавръкова и др., 2009).

В храната на българските полубеловрати мухоловки са застъпени видове от разредите: твърдокрили (*Coleoptera*), полутвърдокрили (*Hemiptera*), мухи (*Diptera*), пеперуди (*Lepidoptera*), паяци (*Araneidae*) и др., голямо е участието на педомерките (сем. *Geometidae*) и листоврътките (*Tortricidae*) (Нанкинов, 2009).

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

Основната част от популацията е съсредоточена в Източна и Централна Стара планина, лонгозните гори по долните течения на реките Батова, Камчия и Ропотамо, както и в Странджа. Според Нанкинов и др. (2004) в страната гнездят 8 000-12 000 двойки, а според Янков (отг. ред., 2007) – между 1500 и 3500 двойки. Плътността на гнездовата популация зависи от обилието или отсъствието на удобни места за гнездене. Видът има неравномерна численост, като в повечето от находищата гнездят десетки двойки/100 km<sup>2</sup>. Най-висока (повече от 100 двойки/100 km<sup>2</sup>) е числеността в някои крайречни и по-обширните равнинни и нископланински гори. Най-често плътността

намалява с увеличаване на надморската височина (Георгиев и Янков в Червена книга на България, 2015).

Включен в Приложение 2 на ЗБР и в Приложение 1 на Директива за птиците. Включен в Червена книга на Р България (2015) в категория уязвим (VU). Видът е включен в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Според IUCN за света е Least Concern (LC) за света (2018) и за територията на континентална Европа (2021). Има SPEC 2 категория (Staneva and Burfield, 2017).

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) гнездящата популация на вида у нас е между 2500 и 4500 двойки. Краткосрочната (2000-2018) и дългосрочна тенденция (1980-2018) в развитието на популацията е стабилна. При предходното докладване за периода 2008-2012 г. популацията е оценена със същата гнездова численост и същите тенденции.

В Червената книга на България (Георгиев и Янков, 2015) са посочени като заплахи изсичането на стари гори (B08, B15), главни сечи (B09, B12) и други горскостопански мероприятия през размножителния период (B02, B03, B04, B05, B07).

При докладването по чл. 12 от 2019 г. за гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: B02, B03.

Видът се среща в 32 зони от мрежата Natura 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

#### **4. Състояние на ниво защитена зона**

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната вида е гнездящ като популацията е оценена на 26 двойки, което представлява 0,6-1,0% от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията е неизоллирана, но на границите на ареала на разпространение (оценка „B“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

#### **5. Анализ на наличната информация**

На територията на парка се среща сравнително често в старите букови и буково-габъррови гори, над 70 г. възраст. Установен във всички части на парка, където са запазени такива местообитания. Общо са регистрирани 85 двойки, а очаквания брой с оглед на всички запазени местообитания на вида в парка е 110-150 дв. В статията на Shurulinkov et al. (2018), която се отнася за територията на целият парк авторите оценяват гнездовата численост на вида на 150-300 дв. Най-голяма част от популацията е установена по Козята река, р. Плачковска, р. Станчовханска, р. Паничарка и р. Левичарка. В басейните на тези 5 реки са регистрирани 66% от всички намерени полубеловрати мухоловки в парка. Гнездовата плътност варира от 0,75 до 2,43 двойки/10 ха оптимално местообитание/букова гора/, средно 1,35 дв./10 ха. Най-висока плътност на популацията е установена в ЗМ „Студен кладенец“, и в басейните на р. Паничарка и Козята река. Високи плътности на вида има и в района западно от ГД „Българка“. Надморската височина на установените находища варира от 549 до 1260 м. н. в., средно 991 м. н. в. (n=80). Възрастта на гората в находищата на полубеловратата мухоловка на територията на ПП „Българка“ варира от 65 г. до 130 г., средно 92,7 г. (n=24). Процентът на мъртвите стоящи дървета в находищата на полубеловрати мухоловки варира от 1 до 17,5%, средно 7,47% (n=20) (Shurulinkov et al., 2018; ПУ ПП „Българка“, 2021). По данни на ИАОС (МОВП 2020) в зоната е наблюдаван 1 инд. на 16.05.2020 г.

## 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър  | Мерна единица  | Целева стойност   | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване   |
|--|--|---|--|---|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездящата популация  | Брой гнездящи двойки                                 | Най-малко 110 двойки  | Целевата стойност е определена на база на изнесените данни в т. 6 получени в резултат на теренните проучвания при разработването на ПУ на ПП „Българка“ (Shurulinkov et al., 2018; ПУ ПП „Българка“, 2021).  | Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 110 гнездящи двойки чрез поддържане на подходящите местообитания за вида в зоната.   |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Площ на подходящите местообитания на вида   | ha   | най-малко 14 885  | В парка вида се среща сравнително често в старите букови и буково-габъррови гори, с възраст над 70 г. Гнезди изключително в дървесни хралупи (издълбани от кълвачи) и изкуствени гнездилици на височина 3-6 m. Площта е определена на база на % участие на местообитание N16-широколистни листопадни гори, която е 14 885 ха. Вероятно подходящите местообитания за вида са с по-малка площ. | Поддържане на подходящите местообитания за вида в размер от най-малко 14 885 ha чрез по-благоприятни, разнообразяващи структурата и запазващи възрастта на гората видове сечи в сторите букови и буково-габъррови гори. В местообитанията на вида планираните сечи да са с интензивност не повече от 10% за отгледни сечи и 20% за възобновителни сечи. |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящото местообитание на вида в зоната -<br>Наличие на хабитатни биотопни дървета за гнездене | Брой на хабитатни биотопни дървета за гнездене на ha | Най-малко 10 хабитатни биотопни дървета за гнездене на ha на възраст над 70 години              | Биотопното дърво следва да бъде на възраст над 70 години. Тази възраст позволява образуването на кухни, важни за редица целеви видове, обитаващи местообитанието. Най-добре е биотопните дървета да бъдат в групи, а не по единично. Инвентаризацията на горите не предвижда събиране на данни по този параметър и такива данни не са налични в плановете за управление на горите.           | Увеличаване на броя на хабитатните биотопни дървета до достигане на целевата стойност от най-малко 10 дървета на ha на възраст повече от 70 години.   |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящото местообитание на вида в зоната – количество мъртва                                    | % или м <sup>3</sup> /ha                             | Най-малко 10% от наличността, но не по-малко от 25 м <sup>3</sup> /ha, включително най-малко 10 | Количеството мъртва дървесина в гората влияе положително върху избора на място за гнездото на полубеловратата мухоловка. Предложеният показател определя мъртвата дървесина като   | Подобряване на количеството мъртва дървесина до достигане на целевата стойност от поне 10% от наличността, но не по-малко от 25 м <sup>3</sup> /ha.   |

| Параметър                              | Мерна единица | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване  |
|--|---------------|--|---|--|
| дървесина (претеглена средна стойност) |               | стоящи мъртви дървета и достатъчно количество лежаща мъртва дървесина и сухи клони | процент от наличните горски насаждения. Колкото по-голяма е наличността, толкова по-голям е обемът на мъртвата дървесина, изчислен в м <sup>3</sup> /ha. Въпреки това, за да се осигури съответствие с екологичните изисквания на вида, в зависимост от наличието на мъртва дървесина, нейното количество не трябва да бъде по-малко от 25 м <sup>3</sup> /ha. Трябва да се избере по-високата от двете стойности, изчислена в м <sup>3</sup> /ha - или 10% от наличността на ha, или 25 м <sup>3</sup> /ha. Мъртвата дървесина трябва да бъде стояща или лежаща. Важно е да има най-малко 10 стоящи мъртви дървета и достатъчно количество лежаща мъртва дървесина и сухи клони. Инвентаризацията на горите не предвижда събиране на подробни данни по този параметър и такива данни не са налични в плановете за управление на горите. Не е налична обаче достатъчно информация за броя на стоящите и лежащите мъртви дървета и обеми в м <sup>3</sup> /ха. Поради тази причина е поставена междинна цел. | <b>Междинна цел до 2027г.:</b> Да се определи броя на стоящите и лежащите мъртви дървета и техния обем в м <sup>3</sup> /ha в подходящите местообитания. |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

По отношение на гнездовата популация предлагаме да се промени числеността на 110-300 дв. на база на данните посочени в т. 6. Необходимо е да се промени оценката на популацията в зоната от „С“ на „В“, тъй като 110-300 дв. са 4,4-6,6% от националната гнездяща популация. Също така предлагаме да бъде променена и общата оценка на вида от „С“ на „В“.

| Species |      |                              | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |         |       |      |      |
|---------|------|------------------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name              | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D | A/B/C |      |      |
|         |      |                              |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con.  | Iso. | Glo. |
| B       | A442 | <i>Ficedula semitorquata</i> |                        |    | r | 110  | 300 | p    |      | G               | B       | A     | B    | B    |

## 7.26. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A217 *GLAUCIDIUM PASSEINUM* (ВРАБЧОВА КУКУМЯВКА)

**1. Код и наименование на вида:** A217 *Glaucidium passerinum* (Врабчова кукумявка)

### 2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 16-18 cm, размах на крилата: 33-37 cm. Най-дребната сова в България. Има възрастов диморфизъм. При възрастните гърбът и крилата са кафяви с малки светли петна и неясни жълтеникави препаски по плещите; главата е с белезникави петна, а тилът – с препаски; лицевият диск е неясен, сивобелезникав с кафяви пъстрини; тялото отдолу е белезникаво с кафяви петна. При младите главата, гърбът и плещите са кафяви (Симеонов и др., 1990; Симеонов и Мичев, 1991).

Постоянен вид в България. Гнезди в изоставени хралупи на кълвачи с диаметър 45-55 mm, също в къщички. Наблюдавани са гнезда от 65 cm до 17 m от земята. Снася 4-6 яйца, най-често от средата на април до средата на май, мъти 28-29 дни. Малките престояват в гнездото 29-32 дни. През гнездовия период денонощната активност е 18 часа, спи през нощта. Териториите на двойките в НП „Централен Балкан“ и ПП „Рилски манастир“ са по 50-150 ha, постоянни са и се маркират гласово целогодишно, най-активно през гнездовия период и есента; по 6,5 и 15 km трансекти са установени 3, съответно 6 двойки (Симеонов и др., 1990; Спиридонов и др., 2015).

Обитава стари иглолистни, букови, елово-букови и крайречни гори между 1000 и 1930 m н. в. За ловуване предпочита открити места до сечища, тресавища, ливади, пътища и до вода. Изисква богат избор от подходящи хралупи за размножаване и други цели, въпреки че ношува предимно между клоните или по стволите на дърветата. През зимата може да се премести в широколистна смесена гора с малко иглолистни дървета или в близост до населени места (Cramp and Simmons, 2004). В Родопите предпочитани са стари (неповлияни от човека) гори от обикновен смърч (*Picea abies*), смесени гори от смърч и обикновен бук (*Fagus sylvatica*), смърч и бял бор (*Pinus sylvestris*), обикновен бук и обикновена ела (*Abies alba*) на надморска височина между 1417 и 1930 m. Много от местата, където се среща, са разположени в най-горните течения на реки, във водосборите, където преобладават стари смърчови гори. Често в същите райони има мочурливи ливади сред горите. Възрастта на горите е най-често между 80 и 160 години (Shurulinkov et al., 2007). Количеството паднала мъртва дървесина в гората положително повлиява избора на място за гнездене на врабчовата кукумявка (Nikolov et al., 2022).

Характерни местообитания са различни типове букови гори (9110, 9130, 9150, 9270), иглолистни гори (91CA, 91BA, 9410, 95A0, 9530) и крайречни гори (91E0) по Директивата за местообитанията (Кавръкова и др., 2009).

В Централна Европа извън гнездовия период храната се състои от птици (главно пойни) – около 60%, мишевидни гризачи и земеровки. Запасява се за зимата: в хралупи са намирани до 97 жертви (Спиридонов и др., 2015). Проучване в Словакия показва, че през размножителния сезон врабчовата кукумявка ловува пойни птици (най-често от сем. *Sylviidae*, *Turdidae*, *Paridae*, *Fringillidae*) и дребни бозайници (сем. *Soricidae*, *Muridae*) с тегло до 40 гр. В гнездовия период в храната преобладават птиците над бозайниците. Извън гнездовия период делът на птиците намалява значително и тогава бозайниците стават предпочитана храна (Šotnár et al., 2015).

### 3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С петнисто и разпръснато разпространение, по-плътно във високите части на Рила и Централна Стара планина, с по-отдалечени гнездовища в Западни Родопи, Витоша, Славянка и Пирин. Според Янков (отг.ред., 2007) в страната гнездят 30-120



двойки, числеността е равномерна и ниска във всички находища (по-малко от 10 дв./кв). Според Shurulinkov et al. (2007) националната популация се оценява на 240-290 гнездящи двойки. Плътноста на популацията в Западни Родопи е определена на 2,18 инд./10 km<sup>2</sup>. В Рила средната плътност е 3,9 инд./10 km<sup>2</sup> (Pačenovsky & Shurulinkov, 2008).

Приоритетен за опазване застрашен от изчезване вид (ЗБР, Приложение II), защитен на територията на цялата страна (ЗБР, Приложение III). Включен в Приложение I на Директивата за птиците. Включен в Червена книга на Р България (2015) в категория „застрашен“ (EN). Около 70% от популацията на вида е защитена в рамките на НП „Централен Балкан“ и НП „Рила“ и ПП „Рилски манастир“ и мрежа от строги резервати в тях. Според IUCN е в категория Least Concern (LC) за територията на континентална Европа (2020) и за света (2016).

Съгласно докладването през 2019 г. (2005-2018 г.) видът се опазва като гнездящ с популация между 120 и 220 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (1980-2018 г.) – увеличаваща се. Краткосрочната (2000-2018 г.) и дългосрочната (1980-2018 г.) тенденции в разпространението на вида са стабилни. В Натура 2000 са обхванати между 110 и 210 двойки, а тенденцията е стабилна.

При докладването по чл. 12 от 2019 г. за гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: Превръщане на едни видове гори в други, включително монокултурни (B02) и повторно залесяване с неместни или нетипични видове или интродуциране на такива видове (включително нови видове и ГМО) (B03).

Като отрицателно действащи фактори в Червена книга на Р България (2015) са посочени изсичането на стари иглолистни и букови гори и фрагментиране на масивите им. Конкуренция на горската зидарка и сънливците за хралупи (Спиридонов и др., 2015).

Видът се среща в 13 зони от мрежата Натура 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр на зоната видът е постоянен, а за размерът на гнездовата популация е 2 двойки, което е 0,91– 1,67 % от националната популация (оценка „C“). Степен на опазване, изолация и обща оценка на зоната не са оценени.

#### 5. Анализ на наличната информация

По време на теренното проучване през 2022 г. не са установени индивиди от вида в зоната. Липсват и литературни данни за конкретни наблюдения на вида на територията на 33 „Българка“. Видът е силно привързан към стари иглолистни гори и наличието на това местообитание е от ключово значение за него. Недалеч от границата на зоната през 2021 г. по време на размножителния период е наблюдаван един индивид (регистрация в eBird), което дава основание за предположение, че видът все още се среща в зоната и са необходими допълнителни целенасочени проучвания с цел установяването на числеността и разпространението му.

#### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър                                    | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване                       |
|--|---------------|-----------------|--|---|
| Популация:<br>Размер на гнездовата популация | Брой двойки   | Най-малко 2 дв. | Целевата стойност е определена от СФ. Необходими са проучвания за установяване на текущата | Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най- |

| Параметър   | Мерна единица            | Целева стойност   | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване   |
|---|--------------------------|---|--|---|
|   |                          |   | численост на вида в зоната.  | малко 2 гнездящи двойки.  |
| <b>Местообитание на вида:</b> площ на подходящите местообитания на вида   | ha                       | Най-малко 7046  | Изчислена на база подотделите с гори над 1000 m н.в. Обитава стари иглолистни гори (80-160 г.). За ловуване предпочита открити места до сечища, тресавища, ливади, пътища и до вода в рамките на иглолистните гори. Горите, които са включени в това местообитание в границите на защитената зона, са почти изцяло изкуствени насаждения – изключение са незначителните петна естествени елови гори от типа 91ВА. От години възникват и тежат процеси на масово съхнене и в тях се провеждат санитарни сечи и сечи за трансформация, преди достигане на 80-годишна възраст. Тяхното стопанисване за трансформация в естествени широколистни гори, с много по-голяма устойчивост, е продиктувано именно от горните причини. Те не отговарят и не могат да отговорят в перспектива на изискванията на вида за стари иглолистни гори. | Поддържане на площта на подходящото местообитание за вида в зоната в размер на най-малко 7046 ha.   |
| <b>Местообитание на вида:</b> Качество на подходящото местообитание на вида в зоната – количество мъртва дървесина (претеглена средна стойност) | % или м <sup>3</sup> /ha | Най-малко 10% от наличността, но не по-малко от 25 м <sup>3</sup> /ha | Количеството паднала мъртва дървесина в гората положително повлиява избора на място за гнездене на врабовата кукумявка (Nikolov et al., 2022). Предложеният показател определя мъртвата дървесина като процент от наличните горски насаждения. Колкото по-голяма е наличността, толкова по-голям е обемът на мъртвата дървесина, изчислен в м <sup>3</sup> /ha. Въпреки  | Подобряване на количеството мъртва дървесина до достигане на целевата стойност от поне 10% от наличността, но не по-малко от 25 м <sup>3</sup> /ha. |

| Параметър | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване |
|-----------|---------------|-----------------|---|---------------------------------------|
|           |               |                 | това, за да се осигури съответствие с екологичните изисквания на вида, в зависимост от наличието на мъртва дървесина, нейното количество не трябва да бъде по-малко от 25 м <sup>3</sup> /ha. Трябва да се избере по-високата от двете стойности, изчислена в м <sup>3</sup> /ha - или 10% от наличността на ha, или 25 м <sup>3</sup> /ha. |                                       |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Попълнени са колоните за „Опазване“, „Изолираност“ и „Цялостна оценка“ на популацията. Смятаме, че за „Опазване“ оценката е „А“, тъй като вида е добре защитен както в ПП „Българка“, така и в ЗЗ „Българка“. По отношение на „Изолираност/Изоляция“ смятаме, че вида трябва да има оценка „В“, тъй като основната част от популацията на вида е съсредоточена в Централен Балкан, Рила, Западни Родопи и част от Пирин, т.е индивидите в Западна Стара планина остават до някаква степен изолирани от основните популации. И „Цялостната оценка“ на вида в ЗЗ предлагаме да бъде „С“.

| Species |      |                              | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|------------------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name              | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                              |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| B       | A217 | <i>Glaucidium passerinum</i> |                        |    | p | 2    | 2   | p    |      | G               | C       | A    | B    | C    |

### 7.27. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A092 *HIERAAETUS PENNATUS* (МАЛЪК ОРЕЛ)

**1. Код и наименование на вида:** A092 *Hieraaetus pennatus* (Малък орел)

#### 2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 47 - 55 cm., размах на крилата: 110 - 120 cm. Възрастните имат две фази на оперението. При светлата фаза отгоре е светлокафяв с кафяви пъстрини по средата на перата, а отдолу е белезникав с надлъжни петна по гърдите и черни махови пера. Това оперение наподобява възрастен египетски лешояд. При тъмната фаза главата и тялото отдолу са тъмнокафяви, а опашката – по-светла; на предните ръбове на крилата при главата има две характерни бели петна, които липсват при всички други дневни грабливи птици. Има и междинна фаза. Младите са белезникави, с повече напетнявания по тялото. Отличава се от женските и младите на тръстиковия блатар, по късите и широки крила, опашка и хоризонтален профил при реене (Симеонов и др., 1990, Мичев и др., 2012).

Гнездящ и преминаващ по време на миграция вид. Пролетният прелет е през март - април. Есенният прелет е от втората половина на август до края на октомври. Миграционната активност е най-интензивна през втората половина на септември.

Съотношението на екземплярите със светла и с тъмна фаза на окраската по време на миграции е 7:4. По време на прелет е често срещан, особено по Черноморското крайбрежие (Симеонов и др., 1990; Червена книга на Р България 2015).

Гнезди основно в Широколистни листопадни гори в полупланинските и хълмисти райони до около 2000 м н. в. и ниските части на по-високите планини и по-рядко в Смесени гори или в Алувиални и много влажни гори и храсталаци (главно покрай Дунавското и Черноморското крайбрежие). Гнездовото му разпространение в голяма степен зависи от наличието на стари гори или запазени групи стари дървета сред по-младите гори. Понякога заема гнезда на други дневни грабливи птици. (Симеонов и др., 1990; Червена книга на Р България 2015, Янков, ред., 2007). Ловува предимно в полет и улавя плячката си, птици, бозайници, гущери и насекоми, на или в близост до земята или над дървета, обикновено след грандиозно гмуркане (William 1999). Според Martínez et al. (2007) средните размери на обитаваната територия е 146 км<sup>2</sup>. Според Lopez et al. (2016) в Испания 1 двойка обитава територия около 88.4–233.3 км<sup>2</sup> Според Aghababayan and Stepanyan (2020) в Армения една двойка обитава територия около 240 км<sup>2</sup>.

Храни се с лалугери и други гризачи, птици (гълъби, дроздове, чучулиги, синигери), влечуги и др., които лови в гори и открити пространства (Симеонов и др., 1990; Червена книга на Р България 2015).

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

Петнисто и разпръснато в почти цялата страна, в гористи райони в равнините, в ниските и средно високите части на планините. Предимно в Източна България, с най-плътното разпространение в Източните Родопи, Сакар и хълмистите райони по поречието на р. Тунджа, Източна Стара планина, Странджа, Добруджа и отчасти Лудогорието. Гнездовища в съседни квадрати и в Средна гора, долината на р. Струма, Тракийската низина. В Западна България предимно с разпръснати единични находища. Почти отсъства от Дунавската равнина (Янков отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците и Приложение 2 и 3 на ЗБР. Включен в СПЕС 3. Включен е в Червената книга на България със статус- уязвим VU. Според IUCN – LC (Least Concern), за територията на континентална Европа.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005–2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 240 и 250 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018) е нарастваща и дългосрочна (1980-2018) популационна тенденция е нарастваща.

За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A04, B01, B02, B03, B06, C03, D02, E01, F03.

Видът се среща в 73 зони от мрежата Natura 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

### **4. Състояние на ниво защитена зона**

Съгласно стандартния формуляр на зоната, видът се опазва като гнездящ и мигриращ. Не е посочен размер както на гнездящата, така и на мигриращата популация поради липса на данни (DD). Оценката на популацията е „C“. Опазването на вида е отлично (оценка „A“), а популацията не е изолирана, но е на границите на ареала си (оценка „B“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

## 5. Анализ на наличната информация

По време на теренното проучване през 2022 г. не са установени индивиди от вида в зоната. Липсват и литературни данни за конкретни наблюдения в зоната на територията на 33 „Българка“ както през гнездовия период, така и по време на миграция. Shurulinkov et al. (2018) съобщава вида за зоната само като мигриращ. В Атласа на гнездящите птици в България (2007) също не е посочен в квадрата, където се намира ПП „Българка“.

## 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър  | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели  |
|--|---------------|-----------------|--|--|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездовата популация                              | Брой двойки   | Неизвестна      | В СФ не е посочена минимална и максимална стойност на гнездовата популация. Няма друга актуална информация за броя на гнездящите двойки в зоната. Ето защо е формулирана междинна цел.   | <b>Междинна цел до 2027 г.:</b> Да се извърши целенасочен мониторинг за установяване на размера на гнездовата популация в зоната.  |
| <b>Популация:</b><br>Размер на мигриращата популация                             | Брой индивиди | Неизвестна      | В СФ за концентрацията на вида по време на миграция в зоната не е посочена минимална и максимална стойност. Няма друга актуална информация за количеството на птиците по време на миграция. Ето защо е формулирана междинна цел.   | <b>Междинна цел до 2027 г.:</b> Да се извърши целенасочен мониторинг за установяване на размера на мигриращата популация в зоната. |
| <b>Местообитание на вида:</b> Площ на подходящите гнездови местообитания на вида | ha            | Най-малко 17525 | Гнезди основно в широколистни гори в полупланинските и хълмисти райони до около 2000 m н. в., ниските части на по-високите планини. Гнездовото му разпространение в голяма степен зависи от наличието на стари гори или запазени групи стари дървета. Изчислена на база % участие на общата площ на следните местообитания в зоната: N16 – Широколистни листопадни гори, N17 – иглолистни гори и N19 – Смесени гори. | Поддържане на площта на подходящите местообитания на вида в размер най-малко 17525 ha.   |
| <b>Местообитание на вида:</b> Площ на подходящите хранителни местообитания       | ha            | най-малко 4081  | Ловува в гори и открити пространства. Площта е определена на база на % участие на следните местообитания в зоната: N08-  | Запазване и поддържане на подходящите места за търсене на храна в зоната в   |

| Параметър   | Мерна единица  | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели  |
|---|--|--|--|--|
| на вида   |  |  | равнини и шубраци и N11-алпийски и субалпийски тревни площи.   | размер от най-малко от 4081 ha.  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната – начин на управление на пасища и ливади | % екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида | 100% от пасищата и ивадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно | Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 ЖЕ/ha), както и редовна коситба на ливадите, с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида.  | Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида.   |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите местообитания на вида в зоната – наличие на биотопни дървета                       | Брой на биотопни дървета на ha   | Най-малко 10 биотопни дървета на ha на възраст повече от 120 г.                                  | Гнездовото му разпространение в голяма степен зависи от наличието на стари гори или запазени групи стари дървета. Биотопното дърво трябва да е на възраст над 120 години. За да се осигури добро състояние на вида в зоната, е важно да има поне 10 дървета, подходящи за гнездене на ha. Най -добре е биотопните дървета да бъдат в групи, а не като единични дървета. Инвентаризацията на горите не предвижда събиране на данни за този параметър и такива данни не са налични в плановете за управление на горите. Ето защо е формулирана междинна цел. | Да се повиши броя на биотопните дървета до достигане на целевата стойност от 10 биотопни дървета на ha, на възраст над 120 г.<br><b>Междинна цел до 2027г.:</b> Да се установи броят на биотопните дървета в територии със смесено земеползване в зоната, чрез провеждане на теренни проучвания до 2027 г. |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

На този етап не е възможна актуализация на СФД.

## 7.28. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A338 *LANIUS COLLURIO* (ЧЕРВЕНОГЪРБА СВРАЧКА)

**1. Код и наименование на вида:** A338 *Lanius collurio* (Червеногърба сврачка)

**2. Кратка характеристика на вида**

Дължина на тялото: 17 cm. Размах на крилата: 24-27 cm. Малко по-едра от врабче. Има набито тяло, сравнително къси, закръглени крила и относително дълга опашка. Клюнът характерен, със закривен връх, подобен на този на хищна птица. Има добре изразен полов диморфизъм. Мъжкият е със сива глава и врат, кафяв гръб и черна маска през окото. Гърлото и бузите бели, гърдите и страните на тялото розови. Опашката черна с бели полета в основата. При женската главата и гърбът са кафяви със слаб или без тъмен вълновиден рисунък. Вратът обикновено сив. Долната страна бяла или жълтеникава с напречен тъмен вълновиден рисунък. Обикновено стои вертикално на избран от нея за наблюдателен пункт клон (Иванов, 2011).

За България видът е гнездящ и прелетен. По време на миграция е по-многочислен по Черноморското крайбрежие. Напролет най-рано се появява в началото на април. През есента отлита от края на август, най-късно до края на октомври. Моногамна птица. Гнезди единично. Гнездата са най-често в гъсти бодливи храсти (шипка, глог, драка, дива круша и др.) и по-рядко по дървета на височина от 0,5 до 2 m и по-високо (Иванов, 2011).

Гнезди в открити пространства примесени с храсталаци на местата с умерен климат, сухолюбиви храсталаци, пустеещи земи, в крайнините на разредени широколистни листопадни гори, сечища, в овощни градини, дървесни и храстови плантации, ивици дървета (полезащитни пояси), храсти и мозайки от тях, градски паркове и градини и други обрасли с храсти и слабо посещавани места в градове, села и индустриални зони, както и в селища с разпръснати дворове (планински махали, вилни зони и т.н.) (Янков, ред., 2007). Числеността в овощни градини е 2,1-2,5 дв./10 ha; в насаждения от *Robinia pseudoacacia* – 2,7 дв./10 ha; изкуствени насаждения от черен бор (500-800 m) – 2 екз./10 ha; в дъбови гори – 1-7 екз./10 km; храсталаци с преобладаване на драка – 15 екз./10 ha; в степни местообитания – 0,2-0,6 дв./10 ha; нискостеблени гори (храсталак) – 6,8-8,7 дв./10 ha (Иванов, 2011). Проучване на избора на гнездови местообитания в Италия показва, че най-подходящи са обработваемите земи с жив плет и ливади с голяма надморска височина. Като в двете местообитания са регистрирани близки числености на популацията (0,27 дв./10 ha в земеделските земи и 0,30 дв./10 ha в ливадите). Всички гнезда в земеделските земи са разположени в храсти, най-често трънка (*Prunus spinosa*; 48,5%), шипка (*Rosa canina*; 25,8%), къпина (*Rubus ulmifolius*; 12,1%) и глог (*Crataegus monogyna*; 8,3%) (Morelli, 2012). Проучване от Финландия разкрива предпочитанията на местообитания на червеногърбата сврачка по време на гнездовия период и след него. Горските местообитания (редки стари борови гори) и естествените ливади се използват еднакво по време на размножителния период, но след размножаването сврачките показват предпочитание към ливадите и обработваемите земи, докато избягват горите. Предпочитанието към ливадите във фазата след размножаването съвпада със значително по-голямото количество скакалци и щурци (*Orthoptera*) в това местообитание. Сврачките предпочитат местообитания за хранене, където големите насекоми са в изобилие (Karlsson, 2004).

Храната на възрастните птици включва насекоми, основно бръмбари, но също и други безгръбначни, малки бозайници, птици и влечуги (Иванов, 2011).

### 3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпространен е повсеместно в цялата страна като гнезди и на около 2000 m надморска височина на Витоша и Рила. Числеността е сравнително равномерна и висока – в преобладаващия брой квадрати гнездят стотици двойки. По-ниска е в по-високите части на планините, в нископланински и равнинни райони с по-плътна горска покривка и такива, доминирани от земеделски култури (Янков отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 2 и 3 на ЗБР. Включен е също в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN – LC (Least Concern), за територията на континентална Европа – LC (Least Concern). Включен в SPEC 2 (BirdLife International, 2017). Не е включен в Червената книга на България.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът се опазва като гнездящ с популация между 170 000 и 380 000 двойки. Краткосрочната (2001-2018 г.) и дългосрочната (1980-2018 г.) популационни тенденции са намаляващи. Посочени са следните заплахи и въздействия: А10 и А07.

Видът се среща в 107 зони от мрежата Натура 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната вида е гнездящ, като броят на двойките няма оценка. Вида е с категория на изобилие Р – наличен, а качеството на данните е „DD“ – недостатъчни данни. Оценката на популацията в зоната е „С“. Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията е неизолирана, но на границите на ареала на разпространение (оценка „В“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

### 5. Анализ на наличната информация

Широко разпространен вид в цялата страна в подходящи местообитания. Няма данни за гнездовата численост на вида в ПП „Българка“ (Shurulinkov et al., 2018; ПУ ПП „Българка“, 2021). Необходимо е да се извършат конкретни изследвания за установяване на числеността на вида в зоната. Данните от eBird показват, че в местността „Узана“ и в околностите на връх „Шипка“ са отчетени между 1 и 40 индивиди.

### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър                                    | Мерна единица        | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване  |
|--|----------------------|------------------|--|--|
| Популация:<br>Размер на гнездящата популация | Брой гнездящи двойки | най-малко 20 дв. | В СФ няма оценка на гнездящата популация на вида в зоната. Публикациите на Shurulinkov et al. (2018) и ПУ ПП „Българка“ (2021) не дават конкретна гнездова численост на вида в Природния парк. На базата на експертна оценка и наблюденията отразени в eBird предлагаме в СФ да се посочи численост от 20-50 двойки. | Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 20 дв. чрез поддържане на подходящите местообитания за вида в зоната. |



| Параметър  | Мерна единица                        | Целева стойност                                  | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване   |
|--|--------------------------------------|--|--|---|
| <b>Местообитание на вида:</b><br>площ на подходящите местообитания на вида   | ha                                   | най-малко 3601                                   | Гнезди в открити пространства примесени с храсталаци, сухолюбиви храсталаци, пустеещи земи, в крайнините на разредени широколистни листопадни гори, сечища и др. Определена на база на % участие на местообитания N08-равнини и шубраци и N21-негорски площи, заети с растителни видове (включително градини, лозя, трайни насаждения). Това е груба оценка на подходящите местообитания, вероятно площта им е по-голяма. Тъй като местообитанията в ПП Българка са картирани площите на този тип местообитания могат да се вземат от ПУ на парка.   | Поддържане на подходящите местообитания за вида в зоната в размер от най-малко 3601 ha. чрез запазване и поддържане на храсталачните местообитания. |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите местообитания на вида в зоната – покритие с храстова растителност | % покритие с храстовата растителност | Между 15% и 20% покритие с храстова растителност | В подходящи местообитания на вида храстовата растителност не трябва да е гъста, а отворено мозаечно местообитание с храсти/дървета. Видът се нуждае от открити тревисти зони където лови едри насекоми и дребни влечуги. Тъй като местообитанията на вида частично се припокриват с тревистите естествени местообитания, е необходимо да се хармонизират целевите стойности на параметрите. За всички пасищни местообитания с код бxxx, целевата стойност на параметъра за обрастване с храста е между 10% и 20%". Целевата стойност за вида трябва да бъде „между 15% и 20% покритие с храстова растителност“. В тази връзка е извършена хармонизация с целите на негорските природни местообитания, като целевата стойност за местообитания 6510 и 6520 е повишена на 20% за територията на зоната за птиците. | Да се поддържа покритие с храстова растителност - между 15% и 20%   |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

На базата на експертна оценка и наблюденията отразени в eBird предлагаме в СФ да се посочи численост от 20-50 двойки. Не е необходимо да се променя оценката на популацията. Смятаме, че популацията в зоната не е изолирана и за това предлагаме да се промени оценката за Изоляция от „В“ на „С“.

| Species |      |                        | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |         |       |      |      |
|---------|------|------------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name        | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D | A/B/C |      |      |
|         |      |                        |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con.  | Iso. | Glo. |
| B       | A338 | <i>Lanius collurio</i> |                        |    | r | 20   | 50  | p    |      | G               | C       | A     | C    | C    |

### 7.29. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A339 LANIUS MINOR (ЧЕРНОЧЕЛА СВРАЧКА)

**1. Код и наименование на вида:** A339 *Lanius minor* (Черночела сврачка)

**2. Кратка характеристика на вида**

Дължина на тялото: 20 cm. Размах на крилата: 32-34 cm. По-дребна от сивата сврачка, с къс клон, по-дълги крила и по-къса опашка, с широка бяла препаска през първостепенните махови пера и бял връх на опашката. Отгоре е сива, отдолу бяла, винено-розова по гърдите и страните на тялото. Има черна маска на лицето. Младите отгоре са кафяви с вълнообразни препаски, отдолу са белезникави (Иванов, 2011).

Гнездящ и мигриращ вид за страната. Пролетната миграция е през април-май, а есенната – през август-септември. Широко разпространен в цялата страна предимно в равнинните и хълмистите райони докъм 900 m. Гнезди единично или в рехави групи. Разстоянието между отделните гнезда е около 100 m. Гнездото обикновено се разполага високо (5-6 до 12 m), в основно разклонение на дървото. Гнезди в близост до грабливи птици (царски орел, сокол орко и др.), понякога край него се разполагат и гнезда на испански врабчета. Предпочитани дървета, на които строи, са лъжеакацията, топола, дъб, ясен и др. Числеността в дъбови гори е 1 индивиди/10 km; в степни местообитания 0,2-0,77 двойки/10 ha; в нискостеблени гори (храсти) 0,77 двойки/10 ha (Иванов, 2011).

Гнезди в открити пространства и пасища с разпръснати редки дървета и храсти или неголеми изкуствени насаждения сред тях; крайнини на широколистни листопадни гори, граничещи с пасища; в ивици от стари дървета край пътища, реки и в полезащитни пояси, овощни градини, дървесни и храстови плантации, особено в изоставени лозя и др. Обитава както райони с големи площи зърнени култури (посеви и други (едногодишни) тревни култури), така и участъци с екстензивно земеделие, вкл. многогодишни тревни култури, пустеещи земи, околности на градове, села и индустриални зони (Янков, отг. ред., 2007). Изследване на местообитанията на черночелата сврачка в долината Търнава Маре, Румъния показва, че предпочитани за строене на гнезда дървесни видове са основно тополи (94,1%) и върби (5,9%). Повечето от гнездата (75%) са построени средно на 1/3 от височината на дървото, в крайните части на клоните. Плътноста на гнездата е 0,96 гнезда/10 ha. Средното разстояние между гнездата е 768,4 m. Птиците предпочитат открити местообитания с големи обработваеми площи и тревиста растителност, с малко храсти и дървесна покривка (Moga et al., 2010). Проучване на гнездовите местообитания в Унгария показва, че черночелите сврачки предпочитат степи с тревисти съобщества и гнездат в разпръснати групи дървета, малки участъци от гори и крайпътни дървета.

Повечето от гнездата са построени върху тополи (*Populus* sp.) и лъжеакация (*Robinia pseudoacacia*). Плътноста на размножаващите се двойки е 0,05 гнезда/100 ha (Lovász et al., 2000).

Храната включва предимно едри насекоми, главно *Coleoptera* (*Carabidae*, *Silphidae*, *Curculionidae*, *Scarabeidae*), *Orthoptera* (*Gryllotalpidae*, *Grillidae*, *Tettigoniidae*, *Acrididae*), *Lepidoptera* (имаго и ларви) и др., които дебне от висока (1-6 m) наблюдателна точка или лови в полет. По-рядко дребни бозайници (*Microtus*, *Mus*, *Crocidura*), птици и гущери. Също плодове: череша, черница и др. Често подобно на ветрушката трепти във въздуха, следейки за храна (Иванов, 2011).

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

С петнисто и разпръснато разпространение във всички по-ниски и по-безлесни райони, по-плътно в северната и източната част на страната. Отсъства в гористите райони, в средно високите и високите части на планините. По-многочислен в Дунавската равнина, Добруджа и Югоизточна България (Янков отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 2 и 3 на ЗБР. Включен също в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN е LC (Least Concern) за територията на континентална Европа (2021) и за света (2016). Включен в SPEC 2 – намаляващ (Staneva and Burfield, 2017). Не е включен в Червената книга на България.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) гнездовата популация на вида е между 6000 и 20 000 двойки. Краткосрочната и дългосрочната тенденции на популацията са намаляващи. При предходното докладване е съобщена по-висока минимална стойност на гнездовата популация (12 000-20 000 двойки), а тенденциите са били стабилни. Данните от Мониторинга на обикновените видове птици в България за периода 2005-2013 г. (Христов и Петков, 2013) показва тенденция на „силно намаляване“ на популацията на вида (-82.7%) в сравнение с 2005 г. Последният доклад показва за вида „неопределена“ тенденция (Христов и Попгеоргиев, 2021).

Черночелата сврачка е широко разпространен вид в страната, поради което не е включена в Червена книга на България (2015) и не е правен подробен анализ на заплахите в страната. Основните заплахи за вида са: интензификация на земеделието (A03, A04, A07, A10), прекомерна употреба на инсектициди (A21); разораване на пасищата и ливади (A15); премахване на ивиците от дървета и храсти в земеделските райони (A05).

При докладването по чл.12 за гнездовата популация са посочени следните заплахи и влияния: A07.

Видът се среща в 81 зони от мрежата Натура 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

### **4. Състояние на ниво защитена зона**

Съгласно стандартния формуляр на зоната видът е гнездящ, а популацията е в размер на 2 двойки, което е 0,01–0,03 % от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), а популацията не е изолирана, но е на границите на ареала си (оценка „B“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

### **5. Анализ на наличната информация**

Черночелата сврачка е отбелязана като гнездящ вид на територията на Природен парк „Българка“ (Shurulinkov et. al., 2018). По време на теренното проучване през 2022 г. не са установени индивиди от вида в зоната. В платформите SmartBirds, eBird

Observation.org също няма регистрирани наблюдения на вида на територията на зоната. Необходимо е да се извършат проучвания за установяване на гнездовата популация на вида в зоната.

## 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър   | Мерна единица   | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване  |
|---|---|--|---|--|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездовата популация                                     | Брой двойки   | най-малко 2 дв.  | Целевата стойност е определена от СФ.   | Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 2 гнездящи двойки.  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Площ на подходящите местообитания на вида в зоната     | ha  | най-малко 3 601  | Определена на база на % участие на следните местообитания в зоната: N08 - Равнини, шубраци, N21 - Негорски площи, заети с растителни видове (включително градини, лозя, трайни насаждения). Тяхната обща площ е 3 601 ха. Периферните територии (екотон) на гнездово местообитание N16 – Широколистни листопадни гори също могат да служат като гнездови хабитат, но тъй като видът не е горски, не е удачно да се взима в предвид цялата площ на това местообитание.   | Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в размер най-малко на 3 601 ха  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящото местообитание на вида в зоната | % екстензивно управляван и пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида | - 100 % от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно.<br><br>- Най-малко 5% на площи без растителност или с много ниска растителност | Видът обитава открити пространства и пасища с разпръснати редки дървета и храсти или малки изкуствени насаждения сред тях. Екстензивното управление на пасищните местообитания на вида е от решаващо значение, така че те да са подходящи за търсене на храна. Това изисква паша на домашни животни (0,3-1 ЖЕ/ha), редовно косене на ливадите, както и по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида. Наличието на площи без растителност (между 5 и 20%) е много важно за ловуването, за да се осигурят | Подобряване на качеството на подходящото местообитание на вида в зоната до достигане на целевата стойност от 100% екстензивно управление на пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида и най-малко 5% от площите без растителност или с много ниска растителност. |

| Параметър | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване |
|-----------|---------------|-----------------|---|---------------------------------------|
|           |               |                 | места за търсене на храна (видът се храни чрез събиране на насекоми от земята). |                                       |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не е необходима актуализация на СФ на този етап.

### 7.30. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A238 *DENDROCOPOS MEDIUS*, A868 *LEIOPICUS MEDIUS* (СРЕДЕН ПЪСТЪР КЪЛВАЧ)

**1. Код и наименование на вида:** A238 *Dendrocopos medius*, A868 *Leiopicus medius* (Среден пъстър кълвач)

#### 2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 20-22 cm. Размах на крилата: 33-34 cm. Възрастните са с черен гръб с две добре изразени дълги бели петна и черна надопашка, бели плещи и бели ивици по крилата, челото е белезникаво, а темето (при всички възрасти и при двата пола) е червено, гърдите и коремът са белезникави с черни щрихи, подопашката е червена. Крайните кормилни пера са бели с тъмни петънца (Нанкинов и др., 1997; Мичев и др., 2012).

Постоянен вид за територията на страната. Среща се в по-голямата част от територията на страната до около 1500 м.н.в., като с по-голяма плътност в планините, районите с равнинни гори и по поречията на някои от по-големите реки. През зимата често се включва в ята с участието на редица видове врабчоподобни птици и скитат в гората. Брачно поведение се наблюдава от края на февруари до края на април. Гнездата си изгражда на бук и елша. Гнезда с яйца са наблюдавани през май, а в началото на юни излюпени малки (Нанкинов и др., 1997; Янков отг. ред., 2007).

Гнезди в хралупи на дървета, главно в предпланински и хълмисти райони в различни типове широколистни гори, стари овощни градини, редки широколистни гори от парков тип, градини, крайречни галерии от върба, елша и топола, островни гори сред полето (често от дъб, ясен, бряст). Изгражда гнездото си в кухня, изкопана в разлагачи се или мъртви части на живи, или мъртви дървета. Височината на кухнята над земята е свързана с диаметъра и височината на дървото, средно малко под половината от височината на дървото и варира между 0,85 и 30 m, предимно 5–15 m. Предпочита топли дъбови гори в пресечени местности, богати на сухи и съхнещи дървета. Среща се в низините, в хълмисти и предпланински райони, до около 1400-1500 м.н.в. През зимата се среща в същите местообитания, в които и гнезди, но слиза по-често в селищата и в полите на планините. Гнездовата плътност на вида е от 0,01 до 3,9 двойки на 10 ha в зависимост от различни типове гори. Средно 1,4 двойки на 10 ha в 496 ha дъбова гора, 1,3 двойки на 10 ha в 693 ha смесена дъбова гора, 1,1–1,4 двойки на 10 ha в 724 ha стара дъбова гора (Cramp, Simmons, 2004; Нанкинов и др., 1997).

Средните пъстри кълвачи се хранят главно върху широколистни дървета с груба кора. Най-използваните дървесни видове са дъбовете, но могат да се хранят и върху букове (*Fagus sylvatica*), тополи (*Populus* spp.), елши (*Alnus* spp.), брези (*Betula* spp.) или върби (*Salix* spp.). Независимо от дървесните видове, средните пъстри кълвачи предпочитат дървета с голям диаметър - поне 36 cm. Хранят се предимно върху живите части на короната на дърветата. Мускулите на врата и клюна са по-слаби при средния

пъстър кълвач в сравнение с другите кълвачи. Затова предпочитат дървета с по-мека дървесина за издълбаването на хралупа. В действителност този кълвач често използва изгнили дървета, живи дървета с гниеща мека дървесина или дънери. Предпочитани дървесни видове за хралупи в блатисти гори са черна елша (*Alnus glutinosa*) и планински ясен (*Fraxinus excelsior*), докато в дъбово-габаровите гори са обикновен габър (*Carpinus betulus*) и обикновен дъб (*Quercus robur*) (Robles et al., 2021; Hebda et al., 2016). Според Müller et al. (2009) средният пъстър кълвач обитава гори със средна възраст повече от 95 години, като диаметъра на дърветата на нивото на гърдите трябва да е повече от 36 cm. Заплаха за гнездовата популация на средния пъстър кълвач е фрагментацията на дъбовите гори. Друго изследване в Полша (Kosiński and Kempa, 2007) установява, че гнездовата плътност на вида е 0,9-1,0 територии на 10 ha. Средният диаметър на дърветата на нивото на гърдите, в които видът си прави гнезда трябва да е повече от 56 cm.

Подходящи местообитания за гнездене са 9180, 91E0, 91F0, 92A0, 91Z0 ,9260, 92C0 (Кавръкова и др., 2009), както и във всички типове дъбови и дъбово-габъррови гори. Много рядко се среща и в смесени гори, с участие на бук, бял или черен бор.

Средният пъстър кълвач се храни с различни насекоми – бръмбари, мравки, ларви на насекоми (особено на бръмбари сечковци, но също и видове от сем. Curculionidae, Chrysomelidae, Carabidae и др., както и на пеперуди), правокрили, полутвърдокрили, двукрили, паяци, които намира в кората на засъхващи и здрави дървета. Понякога се храни и с растителна храна – семена и плодове, например шишарки от смърч, лешници, букови и дъбови жълъди, череши, сливи, грозде, царевица и др. (Нанкинов и др., 1997; Cramp, Simmons, 2004).

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

Средният пъстър кълвач се среща в всички региони на страната с изключение на най-високите части на планините, над 1500 м.н.в. и на обширни безлесни райони в равнините – главно в Тракия, Дунавската равнина и Добруджа. Сравнително многочислен вид в Странджа, Сакар, Източна Стара планина, Източните Родопи и Югозападна България. В Северна България е рядък. Според Атласа на гнездящите птици у нас гнездят 12 000 – 20 000 двойки (Янков ред. 2007).

Според докладването по чл.12 от 2019 г. гнездовата популация е дадена със значително по-ниска численост: 10 000-12 000 двойки. Краткосрочната тенденция е стабилна, дългосрочната –неизвестна.

При докладването по чл. 12 като заплахи за вида са посочени превръщането на горите в култури, внасянето на неместни дървесни видове и сечите на отделни дървета. За съжаление горскостопанските сечи от различни типове действат твърде негативно върху вида. Особено неблагоприятно въздействие оказват сечите на крайречните гори, санитарните сечи и възобновителните сечи с кратък период между отделните серии на сеч. Използването на химикали в лесозащитната практика също е потенциален негативен фактор за вида. У нас в миналото масово са се правили реконструкции на дъбовите гори в иглолистни култури, което е ограничило до голяма степен площта на потенциалното местообитание на средния пъстър кълвач.

Видът се среща в 64 зони от мрежата Natura 2000 в България. Единствено в една зона - BG0000399 „Българка“ оценката на вида е D.

### **4. Състояние на ниво защитенан зона**

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната видът е гнездящ (постоянен), като популацията се оценява на 20 двойки, което представлява 0,2% от националната

гнездяща популация (оценка „D“). В СФД няма оценка за опазване, изолация и обща оценка.

## 5. Анализ на наличната информация

По данни на БДЗП е регистриран един индивид на 31.01.2021 г. По данни от eBird видът е наблюдаван веднъж в зоната в района на вр. Шипка на 16.07.2022 г. По време на нашите проучвания през 2022 видът беше наблюдаван 2 пъти на 21.03.2022 (2 индивида до село Стоманеците) и 24.10.2022 (1 индивид до яз. Христо Смирненски). Видът е посочен, като рядък гнездящ вид в зоната в Плана за управление на ПП Българка и в Shurulinkov et. al. (2018) с оценка от около 10-15 гнездящи двойки. Регистриран е в гори на ниска надморска височина със значително присъствие на дъб, горун и дива череша.

## 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър  | Мерна единица               | Целева стойност   | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели   |
|--|-----------------------------|---|--|---|
| <b>Популация:</b><br>Размер<br>гнездовата<br>популация   | Брой<br>гнездящи<br>двойки  | най-малко 10<br>дв.   | Видът е посочен, като рядък гнездящ вид в зоната в Плана за управление на ПП Българка и в Shurulinkov et. al. 2018 с оценка от около 10-15 гнездящи двойки.  | Поддържане на популацията на вида в размер най-малко 10 гнездящи двойки.  |
| <b>Местообитание на вида:</b> площ на подходящите местообитания на вида  | ha                          | най-малко 14<br>885   | Площта е определена на база % участие на широколистните гори в зоната – N16. Най-вероятно подходящите типове местообитания са с по-малка площ, тъй като е необходимо да има и мъртва дървесина.  | Запазване и поддържане площта на подходящите местообитания на вида в зоната в размер от най-малко 14 885 ха.  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите местообитания на вида в зоната – количество мъртва дървесина (средно притеглена стойност) | % или<br>м <sup>3</sup> /ha | Най-малко 10% от запаса на насажденията, но не по-малко от 25 м <sup>3</sup> /ha, включително най-малко 10 стоящи мъртви дървета и достатъчно количество от лежаща мъртва дървесина | Мускулите на шията и клюна са по-слаби при средния пъстър кълвач, отколкото при другите кълвачи. Затова те предпочитат дървета с по-мека дървесина за издълбаване на хралупата. Всъщност този кълвач често използва изгнили дървета, живи дървета с гниеща мека дървесина или трупи. Предложеният параметър определя мъртвата дървесина като процент от запаса на насажденията. Колкото по-голям е този запас, толкова по-голям е обемът на мъртвата дървесина, преизчислена в м <sup>3</sup> /ha. Въпреки това, за да се осигури съответствие с екологичните изисквания на вида, в зависимост от наличието на мъртва дървесина, нейното количество не трябва да бъде по-малко от 25 м <sup>3</sup> /ha. Трябва да се избере по-високата от двете стойности, | Подобряване на количеството мъртва дървесина до достигане на целева стойност от най-малко 10 % от запаса на насажденията, но не по-малко от 25 м <sup>3</sup> /ha.<br><b>Междинна цел:</b> да се определи броя на стоящите мъртви дървета и техния диаметър и обема в м <sup>3</sup> /ha в местообитанието. |

| Параметър | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели |
|-----------|---------------|-----------------|---|---------------------------|
|           |               |                 | изчислена в m <sup>3</sup> /ha - или 10% от наличността на ha, или 25 m <sup>3</sup> /ha. Мъртвото дърво трябва да стои изправено. Минималният диаметър на стоящите мъртви дървета трябва да бъде 20 cm. Важно е да има поне 10 стоящи мъртви дървета с този диаметър. Инвентаризацията на горите не предвижда събиране на подробни данни по този параметър и такива не са налични в плановете за управление на горите. |                           |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

По отношение на гнездящата популация предлагаме да се промени числеността на 10-15 двойки на база на данните посочени в Shurulinkov et. al. (2018). Необходимо е да се променя оценката на популацията от „D“ на „C“, тъй като 10-15 дв. са 0,1% от националната гнездяща популация. Не смятаме, че популацията на вида в зоната е изолирана и за това предлагаме оценката по отношение на „Изоляция“ да е „C“. Посочени са и другите оценки в „Site assessment“, тъй като не бяха посочени в СФ.

Необходимо е да се актуализира научното наименование и кода на вида с новите такива - A868 *Leipicus medius*.

| Species |      |                        |   |    | Population in the site |      |     |      |      | Site assessment |         |       |      |      |
|---------|------|------------------------|---|----|------------------------|------|-----|------|------|-----------------|---------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name        | S | NP | T                      | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D | A/B/C |      |      |
|         |      |                        |   |    |                        | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con.  | Iso. | Glo. |
| B       | A868 | <i>Leipicus medius</i> |   |    | p                      | 10   | 15  | p    |      | G               | C       | A     | C    | C    |

### 7.31. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A246 *LULLULA ARBOPREA* (ГОРСКА ЧУЧУЛИГА)

1. Код и наименование на вида: A246 *Lullula arborea* (Горска чучулига)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 14-17 cm. Размах на крилата: 27 – 30 cm. Средно голяма чучулига с тънък клюн. При възбуждане перата на главата им настръхват в добре оформена качулка. Отгоре пъстро кафяво жълтеникаво оперение с маслинен отенък и почти черни надлъжни петна. От челото над очите минават широки бели вежди, които се съединяват на тила. Сгъвката на крилото е с бели петна. Големите надкрилия са с бели върхове, образуващи бяла ивица. Подкрилия сивкави. Централната двойка кормилни пера маслинено-кафява, останалите - черни с бели върхни петна, а най-страничната двойка по-светли. Отдолу бели, с лимонено жълт отенък. Гърло и гърди с черно кафяви пъстрини, леко размити по страните на тялото (Нанкинов, 2009).

Гнездяща, мигрираща и зимуваща птица. По време на миграциите пресича на широк фронт територията на цялата страна, като в някои участъци се наблюдават ята, достигащи до 500 индивиди. През различните години пролетният прелет започва след средата на февруари и продължава до края на април. Гнездовите територии се заемат през март и началото на април. В наземно гнездо женската снася 3-6 яйца. Мъти само женската в продължение на две седмици. Отглеждат до три поколения годишно. Пеенето



на мъжките се чува почти през цялата година, но най-интензивно е то през май и юни (Нанкинов, 2009).

Обитава разредени горски участъци, просеки, поляни, сечища, пожарища (особено в иглолистни и смесените гори) покрайнини на гори, открити места с горски участъци, групи дървета и храсти. В равнините и предпланините заселва също стари овощни градини, лозя склонове и дерета обрасли с редки дървета и храсти. (Нанкинов, 2009). Според Янков (отг. ред., 2007) обитава различни тревни съобщества, сухлюбиви храсталаци, алпийски и субалпийски тревни съобщества в близост до широколистни, иглолистни и смесени гори понякога до ивици дървета, храсти и мозайки от тях, овощни градини, дървесни и храстови плантации.

Изследване в югозападна Германия (Rösch et al., 2021) разкрива, че големината на гнездовите територии при горската чучулига са средно 4,9 ha. Проучването показва, че за вида от голямо значение са състава и височината на тревната растителност, изобилието на артроподи и отдалечеността от човешки сгради. Тревната растителност в гнездовите територии трябва да е ниска (10-15 cm), но едновременно с това трябва да има и по-висока растителност, в която се скрива гнездото. Насекомите, с които се храни ги търси по повърхността на голата земя и в ниската растителност. Изследването на Mallord et al. (2007) разкрива, че видът предпочита да разполага гнездата си във висока и плътна растителност (*Caluna vulgaris*, *Erica cinerea*, *Erica tetralix*, *Molinia coerulea*, *Agrostis setacea*). Във Франция (Sirami et al., 2011) установяват, че територията на един мъжки е средно 3,4 ha. Най-често чучулигата се среща в отворени храсталачни местообитания. В местата, където видът е наблюдаван на земята (хранещи се) покритието е било от тревиста растителност (66%) и гола земя (12%). Пеещите индивиди винаги са наблюдавани върху храст (червена хвойна) или дърво на средна височина от 3 m. За чучулигата от голямо значение е хетерогенността на ландшафта като всички територии съдържат както „петна“ земеделска земя, така и „петна“ с храсталаци. В Европа и отчасти в Англия вида обитава основно земеделски земи в близост до които има горски територии (Langston et al., 2007).

Подходящи местообитания за гнездене на вида са 6150, 6170, 6210, 6510, 6520, 9170, 91G0, 91H0, 91AA, 91BA (Кавръкова и др., 2009).

През размножителния период се храни с различни видове насекоми и техните ларви (*Carabidae*, *Coccinellidae*, *Formicidae*, *Curculionidae*), а през останалото време и с зърна и семена на различни културни растения и плевелни треви.

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

Разпространена е навсякъде в хълмистите, нископланинските и равнинните райони с разредени гори и храсталаци на по-голямата част от територията на страната с изключение на равнинните земеделски райони в Дунавската равнина, Добруджа, Тракийската низина и Бургаската низина (Янков отг. ред., 2007).

Природозащитен статус в България – включен в приложение 2 и 3 на ЗБР и в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN е LC (Least Concern) за територията на континентална Европа (2021) и за света (2019). Има SPEC 2 категория (Staneva and Burfield comp., 2017).

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013 - 2018 г.), гнездящата популация е от 40 000 – 90 000 двойки. Краткосрочната тенденция в развитието на популацията (2000-2018) е увеличаваща се, а дългосрочната (1980-2018) е стабилна. При докладването за предходния период (2008-2013) е посочена подобна численост (35 000-90 000 двойки) и същите тенденции в развитието на популацията.

Не е правен подробен анализ на заплахите за вида, но според нас те са: интензификация и химизация на земеделието (A02, A03, A05, A21), разораване на пасищата и ливадите.

При докладването през 2019 г. за гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: A20, A01, A02, A03, E01.

Видът се среща в 81 зони от мрежата Natura 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр на зоната видът е постоянен, а популацията е в размер на 51 двойки, което е 0,06–0,13 % от националната популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), а популацията не е изолирана, но е на границите на ареала си (оценка „B“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

#### 5. Анализ на наличната информация

По време на теренното проучване през 2022 г. не са установени индивиди от вида в зоната. Видът е посочен като гнездящ в ПП Българка от Shurulinkov et., (2018). През размножителния период има две регистрации на индивиди в гнездови хабитат в платформата SmartBirds (през 2018 г. и през 2020 г.). Видът е наблюдаван многократно в непосредствена близост до границата на зоната (регистрации в eBirds и Observation.org). Наличните данни сочат, че видът гнезди в зоната, но са необходими повече проучвания за да се установят разпространението и числеността му.

#### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър  | Мерна единица | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване   |
|--|---------------|------------------|--|---|
| Популация:<br>Размер на гнездовата популация                                 | Брой двойки   | Най-малко 51 дв. | Целевата стойност е определена от СФ. Наличните данни сочат, че видът гнезди в зоната, но са необходими повече проучвания за да се установят разпространението и числеността му.   | Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 51 гнездящи двойки.              |
| Местообитание на вида:<br>Площ на подходящите местообитания на вида в зоната | ha            | най-малко 4560   | Видът обитава различни тревни съобщества, сухолюбиви храсталаци, алпийски и субалпийски тревни съобщества в близост до широколистни, иглолистни и смесени гори понякога до ивици дървета, храсти и мозайки от тях. Определена на база на % участие на следните местообитания в зоната: N08, N11 и N21, чиято площ е 4560 ha. | Поддържане на площта на подходящите местообитания на вида в зоната в размер най-малко на 4560 ha. |

| Параметър   | Мерна единица  | Целева стойност   | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване  |
|---|--|---|--|--|
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите местообитания на вида в зоната | - % екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида<br><br>- % площи без растителност | - 100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно<br><br>- Най-малко 5% | Видът обитава различни тревни съобщества, сухолюбиви храсталаци, алпийски и субалпийски тревни съобщества в близост до широколистни, иглолистни и смесени гори понякога до ивици дървета, храсти и мозайки от тях; земеделски земи в близост до които има горски територии. Тревната растителност в гнездовите територии трябва да е ниска (10-15 cm). Пеещите индивиди винаги са наблюдавани върху храст (червена хвойна) или дърво на средна височина от 3 m. За чувулигата от голямо значение е хетерогенността на ландшафта като всички територии съдържат както „петна“ земеделска земя, така и „петна“ с храсталаци. В този контекст, от решаващо значение е екстензивното управление на пасищните местообитания на вида, така че те да са подходящи за търсене на храна. За целта е необходима паша на домашни животни (1 ЖЕ/ha), с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на пляквата на вида.<br>- Процент на площи без растителност (между 5 и 20 %) е много важно за ловуването, да се осигурят места за търсене на храна (видът се храни като улавя насекоми от земята). | Подобряване на качеството на подходящите местообитания на вида в зоната, до достигане на целевите стойности от 100% екстензивно управление на пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида и най-малко 5% площи без растителност. |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не е необходима актуализация на СФ на този етап.

### 7.32. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A230 *MEROPS APIASTER* (ОБИКНОВЕН ПЧЕЛОЯД)

1. Код и наименование на вида: A230 *Merops apiaster* (Обикновен пчелояд)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 27-29 см. Размах на крилата 44-49 см. Средно голяма птица с ярка окраска и с метален блясък. Лети с маневрен и планиращ полет. Среща се на малки групи и ята. Често капа по дървета и жици, а не по земята. Темето, гърбът и крилата

кафяви. Плещите са жълти. Челото светло, белезникаво с със синьозелено петно. Крилата остри, а средните опашни пера забележимо по-дълги от останалите. Гърлото жълто оградено с черна огърлица. Клюнът черен. Останалата долна страна синьозелена. Маховите и кормилните пера са тъмнозелени (Нанкинов и др., 1997).

Прелетен вид. По време на миграция се среща на ята от няколко до около 400 екз. През пролетта е наблюдаван най-рано в средата на април, а през есента – средата на октомври. Масовият прелет през май и от август до средата на септември. Брачните двойки се образуват по време на прелет. Гнезди на колонии по отвесни, земни, песъчливи склонове, както и по брегове на реки. Гнездо строенето започва най-рано през втората десетдневка на май. Изкопават гнезда, като дълбаят пръстта с клюна си, а я изхвърлят с крака. Участват и двете птици, като се редуват. Пълното люпило е от 3 до 7 яйца (Нанкинов и др., 1997).

Открити песъчливи и сухи места, отвесни глинести, песъчливи и лъсови брегове на различни водоеми, оврази, склонове и свлачища, ерозирани долове, земни откоси, кариери за добив на инертни материали (Нанкинов и др., 1997; Янков отг. ред., 2007). Изследване направено в Унгария (Kerényi and Ivók, 2013) показва, че 51,8% от гнездата на пчелояда са разположени в лъсови или пясъчни склонове обрасли с ниска растителност. Освен това, по-голяма част от гнездата (61,9%) са издълбани в лъс и 28,4% в песъчлива почва. Наклона на склона, в които се изкопават дупките варира между 11 и 30 градуса. Размерът на почвените частици са от изключителна важност при избора на място за гнездене при пчелояда. Той предпочита места със среден размер на почвените частици между 20 и 70 µm (Heneberg and Šimeček, 2004). Изследване направено в Германия (Bastian et al., 2018) показва, че по време на гнездовия период пчелояда се храни в територии в близост до колонията, докато в след гнездовите скитания използва по-голямо разнообразие от местообитания, но предпочита земеделските земи. Подходящи местообитания за гнездене на вида са – 2340, 6210, 6250, 6260 (Кавръкова, и др., 2009).

Ентомофаг. Храни се основно с пчели и оси, а малките изхранва основно с водни кончета (Нанкинов и др., 1997).

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

Често срещан вид в равнини и предпланини, но не многоброен. Най-многочислен е в Дунавската равнина, Лудогорието, Добруджа, Тракийската низина, Подбалканските котловини, Източни Родопи, Сакар, Източна Стара планина, долините на реките Струма и Места. В планините е разпространен до 1100 м. надморска височина (Нанкинов и др., 1997; Янков, отг. ред., 2007).

Включен е в Приложение 2А на Закона за биологичното разнообразие. Включен е в Приложение I на Директивата за птиците. Според IUCN – LC (Least Concern), за територията на континентална Европа – също LC. Популацията му е стабилна в Европа. Не е включен в Червената книга на България.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2005-2018 г.), гнездящата популация е от 20 000–60 000 двойки, като краткосрочната тенденция (2001-2018) на популацията е оценена на нарастваща. Дългосрочната тенденция (1980-2018) на популацията също е нарастваща.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2001-2018 г.), мигриращата популация се оценява на 80 000-120 000 индивида. Не са посочени тенденции в популацията.

На национално ниво заплахите и натиските не са анализирани подробно, тъй като видът не е включен в Националната Червена книга. При докладването по чл. 12 от

Директивата за птиците за гнездовата популация е посочена само една заплаха: F03. Основните заплахи за пчелояда са ерозията и изронването на речните брегове (L01), стабилизирането на речните брегове с каменни и бетонни стени, а също и A21-„Използване на химически препарати за растителна защита в земеделието“, което би довело до намаляване на ципокрилите насекоми, които са основна храна на вида.

При докладването по чл. 12 от Директивата за птиците за мигриращата популация е посочена също само една заплаха: F03. Също може да се добави и A21-„Използване на химически препарати за растителна защита в земеделието“, което би довело до намаляване на ципокрилите насекоми, които са основна храна на вида.

Видът се среща в 85 зони от мрежата Natura 2000 в България. В четири зони видът е с оценка D на гнездящата или мигриращата популация - BG0002022 „Язовир Розов кладенец“, BG0002053 Врачански Балкан, BG0002069 Рибарници Звъничево и BG0002106 Язовир Ивайловград.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр на зоната видът се опазва като мигриращ, но размерът на популация е неизвестен, поради липса на данни (DD). Оценката на популацията е „С“. Опазването на вида е отлично (оценка „А“), а популацията не е изолирана, но е на границите на ареала си (оценка „В“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

#### 5. Анализ на наличната информация

По време на теренното проучване през 2022 г., мигриращи ята пчелояди са установени на територията на зоната с обща численост от 447 индивида. Регистрации на ята по време на миграция има и в платформата eBirds.

#### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър   | Мерна единица | Целева стойност   | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели  |
|---|---------------|-------------------|--|--|
| Популация:<br>Размер на мигриращата популация                               | Брой индивиди | Най-малко 20 инд. | На база на данните посочени в т. 5 и на база на експертна оценка предлагаме миграционната численост на вида в зоната да е 20-500 инд.  | Поддържане мигриращата популация на вида в зоната в размер от най-малко 20 инд.  |
| Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания на вида | ha            | най-малко 4801    | По време на след гнездовите скитания и миграция пчелояда използва по-голямо разнообразие от местообитания за търсене на храна, но предпочита земеделските земи. Определена на база на % участие на откритите местообитания в | Запазване и поддържане на откритите местообитания в защитената зона за търсене на храна в размер на най-малко 4801 ha. |

| Параметър   | Мерна единица  | Целева стойност   | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели  |
|---|--|---|--|--|
|   |  |   | зоната: N08-равнини и шубраци, N21-негорски площи и N23-други земи в зоната.   |  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Употреба на пестициди в подходящото хранително местообитание на вида в защитената зона | % от площта на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната, в които не се използват пестициди или те са квалифицирани като „продукти за растителна защита с нисък риск“, съгласно Регламент (ЕО) № 1107/2009 | В 100% от площта на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната не се използват пестициди или се използват пестициди, които са квалифицирани като „продукти за растителна защита с нисък риск“, съгласно Регламент (ЕО) № 1107/2009 | Видът ловува във въздуха и по тази причина не е пряко свързан с типа земеползване, при условие, че начинът на управление на земеделските земи не води до намаляване на наличието на плячка, 20% от която са пчели. В този смисъл, качеството на местообитанието може да се влоши при използване на естициди, намаляващи количеството на пчелите. За да бъдат опазени пчелите, законодателството на ЕС прилага следната устойчива употреба на пестицидите. С Регламент (ЕО) № 1107/2009 се въвежда понятието „продукти за растителна защита с нисък риск“. Към настоящия момент не е налична информация в какъв процент от земеделските земи се използват „продукти за растителна защита с нисък риск“. Поради тази причина е формулирана междинна цел. | <b>Междинна цел:</b> Да се установи процента на земеделските земи, в управлението на които се използват „продукти за растителна защита с нисък риск“, чрез набиране на информация от земеделските стопани до 2027 г. |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

На база на данните посочени в т. 5 и на база на експертна оценка предлагаме миграционната численост на вида в зоната да е 20-500 инд. Не е необходимо да се променя оценката на популацията

| Species |      |                        | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |         |       |      |      |
|---------|------|------------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name        | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D | A/B/C |      |      |
|         |      |                        |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con.  | Iso. | Glo. |
| B       | A230 | <i>Merops apiaster</i> |                        |    | c | 20   | 500 | i    |      | G               | C       | A     | B    | C    |

### 7.33. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A072 *PERNIS APIVORUS* (ОСОЯД)

**1. Код и наименование на вида:** A072 *Pernis apivorus* (Осояд)

#### 2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 55-60 см., размах на крилата: 135-145 см. Полиморфен вид, характерен със значителна индивидуална вариация на окраската. Челото и юздичката покрити с дребни люсповидни пера. Главата сиво-пепелява до сиво-кафява. Горната страна на тялото кафява с тъмни до черни надлъжни резки. Окраската на долната страна на тялото разнообразна: бяла с кафяви препаски, червено-кафява или тъмнокафява с многобройни или редки бели петна. Опашката сиво-кафява с 2-3 черни препаски - в основата, средата и края. Клюнът черен, восковицата тъмносива, краката жълти (Симеонов и др., 1990).

В България видът е гнездящо-прелетен. Пролетният прелет започва от средата на март до края на април, есенният започва в началото на август и продължава до края на октомври. Многоброен по време на миграции по Черноморското крайбрежие, особено в края на август и началото на септември. Гнездото разположено само по дървета, в основата на странични клонове на височина 10-22 m. Понякога заема стари гнезда на други птици (сива врана, обикновен мишелов и др.). Пълното мътило най-често 2 яйца (Симеонов и др., 1990). Разпространението в България е разпръснато на почти цялата територия на страната, най-плътно в ниските и средно високи райони с гори до 1600 m надм. в. С най-висока плътност в Източни Родопи, Източна Стара планина и Странджа. Числеността се оценява на 450-550 двойки (Янков, ред., 2007). При плътност 1 двойка на 50–100 km<sup>2</sup> числеността в страната най-вероятно е 300-400 гнездеци двойки (Домусчиев и Спиридонов в Червена книга, 2015).

През размножителния период обитава обширни гори в равнини и планини (предимно букови), изпъстрени с полянки или в близост до ливади и пасища (Симеонов и др., 1990). Предпочита високостъблени широколистни гори, но гнезди и в смесени и иглолистни гори до 1600-1700 m надм. в. в близост до открити пространства. Гнездовия участък е над 1000 ha, но търси храна до 7 km от гнездото. Проучване показва, че осояда има предпочитание към гората. Гнездовите територии варират между 13,5 и 25,8 km<sup>2</sup> (Ziesemer, F. & V.-U. Meyburg, 2015). Подходящи местообитания за гнездене са крайнини на гори (9110-91СА), а за търсене на храна са открити пространства - ливади, пасища, обработваеми земи и вероятно повечето типове „Естествени и полуестествени тревни формации“ (6110-6520) според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др. 2009).

Храни се с жилещи насекоми, техните яйца и ларви, гъсеници, едри бръмбари, рядко с гущери, дребни птици и гризачи (Симеонов и др., 1990).

#### 3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпространението в България е разпръснато на почти цялата територия на страната, най-плътно в ниските и средно високи райони с гори до 1600 m надм. в. С най-

висока плътност в Източни Родопи, Източна Стара планина и Странджа (Янков отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 2 и 3 на ЗБР и в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN в Европа видът е в категория LC (Least Concern) – „слабо засегнат“. Включен е в Червената книга на България в категория „уязвим“ (VU - vulnerable). Видът е включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция.

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2005-2018 г.), видът се опазва като гнездящ с популация между 400 и 800 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2001-2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (1980-2018 г.) е увеличаваща се. През последните 18 години краткосрочната тенденция (2000-2018) в разпространението на вида е стабилна, а дългосрочната е увеличаваща се. Посочени са следните заплахи: A02, A07, A08, B02, D02, F03, G01, D06.

Осояда е също така и мигриращ вид с численост 15 000-25 000 индивида. Краткосрочната популационна тенденция (2007-2018 г.) е увеличаваща се, а дългосрочната не е посочена. Посочени са следните заплахи: A02, A07, B02, F03, D06.

В Червената книга (2015) е посочено като заплаха масовото изсичане на старите гори и безпокойството, браконьерството, използването на пестициди в земеделието.

Видът се среща в 90 зони от мрежата Натура 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр на зоната видът се опазва като гнездящ и мигриращ. Гнездовата популация е от 1 двойка, което е 0,13–0,25% от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана, но е на границите на ареала си (оценка „B“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Не е посочен размер на мигриращата популация, поради липса на данни (DD). Оценката на популацията е „C“. Опазването на вида е отлично (оценка „A“), а популацията не е изолирана, но е на границите на ареала си (оценка „B“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

#### 5. Анализ на наличната информация

При проучване на гнездовото разпространение на вида в зоната, проведено в периода 2012- 2013 г. са открити 8 двойки осояди (Shurulinkov et al., 2018). Численост от 7-8 гнездящи двойки е отбелязана и в ПУ на ПП „Българка“.

Видът преминава над зоната и като мигрант. По време на теренното проучване на 33 „Българка“ през 2022 г. са установени 4 мигриращи индивида в територията на зоната. Наблюдение на 4 мигриращи осояда в района на връх Шипка е регистрирано и през 2019 г. (данни в eBirds).

#### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър                                    | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели   |
|--|---------------|-----------------|--|---|
| Популация:<br>Размер на гнездовата популация | Брой двойки   | най-малко 1 дв. | Минималната целева стойност е определена от СФ, а максималната (8 дв.) е определена на база на най-актуалните данни за разпространението на вида | Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 1 гнездяща двойка. |



| Параметър  | Мерна единица  | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели   |
|--|--|---|---|---|
|  |  |   | на територията на зоната посочени в т. б.   |   |
| <b>Популация:</b><br>Размер на мигриращата популация   | Брой индивиди  | 1-4 инд.  | В СФ за концентрацията на вида по време на миграция в зоната не е посочена минимална и максимална стойност. На базата на данните посочени в т. б, предлагаме числеността на мигриращата популация в зоната да бъде 1-4 инд.   | Поддържане на целевата стойност   |
| <b>Местообитание на вида:</b> Площ на подходящите гнездови на вида в зоната  | ha   | Най-малко 17525   | През размножителния период обитава обширни гори в равнини и планини (предимно букови), изпъстрени с полянки или в близост до ливади и пасища. Ловува както в гората, така и в близо разположените ливади и пасища. Изчислена на база % на общата площ на гнездовите местообитания в зоната: N16 – Широколистни листопадни гори, N17 – иглолистни гори и N19 – Смесени гори. | Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в размер най-малко 17525 ha.   |
| <b>Местообитание на вида:</b> Площ на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната  | ha   | най-малко 4561  | Определена на база % участие на следните местообитания в зоната: N08-равнини и шубраци, N21- Негорски площи, заети с растителни видове, N11- Алпийски и субалпийски тревни площи.   | Запазване и поддържане на подходящите хранителни местообитания в зоната в размер от най-малко 4561 ha.  |
| <b>Местообитание на вида:</b> Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната – начин на управление на пасища и ливади | % екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида | 100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно | Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 животни/ha), както и редовна         | Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида |

| Параметър | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели |
|-----------|---------------|-----------------|---|---------------------------|
|           |               |                 | коситба на ливадите, с малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида. |                           |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

По отношение на гнездящата популация предлагаме числеността да бъде променена на 1-8 двойки на база на посочената в т. 5 информация. Не е необходимо да се променя оценката на популацията в зоната, тъй като 1-8 дв. са 0,2-1% от националната гнездяща популация. Смятаме, че популацията на вида в зоната не е изолирана и затова предлагаме оценката на „Изоляция“ да бъде променена от „В“ на „С“. По отношение на мигриращата популация, на базата на данните посочени в т. 5 предлагаме числеността на мигриращата численост в зоната да бъде 1-4 инд.

| Species |      |                        | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |         |       |      |      |
|---------|------|------------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|-------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name        | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D | A/B/C |      |      |
|         |      |                        |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con.  | Iso. | Glo. |
| B       | A072 | <i>Pernis apivorus</i> |                        |    | r | 1    | 8   | p    |      | G               | C       | A     | C    | C    |
| B       | A072 | <i>Pernis apivorus</i> |                        |    | c | 1    | 4   | i    |      | G               | C       | A     | C    | C    |

### 7.34. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A234 *PICUS CANUS* (СИВ КЪЛВАЧ)

1. Код и наименование на вида: A234 *Picus canus* (Сив кълвач)

#### 2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 25-26 cm. Размах на крилата: 38-40 cm. Челото и предната част на темето са червени. Задната част на темето и тилът са сиви. Между клюна и окоето има черно петно. От ъгъла на клюна до под ухото има тънка черна ивица – „мустаци“. Горната страна на тялото е сива със слаб зеленикав оттенък на кръста. Маховите и кормилни пера са кафяви със светли петна. Гърлото е белезникаво, гърдите и коремът светлосиви до жълтеникаво резедави изцяло едноцветни. При женските челото и предната част на темето са сиви (Нанкинов и др., 1997).

За България е постоянен вид, който през есенно-зимния период скита из равнините. Гнезди в дървесни хралупи, които сам изкопава. Гнездовата камера е в ствол с диаметър над 35 cm и на височина 0,85– 5 m. Размножаването продължава от март до средата на юни. Привързан е към гнездовите райони. Гнезди в планински, по-рядко в равнинни гори. От равнинните гори най-висока плътност има в горите от липа (50 индивида на 100 ha) и от цер (20 индивида/1 km<sup>2</sup>). Територията на двойките в стари и богати на мравки гори най-често е 200–400 ha. (Нанкинов и др., 1997; Спиридонов и др., 2015 в Червена книга на България).

Обитава стари (първични) букови и дъбови гори до 1000-1200 m надморска височина. Обитава също крайречни и други гори със стари дървета, градски паркове, овощни градини. Извън гнездовия период се среща до горната граница на горите (Нанкинов и др., 1997). Според Янков (отг. ред., 2007) гнезди в стари широколистни гори (Алувиални и много влажни гори и храсталаци), широколистни листопадни гори и смесени гори, често и в по-гъсти крайречни ивици с лонгозен характер, понякога в стари

крайградски паркове, селища от селски тип. Подходящи местообитания за гнездене на вида са: 91E0, 91F0, 91H0, 91M0, 91Z0 (Кавръкова и др., 2009).

Изследване в Западни Родопи разкрива, че сивият кълвач обитава разнообразни горски местообитания, но предпочита горите от бук и бял бор. Повечето от териториите се намират в стари гори с много умиращи или сухи дървета. Надморските височини на местностите варират от 450 до 1535 m (средно 1185 m) (Shurulinkov et al., 2012). Изследване в Алпите (Австрия) разкрива, че сивият кълвач има петнисто разпространение като обитава полуотворени широколистни и смесени гори. Има определени предпочитания към горите по източни и западни склонове. В изследването е установена средна плътност от 0,5-0,6 територии/100 ha, като когато местообитанието е оптимално плътността може да достигне 1,25 територии/100 ha. (Weißmair and Pühringer, 2015). Изследване в Норвегия показва, че през лятото сивите кълвачи използват за търсене на храна територия от около 50-100 ha, докато през зимата – 4500-5400 ha. (Rolstad and Rolstad, 1995). В Западна Полша в стопанисвани гори е установена гнездова плътност от 0,3-0,6 територии/100 ha. Хралупите са разположени изключително в бук като дебелината на дървото на височината на гърдите е 56 cm. Според авторите сивият кълвач гнезди в стари дървета (с дебелина на ствола над 40 cm), но се храни в по-млади гори богати на мравки (Kosiński and Kempa, 2007).

Храни се с яйца, ларви и възрастни на мравки, различни насекоми, семена на различни широколистни дървета и храсти. Трофично зависи от изобилието на мравки, а през зимата от насекоми ксилофаги и ларвите им. Посещава и хранилките за птици (Нанкинов и др., 1997; Спиридонов и др., 2015 в Червена книга на България).

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

С петнисто разпространение на територията на цялата страна, обхващащо по-цялостно Странджа, Източна и Западна Стара планина, Средна гора, Витоша и планините около нея, Пирин, Централните Родопи, Черноморското крайбрежие, поречието на реките Дунав, Искър и другите по-големи реки в Дунавската равнина, Тунджа, Арда, Струма и др. Разпръснато в Западните погранични планини, Подбалканските котловини и т.н. (Янков отг. ред., 2007).

Включен в Приложения 2 и 3 на ЗБР и приложение 1 на Директивата за птиците. Видът е включен в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Включен в Червена книга на България в категория застрашен – EN. Според IUCN е LC (Least Concern) за света (2016) и за територията на континентална Европа (2021). Няма SPEC категория (Staneva and Burfield, 2017).

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) гнездящата популация е от 6500–10 000 двойки. Краткосрочната и дългосрочната тенденция на популацията са стабилни. За предходният период на докладване (2008-2013) гнездовата популация в страната е била оценена на 1500-3000 двойки. Според Спиридонов и др. (2015 в Червена книга на България) числеността в страната е 1000-1800 двойки, като е силно намалял в Лудогорие, Централна Стара планина, Рила и другаде, където преди е бил обикновен. Според Атласа на гнездящите птици (Янков, отг. ред., 2007) гнездовата численост е 1500-2800 двойки. Всичко това показва, че при докладването през 2019 г. за популацията на вида, най-вероятно е станала грешка, тъй като са цитирани същите източници, но съобщената численост е доста по-висока.

В Червена книга на Р България (Спиридонов и др., 2015) като отрицателни фактори са посочени силно намаляване на площта на старите гори през последните 50 години, залесяване с иглолистни култури и санитарни сечи; незаконни сечи в равнините и ниския планински пояс през последните 15 години (B09, B10, B03, B12, B15); намаляване на трофичната база; тясна специализация към храна и местообитание;

конкуренция на черния, но особено на зеления кълвач, по-специализиран в лова на мравки по земята (L06).

При докладването по чл. 12 за гнездовата популация са посочени следните заплахи и влияния: B02, B03.

Видът се среща в 65 зони от мрежата Natura 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

#### 4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр на зоната видът е гнездящ, а популацията е в размер на 14 двойки, което е 0,14–0,22 % от националната популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), а популацията не е изолирана, но на границите на ареала си (оценка „B“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

#### 5. Анализ на наличната информация

В предходно проучване на разпространението на вида в зоната, видът е посочен като широко разпространен на територията на парка, а гнездовата популация е оценена на 23 двойки (Shurulinkov et al., 2018). В следствие на теренни проучвания във връзка с изготвяне на ПУ на ПП „Българка“, числеността на сивия кълвач на територията на парка (която частично съвпада с тази на зоната) е оценена на 30-35 гнездящи двойки. В периода 2012-2020 г. видът е регистриран неколkokратно на територията на зоната в платформите SmartBirds и eBirds.

#### 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър  | Мерна единица | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели  |
|--|---------------|------------------|--|--|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездовата популация                                  | Брой двойки   | най-малко 20 дв. | Целевата стойност за гнездовата численост се предлага да бъде 20-35 дв. на база на най-актуалните данни за разпространението на вида на територията на зоната посочени в т. 5.   | Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 20 гнездящи двойки.               |
| <b>Местообитани е на вида:</b><br>Площ на подходящите гнездови местообитания на вида | ha            | Най-малко 18005  | Обитава стари (първични) букови и дъбови гори до 1000-1200 m надморска височина. Обитава също крайречни и други гори със стари дървета, градски паркове, овощни градини. Площта е изчислена на база % участие на следните местообитания в зоната: N16 – Широколистни листопадни гори, N17 – иглолистни гори и N19 – Смесени гори и N21- Негорски площи, заети с растителни видове. Най-вероятно подходящите местообитания са с по-малко площ от посочената, тъй като вида обитава стари гори с | Поддържане на площта на подходящите местообитания на вида в зоната в размер от най-малко 18005 ha. |

| Параметър  | Мерна единица            | Целева стойност  | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели  |
|--|--------------------------|--|---|--|
|  |                          |  | мъртва дървесина.   |  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите местообитания на вида в зоната – количество мъртва дървесина (среднопретегле на стойност) | % или m <sup>3</sup> /ha | Най -малко 10% от запаса, но не по-малко от 25 m <sup>3</sup> /ha, включително най-малко 10 стоящи мъртви дървета и подходящо количество лежача мъртва дървесина | Повечето от териториите на вида се намират в стари гори с много умиращи или сухи дървета. Предложеният параметър определя мъртвата дървесина като процент от запаса на насажденията. Колкото по-голям е този запас, толкова по-голям е обемът на мъртвата дървесина, преизчислена в m <sup>3</sup> /ha. Все пак, за да се осигури съответствие с екологичните изисквания на видовете, зависими от наличието на мъртва дървесина, нейното количество не трябва да е по-малко от 25 m <sup>3</sup> /ha. Следва да се избира по-голямата стойност от двете, изчислена в m <sup>3</sup> /ha – или 10% от запаса на ha, или 25 m <sup>3</sup> /ha. Минималният диаметър на стоящите мъртви дървета следва да 20 cm. Важно е да има поне 10 мъртви дървета на ha, отговарящи на това изискване. В горската инвентаризация не е предвидено набирането на детайлни данни по този параметър и такива не са налични в лесоустройствените планове. | Подобряване на количеството на мъртва дървесина в подходящите местообитания на вида до достигане на целевата стойност от най-малко 10% от запаса, но не по-малко от 25 m <sup>3</sup> /ha<br><b>Междинна цел:</b> Да се определи броя на стоящите мъртви дървета на ha, техният диаметър и обем чрез ровждане на теренни проучвания до 2027 г. |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

По отношение на гнездящата популация предлагаме да се промени числеността на 20-35 двойки на на база на най-актуалните данни за разпространението на вида на територията на зоната посочени в т. 5. Не е необходимо да се променя оценката на популацията в зоната, тъй като 20-35 дв. са 0,3% от националната гнездяща популация.

| Species |      |                    |   |    | Population in the site |      |     |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|--------------------|---|----|------------------------|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific name    | S | NP | T                      | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                    |   |    |                        | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| B       | A324 | <i>Picus canus</i> |   |    | r                      | 20   | 35  | p    |      | G               | C       | A    | B    | C    |

### 7.35. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A155 *SCOLOPAX RUSTICOLA* (ГОРСКИ БЕКАС)

1. Код и наименование на вида: A155 *Scolopax rusticola* (Горски бекас)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 34-38 cm, размах на крилата: 59-67 cm., тегло 144-420 g. Прикриваща окраска – пъстро ръждивокафяво оперение, наподобяващо цветовете на горската постилка. Отдолу сив с напречни кафяви ивици. Излита от земята неочаквано с доста бърз и маневрен полет между дърветата. Необщителна и мълчалива птица. Наблюдава се поединично (Нанкинов и др., 1997).

Гнездящо-прелетна и зимуваща птица. Пролетният прелет от февруари до април (повече през март), а есенният, от септември до ноември, понякога и през декември (най-масово от началото на октомври до средата на ноември). Пролетният прелет много по-слаб от есенния и често пъти дори незабележим. Нощен мигрант, мигрира на широк фронт над територията на цялата страна (Нанкинов и Далакчиева, 2003). Мигриращите птици се спират в гористи и леко заблатени места, особено в предпланините и равнините. Първи през пролетта минават възрастните мъжки, след това младите мъжки, възрастните женски и накрая младите женски. При меки и безснежни зими, отделни индивиди остават да зимуват край водоемите из равнините на цялата страна, а също и по Черноморието. Брачните игри започват още в края на февруари (Нанкинов и др., 1997). До края на 70-те години на ХХ в. е смятана за моногамна птица. Понастоящем потвърдена като полигамна. Свързването в двойката продължава само три или четири дни (Hoodless, 1995). След оплождане на женската, мъжкият напуска района и токува на друга поляна. Гнездото е застлано със суха трева и листа. Разположено е на земята сред гъста трева, под храст, до пън, рядко на открито. Строи се от женската, която снася и мъти 4 яйца (рядко 3-5) в продължение на 22-24 дни (Нанкинов и др., 1997). Само женската е отговорна за инкубацията и грижата за малките. Малките са гнездобегълци. Остават в гнездото само два-три часа, преди да бъдат отведени от женската, за да се хранят (Hoodless, 1995).

През размножителния период обитава различни типове гори, като предпочита листопадни (дъб, бреза) и смесени обширни гори (Hoodless, 1995). У нас се среща до зоната на клека в планините с обширни поляни, с паднали дървета, обрасли с папрат и тревисти растения. Мигриращите птици предпочитат биотопи с рохкава почва, гори, храсталаци, овощни градини, край обработваеми площи, реки, мочури, блата и езера. Проникват и в населени места, в паркове, градини, дворове (Нанкинов и др., 1997). Наблюдаван от 400-1800 м.н.в. най-често в планински гори от смърч, бял бор и ела (Големански гл. ред., 2015).

Типичните местообитания през размножителния период включват влажни гори с мозаечен характер и гори с добре развит подлес. Избягва топли и засушени райони. По време на зимуване заема и млади иглолистни насаждения. Нощем често птиците се групират за хранене на постоянни пасища, богати на дъждовни червеи (del Hoyo et al., 1996). Горският бекас вероятно ще бъде чувствителна към промените в местообитанията, тъй като има специализирана храна – дъждовни червеи и има специфични изисквания към местообитанията. Нуждае се от обширни гори, съдържащи мозайка от сечища и просеки, насаждения с относително рядка, открита почвена покривка и площи с непрекъсната почвена покривка или участъци с гъсти храсти и фиданки. Освен това през голяма част от годината те са зависими от полетата в близост до горите, където намират храна. Следователно промените в управлението на горите, политиката в областта на горското стопанство и селскостопанските практики могат да повлияят на размножаването на вида (Hoodless and Hirons, 2007).

Гнездови местообитания по класификацията на Палеарктичните местообитания на Съвета на Европа: 42 Иглолистни гори и 43 Смесени гори, по-рядко стари 41 Широколистни гори (Янков, ред., 2007). Подходящи местообитания по Директивата на Съвета на Европейската Общност 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна са: 91I0 Евро-сибирски степни гори с *Quercus* spp., 91M0 Балкано-Панонски церово-горунови гори, 91BA Мизийски гори от обикновена ела, 91CA Рило-Родопски и Старопланински бял борови гори (Кавръкова и др., 2009).

Предимно с дъждовни червеи, ларви и възрастни насекоми, нежни коренчета, свежо покълнали стръкчета трева, дребни горски плодове, плодове на хвойна (Нанкинов и др., 1997), гъсеници, паяци и сенокосци, мравки, многоножки, мокрици, ухолозки, ларви на мухи, малки охлюви (Hoodless, 1995). Събира храната си във влажната земя и

горската постилка (Нанкинов и др., 1997). През зимата предпочита постоянни пасища с висока концентрация на почвени безгръбначни.

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

Територията на нашата страна се явява едновременно южна граница на гнездовия ареал и северна граница на зимното разпространение на горския бекас като много от находищата остават все още неизвестни (Нанкинов и Далакчиева, 2003а). През гнездовия период се среща предимно в планините и високите полета на Лудогорието, Стара планина, Софийско, Средна гора, Рила и Родопите (Нанкинов и др., 1997). 72,83% от гнездовите находища са локализирани до 700 m н.в. (Нанкинов и Далакчиева, 2003б). Гнездовата популация в България се оценява на 30-100 двойки (Янков, 2007), предполага се, че достига 200-400 размножаващи се двойки (Големански гл. ред., 2015).

Тенденцията в числеността на гнездовата популация в България е неизвестна (Големански гл. ред., 2015), вероятно намаляваща (Янков, 2007). Съгласно Докладването по Чл. 12 през 2019 г., числеността на гнездовата популация на вида е между 90 и 180 двойки, дългосрочната (1980-2018 г.) и краткосрочна (2000-2018 г.) тенденции за популацията са отбелязани като неизвестни.

Второто издание на Атласа на гнездящите птици в Европа определя европейската популацията на вида като стабилна (Keller et al., 2020). Staneva and Burfield, 2017 (SPEC) също докладват стабилна гнездова популация в Европа, а IUCN дава категория слабо засегнат – LC (Least Concern) с намаляваща популация на територията на Европа (2020 г.) и стабилна популация в световен мащаб (2019 г.). Видът е включен в Приложение II и III на Директивата за птиците, и в Приложение 2 на Бернската конвенция, както и в Приложение 4 на Закона за Биологичното Разнообразие, под режим на опазване и регулирано ползване от природата и в Червената книга на България (2015) в категория застрашен (EN).

Основни заплахи са: интензивният лов, човешкото присъствие и хищничеството, както и дърводобивът по време на гнездовия период (Големански гл. ред., 2015). Допълнителни заплахи: засилена фрагментация на горите (del Noyo et al., 1996), интензификацията на селското стопанство, обработката на почвите с пестициди, молускоциди и фунгициди, които се явяват отровни за дъждовните червеи и други почвени безгръбначни, храна на бекаса (Hoodless, 1995).

При докладването по чл.12 (за периода 2013-2018 г.) не са посочени конкретни данни за заплахи и въздействия, което налага тяхното осъвременяване.

Видът се среща в 5 зони от мрежата Natura 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

### **4. Състояние на ниво защитена зона**

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната вида е гнездящ, мигриращ и зимуващ. Гнездящата популация се оценява на 1-9 двойки, което представлява 1,1-5% от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията е неизоллирана, но на границите на ареала на разпространение (оценка „B“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Мигриращата популация няма оценка. Вида е с категория на изобилие R – рядък, а качеството на данните е „DD“ – недостатъчни данни. Оценката на популацията в зоната е „C“. Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията е неизоллирана, но на границите на ареала на разпространение (оценка „B“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Зимуващата популация също няма оценка. Вида е с категория на изобилие R – рядък, а качеството на данните е „DD“ – недостатъчни данни. Оценката на популацията в зоната е „С“. Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията е изолирана, но на границите на ареала на разпространение (оценка „В“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

## 5. Анализ на наличната информация

В периода 2012-2013 г. през гнездовия период е намерен в 3 находища в букови и смесени гори с поляни. Във всяко от тези находища е регистриран по един токуващ мъжки – в района на вр. Големия вис, в района на вр. Черешата и край ГД “Българка“. Извън гнездовия период е наблюдаван в басейна на р. Сивяк и р. Бяла, в района между ГД “Българка“ и вр. Големия Вис, Шипченския проход, северозападно от с. Радевци и др. (Shurulinkov et al., 2018; ПУ ПП „Българка“, 2021).

## 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър   | Мерна единица        | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване  |
|---|----------------------|------------------|--|--|
| Популация:<br>Размер на гнездящата популация                        | Брой гнездящи двойки | най-малко 3 дв.  | Целевата стойност е определена от публикацията на Shurulinkov et al. (2018) и ПУ ПП „Българка“ (2021). Според плана е необходимо да се проведе специализирано търсене за евентуални гнездовища на вида на територията на ДГС Габрово. За изпълнение на целта важно е да се поддържат подходящите местообитания | Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 3 дв.                                     |
| Популация:<br>Размер на мигрираща и популация                       | Брой индивиди        | неизвестна       | Целевата стойност на този етап е неизвестна и са необходими допълнителни проучвания извън гнездовия период. Поради това е формулирана междинна цел.  | <b>Междинна цел до 2027г.:</b> установяване на мигриращата и зимуваща численост на вида в защитената зона. |
| Популация:<br>Размер на зимуващата популация                        | Брой индивиди        | неизвестна       | Целевата стойност на този етап е неизвестна и са необходими допълнителни проучвания извън гнездовия период. Поради това е формулирана междинна цел.  | <b>Междинна цел до 2027г.:</b> установяване на мигриращата и зимуваща численост на вида в защитената зона. |
| Местообитание на вида:<br>площ на подходящите местообитания на вида | ha                   | най-малко 15 125 | Типичните местообитания през размножителния период включват влажни широколистни (букови) или смесени гори с  | Поддържане на подходящите местообитания за вида в зоната в размер от най-малко 15 125 ha. чрез запазване и |



| Параметър | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване                     |
|-----------|---------------|-----------------|---|---|
|           |               |                 | мозаечен характер и гори с добре развит подлес. Определена на база на % участие на местообитания N16-широколистни листопадни гори и N19-смесени гори. | поддържане на старите букови и смесени широколистни гори. |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

По отношение на гнездящата популация предлагаме да се промени минималната численост на 3 двойки на базата на публикацията на Shurulinkov et al. (2018) и ПУ ПП „Българка“ (2021). Необходимо е да се промени оценката на популацията в зоната от „А“ на „В“, тъй като 3-9 дв. са 3,3-5% от националната гнездяща популация.

| Species |      |                           | Population in the site |    |   |      |     |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|---------------------------|------------------------|----|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name           | S                      | NP | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                           |                        |    |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| B       | A338 | <i>Scolopax rusticola</i> |                        |    | r | 3    | 9   | p    |      | G               | B       | A    | B    | C    |
| B       | A338 | <i>Scolopax rusticola</i> |                        |    | c |      |     |      | R    | DD              | C       | A    | B    | C    |
| B       | A338 | <i>Scolopax rusticola</i> |                        |    | w |      |     |      | R    | DD              | C       | A    | B    | C    |

### 7.36. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A220 *STRIX URALENSIS* (УРАЛСКА УЛУЛИЦА)

1. Код и наименование на вида: A220 *Strix uralensis* (Уралска улулица)

#### 2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото е 50–59 cm, а размаха на крилата 103–124 cm. Средно едра сова със заоблена глава, клиновидна опашка и заоблени крила. Оперението е светло бежово – сиво – кафяво, напетнено в по-тъмно кафяво. Окото е черно и изпъква добре на едноцветно бежово-сивия лицев диск. Човката е жълтеникава, а крилото отгоре и подопашиято са тъмно раирани. Песента на мъжките е дълбоко, гукащо бухане, чуващо се на до 2 km при тихо време. В България най-близък по външни характеристики е горската улулица (*Strix aluco*) (Svensson et al., 2010; Големански гл. ред., 2015).

В зоогеографско отношение видът принадлежи към сибирския тип фауна (Voous, 1960). Постоянен за страната – среща се през всички сезони на годината. Гнезденето започва в началото на март. Използва стари гнезда на други хищни птици, дънери, хралупи на дървета. Люпилото е от 2 - 4 яйца, като инкубационния период е 27-29 дни. Малките напускат гнездото след около месец, но започват да летят седмица по-късно. Има едно поколение годишно. Видът е активен освен през нощта също и през деня. Гнездовата му територия надвишава 400 ha (Големански гл. ред., 2015; БДЗП 2022).

Предпочитаните местообитания са стари букови и елово-букови гори на надморска височина между 1250 и 1650 m, отдалечени от населените места, в близост до сечища и ливади (Големански гл. ред., 2015; Янков отг. ред., 2007).

Храната му се състои от гризачи, насекомоядни бозайници, но също птици и насекоми.

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

Разпространението на вида е концентрирано в буковия пояс на Централна Стара планина и съседните части на Същинска Средна гора. Единични гнездови наблюдения има в Западна Стара планина, Врачанския Балкан и Добруджа. Останки от женски екземпляри са намерени в Странджа, без да е посочено по-точно мястото на находката (Янков 2007; Големански гл. ред., 2015). Информацията за разпространението на вида в България е повече от фрагментирана. С прилагането на необходимите специфични методики за търсене е твърде вероятно вида да бъде намерен и на други места в България (Николов и др., 2001).

Видът е включен в Червената книга на Р. България, като застрашен вид (EN) (Големански гл. ред., 2015). Включен е и в Приложение I на Директивата за птиците. Според IUCN, уралската улулица е в категорията незастрашен (LC) със стабилна популация (BirdLife International, 2021). Видът е приоритетен за опазване, застрашен от изчезване вид (ЗБР, Приложение 2), защитен на територията на цялата страна (ЗБР, Приложение 3).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005–2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 35–50 двойки. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2000 – 2018 г.), както и дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) е стабилна.

Като заплахи и въздействия с висока значимост в Докладването по чл. 12 от 2019 г. са посочени 2 типа натиск и заплахи - преобразуването от един вид гори в други, включително и монокултури, както и презасаждането или въвеждане на неместни или нетипични видове (включително нови видове и ГМО) – А02, А04.

Други заплахи и натиск за уралската улулица са интензификацията на горското стопанство, изсичането и фрагментацията на старите букови гори, урбанизацията, безпокойството и браконьерството (БДЗП, 2022; Големански гл. ред., 2015).

Видът се среща в 7 зони от мрежата Натура 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

### **4. Състояние на ниво защитена зона**

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната, вида е гнездящ (постоянен), като популацията се оценява на 3 двойки, което представлява 6–8,57% от националната популация (оценка „B“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана, но на границите на ареала на разпространение, (оценка „B“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

### **5. Анализ на наличната информация**

До момента няма публикувани данни за установяване на вида на територията на зоната. Въпреки това, наличието на подходящи местообитания и свързаността на територията на зоната с места, където вида е установяван (в централните части на Стара планина), е предпоставка да се предположи, че има голяма вероятност да се среща и в 33 „Българка“.

## 6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър  | Мерна единица              | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване   |
|--|----------------------------|------------------|--|---|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездящата популация  | Брой гнездящи двойки       | Най-малко 3 дв.  | Целевата стойност е определена на база данните от СФ. Видът не е установен в ПП „Българка“ по време на теренните изследвания, което предполага нередовно гнездене или недостатъчна проученост.   | Поддържане на гнездовата популация на вида в зоната в размер най-малко 3 дв.  |
| <b>Местообитания на вида:</b><br>Площ на подходящите гнездови местообитания                    | ha                         | Най-малко 7046   | Обитава стари букови и елово-букови гори на надморска височина между 1250 и 1650 m, отдалечени от населените места. Изчислена на база площта на отделите с гори над 1000 m н.в..   | Поддържане на площта на гнездови местообитания на вида в размер най-малко 7046 ha.  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Площ на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната | ha                         | Най-малко 18 485 | Изчислена на база % участие на общата площ на следните местообитания в зоната: N11–Алпийски и субалпийски тревни площи, N16 – Широколистни листопадни гори, N17 – иглолистни гори и N19 – Смесени гори.  | Поддържане на площта на подходящите хранителни местообитания на вида в размер най-малко 18485 ha.   |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите местообитания – възраст на гората     | възраст на гората в години | над 60 години    | На една гнездяща двойка са и необходими над 100 ха широколистна или смесена стара гора отдалечена от антропогенни ландшафти. Подходящите гори трябва да са на възраст над 60 години (Vylicka et al., 2010). По-голямата възраст на гората определя наличието на хралупести дървета необходими за гнезденето на вида. | Поддържане на обширни стари горски участъци в зоната с предпочитанията на вида – гори на възраст над 60 г. и отдалечени от антропогенни територии. Надморската височина е над 1200 м. |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Наличната към момента информация не позволява да бъдат направени промени в СФ.

## 8. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ВКЛЮЧВАНЕ НА НОВИ ВИДОВЕ ПТИЦИ В СТАНДАРТНИЯ ФОРМУЛЯР НА ЗОНАТА

### 8.1. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A899 ACCIPITER GENTILIS (ГОЛЯМ ЯСТРЕБ)

**1. Код и наименование на вида:** A899 *Accipiter gentilis* (Голям ястреб)

#### 2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото: 50-55 cm, размах на крилата – 150-160 cm. Средно голяма дневна граблива птица. Женската е с размери на каня, а мъжкият – на полска врана. Лети с маневрен махов полет. Възрастните отгоре са сиво-кафяви, отдолу белезникави с тъмни напречни препаски. Крилата са къси и широки. Първостепенните махови пера разтворени като пръсти. Опашката е дълга, а подопашката – бяла. Когато е кацнал изглежда гърбав (Симеонов и др., 1990).

Гнездящо-прелетен, преминаващ и зимуващ вид. През есенно-зимния период се среща до горната граница на гората. След 1985 г. е „твърде рядък“ с численост не по-голяма от 100 двойки (Симеонов и др., 1990). В много райони се наблюдава намаляване на броя на гнездящите двойки. Размножителният период започва през март – началото на април. Строи големи гнезда, но използва и стари гнезда на други хищни или на вранови птици. Обикновено всяка двойка има по 2–3 гнезда в гнездовата си територия, които птиците използват през различни години (Стоянов и Боев в Червена книга на България, 2015).

Високостъблени гори в планините и равнините, крайречни гори; стари паркове в градската и крайградската зона. В много райони на България гнезди в иглолистни култури, които сега са едно от типичните размножителни местообитания на вида. Нерядко гнездата се намират близо до селища (Стоянов и Боев в Червена книга на България, 2015). Според Симеонов и др. (1990) видът обитава разредени широколистни, смесени и иглолистни гори, изпъстрени с обширни поляни в съседство с обработваеми площи и пустеещи земи и други открити пространства предимно в предпланини и планини. През есента и зимата се среща в културния ландшафт в равнини, обширни паркове, групи дървета и покрайнини на селища. В района на Абрузо (Италия) е установена гнездова плътност от 5.03 дв./100 km<sup>2</sup>, като е отчетено равномерно разпределение на гнездата в изследваната територия. Местата, където са разположени гнездата се характеризират със следното: в относително широк диапазон на надморска височина; в участъци от стара букова гора; гнездата са разположени по северни и източни склонове; предпочита централните части на гората; гнездата са разположени в долната част на короната на дърветата. Според авторите за запазване на вида е необходимо да се поддържат високостъблени гори. Също така, те установяват, че вида е адаптивен и може да използва за търсене на храна разнообразни местообитания като улавя и голямо разнообразие от плячка (Penteriani and Faivre, 1997). Подходящи местообитания за гнездене на вида са вероятно 9110, 9130, 9150, 9180, 91E0, 91F0, 91S0, 91W0, 95A0 и др., за търсене на храна – открити и пустеещи земи и повечето типове „Естествени и полуестествени тревни формации“ (6110-6520) според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др. 2009), а също градски и крайградски зони, покрайнини на села.

В България в хранителни остатъци са установени 42 компонента, като бозайниците са представени от 8 вида, сред които див заек, катерица, лалугер. Птиците са основна храна, като ловни обекти са 5 вида – гълъб, яребица, фазан, пъдпъдък, зимно бърне. Идентифицирани са също и домашни кокошки (Симеонов и др., 1990).

### 3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Широко разпространен с разпръснати единични гнездовища, по-групирани предимно в гористите планински и полупланински райони, също и в хълмистите равнини. Отсъства от някои равнинни райони с обширни земеделски площи поради липсата на подходящи горски местообитания (Янков, отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 3 на ЗБР. Според IUCN за територията на континентална Европа, а и за целия свят видът е „слабо засегнат“ – LC (Least Concern). Няма SPEC категория. Включен в Червената книга на Р България със статус „застрашен“ EN (Endangered).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 560 – 970 двойки. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2001 – 2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) също е стабилна. Не са посочени заплахи и влияния.

**Мигриращата** национална популация е оценена на 5000 – 6000 индивида (за периода 2005-2018 г.). Не са посочени тенденции в развитието на популацията. Краткосрочната и дългосрочната тенденции в развитието на популацията са стабилни. Не са посочени заплахи и влияния.

Видът се среща в 40 зони от мрежата Natura 2000 в България. В две зони той е с оценка D - BG0002095 и BG0002114.

### 4. Анализ на наличната информация

Много рядък гнездящ вид. Една двойка е наблюдавана на 1.04.2013 г. близо до с. Конарско. Един възрастен екземпляр е наблюдавана на 0,5 km западно от хижа "Партизанска песен", на 02.05.2017 г. (Shurulinkov et al., 2018; ПУ на ПП „Българка“). По време на теренните проучвания през септември 2022 г. са наблюдавани 3 индивида в зоната. На база на тези данни предлагаме вида да бъде включен в СФ на зоната.

### 5. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър   | Мерна единица | Целева стойност  | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване  |
|---|---------------|------------------|--|--|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездящата популация                       | Брой индивиди | най-малко 1 дв.  | Целевата стойност е определена от публикацията на Shurulinkov et al. (2018). Целесъобразно е в зоната да се извърши мониторинг за да се установи числеността на вида.  | Поддържане на популацията на вида в зоната в размер най-малко от 1 дв. чрез поддържане на подходящите местообитания за вида в зоната.                            |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>площ на подходящи гнездови местообитания | ha            | най-малко 17 252 | Гнезди в разредени широколистни, смесени и иглолистни гори и в крайречни гори, най-вече високостъблени. Определена на база на % участие на горските местообитания в зоната: N16-Широколистни листопадни гори, N17-Иглолистни гори, N19-Смесени гори. Тяхната | Запазване и поддържане на подходящите местообитания за гнездене в зоната в размер от най-малко 17 525 ха. Запазване най-вече на високо стъблените гори в зоната. |

| Параметър   | Мерна единица  | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване  |
|---|--|---|---|--|
|   |  |   | обща площ е 17 525 ha.  |  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>площ на подходящи местообитания за търсене на храна  | ha   | Най-малко 4801  | Търси храната си в обширни поляни в съседство с обработваеми площи и пустеещи земи и други открити пространства предимно в предпланини и планини. Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- равнини, шубраци, N21-негорски площи, N23-други земи. Тяхната обща площ е 4801 ha.  | Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна в размер на най-малко 4801 ha.   |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната – начин на управление на пасища и ливади | % екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида | 100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно | Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 ЖЕ/ha), както и редовна коситба на ливадите, с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида. | Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида. |

## 7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Включване на вида в стандартния формуляр на зоната с численост 1-2 двойки на базата на данни от публикацията на Shurulinkov et al. (2018). Тази численост представлява до 0,2% от националната гнездяща популация на вида (оценка „С“). Опазването на вида е отлично – оценка „А“, тъй като се опазва както в ПП „Българка“, така и в 33 „Българка“. Популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал на разпространение – оценка „С“ и цялостната оценка на популацията в зоната предлагаме да е с оценка „С“.

| Species |      |                           |   | Population in the site |   |      |     |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|---------------------------|---|------------------------|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name           | S | NP                     | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                           |   |                        |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| B       | A899 | <i>Accipiter gentilis</i> |   |                        | r | 1    | 2   | p    |      | G               | C       | A    | C    | C    |

## 8.2. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A086 ACCIPITER NISUS (МАЛЪК ЯСТРЕБ)

### 1. Код и наименование на вида: A086 *Accipiter nisus* (Малък ястреб)

### 2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 35-37 cm., размах на крилата: 60-65 cm. Мъжки - горната страна на тялото тъмносива, по тила бели основи на перата, ушите и страните на гушата ръждиви. Гърдите, корема и гащите изпъстрени с ръждиви напречни препаски. Женски - горната страна на тялото сиво-кафява. Тилът тъмнокафяв с бели петна, над очите бяла „вежда“. Долната страна на тялото бяла, по гушата с тъмни надлъжни резки, а останалата част с тъмнокафяви напречни препаски. И при двата пола клюна е тъмносив с черен връх. Восковицата и краката светложълти. Ирисът е тъмножълт (Симеонов и др., 1990).

В България видът е постоянен, прелетен и зимуващ. Гнездовия период започва в края на април и продължава до края на юли (Симеонов и др., 1990). Мигрира през България от началото на март до началото на април и от средата на септември до края на октомври (Матеева и Янков, 2013).

През размножителния период обитава основно широколистни, смесени и иглолистни гори, алувиални и много влажни гори и храсталаци, по-рядко – ивици дървета, храсти и мозайки от тях, овощни градини, дървесни и храстови плантации, а също в градски паркове и градини или други гористи части на градове, села. По време на миграции и през зимата се среща в хълмисти райони, открити полета, обработваеми площи, паркове, покрайнини на селища (Симеонов и др., 1990; Янков, отг. ред., 2007).

Предимно орнитофаг. Ловува дребни птици до 120 гр., обикновено до 7 км от гнездото. Малкия ястреб не извършва селекция при ловуване, преобладават жертвите, които имат най-висока плътност (Симеонов и др., 1990).

### 3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпръснато и групово на почти цялата територия на страната с изключение на някои земеделски райони. По-плътно в гористите части, особено в планините, полупланинските и хълмисти райони, но и в Лудогорието и дори в Добруджа (където гнезди в полезащитните пояси и суходолията). Относително ограничено разпространен по Дунавското крайбрежие и поречията на някои от големите реки, където вероятно е заместен от *Accipiter brevipes*. Като цяло плътността е по-висока в планинските и полупланинските райони на Рила, Пирин, Родопите, Стара планина и Предбалкана (Янков отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 3 на ЗБР. Според IUCN за територията на континентална Европа, а и за целия свят видът е „слабо засегнат“ – LC (Least Concern). Няма SPEC категория. Включен в Червената книга на Р България със статус „застрашен“ EN (Endangered).

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2005-2018 г.), видът се опазва като гнездящ с популация между **1000 и 2300 двойки**. Краткосрочната популационна тенденция (2001-2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (1980-2018 г.) е увеличаваща се. Не са посочени заплахи и влияния.

Малкият ястреб се опазва също така и като **мигриращ** вид с численост **1000-2200 индивида**. Не са посочени краткосрочни и дългосрочни тенденции в развитието на популацията. Посочени са следните заплахи: A02, B02, F03, D02.

Видът се среща в 87 зони от мрежата Natura 2000 в България. В осем зони той е с оценка D на популацията - BG0002114, BG0002094, BG0002070, BG0002052, BG0002046, BG0002030, BG0002027, BG0000242.

#### 4. Анализ на наличната информация

Не многоброен размножаващ се вид. Най-малко са открити осем гнездови находища. Вероятно около 8-10 двойки гнездят в широколистните и смесените гори. Наблюдаван на 14.05.2013 г. на Бузлуджа, на 15.05.2013 г. в близост до връх Голям Бедек и на 22.05.2013 г. между хижа "Узана" и връх Исполин (Shurulinkov et al., 2018). По време на теренните проучвания през септември 2022 г. са наблюдавани 3 индивида в зоната. Предлагаме вида да бъде включен в зоната като гнездящ с численост 8-10 двойки.

#### 5. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър   | Мерна единица   | Целева стойност   | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване  |
|---|---|---|--|--|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездящата популация   | Брой индивиди   | най-малко 8 дв.   | Целевата стойност е определена от публикацията на Shurulinkov et al. (2018).   | Поддържане на популацията на вида в зоната в размер най-малко от 8 дв. чрез поддържане на подходящите местообитания за вида в зоната.  |
| <b>Местообитания на вида:</b><br>Площ на подходящи гнездови местообитания   | ha  | най-малко 17 252  | Гнезди в широколистни, смесени и иглолистни гори и в крайречни гори. Определена на база на % участие на горските местообитания в зоната: N16- Широколистни листопадни гори, N17- Иглолистни гори, N19- Смесени гори. Тяхната обща площ е 17 525 ha.  | Запазване и поддържане на подходящите местообитания за гнездене в зоната в размер от най-малко 17 525 ha.  |
| <b>Местообитания на вида:</b><br>Площ на подходящи местообитания за търсене на храна  | ha  | Най-малко 4801  | Търси храната си в обширни поляни в съседство с обработваеми площи и пустеещи земи и други открити пространства. Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- равнини, шубраци, N21- негорски площи, N23- други земи. Тяхната обща площ е 4801 ha.  | Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна в размер на най-малко 4801 ha.   |
| <b>Местообитания на вида:</b><br>Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната – начин на управление на пасища и ливади | % екстензивно управляван и пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида | 100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно | Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 | Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида. |



| Параметър | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване |
|-----------|---------------|-----------------|--|---------------------------------------|
|           |               |                 | ЖЕ/ha), както и редовна коситба на ливадите, с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида. |                                       |

## 6. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Включване на вида в стандартния формуляр на зоната с численост 8-10 двойки на базата на данни от публикацията на Shurulinkov et al. (2018). Тази численост представлява до 0.4-0,8% от националната гнездяща популация на вида (оценка „С“). Опазването на вида е отлично – оценка „А“, тъй като се опазва както в ПП „Българка“, така и в 33 „Българка“. Популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал на разпространение – оценка „С“ и цялостната оценка на популацията в зоната предлагаме да е с оценка „С“.

| Species |      |                        |   | Population in the site |   |      |     |      |      | Site assessment |         |      |       |      |
|---------|------|------------------------|---|------------------------|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|-------|------|
| G       | Code | Scientific Name        | S | NP                     | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      | A/B/C |      |
|         |      |                        |   |                        |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso.  | Glo. |
| B       | A086 | <i>Accipiter nisus</i> |   |                        | r | 8    | 10  | p    |      | G               | C       | A    | C     | C    |

## 8.3. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A070 *MERGUS MERGANSER* (ГОЛЯМ НИРЕЦ)

1. Код и наименование на вида: A070 *Mergus merganser* (Голям нирец)

### 2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 58-66 cm. Размах на крилата: 82-97 cm. Най-едрият от нирците. Мъжкият е с едра, закръглена черна глава и горна половина на шията и дълъг червен клон. Гърбът и плещите са черни, контрастиращи с белите гуша и долна страна на тялото, които са с кремав оттенък. При женската кафявата глава и шия рязко разграничени от сивата гуша. Подбрадието и гърлото бели, също с рязко очертани граници. Гърбът е по-светъл, гълъбовосив. Страните на тялото също са светли. В полет бялото поле в крилото е без напречни черни ивици (Нанкинов и др., 1997).

Мигриращ и зимуващ вид за страната. Северен вид, за който България е на границата на южното му гнездово разпространение. Появява се през ноември и се среща до края на март (Нанкинов и др., 1997). Резултатите от средно-зимните преброявания в България в периода 1977-1996 г. показват, че вида е нередовен зимуващ вид с численост от 23 индивиди, максимум 66 индивиди през 1977 г. (Michev and Profirov, 2003).

Първото наблюдение на размножаващ се голям нирец в България е от 1999 г., когато женска с 9 малки е наблюдавана на язовир Кърджали в Източните Родопи. Три години по-късно 12 млади екземпляра са регистрирани отново на същото място. Между 1999 г. и 2020 г. в Източните Родопи са регистрирани общо 5 люпила. Птиците гнездат в многобройните кухни и пукнатини по вертикалните скали и ръбове на река Боровица и/или язовир Кърджали. През 2020 г. е намерено гнездо в такъв тип местообитание по устието на река Боровица при язовир Кърджали. Предполагаме, че понастоящем националната гнездова популация е ограничена в Източните Родопи и е с численост 6-10 двойки (Dobrev et al. , 2020). През гнездовия период на 2021 (21 май) в южните части на яз. Студен кладенец, Стефан Аврамов наблюдава женска с 5 отраснали малки (<https://www.facebook.com/groups/birdsinbulgaria/posts/10158540767679227> ).

През размножителния период предпочита горните течения на реките, големи, прозрачни горски или планински езера и язовири, рядко морското крайбрежие. Гнезди в цепнатини и дупки в скали и скални стени в близост до дълбоки стоящи сладководни водоеми, с големи водни огледала и без растителност по периферията им. По време на прелет и зимуване се среща в големи и дълбоки реки, сладководни и бракични езера и по-малко в морето (Нанкинов и др., 1997; Dobrev et al., 2020). Изследване в Англия (Gregory et al., 1997) показва, че големият нирец предпочита по-широки речни участъци (10-30 m) с по-малък наклон на брега и на по-малка надморска височина. Същите автори установяват плътност от 0,02-0,54 птици на 1 километър речен участък. Подходящи местообитания за търсене на храна по време на зимуване и миграция са реки, езера и морски крайбрежия, вероятно 3160, 3260, 3130, 3140, 1130, 1150, 1160 и др. според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Храни се с различни видове риба (Нанкинов и др., 1997).

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

Сравнително рядко се срещат по време на прелет и през зимата единични птици или малки ята по по-големите реки, езера и блата. Индивидите се концентрират главно по р. Дунав и езерата по Черноморското крайбрежие. Наблюдаван в различни части на страната, но с малка численост (2-3 инд.). Най-широко разпространен по поречието на р. Дунав – средно 16 инд. и максимум 48 инд. през 1996 г. Най-многочислен е в следните речни участъци: Цибър-Сомовит – средно 7 инд. и максимум 24 и Тутракан-Силистра – средно 6 инд. и максимум 46 инд. през 1996 г. През периода 1997-2001 г. средно-зимната численост е средно 26 инд. с максимум от 72 инд. през 1999 г. (Michev and Profirov, 2003). Сигурно гнездене е установено в язовири в Родопите: „Боровица“, „Студен Кладенец“ и „Кърджали“. Възможно е да се срещна и в други високопланински водоеми в Рило-Родопския масив и Стара планина. Националната гнездова популация понастоящем е съсредоточена в Източните Родопи и с численост 6-10 двойки (Dobrev et al., 2020).

Включен в Приложение 2Б на Директивата за птиците. В Закона за биологичното разнообразие видът е включен в Приложение 3 и 4а. Големият нирец не е включен в Червена книга на Р България (2015). Според IUCN видът е „слабо засегнат“ (Least Concern) както в Европа (2021), така и в света (2018). Няма SPEC категория (Staneva and Burfield comp., 2017).

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) гнездящата популация на вида е с численост 1-10 двойки. Краткосрочната тенденция (2000-2018) в развитието на популацията е увеличаваща се, а дългосрочната (1980-2018) – не е известна.

Зимуващата популация е с численост 2-50 индивиди. Краткосрочната и дългосрочната тенденция в развитието на популацията е флукутираща. Мигриращата популация е с численост 0-120 индивиди.

При докладването по чл. 12 за гнездящата популация не са посочени заплахи и влияния. За зимуващата популация са посочени следните две заплахи – F02, F03, а за мигриращата популация: F02, F03, K04. Към тези заплахи трябва да бъдат добавени също: отстрел, улавяне в браконьерски мрежи за риболов (G10, G11), безпокойство (H08).

Видът се среща в 27 зони от мрежата Натура 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

#### 4. Анализ на наличната информация

На 7 април 2012 г. е наблюдавана двойка големи нирци в язовир „Христо Смирненски“, но по-късно на 17 май същата година е установена само женската птици. Най-вероятно гнезденето на вида в зоната е било неуспешно, тъй като при другите посещения на язовира не са наблюдавани малки или млади птици. Въпреки това предлагаме вида да бъде включен във формуляра, тъй като язовира и неговите околности предоставят подходящи местообитания за вида – стари гори и малки скали (Shurulinkov et al., 2018; ПУ ПП „Българка“, 2021). През последните десетилетия видът показва значително увеличение на гнездовата си популация на Балканите и в Югоизточна Европа, особено на територията на Сърбия, Гърция и Македония (Marinkovic et al., 2008; Catsadorakis et al., 2016). Може да се предположи, че скоро големият нирец ще колонизира и други места на Българска територия.

#### 5. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър  | Мерна единица        | Целева стойност | Допълнителна информация  | Специфични за зоната цели за опазване   |
|--|----------------------|-----------------|--|---|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездящата популация                        | Брой гнездящи двойки | 0-1 дв.         | Предлагаме вида да бъде включен с гнездова численост 0-1 двойка. Целевата стойност е определена от публикацията на Shurulinkov et al. (2018).<br><br>Съобразно е да се извършва мониторинг на яз. Хр. Смирненски през гнездовия период.  | Поддържане на популацията на вида в зоната в размер най-малко от 1 дв. чрез поддържане на подходящите местообитания за вида в зоната.   |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>площ на подходящите местообитания на вида | ha                   | най-малко 146   | През размножителния период предпочита горните течения на реките, големи, прозрачни горски или планински езера и язовири. Големият нирец предпочита по-широки речни участъци (10-30 m) с по-малък наклон на брега и на по-малка надморска височина. Определена на база на площта на яз. „Христо Смирненски“ – 130,4 ха. и още 15.8 ха прилежащи горски площи (изчислена съгласно границите на поземлените имоти по кадастралната карта), в които попада част от бреговата ивица на язовира, вкл. каменисти и скалисти участъци. | Поддържане на подходящите местообитания за вида в зоната в размер от най-малко 146 ha. чрез запазване и поддържане на старите широколистни гори в околностите на язовира и намаляване на човешкото присъствие в зоните с по-малък наклон на брега и наличие на скали. |

## 6. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Включване на вида в стандартния формуляр на зоната с численост 0-1 двойки на базата на данни от публикацията на Shurulinkov et al. (2018). Тази численост представлява до 10% от националната гнездяща популация на вида (оценка „В“), но тъй като численост 0-1 двойки според нас е много ниска численост, предлагаме оценката на вида в зоната да е „С“. Опазването на вида е отлично – оценка „А“, тъй като се опазва както в ПП „Българка“, така и в 33 „Българка“. Относно параметър „Изоляция“ предлагаме оценката в зоната да е „В“, тъй като основната част от гнездовата популация на вида се намира в Източните Родопи и гнездящата в зоната двойка се явява до някаква степен изолирана от основата популация. Цялостната оценка на популацията в зоната предлагаме да е с оценка „С“.

| Species |      |                         |   | Population in the site |   |      |     |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|-------------------------|---|------------------------|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name         | S | NP                     | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      |      |
|         |      |                         |   |                        |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo. |
| V       | A070 | <i>Mergus merganser</i> |   |                        | r | 0    | 1   | p    |      | G               | C       | A    | B    | C    |

## 8.4. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A099 *FALCO SUBBUTEO* (СОКОЛ ОРКО)

1. Код и наименование на вида: A099 *Falco subbuteo* (Сокол орко)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 30-35 cm., размах на крилата: 85-90 cm. При възрастните главата и тялото отгоре са синьо сиви, а гърлото и главата отстрани са бели с добре забележими раздвоени бакенбарди; гърдите и коремът са светло кремави с добре изразени и многобройни черни стреловидни петна; подопашката при мъжките е ярко червена, а при женските – охриста. Лети с голяма скорост и акробатични изпълнения при преследване на плячката (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012).

Гнездещо-прелетен и преминаващ вид. Образува смесени колонии с вечерната ветрушка (*F. vespertinus*) и обикновената ветрушка (*F. tinnunculus*), присъства и в колониите на посевната врана (*Corvus frugilegus*). Женската снася през май 2–4 яйца, които се излюпват на 28-ия ден. Малките напускат гнездата около 30-ия ден. Пролетният прелет започва в началото на април и продължава до средата на май. Есенният прелет е от последната десетдневка на август до края на октомври. Най-интензивен е есенният прелет през септември, мигрира на широк фронт поединично или на малки ята (Симеонов и др. 1990; Иванов и Стоянов в Червена книга на Р България 2015).

Обитава редки, просветлени широколистни листопадни гори, смесени и иглолистни гори с поляни и с ниска растителност. Малки оазисни гори и крайречни дървета, алувиални и много влажни гори и храсталаци, също в ивици дървета, храсти и мозайки от тях, често покрай реки течащи води, в близост до пасища, ливади, обработваеми площи и други открити пространства. Обитава райони с надморска височина 0–2000 m н.в. (Иванов и Стоянов в Червена книга на Р България 2015; Янков, ред., 2007). Ловува предимно птици и насекоми в широк кръг от местообитания, обикновено под 400 m до 1100 m, понякога над 1700-1900 m. Основните местообитания включват интензивно или екстензивно управлявани земеделски земи, блата, реки, езера, тръстикови масиви, крайбрежни лагуни, блатни долини (Sergio et al., 2001). Според същия автор, в Англия, Франция, Нидерландия, Германия и Италия, 1-5 двойки обитават територия около 100 км<sup>2</sup> (10 000 ha). Изследване в югоизточна Англия (Clements and

Everett, 2012) съобщава за гнездова плътност от 9-15 двойки/100 км<sup>2</sup> като средната плътност в шестте изследвани области е 12 двойки/100 км<sup>2</sup>. Средните разстояния между най-близките съседи попадат в диапазона 1,8-2,8 km. И в шестте изследвани области двойките са разположени на равни разстояния. По-голямата част (68%) от гнездящите и териториалните двойки заемат места в гори. В други Европейски държави са отчетени следните гнездови плътности: 13 двойки/100 км<sup>2</sup> в крайречната Дунавска гора в Австрия (BirdLife Österreich, 1994), до 29,3 двойки/100 км<sup>2</sup> по заливната тераса на река По в Северна Италия (Sergio and Bogliani, 1999) и до 31 двойки/151 км<sup>2</sup> в подходящи (гористи) местообитания около Берлин (Fiuczynski, 1991).

Храната си лови предимно във въздуха. Хранителният спектър се състои от насекоми и дребни птици, по-рядко прилепи, малки наземни бозайници и влечуги (Симеонов и др., 1990; Иванов и Стоянов в Червена книга на Р България, 2015).

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

Разпръснато на територията на цялата страна, както в равнини, така и високо в планините. Разпространението е по-плътно по поречието на повечето по-големи реки, както и по цялото Северно Черноморско крайбрежие (включително Добруджа), в Източните Родопи, хълмистите райони около р. Тунджа, северната част на Дунавската равнина, Източна Стара планина и др. (Янков отг. ред., 2007). Преди 1985 г. е широко разпространен и често срещан през размножителния период. Към 1990 г. става все по-рядък, като броят на гнездовите двойки е 10–100. Гнезди основно в Горнотракийската низина, Дунавската равнина, предпланинските райони в Стара планина, Рила, Пирин, Родопи, Влахина планина, Малешевска планина, а също и във високите полета на Западна България (Самоковско, Софийско). В много от тези райони е с отделни находища и ниска численост. Сегашната популация се оценява на 800–1200 двойки (Иванов и Стоянов в Червена книга на Р България 2015).

Включен в Приложение 3 на ЗБР. Няма SPEC категория, популацията в Европа е стабилна (BirdLife International, Staneva and Burfield, 2017). Включен е в Червената книга на България със статус - уязвим (VU). Според IUCN (2021) е слабо засегнат LC (Least Concern) за света и за територията на континентална Европа.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 600-1100 двойки, а преминаващата на 900-1000 индивиди. Краткосрочната тенденция (2000-2018) в развитието на популацията е неизвестна, а дългосрочната (1980-2018) е увеличаваща се. За предходният период на докладване (2008-2013) е съобщена същата гнездова популация, но краткосрочната тенденция е увеличаваща се.

В Червена книга на България (Иванов и Стоянов, 2015) са посочени следните отрицателно действащи фактори върху вида: загуба на подходящи хабитати поради изсичане на крайречните и равнинните гори (B05, B09, F28); безпокойство по време на размножителния период (H08); браконьерски отстрел (G10); използване на родентициди и инсектициди (A21, A23).

При докладването по чл. 12 за гнездовата популация не са посочени заплахи и влияния, но за мигриращата популация са посочени A02 и F03. При актуализация на Стандартните формуляри е необходимо да се посочат заплахи и за гнездовата популация.

Видът се среща в 80 зони от мрежата Натура 2000 в България. В две зони видът е с оценка D на мигриращата популацията - BG0002021 „Сакар“ и BG0002114 „Рибарници Челопечене“.

#### 4. Анализ на наличната информация

Една двойка е регистрирана през май 2013 г. на юг от село Брезниците в близост до пътя за с. Кръстец. Птиците са били заели гнездо върху електрически стълб, най-вероятно построено от двойка гарвани. Размножаването е неуспешно, без да е открита причината за неуспеха (Shurulinkov et al., 2018). По време на теренните проучвания през септември 2022 г. е наблюдаван 1 индивид в зоната.

#### 5. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър  | Мерна единица  | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване  |
|--|--|---|---|--|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездящата популация  | Брой двойки  | най-малко 1 дв.   | Целевата стойност е определена от публикацията на Shurulinkov et al. (2018). Целесъобразно е в зоната да се извърши мониторинг за да се установи числеността на вида в зоната.  | Поддържане на популацията на вида в зоната в размер най-малко от 1 дв. чрез поддържане на подходящите местообитания за вида в зоната.  |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>площ на подходящите гнездови местообитания                                | ha   | най-малко 17 525  | Гнезди в редки, просветлени широколистни листопадни гори, смесени и иглолистни гори с поляни и с ниска растителност, често около реки. Определена на база % участие на следните местообитания в зоната: N16-широколистни гори, N17-иглолистни гори, N19-смесени гори. Тяхната обща площ е 17 525 ха. Подходящите местообитания най-вероятно заемат по-малка площ. | Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания в зоната в размер от най-малко 17 525 ха като не се изсичат крайречни гори. |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>площ на подходящите хранителни местообитания                              | ha   | Най-малко 3601  | Определена на база на % участие откритите местообитания в зоната: N08- Равнини, шубраци и N21-негорски площи заети с растителни видове. Тяхната обща площ е 3601 ха.  | Поддържане на площта на подходящите хранителни местообитания на вида в размер най-малко 3601 ha.                                       |
| <b>Местообитание на вида:</b><br>Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната – начин | % екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание | 100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида | Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните   | Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на                        |

| Параметър                        | Мерна единица | Целева стойност           | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване                        |
|----------------------------------|---------------|---------------------------|---|--|
| на управление на пасища и ливади | е на вида     | се управляват екстензивно | местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 ЖЕ/ha), както и редовна коситба на ливадите, с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида. | пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида. |

## 6. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Включване на вида в стандартния формуляр на зоната с численост 1-2 двойки на базата на данни от публикацията на Shurulinkov et al. (2018). Тази численост представлява до 0,2% от националната гнездяща популация на вида (оценка „С“). Опазването на вида е отлично – оценка „А“, тъй като се опазва както в ПП „Българка“, така и в 33 „Българка“. Относно параметър „Изоляция“ оценката е „С“, тъй като смятаме, че популацията на вида в зоната не е изолирана от общата популация в страната. Цялостната оценка на популацията в зоната предлагаме да е с оценка „С“.

| Species |      |                       |   | Population in the site |   |      |     |      |      | Site assessment |         |      |      |      |
|---------|------|-----------------------|---|------------------------|---|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|------|------|
| G       | Code | Scientific Name       | S | NP                     | T | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      | Glo. |
|         |      |                       |   |                        |   | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. |      |
| B       | A099 | <i>Falco subbuteo</i> |   |                        | r | 1    | 2   | p    |      | G               | C       | A    | C    | C    |

## 8.5. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A307 SYLVIA NISORIA (ЯСТРЕБОГУШО КОПРИВАРЧЕ)

1. Код и наименование на вида: A307 *Sylvia nisoria* (Ястребогушо коприварче)

### 2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 15-16 cm, размах на крилата: 23-27 cm. Едро коприварче, което се познава по ясно личащите вълнисти напречни препаски на гърлото, гушата, гърдите и корема. Главата, гърба и надопашияето са пепелявосиви. Очите са жълти или кафеникави. Държи се сред храстите, но през гнездовия период извършва брачни полети като *Sylvia communis* (Нанкинов, 2009).

Гнездяща и мигрираща птица за страната. През най-южните райони на България и Северна Гърция минава южната граница на гнездовия ареал на вида в Европа. Гнездовия период започва с пристигането на мъжките, а женските се появяват след няколко дни. Оформянето на брачните двойки е съпроводено с активно пеене и брачни полети на мъжките. Гнездото строят сред храстите, на височина до 3 m над земята. Женската снася 3-6 яйца. Периодът на инкубация е две седмици. В изхранването на малките участват и двамата родители. Нощен мигрант, който лети с активен полет както над сушата така и над средиземно море и Сахара на широк фронт, без концентрации и ята, подобно на всички насекомоядни птици от разред врабчоподобни. През пролетта повечето птици

пристигат през втората половина на април и началото на май. Есенната миграция е най-интензивна между 15 август и 15 септември (Нанкинов, 2009).

Среща се в разнообразни места, но навсякъде е свързано с храстите и подлеса, въпреки че избягва гъстите храсталаци, заемащи значителни площи. Може да бъде намерено в покрайнините на редки горски участъци, из сечища, поляни и просеки, върху хълмисти терени, край реки, в полезащитни пояси, паркове, овощни градини, селски дворове и др. (Нанкинов, 2009). Според Янков (отг. ред., 2007) гнезди основно на погорещи и сухи места в храсталаци на места с умерен климат, в частност растящите на по-ниска надморска височина храсталаци от *Paliurus spina-christi*, шипка *Rosa* sp., *Crataegus monogina* и други, понякога и в сухолюбиви храсталаци с *Juniperus oxycedrus*, *Carpinus orientalis*, *Rubus* sp. и др. В места с храсти намиран и в пределите на градове и села. Избягва гъсти горски местообитания, открити места и такива в близост до вода. Изследването на Ivanov et al. (1998) показва, че в нискостъблени гори от келяв габър, ясен, глог с участието на храсти от драка (между Балчик и с. Топола) ястребогушото коприварче е един от доминантните видове с плътност 5,6 двойки/10 ha. В степни местообитания с храсти вида е с по-малко плътност – 0,7 двойки/10 ha.

Изследване, проведено в земеделски земи в Западна Полша (Szymański and Antczak, 2013) разкрива, че ястребогушото коприварче предпочита хетерогенни местообитания (в състава им има ниски дървета, храсти къпини, малини и коприва) с голяма плътност на храстите. Предпочита широки крайпътни храсталаци. Проучването на Polak (2012) показва, че вида изключително предпочита храстова растителност (с височина под 2 m) за гнездене като избягва гъсти горски местообитания, открити места и такива в близост до вода. Това доказва, че вида обитава горски окрайнини, като височината на дърветата не трябва да е по-висока от 10 m. Различните проучвания установяват различна гнездова плътност: 0,08 двойки/10 ha (Szymański and Antczak, 2013), 3,4-4,5 двойки/10 ha (Polak, 2012), 1,7 двойки/10 ha. (Kuźniak et al., 2001).

Храни се с насекоми и техните ларви, които лови по дървета, храсти, по земята или в полет, най-често в гъсти храсталаци. Сред насекомите преобладават пеперуди и гъсениците им, бръмбари, мухи, комари, оси, скакалци, дървеници, мравки, също така паяци, плодове и семена (Нанкинов, 2009).

### **3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво**

Има неравномерно и разпръснато разпространение на територията на цялата страна, предимно в хълмистите и предпланински райони. Разпространението му е поплътено по Черноморското крайбрежие, Източните Родопи, централната част на Дунавската равнина, Ломовете и долината на Суха река в Добруджа, Софийското поле и прилежащите планински райони, долините на реките Струма и Места. По долините на реките прониква до около 1000 m н.в., но може да се срещне и в по-високите части на планините. Размножава се редовно, в сравнително ниска численост сред храсти, в разредени горски участъци, паркове, градини и дворове (Нанкинов, 2009; Янков, отг. ред., 2007). Широко разпространен и локално многочислен гнездящ вид в Средна Дунавска равнина (Шурулинков и др., 2005).

Включен в приложение 2 и 3 на ЗБР и в Приложение 1 на Директивата за птиците. Видът е включен в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Според IUCN е LC (Least Concern) за територията на континентална Европа (2021) и за света (2016). Няма СПЕС категория (Staneva and Burfield comp., 2017). Не е включен в Червена книга на България (2015).

Съгласно докладването през 2019 г. (за периода 2013 - 2018 г.), гнездящата популация е от 4500 – 15 000 двойки. Краткосрочната и дългосрочната тенденции са



стабилни. При докладването за предходния период (2008-2013) е посочена същата численост, но краткосрочната тенденция е била на увеличение.

Не е правен подробен анализ на заплахите за вида, но според нас те са: премахване на ивиците от дървета и храсти в равнините (A01, A05), прекомерна употреба на инсектициди (A21).

При докладването през 2019 г. за гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: A01, A02, C03, E01. Според нас заплахата C03 няма отношение към вида в страната.

Видът се среща в 69 зони от мрежата Natura 2000 в България и във всички тях е с оценка на популацията различна от „D“.

#### 4. Анализ на наличната информация

Видът е с петнисто и разпръснато разпространение в България (Янков отг. ред., 2007). Видът е посочен в ПУ на ПП „Българка“ (2018) в Приложение 1.15-1. В публикацията на Shurulinkov et al. (2018) вида е посочен като гнездящ и мигриращ. Нито в ПУ нито в посочената публикация няма оценка на числеността на вида. Данните предоставени от ИАОС не посочват вида за зоната. Данните от eBird показват едно наблюдение на вида на 11.05.2018 г. в района на връх Шипка. На базата на препоръката на Дирекция на ПП „Българка“ предлагаме вида да бъде включен в СФ на зоната с численост 1-10 двойки.

#### 5. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

| Параметър   | Мерна единица  | Целева стойност   | Допълнителна информация   | Специфични за зоната цели за опазване  |
|---|--|-------------------|---|--|
| <b>Популация:</b><br>Размер на гнездящата популация   | Брой двойки  | Най-малко 1 дв.   | Целевата стойност е определена на база на препоръката на Дирекция на ПП „Българка“ и наблюдението на вида посочено в eBird.   | Поддържане на гнездовата популация в зоната с минимална численост от 1 дв. чрез запазване на подходящите местообитания в зоната.   |
| <b>Местообитание на вида:</b> Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания на вида | ha   | Най-малко 4801 ha | Определена на база на % участие на местообитание N21 - Негорски площи, заети с растителни видове (включително градини, лозя, трайни насаждения), N08 - Равнини, шубраци, N23-други земи.  | Запазване и поддържане на посочените типове местообитания в защитената зона в размер най-малко 4801 ha.  |
| <b>Местообитание на вида:</b> Качество на подходящите местообитания на вида в зоната          | % проективно покритие на храстовата растителност в храстовите формации | Най-малко 50%     | Видът обитава най-вече храсталаци. Може да бъде намерено в покрайнините на редки горски участъци, из сечища, поляни и просеки, върху хълмисти терени, край реки, в ползащитни пояси, паркове, овощни градини, селски дворове. В този контекст, от решаващо значение е поддържане на процента на храстите в храстовите местообитания, основна част от гнездовото и | Подобряване на качеството на подходящите местообитания на вида в зоната, до достигане на целева стойност от най-малко 50% проективно покритие на храстовата растителност в храстовите формации от това местообитание |

| Параметър | Мерна единица | Целева стойност | Допълнителна информация             | Специфични за зоната цели за опазване |
|-----------|---------------|-----------------|-------------------------------------|---------------------------------------|
|           |               |                 | хранителното местообитание на вида. |                                       |

## 6. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Включване на вида в стандартния формуляр на зоната с численост 1-10 двойки на базата на препоръката на Дирекция на ПП „Българка“ и наблюдението на вида посочено в eBird. Тази численост представлява до 0,06% от националната гнездяща популация на вида (оценка „С“). Опазването на вида е отлично – оценка „А“, тъй като се опазва както в ПП „Българка“, така и в 33 „Българка“. Относно параметър „Изоляция“ оценката е „С“, тъй като смятаме, че популацията на вида в зоната не е изолирана от общата популация в страната. Цялостната оценка на популацията в зоната предлагаме да е с оценка „С“.

| Species |      |                       |   |    | Population in the site |      |     |      |      | Site assessment |         |      |      |       |
|---------|------|-----------------------|---|----|------------------------|------|-----|------|------|-----------------|---------|------|------|-------|
| G       | Code | Scientific Name       | S | NP | T                      | Size |     | Unit | Cat. | D.qual.         | A/B/C/D |      |      | A/B/C |
|         |      |                       |   |    |                        | Min  | Max |      |      |                 | Pop.    | Con. | Iso. | Glo.  |
| B       | A307 | <i>Sylvia nisoria</i> |   |    | r                      | 1    | 10  | p    |      | G               | C       | A    | C    | C     |

## 9. ЛИТЕРАТУРА, СВЪРЗАНА С РАЗДЕЛА „ПТИЦИ“

- Предоставени данни от ИАОС по проект „Анализи и проучвания на видовете птици в България, предмет на докладване съгласно чл. 12 от Директивата за птиците (2009/147/ЕО)“ - Писмо Изх. № 3989/3.11.2022 г. до ИБЕИ-БАН.
- Предоставени данни от ИАОС от Среднозимните преброявания на водолубивите птици за периода 2016 – 2021 г. – Писмо Изх. № 278/26.01.2022 г. до ИБЕИ-БАН
- Боев З., Й. Христов, Д. Домусчиев 2015. Бухал, *Vubo vubo*. Големански, В. и др. (ред.) 2015. Червена книга на Република България. Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София, 190 с.
- БДЗП, 2022. Определител на гнездящите птици в България (<https://bspb.org/%d0%be%d0%bf%d1%80%d0%b5%d0%b4%d0%b5%d0%bb%d0%b8%d1%82%d0%b5%d0%bb/>)
- Ватев, И., Ангелов, И., Домусчиев, Д., Профиров, Л. 2015. Белоопашат мишелов, *Buteo rufinus*. В: Големански В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 2. Животни. БАН-МОСВ, София, 263 с.
- Георгиев Д., П. Янков. 2015. Полубеловрата мухоловка, *Ficedula semitorquata*. В: Големански, В. и др. (ред.) 2015. Червена книга на Република България. Том 2. Животни. ИБЕИ – БАН & МОСВ, София, 287.
- Големански, В. и др. (гл. ред.) (2015). Червена книга на Република България, Том 2, Животни, БАН-МОСВ, София, 250 с.
- Даскалова, Г., Шуруликов, П., Ангелов, И., Петров, П. 2020. Птиците на Тунджанската хълмиста низина. Globe Edit 408 стр.
- Делов В., Н. Петков. 2002. Национален план за действие за опазване на ливадния дърдавец (*Crex crex*) в България, 2002-2006. В: Янков П. (отг. ред.). Световно застрашени видове птици в България. Национални планове за действие за опазването им, Част 1. БДЗП-ПДСВ, Природозащитна поредица, Книга 4, БДЗП, София, 183-203.

- Делов В. 2015. Ливаден дърдавец, *Crex crex*. В: Големански В. и др. (Ред.) 2015. Червена книга на Република България, Том 2, Животни, БАН-МОСВ, София, 268 с.
- Домусчиев Д., Ж. Спиридонов. Осояд, *Pernis apivorus*. В: Големански, В. и др. (Eds) (2015). Червена книга на Република България, Том 2, Животни, БАН-МОСВ, София, 194 с.
- Иванов Б. 2011. Фауна на България. Том 30. Aves, част III. София, академично издателство „проф. Марин Дринов“: 120-126.
- Иванов И., Г. Стоянов. 2015. Сокол орко, *Falco subbuteo*. Големански В. и др. (Eds) 2015. Червена книга на Република България, Том 2, Животни, БАН-МОСВ, София, 267 с.
- Кавръкова, В., Димова, Д., Димитров, М., Цонев, Р., Белев, Т., Раковска, К. /ред./ 2009. Ръководство за определяне на местообитания от европейска значимост в България. Второ, преработено и допълнено издание. София, Световен фонд за дивата природа, Дунавско – Карпатска програма и федерация “Зелени Балкани“.
- Матеева, И., Янков, П. 2013. Характер на миграцията на 42 вида птици от българската орнитофауна според нивото на съвременните познания - доклад в рамките на обособена позиция 7 „Определяне и минимизиране на рисковете за дивите птици“, по дейност 4 от проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“, 109-113.
- Мичев, Т., Симеонов, Д., Профиров, Л. 2012. Птиците на Балканския полуостров. Екотан, София, 296 с.
- Мичев, Т., Петров, Ц., Николов, Х., Боев, З. 2015. Бял щъркел, *Ciconia ciconia*. В: Големански В. и др. (Eds) 2015. Червена книга на Република България, Том 2, Животни, БАН-МОСВ, София, 250 с.
- Мичев, Т., Петров, Ц., Николов, Х., Боев, З. 2015. Бял щъркел, *Ciconia nigra*. В: Големански В. и др. (Eds) 2015. Червена книга на Република България, Том 2, Животни, БАН-МОСВ, София, 250 с.
- Нанкинов Д. 2009. Изследвания върху фауната на България. Птици – Aves. София.
- Нанкинов, Д., С. Далакчиева. 2003б. Гнездово разпространение на горския бекас (*Scolopax rusticola*) в България. “Лесовъдска мисъл”, стр. 97-103.
- Нанкинов, Д. 2015. Бекасът (*Scolopax rusticola*) в България: биология, миграции, ловуване. София, 48 с.
- Нанкинов, Д., С. Симеонов, Т. Мичев, Б. Иванов. 1997. Фауна на България. Том 26. Aves, част II. София, Академично издателство „Проф. Марин Дриново“, Издателство „Пенсофт“: 232-236.
- Нанкинов, Д. и С. Далакчиева, 2003а. По въпроса за размножаването на горския бекас (*Scolopax rusticola*) у нас. Сборник научни доклади, Международна научна конференция „50 години Лесотехнически университет“, 1-2 април 2003 г., София, стр. 186-188.
- Николов, Б., Христов, И., Шурулинков, П., Николов, И., Рогев, А., Дуцов, А., Станчев, Р. 2001. Нови данни за някои слабо изучени видове горски сови (*Strix uralensis*, *Glaucidium passerinum*, *Aegolius funereus*) в България. Наука за гората, 38 (1/2): 75-86.
- Петров, Ц., Спиридонов, Ж., Домусчиев, Д., Куртев, М. Скален орел, *Aquila chrysaetos*. В: Големански, В. и др. (ред.) 2015. Червена книга на Република България. Том 2. Животни. ИБЕИ – БАН & МОСВ, София, 265.
- Петров, Ц., Янков, П., Мичев, Т., Милчев, Б., Профиров, Л. 1991. Разпространение, численост и мерки за опазване на черния щъркел, *Ciconia nigra* (L.) в България. Известия на музеите от Южна България, 17: 25-32.
- План за управление на Природен парк (ПП) “Българка”, 2021

- Плачийски Д., В. Рътарова, Д. Демерджиев, С. Чешмеджиев, В. Фердинандова, В. Аркумарев, Д. Баталов, Н. Василев. 2018. План за действие за малкия креслив орел (*Clanga pomarina*) в България за периода 2019–2028 г. София, БДЗП, ИАГ и МОСВ: 88 с.
- Профиров, Л., Стойчев, С. 2015. Малък креслив орел, *Aquila pomarina*. В: Големански, В. и др. (ред.) 2015. Червена книга на Република България. Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София 264 с.
- Симеонов, С., Т. Мичев. 1991. Птиците на Балканския полуостров, издателство „Петър Берон“, 170.
- Симеонов С., Т. Мичев, Д. Нанкинов 1990. Фауна на България. Aves. Том 20. Част I. София, БАН, 257-258 с.
- Симеонов С., Милчев Б. 1994. Проучване на бухала (*Bubo bubo* (L.)) в Странджа. I. Разпространение, местообитание и гнездова биология. Екология, 26: 78-87.
- Спиридонов, Ж., С. Николов, Цв. Златанов, Р. Станчев. Черен кълвач, *Dryocopus martius*. В: Големански, В. и др. (ред.) 2015. Червена книга на Република България. Том 2. Животни. ИБЕИ – БАН & МОСВ, София, 276.
- Спиридонов Ж., Б. Николов, П. Шурулинков. 2015. Вrabчова кукумявка, *Glaucidium passerinum*. В: Големански, В. и др. (ред.). Червена книга на Република България. Том 2. Животни. ИБЕИ – БАН & МОСВ, София, 191.
- Спиридонов Ж., Ц. Златанов, Д. Кючуков. 2015. Сив кълвач, *Picus canus*. В: Големански В. и др. (Eds) 2015. Червена книга на Република България, Том 2, Животни, БАН-МОСВ, София, 193 с.
- Стойчев, Ст., Домусчиев, Д., Ватев, И. Орел змияр, *Circaetus gallicus*. В: Големански, В. и др. (ред.) 2015. Червена книга на Република България. Том 2. Животни. ИБЕИ – БАН & МОСВ, София, 260.
- Христов Й., Н. Петков. 2013. Състояние на широко разпространените видове птици в България 2005–2013 г. Българско дружество за защита на птиците. Природозащитна поредица. Книга 27, БДЗП. София. 24 с.
- Христов Й., Г. Попгеоргиев. 2021. Състояние на широко разпространените видове птици в България 2021 г., БДЗП, 28 с.
- Шурулинков, П., Цонев, Р., Николов, Б., Стоянов, Г., Асенов, Л. 2005. Птиците на Средно Дунавската равнина, издателство Зелени Балкани.
- Шурулинков П. 2020. Финален отчет за състоянието на редки и застрашени горски видове птици в НП „Пирин“. WWF-България, 17 с.
- Чешмеджиев, С., Попгеоргиев, Г., Петров, Ц., Корнилев, Ю., Спасов, С., Стойчев. С., (ред.). 2016. Белият щъркел в България през 2014-2015 г. БДЗП, Природозащитна поредица, книга 31, София, 60 с.
- Янков, П. (отг. ред.) 2007. Атлас на гнездящите птици в България. Българско дружество за защита на птиците, Природозащитна поредица, книга 10. БДЗП, София, стр. 258-259.
- Янков, П., Г. Стоянов, Д. Рагъов. 2013. План за действие за опазването на ловния сокол (*Falco cherrug* Gray, 1834) в България, МОСВ, София, 91 с.
- Åberg J., J. E. Swenson, P. Angelstam. 2003. The habitat requirements of Hazel Grouse (*Bonasa bonasia*) in managed boreal forest and applicability of forest stand descriptions as a tool to identify suitable patches. *Forest Ecology and Management*, 175(1): 437-444.
- Aghababayan K., H. Stepanyan 2020. Booted Eagle *Hieraetus pennatus* (J. F. Gmelin, 1788) in Armenia: Update on Conservation Status. *Journal of Life Sciences* 14 (2020) 14-21. doi: 10.17265/1934-7391/2020.01.003
- Alexander, I., Cresswell, B. 1990. Foraging by Nightjars, *Caprimulgus europaeus* away from their nesting areas. *Ibis* 132: 568–574.

- Angelstam P., Mikusiński G. 1994. Woodpecker assemblages in natural and managed boreal and hemiboreal forest a review. *Ann. Zool. Fenn.* 31: 157-172.
- Antczak, M., Konwerski, S., Grobelny, S., Tryjanowski, P. 2002. The Food Composition of Immature and Non-breeding White Storks in Poland, *Waterbirds* 25(4): 424-428.
- Bakaloudis, D., Vlachos, C., Holloway, G. J. 1998. Habitat use by Short-toed Eagle *Circaetus gallicus* and their reptilian prey during the breeding season in Dadia Forest (north-eastern Greece). *Journal of Applied Ecology* 35(6): 821 – 828.
- Staneva A., I. Burfield (comp.). 2017. *European Birds of Conservation Concern*. BirdLife International, 171 p.
- Bakaloudis, D. E., Vlachos, C., Papageorgiou, N., Holloway, G. J. 2001. Nest-site habitat selected by Short-toed Eagles, *Circaetus gallicus* in Dadia Forest (Northeastern Greece). *Ibis*, 143: 391-401.
- Bakaloudis, D. 2009. Implications for conservation of foraging sites selected by Short-toed Eagles (*Circaetus gallicus*) in Greece. *Ornis Fennica* 86(3):89-96.
- Barrientos, R., Arroyo, B. 2014. Nesting habitat selection of Mediterranean raptors in managed pinewoods: searching for common patterns to derive conservation recommendations. *Bird Conservation International*, 24:138–151.
- Bocca, M., L. Carisio, A. Rolando. 2007. Habitat use, home ranges and census techniques in the Black Woodpecker, *Dryocopus martius* in the Alps. *Ardea -Wageningen-* 95(1): 17-29.
- Báldi, A., Batáry, P., Erdős, S. 2005. Effects of grazing intensity on bird assemblages and populations of Hungarian grasslands. *Agriculture, Ecosystems and Environment*, 108: 251–263.
- Banaś, J., Zięba, S., Bujoczek, M., Bujoczek, L. 2019. The Impact of Dierent Management Scenarios on the Availability of Potential Forest Habitats for Wildlife on a Landscape Level: The Case of the Black Stork *Ciconia nigra* (Linnaeus, 1758). *Forests*, 10 (362): 1-21; doi:10.3390/f10050362
- Barišić S., V. Tutiš, D. Ćiković, J. Kralj & Z. Ružanović (2016) The eagle owl *Bubo bubo* (Aves: Strigidae) in the Eastern Adriatic (Croatia): the study case of a high-density insular population, *Italian Journal of Zoology*, 83:2, 275-281, DOI: 10.1080/11250003.2016.1158874
- Bastian H-V., A. Bastian, T. Tietze. 2018. Die Habitatwahl des Bienenfressers (*Merops apiaster*) in der Brut- und Nachbrutzeit: Äcker mit unerwartet hohem Wert als Nahrungslebensraum. *Fauna Flora Rheinland*, 13 (4): 1209-1226.
- Bylicka M., Ł. Kajtoch, T. Figarski. 2010. Habitat and Landscape Characteristics Affecting the Occurrence of Ural Owls *Strix uralensis* in an Agroforestry Mosaic. *Acta Ornithologica*, 45: 33-42.
- BirdLife Österreich. 1994. *Atlas of Breeding Birds in Austria: A Summary of Species Accounts*. BirdLife, Vienna.
- BirdLife International (2017). *European birds of conservation concern: populations, trends and national responsibilities*. Cambridge, UK: BirdLife International.
- BirdLife International. 2021. *Strix uralensis*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22689108A199908915. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22689108A199908915.en>. Accessed on 22 October 2022.
- BirdLife International (2021) *European Red List of Birds*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- BirdLife International. 2021. *Aegolius funereus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2021: e.T22689362A201898946. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-3.RLTS.T22689362A201898946.en>. Accessed on 09 November 2022.
- Bokotey, A., Strus, Iu., Dzubenko, N. 2017. Nesting habitats of Black Stork (*Ciconia nigra* L.) in Ukrainian Forest Zone (Polissia) revealed by an overlay analysis in GIS. *Наукові Записки Державного Природознавчого Музею*, 33: 23-32.

- Briedis, M., Träff, J., Hahn, S. et al. 2016. Year-round spatiotemporal distribution of the enigmatic Semi-Collared Flycatcher *Ficedula semitorquata*. J Ornithol 157, 895–900. <https://doi.org/10.1007/s10336-016-1334-6>
- Cauli, F., Audisio, P., Petretti, F., Chiatante, G. 2021. Habitat suitability and nest-site selection of short-toed eagle *Circaetus gallicus* in Tolfa Mountains (Central Italy). Journal of Vertebrate Biology, 70(2): 21014.1-14
- Catsadorakis G., Avramoski O., Bojadzi A., Nikolau H. 2016. The status of an isolated population of Goosander *Mergus merganser* in the Balkans. Wildfowl 66: 159–175.
- Channing K. 2006. "European Kestrel - *Falco tinnunculus*" (On-line). The Hawk Conservancy Trust. Accessed October 07, 2006 at <http://www.hawk-conservancy.org/priors/kestrel.shtml> .
- Cheshmedzhiev, S., Shurulinkov, P., Daskalova, G. 2019. Status and distribution of diurnal birds of prey and the Black Stork along the Bulgarian section of the Danube River. In: Shurulinkov P. et al. (eds.) Biodiversity of the Bulgarian-Romanian section of the Lower Danube. Nova Publishers, New York, 375-398 p.
- Clements R. J., C. M. Everett. 2012. Densities and dispersion of breeding Eurasian Hobbies *Falco subbuteo* in southeast England, Bird Study, 59:1, 74-82.
- Cramp, S., Simmons, K. (eds.) (1980) Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa.vol.2 Hawks to Bustards. Oxford University Press.
- Cramp S, Simmons K. E. L. 2004. Birds of the Western Palearctic on interactive DVD-ROM. Birdguides. Oxford University Press, Oxford.
- Dalbeck L., Heg D. 2006. Reproductive success of a reintroduced population of Eagle Owls *Bubo bubo* in relation to habitat characteristics in the Eifel, Germany. Ardea, 94 (1): 3–21
- del Hoyo et al., 1996 J. del Hoyo, A. Elliott, J. Sargatal, eds. 1996. Handbook of the Birds of the World. Vol. 3. Hoatzin to Auks, , Lynx Edicions, Barcelona, Spain, p. 489
- Delov V. 1995. Investigation of the Corncrake (*Crex crex* L.) in the Region of Sofia. - Annuaire de l'Universite de Sofia, Vol. 88, livre 4, 25-31.
- Delov V. 1998. National Corncrake Survey in Bulgaria' 96 (Final report). Sofia, BSPB/BirdLife Bulgaria, 28 p.
- Delov V. 1999. The Corncrake (*Crex crex*) in Bulgaria. In: Schäffer, N., U. Mammen (eds). Proceedings of the International Corncrake Workshop 1998, Hipolstein/Germany, 17-24 p.
- Delov V., P. Jankov and N. Petkov 1995. Pilot National Survey on the Corncrake (*Crex crex*) in Bulgaria (Final report), Sofia, BSPB/BirdLife Bulgaria, 16 p.
- Delov V., P. Jankov. 1997. National survey of the Corncrake, *Crex crex* in Bulgaria in 1995. Die Vogelwelt, 118: 239-241.
- Delov, V. 2005. Monitoring methods and behavior of the corncrake (*Crex crex*) in Bulgaria. – In: Chipev, N., Bogoev, V. (eds.). Biodiversity, Ecosystems, GlobalChanges., Sofia, Petekstone, 211-218.
- Demerdzhiev, D. 2022. Breeding parameters and factors influencing the reproduction of an expanding Long-legged Buzzard (*Buteo rufinus*) population under high breeding density conditions. Journal of Ornithology (<https://doi.org/10.1007/s10336-022-01967-4>).
- Djorgova, N., Ragyov, D., Biserkov, V., Biserkov, J., Nikolov, B. 2021. Habitat preferences of diurnal raptors in relation to human access to their breeding territories in the Balkan Mountain Range, Bulgaria. Avian Research, 1-10. <https://doi.org/10.1186/s40657-021-00265-6>.
- Dobrev D., B. Borisov, V. Dobrev, V. Arkumarev, I. Angelov, S. Stoychev. 2020. The Goosander *Mergus merganser* range expansion on the Balkan Peninsula and a new breeding population in Bulgaria. Acrocephalus, 41 (184/185): 25–30.

- Fiuczynski, D. 1991. Feinddruck und nistplatz-angebot als limitierende faktoren für siedlungsdichte und bruterfolg beim Baumfalken *Falco subbuteo*. Birds Prey Bull 4: 63–71 (in German with English abstract).
- Georgiev, D. 2009. Diet of the Golden Eagle (*Aquila chrysaetos*) (Aves: Accipitridae) in Sarnena Sredna Gora mountains (Bulgaria). Ecologia Balkanica, Vol. 1, 95–98.
- Georgiev K. B., S. Thorn, Tz. Zlatanov, B. P. Nikolov, P. Shurulinkov, G. Daskalova, T. K. Gottschalk. 2018. Evaluating the importance of managed forests as habitat for the Semicollared Flycatcher (*Ficedula semitorquata*). Forest Ecology and Management, 419–420: 123–129.
- Golawski, A., S. Golawska. 2008. Habitat preference in territories of the Red-Backed Shrike *Lanius collurio* and their food richness in an extensive agriculture landscape. Acta Zoologica Academiae Scientiarum Hungaricae 54 (1), pp. 89–97.
- Gregory R. D., S. P. Carter, S. R. Baillie 1997. Abundance, distribution and habitat use of breeding Goosanders *Mergus merganser* and Red-breasted Mergansers *Mergus serrator* on British rivers. Bird Study, 44: 1–12.
- Gryz, J., Krauze-Gryz, D. 2019. The Common Buzzard *Buteo buteo* Population in a Changing Environment, Central Poland as a Case Study. Diversity, 11 (35): 2–17. Sergio F. 2002. Density, nest sites, diet, and productivity of Common Buzzards (*Buteo buteo*) in the Italian Pre-Alps. J. Raptor Res., 36(1): 24–32.
- Johst, K., Brandl, R., Pfeifer, R. 2001. Foraging in a patchy and dynamic landscape: human land use and the White Stork. Ecological Applications, 11 (1): 60–69.
- Jiguet, F., Villarubias, S. 2004. Satellite tracking of breeding black storks *Ciconia nigra*: new incomes for spatial conservation issues. Biological Conservation, 120: 157–164.
- Heneberg P. 2004. Soil particle composition of eurasian kingfishers' (*Alcedo atthis*) nest sites. Acta Zoologica Academiae Scientiarum Hungaricae, 50 (3): 185–193.
- Heneberg, P., Šimeček, K. 2004 Nesting of European bee-eaters (*Merops apiaster*) in Central Europe depends on the soil characteristics of nest sites. Biologia, Bratislava, 59: 205—211.
- Hoodless, A., 1995. 195. Eurasian Woodcock *Scolopax rusticola*. In: Studies of west Palearctic birds. British Birds, 88(12), p.579.
- Figarski, T., L. Kajtoch. 2018. Differences in Habitat Requirements between Two Sister Dendrocopos Woodpeckers in Urban Environments: Implication for the Conservation of Syrian Woodpecker. Acta Ornithologica 53(1): 23–36.
- Fränzi Korner-Nievergelt, Lukas Jenni, Anders P. Tøttrup, Gilberto Pasinelli. 2012. Departure directions, migratory timing and non-breeding distribution of the Red-backed Shrike *Lanius collurio*: do ring re-encounters and light-based geolocator data tell the same story? Ringing & Migration, 27:2, 83–93.
- Hebda G., Wesołowski T. & Rowiński P. 2016. Nest sites of Middle Spotted Woodpeckers *Leiopicus medius* in a primeval forest. Ardea 104: 119–128.
- Hoodless A. N., Hirons G. J. M. 2007. Habitat selection and foraging behaviour of breeding Eurasian Woodcock *Scolopax rusticola*: a comparison between contrasting landscapes. Ibis, 149 (Suppl. 2), 234–249.
- Karlsson, S. 2004. Season-dependent diet composition and habitat use of Red-backed Shrikes *Lanius collurio* in SW Finland. Ornis Fennica 81: 97–108.
- Keller, V., Herrando, S., Vorišek, P. and al. 2020. European breeding bird atlas 2: Distribution, abundance and change. pp. 334–335.
- Kerényi Z., E. Ivók 2013. Nestsite characteristics of the European Bee-eater (*Merops apiaster* L.) in the Gödöllő Hills. – Ornis Hungarica 21(2): 23–32.
- Khanaposhtani, M., M. Najafabadi, M. Kaboli, A. Farashi, D. Spiering. 2012. Habitat requirements of the Black Woodpecker, *Dryocopus martius*, in Hyrcanian forests, Iran. Zoology in the Middle East 55(1).

- Kosiński Z., M. Kempa. 2007. Density, distribution and nest-sites of woodpeckers Picidae, in a managed forest of Western Poland. Polish Journal of Ecology, 55 (3): 519-533.
- Kouzmanov, G., Stoyanov, G., Todorov, R. 1996. Sur la biologie et la Protection de l'Aigle royal *Aquila chrysaetos* en Bulgarie. In: Meyburg B., R. Chancellor (Eds.), Eagle studies, World Working Group on Birds of Prey, Berlin, London & Paris, 505-516.
- Kübler S., S. Kupko, U. Zeller. 2005. The kestrel (*Falco tinnunculus* L.) in Berlin: investigation of breeding biology and feeding ecology. Journal of Ornithology, 146: 271-278.
- Langston R.H.W., S.R. Wotton, G.J. Conway, L.J. Wright, J.W. Mallord, F.A. Currie, A.L. Rewitt, P.V. Grice, D.G. Hoccom, N. Symes. 2007. Nightjar *Caprimulgus europaeus* and Woodlark *Lullula arborea* – recovering species in Britain? Ibis, 149 (Suppl. 2), 250-260.
- López-López, P., de La Puente, J., Mellone, U., Bermejo, A. and Urios, V. 2016. Spatial ecology and habitat use of adult Booted eagles (*Aquila pennata*) during the breeding season: implications for conservation. Journal of Ornithology, 157(4): 981-993.
- Lovász P., Bártol I., Moskát C. 2000. Nest-site selection and breeding success of the Lesser Grey Shrike (*Lanius minor*) in Hungary. Ring 22, 1: 157-164.
- Malher F., Lesaffre G., Zucca M., Coatmeur, J. 2010. [The breeding birds of Paris. An urban atlas] Oiseaux nicheurs de Paris. Un atlas urbain. Paris: Corif. Delachauxet Niestlé.
- Mallord, J.W., Dolman, P.M., Brown, A.F. & Sutherland, W.J. 2007. Nest site characteristics of Woodlarks *Lullula arborea* breeding on heathlands in southern England – are there consequences for nest survival and productivity? Bird Study, 54: 307-314.
- Marinkovic S., Skoric S.B., Zorica S., Popovic S., Nikcevic M.V. 2008. Research on long-term colonization of Goosander (*Mergus merganser* Linnaeus, 1758) with reference to habitat availability. Archives of Biological Science Belgrade 60: 501-506.
- Marti'nez JE, Paga'n I, Palazo'n JA, Calvo JF (2007) Habitat use of booted eagles (*Hieraetus pennatus*) in a special protection area: implications for conservation. Biodivers Conserv 16:3481-3488.
- Meyburg, B., U., Haraszthy, L., Strazds, M., Schdffer, N. 1997. European Union Action Plans for 8 Priority Birds Species – Lesser Spotted Eagle (*Aquila pomarina*). 30 p.
- Michalczuk, J., M. Michalczuk. 2017. Diet variability of Syrian Woodpecker *Dendrocopos syriacus* nestlings in the rural landscape of SE Poland. North-Western Journal of Zoology 13(2): 278-284.
- Michalczuk, J., M. Michalczuk 2016. Habitat preferences of Picidae woodpeckers in the agricultural landscape of SE Poland: Is the Syrian Woodpecker *Dendrocopos syriacus* colonizing a vacant ecological niche? North-Western Journal of Zoology, 12 (1): 14-21.
- Michalczuk, J., M. Michalczuk. 2020. Nest-site selection of the Syrian Woodpecker (*Dendrocopos syriacus*) in the agricultural landscape of SE Poland. Acta zoologica Academiae Scientiarum Hungaricae 66(2):189-202.
- Mikusiński , G. 1997. Winter foraging of the Black Woodpecker, *Dryocopus martius* in managed forest in south-central Sweden. Ornis Fennica 74(4):161-166.
- Michev T., L. Profirov. 2003. Mid-Winter Numbers of Waterbirds in Bulgaria (1977-2001). Results from 25 years of Mid-winter counts carried out at the most important Bulgarian wetlands. Pensoft, 160 p.
- Michev, T., Profirov, L., Michev, B., Hristov, L., Ignatov, A., Stoynov, E., Chipev, N. 2018. Long-term Changes in Autumn Migration of Selected Soaring Bird Species at Burgas Bay, Bulgaria. Acta zool. bulg., 70 (1): 57-68.
- Milchev, B. 2009. Breeding biology of the long-legged buzzard, *Buteo rufinus* in SE Bulgaria, nesting also in quarries. Avocetta 33, 25-32.
- Milchev B. P., G. V. Gruychev 2015. Why does the Eagle Owl, *Bubo bubo* (L.), breed rarely in the Kazanlak Valley, Central South Bulgaria? Acta zool. bulg., 67 (1), 2015: 67-74.



- Milchev B., V. Georgiev, A. Kovachev 2019. Breeding failures of the eagle owl *Bubo bubo*: pros and cons of nesting in natural and human-made structures in SE Bulgaria. North-Western Journal of Zoology 15 (1): 75-83.
- Mitrus C, Soćko B. 2004. Natural nest sites of the Red-breasted Flycatcher *Ficedula parva* in a primeval forest. Acta Ornithologica, 39 (1), 53-57.
- Mitrus C., Socko B., Kleszko N. 2006. Habitat Characteristics, Age, and Arrival of Male Red-Breasted Flycatchers" *Ficedula parva*", 1000-1009.
- Mitrus C. 2007. Is the later arrival of young male red-breasted flycatchers (*Ficedula parva*) related to their physical condition? Journal of Ornithology, 148 (1): 53-58.
- Mitrus C., Soćko B. 2008. Breeding success and nest-site characteristics of Red-breasted Flycatchers *Ficedula parva* in a primeval forest. Bird Study, 55(2): 203-208.
- Mitrus J., Mitrus C., Sikora M. 2010. Changes in nestling diet composition of the red-breasted flycatcher *Ficedula parva* in relation to chick age and parental sex. Animal Biology, 60 (3): 319-328.
- Moga, C., T. Hartel, K. Öllerer, Á. Szapanyos. 2010. Habitat use by the endangered Lesser Grey Shrike *Lanius minor* in Central Romania. Belgian Journal of Zoology 140(2).
- Morelli, F., 2012. Plasticity of Habitat Selection By Red-Backed Shrikes (*Lanius collurio*) Breeding In Different Landscapes. The Wilson Journal of Ornithology 124(1):51–56.
- Moss, E. 2015. Habitat Selection and breeding ecology of Golden Eagles in Sweden. Doctoral Thesis, Swedish University of Agricultural Sciences, Umeå, 40 p.
- Müller J., J. Pöllath, R. Moshhammer, B. Schröder. 2009. Predicting the occurrence of Middle Spotted Woodpecker, *Dendrocopos medius* on a regional scale, using forest inventory data. Forest Ecology and Management, 257: 502–509.
- Nikolov B., P. Shurlinkov, I. Hristova-Nikolova. 2011. Bird density and species composition in Sweet Chestnut (*Castanea sativa*) dominated forests in the Bulgarian part of Belasitsa Mountain. In: Zlatanov T., I. Velichkov, B. Nikolov (eds.) State and prospects of the *Castanea sativa* population in Belasitsa mountain: climate change adaptation; maintenance of biodiversity and sustainable ecosystem management. Project BG 0031 EEA report.
- Nikolov, B. P., Zlatanov, T., Groen, T., Stoyanov, S., Hristova-Nikolova, I., & Lexer, M. J. 2022. Habitat requirements of Boreal Owl (*Aegolius funereus*) and Pygmy Owl (*Glaucidium passerinum*) in rear edge montane populations on the Balkan Peninsula. Avian Research, 13, 100020.
- Nowakowski, J.J. 2003. Habitat structure and breeding parameters of the White Stork *Ciconia ciconia* in the Kolno Upland (NE Poland). Acta Ornithologica, 38 (1): 39-46.
- Pačenovský, S., P. Shurulinkov. 2008. Latest data on distribution of the Pygmy Owl (*Glaucidium passerinum*) in Bulgaria and Slovakia including population density comparison. Slovak Raptor Journal, 2: 91–106.
- Penteriani, V. 1997. Breeding density and landscape-level habitat selection of Common Buzzards (*Buteo buteo*) in a mountain area (Abruzzo Apennines, Italy). J. Raptor Res., 31 (3): 208-212.
- Péter, L. (comp.) 2012. White Stork (*Ciconia ciconia*) Joint Transnational Action Plan. Nimfea – Environment and Nature Conservation Association.
- Petkov N., P. Iankov, D. Georgiev. 2006. Recent status and changes in the breeding population of the Black Stork *Ciconia nigra* in Bulgaria. Biota, 7(1-2): 77-82.
- Ragyov, D., Demerdzhiev D, Angelov, I. 2008. Peregrine in Bulgaria – general overview. In: Sielicki J, Mizera T, editors. Peregrine Falcon populations – status and perspectives in the 21st century. Turul, Warsaw: European Peregrine Falcon Working Group, Society for the Protection of Wild Animals “Falcon”; 2008. p. 345–60.

- Robles, H., Ciudad, C. & Fernández-García, J. M. 2021. Ecological considerations to conciliate forest activities and conservation of the Middle Spotted Woodpecker. POCTEFA Habios project.
- Rolstad J., E. Rolstad. 1995. Seasonal patterns in home range and habitat use of the Greyheaded Woodpecker *Picus canus* as influenced by the availability of food. *Ornis Fennica* 72:1-13.
- Rösch V., P. Aloisio, M.H. Entling. 2021. Prey, management and landscape requirements of an endangered population of the Woodlark *Lullula arborea* in Southwest Germany. *Journal of Ornithology*
- Ružić M., Shurulinkov P., Daskalova G., Ralev A., Spasov L., Popović M. 2011. Semi-collared Flycatcher *Ficedula semitorquata* – a new breeding species in Serbia. *Ciconia*, 20: 72-76.
- Sandgren, C., Hipkissq, T., Dettki, H., Ecke, F., Hörnfeldt, B. 2013. Habitat use and ranging behaviour of juvenile Golden Eagles *Aquila chrysaetos* within natal home ranges in boreal Sweden, *Bird Study* Vol. 61(1): 9-16.
- Sergio F., Bijlsma R.G., Bogliani G., Wyllie I. 2001. *Falco subbuteo* Hobby // BWP Update. №3. P.133-156.
- Sergio, F. & Bogliani, G. 1999. Eurasian hobby density, nest area occupancy, diet, and productivity in relation to intensive agriculture. *Condor* 101: 806–817.
- Sharps, K., Henderson, I., Conway, G., Armour-Chelu, N., Dolman, P.M. 2015. Home-range size and habitat use of European Nightjars, *Caprimulgus europaeus* nesting in a complex plantation-forest landscape. *Ibis* Volume: 157(2): 260-272.
- Sirami C., L. Brotons, Jean-Louis Martin. 2011. Woodlarks *Lullula arborea* and landscape heterogeneity created by land abandonment. *Bird Study*, 58: 99–106.
- Shrubb M. 1993. The Kestrel. London: Hamlyn.
- Shurulinkov P., G. Daskalova, D. Kirov, B. Borisov, L. Spasov, A. Ralev, I. Stoev, A. Mechev 2018. Avifauna of ‘Bulgarka’ Nature Park (Bulgaria) with distribution, population size and breeding density data for the species of conservation importance. *Forestry Ideas*, 24, No 1 (55): 3–22.
- Shurulinkov, P., A. Ralev, G. Daskalova, N. Chakarov. 2007. Distribution, numbers and habitat of Pigmy Owl *Glaucidium passerinum* in Rhodopes Mts (S Bulgaria). *Acrocephalus* 28 (135): 161–165.
- Shurulinkov P., G. Stoyanov, E. Komitov, G. Daskalova, A. Ralev. 2012. Contribution to the Knowledge on Distribution, Number and Habitat Preferences of Rare and Endangered Birds in Western Rhodopes Mts, Southern Bulgaria. Strigiformes and Piciformes. *Acta zool. bulg.*, 64 (1), 2012: 43-56.
- Sim, I.M.W., Cross, A.V., Lamacraft, D.L., Pain, D.J. 2001. Correlates of Common Buzzard *Buteo buteo* density and breeding success in the West Midlands. *Bird Study*, 48: 317–329.
- Šotnár, K., S. Pačenovský, J. Obuch. 2015. On the food of the Eurasian pygmy owl (*Glaucidium passerinum*) in Slovakia. *Slovak Raptor Journal*, 9: 115–126.
- Staneva, A. and Burfield, I., 2017. European birds of conservation concern: populations, trends and national responsibilities. *BirdLife International*, 172.
- Stoychev, S., Demerdzhiev, D., Gerdzhikov, G., Borisov, B. 2008. Birds in the Sakar Mountains. ASTREA Tourist Association Publishing, Haskovo.
- Stoychev, S., Demerdzhiev, D. 2020. Long-legged Buzzard (*Buteo rufinus*) In: Keller, V., Herrando, S. Vorisek, P. et al. (2020). *European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change*. European Bird Census. Council & Lynx Edicions, Barcelona, 480-481.
- Stoyanov, G., Kotsakov, G., Todorov, N., Bojilov, V. 2001. Species composition, occurrence and conservation status of the ornithofauna in Kresna Gorge (SW Bulgaria). – In: Beron

- P. (ed.). Biodiversity of Kresna Gorge (SW Bulgaria). National Museum of Natural History & Institute of Zoology, BAS, Sofia, 305-323. (In Bulgarian with English summary).
- Svensson, L., Mullarney, K., Zetterstrom, D., 2010. Collins Bird Guide: The Most Complete Guide to the Birds of Britain and Europe. Collins. ISBN-10: 9780007268146.
- Swan, G. 2011. Spatial Variation in the Breeding Success of the Common Buzzard *Buteo buteo* in relation to Habitat Type and Diet. Ph-D in Imperial College, London, 2011, 66 p.
- Tapia, L. Domínguez, J., Luis Rodríguez. 2007. Modelling habitat use and distribution of golden eagles *Aquila chrysaetos* in a low-density area of the Iberian Peninsula. *Biodivers Conserv.*, 16: 3559–3574. DOI 10.1007/s10531-006-9093-y
- Treinyš, R., Stončius, D., Augutis, D., Skuja, S. 2009. Breeding habitat of the Black Stork, *Ciconia nigra* in Lithuania: implications for conservation planning. *Baltic Forestry*, 15 (1): 33-40.
- Turcokova L., M. Meliskova, M. Balazova. 2016. Nest site location and breeding success of Common kingfisher (*Alcedo atthis*) in the Danube river system. *Folia Oecologica*, 43: 74-82.
- Velevski, M., Grubač, B. 2008. Distribution and estimation of the population size of the Short-toed Snake-eagle, *Circaetus gallicus* in Macedonia. Proceedings of the III Congress of Ecologists of the Republic of Macedonia with International Participation, 06-09.10.2007, Struga. Special issues of Macedonian Ecological Society, Vol. 8, Skopje.
- Verstraeten G., L. Baeten, K. Verheyen. 2011. Habitat preferences of European Nightjars, *Caprimulgus europaeus* in forests on sandy soils. *Bird Study* 58, 120–129.
- Vilches A., R. Miranda, J. Arizaga, D. Galicia. 2012. Habitat selection by breeding Common Kingfishers (*Alcedo atthis* L.) in rivers from Northern Iberia. *Ann. Limnol. - Int. J. Lim.* 48: 289–294.
- Vlachos, C. G., Papageorgiou, N. K. 1994. Diet, Breeding Success, And Nest-Site Selection of The Short-Toed Eagle (*Circaetus gallicus*) In Northeastern Greece. *J Raptor Res.* 28(1): 39-42.
- Voous, K. 1960 Atlas of European Birds. Edinburg, Nelson. 284.
- Watson, J., Rae, S., R., Stillman, R. 1992. Nesting density and breeding success of Golden Eagle in relation to food supply in Scotland. *Journal of Animal Ecology*, 61: 543-550. <https://www.jstor.org/stable/5609>
- Watsen, J., 2010. The Golden Eagle, Second Edition, T & AD Poyser, London, 106-124.
- Weißmair W., N. Pühringer. 2015. Population density and habitat selection of woodpeckers in mountain forests of the Northern Limestone Alps (Austria). *Denisia* 36, zugleich Kataloge des oberösterreichischen Landesmuseums Neue Serie 164: 113-134.
- Wichmann, G., Dvorak, M., Teufelbauer, N., & Berg, H.-M. 2009. Die Vogelwelt Wiens–Atlas der Brutvögel. [The Avifauna of Vienna – Atlas of Breeding Birds]. Wien: Verlag Naturhistorisches Museum Wien.
- Wichmann G., Frank G. 2007. Habitat choice of Red-breasted Flycatchers *Ficedula parva* is dependent on forestry management and game activity in a deciduous forest in Vienna (Austria). *Bird Study*, 54 (3): 289-295.
- William, S. Clark. 1999. Guide de terrain aux Raptors de l'Europe, au Moyen-Orient et Afrique du Nord. Oxford University Press. ISBN 01-98546-61-0.
- Ziesemer, F. Meyburg, B.U. (2015). Home range, habitat use and diet of Honey buzzards during the breeding season. *British Birds* 108: 467-481. <https://www.iucnredlist.org/>  
[https://cdr.eionet.europa.eu/Converters/run\\_conversion?file=bg/eu/art12/envxbcg9q/BG\\_birds\\_reports\\_20191026-085458.xml&conv=612&source=remote#A028\\_W](https://cdr.eionet.europa.eu/Converters/run_conversion?file=bg/eu/art12/envxbcg9q/BG_birds_reports_20191026-085458.xml&conv=612&source=remote#A028_W)